Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΔΑΝΙΗΛ

Ἀνὴρ ὁ ἀγαπητός

(Δαν. 9,23)

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ

ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗ 2008

Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΔΑΝΙΗΛ

Ἐπιμέλεια Ἐκδόσεως:
Μητροπολίτης Καισαριανῆς Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ
Δανιὴλ

Ἐπιμέλεια Κειμένων:
Διονύσιος Ἀνατολικιώτης

Σειρά:
«Ἐπίκλησις» ἀριθμ. 4

Ἱερὰ Μητρόπολις Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ.
Λεωφόρος Ὑμηττοῦ 47-51, Τ.Κ. 161 21 Καισαριανὴ
Τηλ.: 210.72.24.123
www.imkby.gr e-mail: info@imkby.gr

ISBN: 978-960-6841-10-1

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος, Μητροπολίτου Καισαριανῆς Βύρωνος
καὶ Ὑμηττοῦ κ. Δανιήλ 5

Ὁ Προφήτης Δανιήλ, Βασιλείου Μ. Βέλλα 7

Δανιήλ, κείμενο καὶ νεοελληνικὴ μετάφραση 69

Ὑπόμνημα στὸν προφήτη Δανιήλ,
τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου
(νεοελληνικὴ μετάφραση) 183

Παράρτημα
Ἑρμηνεία εἰς τὸν προφήτην Δανιήλ,
τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου
(ἀρχαῖο κείμενο) 285

Ο ΠΡΟ
ΗΛ
ΑΝΙ
ΗΛ·

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Ἐμοὶ δὲ λίαν ἐτιμήθησαν οἱ φίλοι σου ὁ θεός
λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν».
(ρλη΄ (ρλθ΄) 138, 17)

Ὅταν ὁ Κύριος μὲ ἀξίωσε νὰ καρῶ Μοναχὸς μοῦ δόθηκε τὸ ὄνομα τοῦ Ἐνδόξου Προφήτου Δανιὴλ γιὰ νὰ μὲ ἐμπνέει μὲ τὴν ἁγία ζωή του καὶ μὲ τὴν διδασκαλία του νὰ μὲ καθοδηγεῖ καὶ νὰ μὲ στηρίζει νὰ βαδίζω τὸν δρόμο πρὸς τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Τούτου δοθέντος ἄρχισα νὰ μελετῶ τὸν Ἅγιο Προφήτη καὶ νὰ ἀντλῶ σὰν ἀπὸ πλούσια πηγὴ ἀπὸ τὴν ζωή του καὶ τὴν διδασκαλία του διδάγματα καὶ βιώματα γιὰ τὴν πνευματικὴ κατάρτισί μου.

Μὲ εἵλκυσαν ἡ λαμπρὴ καὶ ἔξοχη προσωπικότητα τοῦ Προφήτου, ἡ μέχρι αὐτοθυσίας προσήλωσί του στὸν ἀληθινὸ Θεὸ καὶ στοὺς νόμους του, ἡ ἁγία ἀκεραιότητά τοῦ χαρακτῆρα του, ἡ ἐκπλήσσουσα σοφία του, ἡ μεγάλη μόρφωσί του καὶ κυρίως τὰ δυὸ μοναδικὰ στοιχεῖα τοῦ βίου του. Πρῶτον ὅτι αὐτὸς ἐξ αἰχμαλωσίας νέος ἀνῆλθε στὰ ὕπατα ἀξιώματα μιᾶς αὐτοκρατορίας ἐχθρικῆς πρὸς τὸ ἔθνος του καὶ ὅτι παρέμεινε σ' αὐτὰ καὶ μετὰ τὴν ἐναλλαγὴ τῆς ἀσυροβαβυλωνιακῆς διοικήσεως ἀπὸ τὴν μηδοπερσική. Δεύτερον ὅτι προεφήτευσε μὲ θαυμαστὴ ἀκρίβεια τὸν χρόνο τῆς ἐλεύσεως τοῦ Μεσσία καὶ τὴν μέλλουσα Κρίσι.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Προφήτης εἶναι μελέτημα ἅγιο καὶ ἱερὸ ἀπεφάσισα νὰ συγκεντρώσω σ' ἕνα τόμο μερικὰ κείμενα ποὺ ἀναφέρονται σ' αὐτὸν καὶ νὰ τὰ ἐκδώσω γιὰ νὰ γνωρίσουν περισσότεροι τὸν μεγάλο αὐτὸ Προφήτη τοῦ Θεοῦ καλλίτερα καὶ βαθύτερα.

Στὴ συλλογὴ αὐτὴ πρῶτο συμπεριλάβαμε τὸ κείμενο τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Βασιλείου Βέλλα (1902-1969) μὲ τὸ ὁποῖο παρουσιάζεται καὶ ἀναλύεται τὸ πρόσωπο καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Προφήτου. Καθηκόντως εὐχαριστῶ τὸν υἱὸ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ ἐλλογιμώτατο καθηγητὴ κ. Μιχαὴλ Βέλλα ποὺ συγκατατέθηκε στὴ δημοσίευσι στὸν παρόντα τόμο τῆς ἀξιολογωτάτης μελέτης τοῦ πατρός του γιὰ τὸν Προφήτη. Τὸ κείμενο ὅμως ὑπέστη μία γλωσσικὴ ἐπεξεργασία κατὰ τὸ χρησιμοποιούμενο γλωσσικὸ ἰδίωμα. Τὸ κείμενο λήφθηκε ἀπὸ τὶς μελέτες τοῦ καθηγητοῦ *«Θρησκευτικαὶ προσωπικότητες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης»* τόμος Β΄ Ἀθῆναι 1963. Ἔκδοσις δευτέρα ἐπηυξημένη σελ. 155-200. Δεύτερο ἐθέσαμε τὸ κείμενο τοῦ προφητικοῦ βιβλίου κατὰ τὴν μετάφρασι τῶν ἑβδομήκοντα (Ο΄) καὶ τὴν μετάφρασί του. Τρίτο τὸ ὑπόμνημα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου στὸ προφητικὸ βιβλίο. Τὸ κείμενο τῶν ὁμιλιῶν τοῦ Ἁγίου Πατρὸς λήφθηκε ἀπὸ τὴν ἔκδοσι *«Ἕλληνες Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας (Ε.Π.Ε.)»*, ἐκδόσεις *Βυζάντιον* Θεσσαλονίκη, τ. 8, σελ. 512-691 καὶ γιὰ τὴν μετάφρασί του λήφθηκε ὑπ' ὄψι αὐτὴ τοῦ ἐκδότη.

Εὐχαριστῶ τὸν κ. Διονύσιο Ἀνατολικιώτη-Μπιλάλη ποὺ ἐπιμελήθηκε τὰ κείμενα καὶ ἐργάσθηκε γιὰ τὴν προετοιμασία τοῦ τόμου.

Τὸ μήνυμα τοῦ Προφήτου ποὺ φανερώνει καὶ τὸ ὄνομά του εἶναι ὅτι *ὁ Θεὸς κρίνει.* Ὁ Θεὸς ταπεινώνει τοὺς ἀλαζόνες ποὺ θέλουν νὰ Τὸν καταργήσουν καὶ ὅτι Αὐτὸς θὰ πεῖ τὸν τελευταῖο καὶ ὁριστικὸ λόγο γιὰ τὴν ἱστορία καὶ τὰ πρόσωπα ποὺ ἔδρασαν μέσα σ' αὐτή. Περιμένοντας τὴν δίκαιη κρίσι Του ἐμεῖς θὰ παραμένουμε πιστοὶ καὶ ἀφοσιωμένοι σ' Αὐτὸν μὲ ζῆλο καὶ αὐταπάρνησι ὅπως ὁ Προφήτης Δανιήλ.

† Ὁ Καισαριανῆς Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ

Δανιὴλ

Ἔγραφα στὴν Καισαριανὴ στὶς 17 Δεκεμβρίου 2008.
Μνήμη τοῦ Προφήτου Δανιήλ.

Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΔΑΝΙΗΛ[1]

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Μ. ΒΕΛΛΑ

ιὰ τὸν προφήτη Δανιὴλ μαθαίνουμε ἀπὸ τὸ ὁμώνυμο βιβλίο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τοῦ ὁποίου τὴν συγγραφὴ ἡ Ἰουδαϊκὴ καὶ ἡ Χριστιανικὴ παράδοση ἀποδίδει στὸν ἴδιο τὸν Δανιήλ.

Τὸ βιβλίο τοῦ Δανιὴλ παρουσιάζει μεγάλα καὶ δυσεπίλυτα προβλήματα, ἔναντι τῶν ὁποίων ὅποιος ἐπιχειρεῖ νὰ σκιαγραφήσει τὸν προφήτη καὶ τὴν διδασκαλία του πρέπει νὰ λάβει ὁρισμένη θέση.

Τὸ βιβλίο τοῦ Δανιὴλ κατὰ τὸ περιεχόμενό του διαιρεῖται προφανῶς σὲ δύο διακεκριμένα μεταξύ τους μέρη, τὰ ὁποῖα διαφέρουν ὄχι μόνο στὸ περιεχόμενο ἀλλὰ καὶ στὴν μορφή. Τὸ πρῶτο περιέχει διηγήσεις περὶ τοῦ Δανιὴλ καὶ τῶν συντρόφων του Ἀνανία, Μισαὴλ καὶ Ἀζαρία, καὶ καταλαμβάνει τὰ ἕξι πρῶτα κεφάλαια τοῦ βιβλίου (κ. 1-6). Στὶς διηγήσεις αὐτὲς ὁ λόγος γιὰ τὸν Δανιὴλ φέρεται σὲ γ΄ ἑνικὸ πρόσωπο, καὶ κυριαρχεῖ σὲ ὅλες ἡ μορφὴ τοῦ Δανιὴλ πλὴν τῆς διηγήσεως τοῦ κ. 3, ὅπου ἀπουσιάζει τελείως ὁ Δανιήλ, καὶ γίνεται λόγος ἀποκλειστικὰ γιὰ τοὺς συντρόφους του. Ὅλες οἱ διηγήσεις

1. Ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Βασιλείου Μ. Βέλλα *«Θρησκευτικαὶ προσωπικότητες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης»*, τόμος β΄, ἔκδοσις δευτέρα, ἐπηυξημένη, Ἀθῆναι 1963, σελίδες 155-200. Τὸ κείμενο παρατίθεται σὲ μεταφορὰ στὴν δημοτική.

ἔχουν πολλὲς καὶ σαφεῖς ἐνδείξεις ὅτι ἀρχικὰ ἡ κάθε μία τους ὑπῆρχε ἀπομονωμένη ὡς αὐτοτελὴς διήγηση, ἐνῷ ἀργότερα συνενώθηκαν σὲ μία συλλογή, ποὺ περιλαμβάνει τὰ παρόντα ἕξι πρῶτα κεφάλαια τοῦ βιβλίου. Κάποια ἀσθενῆ σημεῖα συνδέσεως τῶν διηγήσεων εἶναι δευτερογενῆ καὶ ὀφείλονται σὲ ἐπεξεργασία, ὅταν πλέον οἱ διηγήσεις ἀποτέλεσαν μία συλλογή.

Ἡ πρώτη ἀπὸ τὶς διηγήσεις αὐτές (κ. 1) διαλαμβάνει πῶς ὁ Δανιὴλ καὶ οἱ τρεῖς σύντροφοί του μεταφέρθηκαν ὡς αἰχμάλωτοι ἀπὸ τὴν Ἰουδαία στὴν Βαβυλῶνα κατὰ τὴν ἅλωση τῆς Ἰερουσαλὴμ στὸ τρίτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωακείμ (609/8 - 597 π.Χ.), πῶς προσελήφθησαν στὴν αὐλὴ τοῦ βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος Ναβουχοδονόσορος, ὅπου λόγῳ τῆς προσηλώσεώς τους στὸν πατροπαράδοτο Νόμο διακρίθηκαν στὴν σοφία καὶ στὴν ἐπιστήμη, γι᾽ αὐτὸ καὶ ἐπάξια τιμήθηκαν ἀπὸ τὸν βασιλιὰ καὶ μετονομάστηκαν ὁ μὲν Δανιὴλ Βαλτάσαρ, ὁ δὲ Ἀνανίας Σεδράχ, ὁ Μισαὴλ Μισὰχ καὶ ὁ Ἀζαρίας Ἀβδεναγώ[2].

Ἡ δεύτερη διήγηση (κ. 2) περιλαμβάνει τὴν ἑρμηνεία, ποὺ ἔδωσε ὁ Δανιὴλ σὲ ἕνα ὄνειρο τοῦ Ναβουχοδονόσορος, στὸ ὁποῖο ἐνώπιον τοῦ βασιλέως στεκόταν ἕνα πελώριο ἄγαλμα, ποὺ εἶχε κεφάλι χρυσό, χέρια καὶ στῆθος καὶ βραχίονες ἀργυρά, κοιλιὰ καὶ μηροὺς πήλινα. Ξαφνικὰ λίθος ἄνευ χειρῶν ἀποκόπηκε καὶ συνέτριψε τὸ ἄγαλμα, ἐνῷ ὁ λίθος ποὺ χτύπησε τὴν εἰκόνα ἔγινε μεγάλο βουνὸ καὶ κατέλαβε ὅλη τὴν γῆ.

Ἡ τρίτη διήγηση (κ. 3) περιέχει τὴν θαυμάσια διάσωση τῶν τριῶν παίδων Ἀζαρία, Ἀνανία καὶ Μισαὴλ ἀπὸ τὴν φλεγόμενη κά-

2. Ἡ συνήθεια τῆς ἀλλαγῆς τῶν ὀνομάτων ἦταν ἀρχαία. Πρβλ. Γεν. 32, 28, 41, 45, Δ΄ Βασ. 23, 34. 24, 17 (ἑβρ. Β΄ Βασ.). Τὸ ὄνομα Βαλτάσαρ προέρχεται ἐκ τοῦ βαβυλωνιακοῦ balatsu - usur (= τὴν ζωήν του φρούρει, ἐννοεῖται, ὦ Θεέ), τὸ Σεδρὰχ ἐκ τοῦ βαβυλωνιακοῦ sadr - Ak (= δοῦλος τοῦ Aku), τὸ Μισὰχ ἐκ τοῦ βαβυλωνιακοῦ mi - sa - Aku (= τίς εἶναι ὡς ὁ Aku), τὸ Ἀβδεναγὼ ἐκ τοῦ βαβυλωνιακοῦ Abed - Nebo (= ὁ δοῦλος τοῦ Nebo).

μινο, ὅπου τοὺς ἔριξαν κατὰ διαταγὴ τοῦ Ναβουχοδονόσορος, διότι ἀρνήθηκαν νὰ προσκυνήσουν τὸ εἴδωλο ποὺ ἔστησε ὁ βασιλιὰς στὴν πεδιάδα Dura[3] τῆς ἐπαρχίας Βαβυλῶνος.

Ἡ τέταρτη διήγηση (κ. 4) περιέχει τὴν περίεργη ἀφήγηση γιὰ τὴν παραφροσύνη τοῦ Ναβουχοδονόσορος καὶ τὴν ἀποκατάστασή του, ὕστερα ἀπὸ ἐνύπνιο, ποὺ ἑρμήνευσε μὲ ἀκρίβεια ὁ Δανιήλ.

Ἡ πέμπτη διήγηση (κ. 5) ἀναφέρεται στὸ συμπόσιο τοῦ τελευταίου, κατὰ τὴν διήγηση, βασιλιὰ τῶν Βαβυλωνίων Βαλτάσαρ, κατὰ τὸ ὁποῖο αὐτὸς ἔπινε ἀπὸ τὰ σκεύη τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, ὅταν εἶδε στὸν ἀπέναντι τοῖχο ἕνα χέρι νὰ γράφει μυστηριώδη γραφή. Κάλεσαν τὸν Δανιήλ, ὁ ὁποῖος ἑρμήνευσε ὅτι αὐτὴ ἡ γραφὴ σημαίνει τὴν κατάλυση τοῦ Βαβυλωνιακοῦ βασιλείου, ἡ ὁποία κατὰ τὸ κείμενό μας συνέβη ἐκείνη τὴν ἴδια νύκτα[4].

Τέλος ἡ ἕκτη διήγηση (κ. 6) παριστάνει τὸν Δανιὴλ νὰ ρίχνεται στὸν λάκκο τῶν λεόντων κατὰ τὸν καιρὸ τῆς βασιλείας τοῦ Δαρείου, διότι παρὰ τὴν διαταγὴ τοῦ βασιλέως τόλμησε νὰ προσευχηθεῖ στὸν Θεό του. Σώζεται ὅμως μὲ θαυμαστὸ τρόπο ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἔτσι ἡ πίστη τοῦ Δανιὴλ θριαμβεύει.

Οἱ διηγήσεις αὐτές, ἂν καὶ γράφτηκαν κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ ὑπῆρχαν, ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω, ἀπομονωμένες, ἔχουν ὅλες τὸν ἴδιο σκοπὸ καὶ καταλήγουν στὸν θρίαμβο τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Θεοῦ καὶ στὴν ἀναγνώρισή του ἂν ὄχι ὡς τοῦ μόνου Θεοῦ, τοὐλάχιστον ὡς τοῦ ὑπάτου Θεοῦ καὶ ἀπὸ αὐτὸν τὸν εἰδωλολατρικὸ κόσμο καὶ τοὺς εἰδωλολάτρες βασιλεῖς.

Μὲ διαφορὰ πρὸς τὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου, τὸ δεύτερο (κ. 7-12) περιέχει ὁράσεις αὐτοῦ τοῦ Δανιήλ, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ σὲ πρῶτο πρόσωπο, περὶ τῶν μελλόντων νὰ συμβοῦν. Στὴν πρώτη ὅραση (κ. 7), χρονολογούμενη στὸ πρῶτο ἔτος τοῦ βασιλιᾶ Βαλτάσαρ, ὁ Δανιὴλ

3. Θ = Δεϊρά. Ἡ ἀκριβὴς τοποθεσία εἶναι ἄγνωστη.

4. Δαν. 5,30. 6,1.

βλέπει νὰ ἀναδύονται ἀπὸ τὴν θάλασσα καὶ νὰ ἀνέρχονται στὴν σκηνὴ τέσσερα θηρία, ποὺ ἀντιπροσωπεύουν τέσσερις ἐπὶ τῆς γῆς ἀλληλοδιαδεχόμενες βασιλεῖες, τὸ λιοντάρι μὲ φτερὰ ἀετοῦ, τὴν ἀρκούδα νὰ κρατᾶ στὸ στόμα τρεῖς πλευρές, τὴν λεοπάρδαλη μὲ τέσσερα κεφάλια καὶ φτερὰ στὴν ράχη καὶ τέλος τὸ τέταρτο ζῶο μὲ σιδερένια δόντια καὶ 10 κέρατα, τὸ ὁποῖο κατέτρωγε καὶ καταπατοῦσε μὲ τὰ πόδια του τὰ πάντα. Ἕνα μικρὸ κέρατο ἐμφανίστηκε στὴν κεφαλὴ τοῦ θηρίου, κατόρθωσε νὰ ἐκριζώσει τρία κέρατα, διεξήγαγε ἀγῶνες σκληροὺς κατὰ τῶν Ἁγίων (= τῶν Ἰσραηλιτῶν) καὶ προσπάθησε νὰ μεταβάλει *ἑορτὰς καὶ Νόμους*[5], ἐνῷ ξεστόμιζε πολλὰ βλάσφημα καὶ ὑπέρμετρα λόγια ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, ὥσπου ἦρθε *«ὁ Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν»*[6] πάνω σὲ πύρινο θρόνο καὶ κοντά του κάποιος *«ὡς υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»*[7], ὁπότε ἀνοίγονται βίβλοι καὶ ἡ κρίση ἀρχίζει, τὸ θηρίο *τὸ ὁμιλοῦν πολλὰ* καταβάλλεται καὶ ρίχνεται στὸ πῦρ, ἐνῷ στὸν *«Παλαιὸ τῶν ἡμερῶν»* δίδεται ἡ ἐξουσία πάνω σὲ ὅλα τὰ ἔθνη[8] καὶ ἡ βασιλεία του καθορίζεται ὡς αἰώνια[9].

Στὴν δεύτερη ὅραση (κ. 8), χρονολογούμενη στὸ τρίτο ἔτος τοῦ βασιλιᾶ Βαλτάσαρ, ὁ Δανιὴλ βρίσκεται στὰ Σοῦσα[10] καὶ βλέπει ἕνα κριάρι μὲ δύο κέρατα νὰ κτυπᾶ πρὸς Δύση, Βορρᾶ καὶ Νότο καὶ νὰ παρασύρει τὰ πάντα, ὥσπου ἐμφανίζεται ἐκ Δυσμῶν ἕνας τράγος μὲ μεγάλο κέρατο. Ὁ τράγος αὐτὸς ὁρμᾶ ἐναντίον τοῦ κριαριοῦ, τοῦ σπάει τὰ δύο κέρατα καὶ τὸ ρίχνει κατὰ γῆς. Μόλις σπάει τὸ μεγάλο κέρατο τοῦ τράγου, ἀναφαίνονται ἄλλα τέσσερα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἕνα ἐπεκτείνεται πρὸς Δύση, Ἀνατολὴ καὶ πρὸς τὴν Παλαιστίνη,

5. Δαν. 7,25.
6. Δαν. 7,9.
7. Δαν. 7,13.
8. Δαν. 7,14.
9. Δαν. 7,14.
10. Δαν. 8,2.

ὅπου κατήργησε τὴν καθημερινὴ θυσία, βεβήλωσε τὸ ἱερὸ τοῦ Ναοῦ καὶ κατεδίωξε τὴν Ἰσραηλιτικὴ θρησκεία[11]. Ὁ Δανιὴλ βεβαιώνει ὅτι μετὰ τὴν παρέλευση 1150 ἡμερῶν θὰ ἀποκατασταθεῖ τὸ ἱερὸ στὴν πρώτη του μορφὴ καὶ καθαρότητα[12]. Ὁ ἴδιος ὁ Δανιὴλ ἑρμηνεύει τὴν ὅραση καὶ δηλώνει ὅτι ὡς κριάρι πρέπει νὰ νοηθεῖ τὸ Μηδοπερσικὸ κράτος[13], ὡς τράγος τὸ Ἑλληνικὸ βασίλειο μὲ τὸν πρῶτο μεγάλο βασιλέα, ὁ ὁποῖος ταυτίζεται μὲ τὸ μεγάλο κέρατο τοῦ τράγου[14]. Μετὰ τὴν κατασυντριβὴ τοῦ κέρατος τούτου θὰ σχηματισθοῦν τέσσερα βασίλεια[15], καὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς κυριαρχίας τους θὰ ἐμφανισθεῖ ἕνας βασιλιὰς μὲ δύναμη, ἀναιδὴς καὶ πανοῦργος, ποὺ θὰ καταδιώξει τοὺς Ἁγίους[16], ἀλλὰ στὸ τέλος θὰ καταστραφεῖ χωρὶς τὴν ἐπενέργεια ἀνθρώπινου χεριοῦ[17].

Τέλος στὰ τελευταῖα κεφ. 9-12 ὁ Δανιὴλ ἐρευνᾶ τὴν ἔννοια τῶν 70 ἐτῶν, γιὰ τὰ ὁποῖα ὁμιλεῖ ὁ Ἱερεμίας[18], κατὰ τὰ ὁποῖα ἡ χώρα θὰ παραμείνει σὲ *«ἀφανισμό»*. Μαθαίνει ἐπίσης ὅτι δὲν πρόκειται γιὰ 70 ἔτη ἀλλὰ γιὰ 70 ἑβδομάδες ἐτῶν. Τὰ κεφάλαια αὐτὰ ἐπίσης περιέχουν σπουδαιότατες προφητεῖες περὶ τῆς Μεσσιακῆς καὶ ἐσχατολογικῆς ἐποχῆς, ὅπως θὰ δοῦμε, μὲ σαφῶς ἐκφρασμένη τὴν διδασκαλία περὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν[19] καὶ ἀνεπτυγμένη τὴν περὶ ἀγγέλων διδασκαλία. Κινοῦνται δὲ σ᾽ αὐτὰ διάφορα πρόσωπα, ὁ Γαβριήλ, ὁ Μιχαήλ, ὁ ἄνδρας μὲ τὰ λινὰ ἐνδύματα, *ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου*, δύο ἄγγελοι.

11. Δαν. 8,12.
12. Δαν. 8,12.
13. Δαν. 8,20.
14. Δαν. 8,21.
15. Δαν. 8,22.
16. Δαν. 8,23-24.
17. Δαν. 8,25.
18. Ἱερ. 25,11. 30,10 (Ἑβρ. 29,10).
19. Δαν. 12,2.

Καὶ τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ βιβλίου οἱ ὁράσεις ἀρχικῶς φέρονταν ἀπομονωμένες καὶ συνενώθηκαν ἀργότερα σὲ μία συλλογή. Ἔτσι μποροῦμε, νομίζω, στὸ δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου νὰ ξεχωρίσουμε τρία αὐτοτελῆ τμήματα· α) κ. 7, β) κ. 8, γ) κ. 9-12.

Ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω περιεχομένου τοῦ βιβλίου ἡ μετάφραση τῶν Ο΄ περιέχει καὶ τὴν διήγηση περὶ τῆς Σωσάννης, τὴν ὁποία ὁ Δανιὴλ ἔσωσε ἀπὸ τὴν συκοφαντία δύο προυχόντων ποὺ τὴν ἐρωτεύτηκαν, καὶ τὴν διήγηση περὶ τοῦ Βὴλ καὶ Δράκοντος, ἐκ τῶν ὁποίων γιὰ τὸν μὲν πρῶτο ἀποκάλυψε τὴν πλάνη ποὺ εἶχαν κατασκευάσει περὶ αὐτοῦ οἱ ἱερεῖς, ὅτι κατέτρωγε δῆθεν τὰ πρὸς αὐτὸν παρατιθέμενα φαγητά, ἐνῷ τὸν δεύτερο, ποὺ ἐθεωρεῖτο ὡς θεός, τὸν θανάτωσε μὲ τέχνασμα καὶ ἀπέδειξε ἔτσι τὴν μὴ ὕπαρξή του. Ἐπιπλέον οἱ Ο΄ προσθέτουν στὸ τεμάχιο 3, 24-90 τὴν ἐκτενῆ προσευχὴ τῶν τριῶν παίδων. Τὰ τεμάχια αὐτὰ διασώθηκαν στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, προέρχονται ὅμως πιθανῶς ἀπὸ σημιτικὰ πρωτότυπα.

Τὸ βιβλίο τοῦ Δανιὴλ παρουσιάζει πολλὲς ἰδιοτυπίες καὶ προβλήματα, ἡ διεξοδικὴ ἐξέταση τῶν ὁποίων ξεφεύγει ἀπὸ τὸ διάγραμμα τοῦ παρόντος ἔργου. Ἐν πρώτοις τὸ βιβλίο τοῦτο στὸν Ἑβραϊκὸ κανόνα κατατάσσεται μεταξὺ τῶν καλουμένων *Ἁγιογράφων*, ποὺ ἀποτελοῦν τὸ τρίτο μέρος τοῦ Κανόνος τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἐνῷ στοὺς Ο΄ τὸ βιβλίο τοῦ Δανιὴλ κατατάσσεται μεταξὺ τῶν μεγάλων προφητῶν, εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὸν Ἰεζεκιήλ. Ἡ ὑποστηριχθεῖσα γνώμη ὅτι τὸ βιβλίο τοῦ Δανιὴλ γράφτηκε, ὅταν εἶχαν πλέον συμπληρωθεῖ τὰ δύο πρῶτα μέρη τοῦ Κανόνος, εἶναι ἁπλῆ εἰκασία. Ἴσως ἀκόμη μπορεῖ κανεὶς νὰ ὑποθέσει ὅτι ἡ ποικίλλουσα ἐντὸς τοῦ Κανόνος θέση τοῦ βιβλίου σχετίζεται πρὸς τὸ περιεχόμενό του, ποὺ κατὰ τὴν μορφὴ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα προφητικὰ βιβλία[20]. Ἔπειτα κατὰ περίεργο τρόπο, ἐνῷ ἡ ἀρχὴ τοῦ βιβλίου 1,1 -

20. Πρβλ. καὶ ὅσα ὁ Θεοδώρητος ὁ Κύρου σημειώνει· *«εἰς γὰρ τοιαύτην ἀναισχυντίαν ἤλασαν (οἱ Ἰουδαῖοι), ὡς ἐκ τοῦ χοροῦ τῶν προφητῶν τοῦτον ἀπο-*

2,4a εἶναι γραμμένη σὲ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα, τὸ τεμάχιο 2,4b - 7,28 εἶναι σὲ Ἀραμαϊκή, γιὰ νὰ ἐπανέλθει πάλι ἡ Ἑβραϊκὴ μετὰ τὸν 7,28 μέχρι τέλους τοῦ βιβλίου. Πιθανὸν τὸ βιβλίο ὑπῆρχε ἀρχικὰ σὲ δύο γλῶσσες, τὴν Ἑβραϊκὴ καὶ τὴν Ἀραμαϊκή. Ὅταν μέρος (2,4b-7,28) τοῦ Ἑβραϊκοῦ κειμένου χάθηκε, συμπληρώθηκε μὲ τὸ ἀντίστοιχο Ἀραμαϊκό[21]. Μία ἀκόμη ἰδιοτυπία τῆς ἱστορίας τοῦ κειμένου εἶναι ἡ ἑξῆς, ὅτι νωρὶς ἡ μετάφραση τῶν Ο΄ τοῦ βιβλίου τοῦ Δανιὴλ ἐκτοπίσθηκε ἀπὸ τὴν μετάφραση τοῦ Θεοδοτίωνος (Β΄ αἰ. μ.Χ.), ἡ ὁποία καὶ συνήθως ἐκτυπώνεται στὴν ἔκδοση τῶν Ο΄. Ἤδη ὁ Ἱερώνυμος (Δ΄ αἰ. μ.Χ.) μαρτυρεῖ ὅτι εἶχε ἀπορριφθῆ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἡ μετάφραση τῶν Ο΄, διότι ἀπομακρυνόταν πολὺ ἀπὸ τὸ Ἑβραϊκό-Ἀραμαϊκὸ κείμενο[22].

Καθὼς καὶ ἀνωτέρω σημειώθηκε, ἡ Ἰουδαϊκὴ καὶ Χριστιανικὴ παράδοση ἀποδίδει τὴν συγγραφὴ τοῦ βιβλίου στὸν κατὰ τὸν 6ο αἰ. π.Χ. ἀκμάσαντα προφήτη Δανιήλ. Κατὰ τοὺς νεωτέρους ὅμως χρόνους ἡ παράδοση αὐτὴ δὲν ἔμεινε ἀπρόσβλητος ἐκ μέρους πολλῶν, ἰδίως Διαμαρτυρομένων, ἐρευνητῶν, ποὺ ἀπέδιδαν τὴν συγγραφὴ τοῦ βιβλίου στὸν Β΄ π.Χ. αἰῶνα, τὸν ὁποῖο ἤδη ὁ Νεοπλατωνικὸς Πορφύριος (Γ΄ αἰ. μ.Χ.) δεχόταν ὡς χρόνο συγγραφῆς τοῦ βιβλίου. Πρὸς τοῦτο ἀφορμὴ ἔδωσαν σημεῖα διάφορα τοῦ βιβλίου. Ἔτσι τὸ βιβλίο ἀναφέρει γεγονότα καὶ πρόσωπα, γιὰ τὰ ὁποῖα ἀπὸ τὴν ἱστορία δὲν γνωρίζουμε κάτι ἢ ἔχουμε διαφορετικὴ εἰκόνα. Ἄλωση λόγου χάρη τῆς Ἰερουσαλὴμ κατὰ τὸ 606/5 π.Χ. δὲν μαρτυρεῖται ἐπαρκῶς. Ὁ Βαλτάσαρ (Baltazar) φέρεται ὡς υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Ναβουχοδονόσορος καὶ ὡς τελευταῖος βασιλιάς[23], ἐνῷ ἐμεῖς ὡς τελευταῖο βασιλιὰ τῆς Βαβυλῶνος γνωρίζουμε τὸν Nabonid. Γιὰ τὸν Δαρεῖο

σχοινίζειν καὶ αὐτοῖς αὐτὸν τῆς προφητικῆς προσηγορίας ἀποστερεῖν» (Migne 81,1260).

21. Πρβλ. καὶ J. Gœttsberger, *Das Buch Daniel* 1928.

22. Migne P.L. 25,537.

23. Δαν. 5,30.

τὸν Μῆδο ὅτι διαδέχθηκε τὸν Βαλτάσαρ πρὶν ἀπὸ τὸν Κῦρο[24] δὲν ἔχουμε στοιχεῖα ἐκ τῆς ἱστορίας. Τέλος καὶ γιὰ τὴν παραφροσύνη τοῦ Ναβουχοδονόσορος[25] δὲν γνωρίζουμε τίποτε ἀπὸ τὶς Βαβυλωνιακὲς πηγές. Ἡ θέση ἔπειτα τοῦ βιβλίου τοῦ Δανιὴλ στὸν Ἑβραϊκὸ Κανόνα μεταξὺ τῶν Ἁγιογράφων, ἡ ἔλλειψη ἀναφορᾶς ἀπὸ τὸν ὕμνο τῶν Πατέρων Σειρ. 44,1 ἑξ. (περὶ τὸ 180 π.Χ.), ἡ ἀνεπτυγμένη ἀγγελολογία στὸ βιβλίο, ἡ ἀποφυγὴ τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ τάση νὰ κρατεῖται ὁ Θεὸς ὅσο τὸ δυνατὸ μακριὰ ἀπὸ τὸν κόσμο, ἐνῷ αὐτὸς διευθύνει τὶς τύχες του, καὶ προπαντὸς ἡ μνεία τοῦ βασιλιᾶ τῆς Ἑλλάδος[26] καὶ ἡ ἐναργὴς ἐξεικόνιση τῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα προκάλεσε ἡ καταδίωξη τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀπὸ τὸν Ἀντίοχο Δ΄ (175-163 π.Χ.)[27] ὑπῆρξαν τὰ στοιχεῖα τοῦ ὑποβιβασμοῦ τῆς συγγραφῆς τοῦ βιβλίου στὸν Β΄ αἰ. π.Χ.

Ἀπὸ τὰ σημεῖα αὐτὰ ἄλλα μὲν ἔχουν κάποια βαρύτητα, ἐνῷ ἄλλα μποροῦν νὰ ἑρμηνευθοῦν ἀλλιῶς. Ὡς πρὸς τὶς ἱστορικὲς ἀνακρίβειες, μερικὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες θὰ θίξουμε κατωτέρω, πρέπει νὰ ληφθεῖ ὑπ᾽ ὄψιν ὅτι πρόκειται περὶ προφορικῶν κατ᾽ ἀρχὰς διηγήσεων, οἱ ὁποῖες δὲν διακρίνονται πάντοτε γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἀκρίβεια. Ἄλλωστε τὸ κείμενο τοῦ βιβλίου φαίνεται νὰ ὑπέστη ἐπεξεργασία (βλέπε κατωτ.). Ἡ κάπως ἀνεπτυγμένη ἀγγελολογία καὶ ἡ τήρηση τοῦ Θεοῦ μακρὰν τοῦ κόσμου δὲν εἶναι στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν μποροῦσαν νὰ διατυπωθοῦν κατὰ τὸν 6ο αἰ. π.Χ. Ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἐναργῆ ἐξεικόνιση τῶν γεγονότων ἐπὶ Ἀντιόχου Δ΄, τὸ ἐξ αὐτῆς ἐπιχείρημα εἶναι ἀπαράδεκτο γιὰ ὅποιον δέχεται ὅτι ἡ προφητεία προαναγγέλλει μέλλοντα γεγονότα.

Ὡς πρὸς τὴν θέση τοῦ βιβλίου στὸν Ἑβραϊκὸ Κανόνα σημειώ-

24. Δαν. 6,1.
25. Δαν. 4,1 ἑξ.
26. Δαν. 8,21.
27. Δαν. 7,24 ἑξ. 8,23 ἑξ. 9,26 ἑξ.

θηκαν τὰ δέοντα ἀνωτέρω. Κάποια βαρύτητα ἔχει ἡ μὴ ἀναφορὰ τοῦ Δανιὴλ ἐν Σειρ. 44.

Ἀντιθέτως τὸ βιβλίο δείχνει ἀκριβῆ γνώση τῆς Βαβυλῶνος. Τὸ βιβλίο ἔχει περσικὲς λέξεις, οἱ ὁποῖες μᾶς φέρουν κοντὰ πρὸς τὴν ἐποχὴ τοῦ Δανιήλ, ἡ δὲ Ἀραμαϊκὴ γλῶσσα τοῦ βιβλίου δὲν μᾶς ἀναγκάζει νὰ κατεβοῦμε κάτω ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Δανιήλ[28]. Ὡς πρὸς τὶς Ἑλληνικὲς λέξεις, αὐτὲς ἀναφέρονται σὲ μουσικὰ ὄργανα καὶ εἶναι δυνατὸν πρὶν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ ἐποχὴ νὰ ἦσαν γνωστὲς καὶ στὴν Παλαιστίνη. Τέλος σύμφωνα μὲ κάποια σχετικὴ μαρτυρία τοῦ Ἰωσήπου[29] οἱ Ἰουδαῖοι ἐπέδειξαν στὸν Μ. Ἀλέξανδρο, ποὺ ἦρθε στὰ Ἱεροσόλυμα, τὴν σχετικὴ προφητεία τοῦ Δανιὴλ περὶ τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων, ποὺ μέλλει νὰ καταλύσει τὸ Περσικὸ κράτος[30]. Πρώτη ρητὴ μνεία τοῦ βιβλίου τοῦ Δανιὴλ ἔχουμε στὸ βιβλίο τοῦ Σιβυλλῶν (3,388, περὶ τὸ 140 π.Χ.), Α΄ Μακκ. 2.59 ἑξ. Ἐπίσης καὶ στὴν κοινότητα τῆς Qumrân (Β΄ αἰ. π.Χ.) τὸ βιβλίο δὲν ἦταν ἄγνωστο, ὅπως δείχνουν τὰ ἐκεῖ χειρόγραφα[31].

Κατὰ τὴν γνώμη μου οἱ διηγήσεις καὶ ὁράσεις, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελεῖται ὁλόκληρο τὸ βιβλίο, ὑπῆρχαν κατ' ἀρχὰς ἀπομονωμέ-

28. Πρβλ. W. Baumgartner, *Das Aamaïsche im Buch Daniel* (ZAW. 1927, σ. 81-133).

29. Ἀρχ. 11,8,5 *«Δειχθείσης δ' αὐτῷ (τῷ Μ. Ἀλεξάνδρῳ) τῆς Δανιήλου βίβλου, ἐν ᾗ τινα τῶν Ἑλλήνων καταλύσειν τὴν Περσῶν ἀρχὴν ἐδήλου, νομίσας αὐτὸς εἶναι ὁ σημαινόμενος τότε μὲν ἡσθεὶς ἀπέλυσε τὸ πλῆθος…»*

30. Δαν. 8,1.

31. Πρβλ. J. T. Milik *«Piere de Nabonide» et autres écrits d' un cycle de Daniel. Fragments Araméens de Qumrân* (R. B. 1956, σ. 407 ἑξ.). Ἐκτενέστερα περὶ τῶν εἰσαγωγικῶν ζητημάτων τοῦ βιβλίου δὲς λ.χ. J. Gœttsberger, *Einleitung in das Alte Testament* 1928. Β. Ἀντωνιάδου, Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην 1936. Π. Μπρατσιώτου, Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην 1937. O. Eissfeldt, *Einleitung in das Alte Testament*[2] 1956. Δ. Δοΐκου, *Τὸ βιβλίον τοῦ Δανιήλ. Αὐθεντικότης καὶ σύνθεσις αὐτοῦ* 1960.

νες καὶ γράφτηκαν κατὰ διαφόρους καιρούς. Ἴσως πρὸ τῆς γραπτῆς καταγραφῆς, ἰδίως τῶν διηγήσεων τοῦ πρώτου μέρους (κ. 1-6), νὰ προηγήθηκε ἡ στοματικὴ παράδοση. Σὲ ἕνα βραδύτερο στάδιο οἱ διηγήσεις ἀποτέλεσαν ἰδιαίτερη συλλογὴ καὶ οἱ ὁράσεις ἄλλη. Τέλος ἀμφότερες οἱ συλλογὲς συνενώθηκαν καὶ ἀποτέλεσαν τὸ σημερινὸ βιβλίο. Πότε τὰ στάδια αὐτὰ συντελέσθηκαν εἶναι ἀδύνατο νὰ καθορίσει κανείς.

Ἡ πρώτη ἀπὸ τὶς δύο αὐτὲς συλλογές, τῆς ὁποίας οἱ διηγήσεις, καθὼς εἴδαμε, ἐπιδιώκουν τὸν ἴδιο σκοπὸ καὶ μέχρι ἑνὸς μέτρου εἶναι συντεταγμένες πάνω σὲ κοινὸ διάγραμμα, φαίνεται νὰ εἶναι ἀρχαιότερη, καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς λόγος νὰ ἀρνηθοῦμε τὴν συγγραφὴ ἀπὸ τὸν προφήτη τοῦ 6ου αἰ. π.Χ. Δανιήλ, ἂν καὶ περὶ αὐτοῦ ὁ λόγος φέρεται σὲ γ΄ ἑνικὸ πρόσωπο.

Ἡ δευτέρα συλλογή (κ. 7-12) φαίνεται νὰ ἀνήκει σὲ βραδύτερο στάδιο τῆς ζωῆς τοῦ Δανιήλ, διότι ἡ σκέψη εἶναι βαθύτερη, ἡ περὶ Θεοῦ εἰκόνα πλουσιότερη, ἡ κρίση τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ὡριμότερη καὶ ἀναπηδᾷ ζωηρὰ ἡ ἐπιθυμία τοῦ προφήτου νὰ γνωρίσει τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν καὶ ἰδίως τὸ τέρμα τῶν κακῶν καὶ καταδιώξεων τοῦ λαοῦ του, τὴν ἔναρξη τῆς Μεσσιακῆς καὶ ἐσχατολογικῆς ἐποχῆς. Ἐὰν στὸ πρῶτο μέρος μόλις μόνο στὸ κεφ. 2 ὁ Δανιὴλ ρίχνει ἐξεταστικὰ τὸ βλέμμα στὸ μέλλον, στὸ δεύτερο μέρος ὁ προφήτης κυριαρχεῖται ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ γνωρίσει καὶ νὰ προδιαγράψει τὸ μέλλον. Τοῦτο ἀναμφιβόλως εἶναι δεῖγμα ὡριμότερης ἡλικίας. Ὁ ἐξηγητὴς τῶν ὀνείρων τοῦ πρώτου μέρους Δανιὴλ γίνεται στὸ δεύτερο μέρος ὁ ἑρμηνευτὴς τῆς *Ἀποκαλύψεως*.

Στὴν κατάληξη αὐτὴ ὁδηγεῖ κατευθεῖαν ἡ ἀρχὴ ἀπὸ τὴν ὁποία ξεκίνησε ὁ Δανιὴλ ὡς ἑρμηνευτὴς τῶν ὀνείρων, διότι καὶ ἡ ἑρμηνεία τῶν ὀνείρων καὶ τῶν μυστηριωδῶν γραφῶν εἶναι ἕνα εἶδος ἀποκαλύψεως, στὴν ὁποία ἀσφαλῶς θὰ φθάσει ἀργότερα ὁ ἑρμηνευτὴς τῶν ὀνείρων. Γι᾽ αὐτὸ νομίζω ὅτι διασποῦν κατ᾽ ἀθεράπευτο τρόπο τὴν ψυχικὴ ἑνότητα καὶ ἐξέλιξη τοῦ προφήτου ὅσοι ἀρνοῦνται τὴν

συγγραφὴ καὶ τῶν δύο μερῶν ἀπὸ τὸν ἴδιο συγγραφέα. Τὸ σημεῖο αὐτό, τὸ ὁποῖον, νομίζω, δὲν τονίστηκε, μαρτυρεῖ ὅτι ἀμφότερα τὰ μέρη πρέπει νὰ τὰ ἀποδώσουμε στὸν αὐτὸ συγγραφέα, τὸν προφήτη Δανιήλ, καθὼς τὸ δεύτερο μέρος ἀποδίδεται σὲ κάποιο μεταγενέστερο στάδιο τῆς δράσεως τοῦ προφήτου. Πρέπει ὅμως εὐθὺς ἀμέσως νὰ παρατηρήσουμε ὅτι τὸ βιβλίο ὑπέστη ἀργότερα ἐπεξεργασία, καθὼς ἀποδέχονται καὶ Ρωμαιοκαθολικοὶ ἑρμηνευτές[32], ὅπως μαρτυροῦν οἱ ἑρμηνευτικὲς δυσχέρειες, τὶς ὁποῖες σὲ πολλὰ σημεῖα τοῦ βιβλίου συναντᾶ ὁ ἑρμηνευτής, οἱ ἱστορικὲς ἀνακρίβειες καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἀνακύπτοντα προβλήματα καὶ τὸ ἀβέβαιο κείμενο. Δὲν ἦταν ἄλλωστε δυνατὸν τὸ κείμενο τοῦ βιβλίου αὐτοῦ νὰ μὴν ὑποστεῖ ἐξωτερικὲς περιπέτειες, διότι λόγῳ τοῦ βαρυσήμαντου περιεχομένου του διαβαζόταν εὐρύτατα καὶ λόγῳ τῶν αἰνιγματωδῶν ἐνίοτε ἐκφράσεων ἦταν δεκτικὸ ἐλαφρῶν ὑπομνηματισμῶν. Ὁ πυρήνας ὅμως τοῦ ὅλου βιβλίου πρέπει νὰ ἀποδοθεῖ στὸν Δανιήλ. Μὲ αὐτὴν τὴν βάση ἐπιχειρεῖται ἡ παρακάτω σκιαγραφία τοῦ Δανιὴλ καὶ τῆς διδασκαλίας του.

Ἡ δράση καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Δανιήλ

Τὸ ὄνομα Δανιήλ (= κριτής μου εἶναι ὁ Θεὸς ἢ ὁ Θεὸς κρίνει) φέρουν καὶ ἄλλα πρόσωπα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἕνας γιὸς τοῦ Δαυὶδ[33] καὶ Λευῖτες[34]. Τὸ ὄνομα συναντᾶται καὶ στὰ Οὐγαριτικὰ κείμενα καὶ σὲ Παλμυρινὲς καὶ Ναβαταϊκὲς ἐπιγραφές.

Κατὰ τὴν διαβεβαίωση τοῦ Δαν. 1,1 ἑξ. ὁ προφήτης μας, παιδὶ ἀκόμη, ὁδηγήθηκε μαζὶ μὲ ἄλλους αἰχμάλωτος στὴν Βαβυλῶνα, ὅταν ὁ Ναβουχοδονόσορ (615-562) κατὰ τὸ τρίτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ

32. Πρβλ. J. Gœttsberger ἔνθ' ἀνωτ.
33. Α΄ Παρλ. 3,1.
34. Β΄ Ἔσδρ. 8,2. Νεεμ. 10,7.

Ἰωακείμ (605/4) κατέλαβε τὴν Ἰερουσαλήμ, αἰχμαλώτισε τὸν βασιλιά, διήρπασε μέρος τῶν σκευῶν τοῦ Ναοῦ καὶ τὰ ἔφερε στὴν Βαβυλῶνα. Ἀλλὰ ἡ ἐδῶ μνημονευόμενη αἰχμαλωσία τοῦ Ἰωακεὶμ καὶ ἡ σύληση μερικῶν σκευῶν τοῦ Ναοῦ τῆς Ἰερουσαλὴμ ἀναφέρονται μὲν στὸ Β΄ Παρλ. 36,5-8, δὲν πιστοποιοῦνται ὅμως οὔτε ἀπὸ τὶς ἐξωβιβλικὲς πηγὲς[35] οὔτε ἀπὸ Δ΄ Βασ. 24,1 ἑξ. (Ἑβρ. Β΄ Βασ.), τὸ ὁποῖο ἁπλῶς ἀναφέρει ὅτι ὁ Ναβουχοδονόσορ κατέστησε τὸν Ἰωακεὶμ ὑποτελῆ γιὰ τρία ἔτη, μετὰ τὴν παρέλευση τῶν ὁποίων αὐτὸς ἐπαναστάτησε καὶ τιμωρήθηκε ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους. Γι᾽ αὐτὸ μερικοὶ ἐρευνητὲς ποὺ ἀπορρίπτουν τὴν ἱστορικότητα τοῦ Δαν. 1,1 ἑξ. καὶ Β΄ Παρλ. 36,5 ἑξ. δέχονται ὅτι τὸ Δαν. 1,1 προῆλθε ἐκ συνδυασμοῦ τῶν Δ΄ Βασ. 24,1 ἑξ. (Ἑβρ. Β΄ Βασ.) καὶ Β΄ Παρλ. 35,5 ἑξ.[36]. Δεδομένου ὅμως ὅτι τὸ Δαν. 1,1 τοποθετεῖ τὸ γεγονὸς στὸ 605/4 π.Χ. μετὰ ἴσως τὴν νίκη τοῦ Ναβουχοδονόσορος κατὰ τοῦ Φαραὼ Νεχὼ κοντὰ στὴν Καρκέμι, εἶναι πιθανώτατο ὅτι ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐπειγόμενος νὰ τακτοποιήσει τὰ τῆς Ἀνατολῆς ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Ἰερουσαλήμ, κάτι ποὺ δὲν ἀποκλείεται ἀπὸ Δ΄ Βασ. 24,1 ἑξ. (Ἑβρ. Β΄ Βασ.). Ὡς πρὸς τὴν αἰχμαλωσία τοῦ Ἰωακεὶμ αὐτὴ φαίνεται ὅτι ἦταν βραχύτατης διάρκειας, διότι αὐτὸς λίγο μετὰ ἐπαναστατεῖ κατὰ τῆς Βαβυλῶνος καὶ πεθαίνει στὰ Ἱεροσόλυμα. Αὐτὴ ἡ αἰχμαλωσία δὲν εἶχε μεγάλη σημασία, γι᾽ αὐτὸ καὶ ἦταν δυνατὸν νὰ μὴν τύχει τῆς δεούσης προσοχῆς. Δύσκολο εἶναι νὰ ὑποτεθεῖ ὅτι ἡ μεταγενέστερη ἐποχὴ χωρὶς κάποιον ἱστορικὸ πυρῆνα ἔπλασε τὴν διήγηση τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ Ἰωακείμ.

Ὁ Δανιὴλ καταγόταν ἀπὸ εὐγενικὴ οἰκογένεια, ἀλλὰ ἂν ἦταν καὶ ἀπὸ βασιλικὸ γένος, αὐτὸ δὲν φαίνεται εὐκρινῶς στὸ Δαν. 1,3-4 *«τότε ὁ βασιλεὺς διέταξε τὸν Ἀσπενάζ, τὸν ἀρχιευνοῦχον του νὰ*

35. D. J. Wiseman, *Chronicles of Chaldaean Kings (626-556 B.C.)* 1956.

36. Πρβλ. K. Marti, *Das Buch Daniel* (ἐν Kautzsch - Bertholet, *Die Heilige Schrift des A. T.*[4] 1923), A. Bentzen, *Daniel* 1952.

φέρῃ ἐκ τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ δὴ ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους καὶ ἐκ τῶν εὐγενῶν παῖδας ἄνευ σωματικοῦ τινος ἐλαττώματος, ὡραίους τὴν ἐμφάνισιν, κατηρτισμένους ἐν πάσῃ σοφίᾳ…». Εἶναι ὅμως αὐτὸ πολὺ πιθανό, ὅπως καὶ ὁ Ἰώσηπος ἀποδέχτηκε[37] καὶ ὁ Ἱερώνυμος εἴκασε[38]. Μὲ τέτοια καταγωγὴ ὁ Δανιὴλ θὰ ἔτυχε ἐπιμελοῦς μορφώσεως, καθὼς καὶ τὸ κείμενό μας βεβαιώνει καὶ ἡ μετέπειτα ἐξέλιξη τοῦ προφήτου προϋποθέτει. Ὁ Δανιὴλ μὲ τρεῖς ἄλλους συντρόφους του, τοὺς Ἀνανία, Μισαὴλ καὶ Ἀζαρία, ἦρθε στὴν αὐλὴ τῆς Βαβυλῶνος, ἔμαθε τὴν Βαβυλωνιακὴ γλῶσσα καὶ γραφὴ καὶ μυήθηκε στὴν Βαβυλωνιακὴ σοφία καὶ ἐπιστήμη τῶν Χαλδαίων[39], ἡ ὁποία τότε εἶχε λάβει τὴν μέγιστη ἐξέλιξή της. Σκόπιμη πολιτικὴ τῶν βασιλέων τῆς Ἀνατολῆς ἦταν νὰ παραλαμβάνουν ἀπὸ τὶς ἀνώτερες τάξεις τῶν ὑποταγμένων λαῶν τὰ πιὸ εὐφυῆ καὶ σωματικῶς ἄρτια διαπλασμένα παιδιά, τὰ ὁποῖα μόρφωναν γιὰ ἕνα διάστημα καὶ ἐγκαθιστοῦσαν σὲ διάφορες ὑπηρεσίες τοῦ κράτους, ὥστε ἔτσι ἀπὸ τοὺς ὑποτελεῖς λαοὺς νὰ ἔχουν πιστοὺς καὶ ἀφοσιωμένους ἄνδρες, ποὺ νὰ κατέχουν ὕψιστα ἀξιώματα.

Κατὰ τὴν μαρτυρία τοῦ βιβλίου ὁ προφήτης Δανιὴλ δρᾶ στὴν ἐποχὴ τοῦ Ναβουχοδονόσορος (605-562) μέχρι τοῦ 3ου ἔτους τοῦ Κύρου (538-529), ὁπότε συμβαίνει ἡ τελευταία ὅραση[40]. Πόσο μετέπειτα ἔζησε δὲν γνωρίζουμε. Στὰ Σοῦσα δεικνύεται κατὰ παρά-

37. Ἀρχ. 10,10,1.

38. Migne P.L. 25,518.

39. Ἡ λέξη Χαλδαῖοι ἐδῶ (Δαν. 1,4) δηλώνει τὸ νεο-Βαβυλωνιακὸ κράτος (625-538 π.Χ.) καὶ ὄχι τοὺς ἀστρολόγους καὶ μάντεις. Ὀνομαζόταν ἔτσι τὸ κράτος τοῦτο ἀπὸ τὴν ἡγετικὴ φυλὴ στὴν Νότια Βαβυλῶνα.

40. Δαν. 10,1. Κατὰ Δαν. 1,21 ὁ Δανιὴλ παρέμεινε δρῶντας στὴν βασιλικὴ αὐλὴ μέχρι τὸ 1ο ἔτος τοῦ Κύρου. Ἡ διαφορά, κατὰ τὴν γνώμη μου, προέρχεται ἀπὸ τὸ ἑξῆς, ὅτι τὸ κ. 1 ἐφέρετο ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη συλλογή. Χαρακτηριστικὸ τῶν διηγήσεων εἶναι νὰ μὴν προσέχουν πολὺ τέτοιες λεπτομέρειες καὶ νὰ μὴ δίνουν ἰδιαίτερη σημασία στὸν ἀκριβῆ καθορισμὸ τοῦ χρόνου.

δοση ὁ τάφος του. Ἡ διαδοχὴ τῶν βασιλέων, ποὺ τὸ βιβλίο ἀναφέρει κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ –Ναβουχοδονόσορ, Βαλτάσαρ[41], Δαρεῖος ὁ Μῆδος[42] καὶ Κῦρος– δὲν εἶναι αὐτὴ ποὺ γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν ἱστορία. Ἀπὸ ἐδῶ γεννῶνται καὶ πολλὲς δυσχέρειες, ποὺ μερικὲς θὰ ἀναφέρουμε παρακάτω. Ἂν ὁ μνημονευόμενος στὸ Ἰεζ. 14,14,20. 28,3 Δανιὴλ εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὸν παρόντα προφήτη, αὐτὸ εἶναι ἀβέβαιο.

Καθὼς μεγαλώνει στὴν βασιλικὴ αὐλὴ ὁ Δανιὴλ μὲ τοὺς συντρόφους του, δείχνει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν προσήλωσή του στὸν Ἰσραηλιτικὸ Νόμο, ἀρνούμενος νὰ μετάσχει τῆς τροφῆς καὶ τοῦ οἴνου ποὺ παρατίθενται στὴν βασιλικὴ τράπεζα, γιὰ νὰ μὴ μολυνθῆ. Ὁ Θεὸς ἐπιβραβεύοντας αὐτὴν τὴν στάση ἔδωσε σ᾽ αὐτὸν καὶ στοὺς συντρόφους του *«γνῶσιν καὶ δύναμιν πρὸς κατανόησιν πάσης γραφῆς καὶ σοφίας, ὁ δὲ Δανιὴλ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ κατανοῇ κάθε ὅραμα καὶ ὄνειρον»*[43]. Ὁ Ναβουχοδονόσορ προσέλαβε τὸν Δανιὴλ καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας στὴν ὑπηρεσία του. Ὅσο περνοῦσε ὁ χρόνος, τόσο ἡ φήμη τοῦ Δανιὴλ μεγάλωνε[44]. Ἡ ἀνάδειξη τῆς σοφίας του εὐθὺς στὴν ἀρχὴ τοῦ βιβλίου (κ. 1) ἐπέχει θέση εἰσαγωγῆς στὰ μετὰ ταῦτα ἐξιστορούμενα. Σκοπὸς τῆς ὅλης διηγήσεως τοῦ κ. 1 εἶναι νὰ δείξει πῶς ὁ Θεὸς ἀνταμείβει τὴν προσήλωση τοῦ Δανιὴλ στὸν Ἰσραηλιτικὸ Νόμο. Τὸ σημεῖο ὅμως αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τονισθεῖ, ὥστε νὰ ἐκληφθεῖ ὅλο τὸ κεφ. ὅτι ἔχει σκοπὸ νὰ ἐμψυχώσει τοὺς κατὰ τὴν Μακκαβαϊκὴ ἐποχὴ καταδιωκόμενους Ἰουδαίους.

Τέτοιος σκοπὸς ἄλλωστε θὰ ἐπηρέαζε τὴν διάπλαση ὅλης τῆς διηγήσεως καὶ θὰ ἦσαν ἐμφαντικὰ τὰ σημεῖα τῆς καταδιώξεως τῶν Ἰουδαίων. Σημειωτέον ἐπίσης ὅτι συνεργασία τοῦ Δανιὴλ μὲ ἐθνικὸ βασιλιὰ καὶ ὑπηρεσία αὐτοῦ σὲ ἐθνικὴ αὐλή, τὰ ὁποῖα χωρὶς κα-

41. Δαν. 5,1.
42. Δαν. 6,1.
43. Δαν. 1,17.
44. Δαν. 1,19.

νένα πρόσκομμα ἀναφέρει ἡ διήγηση, δὲν θὰ ἀποτολμοῦνταν ἀπὸ συγγραφέα τῆς Μακκαβαϊκῆς ἐποχῆς.

Δευτερεύων σκοπὸς τῆς διηγήσεως, ποὺ μόλις διαφαίνεται, εἶναι ἡ ἀνάδειξη τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Θεοῦ πάνω ἀπὸ τοὺς ὑπόλοιπους θεούς. Ἄξιο σημειώσεως τοῦ ἀνωτέρω πνεύματος, ἀπὸ τὸ ὁποῖο διέπεται ἡ διήγηση τοῦ κ. 1, εἶναι ὅτι αὐτὴ παρουσιάζει τὸν ἐθνικὸ βασιλέα καὶ πορθητὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ προσηνῆ, ἀγαθὸ πρὸς τὸν Δανιὴλ καὶ τοὺς συντρόφους του. Ἔτσι ἐπιτυγχάνεται ὥστε, ἂν καὶ ἡ διήγηση ἀρχίζει μὲ τὴν σκηνὴ τῆς αἰχμαλωσίας, ἡ ὅλη ἀτμόσφαιρα νὰ διατηρεῖται μέχρι τέλους ἤρεμη.

Ἡ διήγηση εἶναι γραμμένη στὸ ὕφος τῆς Ἰσραηλιτικῆς διηγηματογραφίας. Ἡ ἀφήγηση εἶναι ἁπλῆ, ἡ γλῶσσα ὁμαλὴ καὶ ἡ οἰκονομία τῆς ὕλης καλή. Τρία εἶναι τὰ δρῶντα πρόσωπα, ὁ βασιλεύς, ὁ Δανιὴλ καὶ ὁ ἀρχιευνοῦχος, ἐνῷ οἱ τρεῖς παῖδες καὶ ἰδίως ὁ Θεός, ποὺ κρατᾶ τὸ νῆμα τῆς διηγήσεως, παρίστανται βωβοί, ὁ Θεὸς μάλιστα πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν σκηνή. Οἱ σκηνὲς τῆς διηγήσεως εἶναι συντομώτατες ἀλλὰ πολλές, ποὺ ἐναλλάσσονται γρήγορα, καὶ οἱ διάλογοι σύντομοι, ὥστε σὲ λίγους στίχους ἡ ὅλη διήγηση νὰ ὁλοκληρώνεται.

Νέα ἀφορμὴ πρὸς δράση καὶ ἀνάδειξη τοῦ Δανιὴλ στὴν βαβυλωνιακὴ αὐλὴ δίνει τὸ *ἐνύπνιο*, ποὺ εἶδε ὁ Ναβουχοδονόσορ στὸ δεύτερο ἔτος τῆς βασιλείας του, γιὰ τὸ ὁποῖο μιλᾶ τὸ Δαν. 2. Ἡ χρονολογία αὐτὴ δύσκολα μπορεῖ νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τὰ ἐν 1,5 λεγόμενα, κατὰ τὰ ὁποῖα ὁ χρόνος τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ Δανιὴλ θὰ διαρκοῦσε τρία ἔτη, ἐνῷ ἐδῶ ἐν κ. 2 αὐτὸς παρίσταται πλήρης σοφίας, δυνάμενος νὰ ἑρμηνεύει ἐνύπνια πρὶν ἀπὸ τὴν συμπλήρωση τῆς τριετίας. Γι᾽ αὐτὸ ἄλλοι διορθώνουν τὸ *«δεύτερο»* ἔτος σὲ *«δωδέκατο»* καὶ ἄλλοι τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως. Δεδομένου ὅμως ὅτι οἱ διηγήσεις, ὅπως καὶ παραπάνω τονίσθηκε, κυκλοφοροῦσαν αὐτοτελῶς, ἡ διαφορὰ εἶναι εὐεξήγητη.

Κατὰ τὴν διήγησή μας ὁ Ναβουχοδονόσορ, ἀναλογιζόμενος τί

ἄραγε θὰ συμβεῖ μετὰ ἀπὸ αὐτόν[45], βλέπει στὸν ὕπνο του ὄνειρο, ποὺ τὸν κατατάραξε.Ἔντρομος ὁ βασιλιὰς καλεῖ τοὺς μάγους, τοὺς μάντεις, τοὺς ἐξορκιστὲς καὶ τοὺς Χαλδαίους[46] καὶ ζητεῖ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ τοῦ ποῦν καὶ τὸ ὄνειρο καὶ τὴν σημασία του. Ὁ βασιλιὰς εἴτε πράγματι ἀπὸ τὴν ἔκπληξη τοῦ ἐνυπνίου δὲν τὸ θυμᾶται καλὰ εἴτε προσποιεῖται ὅτι τὸ ἐλησμόνησε, γιὰ νὰ δοκιμάσει τὴν δύναμη τῶν μάγων καὶ μάντεων καὶ νὰ ἐλέγξει ἔτσι τὴν ὀρθότητα τῆς ἑρμηνείας τοῦ ὀνείρου ποὺ τυχὸν θὰ τοῦ δώσουν.

Οἱ μάγοι καὶ οἱ μάντεις, μὴ μπορῶντας νὰ ἐκπληρώσουν τὴν ἐπιθυμία τοῦ βασιλέως, ἀπάντησαν ὅτι *«οὐδεὶς ἄνθρωπος ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γῆς, ὅστις τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ βασιλέως θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ. Διὰ τοῦτο οὐδεὶς βασιλεὺς μέγας καὶ ἰσχυρὸς ἐζήτησε ποτὲ τοιοῦτο πρᾶγμα. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ζητεῖ ὁ βασιλεὺς εἶναι δύσκολον καὶ οὐδεὶς ἕτερος ὑπάρχει δυνάμενος νὰ ἐκπληρώσῃ αὐτὸ ἐκτὸς τῶν θεῶν, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν κατοικοῦν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων»*[47].Ἔμπλεως ὀργῆς ὁ βασιλιὰς διατάσσει νὰ φονεύσουν ὅλους τοὺς σοφοὺς συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ Δανιὴλ μαζὶ μὲ τοὺς συντρόφους του. Ὅταν τὸ ἔμαθε αὐτὸ ὁ Δανιήλ, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε κληθῆ, ζητεῖ ἀπὸ τὸν βασιλιὰ λίγο χρόνο, βέβαιος ὅτι ὁ Θεός του θὰ τοῦ ἀποκαλύψει καὶ τὸ ἐνύπνιο καὶ τὴν σημασία του. Πράγματι δὲ ὁ Θεὸς μὲ ὄνειρο πάλι ἐκπληρώνει τὴν ἐπιθυμία τοῦ Δανιήλ, ὁ ὁποῖος γεμᾶτος χαρὰ δοξολογεῖ τὸν Θεόν:

45. Δαν. 2,29.

46. Δαν. 2,2. Ἀξιοπαρατήρητο ὅτι ἐδῶ οἱ Χαλδαῖοι δὲν παρουσιάζονται ὡς λαός, ὅπως στὸ κ. 1, ἀλλὰ ὡς ἰδιαίτερη τάξη, παράλληλη πρὸς τὴν τάξη τῶν μάγων, τῶν μάντεων καὶ τῶν ἐξορκιστῶν. Σὲ μεταγενέστερους ἀκόμη χρόνους τὸ ὄνομα δηλώνει ἐκείνους ποὺ ἀσχολοῦνταν μὲ τὴν ἀστρολογία καὶ μποροῦσαν ἀπὸ τὰ οὐράνια φαινόμενα νὰ προΐδουν τὰ μελλοντικὰ συμβάντα.

47. Δαν. 2,10-11.

2,20 *«Εὐλογημένον ἂς εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ*
ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος,
διότι ἡ σοφία καὶ ἡ ἰσχὺς σὲ αὐτὸν ἀνήκουν.
21 *Αὐτὸς μεταβάλλει τοὺς χρόνους καὶ καιρούς*[48],
αὐτὸς καταβιβάζει βασιλεῖς καὶ ἀναβιβάζει βασιλεῖς,
αὐτὸς δίδει τὴν σοφίαν εἰς τοὺς σοφοὺς
καὶ τὴν γνῶσιν εἰς τοὺς συνετούς.
22 *Αὐτὸς ἀποκαλύπτει τὰ βάθη καὶ τὰ κρυπτὰ*
γνωρίζει τί ἐν τῷ σκότει συμβαίνει
καὶ τὸ φῶς παρ' αὐτῷ μένει.
23 *Σέ, ὦ Θεέ τῶν Πατέρων μου, ὑμνῶ καὶ δοξολογῶ,*
διότι σοφίαν καὶ δύναμιν μοῦ ἔδωκας
καὶ τώρα μοῦ ἐγνώρισες ὅ,τι σοῦ ἐζήτησα,
τὴν ὑπόθεσιν τοῦ βασιλέως μοῦ ἐγνώρισες».

Γεμᾶτος χαρὰ ὁ Δανιὴλ παρουσιάζεται στὸν Ναβουχοδονόσορα, δηλώνοντας ὅτι εἶναι σὲ θέση καὶ τὸ ὅραμα καὶ τὴν σημασία του νὰ φανερώσει, διότι *«ὑπάρχει εἷς Θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅστις ἀποκαλύπτει μυστήρια καὶ ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ γνωρίσῃ εἰς τὸν βασιλέα τὸν Ναβουχοδονόσορα τί θὰ συμβῇ κατὰ τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν»*[49]. Μὲ σαφήνεια καὶ σταθερότητα ὁ Δανιὴλ προχωρᾶ πρῶτα στὴν περιγραφὴ τοῦ ἐνυπνίου, κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ βασιλιὰς ἔβλεπε πελώριο ἄγαλμα[50] μὲ ἐκτυφλωτικὴ λάμψη λόγῳ τῶν μετάλλων, ἀπ' τὰ ὁποῖα

48. Ἂν καὶ ἡ μεταβολὴ τῶν *«χρόνων καὶ καιρῶν»* μπορεῖ νὰ ἀναφέρεται στὴν διαδοχὴ τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, ἀπὸ τὴν συνάφεια τοῦ κειμένου φαίνεται νὰ ἀναφέρεται στὴν ἱστορία, τῆς ὁποίας ἔτσι ἡ ἐξέλιξη ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν Θεό. Πρβλ. καὶ Χρυσόστομο· *«Ἀλλοιοῖ καιροὺς καὶ χρόνους, οὐ τὰς τροπὰς λέγων ἀλλὰ τὰς τῶν πραγμάτων μεταβολάς»* (Migne 56,202).

49. Δαν. 2,28.

50. Οἱ Ο΄ καὶ ὁ Θ. μετέφρασαν *«εἰκών»*. Δὲν πρόκειται ἐδῶ γιὰ κάποιο ἀνάγλυφο ἢ γιὰ ζωγραφικὴ εἰκόνα ἀλλὰ γιὰ ἕνα κολοσσιαῖο ἄγαλμα, καθὼς πράγ-

ἦταν κατασκευασμένο, καὶ μὲ θέα φοβερή[51]. *«Ἡ κεφαλὴ τούτου ἦτο ἐκ χρυσοῦ καθαροῦ, τὸ στῆθος καὶ οἱ βραχίονές του ἐξ ἀργύρου, ἡ κοιλία του καὶ οἱ μηροί του ἐκ χαλκοῦ, αἱ κνῆμαι ἐκ σιδήρου, οἱ πόδες του μέρος ἐκ σιδήρου καὶ μέρος ἐκ πηλοῦ*[52]*. Τὸ ἔβλεπες (ὦ βασιλεῦ), ἕως οὗ λίθος ἀπεκόπη ἐξ ὄρους ἄνευ (τῆς ἐνεργείας) χειρῶν καὶ ἐπέτυχε τὸ ἄγαλμα εἰς τοὺς πόδας του, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἐκ σιδήρου καὶ πηλοῦ καὶ συνέτριψεν αὐτούς. Τότε συνετρίβησαν διὰ μιᾶς ὁ σίδηρος, ὁ πηλός, ὁ χαλκός, ὁ ἄργυρος καὶ ὁ χρυσὸς καὶ ἔγιναν ὡς τὸ ἄχυρον εἰς τὸ θερινὸ ἅλῶνι καὶ ὁ ἄνεμος παρέλαβε αὐτὰ καὶ οὐδὲν πλέον ἴχνος αὐτῶν εὑρέθη. Ὁ λίθος ὅμως, ὁ ὁποῖος ἔπληξε τὸ ἄγαλμα, ἔγινε ὄρος μέγα καὶ ἐπλήρωσε ὁλόκληρον τὴν γῆν»*[53].

Μετὰ τὴν περιγραφὴ τοῦ ἐνυπνίου ὁ Δανιὴλ προχωρεῖ στὴν ἑρμηνεία του καὶ συνταυτίζει ἐν πρώτοις τὴν χρυσῆ κεφαλὴ πρὸς τὸν Ναβουχοδονόσορα, τὸν ὁποῖο καλεῖ *«βασιλέα τῶν βασιλέων, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκε τὸ βασίλειον, τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν δόξαν, καὶ εἰς χεῖρας τοῦ ὁποίου ἔδωκεν ἐν πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ζῷα τοῦ ἀγροῦ καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸν ὁποῖον κατέστησε κυρίαρχον ἐπὶ πάντων τούτων»*[54]. Προχωρῶντας στὴν ἑρμηνεία τοῦ ἐνυπνίου ὁ Δανιὴλ φανερώνει ὅτι μετὰ τὸ βασίλειο τοῦ Ναβουχοδονόσορος θὰ δημι-

---

ματι χρησιμοποιοῦσαν τέτοια στὴν Βαβυλῶνα (Ἡροδ. Ι, 183. Διόδ. Σικ. ΙΙ,9 πρβλ. καὶ Δαν. 3,1 ἑξ.).

51. Δαν. 2,31.

52. Ἴσως ὡς πηλὸ μποροῦμε νὰ ἐννοήσουμε τὸ κεραμιδόχωμα ἐκεῖνο, ποὺ οἱ Βαβυλώνιοι χρησιμοποιοῦσαν στὴν οἰκοδομική· πρβλ. καὶ Ο΄ Θ. *«ὀστράκινος»*.

53. Δαν. 2,32-35.

54. Δαν. 2,37-38. Ὁ ἐγκωμιασμὸς τοῦ βασιλιᾶ ἀποσκοπεῖ βεβαίως στὸ νὰ δικαιολογήσει τὴν συνταύτιση τῆς βασιλείας του μὲ τὴν χρυσῆ ἐποχή, τεχνηέντως ὅμως ἀναδεικνύει αὐτὸν τὸν Θεὸ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ προπαρασκευάζει τὴν ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως ἀναγνώρισή του, στὴν ὁποία καὶ καταλήγει ἡ διήγηση.

ουργηθεῖ ἄλλο βασίλειο κατώτερο καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὸ ἄλλο, τρίτο κατὰ σειρὰ βασίλειο, μετὰ τὸ ὁποῖο θὰ ἐμφανισθεῖ ἕνα τέταρτο, ἰσχυρὸ σὰν τὸ σίδερο, ποὺ θὰ συντρίψει καὶ θὰ καταστρέψει τὰ προηγούμενα. Τὸ βασίλειο ὅμως αὐτὸ θὰ μοιρασθεῖ στὰ δύο, κατὰ τὸν Δανιήλ, *«ἀλλὰ κάτι τι ἐκ τῆς στερεότητος τοῦ σιδήρου θὰ ὑπάρχῃ ἐν αὐτῷ*[55]*, μέρος τοῦ βασιλείου θὰ εἶναι ἰσχυρόν, μέρος δὲ εὔθραυστον»*[56]. Τὴν ἀνάμιξη τοῦ σιδήρου μὲ τὸν πηλὸ τὴν ἑρμηνεύει ὁ Δανιὴλ ὅτι ἀναφέρεται στὶς ἀπόπειρες συνενώσεως τῶν ἐπὶ μέρους βασιλείων σὲ ἕνα μὲ ἐπιγαμίες τῶν βασιλικῶν οἴκων *«ἀλλὰ δὲν θὰ συνενωθοῦν μετ' ἀλλήλων, καθὼς ὁ σίδηρος δὲν μίγνυται μετὰ τοῦ πηλοῦ»*[57].

Τέλος καὶ τὸ τέταρτο βασίλειο θὰ παρέλθει, ἐνῷ ὁ *«Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ»* θὰ ἀναστήσει ἄλλο βασίλειο, τὸ ὁποῖο θὰ κατασυντρίψει καὶ θὰ καταργήσει ὅλα τὰ ἄλλα βασίλεια, καὶ θὰ παραμείνει αἰωνίως, *«καθὼς ἀκριβῶς ἀπὸ τοῦ ὄρους ἀπεκόπη λίθος ἄνευ χειρῶν καὶ συνέτριψε τὸν σίδηρον, τὸν χαλκόν, τὸν πηλόν, τὸν ἄργυρον καὶ τὸν χρυσόν»*[58].

Εἶναι ἀξιοπαρατήρητο ὅτι ὁ Δανιὴλ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν σαφῆ συνταύτιση τῆς χρυσῆς κεφαλῆς μὲ τὴν βασιλεία τοῦ Ναβουχοδονόσορος, δὲν προβαίνει σὲ κανένα ἐγγύτερο προσδιορισμὸ τῶν μετέπειτα βασιλείων. Αὐτὸ θὰ διασαφηνισθεῖ ἀπὸ τὶς ὁράσεις τοῦ δευτέρου μέρους τοῦ βιβλίου. Αὐτὸ μόνο μποροῦμε ἐδῶ μὲ βεβαιότητα νὰ ποῦμε, ὅτι τὸ τέταρτο βασίλειο (σίδηρος-πηλός) πρέπει νὰ εἶναι τὸ Ἑλληνικὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τὸ ὁποῖο διαιρέθηκε μετὰ τὸν θάνατο τοῦ μεγάλου αὐτοῦ βασιλέως. Ἐπίσης μὲ βεβαιότητα μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὸ αἰώνιο βασίλειο ποὺ θὰ ἐγκατασταθεῖ ἐπὶ

55. Δαν. 2,41.
56. Δαν. 2,42.
57. Δαν. 2,43.
58. Δαν. 2,45.

τῆς γῆς εἶναι ἡ Μεσσιακὴ βασιλεία. Ὡς πρὸς τὰ δύο ἄλλα βασίλεια ποὺ παρεμβάλλονται μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τετάρτου θὰ μιλήσουμε, ὅταν ἔρθουμε στὶς ὁράσεις τοῦ Δανιήλ, στὶς ὁποῖες ὁ προφήτης πάλι ὁμιλεῖ γιὰ τὰ ἀλληλοδιαδεχόμενα βασίλεια μὲ περισσότερο συγκεκριμένα στοιχεῖα.

Ὁ Ναβουχοδονόσορ ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴν ἑρμηνεία τοῦ Δανιὴλ διατάζει νὰ τοῦ προσφέρουν *«θυσίαν καὶ εὔοσμον θυμίαμα»*[59] καὶ ὁμολογεῖ πρὶν ἀπὸ τὸν Δανιὴλ ὅτι *«ἀληθῶς ὁ Θεός σας εἶναι Θεὸς τῶν θεῶν καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων καὶ ὁ ἀποκαλύπτων μυστήρια, καθ' ὅσον ἠδυνήθης νὰ ἀποκαλύψῃς τὸ μυστήριον τοῦτο»*[60]. Ἐπίσης ὁ βασιλιὰς ἔδωσε στὸν Δανιήλ, ὅπως ἦταν συνήθεια, *«δῶρα πολλὰ καὶ βαρύτιμα καὶ κατέστησεν αὐτὸν διοικητὴν ὁλοκλήρου τῆς ἐπαρχίας Βαβυλῶνος καὶ προϊστάμενον πάντων τῶν σοφῶν τῆς Βαβυλῶνος»*[61], καὶ τοὺς τρεῖς παῖδες τοὺς τοποθέτησε στὴν διοίκηση τῆς ἐπαρχίας Βαβυλῶνος.

Σκοπὸς τῆς ὅλης διηγήσεως τοῦ κ. 2 εἶναι νὰ γνωρίσει στὸν κόσμο ὅσα πρόκειται νὰ συμβοῦν, καὶ νὰ καταδείξει τὴν ὑπεροχὴ τοῦ Δανιὴλ ὑπὲρ τοὺς σοφοὺς τῆς Βαβυλῶνος καὶ τὴν ὑπεροχὴ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τοὺς ἐθνικοὺς θεούς. Παρότρυνση γιὰ προσκόλληση στὸν Ἰουδαϊκὸ Νόμο δὲν γίνεται στὴν διήγηση, ἀλλὰ ἔμμεσα ἀπὸ τὴν ὅλη πλοκὴ τῆς διηγήσεως συνιστᾶται ἡ ἐμμονὴ στὸν Νόμο, γι' αὐτὸ δὲν μποροῦμε νὰ τὸ θεωρήσουμε αὐτὸ ὡς σκοπὸ τῆς ὅλης διηγήσεως. Ἀλλὰ οὔτε καὶ σκοπὸς τῆς ὅλης διηγήσεως εἶναι νὰ ἐμψυχώσει τοὺς Ἰουδαίους μὲ τὴν ἔλευση τῆς Μεσσιακῆς ἐποχῆς,

59. Δαν. 2,46. Ἄξιο σημειώσεως εἶναι ὅτι, ἂν καὶ τέτοιες τιμὲς ἀπαγορεύονται στοὺς Ἰουδαίους, ὁ Δανιὴλ παρίσταται καὶ τὶς δέχεται, χωρὶς νὰ φοβᾶται τὴν παρεξήγηση.

60. Δαν. 2,47. Ὁ Ναβουχοδονόσορ δὲν διατυπώνει βεβαίως καθαρὸ μονοθεϊσμὸ ἀλλὰ τὸν Θεὸ τῶν Ἰουδαίων ἀναγνωρίζει ὡς ὕπατον. Τοῦτο φαίνεται νὰ ἱκανοποιεῖ τὸν προφήτη.

61. Δαν. 2,48.

διότι αὐτὴ ἀνήκει στὸ πολὺ ἀπώτερο μέλλον, ἐνῷ οἱ σύγχρονοι τοῦ προφήτου βρίσκονται ζωντανοὶ στὸ πρῶτο ἀκόμη βασίλειο. Ἀλλὰ οὔτε πάλι ἀφορμὴ τῆς διηγήσεως ἀποτέλεσε ἡ καταδίωξη τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν Μακκαβαϊκὴ ἐπανάσταση, διότι ἡ ἀντίθεση μὲ τὸν ἐθνικὸ κόσμο στὴν παροῦσα διήγηση δὲν εἶναι τόσο ζωηρή, ὅπως ἦταν κατὰ τὴν Μακκαβαϊκὴ ἐποχή. Τοὐναντίον τὴν παροῦσα διήγηση χαρακτηρίζει μία φιλικὴ διάθεση πρὸς τοὺς Ἐθνικούς, ἀφοῦ καὶ ὁ Θεὸς σὲ ἐθνικὸ βασιλέα ἀποκαλύπτει τὰ μέλλοντα, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Μεσσιακῆς ἐποχῆς.

Τὸν κορμὸ τῆς ὅλης διηγήσεως ἀποτελεῖ τὸ ἐνύπνιο, ποὺ ἀδυνατεῖ ὁ βασιλιὰς νὰ ἑρμηνεύσει. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ προφήτης δὲν πρωτοτυπεῖ, διότι ἡ χρησιμοποίηση τοῦ ἐνυπνίου ἦταν συνήθεια στὴν Ἀνατολή. Ἤδη στὶς διηγήσεις περὶ τοῦ Ἰωσήφ (Γεν. 40-41) ἔχουμε τὸ θέμα τοῦ ἐνυπνίου. Ἡ διάπλαση ὅμως τοῦ παρόντος ἐνυπνίου καὶ ἡ ἑρμηνεία του εἶναι τόσο διαφορετικές, ὥστε καμμία ἐξάρτηση δὲν ὑφίσταται ἀπὸ τὰ ὄνειρα ἐκεῖνα τοῦ Φαραώ. Ἡ πλοκὴ τοῦ ὅλου ὑλικοῦ καὶ ἡ ἀφήγηση παρὰ τὶς φραστικὲς δυσχέρειες καὶ ἀνωμαλίες, ποὺ ὀφείλονται ἴσως καὶ στὴν μεταφορὰ ἀπὸ τὴν Ἑβραϊκὴ στὴν Ἀραμαϊκή, δείχνουν δύναμη συνθέσεως καὶ τέχνη.

Ἕνα νέο πάλι ὄνειρο τοῦ Ναβοχοδονόσορος προκαλεῖ τὴν ἐμφάνιση τοῦ Δανιὴλ στὴν σκηνή (Δαν. 3,31-4,34)[62]. Κατὰ τὸ Ἀραμαϊκὸ κείμενο τὸ ὄνειρο εἶναι ἀχρονολόγητο, ἐνῷ κατὰ τοὺς Ο΄ αὐτὸ γίνεται στὸ 18ο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ναβουχοδονόσορος. Μὲ διαφορὰ πρὸς τὶς ὑπόλοιπες διηγήσεις ἡ παροῦσα λαμβάνει τὴν μορφὴ βασιλικοῦ διαγγέλματος τοῦ Ναβουχοδονόσορος πρὸς ὅλους τοὺς λαούς, τὶς φυλὲς καὶ τὶς γλῶσσες τοῦ Βαβυλωνιακοῦ κράτους. Πρὶν ἀπὸ τὸ

62. Γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Vulgata βρίσκουμε τὴν συνένωση τῶν στίχων 3,31-33 μὲ τοὺς προηγουμένους, ἐνῷ οἱ στίχοι αὐτοὶ ἀποτελοῦν τὴν ἀρχὴ τῆς νέας διηγήσεως.

διάγγελμα προτάσσεται ἕνας μικρὸς ὕμνος στὸν Θεό, στὸν ὁποῖο ὁ Ναβουχοδονόσορ λέει:

3,33 *Πόσον μεγάλα εἶναι τὰ σημεῖά του*
καὶ πόσον δυνατὰ τὰ θαύματά του!
Ἡ βασιλεία του εἶναι αἰώνιος βασιλεία
καὶ ἡ ἐξουσία του ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν[63].

Μετὰ τὸν χαιρετισμὸ καὶ τὴν εἰσαγωγὴ αὐτὴ ὁ ἴδιος ὁ βασιλιὰς ἐκθέτει τὸ ἐνύπνιο, τὸ ὁποῖο οἱ σοφοὶ τῆς Βαβυλῶνος δὲν μπόρεσαν νὰ ἑρμηνεύσουν, ἐνῷ ὁ Δανιήλ, στὸν ὁποῖο ὑπῆρχε *«τὸ πνεῦμα τῶν ἁγίων θεῶν»*[64], εὐχερῶς ἑρμήνευσε τὸ ὄνειρο μὲ τρόπο ποὺ ἐπιβεβαιώθηκε ἀπὸ τὰ γεγονότα ποὺ ἐπακολούθησαν. Ὁ βασιλιὰς ἔβλεπε ἕνα παμμέγιστο δέντρο στὸ μέσο τῆς γῆς, ποὺ ἔφτανε μέχρι τὸν οὐρανὸ καὶ τὰ πέρατα τῆς γῆς. *«Τὸ φύλλωμά του ἦτο ὡραῖον καὶ οἱ καρποί του πλούσιοι καὶ τροφὴ διὰ πάντα ὑπῆρχεν ἐν αὐτῷ. Ὑπὸ τὴν σκιάν του κατέφευγον τὰ ζῷα τοῦ ἀγροῦ καὶ εἰς τοὺς κλάδους παρέμενον τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ πᾶσα σὰρξ ἐλάμβανε τροφήν»*[65]. Ξαφνικὰ ἕνας ἄγρυπνος φύλακας (= ἄγγελος)[66] κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ φώναξε δυνατά:

63. Ὁ παρὼν ὕμνος δείχνει ὁμοιότητα μὲ τὸν Ψαλμ. 144,13 (Ἑβρ. 145,13). Γιὰ τὴν παρεμβολὴ συντομότατων ὕμνων βλέπε Β΄ Κορ. 1,3. ἑξ. Ἐφ. 1,3 ἑξ. Α΄ Πέτρ. 1,3 ἑξ.

64. Δαν. 4,5,6,15. Ζήτημα εἶναι ἂν *«τῶν ἁγίων θεῶν»* θὰ ἐκλάβωμεν ὡς ἐνικὸν ἢ πληθυντικόν. Εἰς τὸ στόμα τοῦ ἐθνικοῦ βασιλέως μόνον ὁ πληθυντικὸς εἶναι νοητός.

65. Δαν. 4,9.

66. Ἡ χρησιμοποιούμενη ἐδῶ λέξη *«εἴρ»* εἶναι ἀραμαϊκὴ καὶ σημαίνει τὸν ἀγρυπνοῦντα (Ἀκ. Σύμμ. = ἐγρήγορος), τὸν ἀγρύπνως φυλάσσοντα. Ἀνήκει αὐτὸς στὴν τάξη τῶν ἀγγέλων, ἄρα ὀρθῶς οἱ Ο΄ μετέφρασαν *«ἄγγελος»* ἀποδίδοντας τὴν ἔννοια, ἐνῷ ὁ Θεοδοτίων ἀρκέστηκε στὴν μεταγραφὴ τῆς λέξεως *«εἴρ»*.

4,11 *«Κόψατε τὸ δένδρον*
σπάσατε τοὺς κλώνους του,
μαδήσατε τὸ φύλλωμά του
καὶ σκορπίσατε τοὺς καρπούς του.
Ἂς φύγουν τὰ ζῷα κάτωθεν αὐτοῦ
καὶ τὰ πτηνὰ ἀπὸ τοὺς κλώνους του».
12 *«Τὴν ρίζαν ὅμως αὐτοῦ ἀφήσατε εἰς τὴν γῆν,*
μέσα εἰς δεσμὰ ἐκ σιδήρου καὶ χαλκοῦ
ἐν τῇ χλόῃ τοῦ ἀγροῦ[67].
Μὲ τὴν δρόσον τοῦ οὐρανοῦ θὰ βρέχεται
καὶ μετὰ τῶν ζῴων θὰ εἶναι ὁ κλῆρος του.
13 *Ἡ ἀνθρωπίνη καρδία του θὰ μεταβληθῇ*
καὶ καρδία ζῴου θὰ δοθῇ εἰς αὐτὸ
καὶ ἑπτὰ καιροὶ θὰ περάσουν ἐπ᾽ αὐτό».

Ὁ Δανιὴλ ἀφοῦ παραμείνει ἔκπληκτος γιὰ ἕνα διάστημα, προβαίνει στὴν ἑρμηνεία τοῦ ὀνείρου, ταυτίζοντας τὸ εὐθαλὲς δέντρο μὲ τὸν ἴδιο τὸν Ναβουχοδονόσορα, τοῦ ὁποίου ἡ βασιλεία ὑπῆρξε πράγματι λαμπρή[68]. Ἑρμηνεύοντας παραπέρα τὸ ἐνύπνιο προλέγει στὸν βασιλέα ὅτι θὰ τὸν ἐκδιώξουν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὡς παράφρονα, θὰ τοῦ δίνουν χορτάρι γιὰ τροφή, θὰ τὸν ἀφήνουν νὰ βρέχεται μὲ τὴν δροσιὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ *«ἑπτὰ καιροὶ»*[69] θὰ περάσουν,

67. Ἡ φράση αὐτὴ δὲν ἀναφέρεται στὴν ρίζα, διότι κάποια τέτοια συνήθεια δὲν συναντοῦμε στὸν Ἀνατολικὸ κόσμο, ἀλλὰ στὸν Ναβουχοδονόσορα, ὁ ὁποῖος λόγῳ τῆς παραφροσύνης του θὰ περιβληθεῖ τὰ δεσμά.

68. Γιὰ τὸ δέντρο ὡς σύμβολο τοῦ βασιλιᾶ ἢ τῆς δυναστείας του βλέπε Ἰεζ. 17,22 ἑξ. 19,10 ἑξ. 31,3 ἑξ., βλέπε καὶ Ἡρόδ. I, 108. VII, 19. Εἶναι συνήθης στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἡ παράσταση τῆς εὐτυχίας μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ εὐθαλοῦς δένδρου (Ψαλμ. 1,3. 36,35 (Ἑβρ. 37,35), Ἡσ. 61,3).

69. Μὲ *«τοὺς ἑπτὰ καιρούς»* ἄλλοι ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἑρμηνευτὰς ἐννοοῦν ἑπτὰ ἔτη (Ο΄, Ἰώσηπος, Ἱερώνυμος), καὶ ἄλλοι ἐποχὲς τοῦ ἔτους (Ἱππόλυτος, Χρυ-

ὥσπου νὰ ἀναγνωρίσει ὅτι ὁ «Ὕψιστος εἶναι ὁ Κύριος τοῦ βασιλείου καὶ δίδει αὐτὸ εἰς ὃν θέλει»[70], ὁπότε θὰ ἀποκατασταθεῖ στὸ βασίλειό του. Συμβουλεύει μάλιστα ὁ Δανιὴλ τὸν βασιλιὰ νὰ ἐξαλείψει τὶς ἁμαρτίες του μὲ τὴν δικαιοσύνη καὶ τὴν ἐλεημοσύνη[71].

Ἡ ἐκπλήρωση τοῦ ἐνυπνίου δὲν ἄργησε νὰ ἔρθει. Δώδεκα μῆνες μετὰ ὁ βασιλιὰς βηματίζοντας στὰ δωμάτια τῶν μεγάλων ἀνακτόρων καὶ ρίχνοντας τὸ βλέμμα στὴν μεγάλη πόλη τῆς Βαβυλῶνος, γεμᾶτος περηφάνια ἀναφωνεῖ: *«Δὲν εἶναι αὕτη ἡ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, τὴν ὁποίαν ἐγὼ ᾠκοδόμησα εἰς πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου μὲ τὸν μεγάλον μου πλοῦτον καὶ εἰς δόξαν τῆς μεγαλειότητός μου;»*[72]. Μόλις ὁ Ναβουχοδονόσορ πρόφερε τοὺς λόγους αὐτούς, ἔπαθε τὸ μυαλό του καὶ ἐκδιώχτηκε ἀπὸ τὸν θρόνο καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἐνῷ θεραπεύθηκε καὶ ἀποκαταστάθηκε, μόλις ἀναγνώρισε τὸν Ὕψιστο καὶ δοξολόγησε *«τὸν βασιλέα τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ ὁποίου πάντα τὰ ἔργα εἶναι ἀληθῆ καὶ αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ δίκαιοι καὶ ὅστις τοὺς ὑψηλοφρονοῦντας δύναται νὰ ταπεινώσῃ»*[73].

σόστομος). Ὁ Θεοδώρητος ὁ Κύρου παρατηρεῖ· *«Ἑπτὰ δὲ καιροὺς οἱ μὲν ἔφασαν ἑπτὰ ἔτη, οἱ δὲ τρία καὶ ἥμισυ»* (Migne 81, 1365). Πιθανώτερο οἱ *«καιροὶ»* δηλώνουν ἀκαθόριστο χρόνο, καθὼς ἐπίσης καὶ τὸ *«ἑπτὰ»* δὲν πρέπει νὰ ἐκλάβουμε κατὰ γράμμα.

70. Δαν. 4,22.

71. Δαν. 4,24. Ὁ στίχος αὐτὸς εἶναι περίεργος, διότι ἐνῷ σὰν βάση γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ τοῦ βασιλιᾶ ἀπὸ τὴν ἀσθένεια τέθηκε ἡ ἀναγνώριση τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Θεοῦ, ἐδῶ τὸ κακὸ φαίνεται σὰν νὰ μπορεῖ νὰ ἀποτραπεῖ μὲ τὴν δικαιοσύνη καὶ τὴν ἐλεημοσύνη. Ἴσως ὁ στίχος νὰ ἀνήκει σὲ ἕνα δεύτερο στάδιο τῆς ἐξελίξεως τῆς διηγήσεως.

72. Δαν. 4,27. Πολυάριθμες ἐπιγραφὲς καὶ οἱ ἀνασκαφὲς βεβαιώνουν ὅτι ὁ Ναβουχοδονόσορ εἶχε πλουτίσει τὴν πρωτεύουσα καὶ τὴν χώρα ὁλόκληρη μὲ πολλὰ καὶ μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα. Πρβλ. R. Koldewey, *Das wiederestehende Babylon* 1913. B. Meissner, *Könige Babyloniens und Assyriens* 1926.

73. Δαν. 4,34.

Τὸ δυσχερέστερο πρόβλημα ποὺ παρουσιάζει ἡ παροῦσα διήγηση εἶναι ἡ ἱστορικότητα ὅσων ἐκτίθενται σ᾽ αὐτήν, δηλαδὴ τῆς παροδικῆς παραφροσύνης τοῦ Ναβουχοδονόσορος. Ἀπὸ ὅσα μέχρι σήμερα γνωρίζουμε γιὰ τὸν βασιλιὰ αὐτὸν κάποια τέτοια ἀσθένειά του δὲν μαρτυρεῖται οὔτε κάποια ἀπουσία του μακριὰ ἀπὸ τὸ βασίλειο πιστοποιεῖται, ἡ ὁποία θὰ μποροῦσε νὰ δώσει ἀφορμὴ γιὰ τὴν γένεση τέτοιας διηγήσεως. Καὶ παλαιότερα ἡ προσοχὴ τῶν ἐρευνητῶν στάθηκε σὲ μία διήγηση τοῦ Ἀβυδηνοῦ (200 π.Χ.), ποὺ τὴν παρέλαβε ἀπὸ τὸν Μεγασθένη (300 π.Χ.) καὶ διασώθηκε στὸν Εὐσέβιο[74], σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὁ Ναβουχοδονόσορ βηματίζοντας κάποτε στὰ δωμάτια τῶν ἀνακτόρων, ὅπως τὸν παρουσιάζει καὶ ἡ διήγησή μας, *«θεῷ κατασχεθεὶς»* προφήτεψε τὴν κατάλυση τοῦ Βαβυλωνιακοῦ κράτους ὑπὸ τῶν Περσῶν. Οἱ διαφορὲς ὅμως μεταξὺ τῶν διηγήσεων εἶναι μεγάλες, ὥστε ἡ στενότερη συσχέτισή τους νὰ ἀποβαίνει σχεδὸν ἀδύνατη. Κατὰ τὴν δική μας διήγηση πρόκειται περὶ παραφροσύνης ἐνῷ κατὰ τὸν Ἀβυδηνὸ περὶ προφητείας, τὴν ὁποία ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐξήγγειλε, ὅταν καταλήφθηκε ἀπὸ κάποιον θεό. Ἀκόμη καὶ ὅσοι δέχονται κάποια συνάφεια ρητῶς σημειώνουν ὅτι οἱ ὁμοιότητες τῶν δύο διηγήσεων εἶναι τελείως περιφερειακές[75]. Ἀκόμη δυσχερέστερη εἶναι ἡ συσχέτιση τῆς δικῆς μας διηγήσεως μὲ τὴν μαρτυρούμενη ἀπὸ τὸν Ἰώσηπο[76] ἀσθένεια, ἀπὸ τὴν ὁποία πέθανε ὁ Ναβουχοδονόσορ. Πρῶτον μὲν στὸν Ἰώσηπο ἡ ἀσθένεια δὲν περιγράφεται, ἔπειτα δὲ αὐτὴ φέρει τὸν θάνατο, ἐνῷ κατὰ τὴν παροῦσα διήγηση αὐτὴ εἶναι παροδική.

---

74. Εὐαγγ. Προπαρ. IX, 41,6. Migne 21,760. ΒΕΠ 25 σ. 358. *«Μεγασθένης δέ φησι… Μετὰ δὲ λέγεται πρὸς Χαλδαίων ὡς ἀναβὰς ἐπὶ τὰ βασιλήϊα κατασχεθείη Θεῷ… αὐτὸς ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ, ὦ Βαβυλώνιοι, τὴν μέλλουσαν ὑμῖν προαγγέλλω συμφοράν…Ἥξει Πέρσης ἡμίονος…».*

75. Πρβλ. K. Marti *Das Buch Daniel* 1901 παρά Kautzsch-Bertholet, *Die Heilige Schrift des A.T.*[4] 1923. M. Haller, *Das Judentum* 1914.

76. Κατ᾽ Ἀπ. I, 20.

Σπουδαιότερη εἶναι στοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ προσπάθεια νὰ συσχετισθεῖ ἡ παροῦσα διήγηση μὲ τὴν μαρτυρουμένη παραμονὴ τοῦ τελευταίου βασιλιᾶ τῆς Βαβυλῶνος Nabonid (555-539 π.Χ.) γιὰ χρόνια στὴν Ἀραβικὴ ὄαση Θαιμά, ὅπου ἔκτισε καὶ ἀνάκτορο[77]. Τὴν ἄποψη αὐτὴ ἦρθε τελευταῖα νὰ ἐνισχύσει καὶ ἕνα ἀραμαϊκὸ κείμενο, ποὺ περιέχει τὴν προσευχὴ τοῦ Nabonid καὶ βρέθηκε μεταξὺ τῶν χειρογράφων τῆς Qumrân (Νεκρᾶς Θάλασσας). Τὸ χειρόγραφο αὐτό, μὲ πολλὰ κενά, ἔχει ὡς ἑξῆς κατὰ τὴν ἔκδοση καὶ συμπλήρωση τοῦ J. T. Milik[78]:

1 *Οἱ λόγοι τῆς προσευχῆς, τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνε ὁ Nabunai*[79], *βασιλιὰς τῆς Ἀ[σσυρίας καὶ τῆς Βα]βυλῶνος, βασιλιὰς [μεγάλος, ὅταν προσεβλήθη]*

2 *ἀπὸ κακὴν φλόγωσιν*[80] κατὰ διαταγὴν τοῦ Θε[οῦ τοῦ Ὑψίστου στὴν πόλιν τῆς] Θαιμά[81]. *[Ἀπὸ κακὴν φλόγωσιν]*

3 *εἶχον προσβληθῆ [ἐπὶ] ἑπτὰ ἔτη καὶ μακρὰν [ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐ]γὼ εἶχον ἀπομακρυνθῆ. [Ἀλλ' ὅταν ἐξωμολογήθην τὰς ἁμαρτίας μου]*

4 *καὶ τὰς ἀνομίας μου, (ὁ Θεός) μοῦ ἀπέστειλε ἕνα μάντιν*[82]. *Αὐτὸς ἦταν ἀνὴρ Ἰουδαῖος ἀπὸ [τῶν αἰχμαλώτων τῆς Βαβυλῶνος].*

---

77. Πρβλ. B. Meissner, *Könige Babyloniens und Assyriens* 1926. Al. Jeremias, *Das Testament im Lichte des alten Orients*[3] 1916. W. Baumgartner, *Neues Keilinschriftliches Material zum Buche Daniel?* (ZAW. 44, 1926 σ. 38).

78. J. T. Milik, *«Prière de Nabonide» et écrits d' un cyrcle de Daniel. Fragments Araméens de Qumrân* (R.B. 1956 σ. 407 ἑξ.).

79. Ὑποκοριστικὸς τύπος τοῦ Nabonid.

80. Πρόκειται πιθανότατα περὶ δερματικῆς νόσου.

81. Τὸ κείμενο ἔχει ἐσφαλμένως Θαιμάν, τὸ ὁποῖο προῆλθε προφανῶς ἀπὸ σύγχυση μὲ τὴν ὁμώνυμη πόλιν τῆς Ἐδὼμ Θαιμάν. Πρόκειται γιὰ τὴν ὄαση Θαιμά.

82. Τὸ gazir τοῦ κειμένου σημαίνει τὸν μάντη, ταὐτὸν ποὺ μπορεῖ νὰ ἐξηγεῖ τὰ παρόντα καὶ νὰ προλέγει τὰ μέλλοντα. Πρβλ. καὶ Δαν. 2,27. 4,4, 5,7, 11. Ο΄ Θ.= Γαζαρηνοί.Ἕνας συγγραφέας τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης θὰ ἔθετε στὴν θέση αὐτὴ τὴν λέξη *«προφήτης»*.

5 *Ἐκεῖνος ἔδωκε τὴν ἐξήγηση καὶ ἔγραψε νὰ ἀποδώσω τιμὴν καὶ με[γάλην δόξαν] εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θε[οῦ τοῦ Ὑψίστου καὶ ἔτσι ἔγραψε: Ὅταν]*

6 *εἶχες προσβληθῆ ἀπὸ φλόγωσιν κα[κὴν εἰς τὴν πόλιν] Θαιμὰ [κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ,]*

7 *ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη προσηύχεσο [εἰς τοὺς Θεοὺς] τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χρυσοῦ], τοῦ χαλκοῦ καὶ τοῦ σιδήρου]*

8 *τοῦ ξύλου, τοῦ λίθου*[83]*, τοῦ ἀργίλου ..... τὸ ὁποῖον αὐτοὶ οἱ θεοὶ*

9 *..... εἰρήνη .....*[84].

Ἕνα ἄλλο βραχύτατο τεμάχιο στὰ ἴδια χειρόγραφα τῆς Νεκρᾶς Θάλασσας ὁμιλεῖ γιὰ ἐνύπνιο, τὸ ὁποῖο πιθανῶς ὁ ἴδιος ὁ Nabonid εἶδε[85]. Εἶναι ὅμως βραχύτατο, ἀποτελούμενο ἀπὸ πέντε μόλις βραχύτατες σειρὲς μὲ πλεῖστα κενά, ὥστε ἀπὸ αὐτὸ δὲν μποροῦν νὰ ἐξαχθοῦν σαφῆ συμπεράσματα.

Ἡ διήγηση τοῦ ἀνωτέρω κειμένου, τὸ ὁποῖο ὁ J. T. Milik κατεβάζει στὸν Α΄ αἰῶνα π.Χ., ἔχει μερικὰ κοινὰ σημεῖα μὲ τὴν διήγηση τοῦ Δανιὴλ ἀλλὰ καὶ διαφορές. Ἐν πρώτοις καὶ στὶς δύο διηγήσεις πρόκειται γιὰ ἕναν Βαβυλώνιο βασιλιά, στὸν μὲν Δανιὴλ γιὰ τὸν Ναβουχοδονόσορα, ἐδῶ δὲ γιὰ τὸν Nabonid. Μακρὰ εἶναι ἡ διάρκεια τῆς ἀσθένειας καὶ στὰ δύο κείμενα, τὴν ὁποία κατὰ πολὺ ἀξιοσημείωτο τρόπο ἀμφότερα τὴν καθορίζουν σὲ ἑπτὰ ἔτη. Σκοπὸς ἔπειτα καὶ τῶν δύο διηγήσεων εἶναι ἡ ἀναγνώριση τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, ἡ δὲ ἔκφραση *«Ὕψιστος Θεὸς»* ὑπάρχει σὲ ἀμφότερα τὰ κείμενα. Περαιτέρω καὶ στὰ δύο κείμενα αἰτία τῆς ἀσθένειας τοῦ βασιλιᾶ ὑπῆρξε ἡ ἁμαρτία. Τέλος ὅπως στὸν Δανιὴλ ὁ προφήτης αὐτὸς ἐμφανίζεται στὸν βασιλιὰ νὰ τοῦ δίνει ὁδηγίες καὶ συμβουλές, ἔτσι καὶ

83. Πρβλ. καὶ Δαν. 5,23.

84. Τὸ κείμενο εἶναι ἀθεράπευτα παρεφθαρμένο.

85. Τὸ κείμενο στὸν J. T. Milik ἔνθ' ἀνωτέρω.

ἐδῶ ἕνας μάντης (= προφήτης), Ἰουδαῖος πιθανῶς, ἀπὸ τοὺς αἰχμαλώτους τῆς Βαβυλῶνος, παρουσιάζεται γράφοντας, πιθανῶς ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα, πρὸς τὸν μακρὰ εὑρισκόμενο βασιλέα. Ἡ διαφορὰ τῶν δύο διηγήσεων ἔγκειται στὰ διαφορετικὰ πρόσωπα τῶν βασιλέων καὶ στὴν διαφορετικὴ ἀσθένεια τοῦ καθενός. Νομίζω ὅτι ἡ παροῦσα διήγηση περὶ τοῦ Nabonid, εἴτε ἀνήκει στὸν Α΄ εἴτε στὸν Β΄ αἰ. π.Χ., στηρίζεται σὲ ἀρχαιότερο ὑλικό.

Λόγῳ ἐλλείψεως περισσοτέρων μαρτυριῶν αὐτὸ ποὺ μποροῦμε νὰ ποῦμε σήμερα μὲ βάση τὸ ὑπάρχον ὑλικὸ εἶναι ὅτι στὸ βάθος πρέπει νὰ ὑπάρχει ἕνας ἱστορικὸς πυρήνας γιὰ μακρὰ ἀσθένεια εἴτε τοῦ Ναβουχοδονόσορος εἴτε τοῦ Nabonid, στὴν ὁποία ἀναφέρονται καὶ ὁ Δανιὴλ καὶ ὁ Ἀβυδηνὸς καὶ ἡ προσευχὴ τοῦ Nabonid. Ἕνας τέτοιος ἱστορικὸς πυρήνας στὴν προφορικὴ πλέον παράδοση ἦταν εὔκολο νὰ λάβει διάφορες μορφές, ἀφοῦ ἡ προφορικὴ παράδοση δὲν κρατᾶ πιστῶς τὰ ὀνόματα τῶν δρώντων προσώπων ἀλλὰ ἀρέσκεται νὰ πλουτίζει τὴν ὅλη διήγηση μὲ στοιχεῖα δευτερευούσης σημασίας. Γι᾽ αὐτὸ καὶ στὴν διήγηση τοῦ Δαν. 4,1 ἑξ. πρέπει νὰ δεχτοῦμε ἱστορικὴ βάση. Ὁρισμένοι δέχονται ὅτι ἡ διήγηση μιλοῦσε ἀρχικὰ ὄχι γιὰ τὸν Ναβουχοδονόσορα ἀλλὰ γιὰ τὸν Nabonid[86].

Καὶ ἡ διήγηση αὐτὴ Δαν. 3,31-4,34 εἶναι αὐτοτελής, χωρὶς νὰ ἀπαιτεῖ καμμία σύνδεση μὲ τὰ προηγούμενα καὶ τὰ ἑπόμενα. Θὰ κυκλοφοροῦσε ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν προηγούμενη, καθὼς δείχνει τὸ ὅτι ὁ Ναβουχοδονόσορ, ἂν καὶ στὴν προηγούμενη διήγηση (κ. 2) ἔμαθε καλὰ τὴν ἀδυναμία τῶν σοφῶν τῆς Βαβυλῶνος γύρω ἀπὸ τὴν ἑρμηνεία τῶν ὀνείρων, ὅμως ἐδῶ αὐτοὺς καλεῖ πρῶτα. Καὶ ἐπιπλέον, ἐὰν ἡ παροῦσα διήγηση προϋπέθετε τὰ προηγούμενα, θὰ ἦταν ἀδύνατον ὁ Ναβουχοδονόσορ νὰ μὴν ἀναφερόταν στὰ ἐνύπνια ποὺ ἑρμήνευσε πιὸ πρὶν ὁ Δανιήλ.

86. Πρβλ. J. T. Milik ἔνθ᾽ ἀνωτ. Περισσότερα βλέπε H. L. Ginsberg, *Studies in Daniel* 1948.

Σκοπὸς τῆς ὅλης διηγήσεως εἶναι ἡ ἀναγνώριση τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Θεοῦ ὡς τοῦ Ὑψίστου, τοῦ μόνου ποὺ ἐξουσιάζει τοὺς ἀνθρώπινους βασιλεῖς. Στὸ πρόσωπο τοῦ Ναβουχοδονόσορος τιμωρεῖται ἡ ἀνθρώπινη ὕβρη. Ἐξαίρεται ὅμως ἀναγκαστικὰ καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ Δανιήλ.

Ἡ διήγηση εἶναι κατασκευασμένη μὲ πολλὴ τέχνη. Μετὰ τὴν παννηγυρικὴ εἰσαγωγὴ ἀρχίζουν νὰ ἀναπτύσσονται κανονικὰ οἱ φάσεις τῆς διηγήσεως. Τὸ ἐνύπνιο τοῦ βασιλιᾶ ἀργεῖ κάπως νὰ εἰσαχθεῖ, γιὰ νὰ προετοιμαστεῖ ἡ σκηνὴ τῆς ἑρμηνείας καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ Δανιήλ. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ ἀναγνώστης παραμένει στὴν ἀρχὴ μετέωρος. Ἡ κύρια σκηνὴ ἀνοίγει μὲ τὸ παμμέγιστο δέντρο καὶ πλουτίζεται μὲ ὑπερφυσικὰ ὄντα. Ἁπλῆ καὶ σαφὴς ἔρχεται ἡ ἑρμηνεία, ἄμεση ἡ ἐκπλήρωση τῆς προφητείας, φυσικὴ ἡ λύση, καὶ ἡ κατάληξη εὔστοχη μὲ ἀνάδειξη τοῦ σκοποῦ τῆς διηγήσεως. Ἂν καὶ ἡ διήγηση καταλήγει στὸν θρίαμβο τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Θεοῦ, διθυραμβικὸς τόνος καὶ κομπαστικὲς ἐκφράσεις ἀποφεύγονται, διότι ὁ συγγραφεὺς τεχνικότατα ἀφήνει νὰ ἐπιδράσουν μὲ ὅλη τὴν δύναμή τους τὰ ἴδια τὰ γεγονότα.

Τὸν Ναβουχοδονόσορα ἡ διήγηση τὸν παρουσιάζει μὲ μαλακὰ χρώματα, ἂν καὶ τοῦ καταλογίζει περηφάνια καὶ ὕβρη. Μὲ σεβασμὸ συμπεριφέρεται ὁ βασιλιὰς πρὸς τὸν Δανιήλ, ὑποφέρει μὲ ὑπομονὴ τὴν ἀσθένεια καὶ καταλήγει σὲ δοξολογία τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία γίνεται μὲ τέτοιον τρόπο, ὥστε νὰ μὴν ἀποκλείονται καὶ οἱ ἐθνικοὶ θεοί. Ὁ Θεὸς ἀόρατος κατευθύνει ἀπὸ ὑψηλὰ τὴν ὅλη ἐξέλιξη, ἐνῷ τὶς βουλές του ἐξυπηρετοῦν τὰ πάντα, ἄνθρωποι, φυσικὰ καὶ ὑπερφυσικὰ ὄντα.

Ἄλλη ἀφορμή, ποὺ προκαλεῖ τὴν ἐκ νέου ἐμφάνιση τοῦ Δανιὴλ στὴν ἱστορικὴ σκηνή, δίνει τὸ συμπόσιο τοῦ βασιλέως Βαλτάσαρ[87]

87. Τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως εἶναι Βελσάτσαρ (ὦ Βέλ, φύλαττε τὸν βασιλέα). Τὸν τύπο Βαλτάσαρ ἔχουν οἱ Ο΄, ὁ Θεοδ. καὶ ἡ Vulgata.

(Δαν. 5, 1-6,1), ὁ ὁποῖος στὴν διήγησή μας ἐμφανίζεται ὡς γιὸς τοῦ Ναβουχοδονόσορος[88] καὶ τελευταῖος βασιλιὰς τοῦ Βαβυλωνιακοῦ κράτους, ποὺ καταλύθηκε κατὰ τὴν παροῦσα διήγηση ἀπὸ τὸν Δαρεῖο τὸν Μῆδο[89].

Σύμφωνα μὲ τὴν διήγησή μας ὁ Βαλτάσαρ παρέθεσε στοὺς μεγιστᾶνες, στὶς συζύγους καὶ στὶς παλλακίδες του δεῖπνο μεγάλο, κατὰ τὸ ὁποῖο διέταξε νὰ φέρουν καὶ τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεύη, τὰ ὁποῖα εἶχε ἀφαιρέσει ἀπὸ τὸν Ναὸ τοῦ Σολομῶντος ὁ Ναβουχοδονόσορ, γιὰ νὰ πιοῦν ἀπὸ αὐτά, βεβηλώνοντας ἔτσι τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ δείχνοντας περιφρόνηση πρὸς τὸν Ἰσραηλιτικὸ Θεό. Μόλις ὅμως ἔγινε αὐτό, ὁ Βαλτάσαρ ἔκπληκτος βλέπει στὸν ἀπέναντι τοῖχο ἕνα χέρι κυρτὸ[90] νὰ γράφει στὸν ἀσβέστη τοῦ τοίχου μία ἀκατάληπτη γιὰ τὸν βασιλιὰ γραφή.

Ταραγμένος ὁ βασιλιὰς καλεῖ τοὺς σοφοὺς νὰ ἀναγνώσουν καὶ νὰ τοῦ ἑρμηνεύσουν τὴν γραφή, σωστὰ ὑποθέτοντας ὅτι κάτι τὸ σοβαρὸ προεμήνυε. Ἀλλὰ ἐκεῖνοι ἀδυνατοῦν καὶ τὴν γραφὴ νὰ ἀναγνώσουν καὶ τὴν ἑρμηνεία νὰ ποῦν, γεγονὸς ποὺ ἐξοργίζει τὸν βασιλέα, ὁ ὁποῖος ἄρχισε νὰ φωνάζει δυνατά.

Τὶς φωνές του ἄκουσε ἡ βασιλομήτωρ, ἡ ὁποία βρισκόταν μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες γυναῖκες σὲ διπλανὸ δωμάτιο, ὁπότε παρουσιάζεται στὸν βασιλιὰ καὶ εἰσηγεῖται νὰ καλέσει τὸν Δανιήλ, *«ἐν τῷ ὁποίῳ πνεῦμα τῶν ἁγίων θεῶν ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ πατρός σου φωτισμὸς καὶ σύνεσις καὶ θεϊκὴ σοφία εὑρέθη καὶ τὸν ὁποῖον Ναβουχοδονόσορ ὁ πατήρ σου ἄρχοντα τῶν μάγων, τῶν μάντεων, τῶν Χαλδαίων, τῶν ἀστρολόγων κατέστησε, διότι ἐξέχον πνεῦμα καὶ σύνεσις καὶ δεξιότης περὶ τὴν ἑρμηνείαν*

88. Δαν. 5,11,17,22.

89. Δαν. 6,1.

90. Ὡς κυρτὸ χαρακτηρίζεται τὸ χέρι ἀπὸ τὸ σχῆμα ποὺ παίρνει, ὅταν συγκρατεῖ τὴν γραφίδα γιὰ γράψιμο.

τῶν ἐνυπνίων καὶ τὴν ἐξήγησιν αἰνιγμάτων καὶ τὴν λύσιν δυσκόλων προβλημάτων εὑρέθη ἐν τῷ Δανιήλ»[91].

Ὁ Δανιὴλ ὁδηγεῖται μπροστὰ στὸν βασιλιὰ καὶ μιλάει πρῶτα γιὰ τὴν παρελθοῦσα παραφροσύνη τοῦ Ναβουχοδονόσορος, τὴν ὁποία ἀποδίδει στὴν ὕβρη καὶ περηφάνια ἔναντι τοῦ Θεοῦ, καὶ κατόπιν ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Βαλτάσαρ καὶ λέει· *«Καὶ σύ, υἱός του, ὦ Βαλτάσαρ, δὲν ἐταπείνωσας τὴν καρδίαν σου, ἂν καὶ ἐγνώριζες πάντα ταῦτα, ἀλλ' ὑπὲρ τὸν Κύριον τοῦ οὐρανοῦ ὑψώθης καὶ τὰ σκεύη τοῦ ναοῦ του ἔφερον ἐνώπιόν σου καὶ σὺ καὶ οἱ μεγιστᾶνες σου καὶ αἱ σύζυγοί σου καὶ αἱ παλλακίδες σου ἔπινον κρασὶ ἀπὸ αὐτὰ καὶ τοὺς θεοὺς τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χρυσοῦ, τοῦ χαλκοῦ, τοῦ σιδήρου, τοῦ ξύλου καὶ τοῦ λίθου, οἱ ὁποῖοι οὔτε βλέπουν οὔτε ἀκούουν οὔτε κατανοοῦν, ὕμνησας. Τὸν Θεὸν ὅμως, εἰς χεῖρας τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται ἡ ἀναπνοή σου καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοί σου, δὲν ἐδοξολόγησας. Τότε ὑπ' αὐτοῦ ἀπεστάλη ἡ κυρτὴ χεὶρ καὶ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν ἔγραψε: Μεναί, μεναί, Θεκέλ οὐφαρσίν. Ἡ ἐξῆς δὲ εἶναι ἡ ἑρμηνεία: Μεναί, ἠρίθμησεν ὁ Θεὸς τὸ βασίλειόν σου καὶ παρέδωκεν αὐτό, Θεκέλ, ἐζυγίσθης ἐπὶ τῆς πλάστιγγος καὶ εὑρέθης ἐλαφρός, Φερές, διεμοιράσθη τὸ βασίλειόν σου καὶ ἐδόθη εἰς τοὺς Μήδους καὶ Πέρσας»*[92].

Ὁ βασιλιάς, προσθέτει ἡ διήγηση, διέταξε νὰ ντύσουν τὸν Δανιὴλ μὲ τὴν πορφύρα, νὰ βάλουν χρυσῆ ἁλυσίδα στὸν λαιμό του καὶ νὰ τὸν ἀνακηρύξουν τρίτο ἄρχοντα τοῦ βασιλείου[93]. Σὲ ἔνδειξη τῆς ὀρθῆς ἑρμηνείας τῆς γραφῆς ἀπὸ τὸν Δανιὴλ προσθέτει ἡ διήγηση τὴν πληροφορία ὅτι *«ἐν τῇ αὐτῇ νυκτὶ ἐφονεύθη ὁ Βαλτάσαρ, ὁ*

91. Δαν. 5,11-12.

92. Δαν. 5,22-28.

93. Πορφύρα ἔφεραν οἱ ἀνώτατοι ἄρχοντες (Ἐσθ. 8,15. Α΄ Μακκ. 10,20. 11,58 κ. ἑξ.), χρυσῆ ἁλυσίδα, *μανιάκην* κατὰ τοὺς Ο΄ καὶ Θ., ἔφεραν οἱ ἀνώτατοι ἀξιωματοῦχοι (Γεν. 41,42. Α΄ Ἔσδρ. 3,6. Ἡρόδ. ΙΙΙ. 20. ΙΧ, 80 κ.λπ.). *«Τρίτος ἄρχων ἐν τῷ βασιλείῳ»* σημαίνει πιθανότατα τὸν κατέχοντα τὴν τρίτη τάξη μετὰ τὸν βασιλιά.

βασιλεὺς τῶν Χαλδαίων[94]*, καὶ ὁ Δαρεῖος ὁ Μῆδος ἀνέλαβε τὴν βασιλείαν εἰς ἡλικίαν 62 ἐτῶν»*[95].

Ἡ διήγηση δὲν ἐξηγεῖ γιατί δὲν μποροῦσαν νὰ διαβάσουν τὴν γραφὴ οὔτε ὁ βασιλιὰς οὔτε οἱ σοφοί. Ἡ ὑπόθεση ὅτι ἐπρόκειτο περὶ σφηνοειδοῦς γραφῆς δὲν εὐσταθεῖ, διότι αὐτὴ ἦταν γνωστὴ καὶ ἐν χρήσει ἀκόμη κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ἐπίσης μία ἄλλη ὑπόθεση ὅτι ἡ γραφὴ ἀπετελεῖτο ἀπὸ κάποια μυστικὰ γράμματα δὲν ἔχει κανένα θετικὸ στήριγμα. Ἴσως νὰ ἐπρόκειτο γιὰ συντετμημένες λέξεις, τῶν ὁποίων ἡ ἀνάγνωση εἶναι πάντοτε δυσχερής.

Κατὰ τὸ σημερινὸ Ἀραμαϊκὸ κείμενο ἡ ἐπιγραφὴ συνίστατο ἀπὸ τέσσερις λέξεις *«μεναί, μεναί, θεκὲλ οὐφαρσίν»*, ἐνῷ ὁ Ἰώσηπος[96] ὁ Θεοδοτίων καὶ ἡ Vulgata ἔχουν τρεῖς λέξεις. Πιθανώτατα τὸ δεύτερον μεναὶ προῆλθε ἀπὸ διττογραφία τοῦ πρώτου. Τὸ *«μεναὶ»* ἐξελήφθη ἀπὸ τὸν Δανιὴλ ὡς παθητικὴ μετοχὴ τοῦ ρήματος *μανά* (ἀριθμῶ), καὶ ὁ προφήτης ἀπέδωσε τὴν ἔννοιά του σὲ ἐνεργητικὴ φωνή, συμπληρώνοντας ὀρθὰ τὸ ὑποκείμενο· *«ἠρίθμησεν ὁ Θεὸς βασίλειόν σου»*. Ἡ δεύτερη λέξη *Θεκὲλ* ἀναγνώστηκε ὡς παθητικὴ μετοχὴ *tekil = ἐζυγίσθης*, μὲ συμπλήρωμα *«ἐπὶ τῆς πλάστιγγος»*. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἴδια λέξη ὁ Δανιὴλ ἔβγαλε καὶ ἄλλη ἔννοια συσχετίζοντάς την μὲ τὴν ρίζα *kil = εἶμαι ἐλαφρός*. Ἡ ὅλη ἑρμηνεία τοῦ *Θεκὲλ* εἶναι ὅτι ὁ Θεὸς ζύγισε τὴν διαγωγὴ τοῦ Βαλτάσαρ καὶ τὴν βρῆκε ἐλλιπῆ[97]. Ἡ τρίτη λέξη *«φερὲς»* ἐξελήφθη ὡς παθητικὴ μετοχὴ τοῦ *φερὲς = διαμοιράζω*. Ἐκτὸς αὐτοῦ στὴν ἴδια λέξη ὁ Δανιὴλ βρίσκει καὶ μία ἔνδειξη τοῦ ὀνόματος τῶν Περσῶν κατὰ τὴν τόσο προσφιλῆ στοὺς Ἰσραηλῖτες παρονομασία.

Ἡ παραπάνω πασίγνωστη διήγηση παρουσιάζει μεγάλα ἱστο-

94. Χαλδαῖοι = Βαβυλώνιοι.
95. Δαν. 5,30. 6,1.
96. Ἀρχ. 10,11,3.
97. Γιὰ τὴν εἰκόνα αὐτὴ βλέπε Ἰὼβ 31,6.

ρικὰ προβλήματα. Ἀπὸ τὴν ἱστορία γνωρίζουμε ὅτι τὸν Ναβουχοδονόσορα διαδέχτηκε ὁ Amel-Marduk (561-560 π.Χ.), ὁ Evil-Merodak τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης[98], καὶ αὐτὸν ὁ Nergal-sar-ussur (599-556 π.Χ.) καὶ αὐτὸν ὁ Labasi-Marduk (556 π.Χ.), ὁ ὁποῖος μετὰ ἀπὸ βασιλεία ἐννιὰ μηνῶν δολοφονήθηκε καὶ τὸν διαδέχεται ὁ τελευταῖος τῶν Βαβυλωνίων βασιλιὰς Nabonid (555-539 π.Χ.), στὸν καιρὸ τοῦ ὁποίου ὁ Κῦρος καταλαμβάνει τὴν Βαβυλῶνα καὶ καταλύει τὸ Νεοβαβυλωνιακὸν κράτος. Ἑπομένως ἡ ἱστορία οὔτε γιὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος Βαλτάσαρ γνωρίζει οὔτε πάλι τελευταῖο βασιλιὰ τῆς Βαβυλῶνος μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ παραδίδει[99].

Ἤδη ὁ Ἰώσηπος[100] παρέκαμψε τὴν δυσχέρεια αὐτὴ ταυτίζοντας τὸν Βαλτάσαρ μὲ τὸν τελευταῖο βασιλιὰ τῆς Βαβυλῶνος Nabonid. Ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι γιὰ τὴν ταύτιση αὐτὴ δὲν ἔχουμε κανένα ἐνδεικτικὸ σημεῖο, παραμένει χωρὶς ἑρμηνεία πῶς αὐτὸς φέρεται στὴν διήγησή μας ὡς γιὸς τοῦ Ναβουχοδονόσορος[101]. Ἡ ὑπόθεση ὅτι ὁ διαδεχθεὶς τὸν Ναβουχοδονόσορα Amel-Marduk ἔφερε καὶ τὸ ὄνομα Βαλτάσαρ ἐκτὸς τοῦ ὅτι στηρίζεται σὲ μία τελείως φανταστικὴ ἀποδοχὴ τοῦ διπλοῦ ὀνόματος, ὁδηγεῖ κατ' ἀνάγκην σὲ ἄλλη ὑπόθεση,

98. Δ΄ Βασ. 25,27 (Ἑβρ. Β΄ Βασ.) Ο΄ = Εὐιαλμαρωδέκ.

99. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν παροῦσα διήγηση καὶ τὸ Δαν. 7,1 ἀναφέρει πρῶτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Βαλτάσαρ καὶ τὸ Δαν. 8,1 τρίτο ἔτος τοῦ ἴδιου βασιλέως καὶ τὸ Βαρ. 1,11 μιλᾶ γι' αὐτὸν ὡς γιὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος.

100. Ἀρχ. 10, 11,2.

101. Τὸ πρόβλημα τὸ ἀντιλαμβάνεται καὶ ὁ Ἱππόλυτος σημειώνοντας· *«Μετὰ οὖν τὴν τελευτὴν τοῦ Ναβουχοδονόσορ διαδέχεται τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ὁ υἱὸς Εὐιλὰτ Μαρωδάκ, οὗ ἡ Γραφὴ οὐ μέμνηται ἤτοι διὰ τὸ μὴ εὐλαβῶς αὐτὸν βεβιωκέναι, ἤτοι διὰ τὸ μηδὲν ἐπ' αὐτῷ τεράστιον γεγενῆσθαι. Αὐτὸς βασιλεύει ἔτη δέκα δύο καὶ μετὰ τοῦτον ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Βαλτάσαρ, περὶ οὗ ἡ Γραφὴ διήγησιν ποιεῖται».* (ΒΕΠ 6,64). Τὴν ἴδια περίπου ἐκδοχὴ ἔχει καὶ ὁ Θεοδώρητος ὁ Κύρου· *«Αὐτός (ὁ Βαλτάσαρ) υἱὸς μέν ἐστι τοῦ Ναβουχοδονόσορ, οὐκ εὐθὺς δὲ αὐτὸν διεδέξατο. Μετὰ τὸν Ναβουχοδονόσορ Εὐιλὰδ Μαροδὰχ βασιλεύει, μετὰ τοῦτον ὁ Βαλτάσαρ»* (Migne 81, 1376).

ὅτι ἐδῶ δὲν πρόκειται περὶ τῆς καταλήψεως τῆς Βαβυλῶνος ἀπὸ τὸν Κῦρο ἀλλὰ γιὰ ἄλλη προγενέστερη, γιὰ τὴν ὁποία ὅμως καμμία μαρτυρία δὲν ἔχουμε καὶ πρὸς τὴν ὁποία ζωηρῶς ἀντιτίθεται ὁ στίχος 6,1 τῆς παρούσης διηγήσεως.

Εὐτυχῶς νεώτερες σφηνοειδεῖς ἐπιγραφὲς μποροῦν ἴσως νὰ βοηθήσουν στὴν ἐξεύρεση λύσεως. Σύμφωνα μὲ τὸ χρονικὸ τοῦ τελευταίου βασιλιᾶ τῆς Βαβυλῶνος Nabonid, αὐτὸς εἶχε πράγματι ἕναν γιὸ καλούμενο Βελσάτσαρ (Βαλτάσαρ), ὁ ὁποῖος στὰ σχετικὰ κείμενα οὐδέποτε μὲν φέρει τὸν τίτλο τοῦ βασιλιᾶ, ἀλλὰ ὀνομάζεται ἁπλῶς *«υἱὸς τοῦ βασιλέως»*, διευθύνει ὅμως ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα τὸ βασίλειο[102] κατὰ τὰ μακρὰ ἔτη τῆς ἀπουσίας τοῦ πατέρα του στὴν Ἀραβικὴ ὄαση Θαιμά, γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε παραπάνω. Τί τὸ περίεργο γιὰ ἕναν Ἰουδαῖο συγγραφέα ἢ καλύτερα γιὰ μία Ἰουδαϊκὴ διήγηση, ἡ ὁποία κοινὸ γνώρισμα μὲ τόσες ἄλλες διηγήσεις ἔχει τὸν μὴ ἀκριβῆ χρονικὸ προσδιορισμὸ τῶν γεγονότων καὶ ἡ ὁποία πέρασε πιθανώτατα διάφορα στάδια ἐξελίξεως, ὥσπου νὰ λάβει τὴν σημερινή της μορφή, νὰ ἀποδώσει τὸν τίτλο τοῦ βασιλιᾶ στὸν τόσο σπουδαῖο ρόλο διαδραματίσαντα κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Βαβυλωνιακοῦ κράτους διάδοχο Βαλτάσαρ, στὸν ὁποῖο ὁ βασιλιὰς ἐμπιστεύθηκε τὴν βασιλείαν; Ἄλλωστε δὲν εἶναι ἀπίθανο κατὰ τὴν ἅλωση τῆς Βαβυλῶνος ὁ Βαλτάσαρ γιὰ λίγες ἡμέρες μετὰ τὴν παράδοση τοῦ πατέρα του νὰ ἀναγορεύθηκε βασιλιάς (βλέπε κατωτέρω). Σὲ μιὰ τέτοια ταύτιση τοῦ δικοῦ μας Βαλτάσαρ ἄριστα θὰ προσαρμοζόταν ὁ ρόλος τῆς βασιλομήτορος, τῆς συζύγου τοῦ Nabonid, ποὺ διαγράφεται στὴν διήγησή μας, μὲ τὸν ἐξαίσιο ἐνεργὸ ρόλο, ποὺ ὁ Ἡρόδοτος ἀποδίδει στὴν περίφημη *Νίτωκριν*, σύζυγο ἀκριβῶς τοῦ ἴδιου Nabonid[103].

---

102. Βλέπε τὰ κείμενα παρὰ Sidney Smith, *Babylonian historical texts relating to the capture and downfall of Babylon* 1924. H. Gressmann AOT 1926 σ. 366 ἑξ. Βλέπε J. Montgomery, *The book of Daniel* 1926 ἑξ. σ. 66 ἑξ.

103. Ἡρόδ. I, 185 ἑξ.

Στὰ ἀνωτέρω φαίνεται νὰ ἀντιτίθεται τὸ ὅτι ὁ Βαλτάσαρ φέρεται στὴν διήγησή μας ὡς γιὸς τοῦ Ναβουχοδονόσορος. Γι᾽ αὐτὸ ὁρισμένοι μεταβάλλουν τὸ ὄνομα τοῦ Ναβουχοδονόσορος σὲ Nabonid, μὲ τὴν ἴδια εὐχέρεια ποὺ ἀναγνωρίζουν, καθὼς εἴδαμε, καὶ στὸ κ. 4 ὑπὸ τὸν Ναβουχοδονόσορα παραφρονήσαντα, τὸν Nabonid. Πιθανὴ φαίνεται ἡ λύση αὐτή, καὶ πρέπει σὲ τέτοια περίπτωση νὰ τὴν ἀναζητήσουμε στὴν ἐξέλιξη τῆς διηγήσεως καὶ στὴν τύχη τοῦ κειμένου. Ἴσως ἡ ἀναδρομή, ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὴν βασιλομήτορα, στὰ ὄνειρα τοῦ Ναβουχοδονόσορος νὰ συνετέλεσε στὴν εἴσοδο παντοῦ στὸ κείμενο τοῦ ὀνόματος τοῦ Ναβουχοδονόσορος, καὶ νὰ ἐκτοπίστηκε ἴσως τὸ ἀρχικὸ τοῦ Nabonid[104]. Στὶς προφορικὲς παραδόσεις ἄλλωστε εὔκολα ἐναλλάσσονται τὰ ὀνόματα.

Ἄλλο δυσχερὲς ἱστορικὸ πρόβλημα παρουσιάζει ὁ τρόπος τῆς πτώσεως τῆς Βαβυλῶνος. Κατὰ τὸ χρονικὸ τοῦ Nabonid ἀλλὰ καὶ τοῦ Κύρου[105] μετὰ τὴν ὁλοσχερῆ ἥττα τῶν Βαβυλωνίων ἀπὸ τὸν Κῦρο στὴν Ὤπη τοῦ Τίγρη ὁ Κῦρος *«εἰσῆλθεν εἰς Βαβυλῶνα ἄνευ μάχης»* καὶ ὁ Nabonid παραδόθηκε στοὺς Πέρσες κατὰ τὴν φυγὴ πρὸς τὴν Βαβυλῶνα. Ἀντιθέτως ἡ διήγησή μας παρουσιάζει τὸν Βαλτάσαρ νὰ φονεύεται σὲ κάποιο συμπόσιο στὴν Βαβυλῶνα. Τὴν ἴδια διήγηση γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Βαβυλῶνος σὲ κάποια ἑορτὴ ἔχουν καὶ ὁ Ἡρόδοτος[106] καὶ ὁ Ξενοφῶν[107], ἐνῷ ὁ Ἰώσηπος[108] μιλᾶ γιὰ πολιορκία μακρᾶς διαρκείας. Εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποθέσει κανεὶς στὴν ἀρχὴ ὅτι ἡ παροῦσα διήγηση καὶ οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς ἀντλοῦν ἀπὸ μία ἄλλη Βαβυλωνιακὴ παράδοση, τὴν ὁποία συνήθως οἱ ἑρμη-

104. Πρβλ. καὶ J. Gœttsberger ἔνθ᾽ ἀνωτέρω.

105. Τὰ κείμενα βλέπε στοὺς Sidney Smith ἔνθ᾽ ἀν., H. Gressmann ἔνθ᾽ ἀνωτ. σ. 366 ἑξ., J. Pritchard, *Ancient Near Eastern Text*[2] 1955, σ. 308 ἑξ., 315.

106. Ἡρόδ. Ι,191.

107. Ξενοφ. Κύρου Παιδ. VII 5,15 ἑξ.

108. Ἀρχ. 10,11,2 ἑξ.

νευτὲς ἀπορρίπτουν ὡς ἀναληθῆ. Ἀλλὰ τὸ ὅτι ὁ Ξενοφῶν ἀναφέρει ὡς στρατηγὸ τῶν Περσῶν τὸν Γωβρία, ποὺ μνημονεύεται ὡς Gubaru στὸ χρονικὸ τοῦ Nabonid, τὸν ὁποῖο ὁ Κῦρος κατέστησε διοικητὴ τῆς Βαβυλῶνος, καὶ ἡ παρατήρηση ὅτι τὸ τέλος τῶν χρονικῶν τοῦ Nabonid καὶ τοῦ Κύρου εἶναι κατεστραμμένο, πρέπει νὰ μᾶς κάμουν ἐπιφυλακτικούς. Δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ἀσυμβίβαστες οἱ δύο παραδόσεις. Ἐὰν ὁ Κῦρος τόσο εὔκολα μπόρεσε νὰ γίνει κύριος τῆς Βαβυλῶνος σὲ μιὰ γιορτὴ ποὺ τοὺς βρῆκε ὅλους μεθυσμένους, θὰ μποροῦσε κάλλιστα νὰ καυχηθεῖ ὅτι κατέλαβε τὴν πόλη χωρὶς ἀγῶνα καὶ χωρὶς μάχη. Γιὰ τὸν Nabonid καὶ τὰ δύο χρονικὰ βεβαιώνουν ὅτι παραδόθηκε φεύγοντας στὴν Βαβυλῶνα, ἐνῷ ὁ Βηρωσὸς[109] βεβαιώνει ὅτι παραδόθηκε στὴν Βόρσιππα, ὅπου εἶχε ἐγκλεισθεῖ. Ἐὰν κανεὶς δεχθεῖ ὅτι ὁ Nabonid παραδόθηκε εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν μάχη στὴν Ὄπη, ἴσως τότε ὁ λαὸς τῆς Βαβυλῶνος νὰ ἀνεκήρυξε γιὰ λίγες ἡμέρες βασιλιὰ τὸν γιό του Βαλτάσαρ. Ἡ πτώση τῆς μεγάλης Βαβυλῶνος εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴν ἔλαβε τὴν μορφὴ διηγήσεων μὲ διάφορες παραλλαγὲς ἀλλὰ μὲ ἱστορικὸ πάντοτε τὸν πυρῆνα. Γιὰ τὸν Δαρεῖο τὸν Μῆδο θὰ γίνει λόγος κατωτέρω κατὰ τὴν ἐξέταση τοῦ Δαν. 6,2 ἑξ.

Σκοπὸς τῆς διηγήσεώς μας εἶναι ἡ ἀνάδειξη τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν δέχεται νὰ ἐμπαίζεται. Ὁ ἐγκωμιασμὸς τοῦ Δανιὴλ καὶ ἡ τιμωρία τοῦ βασιλέως δὲν ἀποτελοῦν σκοπούς, ἀλλ' ἐξυπηρετοῦν τὸν κύριο σκοπό.

Στὴν σύνθεση καὶ πλοκὴ ἡ διήγηση εἶναι μὲν ἁπλῆ ἀλλὰ τεχνικότατη. Τὸ ὑπερφυσικὸ στοιχεῖο εἰσέρχεται καὶ ἐδῶ ἀλλὰ μὲ ἄλλη μορφή. Δὲν εἶναι πλέον τὰ ἐνύπνια τὰ προαναγγέλλοντα τὰ μέλλοντα ἀλλὰ τὸ μυστηριῶδες χέρι ποὺ γράφει τὴν γριφώδη γραφή. Γι' αὐτὸ ἡ σκηνὴ γίνεται δραματικότερη, διότι τὰ μὲν ὄνειρα εἶναι συνήθη, ἐνῷ ἡ γραφὴ σπάνια. Ἡ ἐκπλήρωση τῶν σημαινομένων μὲ τὴν

109. Ἰώσηπ. Κατ' Ἀπ. Ι,20.

γραφὴ συντελεῖται μὲ ἱστορικὰ μέσα καὶ ὄχι μὲ ὑπερφυσικά. Ἡ ἀνάδειξη κάποιων στοιχείων εἶναι ζωηρότερη ἐδῶ παρὰ στὸ κ. 4. Ἐκεῖ ἡ διήγηση καταλήγει σὲ μετάνοια τοῦ βασιλέως, ἐδῶ ἀμετανόητος ὁ Βαλτάσαρ φονεύεται. Ἐκεῖ ἡ διήγηση ἀποκτᾶ ξανὰ τὴν ἠρεμία καὶ τὴν γαλήνη, ἐδῶ τερματίζεται μὲ τὸν φόνο τοῦ βασιλέως.

Τέλος τὴν ὅλη σειρὰ τῶν διηγήσεων περὶ τοῦ Δανιὴλ καὶ τὸ πρῶτον μέρος τοῦ βιβλίου του κλείνει ἡ διήγηση 6,2-29 γιὰ τὸν Δανιὴλ στὸν λάκκο τῶν λεόντων. Κατὰ τὴν πασίγνωστη αὐτὴ διήγηση ὁ βασιλιὰς Δαρεῖος, τὸν ὁποῖο ὁ στίχος 6,1 χαρακτηρίζει ὡς Μῆδο, ἐπιθυμῶντας νὰ διοργανώσει τὸ κράτος του τὸ διῄρεσε σὲ 120 σατραπεῖες[110], διόρισε ἰσαρίθμους σατράπες καὶ πάνω ἀπ' αὐτοὺς κατέστησε τρεῖς ἐπόπτες, ἐκ τῶν ὁποίων ἕνας ἦταν ὁ Δανιήλ.

Ὁ Δανιὴλ ὅμως ἔχοντας *«πνεῦμα ἔξοχον»*[111] ξεπέρασε ὅλους τοὺς σατράπες, κάτι ποὺ προκάλεσε τὸν φθόνο τους, καὶ ἀποφάσισαν νὰ τὸν ἐξολοθρεύσουν. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν μποροῦσαν νὰ βροῦν στὸν Δανιὴλ κάποια αἰτία κατηγορίας, εἰσηγήθηκαν στὸν βασιλιὰ τὴν ἔκδοση διατάγματος, μὲ τὸ ὁποῖο ὁποιοσδήποτε ἐντὸς 30 ἡμερῶν θὰ ζητήσει κάτι ἀπὸ ὁποιονδήποτε θεὸ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν βασιλιὰ[112] θὰ ριχτεῖ στὸν λάκκο τῶν λεόντων[113]. Αὐτὸ τὸ διάταγμα παρέβη ὁ Δανιήλ, ὁ ὁποῖος *«εἶχε ἀνοικτὸν τὸ παράθυρον τοῦ ὑπερῴου του πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Ἰερουσαλὴμ καὶ τρεῖς φορὰς τὴν ἡμέραν προσέπιπτεν εἰς τὰ γόνατα καὶ προσηύχετο καὶ ἐδοξολό-*

110. Ὁ Ἡρόδοτος ΙΙΙ, 89-94 μαρτυρεῖ ὅτι ὁ Δαρεῖος Α΄ ὁ τοῦ Ὑστάσπους (521-486 π. Χ.) διῄρεσε τὸ κράτος σὲ 20 σατραπεῖες. Στὴν ἐποχὴ τῆς Ἐσθήρ (Ἐσθ. 1,1. 8,9) αὐτὸ χωριζόταν εἰς 127. Ὁ Ἰώσηπος (Ἀρχ. 10,11,4) παραδίδει ὅτι ὁ Δαρεῖος χώρισε τὸ κράτος σὲ 360 σατραπεῖες. Οἱ ἀριθμοὶ εἶναι ὑπερβολικοί.

111. Δαν. 6,4.

112. Ἡ πρόταση ὑποδηλώνει μερικὴ θεοποίηση τοῦ βασιλιᾶ.

113. Περὶ τῶν βασιλικῶν ζῳολογικῶν κήπων βλέπε B. Meissner, *Babylonien und Assyrien* 1920, τόμ. I, σ. 73.

γει τὸν Θεόν του, ὡς προηγουμένως ἔπραττε»[114]. Ὁ Δανιὴλ συλλαμβάνεται προσευχόμενος καὶ ὁδηγεῖται ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, ἀπὸ τὸν ὁποῖο οἱ ἐχθροὶ ζητοῦν τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ διατάγματος, τὸ ὁποῖο κατὰ τὸν Περσικὸν Νόμον δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ἀνακληθεῖ[115]. Κείμενος φιλικὰ πρὸς τὸν Δανιὴλ ὁ βασιλιὰς προσπαθεῖ νὰ τὸν σώσει μέχρι τὴν δύση τοῦ ἡλίου[116]. Μὴ μπορῶντας ὅμως νὰ πράξει ἀλλιῶς διατάζει νὰ ριχτεῖ ὁ μάρτυς στὸν λάκκο τῶν λεόντων, συνοδεύοντάς τον μὲ τὶς λέξεις *«ὁ Θεὸς τὸν ὁποῖο λατρεύεις ἀδιαλείπτως εἴθε νὰ σὲ σώσει»*[117]. Ἀνήσυχος ὁ βασιλιὰς περνᾶ τὴν νύκτα μὲ νηστεία καὶ τὸ πρωὶ σπεύδει στὸν λάκκον καὶ *«μὲ κλαυθμηρίζουσα φωνὴ»* καλεῖ τὸν Δανιήλ, ὁ ὁποῖος ἀπαντᾶ· *«Ὁ Θεός μου ἔστειλε τὸν ἄγγελόν του καὶ ἐνέφραξε τὰ στόματα τῶν λεόντων καὶ δὲν μὲ ἔβλαψαν, διότι ἀθῷος ἐνώπιον αὐτοῦ εὑρέθην καὶ ἐνώπιόν σου, βασιλεῦ, οὐδὲν κακὸν ἔπραξα»*[118]. Μὲ μεγάλη χαρὰ ὁ βασιλιὰς βγάζει τὸν Δανιὴλ ἀπὸ τὸν λάκκο καὶ ρίχνει ἐκεῖ τοὺς κατηγόρους του, οἱ ὁποῖοι ἀμέσως σπαράσσονται ἀπὸ τὰ λιοντάρια. Συγχρόνως ὁ βασιλιὰς Δαρεῖος ἐκδίδει διάταγμα πρὸς τοὺς ὑπηκόους του νὰ φοβοῦνται τὸν Θεὸ τοῦ Δανιήλ, διότι *«εἶναι Θεὸς ζῶν καὶ αἰωνίως παραμένει»*[119]. Τέλος ὁ προσαρτημένος τελευταῖος στί-

114. Δαν. 6,11. Τὸ ὑπερῷο ἀπετελεῖτο ἀπὸ μία ἢ περισσότερες εὐρύχωρες αἴθουσες στὸ ἐπάνω διαμέρισμα τῆς οἰκίας. Χρησίμευε ὡς χῶρος συγκεντρώσεως στὶς ἐπίσημες ἑορτὲς καὶ ὡς τόπος προσευχῆς, Γ΄ Βασ. 17,19 (Ἑβρ. Α΄ Βασ.), Δ΄ Βασ. 1,2. 4,10 (Ἑβρ. Β΄ Βασ.). Γιὰ τὴν στάση τοῦ προσευχομένου πρὸς τὴν Ἱερουσαλὴμ βλέπε Γ΄ Βασ. 8,35 (Ἑβρ. Α΄ Βασ.), Ψαλμ. 5,8. 27,2 (Ἑβρ. 28,2). Ἤδη στὸν Ψαλμ. 54,18 (Ἑβρ. 55,18) καθορίζεται ἡ προσευχὴ τρεῖς φορὲς τῆς ἡμέρας, ἐνῷ ὁ Ψαλμ. 118,164 (Ἑβρ. 119,164) ἐπιβάλλει ἑπτὰ φορὲς τὴν ἡμέρα προσευχή.

115. Δαν. 6,9,13,16. Πρβλ. καὶ Ἐσθ. 8,1 ἑξ.

116. Ἴσως ὁ βασιλιὰς μποροῦσε νὰ ἀναβάλει τὴν ἐκτέλεση μέχρι τὴν δύση τοῦ ἡλίου.

117. Δαν. 6,17.

118. Δαν. 6,23.

119. Δαν. 6,27.

χος 6,29 βεβαιώνει ὅτι ὁ Δανιὴλ *«ηὐδοκίμησε κατὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Δαρείου καὶ τοῦ Κύρου τοῦ Πέρσου»*.

Τὸ μεγαλύτερο ἱστορικὸ πρόβλημα ποὺ παρουσιάζει ἡ παροῦσα διήγηση εἶναι ἡ προσωπικότητα τοῦ Δαρείου, τὸν ὁποῖο τὰ χωρία Δαν. 6,1 καὶ 9,1 τὸν παρουσιάζουν σὰν Μῆδο, βασιλιὰ τοῦ Μηδικοῦ κράτους, τὰ δὲ Δαν. 9,1 καὶ 10,1 προκάτοχο τοῦ Κύρου (538-529 π.Χ.), τὸ δὲ Δαν. 9,1 γιὸ τοῦ Ξέρξη. Ἀλλὰ Μηδικὸ κράτος ποὺ νὰ προηγήθηκε τοῦ Περσικοῦ δὲν γνωρίζουμε. Εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ Μῆδοι μὲ τοὺς Σκύθες κατέλαβαν τὴν Νινευὴ τὸ 612 π.Χ., κατέλυσαν τὸ Ἀσσυριακὸ κράτος καὶ ἵδρυσαν τὸ Νεοβαβυλωνιακό. Τὸ 553 π.Χ., ὅταν βασιλιάς τους ἦταν ὁ Ἀστυάγης, ὑπετάγησαν στὸν Κῦρο, ἑπομένως κατὰ τὴν ἅλωση τῆς Βαβυλῶνος τὸ 538 π.Χ. δὲν ἀποτελοῦσαν αὐτοτελὲς κράτος. Τὰ ἐξωβιβλικὰ μνημεῖα δὲν ἀφήνουν ἀμφιβολία ὅτι μετὰ τὸ Νεοβαβυλωνιακὸ κράτος ἀκολούθησε τὸ Περσικὸν ὑπὸ τὸν Κῦρο. Πουθενὰ δὲν παρουσιάζεται βασιλιὰς μὲ τὸ ὄνομα Δαρεῖος ὁ Μῆδος[120]. Μεταξὺ τῶν ἀμέσων διαδόχων τοῦ Κύρου γνωρίζουμε μόνο τὸν Δαρεῖο Α΄ τοῦ Ὑστάσπους (521-486 π.Χ.), ποὺ βασίλευσε μετὰ τὸν Καμβύση. Ἀλλ' αὐτὸς εἶναι Πέρσης καὶ βασιλεύει μετὰ τὸν Κῦρο, τρίτος στὴν σειρὰ τῶν Περσῶν βασιλέων.

Πρὸς λύση τοῦ προβλήματος ἔγιναν διάφορες ἀποτυχημένες ἀπόπειρες. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ κουράσω τοὺς ἀναγνῶστες μου ἐκθέτοντάς τες. Θὰ διατυπώσω ἁπλῶς τὴν γνώμη μου. Νομίζω ὅτι τὴν παρουσιαζόμενη δυσχέρεια πρέπει νὰ τὴν ἀποδώσουμε ἀφ' ἑνὸς μὲν στὸν χαρακτῆρα τῆς προφορικῆς διηγήσεως, ἡ ὁποία δὲν κρατᾶ πάντοτε πιστῶς τὰ δευτερεύοντα πρόσωπα καὶ ἰδίως τοὺς χρονικοὺς προσδιορισμούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ στὴν τύχη τοῦ κειμένου. Νομίζω ὅτι στὴν παροῦσα διήγηση πρόκειται γιὰ τὸν Δαρεῖο Α΄ τοῦ Ὑστάσπους

120. Γιὰ τὸ πρόσωπο αὐτοῦ τοῦ Δαρείου καὶ στὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχαν συζητήσεις, πρβλ. τὸν Θεοδώρητο Κύρου (Migne 81,1393 ἑξ.), ποὺ σημειώνει ἐν τέλει *«ὡς δὲ φίλον ἑκάστῳ περὶ τούτου φρονείτω»* (Migne 81,1397).

(521-486 π.Χ.), γιὰ τὸν ὁποῖο καὶ ἀπὸ ἀλλοῦ ἔχουμε πληροφορίες ὅτι προέβη σὲ διοργάνωση τοῦ Περσικοῦ κράτους, χωρίζοντάς το σὲ σατραπεῖες[121], ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ παροῦσα διήγηση παραδίδει. Τὸν Δαρεῖο αὐτὸ ἡ διήγησή μας τὸν παρουσιάζει ὡς Μῆδο μόνον στὸν στίχο 6,1. Ὁ στίχος ὅμως αὐτὸς οὔτε στὴν προηγούμενη διήγηση τοῦ κ. 5 εἶναι ἀναγκαῖος οὔτε στὴν παροῦσα, ἀλλὰ χρησιμεύει ὡς συνδετικὸς στίχος τῶν αὐτοτελῶν διηγήσεων τῶν κ. 5 καὶ 6, ἑπομένως ἀνήκει σὲ μεταγενέστερο στάδιο. Ἔχει ὅμως κάποιον ἱστορικὸ πυρῆνα, καθ' ὅσον ἀπὸ τὴν ἱστορία γνωρίζουμε ὅτι πράγματι ὁ Δαρεῖος Α΄ τοῦ Ὑστάσπους ἐξεστράτευσε κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας του κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Βαβυλῶνος καὶ τὴν κατέλαβε. Τὴν δεύτερη αὐτὴ ἅλωση τῆς Βαβυλῶνος ὅποιος ἀργότερα πρόσθεσε τὸν στίχο 6,1 τὴν μπέρδεψε μὲ τὴν πρώτη ἅλωση τῆς Βαβυλῶνος ἀπὸ τὸν Κῦρο, καὶ ἔτσι παρουσιάζεται ὁ Δαρεῖος ὅτι βασίλεψε πρὶν ἀπὸ τὸν Κῦρο. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Κῦρος ἐθεωρεῖτο ἱδρυτὴς τοῦ Περσικοῦ κράτους, δὲν ἀπέμενε παρὰ ὁ Δαρεῖος νὰ χαρακτηρισθεῖ ὡς Μῆδος. Ἐὰν ἡ ὑπόθεση αὐτὴ εἶναι ὀρθή, τότε ὁ τελευταῖος στίχος τῆς παρούσης διηγήσεως 6,29, ὁ τελείως περιττός, ποὺ παρουσιάζει τὸν Δαρεῖο ὡς βασιλιὰ πρὶν ἀπὸ τὸν Κῦρο, εἶναι ἐξηρτημένος ἀπὸ τὸν 6,1, γι' αὐτὸ καὶ μεταγενέστερος. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ γιὰ τὰ Δαν. 9,1. 10,1.

Σκοπὸς τῆς διηγήσεως εἶναι ἡ ἀναγνώριση τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν ἐθνικὸ βασιλιά. Παραλλήλως ὅμως τονίζεται καὶ ἡ προσήλωση τοῦ Δανιὴλ στὴν θρησκεία τῶν πατέρων του καὶ ἡ ἄφοβη ἐπιτέλεση τῶν πατρίων ἐθίμων, ἐνῷ ὁ Θεὸς δίδει τὴν προσήκουσα ἀμοιβή. Ἡ παροῦσα διήγηση ἀποκλείεται νὰ γράφτηκε κατὰ τοὺς Μακκαβαϊκοὺς χρόνους. Ὁ Δαρεῖος παρουσιάζεται ἐδῶ συμπαθέστατα διακείμενος πρὸς τὸν Δανιὴλ καὶ ἀντὶ νὰ καταδιώξει ἀναγνωρίζει τὸν Ἰσραηλιτικὸ Θεό. Ἔπειτα περὶ ἐχθρότητος τοῦ ἐθνικοῦ

121. Ἡρόδ. ΙΙΙ, 89-94.

κόσμου πρὸς τὸν Ἰουδαϊκό, ὅπως παρουσιάζεται κατὰ τὴν Μακκαβαϊκὴ ἐποχή, κανένας λόγος δὲν γίνεται στὴν διήγηση. Οἱ μεγιστᾶνες εἶναι προσωπικοὶ ἐχθροὶ τοῦ Δανιὴλ καὶ κινοῦνται ἀπὸ προσωπικὸ φθόνο καὶ οὐχὶ ἀπὸ μῖσος πρὸς τὸν Ἰουδαϊκὸ λαὸ καὶ τὴν θρησκεία του.

Στὴν μορφὴ ἡ διήγησή μας εἶναι ἕνα εἶδος Ἰουδαϊκὸ μαρτυρολόγιο, παρεμφερὲς μὲ αὐτὸ τοῦ κ. 3 περὶ τῶν τριῶν παίδων ἐν καμίνῳ. Στὴν ἔκθεση διαφέρει ἀπὸ τὴν διήγηση τοῦ κ. 3 ἡ παροῦσα κυρίως στὸ ἑξῆς, ὅτι παρουσιάζει τὸν ἐθνικὸ βασιλιὰ νὰ διάκειται συμπαθέστερα πρὸς τὸν Δανιὴλ καὶ τὸν λαό του. Ἁπλούστερη εἶναι ἐδῶ ἡ πλοκὴ καὶ ἐμφανέστερος ὁ κάπως λαϊκότερος χαρακτήρας.

Πολλὰ πρόσωπα καὶ ἐδῶ κινοῦνται ἀλλ' οἰκονομοῦνται καλῶς στὶς ἐπίσης καλῶς ἐναλλασσόμενες φάσεις, ἐνῷ τὸ θεῖο, ποὺ ἐπιφέρει καὶ τὴν λύση, καὶ ἀθέατο καὶ ἄφωνο παραμένει. Ὁ μάρτυς τῆς διηγήσεως, ὑπακούοντας *«Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις»*, ἄφωνος καὶ ἀναπολόγητος δέχεται τὸ μαρτύριο, καὶ ἀναδεικνύεται ἔτσι καλύτερα ἡ πίστη του μὲ τὴν ἀποδοχὴ τοῦ μαρτυρίου παρὰ μὲ τὰ λόγια. Μετὰ τὴν λύτρωση ὁ μάρτυς δὲν μιλᾶ διθυραμβικά, ἀλλ' ἀφήνει τὸ συντελεσθὲν θαῦμα νὰ μιλήσει καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο καὶ ἀναπαύεται μὲ τὴν ἀνταμοιβὴ ὅτι ὁ Θεός του ἀναγνωρίζεται καὶ ἀπὸ τὸν ἐθνικὸ βασιλιά.

* * *

Ὅπως σημειώθηκε στὴν ἀρχή, τὸ δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου τοῦ Δανιήλ (κ. 7-12) περιέχει ὁράσεις τοῦ προφήτου περὶ τῶν μελλόντων νὰ συμβοῦν. Ἐὰν στὸ πρῶτο μέρος ὁ Δανιὴλ ἑρμήνευε τὰ ἐνύπνια ἄλλων, δηλωτικὰ τῶν μελλόντων πραγμάτων, στὸ δεύτερο εἶναι ὁ ἴδιος ὁραματιστής, εἶναι ὁ ἴδιος ποὺ διεισδύει στὸ μέλλον, εἶναι τὸ δικό του μάτι ποὺ βλέπει τὰ μέλλοντα καὶ τὸ χέρι του καταγράφει τὶς τόσο βαρυσήμαντες ὁράσεις.

Οἱ δύο πρῶτες ὁράσεις τῶν κ. 7-8 ἔχουν μεταξύ τους στενὴ κατ' ἔννοια σύνδεση· ἀμφότερες ἀναφέρονται στὸ ἴδιο θέμα στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται καὶ τὸ ὄνειρο τοῦ Ναβουχοδονόσορος τοῦ κ. 2. Κατὰ τὴν πρώτη ὅραση (7,1-23), ποὺ συμβαίνει στὸ πρῶτο ἔτος τοῦ βασιλιᾶ τῆς Βαβυλῶνος Βαλτάσαρ[122], ὁ Δανιὴλ βλέπει νὰ ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν τρικυμισμένη θάλασσα[123] ἀλληλοδιαδόχως τέσσερα θηρία. Τὸ πρῶτο ἔμοιαζε μὲ λιοντάρι ποὺ εἶχε φτερὰ ἀετοῦ[124]. Τὰ φτερὰ ὅμως ἔπεσαν καὶ τὸ ζῶο στάθηκε στὰ δύο πόδια σὰν ἄνθρωπος καὶ *«ἀνθρωπίνη καρδία ἐδόθη εἰς αὐτό»*[125].

Μετὰ ὁ προφήτης βλέπει δεύτερο θηρίο, ὅμοιο μὲ ἀρκούδα, ἡ ὁποία κρατοῦσε στὸ στόμα της τρία πλευρά[126], ἐνῷ φώναζαν πρὸς αὐτήν· *«ἐγέρθητι καὶ φάγε σάρκας πολλάς»*[127]. Μετὰ τὸ θηρίο αὐτὸ ὁ προφήτης βλέπει νὰ ἀνεβαίνει ἀπὸ τὴν θάλασσα τρίτο θηρίο ὅμοιο μὲ λεοπάρδαλη, ἡ ὁποία εἶχε στὴν ράχη τέσσερις φτεροῦγες πουλιοῦ καὶ τέσσερα κεφάλια[128].

---

122. Περὶ τοῦ βασιλέως αὐτοῦ βλέπε ἀνωτέρω.

123. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐννοήσουμε κάποια μυθικὴ θάλασσα. Ὁ προφήτης πιθανώτατα ἐννοεῖ τὴν δυτικῶς αὐτοῦ ἐκτεινόμενη θάλασσα, τὴν Μεσόγειο θάλασσα καὶ πέραν αὐτῆς.

124. Οἱ φτερωτοὶ λέοντες εἶναι συνηθέστατοι στὴν βαβυλωνιακὴ τέχνη. Ἴσως ἡ παράσταση αὐτὴ νὰ ὑποδηλώνει τὴν ταύτιση τοῦ πρώτου θηρίου μὲ τὸ Βαβυλωνιακὸ κράτος.

125. Ἡ μεταβολὴ τοῦ θηρίου σὲ ἄνθρωπο, ἀπὸ ἄποψη ἰσχύος, σημαίνει ἀναμφιβόλως χειροτέρευση τοῦ βασιλείου. Ἐὰν ὅμως ληφθεῖ ὑπόψη ὅτι ἡ φράση *«ἀνθρωπίνη καρδία ἐδόθη εἰς αὐτὸ»* ὑπενθυμίζει τὴν περὶ παραφροσύνης τοῦ Ναβουχοδονόσορος τοῦ κ. 4 διήγηση καὶ ἂν θεωρηθεῖ πιθανὸν ὅτι ὁ στίχος εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν διήγηση ἐκείνη, τότε ἡ μεταβολὴ σημαίνει βελτίωση τοῦ κράτους καὶ ἡ ταύτιση τότε τοῦ πρώτου θηρίου μὲ τὸ Βαβυλωνιακὸ κράτος εἶναι πιθανή.

126. Πιθανῶς ἐννοεῖ τὴν κατάργηση τριῶν βασιλείων ἀπὸ τὸ δεύτερο θηρίο.

127. Δαν. 7,5.

128. Ὁ τονισμὸς τοῦ ἀριθμοῦ «τέσσαρα» ἴσως σημαίνει τὴν ἐπέκταση τοῦ τρίτου θηρίου πρὸς τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος.

Τοῦ τετάρτου θηρίου, ποὺ βλέπει ὁ Δανιήλ, δὲν καθορίζεται ἡ μορφὴ ἀλλὰ τονίζεται ἡ δύναμή του. Τὸ θηρίο αὐτὸ *«εἶχε ἰσχυροὺς σιδηροῦς ὀδόντας, ἔτρωγε καὶ κατεπάτει καὶ τὰ ὑπόλοιπα συνέθλιβε μὲ τοὺς πόδας του καὶ ἦτο διάφορον τῶν πρὸ αὐτοῦ θηρίων»*[129]. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ θηρίο εἶχε δέκα κέρατα. Καὶ ἐνῷ ὁ προφήτης ἔβλεπε τὰ κέρατα, ξαφνικὰ ἕνα μικρὸ κέρατο ἄρχισε νὰ ἀναφαίνεται, τὸ ὁποῖο καὶ μεγάλωνε καὶ κατόρθωσε νὰ ξεριζώσει τρία ἀπὸ τὰ προηγούμενα κέρατα. Τὸ κέρατο αὐτὸ ἀπέκτησε ἀνθρώπινα μάτια καὶ *«στόμα μεγάλα ὁμιλοῦν»*[130]. Αὐτὰ ἔβλεπε ὁ προφήτης, *«ἕως ὅτου θρόνοι ἐτέθησαν καὶ εἷς Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν ἐκάθησε. Τὰ ἐνδύματά του ἦσαν λευκὰ ὡς χιὼν καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς του ὡς καθαρὸ μαλλὶ καὶ ὁ θρόνος του ὡς φλὸξ πυρὸς καὶ οἱ τροχοὶ τούτου ὡς πῦρ ἀπαστράπτον. Πύρινος ποταμὸς ἔρρεε πρὸ αὐτοῦ. Χίλιαι χιλιάδες ὑπηρέτουν αὐτὸν καὶ μύριαι μυριάδες ἵσταντο ἐνώπιόν του*[131]*. Ἡ κρίσις ἤρχισε καὶ τὰ βιβλία ἠνοίγησαν»*[132]. Χωρὶς νὰ ἀναπτύσσωνται τὰ στάδια τῆς δίκης, ἐκδόθηκε ἡ ἀπόφαση, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία τὸ τέταρτο θηρίο φονεύθηκε καὶ ρίχτηκε στὴν πυρὰ καὶ ἡ ἐξουσία τῶν λοιπῶν θηρίων καταργήθηκε[133].

129. Δαν. 7,7.

130. Δαν. 7,8.

131. Δαν. 7,9-10. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ ἀπαστράπτοντος θρόνου τοῦ Θεοῦ (Πρβλ. Ἰεζ. 1,1 ἑξ. 10,1 ἑξ.) καὶ περὶ ἐμφανίσεως τοῦ Θεοῦ, ὅπως δείχνει ἡ ὅλη περιγραφὴ τῆς εἰκόνος τοῦ θρόνου καὶ δηλώνει τὸ ὑπὸ τούτου ἐπιτελούμενο ἔργο.

132. Πιθανῶς ἔτσι ἄρχιζε ἡ δίκη καὶ στὰ κοσμικὰ δικαστήρια. Πρβλ. καὶ τὸν Χρυσόστομο· *«ἀλλὰ κατὰ τὸν νόμον τῶν ἀρχόντων τούτων λέγει, ὥσπερ τὰ ὑπομνήματα πράττεται παρ' ἡμῖν»* (Migne 56,231).

133. Δαν. 7,12. Αἰτία τῆς καταδίκης τοῦ τετάρτου θηρίου εἶναι ἡ ἁμαρτία, οἱ ὑπέρμετροι, οἱ ὑπερήφανοι λόγοι του ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνηλεὴς μεταχείρηση τῶν λαῶν. Ἀξιοπαρατήρητο ὅτι ἐνῷ λογικὰ ἡ κυριαρχία τῶν λοιπῶν θηρίων θὰ εἶχε καταργηθεῖ πρὶν ἀπὸ τὴν καταδίκη τοῦ τετάρτου θηρίου, ἐδῶ καταργεῖται μαζὶ μὲ τὴν ἐξουσία τοῦ τετάρτου θηρίου.

Τότε ὁ Δανιὴλ βλέπει νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ μαζὶ μὲ σύννεφα ἕνας *«ὡς Υἱὸς ἀνθρώπου»*, στὸν ὁποῖο ὁ Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν δίνει τὴν ἐξουσία καὶ τὴν βασιλεία πάνω σὲ ὅλους τοὺς λαοὺς καὶ τὰ ἔθνη, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται αἰώνια[134].

Ζητῶντας ὁ προφήτης τὴν ἑρμηνεία τοῦ ὁράματος πλησιάζει ἕναν ἀπὸ τοὺς παρισταμένους καὶ ζητᾶ ἀπ᾽ αὐτὸν τὴν σημασία τοῦ ὁράματος. Αὐτὸς ἑρμηνεύει τὰ τέσσερα θηρία ὅτι σημαίνουν τέσσερις βασιλεῖς ἐπὶ τῆς γῆς, μετὰ τὴν παρέλευση τῶν ὁποίων οἱ *«Ἅγιοι τοῦ Ὑψίστου»*[135] θὰ λάβουν τὴν βασιλεία, τὴν ὁποία θὰ κρατήσουν αἰωνίως[136]. Ζητῶντας λεπτομέρειες γιὰ τὸ τέταρτο θηρίο ὁ προφήτης μανθάνει ἀπὸ τὸν ἑρμηνευτὴ τῶν στοιχείων τῆς ὁράσεως ὅτι τὸ θηρίο αὐτὸ ἀντιπροσωπεύει τὸ τέταρτο βασίλειο τῆς γῆς, ποὺ εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ προηγούμενα κατὰ τὴν ἰσχύ. Τὰ δέκα κέρατα σημαίνουν δέκα βασιλεῖς, μεταξὺ τῶν ὁποίων θὰ ἀναφανεῖ ἕνας *«καὶ λόγους ἐναντίον τοῦ Ὑψίστου θὰ εἴπῃ καὶ τοὺς Ἁγίους τοῦ Ὑψίστου θὰ προσπαθήσει νὰ καταβάλει καὶ καιροὺς*[137] *καὶ Νόμον νὰ μεταβάλει καὶ τὰ πάντα εἰς χεῖρας αὐτοῦ θὰ παραδοθοῦν μέχρι καιροῦ καὶ καιρῶν καὶ ἥμισυ καιροῦ»*[138].

---

134. Δαν. 7,13 ἑξ. Μετὰ τὸ τέταρτο θηρίο δὲν ἀναφαίνεται ἄλλο, ἀλλὰ ὁ *«Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»*, ὁ ὁποῖος δὲν ἀναδύεται ἀπὸ τὴν θάλασσα ἀλλὰ κατέρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανό. Ἤδη καὶ μόνο οἱ χαρακτηρισμοὶ αὐτοὶ δείχνουν τὸν ἰδιαίτερο χαρακτῆρα καὶ τὴν ὑπεροχὴ τοῦ βασιλείου ποὺ θὰ ἱδρυθεῖ μετὰ τὰ τέσσερα βασίλεια. Ἤδη ἡ ραββινικὴ παράδοση ἀναγνώρισε τὸν ἐδῶ ἐμφανιζόμενο μὲ σύννεφα ὡς τὸν Μεσσία καὶ ὁ Κύριος χρησιμοποίησε τὸν ὅρο *«υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»* μιλῶντας γιὰ τὸν ἑαυτό του (Ματθ. 8,20· 9,10· 10,23. Μάρκ. 8,31. Λουκ. 6,22 κ.λπ.), παίρνοντας τὸν ὅρο ἀπὸ τὸ παρὸν χωρίο Δαν. 7,13, ὅπου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου φέρεται ὡς ἱδρυτὴς τοῦ Μεσσιακοῦ κράτους (βλέπε παρακάτω). Τὸν ὅρο φαίνεται ὅτι δημιούργησε ὁ ἴδιος ὁ Δανιήλ, διότι ἀνάλογο ὅρο δὲν βρίσκουμε πουθενὰ ἀλλοῦ.

135. *«Ἅγιοι τοῦ Ὑψίστου»* εἶναι κατὰ κύριο λόγο οἱ Ἰσραηλῖται.

136. Δαν. 7,12.

137. Καιροὶ = ἑορτές. Πρόκειται περὶ διωγμοῦ τῆς ἰσραηλιτικῆς θρησκείας.

138. Ἡ φράση μέχρι *«καιροῦ καὶ καιρῶν καὶ ἥμισυ καιροῦ»* μπορεῖ νὰ ση-

Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἐπακολουθήσει τὸ βασίλειο τοῦ λαοῦ τῶν Ἁγίων τοῦ Ὑψίστου.

Ἡ παραπάνω ὅραση εἶναι καθ' ἑαυτὴν τέλεια. Προηγεῖται τὸ ὅραμα καὶ ἀκολουθεῖ ἡ ἑρμηνεία, ὥστε μπορεῖ σὲ παλαιότερη ἐποχὴ νὰ κυκλοφοροῦσε αὐτοτελῶς. Ἂν καὶ τὰ ὁράματα ἔχουν ἐκ φύσεως κάτι τὸ ἀσαφές[139], ἡ παροῦσα ὅραση εἶναι ἐναργής. Οἱ εἰκόνες περιγράφονται σαφῶς καὶ ἡ ἑρμηνεία εἶναι σαφής. Εἶναι ἐπίσης πλούσια ἡ ὅραση σὲ σκηνὲς ζωηρές, οἱ ὁποῖες παρουσιάζονται μὲ ταχύτητα, ποὺ προσδίδει ζωηρότητα. Τὰ πάντα εἶναι ἄφωνα καὶ μόνο στὸ δεύτερο μέρος ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ ἑρμηνεύοντος τὸ ὅραμα.

Μεγαλοπρεπὴς εἶναι ἡ σκηνὴ τῆς κρίσεως, τῆς καθόδου τοῦ Παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν καὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἂν καὶ ὁ προφήτης καὶ τοὺς δύο τοὺς κατεβάζει στὴν γῆ, τοὺς παρουσιάζει ὅμως νὰ στέκονται πάνω ἀπὸ τὴν γῆ, τὸν πρῶτον πάνω σὲ πύρινο αἰθέριο ἅρμα, τὸν δεύτερο ἐπὶ τῶν νεφελῶν, χωρὶς νὰ τολμήσει νὰ τοὺς παρουσιάσει νὰ μιλοῦν.

Ἡ ὅλη παράσταση εἶναι ζωηρὴ καὶ συναρπάζουσα τὸν ἀναγνώστη, ὁ ὁποῖος μετέωρος καὶ ἀγωνιῶντας, ὅπως ὁ προφήτης, ζητεῖ νὰ μάθει τὴν ἔννοια τῶν συμβολιζομένων καὶ τέλος ἀπὸ τὰ παρεχόμενα ὑπὸ τοῦ ἑρμηνευτοῦ τοῦ ὁράματος στοιχεῖα μένει μὲ πολλὰ ἐρωτήματα ἀναπάντητα καὶ μὲ τὴν ψυχὴ κάπως ἀνάστατη.

Μὲ τὴν ὅραση τοῦ κ. 7 στενὴ σχέση καὶ συνάφεια ἔχει ἡ ὅραση τοῦ κ. 8, ποὺ χρονολογεῖται κατὰ τὸ τρίτο ἔτος τοῦ βασιλιᾶ Βαλτά-

μαίνει 1 + 2½= 3½ ἔτη, ποὺ συμφωνεῖ μὲ τὸ Δαν. 9,27, κατὰ τὸ ὁποῖο τὰ γεγονότα αὐτὰ θὰ διαρκέσουν μισὴ ἑβδομάδα ἐτῶν, 3½ ἔτη. Πρβλ. καὶ Θεδώρητον Κύρου· *«Καιρὸν οὖν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ, τρία ἥμισυ ἔτη λέγει»* (Migne 81,1432).

139. Εὐστοχώτατα ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος παρατηρεῖ· *«Μὴ ζήτει τὴν σαφήνειαν ἐν ταῖς προφητείαις, ἔνθα σκιαὶ καὶ αἰνίγματα»* (Migne 56,236).

σαρ. Σ' αὐτὴν ὁ προφήτης βρίσκεται μὲ ὅραμα στὰ Σοῦσα στὸν ποταμὸ Ulai[140], ὁπότε βλέπει νὰ στέκεται μπροστὰ ἀπὸ τὸ ποτάμι ἕνα κριάρι μὲ δύο κέρατα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἕνα ἦταν μεγαλύτερο[141]. Τὸ κριάρι κεράτιζε πρὸς τὴν Δύση, τὸν Βορρᾶ καὶ τὸν Νότο καὶ κανένα ζῶο δὲν μποροῦσε νὰ τοῦ ἀντισταθεῖ, ὥστε τὸ κριάρι ἔπραττε ὅ,τι νόμιζε καλό[142]. Καὶ ἐνῷ ὁ προφήτης ἔβλεπε τὸ κριάρι, ξαφνικὰ βλέπει νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὰ δυτικὰ ἕνας τράγος μὲ τόση ταχύτητα καὶ ὁρμή, ὥστε φαινόταν νὰ μὴν ἀγγίζει τὴν γῆ[143]. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ὁ τράγος εἶχε μεγάλο κέρατο. Ἔπεσε μὲ τόση δύναμι ἐνάντια στὸ κριάρι, ὥστε μὲ εὐκολία καὶ τὰ κέρατά του συνέτριψε καὶ αὐτὸν τὸν ἔριξε στὴν γῆ καὶ τὸν κατεπάτησε καὶ κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ τὸν σώσει.

Ἐνῷ ἔτσι ὁ τράγος βρισκόταν στὸ ὕψος τῆς δυνάμεώς του, ἔσπασε τὸ μεγάλο κέρατο καὶ ἀντ' αὐτοῦ βγῆκαν τέσσερα ἄλλα[144]. Ἀπὸ ἕνα ὅμως ἀπὸ αὐτὰ βγῆκε ἄλλο κέρατο, τὸ ὁποῖο μικρὸ στὴν ἀρχή, ὅπως τὸ κέρατο τοῦ κ. 7, ἔγινε τόσο μεγάλο, ὥστε κατὰ τὸ ὕψος ἄγγιξε τὰ ἀστέρια τοῦ οὐρανοῦ[145], ἔριξε καὶ κατεπάτησε μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ στὴν γῆ, ἔφθασε μέχρι τὸν ἀρχηγὸ τῆς οὐρανίου στρατιᾶς[146], κατήργησε κατόπιν τὴν καθημερινὴ θυσία[147] καὶ ἀνέ-

140. Πρόκειται περὶ τοῦ *«Εὐλαίου»* τῶν ἀρχαίων συγγραφέων.

141. Τὰ κέρατα συμβολίζουν βασιλεῖς καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἴδιαν τὴν ἑρμηνεία τοῦ Δανιήλ (βλ. παρακάτω) βασιλεῖς τοῦ Μηδο-Περσικοῦ κράτους.

142. Στὴν φράση αὐτὴ ὑπάρχει κάτι τὸ μεμπτό.

143. Δαν. 8,5.

144. Καὶ τὰ τέσσερα κέρατα ἀντιπροσωπεύουν βασίλεια. Εἶναι, ὅπως θὰ δοῦμε, τὰ τέσσαρα κράτη ποὺ προέκυψαν μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

145. Ἡ φράση δηλώνει τὴν ἔπαρση τοῦ βασιλέως. Σὰν ἀστέρια θὰ ἐννοήσουμε τοὺς Ἰουδαίους τῆς Παλαιστίνης.

146. Μετὰ τὸν πόλεμο κατὰ τῶν Ἰουδαίων ἀρχίζει ὁ πόλεμος κατὰ τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ.

147. Θυσία προσφερόταν καθημερινῶς τὸ πρωὶ καὶ τὸ βράδυ.

τρεψε τὰ ἱερὰ ἀντικείμενα[148] τοῦ Ἁγίου του μὲ βία[149] καὶ κατεδίωξε τὴν ἀληθινὴ θρησκεία μὲ ἐπιτυχία[150]. Καὶ τώρα προβάλλει ἡ ἀγωνιώδης ἐρώτηση, ποὺ διατυπώνει ἕνας ἄγγελος πρὸς ἄλλον, ὥστε νὰ ἀκούει ὁ Δανιήλ, γιὰ πόσο θὰ διαρκέσει αὐτὴ ἡ κατάσταση. Ἡ ἀπάντηση εἶναι σαφής, γιὰ 2300 βράδια καὶ πρωινά, κατὰ τὰ ὁποῖα προσφερόταν ἡ καθημερινὴ θυσία, ἤτοι γιὰ 1150 ἡμέρες, ἀριθμὸς ὁ ὁποῖος συμφωνεῖ μὲ τὰ 3½ ἔτη[151] ποὺ καθορίζονται ἀλλοῦ.

Στὸν προφήτη ποὺ ἀναζητᾶ τὴν ἐξήγηση τῶν ὁρωμένων ἐμφανίζεται ὁ ἄγγελος Γαβριήλ, ὁ ὁποῖος δηλώνει ἐν πρώτοις ὅτι ἡ ὅραση δὲν ἀναφέρεται στὸν παρόντα χρόνο ἀλλὰ *«εἰς τὸν χρόνον τοῦ τέλους»*[152], μετὰ τὴν πάροδο τῆς ὀργῆς[153]. Συνεχίζει ἔπειτα ὁ Γαβριὴλ περαιτέρω καὶ ἑρμηνεύει ὅτι τὸ κριάρι μὲ τὰ δυὸ κέρατα σημαίνει *«τοὺς βασιλεῖς τῶν Μήδων καὶ Περσῶν»*[154], ἐνῷ ὁ τράγος σημαίνει τὸν *«βασιλέα τῶν Ἑλλήνων»* καὶ τὸ μεγάλο του κέρατο τὸν πρῶτο βασιλιά τους, προφανῶς τὸν Μ. Ἀλέξανδρο, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ὁποίου τέσσερα βασίλεια θὰ ἱδρυθοῦν, *«μὴ ἐχόντα καὶ τὴν δύναμιν ἐκείνου»*. Περὶ τὸ τέλος τῆς κυριαρχίας των, ἐξακολουθεῖ ὁ Γαβριήλ, θὰ ἐμφανισθεῖ τὸ μικρὸ κατ' ἀρχὰς καὶ ἔπειτα μεγάλο κέρατο, δηλαδὴ ἕνας νέος βασιλιὰς *«μὲ ἀναιδὲς πρόσωπο καὶ πανοῦργος»*[155]. Λόγῳ τῆς δυνάμεώς του θὰ καταδιώξει *«τὸν λαὸν τῶν Ἁγίων»*[156], πολλοὺς θὰ φονεύσει καὶ θὰ στραφεῖ ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ

148. Τὸ κείμενο κυρίως ἔχει *«τοὺς τόπους»*.

149. Τὸ κείμενο ἔχει *«καὶ στρατὸν ἀπέστειλε»*.

150. Δαν. 8,12. Ὡς ἀληθινὴ θρησκεία θὰ ἐννοήσουμε τὴν Ἰσραηλιτική.

151. Δαν. 7,25.

152. *«Χρόνος τοῦ τέλους»* = οἱ ἔσχατες ἡμέρες. Ἀξιοσημείωτο ὅτι ὁ συγγραφεὺς χρησιμοποιεῖ τὴν λέξη *κέτς*, ἡ ὁποία ἔχει ἐσχατολογικὸ χρῶμα.

153. Δαν. 8,19.

154. Οἱ Ο΄, Θεοδ. καὶ Vulg. ἔχουν ἑνικὸ *«τὸν βασιλέα»*.

155. Δαν. 8,23.

156. Δαν. 8,24.

Θεοῦ, ἀλλὰ τέλος χωρὶς τὴν ἐπέμβαση κάποιου ἀνθρώπινου χεριοῦ, διὰ θεϊκῆς δυνάμεως θὰ καταστραφεῖ. Τὸ μικρὸ αὐτὸ κέρατο ὑπενθυμίζει τὸ ἀντίστοιχο μικρὸ κέρατο τοῦ κ. 7 καὶ ἡ καταστροφὴ *«ἄνευ χειρὸς»* τὸν λίθο τοῦ 2,34, ὁ ὁποῖος ἀποκόπηκε ἄνευ χειρὸς ἀπὸ τὸ ὄρος καὶ συνέτριψε τὸ πελώριο ἄγαλμα, ποὺ ἔβλεπε ὁ Ναβουχοδονόσορ. Ἐὰν τὰ τέσσερα κράτη εἶναι τὰ ἱδρυθέντα μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, τότε τὸ μικρὸ κέρατο θὰ εἶναι κατὰ πᾶσα πιθανότητα ὁ Ἀντίοχος Δ΄ (175-163 π.Χ.), ποὺ κατεδίωξε τὸν Ἰουδαϊκὸ λαὸ καὶ τὴν θρησκεία του. Τέλος ὁ Δανιὴλ διατάσσεται νὰ σφραγίσει τὸν κύλινδρο, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦταν καταγεγραμμένη ἡ ὅραση, διότι αὐτὴ ἀναφέρεται σὲ ἀπώτερο μέλλον.

Καὶ ἡ ὅραση αὐτὴ ὑπῆρχε κάποτε ἀπομονωμένη, ἂν καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενο ἔχει στενὴ σχέση πρὸς τὴν προηγούμενη τοῦ κ. 7. Καὶ ἡ ὅραση αὐτὴ εἶναι διμερής, τὰ ὁρώμενα καὶ ἡ ἑρμηνεία. Δὲν ἔχει βεβαίως τὸν πλοῦτο τῶν εἰκόνων τῆς προηγούμενης ὁράσεως, δὲν στερεῖται ὅμως ζωηρότητος. Ἡ σαφήνεια τῶν ὁρωμένων καὶ τῆς ἑρμηνείας εἶναι καὶ αὐτῆς γνώρισμα. Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος διευθύνει τὰ πάντα, κρατεῖται καὶ ἐδῶ μακριὰ ἀπὸ τὴν σκηνὴ καὶ τὸν κόσμο.

* * *

Καὶ αὐτὲς μὲν εἶναι οἱ ὁράσεις τῶν κεφ. 2.7,8 γιὰ τὰ τέσσερα βασίλεια ἐπὶ τῆς γῆς, μετὰ τὴν πάροδο τῶν ὁποίων ἀρχίζει ἡ Μεσσιακὴ ἐποχή. Καὶ ἐνῷ γιὰ τὴν σημασία τῶν ὁράσεων δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφιβολία, τοὐναντίον σχετικὰ μὲ τὸν καθορισμὸ τῶν τεσσάρων αὐτῶν βασιλείων ποὺ δηλώνονται στὶς ὁράσεις δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία μεταξὺ τῶν ἐρευνητῶν. Γιὰ τὴν λύση τοῦ προβλήματος ὡς ἀφετηρία πρέπει νὰ λάβουμε τὴν ἑρμηνεία ποὺ ὁ ἴδιος ὁ Δανιὴλ δίνει στὸ κ. 8, τοῦ τράγου, τὸν ὁποῖο ταυτίζει μὲ τὸ Ἑλληνικὸ βασίλειο[157] μὲ τὸν πρῶτο βασιλιά, ὅπου ἐννοεῖται ἀσφαλῶς ὁ Μ. Ἀλέ-

157. Δαν. 8,21.

ξανδρος. Συνεπῶς τὰ τέσσερα κέρατα, τὰ ὁποῖα ἐμφανίζονται μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι κάτι ἄλλο παρὰ τὰ τέσσερα κράτη τῶν Διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Ἐὰν αὐτὸ εἶναι ἀκριβές, τότε τὸ μικρὸ κέρατο, ποὺ πρόβαλε ἀπὸ ἕνα ἀπὸ τὰ τέσσερα καὶ πρόκειται νὰ πολεμήσει τοὺς Ἰουδαίους καὶ τὴν θρησκεία τους εἶναι ὁ Ἀντίοχος Δ΄ (175-163 π.Χ.), ὁ ὁποῖος, καθὼς γνωρίζουμε, τὸ 169 π.Χ. κατέλαβε τὴν Ἱερουσαλήμ, εἰσῆλθε στὸν ναό, βεβήλωσε τὸ θυσιαστήριο τῶν ὁλοκαυτωμάτων, ἵδρυσε θυσιαστήριο στὸν Δία, κατεδίωξε τὴν Ἰσραηλιτικὴ θρησκεία καὶ πολλοὺς Ἰουδαίους σκότωσε[158]. Καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν ὡς πρὸς τὴν διάρκεια αὐτῆς τῆς καταστάσεως, 3½ ἔτη[159] ἢ 1150 ἡμέρες ἢ 1290 ἡμέρες[160] ἢ 1335 ἡμέρες[161] καλύπτουν περίπου τὸ διάστημα ἀπὸ τὴν ἔναρξι τῆς δράσεως τοῦ Ἀντιόχου Δ΄ μέχρι τὴν ἀποκάθαρση καὶ ἀποκατάσταση τοῦ Ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου τῶν ὁλοκαυτωμάτων τὸν Δεκέμβριο τοῦ 165 π.Χ.

Τὸ κέρατο αὐτὸ τοῦ κ. 8 πρέπει ἀναμφιβόλως νὰ τὸ ταυτίσουμε μὲ τὸ μικρὸ κέρατο τοῦ κ. 7, διότι ἔχουν πλεῖστα τὰ κοινὰ σημεῖα. Μιλοῦν καὶ τὰ δύο μὲ ὑπερήφανα μεγάλα λόγια[162], διεξάγουν ἀμφότερα πολέμους ἐναντίον τῶν Ἁγίων καὶ τοῦ Θεοῦ[163], καταδιώκουν καὶ τὰ δύο τὴν Ἰουδαϊκὴ θρησκεία[164], ἔχουν ἀρχικὰ ἐπιτυχίες[165] καὶ τέλος ἐξαφανίζονται μὲ ἐπέμβαση τῆς θεϊκῆς δυνάμεως.

Ἐὰν αὐτὰ εἶναι ὀρθά, τότε τὸ τέταρτο θηρίο τοῦ κ. 7 μὲ τὰ σι-

158. Πρβλ. Α΄ Μακκ. 1,10 ἑξ., 20 ἑξ.
159. Δαν. 7,25.
160. Δαν. 12,11.
161. Δαν. 12,12.
162. Δαν. 7,8,20,25. 8,9 ἑξ.
163. Δαν. 7,21. 8,10-11.
164. Δαν. 7,25. 8,11 ἑξ.
165. Δαν. 7,25. 8,12.

δερένια νύχια δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι κάτι ἄλλο παρὰ τὸ Ἑλληνικὸ βασίλειο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, τὸ ὁποῖο ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν τράγο τοῦ κ. 8 καὶ πρὸς τὶς ἐν μέρει σιδερένιες καὶ ἐν μέρει ἀπὸ πηλὸ κνῆμες καὶ πόδια τοῦ πελώριου ἀγάλματος τοῦ Ναβουχοδονόσορος τοῦ κ. 2[166]. Μὲ τὴν βάση αὐτὴ πρέπει πλέον νὰ καθορισθοῦν τὰ προγενέστερα τρία βασίλεια. Τὸ πρῶτο δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι κάτι ἄλλο παρὰ τὸ βασίλειο τοῦ Ναβουχοδονόσορος, καθὼς ὅλοι οἱ ἑρμηνευτὲς δέχονται, διότι ὁ ἴδιος ὁ Δανιὴλ ἑρμηνεύει ὅτι ἡ χρυσῆ κεφαλὴ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ναβουχοδονόσορος σημαίνει αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν βασιλεία τοῦ Ναβουχοδονόσορος[167].

Τὸ βασίλειο αὐτὸ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸν φτερωτὸ λέοντα τοῦ κ. 7. Κάποια δυσχέρεια παρουσιάζει ὁ καθορισμὸς τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου βασιλείου, ποὺ ἐμφανίζονται μὲ τὴν μορφὴ τοῦ στήθους καὶ τῶν βραχιόνων τῶν ἀργυρῶν, τῆς κοιλιᾶς καὶ τῶν μηρῶν τῶν χάλκινων, τῆς ἀρκούδας καὶ τῆς λεοπάρδαλης. Ἐὰν τὸ πρῶτο εἶναι τὸ Βαβυλωνιακὸ καὶ τὸ τέταρτο τὸ Ἑλληνικό, τότε μένει μεταξύ τους τὸ Μηδοπερσικὸ κράτος μόνο, μὴ ὑπάρχοντος κάποιου ἄλλου νὰ παρεμβληθεῖ. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ἔγιναν διάφορες ἀπόπειρες λύσεως τοῦ προβλήματος. Ἤδη ἡ ἀρχαία Χριστιανικὴ παράδοση δέχτηκε καὶ αὐτὴ τέσσερα βασίλεια, τὰ ἀρίθμησε ὅμως ὡς ἑξῆς· 1) Βαβυλωνιακό, 2) Περσικό, 3) Ἑλληνικό, καὶ 4) Ρωμαϊκό, καὶ ἑρμήνευσε ὅτι τὸ μικρὸ κέρατο σημαίνει τὸν Ἀντίχριστο[168]. Ἡ ἄποψη αὐτή, ἡ ὁποία καὶ ἀπὸ

166. Τὸ μῖγμα σιδήρου καὶ πηλοῦ δείχνει ὅτι τὸ βασίλειο δὲν θὰ ἔχει στενότερη συνάφεια.

167. Δαν. 2,37-38.

168. Πρβλ. τὸν Ἱ π π ό λ υ τ ο (ΒΕΠ. 6,42,77) ποὺ ἀριθμεῖ Βαβυλωνιακό, Περσικό, Ἑλληνικό, Ρωμαϊκὸ καὶ ἑρμηνεύει *«τὸ μικρὸν κέρας, ὅπερ ἐστὶν ὁ Ἀντίχριστος»*· τὸν Μ. Ἀ θ α ν ά σ ι ο *«οὐχ ἡ ὅρασις τοῦ Δανιὴλ οὕτω σημαίνει τὸν Ἀντίχριστον ὅτι ποιήσει πόλεμον μετὰ τῶν Ἁγίων καὶ ἰσχύσει πρὸς αὐτούς;»* (ΒΕΠ. 31,282)· τὸν Χ ρ υ σ ό σ τ ο μ ο *«Τίνος δὲ ἕνεκεν τὴν αὐτοῦ (τοῦ Ναβουχοδονόσορος) βασιλείαν καλεῖ χρυσῆν, τὴν δὲ τῶν Περσῶν ἀργυρᾶν καὶ τὴν*

Καθολικοὺς ἐρευνητὲς πολεμήθηκε[169], δὲν φαίνεται νὰ στηρίζεται στὸ κείμενο, διότι οὔτε χαρακτηριστικὰ τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους ἐμφανίζονται ἐδῶ οὔτε χῶρος ὑπάρχει γιὰ τὸ μικρὸ κέρατο καὶ δύσκολα μπορεῖ νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τὴν ἑρμηνεία, ποὺ δίνει τὸ κ. 8. Μόνο αὐτὸ μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ τελευταῖο βασίλειο τὸ διαδέχεται ἡ Μεσσιακὴ ἐποχὴ ἴσως εἶναι δυνατὸ τὸ μικρὸν κέρατο νὰ ἐκληφθεῖ ὡς ὁ τύπος τοῦ Ἀντιχρίστου[170].

Γι' αὐτὸ ἄλλοι χωρίζουν τὸ Μηδοπερσικὸ ἀριθμοῦντες 1) Βαβυλωνιακό, 2) Μηδικό, 3) Περσικό, 4)Ἑλληνικὸ καὶ ἄλλοι χωρίζουν τὴν ἐποχὴ τῶν Διαδόχων ἀριθμοῦντες 1) Βαβυλωνιακό, 2) Περσικό, 3)Ἑλληνικό, 4) κράτη τῶν Διαδόχων καὶ ἄλλοι τέλος ἀριθμοῦν τὴν ἐποχὴ τοῦ Βαλτάσαρ ὡς ἰδιαίτερη, καθορίζοντας τὴν ἑξῆς σειρά: 1) Βαβυλωνιακόν, 2) Βασίλειο τοῦ Βαλτάσαρ, 3) Μηδοπερσικὸ καὶ 4)Ἑλληνικό. Κατὰ τῶν δύο πρώτων ἐκδοχῶν μποροῦμε νὰ σημειώσουμε ὅτι ἀπὸ τὴν μελέτη τοῦ κειμένου ἔχει κανεὶς τὴν ἐντύπωση ὅτι ὁ Δανιὴλ

τῶν Μακεδόνων χαλκῆν καὶ τὴν τῶν Ρωμαίων σιδηρᾶν καὶ ὀστρακίνην;» (Migne 56,206)· *«Ἐγὼ τὸν Ἀντίχριστόν φημι μεταξύ τινων φαίνεσθαι βασιλέων»* (Migne 56,230)· τὸν Θ ε ο δ ώ ρ η τ ο Κ ύ ρ ο υ (Migne 81,1297. 1308. 1413 ἑξ.) ποὺ ἀποδέχεται τὰ τέσσερα κατὰ σειρὰ κράτη Βαβυλωνιακό, Περσικό, Μακεδονικό, Ρωμαϊκό, προσθέτει ὅμως καὶ τὴν παρατήρηση *«τινὲς τοίνυν τῶν συγγραφέων τὴν τετάρτην βασιλείαν, τοὐτέστι τὸν σίδηρον, Ἀλέξανδρον ἔφασαν εἶναι τὸν Μακεδόνα»* (Migne 81,1305). Καὶ ὁ Θεοδώρητος ὁ Κύρου ἑρμηνεύει τὸ μικρὸ κέρατο τοῦ κ. 7 ὡς ἀναφερόμενο στὸν Ἀντίχριστο· *«ἐνταῦθα τὸν Ἀντίχριστον αἰνίττεται, μεταξὺ τῶν δέκα ἀναφαινόμενον»* (Migne 81,1420). Διαστέλλει δὲ τὸ μικρὸ κέρατο τοῦ κ. 7 ἀπὸ τοῦ 8ου κεφ., μὲ τὸ ὁποῖο ἐννοεῖ τὸν Ἀντίοχο Δ΄ τὸν'Επιφανῆ.

169. Πρβλ. J. Gœttsberger, ἔνθ' ἀνωτέρω.

170. Ὁ Θεοδώρητος ὁ Κύρου ἑρμηνεύοντας τὸ μικρὸ κέρατο τοῦ κ. 8 τὸ ἀναφέρει στὸν Ἀντίοχο τὸν'Επιφανῆ· *«Ἀντίοχον λέγει τὸν Ἐπιφανῆ»* (Migne 81,1444), τὸν ὁποῖον ὅμως ἐκλαμβάνει ὡς εἰκόνα τοῦ Ἀντιχρίστου· *«Αὐτὰ περὶ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς εἰρηκώς, μεταβαίνει λοιπὸν ἀπὸ τῆς εἰκόνος ἐπὶ τὸ ἀρχέτυπον· ἀρχέτυπον δὲ τοῦ Ἀντιόχου ὁ ἀντίχριστος, καὶ τοῦ ἀντιχρίστου εἰκὼν ὁ Ἀντίοχος»* (Migne 81,1524).

θεωρεῖ καὶ τὸ Μηδοπερσικὸ καὶ τὸ Ἑλληνικὸ μὲ τὴν ἐποχὴ τῶν Διαδόχων ὡς ἑνιαῖα κράτη. Ἡ τρίτη ἐκδοχὴ ἔχει ὑπέρ της ὅτι δὲν τονίζεται τόσο στὸ κείμενο τὸ ἑνιαῖο τοῦ Βαβυλωνιακοῦ κράτους. Ἴσως αὐτὴ νὰ εἶναι ἡ προτιμότερη ἐκδοχή.

* * *

Ἀνήσυχος ὁ Δανιὴλ γιὰ ὅσα ἐξαγγέλθηκαν στὰ κ. 7-8 προσπαθεῖ ἀπὸ τὸ κ. 9, προφανῶς μὲ ὅραμα, ποὺ χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ πρῶτο ἔτος τοῦ Δαρείου, νὰ ἐξακριβώσει τὸν χρόνο τῆς πραγματοποιήσεως ὅσων εἶδε καὶ εἰδικώτερα τὸν χρόνο τῆς λυτρώσεως τοῦ Ἰούδα. Ξεκινῶντας ἀπὸ τὰ χωρία Ἱερ. 36,10 (Ἑβρ. 29,10) καὶ 25,1, ὅπου καθορίζεται ἡ διάρκεια τῆς Βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας σὲ 70 ἔτη, καὶ μὴ βλέποντας ἀκόμη τὸ τέλος τῆς αἰχμαλωσίας ζητᾷ μὲ μακρὰ προσευχή, στὴν ὁποία ὁμολογεῖ τὶς ἁμαρτίες τοῦ λαοῦ, νὰ μάθει ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴν ἔννοια τῆς προφητείας τοῦ Ἱερεμίου. Εἶναι γνωστὸ ὅτι οἱ ὁραματιστὲς καὶ οἱ ἀποκαλυπτικοὶ δείχνουν ἀγάπη γιὰ τὴν γνώση καὶ ἑρμηνεία τῶν ἀριθμῶν, γιὰ νὰ καθορίσουν κάπως τὸν χρόνο τοῦ ἀπωτέρου μέλλοντος.

Στὴν ἐπιθυμία τοῦ Δανιήλ, *«τοῦ ἀγαπητοῦ τοῦ Θεοῦ»*[171], ἀνταποκρίνεται ἀμέσως ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος διὰ τοῦ Γαβριὴλ διδάσκει τὸν Δανιὴλ ὅτι δὲν πρόκειται στὸν Ἱερεμία γιὰ 70 ἔτη ἀλλὰ γιὰ 70 ἑβδομάδες ἐτῶν, ἤτοι γιὰ 490 ἔτη· *«Ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες ἐτῶν θὰ παρέλθουν* –λέγει ὁ Γαβριὴλ πρὸς τὸν Δανιὴλ– *σχετικῶς πρὸς τὸν λαόν σου καὶ τὴν ἁγίαν σου πόλιν, διὰ νὰ συμπληρωθῇ ἡ ἀνομία καὶ τελειώσουν αἱ ἁμαρτίαι καὶ συγχωρηθῇ ἡ ἀνομία καὶ ἔλθῃ αἰωνία δικαιοσύνη καὶ σφραγισθῇ ὅρασις καὶ προφητεία καὶ χρίσουν ἕνα Ἅγιον Ἁγίων»*[172]. Αὐτὲς τὶς 70 ἑβδομάδες τῶν ἐτῶν τὶς δι-

171. Δαν. 9,23.

172. Δαν. 9,24.

αιρεῖ ὁ Δανιὴλ διὰ τοῦ Γαβριὴλ σὲ τρεῖς περιόδους. Ἡ πρώτη περιλαμβάνει ἑπτὰ ἑβδομάδες ἐτῶν, ἤτοι 49 ἔτη, καὶ ἀρχίζει *«ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ λόγου» «καὶ πρέπει νὰ γνωρίσῃς καὶ νοήσῃς*, –λέγει ὁ Γαβριὴλ πρὸς τὸν Δανιὴλ– *ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ λόγου μέχρι τῆς ἐπανόδου καὶ ἀνοικοδομήσεως τῆς Ἱερουσαλήμ, μέχρις ἑνὸς κεχρισμένου ἡγεμόνος*[173] *ἑπτὰ ἑβδομάδες καὶ 62 ἑβδομάδες μέχρι τῆς ἐπανόδου καὶ ἀνοικοδομήσεως τῶν πλατειῶν καὶ ὁδῶν»*[174]. Περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς *«ἀρχῆς τοῦ λόγου»* τοῦ Ἰερεμίου διατυπώθηκαν διάφορες γνῶμες. Ἄλλοι ἐκλαμβάνουν ὡς ἀρχὴ τὸ ἔτος 604, διότι τότε χρονολογεῖται ἡ προφητεία τοῦ Ἰερ. 25,11, ἄλλοι τὴν ἅλωση τῆς Ἱερουσαλὴμ τὸ 586[175]. Ἡ δεύτερη γνώμη φαίνεται ὀρθή, διότι ἡ πραγματοποίηση τῆς προφητείας τοῦ Ἰερεμίου ἀρχίζει ἀπὸ τότε. Ἀπὸ τὸ 586 π.Χ. ἂν ἀφαιρέσουμε ἑπτὰ ἑβδομάδες = 49 ἔτη, φθάνουμε στὸ 537 π.Χ., στὸ ἔτος τῆς ἐκδόσεως τοῦ διατάγματος τοῦ Κύρου γιὰ ἐπιστροφὴ τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὴν Βαβυλώνιο αἰχμαλωσία, ὁπότε ὁ *«κεχρισμένος ἡγεμὼν»*[176] δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Κῦρο.

Ἐπακολουθοῦν οἱ 62 ἑβδομάδες ἐτῶν ἤτοι 434 ἔτη γιὰ τὴν πλήρη ἐπάνοδο καὶ ἀνοικοδόμηση τῶν πλατειῶν καὶ τῶν ὁδῶν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐὰν οἱ 62 ἑβδομάδες ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ διάταγμα τοῦ Κύρου τὸ 537 π.Χ., τότε λήγουν οἱ ἑβδομάδες αὐτὲς περὶ τὸ τέλος τοῦ Β΄ αἰ. π.Χ.. Εἶναι εὐνόητο ὅτι τὸν καθοριζόμενο ἀριθμὸ τῶν ἐτῶν δὲν πρέπει νὰ ἐκλάβουμε κατὰ γράμμα. Εἶναι ἕνας ἀριθμὸς ὁ ὁποῖος καθορίζει κατὰ προσέγγιση μεγάλο χρονικὸ διάστημα. Ἀπὸ ὅσα λέγει ὁ προφήτης περὶ τοῦ Ἀντιόχου Δ΄, ἀποκομίζει κανεὶς τὴν ἐντύπωση ὅτι οἱ 62 ἑβδομάδες καταλήγουν στὴν ἐποχὴ αὐτοῦ τοῦ βασι-

173. Θ. *«ἕως χριστοῦ ἡγουμένου»*.

174. Δαν. 9,25.

175. Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος παραθέτει ἄλλη ἑρμηνεία· *«Οἶμαι δ' αὐτὸν οὐκ ἐκ τῆς ἁλώσεως ἀριθμεῖν ἀλλ' ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἴσως τοῦ Ἰσραήλ»* (Migne 56,237).

176. Δαν. 9,26. Ο΄, Θ. *«χρῖσμα»*.

λιᾶ. Μετὰ τὴν πάροδο τῶν 62 ἑβδομάδων θὰ ἔρθει δύσκολη γιὰ τὸν Ἰουδαϊκὸ λαὸ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποία θυσίες καὶ προσφορὲς θὰ καταργηθοῦν καὶ στὸν ἱερὸ τόπο θὰ ὑψωθεῖ τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, ὁπότε ἀρχίζει ἡ περίοδος τῆς μιᾶς ἑβδομάδος τῶν ἐτῶν. *«Κατὰ τὸ τέλος ὅμως τῶν χρόνων, μετὰ 62 δηλαδὴ ἑβδομάδας ἕνας Χριστός (= κεχρισμένος) θὰ ἐξολοθρευθῇ… καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ Ἱερὸν θὰ καταστρέψῃ ἕνας λαὸς ἡγεμόνος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπέλθῃ καὶ τὸ τέλος του ἐν πλημμύρᾳ καὶ μέχρι τέλους πόλεμος καὶ ἐρήμωσις θὰ ἐπικρατήσῃ. Τότε θὰ συνάψῃ μετὰ πολλῶν διαθήκην ἐπὶ μίαν ἑβδομάδα. Καὶ ἐπὶ ἡμίσειαν ἑβδομάδα θὰ καταργήσῃ θυσίαν καὶ προσφορὰν καὶ εἰς τὴν θέσιν θὰ ἐγείρῃ βδέλυγμα ἐρημώσεως, ἕως ὅτου ἐπέλθῃ ἡ συμπλήρωσις καὶ πραγματοποιηθῇ τὸ ἀποφασισθὲν ἐπὶ τῆς ἐρημώσεως»*[177].

Γιὰ τὴν ἑρμηνεία τῶν ἐδῶ προφητευομένων οἱ γνῶμες τῶν ἐρευνητῶν διίστανται. Οἱ μὲν νομίζουν ὅτι ὁ προφήτης ἐξεικονίζει γεγονότα τῆς Μακκαβαϊκῆς ἐποχῆς, βρίσκοντας σχέση τῶν ἐδῶ λεγομένων μὲ τὰ ἐκτιθέμενα στὸ κ. 8[178] καὶ ἐκλαμβάνουν ὡς ἐξολοθρευθέντα χριστὸν τὸν Ἀρχιερέα Ὀνία Γ΄, τὸν ὁποῖο ὁ Ἀντίοχος φόνευσε τὸ 171 π.Χ.[179]. Οἱ δὲ δέχονται τὴν Μεσσιακὴ ἑρμηνεία καὶ ἀναφέρουν τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως στὴν καταστροφὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὸν Τίτο, ὅπως ἤδη ἔπραξε ἡ Καινὴ Διαθήκη[180]. Γιὰ νὰ κατανοήσει κάποιος τὴν προφητεία αὐτή, πρέπει νὰ ἔχει ὑπόψη τὴν προφητικὴ εἰκόνα τοῦ Δανιὴλ περὶ τῶν ἐποχῶν. Κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Δανιὴλ ἡ Μεσσιακὴ ἐποχὴ ἀκολουθεῖ τὴν Μακκαβαϊκὴ ἐποχή, σχεδὸν ἀρχίζει ἀπὸ τὸ τέλος τῆς ἐποχῆς αὐτῆς.

177. Δαν. 9,25-26.

178. Οἱ 1150 ἡμέρες τοῦ 8,14 ἀντιστοιχοῦν περίπου μὲ τὰ 3½ ἔτη (9,27). Ἡ ἀνομία ἀναφέρεται στὰ 8,13 καὶ 9,24, ἡ ἐρήμωση στὰ 8,13 καὶ 9,27.

179. Β΄ Μακκ. 4,34. Ἤδη τὸ Α΄ Μακκ. 1,54 καὶ ὁ Ἰώσηπος (Ἀρχ. 12,7,9) ἀναφέρουν τὰ γεγονότα στὴν Μακκαβαϊκὴ ἐποχή.

180. Ματθ. 24,15 ἑξ. Μάρκ. 13,14.

Εἶναι ἡ προφητικὴ συνόραση τῶν χρόνων, ἡ ὁποία ἀναμιγνύει ἐνίοτε τὶς ἐποχές. Τὸ ἴδιο συμβαίνει, νομίζω, καὶ στὸ παρὸν κ. 9. Ἀλλοῦ ὁ προφήτης ἔχει ὑπόψη του γεγονότα τῆς Μακκαβαϊκῆς ἐποχῆς καὶ ἀλλοῦ αὐτὴν τὴν Μεσσιακὴ ἐποχή. Ἀλλὰ καὶ τὰ γεγονότα τῆς Μακκαβαϊκῆς περιόδου τὰ βλέπει ὁ προφήτης ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς Μεσσιακῆς ἐποχῆς. Γι᾽ αὐτὸ καὶ κατὰ κύριο λόγο ἡ προφητεία τοῦ κ. 9 εἶναι Μεσσιακὴ καὶ ἔτσι πρέπει νὰ νοηθεῖ· ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ἐκδοχῆς συνηγορεῖ καὶ ὁ στίχος 9,24, ποὺ μιλᾶ γιὰ *«αἰώνια δικαιοσύνη»*.Ἐὰν τὰ κεφ. 7-8 ἦσαν φτωχὰ σὲ Μεσσιακὴ διδασκαλία, ἀντιθέτως τὸ κ. 9 εἶναι πλούσιο καὶ βαρυσήμαντο. Στὴν Μεσσιακὴ αὐτὴ ἐποχὴ ἀναπαύει ὁ προφήτης τὸ ταραγμένο ἀπὸ τὶς ἀναστατώσεις τῶν χρόνων βλέμμα του.

Ἀλλὰ γιὰ τὸν Δανιὴλ ἡ Μεσσιακὴ ἐποχὴ δὲν σημειώνει τὸ τέρμα τῆς ἱστορίας. Πέρα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ὑπάρχει ἡ ἐσχατολογικὴ ἐποχή, στὴν ὁποία ἐρευνητικὸ καὶ νοσταλγικὸ ρίχνει τὸ βλέμμα του ὁ προφήτης στὰ τελευταῖα κεφάλαια τοῦ βιβλίου του 10-12, τὰ ὁποῖα φωτίζονται ἰσχυρῶς ἀπὸ τὸ ἱλαρὸ φῶς τῆς ἐσχατολογικῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποία θὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ νίκη τοῦ ἀγαθοῦ κατὰ τοῦ κακοῦ, ὥστε *«αἰώνια δικαιοσύνη»*[181] νὰ ἐπικρατήσει. Πρὶν ὅμως ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ θὰ συντελεσθοῦν στὴν γῆ, κατὰ τὸν Δανιήλ, πόλεμοι καὶ ἀναστατώσεις λαῶν, οἱ ὁποῖοι θὰ θίξουν καὶ τὸν λαὸ τοῦ προφήτου, ὁ ὁποῖος θὰ δοκιμαστεῖ σκληρὰ ἀλλὰ θὰ λυτρωθεῖ μὲ τὴν ἔναρξη τῆς Μεσσιακῆς καὶ ἐσχατολογικῆς ἐποχῆς. Πρὶν ἀπ᾽ αὐτὴν ὁ προφήτης εἰκονίζει πολέμους μεταξὺ τοῦ φύλακος ἀγγέλου τῶν Περσῶν, τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ[182], τοὺς ὁποίους ἀναμφίβολα βλέπει σὲ ὅραμα. Κατόπιν ὁ προφήτης περιγράφει τὸν πόλεμο μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν, τὴν ἥττα τῶν τελευ-

181. Δαν. 9,24.

182. Δαν. 10,13 ἑξ.

ταίων[183], τὴν ἵδρυση τῶν τεσσάρων κρατῶν τῶν Διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου[184] καὶ ἔπειτα ὁμιλεῖ διεξοδικὰ γιὰ τοὺς πολέμους μεταξὺ Πτολεμαίων καὶ Σελευκιδῶν[185], γιὰ νὰ καταλήξει στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀντιόχου Δ΄ τοῦ Ἐπιφανοῦς, τοῦ ὁποίου μὲ ζωηρὰ χρώματα πάλι εἰκονίζει τὸν πόλεμο κατὰ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ καὶ τῆς θρησκείας του λέγοντας μεταξὺ ἄλλων:

11,31 *«Καὶ στρατοὶ ὑπ' αὐτοῦ (τοῦ Ἀντιόχου) θὰ ἀποσταλοῦν καὶ θὰ βεβηλώσουν τὸ Ἅγιον καὶ τὸ φρούριον[186] καὶ θὰ καταργήσουν τὴν καθημερινὴν θυσίαν[187] καὶ θὰ στήσουν τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως[188].*

32 *Καὶ τοὺς εὐνοοῦντας ἁμαρτωλὴν μετ' αὐτοῦ διαθήκην θὰ τοὺς ὁδηγήσῃ εἰς πτῶσιν διὰ κολακειῶν. Ὁ λαὸς ὅμως, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὸν Θεόν του, θὰ μείνῃ σταθερὸς καὶ (οὕτω) θὰ πράττῃ.*

33 *Καὶ οἱ συνετοί (οἱ πιστοί) ἀπὸ τοῦ λαοῦ πολλοὺς θὰ συνετίσουν, ἀλλὰ θὰ πέσουν διὰ τοῦ ξίφους, τῆς φλογός, τῆς αἰχμαλωσίας ἐπί τινας ἡμέρας.*

34 *Κατὰ τὴν πτῶσίν των ὀλίγη βοήθεια θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ παρασχεθῇ καὶ πολλοὶ θὰ τοὺς πλησιάσουν μὲ κολακείας.*

35 *Καὶ ἀπὸ τῶν συνετῶν μέρος θὰ πέσῃ, διὰ νὰ ἐπέλθῃ ἡ κάθαρσις μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοὺς καθαρίσῃ καὶ τοὺς καταστήσῃ λευκοὺς μέχρι τοῦ χρόνου τοῦ τέλους[189], διότι ἀκόμη ὑπολείπεται ὡρισμένος χρόνος.*

183. Δαν. 11,2 ἑξ.
184. Δαν. 11,4.
185. Δαν. 11,5 ἑξ.
186. Τὸ ἱερὸ ἤτοι ὀχυρωμένο.
187. Πρβλ. καὶ Δαν. 8,11-12. 9,27.
188. Πρβλ. καὶ Δαν. 8,12. 9,27.
189. *«Ὁ χρόνος τοῦ τέλους»* εἶναι ἡ ἐσχατολογικὴ περίοδος.

36 *Ὁ βασιλιὰς θὰ πράττῃ κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του καὶ θὰ ὑψωθῇ καὶ θὰ γίνῃ μέγας ὑπὲρ πάντα Θεὸν καὶ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ τῶν θεῶν θὰ ὁμιλῇ παράδοξα (ὑπερήφανα) καὶ θὰ ἔχῃ ἐπιτυχίας*[190]*, ἕως ὅτου πληρωθῇ ὁ θυμός, διότι τὸ ἀποφασισθὲν θὰ ἀποπληρωθῇ».*

«Κατὰ τὸν χρόνον ὅμως τοῦ τέλους»[191] φῆμες ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ καὶ τὸν Νότο θὰ ἀναγκάσουν τὸν Τύραννο νὰ φύγει ἀπὸ τὴν Παλαιστίνη[192] καὶ θὰ πεθάνει στὴν σκηνή του, χωρὶς νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸν βοηθήσει[193].

Μετὰ τὴν πάροδο τῆς μεγάλης αὐτῆς δοκιμασίας τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Τυράννου, θὰ ἐπακολουθήσει ἡ νέα Μεσσιακή-ἐσχατολογικὴ ἐποχή. Στὴν ἐσχατολογικὴ αὐτὴ ἐποχὴ προσηλώνει τὰ βλέμματά του ὁ προφήτης στὸ τέλος τοῦ βιβλίου καὶ δὲν πρόκειται νὰ τὰ ἀποσύρει ἀπὸ αὐτήν. *«Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον θὰ σωθῇ ὁ λαός σου»*[194], λέει ὁ ἄγγελος Μιχαὴλ πρὸς τὸν Δανιήλ, *«καὶ πολλοὶ κεκοιμημένοι εἰς τὸ χῶμα τῆς γῆς θὰ ἀναστοῦν, οὗτοι μὲν εἰς αἰώνιον ζωὴν οὗτοι δὲ εἰς αἰσχύνην καὶ αἰώνιον αἶσχος καὶ οἱ συνετοί (= οἱ πιστοί) θὰ λάμπουν εἰς τὸ στερέωμα καὶ οἱ δείξαντες μεγάλην δικαιοσύνην (θὰ λάμπουν) ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ εἰς αἰῶνας αἰώνων»*[195]. Μέσα στὸ ὡραῖο αὐτὸ ὅραμα τῆς νίκης τοῦ

190. Δαν. 8,12,24.

191. Δαν. 11,40.

192. Δαν. 11,44.

193. Δαν. 11,45.

194. Δαν. 12,1.

195. Δαν. 12,3. Πρβλ. Ματθ. 13,43 *«τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν».* Ὁ Ἱππόλυτος ἐνταῦθα παρατηρεῖ *«Σαφῶς ἡγοῦμαι δηλοῦσθαι τὴν καθ' ὅλου κρίσιν, ὅτε πάντες οἱ ἐξ αἰῶνος ἄνθρωποι παραστήσονται τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ· μετὰ δὲ τὴν τῶν τετελευτηκότων ἀναβίωσιν καὶ μετὰ τὴν τῶν πάντων κρίσιν ὁ ἑωρακὼς τῷ Δανιὴλ Υἱὸς ἀνθρώπου ἐπι-*

καλοῦ κατὰ τοῦ κακοῦ κατὰ τὴν ἐσχατολογικὴ περίοδο, μέσα στὸ αἰώνιο θεϊκὸ βασίλειο *«τῆς αἰωνίου δικαιοσύνης»*[196] χάνεται ἀπὸ τὰ μάτια μας καὶ ὁ Δανιήλ. Ὁ μεγάλος ὁραματιστὴς χάνεται μέσα στὸ μεγαλύτερο ὅραμα, τὸ ὁποῖο συνέλαβε, τῆς Μεσσιακῆς-ἐσχατολογικῆς ἐποχῆς, πέρα ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει κάτι νέο, μετάρσιος γενόμενος καὶ πλήρως ἱκανοποιημένος γιὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ του, γιὰ τὴν νίκη τοῦ ἀγαθοῦ.

* * *

Ἡ διδασκαλία τοῦ Δανιὴλ εἶναι εὐσύνοπτη. Κέντρο της ἀποτελεῖ ὁ Θεὸς τῶν πατέρων του, στὸν ὁποῖο ὁ προφήτης εἶναι στερρῶς προσκολλημένος καὶ τὸν ὁποῖο μόνο λατρεύει. Ὁ Θεὸς αὐτὸς δὲν εἶναι ἀπὸ αὐτὴν τὴν γῆ, εἶναι οὐράνιος Θεός[197], στὴν ἐξουσία τοῦ ὁποίου ὑπάγονται τὰ πάντα. Αὐτὸς δίνει τὰ βασίλεια, τὴν δύναμη καὶ τὴν δόξα στοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ ἐπιτελέσουν ὁρισμένο προορισμὸ στὸν κόσμο τοῦτο[198]. Ἡ ἱστορία ὁλόκληρης τῆς γῆς βρίσκεται στὰ χέρια του[199] καὶ ἡ πνοὴ τοῦ καθενὸς ἀπὸ αὐτὸν ἐξαρτᾶται[200].Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν παροδικότητα τοῦ παρόντος κόσμου ὁ Θεὸς εἶναι ὁ *«αἰωνίως ζῶν»*[201] καὶ ἡ βασιλεία του αἰώνια[202]. Διαφορετικὸς ἀπὸ τὸν κόσμο αὐτό, ὁ Θεὸς δὲν ἔρχεται, στὸ βιβλίο τοῦ

στήσεται ἐπὶ νεφελῶν, τὴν κατὰ πάντων τῶν λαῶν καὶ φυλῶν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἐξουσίαν, τὴν καὶ βασιλείαν ἀγήρω καὶ ἀτελεύτητον παραληψόμενος» (ΒΕΠ. 28,255).

196. Δαν. 9,24.
197. Δαν. 2,37,44.
198. Δαν. 2,37. 5,18.
199. Δαν. 2,21.
200. Δαν. 5,23.
201. Δαν. 4,31. 6,21,27.
202. Δαν. 3,33. 11,1 ἑξ.

Δανιήλ, σὲ ἄμεση ἐπαφὴ μαζί του καὶ ἡ ἀπόσταση Θεοῦ καὶ κόσμου ποὺ δημιουργεῖται ἔτσι καλύπτεται διὰ τῶν Ἀγγέλων, οἱ ὁποῖοι εἶναι τὰ μεσάζοντα πρόσωπα μεταξὺ Θεοῦ καὶ κόσμου.

Ἂν καὶ σὲ ὅλα τὰ γεγονότα καὶ τὰ ὁράματα τοῦ βιβλίου τοῦ Δανιὴλ ὁ Θεὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ κατευθύνει τὰ πάντα, ὅμως ὁ ἴδιος παραμένει ἐπιμελῶς μακρὰν τοῦ κόσμου. Ὁ Θεὸς αὐτὸς εἶναι κατὰ τὸν χαρακτῆρα δίκαιος, καὶ δίκαιοι εἶναι στὴν ἱστορία οἱ δρόμοι του[203], τιμωρεῖ τὸ κακὸν καὶ ταπεινώνει τοὺς ὑπερήφανους[204]. Ὁ Θεὸς αὐτὸς εἶναι ἡ πηγὴ κάθε γνώσεως καὶ σοφίας[205], ὁ ἀποκαλύπτων μυστήρια[206], ὁ Θεὸς τοῦ θαύματος[207]. Ὁ Θεὸς αὐτὸς ἀπαιτεῖ πίστη καὶ προσήλωση σ᾽ αὐτόν, τιμωρῶντας τοὺς ἀπιστοῦντες[208]. Ἡ ἁμαρτία καὶ κατὰ τὸν Δανιὴλ εἶναι ποὺ ἀπομακρύνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν Θεό[209]. Προσευχή, νηστεία, δικαιοσύνη καὶ ἐλεημοσύνη ἰσχυρῶς τονίζονται ὡς μέσα ποὺ μποροῦν νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν σχέση Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου[210].

Ὁ προφήτης δὲν ἔχει βεβαίως σκοπὸ νὰ ἀναπτύξει πλήρη τὴν περὶ Θεοῦ διδασκαλία, καθιστᾶ ὅμως τὸν Θεὸ τὸ κέντρο τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, ἡ ὁποία καὶ στὸν Δανιὴλ παρουσιάζει ἑνότητα, γι᾽ αὐτὸ καὶ μπόρεσε ὁ προφήτης νὰ ἀναπτύξει ὁλόκληρη πρωτότυπη διδασκαλία, χάριν τῆς ὁποίας στὴν πνευματικὴ ἱστορία τοῦ Ἰσραὴλ ἡ προσωπικότητα τοῦ Δανιὴλ ἀποκτᾶ ὅλως ἰδιαίτερη σημασία. Ὁ προφήτης δὲν προσηλώνει τὸ βλέμμα σ᾽ αὐτὴ ἢ ἐκείνη τὴν ἐπὶ μέρους φάση τῆς ἱστορίας, ἀλλὰ συλλαμβάνει μὲ τὴν ὀξυδέρκειά του τὴν

203. Δαν. 4,34. 9,14.
204. Δαν. 4,34.
205. Δαν. 1,17. 2,21.
206. Δαν. 2,28-29.
207. Δαν. 3,1 ἑξ.
208. Δαν. 9,7.
209. Δαν. 4,24.
210. Δαν. 6,11 ἑξ. 9,3.

ἱστορία ὡς ἐνιαία ἔκφανση. Προφήτης ὁ ἴδιος *«τοῦ μεγάλου Θεοῦ»*[211], μὲ τὴν θεοκεντρική του ἀφετηρία, ἀντιτάσσει στὰ τέσσερα ἀλληλοδιαδεχόμενα ἐπὶ τῆς γῆς βασίλεια τὸ Μεσσιακὸν κράτος μὲ τὴν ἐσχατολογική του συνέχεια ὡς τὸ αἰώνιο κράτος τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ καλοῦ. Στὴν ἵδρυσή του πιστεύει ἀπολύτως ὁ προφήτης παρὰ τὶς διακυμαινόμενες ἐνίοτε φάσεις τῆς ἱστορίας.

Ἀπὸ ὅλα ὅσα ἐξετέθησαν ἀνωτέρω ὁ ἀναγνώστης βλέπει εὐχερῶς τὴν μεγάλη διαφορὰ τοῦ Δανιὴλ ἀπὸ τοὺς προηγουμένους του προφῆτες. Ὁ Δανιὴλ δὲν εἶναι ὁ αὐστηρὸς ἐκεῖνος ἐπιτιμητὴς τῶν πράξεων τοῦ λαοῦ, δὲν εἶναι ὁ ὁρμητικὸς κήρυξ κατὰ τῆς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ, ὅπως ἦσαν οἱ προγενέστεροί του, ἂν καὶ ἀναγνωρίζει ὅτι ὑπάρχει ἁμαρτία. Δὲν εἶναι ὁ ἀδάμαστος παλαιστὴς τοῦ τύπου τῶν προηγουμένων προφητῶν κατὰ τῆς διαφθορᾶς τῶν ἰσχυουσῶν τάξεων, βασιλέων, ἱερέων καὶ ψευδοπροφητῶν, γι᾽ αὐτὸ καὶ δὲν διατυπώνει προφητεῖες γιὰ καταστροφὴ τοῦ λαοῦ του. Ὁ Δανιὴλ δὲν εἶναι ὁ προάγγελος κάποιας ἐπερχομένης καταστροφῆς τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἀλλ᾽ ὁ ἐμψυχωτής του σὲ χρόνους δυσχερεῖς, ὁ προάγγελος ἑνὸς καλυτέρου μέλλοντος, τῆς τελικῆς νίκης τοῦ λαοῦ. Καὶ αὐτὸ τὸ κάνει ὄχι μὲ προφητεῖες τοῦ τύπου τῶν προηγουμένων προφητῶν, ἀλλὰ μὲ ἐνύπνια καὶ ὁράματα, στὴν βαθύτερη ἔννοια τῶν ὁποίων ζητᾶ νὰ διεισδύσει.

Ὁ Δανιὴλ παρουσιάζεται ὡς προικισμένος μὲ σοφίαν καὶ μὲ τὴν δύναμη ἑρμηνείας ἐνυπνίων καὶ ὁραμάτων. Περαιτέρω παριστάνεται ὡς ἀφοσιωμένος στὸν Θεό του, προσηλωμένος στὸν πάτριο Νόμο καὶ τὰ πάτρια[212]. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ἡ δοθεῖσα στὸν Δανιὴλ σοφία καὶ ἡ

211. Δαν. 2,45.

212. Ὡραιότατα παρατηρεῖ ὁ Θεοδώρητος ὁ Κύρου περὶ τοῦ Δανιήλ: *«οὗτος γὰρ θείου πνεύματος δοχεῖον γενόμενος, σοφῶς μὲν ἅπαντα βουλεύεται, συνετῶς δὲ ἅπαντα φθέγγεται, τὰ δὲ τῶν ἐνυπνίων αἰνίγματα δῆλα ποιεῖ καὶ τὰ*

ἀνάδειξή του παρουσιάζονται ὡς ἀνταμοιβὴ τῆς προσηλώσεως αὐτῆς καὶ χαρακτηρίζεται στὸ βιβλίο ὡς *«ἀνὴρ ἀγαπητός»*[213]. Πέρα ὅμως ἀπὸ αὐτὰ ἐκεῖνο ποὺ καθιστᾶ τὸν προφήτη συμπαθῆ στὰ μάτια τοῦ μελετητῆ εἶναι ὁ διάχυτος στὸ βιβλίο του πόνος γιὰ τὰ δεινὰ τὰ ὁποῖα ὑφίσταται καὶ μέλλει νὰ ὑποστεῖ ὁ λαός του, ἡ σφοδρή του ἐπιθυμία νὰ γνωρίσει τὴν ἐξέλιξη καὶ τὴν τύχη τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Ὑπέροχος μᾶς παρουσιάζεται ὁ προφήτης, ὡς μία πνευματικὴ προσωπικότης μὲ τὴν ἀκλόνητη πίστη στὴν νίκη τοῦ ἀγαθοῦ, στὴν ἐπικράτηση τοῦ δικαίου πάνω στὴν ὑλικὴ βία, τοῦ πνεύματος πάνω στὴν ὕλη. Τὰ τελευταῖα τοῦ βιβλίου κεφάλαια θὰ ἀποτελοῦν πάντοτε παρηγορία καὶ ἐνθάρρυνση γιὰ κάθε πνευματικὸ ἄνθρωπο.

Στὸν Δανιὴλ χρωστοῦμε τὴν περὶ τῶν τεσσάρων βασιλείων διδασκαλία, τὴν περὶ τοῦ Μεσσιακοῦ κράτους καὶ τῆς ἐσχατολογικῆς περιόδου ἀνεκτίμητη προφητεία, τὴν σαφῆ περὶ ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν διδασκαλία, ἂν καὶ αὐτὴ φαίνεται προγενέστερη τοῦ Δανιήλ, καὶ τὴν δημιουργία τοῦ ὅρου *«ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου»*.

Ὁ Δανιὴλ ἀναμφίβολα μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὁ πατέρας τῆς ἀποκαλυπτικῆς φιλολογίας. Τὸ βιβλίο του ἐπέδρασε ἔντονα στὴν μεταγενέστερη Ἰουδαϊκὴ φιλολογία καὶ στὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννου τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Τὸ βιβλίο τοῦ Δανιὴλ μὲ τὸν παραμυθητικό του χαρακτῆρα διαβαζόταν συχνὰ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους σὲ χρόνους μάλιστα δυσχερεῖς, στοὺς ὁποίους τὸ βιβλίο ἀποτελοῦσε γι' αὐτοὺς πηγὴ δυνάμεως, ὑπομονῆς, παραμυθίας καὶ ἐλπίδος. Εὐστόχως ὁ Ἰώσηπος παρατηρεῖ· *«Τὰ γὰρ βιβλία, ὅσα δὴ συγγραψάμενος (ὁ Δανιήλ) καταλέ-*

ἀσαφείᾳ τινὰ κεκρυμμένα τῆς ἀσαφείας ἐλευθεροῖ καὶ οἷον ὑποδέσμους τινὰς ὄντας καὶ σήμαντρα καὶ ὡς ἐν ταμιείοις φρουρούμενα τῶν δεσμῶν ἀπαλλάττων, διαλύει τε καὶ ἀνοίγυσι καὶ εἴσω τούτων τοὺς βουλομένους ποιεῖ» (Migne 81,1384).

213. Δαν. 9,23. 10,11,19. Οἱ Ο΄ μετέφρασαν *«ἐλεεινὸς»* καὶ ὁ Θεοδοτίων *«ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν»*.

λοιπεν, ἀναγινώσκεται παρ᾽ ἡμῖν ἔτι καὶ νῦν καὶ πεπιστεύκαμεν ἀπὸ αὐτῶν ὅτι Δανίηλος ὡμίλει τῷ Θεῷ· ὄχι γὰρ τὰ μέλλοντα μόνον προφητεύων διετέλει, καθάπερ καὶ οἱ ἄλλοι προφῆται, ἀλλὰ καὶ καιρὸν ὥριζεν, εἰς ὃν αὐτὰ ἀποβήσεται. Καὶ τῶν προφητῶν τὰ χείρω προλεγόντων καὶ διὰ τοῦτο δυσχεραινομένων ὑπὸ τῶν βασιλέων καὶ τοῦ πλήθους, Δανίηλος ἀγαθῶν ἐγίνετο προφήτης αὐτοῖς, ὡς ἀπὸ μὲν τῆς εὐφημίας τῶν προλεγομένων εὔνοιαν ἐπισπᾶσθαι παρὰ πάντων, ἀπὸ δὲ τοῦ τέλους αὐτῶν ἀληθείας πίστιν καὶ δόξαν ὁμοῦ θειότητος παρὰ τοῖς ὄχλοις ἀποφέρεσθαι»[214].

214. Ἀρχ. 10,11,7.

Δανιὴλ

Κείμενο καὶ
νεοελληνικὴ μετάφραση

Δανιηλ

Σωσάννα

1 Καὶ ἦν ἀνὴρ οἰκῶν ἐν Βαβυλῶνι, καὶ ὄνομα αὐτῷ Ἰωακείμ. 2 Καὶ ἔλαβε γυναῖκα, ᾗ ὄνομα Σωσάννα, θυγάτηρ Χελκίου, καλὴ σφόδρα καὶ φοβουμένη τὸν Κύριον· 3 καὶ οἱ γονεῖς αὐτῆς δίκαιοι καὶ ἐδίδαξαν τὴν θυγατέρα αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον Μωυσῆ. 4 Καὶ ἦν Ἰωακεὶμ πλούσιος σφόδρα, καὶ ἦν αὐτῷ παράδεισος γειτνιῶν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ· καὶ πρὸς αὐτὸν προσήγοντο οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐνδοξότερον πάντων.

5 Καὶ ἀπεδείχθησαν δύο πρεσβύτεροι ἐκ τοῦ λαοῦ κριταὶ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἐκείνῳ, περὶ ὧν ἐλάλησεν ὁ δεσπότης, ὅτι ἐξῆλθεν ἀνομία ἐκ Βαβυλῶνος ἐκ πρεσβυτέρων κριτῶν, οἳ ἐδόκουν κυβερνᾶν τὸν λαόν. 6 Οὗτοι προσεκαρτέρουν ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἰωακείμ, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτοὺς πάντες οἱ κρινόμενοι. 7 Καὶ ἐγένετο ἡνίκα ἀπέτρεχεν ὁ λαὸς μέσον ἡμέρας, εἰσεπορεύετο Σωσάννα καὶ περιεπάτει ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς. 8 Καὶ ἐθεώρουν αὐτὴν οἱ δύο πρεσβύτεροι καθ' ἡμέραν εἰσπορευομένην καὶ περιπατοῦσαν καὶ ἐγένοντο ἐν ἐπιθυμίᾳ αὐτῆς. 9 Καὶ διέστρεψαν τὸν ἑαυτῶν νοῦν καὶ ἐξέκλιναν τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν εἰς τὸν οὐρανόν, μηδὲ μνημονεύειν κριμάτων δικαίων.

Δανιηλ

Σωσάννα

1 Ὑπῆρχε ἕνας ἄντρας, κάτοικος τῆς Βαβυλῶνος, ὁ ὁποῖος ὀνομαζόταν Ἰωακείμ. 2 Αὐτὸς πῆρε γιὰ σύζυγο του μία γυναῖκα, ἡ ὁποία ὀνομαζόταν Σωσάννα καὶ ἦταν θυγατέρα τοῦ Χελκίου. Αὐτὴ ἦταν ὡραιότατη καὶ πολὺ εὐσεβὴς ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. 3 Καὶ οἱ γονεῖς της ἐπίσης ἦσαν εὐσεβεῖς καὶ ἐνάρετοι καὶ δίδαξαν καὶ μόρφωσαν τὴν θυγατέρα τους σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τοῦ Μωυσῆ. 4 Ὁ Ἰωακεὶμ ἦταν πολὺ πλούσιος καὶ εἶχε κοντὰ στὸ σπίτι του ἕναν ὡραῖο δεντροφυτεμένο κῆπο. Στὸ σπίτι τοῦ Ἰωακεὶμ συγκεντρώνονταν τακτικὰ οἱ Ἰουδαῖοι, διότι αὐτὸς ἦταν ὁ ἐπισημότερος μεταξὺ ὅλων τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων Ἰουδαίων.

5 Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἀναδείχτηκαν ὡς δικαστὲς τοῦ λαοῦ δύο Ἰουδαῖοι στὴν ἡλικία πρεσβύτεροι. Γιὰ κάτι τέτοιους τύπους εἶχε πεῖ κάπου ὁ Κύριος· ἡ παρανομία βγῆκε ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα, ἀπὸ γέροντες δικαστές, οἱ ὁποῖοι θεωροῦνταν καὶ ἐμφανίζονταν σὰν κυβερνῆτες τοῦ λαοῦ. 6 Αὐτοὶ ἔρχονταν συχνότερα καὶ ἔμεναν γιὰ μεγαλύτερο χρόνο στὴν οἰκία τοῦ Ἰωακείμ. Καὶ σ᾽ αὐτοὺς ἔρχονταν καὶ ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι, ὅσοι εἶχαν μεταξύ τους διαφορές. 7 Κατὰ τὸ μεσημέρι, ὅταν οἱ ἐπισκέπτες ἔφευγαν, ἡ Σωσάννα ἔκανε τὸν περίπατό της στὸν κῆπο τοῦ ἄντρα της. 8 Οἱ δύο αὐτοὶ προχωρημένης ἡλικίας δικαστὲς τὴν ἔβλεπαν κάθε μέρα, ὅταν αὐτὴ ἔμπαινε στὸν κῆπο καὶ περπατοῦσε. Καὶ κυριεύτηκαν ἀπὸ πονηρὴ σαρκικὴ ἐπιθυμία γι᾽ αὐτήν. 9 Ὁ νοῦς τους διεστράφη καὶ σκοτίστηκε καὶ δὲν θέλησαν νὰ σηκώσουν τὰ βλέμματά τους πρὸς τὸν οὐρανό, πρὸς τὸν δίκαιο καὶ παντεπόπτη Θεό, οὔτε νὰ θυμηθοῦν τὶς δίκαιες ἐντολὲς καὶ κρίσεις τοῦ Θεοῦ.

10 Καὶ ἦσαν ἀμφότεροι κατανενυγμένοι περὶ αὐτῆς καὶ οὐκ
ἀνήγγειλαν ἀλλήλοις τὴν ὀδύνην αὐτῶν, 11 ὅτι ᾐσχύνοντο ἀναγ-
γεῖλαι τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν ὅτι ἤθελον συγγενέσθαι αὐτῇ. 12 Καὶ
παρετηροῦσαν Φιλοτίμως καθ' ἡμέραν ὁρᾶν αὐτήν. 13 Καὶ εἶπαν
ἕτερος τῷ ἑτέρῳ· πορευθῶμεν δὴ εἰς οἶκον, ὅτι ἀρίστου ὥρα ἐστί.
Καὶ ἐξελθόντες διεχωρίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων, 14 καὶ ἀνακάμψαν-
τες ἦλθον ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἀνετάζοντες ἀλλήλους τὴν αἰτίαν,
ὡμολόγησαν τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῶν· καὶ τότε κοινῇ συνετάξαντο
καιρὸν ὅτε αὐτὴν δυνήσονται εὑρεῖν μόνην.

15 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ παρατηρεῖν αὐτοὺς ἡμέραν εὔθετον
εἰσῆλθέ ποτε καθὼς ἐχθὲς καὶ τρίτης ἡμέρας μετὰ δύο μόνων κο-
ρασίων καὶ ἐπεθύμησε λούσασθαι ἐν τῷ παραδείσῳ, ὅτι καῦμα ἦν.
16 Καὶ οὐκ ἦν οὐδεὶς ἐκεῖ πλὴν οἱ δύο πρεσβύτεροι κεκρυμμένοι
καὶ παρατηροῦντες αὐτήν. 17 Καὶ εἶπε τοῖς κορασίοις· ἐνέγκατε δή
μοι ἔλαιον καὶ σμήγματα καὶ τὰς θύρας τοῦ παραδείσου κλείσατε,
ὅπως λούσωμαι.

18 Καὶ ἐποίησαν καθὼς εἶπε καὶ ἀπέκλεισαν τὰς θύρας τοῦ
παραδείσου καὶ ἐξῆλθαν κατὰ τὰς πλαγίας θύρας ἐνέγκαι τὰ
προστεταγμένα αὐταῖς καὶ οὐκ εἶδοσαν τοὺς πρεσβυτέρους, ὅτι
ἦσαν κεκρυμμένοι. 19 Καὶ ἐγένετο ὡς ἐξήλθοσαν τὰ κοράσια, καὶ
ἀνέστησαν οἱ δύο πρεσβῦται καὶ ἐπέδραμον αὐτῇ 20 καὶ εἶπον·
ἰδοὺ αἱ θύραι τοῦ παραδείσου κέκλεινται, καὶ οὐδεὶς θεωρεῖ ἡμᾶς,
καὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ σού ἐσμεν· διὸ συγκατάθου ἡμῖν καὶ γενοῦ μεθ'

10 Εἶχαν καὶ οἱ δύο πληγωθεῖ ἀπὸ τὸ σαρκικὸ πάθος τους γι᾽ αὐτήν. Καὶ δὲν ἀνακοίνωσαν ὁ ἕνας στὸν ἄλλο τὸν ἐσωτερικό τους πόνο ἀπὸ τὴν σφοδρότητα τοῦ σαρκικοῦ πάθους, 11 διότι ντρέπονταν νὰ καταστήσει ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλο γνωστὴ τὴν ἐπιθυμία τους, ὅτι δηλαδὴ εἶχαν πόθο νὰ ἔρθουν σὲ σαρκικὴ συνάφεια μὲ ἐκείνη. 12 Καὶ μὲ ἐπιμονὴ ἐκμεταλλεύονταν κάθε εὐκαιρία, γιὰ νὰ τὴν παρακολουθοῦν καὶ νὰ τὴν βλέπουν καθημερινά. 13 Κάποιο μεσημέρι, ὅταν ὅλοι εἶχαν ἀποχωρήσει, εἶπε ὁ ἕνας στὸν ἄλλο· *«Ἂς πᾶμε πιὰ στὸ σπίτι μας, διότι τώρα εἶναι ὥρα τοῦ γεύματος»*. Βγῆκαν ἀπὸ τὸν κῆπο καὶ χωρίστηκαν ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλο. 14 Ὅμως ὁ καθένας χωριστὰ ἐπέστρεψε στὸν κῆπο τοῦ Ἰωακείμ, ὁπότε συναντήθηκαν, χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, καὶ ρώτησαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο γιὰ ποιό λόγο ἐπέστρεψαν. Ὁμολόγησαν καὶ οἱ δύο τὴν ἐπιθυμία τους. Τότε συμφώνησαν μεταξύ τους καὶ προσδιόρισαν πότε θὰ μποροῦσαν νὰ τὴν βροῦν μόνη.

15 Συνέβη καὶ ἐνῷ αὐτοὶ περίμεναν νὰ βροῦν τὴν κατάλληλη ἡμέρα, ἡ Σωσάννα, ὅπως συνήθιζε καὶ τὶς ἄλλες ἡμέρες, μπῆκε στὸν κῆπο, συνοδευόμενη ἀπὸ δύο μόνο μικρὲς ὑπηρέτριες χωρὶς κανέναν ἄλλο, γιὰ νὰ λουστεῖ στὸν κῆπο, διότι ἔκανε ζέστη. 16 Ἐκεῖ δὲν ὑπῆρχε κανένας ἄλλος πλὴν τῶν δύο πρεσβυτέρων, οἱ ὁποῖοι ἦσαν κρυμμένοι καὶ παρατηροῦσαν ἐμπαθῶς τὴν Σωσάννα. 17 Ἡ Σωσάννα εἶπε στὶς δύο ὑπηρέτριές της· *«Φέρτέ μου ἀρωματικὸ ἔλαιο καὶ τὰ ἄλλα εἴδη καθαριότητος, καὶ κλεῖστε τὶς θύρες τοῦ κήπου, γιὰ νὰ λουστῶ»*.

18 Τὰ κορίτσια ἐκεῖνα ἔκαμαν ὅπως τοὺς εἶπε ἡ Σωσάννα. Ἔπειτα βγῆκαν ἀπὸ τὶς πλάγιες θύρες τοῦ κήπου, γιὰ νὰ φέρουν ἐκεῖνα ποὺ ἡ κυρία τους τὶς εἶχε διατάξει. Καὶ δὲν εἶδαν τοὺς πρεσβυτέρους, διότι ἐκεῖνοι ἦσαν κρυμμένοι. 19 Ὅταν λοιπὸν ἔφυγαν τὰ δύο κορίτσια, σηκώθηκαν οἱ δύο αὐτοὶ πρεσβύτεροι καὶ ἔτρεξαν πρὸς τὴν Σωσάννα 20 καὶ εἶπαν· *«Ἰδοὺ οἱ θύρες τοῦ κήπου εἶναι κλειστές, καὶ κανεὶς δὲν μᾶς βλέπει. Ἐπιθυμοῦμε νὰ ἑνωθοῦμε σαρκικῶς μαζί σου. Λοιπὸν χωρὶς καμμία ἀντίστασι ἑνώσου μαζί μας.* 21 *Ἐὰν τυχὸν δὲν ὑποχωρήσῃς στὴν πρότασί μας, θὰ καταθέσουμε*

ἡμῶν· 21 εἰ δὲ μή, καταμαρτυρήσομέν σου ὅτι ἦν μετὰ σοῦ νεανίσκος καὶ διὰ τοῦτο ἐξαπέστειλας τὰ κοράσια ἀπὸ σοῦ. 22 Καὶ ἀνεστέναξε Σωσάννα καὶ εἶπε· στενά μοι πάντοθεν· ἐάν τε γὰρ τοῦτο πράξω, θάνατός μοί ἐστιν, ἐάν τε μὴ πράξω, οὐκ ἐκφεύξομαι τὰς χεῖρας ὑμῶν. 23 Αἱρετώτερόν μοί ἐστι μὴ πράξασαν ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας ὑμῶν ἢ ἁμαρτεῖν ἐνώπιον Κυρίου. 24 Καὶ ἀνεβόησε φωνῇ μεγάλῃ Σωσάννα, ἐβόησαν δὲ καὶ οἱ δύο πρεσβῦται κατέναντι αὐτῆς. 25 Καὶ δραμὼν ὁ εἷς ἤνοιξε τὰς θύρας τοῦ παραδείσου. 26 Ὡς δὲ ἤκουσαν τὴν κραυγὴν ἐν τῷ παραδείσῳ οἱ ἐκ τῆς οἰκίας, εἰσεπήδησαν διὰ τῆς πλαγίας θύρας ἰδεῖν τὸ συμβεβηκὸς αὐτῇ. 27 Ἡνίκα δὲ εἶπαν οἱ πρεσβῦται τοὺς λόγους αὐτῶν, κατῃσχύνθησαν οἱ δοῦλοι σφόδρα, ὅτι πώποτε οὐκ ἐρρήθη λόγος τοιοῦτος περὶ Σωσάννης.

28 Καὶ ἐγένετο τῇ ἐπαύριον ὡς συνῆλθεν ὁ λαὸς πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς Ἰωακείμ, ἦλθον οἱ δύο πρεσβῦται πλήρεις τῆς ἀνόμου ἐννοίας κατὰ Σωσάννης τοῦ θανατῶσαι αὐτὴν καὶ εἶπαν ἔμπροσθεν τοῦ λαοῦ· 29 ἀποστείλατε ἐπὶ Σωσάνναν θυγατέρα Χελκίου, ἥ ἐστι γυνὴ Ἰωακείμ· οἱ δὲ ἀπέστειλαν. 30 Καὶ ἦλθεν αὐτὴ καὶ οἱ γονεῖς αὐτῆς καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ πάντες οἱ συγγενεῖς αὐτῆς· 31 ἡ δὲ Σωσάννα ἦν τρυφερὰ σφόδρα καὶ καλὴ τῷ εἴδει. 32 Οἱ δὲ παράνομοι ἐκέλευσαν ἀποκαλυφθῆναι αὐτήν, ἦν γὰρ κατακεκαλυμμένη, ὅπως ἐμπλησθῶσι τοῦ κάλλους αὐτῆς· 33 ἔκλαιον δὲ οἱ παρ αὐτῆς καὶ πάντες οἱ ἰδόντες αὐτήν.

μαρτυρία ἐναντίον σου, ὅτι κάποιος νέος ἦταν μαζί σου καὶ γι᾽ αὐτὸν τὸν λόγο ἀπομάκρυνες ἀπὸ κοντά σου τὰ δύο κορίτσια». 22 Ἡ Σωσσάνα ἀναστέναξε καὶ εἶπε· *«Ἀπὸ παντοῦ ὑπάρχει στενοχώρια. Βρίσκομαι σὲ ἀδιέξοδο, διότι ἐὰν ὑποχωρήσω καὶ πράξω αὐτὸ ποὺ μοῦ προτείνετε, μὲ περιμένει ὁ θάνατος ποὺ προκαλεῖ ἡ ἁμαρτία. Ἐὰν ἀρνηθῶ νὰ πράξω τὸ πονηρό, δὲν θὰ γλιτώσω ἀπὸ τὰ χέρια σας.* 23 *Ὅμως εἶναι προτιμότερο γιὰ μένα νὰ μὴν ἁμαρτήσω καὶ νὰ πέσω στὰ χέρια σας, παρὰ νὰ ἁμαρτήσω ἐνώπιον τοῦ Κυρίου».* 24 Ἀμέσως ἡ Σωσάννα φώναξε μὲ μεγάλη κραυγή. Φώναξαν ταυτοχρόνως καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι, ποὺ βρίσκονταν κοντά της. 25 Ὁ ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ἔτρεξε καὶ ἄνοιξε τὶς θύρες τοῦ κήπου. 26 Ὅταν οἱ ὑπηρέτες τῆς οἰκίας τοῦ Ἰωακεὶμ ἄκουσαν τὶς κραυγὲς στὸν κῆπο, ἔτρεξαν ἀπὸ τὴν πλαϊνὴ πόρτα τοῦ κήπου, γιὰ νὰ δοῦν τί εἶχε συμβῆ στὴν Σωσάννα. 27 Ὅταν οἱ δύο ἐκεῖνοι πρεσβύτεροι εἶπαν τὶς ψευδολογίες τους ἐναντίον τῆς Σωσάννας, καταντροπιάστηκαν οἱ ὑπηρέτες, διότι ποτὲ ἄλλοτε δὲν εἶχε λεχθῆ τέτοιος πονηρὸς λόγος γιὰ τὴν Σωσάννα.

28 Τὴν ἄλλη ἡμέρα ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων συγκεντρώθηκε στὸ σπίτι τοῦ συζύγου τῆς Σωσάννας, τοῦ Ἰωακείμ. Ἐκεῖ ἦρθαν καὶ οἱ δύο πρεσβύτεροι μὲ σταθερὴ τὴν ἀπόφαση τῆς παρανομίας στὸν σκοτισμένο νοῦ τους ἐναντίον τῆς Σωσάννας, γιὰ νὰ τὴν καταδικάσουν σὲ θάνατο. Αὐτοὶ λοιπὸν εἶπαν ἐνώπιον ὅλου τοῦ λαοῦ: 29 *«Στεῖλτε κάποιον καὶ φέρτε ἐδῶ τὴν Σωσάννα, τὴν θυγατέρα τοῦ Χελκίου, ἡ ὁποία εἶναι σύζυγος τοῦ Ἰωακείμ».* Ἐκεῖνοι πράγματι ἀπέστειλαν κάποιους. 30 Καὶ ἦρθε ἡ Σωσάννα μαζὶ μὲ τοὺς γονεῖς της, τὰ τέκνα της καὶ ὅλους τοὺς συγγενεῖς της. 31 Ἡ Σωσάννα ἦταν τρυφερότατη καὶ ὡραιότατη στὴν ὄψη. 32 Ἐπειδὴ δὲ ἡ Σωσάννα ἦταν σκεπασμένη μὲ πέπλο, οἱ παράνομοι ἐκεῖνοι δικαστὲς διέταξαν νὰ ἀφαιρέσουν τὴν καλύπτρα τῆς κεφαλῆς της, γιὰ νὰ χορτάσουν βλέποντας ἐμπαθῶς τὴν ὀμορφιά της. 33 Οἱ συγγενεῖς της καὶ ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ τὴν εἶχαν γνωρίσει ἔκλαιαν.

34 Ἀναστάντες δὲ οἱ δύο πρεσβῦται ἐν μέσῳ τῷ λαῷ ἔθηκαν τὰς χεῖρας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς· 35 ἡ δὲ κλαίουσα ἀνέβλεψεν εἰς τὸν οὐρανόν, ὅτι ἦν ἡ καρδία αὐτῆς πεποιθυῖα ἐπὶ τῷ Κυρίῳ. 36 Εἶπον δὲ οἱ πρεσβῦται· περιπατούντων ἡμῶν ἐν τῷ παραδείσῳ μόνων, εἰσῆλθεν αὕτη μετὰ δύο παιδισκῶν καὶ ἀπέκλεισε τὰς θύρας τοῦ παραδείσου καὶ ἀπέλυσε τὰς παιδίσκας· 37 καὶ ἦλθε πρὸς αὐτὴν νεανίσκος, ὃς ἦν κεκρυμμένος, καὶ ἀνέπεσε μετ' αὐτῆς. 38 Ἡμεῖς δὲ ὄντες ἐν τῇ γωνίᾳ τοῦ παραδείσου, ἰδόντες τὴν ἀνομίαν ἐδράμομεν ἐπ' αὐτούς· καὶ ἰδόντες συγγινομένους αὐτούς, 39 ἐκείνου μὲν οὐκ ἠδυνήθημεν ἐγκρατεῖς γενέσθαι διὰ τὸ ἰσχύειν αὐτὸν ὑπὲρ ἡμᾶς καὶ ἀνοίξαντα τὰς θύρας ἐκπεπηδηκέναι, 40 ταύτης δὲ ἐπιλαβόμενοι ἐπηρωτῶμεν· τίς ἦν ὁ νεανίσκος, 41 καὶ οὐκ ἠθέλησεν ἀγγεῖλαι ἡμῖν. Ταῦτα μαρτυροῦμεν. Καὶ ἐπίστευσεν αὐτοῖς ἡ συναγωγὴ ὡς πρεσβυτέροις τοῦ λαοῦ καὶ κριταῖς καὶ κατέκριναν αὐτὴν ἀποθανεῖν.

42 Ἀνεβόησε δὲ Φωνῇ μεγάλῃ Σωσάννα καὶ εἶπεν· ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος ὁ τῶν κρυπτῶν γνώστης, ὁ εἰδὼς τὰ πάντα πρὶν γενέσεως αὐτῶν, 43 σὺ ἐπίστασαι ὅτι ψευδῆ μου κατεμαρτύρησαν· καὶ ἰδοὺ ἀποθνήσκω μὴ ποιήσασα μηδὲν ὧν οὗτοι ἐπονηρεύσαντο κατ' ἐμοῦ. 44 Καὶ εἰσήκουσε Κύριος τῆς Φωνῆς αὐτῆς.

45 Καὶ ἀπαγομένης αὐτῆς ἀπολέσθαι, ὁ Θεὸς ἐξήγειρε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον παιδαρίου νεωτέρου, ᾧ ὄνομα Δανιήλ, 46 καὶ ἐβόησε Φωνῇ μεγάλῃ· ἀθῷος ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος ταύτης.

34 Σηκώθηκαν τότε οἱ δύο πρεσβύτεροι στὸ μέσο τοῦ συγκεντρωμένου λαοῦ καὶ ἔβαλαν τὰ χέρια τους ἐπάνω στὸ κεφάλι τῆς Σωσάννας. 35 Ἐκείνη κλαίγοντας ὕψωσε τὰ βλέμματά της στὸν οὐρανό, διότι ἡ καρδιά της εἶχε ἀπόλυτη πεποίθηση στὸν Κύριο. 36 Οἱ δύο πρεσβύτεροι εἶπαν· *«τὴν ὥρα κατὰ τὴν ὁποία ἐμεῖς περπατούσαμε μόνοι στὸν κῆπο, μπῆκε αὐτὴ ἡ γυναῖκα μαζὶ μὲ δύο ὑπηρέτριες, ἔκλεισε τὶς θύρες τοῦ κήπου, καὶ ἔδιωξε τὶς ὑπηρέτριές της. 37 Τότε ἦρθε κοντά της ἕνας νεαρὸς ποὺ ἦταν κάπου ἐκεῖ κρυμμένος, καὶ ἔπεσε μαζί της γιὰ τὴν ἁμαρτία. 38 Ἐμεῖς ἤμαστε σὲ μία γωνία τοῦ κήπου, εἴδαμε τὴν παρανομίαν αὐτὴ καὶ τρέξαμε πρὸς αὐτούς. Καὶ ἐνῷ τοὺς εἴδαμε νὰ ἁμαρτάνουν, 39 ἐκεῖνον τὸν νεαρὸ ἄντρα δὲν μπορέσαμε νὰ τὸν συλλάβουμε, διότι ἦταν δυνατότερος ἀπὸ ἐμᾶς, ἄνοιξε τὴν πόρτα καὶ πήδησε ἔξω ἀπὸ τὸν κῆπο. 40 Συλλάβαμε ὅμως αὐτὴν καὶ τὴν ρωτούσαμε: Ποιός ἦταν ὁ νεαρὸς ἐκεῖνος; 41 Ἀλλὰ αὐτὴ δὲν θέλησε νὰ μᾶς τὸν φανερώσει. Αὐτὲς τὶς μαρτυρίες καταθέτουμε ἐνώπιόν σας».* Ὅλος ὁ συγκεντρωμένος ἐκεῖ λαὸς πίστεψε στὴν μαρτυρία τους, διότι ἦσαν μεγαλύτεροι στὴν ἡλικία καὶ δικαστὲς στὸ ἀξίωμα. Ἔτσι ὅλοι καταδίκασαν τὴν Σωσάννα σὲ θάνατο.

42 Ἡ Σωσάννα φώναξε τότε μὲ μεγάλη φωνὴ πρὸς τὸν Θεὸ καὶ εἶπε: *«Ἐσὺ ὁ αἰώνιος Θεός, ὁ ὁποῖος γνωρίζεις τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, γνωρίζεις τὰ πάντα καὶ πρὶν ἀκόμη γίνουν, 43 ἐσὺ γνωρίζεις πολὺ καλά, ὅτι ψέματα εἶναι ὅλα ὅσα κατέθεσαν ἐναντίον μου. Καὶ τώρα ἐξ αἰτίας τῆς ψευδομαρτυρίας τους καταδικάστηκα σὲ θάνατο. Πεθαίνω χωρὶς νὰ ἔχω πράξει τίποτε ἀπὸ ὅσα αὐτοὶ μὲ τὴν πονηριά τους μηχανορράφησαν ἐναντίον μου».* 44 Ὁ Κύριος ἄκουσε τὴν φωνὴ τῆς προσευχῆς της.

45 Καὶ ἐκείνη τὴν ὥρα, ἐνῷ τὴν ὁδηγοῦσαν στὴν θανατικὴ ἐκτέλεση, ὁ Θεὸς παρακίνησε καὶ φώτισε τὴν ἁγίαν ψυχὴ ἑνὸς νεαροῦ ἀνθρώπου, ποὺ ὀνομαζόταν Δανιήλ. 46 Καὶ αὐτὸς μὲ μεγάλη φωνὴ φώναξε καὶ εἶπε· *«ἀθῷος εἶμαι ἐγὼ ἀπὸ τὴν εὐθύνη γιὰ τὸ αἷμα αὐτῆς τῆς γυναίκας ποὺ ἄδικα πρόκειται νὰ χαθεῖ».*

47 Ἐπέστρεψε δὲ πᾶς ὁ λαὸς πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπαν· τίς ὁ λόγος οὗτος, ὃν σὺ λελάληκας; 48 Ὁ δὲ στὰς ἐν μέσῳ αὐτῶν εἶπεν· οὕτω μωροὶ οἱ υἱοὶ Ἰσραήλ; Οὐκ ἀνακρίναντες οὐδὲ τὸ σαφὲς ἐπιγνόντες κατεκρίνατε θυγατέρα Ἰσραήλ; 49 Ἀναστρέψατε εἰς τὸ κριτήριον· ψευδῆ γὰρ οὗτοι κατεμαρτύρησαν αὐτῆς. 50 Καὶ ἀνέστρεψε πᾶς ὁ λαὸς μετὰ σπουδῆς. Καὶ εἶπαν αὐτῷ οἱ πρεσβύτεροι· δεῦρο κάθισον ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ ἀνάγγειλον ἡμῖν, ὅτι σοὶ δέδωκεν ὁ Θεὸς τὸ πρεσβεῖον. 51 Καὶ εἶπε πρὸς αὐτοὺς Δανιὴλ· διαχωρίσατε αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων μακράν, καὶ ἀνακρινῶ αὐτούς. 52 Ὡς δὲ διεχωρίσθησαν εἷς ἀπὸ τοῦ ἑνός, ἐκάλεσε τὸν ἕνα αὐτῶν καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· πεπαλαιωμένε ἡμερῶν κακῶν, νῦν ἥκασιν αἱ ἁμαρτίαι σου, ἃς ἐποίεις τὸ πρότερον 53 κρίνων κρίσεις ἀδίκους καὶ τοὺς μὲν ἀθῴους κατακρίνων, ἀπολύων δὲ τοὺς αἰτίους, λέγοντος τοῦ Κυρίου· ἀθῷον καὶ δίκαιον οὐκ ἀποκτενεῖς· 54 νῦν οὖν ταύτην εἴπερ εἶδες, εἰπόν· ὑπὸ τί δένδρον εἶδες αὐτοὺς ὁμιλοῦντας ἀλλήλοις; Ὁ δὲ εἶπεν· ὑπὸ σχῖνον.

55 Εἶπε δὲ Δανιήλ· ὀρθῶς ἔψευσαι εἰς τὴν σεαυτοῦ κεφαλήν· ἤδη γὰρ ἄγγελος Θεοῦ λαβὼν φάσιν παρὰ τοῦ Θεοῦ σχίσει σε μέσον. 56 Καὶ μεταστήσας αὐτὸν ἐκέλευσε προσαγαγεῖν τὸν ἕτερον· καὶ εἶπεν αὐτῷ· σπέρμα Χαναὰν καὶ οὐκ Ἰούδα, τὸ κάλλος ἐξηπάτησέ σε, καὶ ἐπιθυμία διέστρεψε τὴν καρδίαν σου· 57 οὕτως ἐποιεῖτε θυγατράσιν Ἰσραήλ, καὶ ἐκεῖναι φοβούμεναι ὡμίλουν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ θυγάτηρ Ἰούδα ὑπέμεινε τὴν ἀνομίαν ὑμῶν. 58 Νῦν οὖν λέγε μοι· ὑπὸ τί δένδρον κατέλαβες αὐτοὺς ὁμιλοῦντας ἀλλήλοις;

47 Ὅλος ὁ λαὸς στράφηκε πρὸς τὸν Δανιὴλ καὶ τοῦ εἶπαν· *«τί σημαίνει αὐτὸς ὁ λόγος ποὺ εἶπες;»* 48 Ὁ Δανιὴλ στάθηκε ἀνάμεσά τους καὶ εἶπε· *«τόσο ἀνόητοι εἶστε, Ἰσραηλῖτες; Χωρὶς νὰ ἐρευνήσετε τὴν ὑπόθεση, χωρὶς νὰ γνωρίζετε τίποτε τὸ σαφὲς καὶ συγκεκριμένο, καταδικάσατε μία Ἰσραηλίτισσα σὲ θάνατο;* 49 *Ἐπιστρέψτε στὸ δικαστήριο, διότι αὐτοὶ οἱ πρεσβύτεροι κατέθεσαν ψευδεῖς μαρτυρίες ἐναντίον της».* 50 Ὅλος ὁ λαὸς ἐπέστρεψε βιαστικὰ στὸ δικαστήριο. Οἱ πρεσβύτεροι μὲ προφανῆ κατάπληξη ἀλλὰ καὶ εἰρωνεία εἶπαν στὸν Δανιήλ· *«ἔλα λοιπὸν κάτσε ἀνάμεσά μας καὶ πές μας τί ἐννοεῖς, διότι φαίνεται ὅτι σοῦ ἔδωσε ὁ Θεὸς τὸ δικαίωμα τοῦ πρεσβυτέρου, δηλαδὴ νὰ δικάζεις»*! 51 Ὁ Δανιὴλ εἶπε στὸν λαό· *«χωρίστε τὸν ἕνα μακριὰ ἀπὸ τὸν ἄλλο, καὶ ἐγὼ θὰ τοὺς ἀνακρίνω χωριστά».* 52 Ὅταν χώρισαν τὸν ἕνα ἀπὸ τὸν ἄλλο, κάλεσε τὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς δύο ὁ Δανιὴλ καὶ τοῦ εἶπε· *«Ἐσὺ ποὺ γέρασες μέσα στὸ καθημερινὸ κακό, τώρα ἦρθε ἡ ὥρα νὰ πληρώσεις τὶς παλιές σου ἁμαρτίες,* 53 *διότι ἐξέδιδες ἄδικες ἀποφάσεις, καὶ τοὺς μὲν ἀθώους κατεδίκαζες, τοὺς δὲ ἐνόχους τοὺς ἄφηνες ἐλεύθερους, ἐνῷ ὁ Κύριος λέει: Δὲν θὰ καταδικάσεις σὲ θάνατο τὸν ἀθῶο καὶ ἐνάρετο ἄνθρωπο.* 54 *Ἐάν πράγματι εἶδες τὴν γυναῖκα αὐτὴ νὰ ἁμαρτάνει, πές μας τώρα, κάτω ἀπὸ ποιό δένδρο τοὺς εἶδες νὰ διαπράττουν τὴν ἁμαρτία;»* Ἐκεῖνος ἀπάντησε· *«κάτω ἀπὸ ἕναν σχῖνο».*

55 Ὁ Δανιὴλ τοῦ εἶπε· *«Ἀδιάντροπα ψεύδεσαι εἰς βάρος ὅμως τοῦ κεφαλιοῦ σου. Διότι ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἔλαβε ἤδη ἐντολὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ σὲ σχίσει στὴ μέση».* 56 Ἀφοῦ τὸν ἀπομάκρυνε, διέταξε νὰ τοῦ φέρουν τὸν ἄλλον· καὶ τὸν ρώτησε· *«Πονηρὲ Χαναανίτη καὶ ὄχι Ἰουδαῖε, σὲ ἐξαπάτησε ἡ ὀμορφιὰ καὶ διέστρεψε τὴν καρδιά σου ἡ ἐπιθυμία.* 57 *Τὰ ἴδια κάνατε καὶ στὰ ἄλλα κορίτσια τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ἐπειδὴ ἐκεῖνες σᾶς φοβοῦνταν, συνευρίσκονταν μαζί σας. Ἀλλ᾽ αὐτὴ ἡ θυγατέρα τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα δὲν ἀνέχτηκε τὴν παρανομία σας.* 58 *Τώρα λοιπὸν πές μου· κάτω ἀπὸ ποιό δένδρο τοὺς συνέλαβες νὰ ἁμαρτάνουν;».* Ἐκεῖνος εἶπε· *«κάτω ἀπὸ ἕνα πουρνάρι».* 59 Καὶ ὁ

Ὁ δὲ εἶπεν· ὑπὸ πρῖνον. 59 Εἶπε δὲ αὐτῷ Δανιήλ· ὀρθῶς ἔψευσαι καὶ σὺ εἰς τὴν σεαυτοῦ κεφαλήν· μένει γὰρ ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ τὴν ῥομφαίαν ἔχων πρίσαι σε μέσον, ὅπως ἐξολοθρεύσῃ ὑμᾶς. 60 Καὶ ἀνεβόησε πᾶσα ἡ συναγωγὴ Φωνῇ μεγάλῃ καὶ εὐλόγησαν τῷ Θεῷ τῷ σῴζοντι τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτόν.

61 Καὶ ἀνέστησαν ἐπὶ τοὺς δύο πρεσβύτας, ὅτι συνέστησεν αὐτοὺς Δανιὴλ ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν ψευδομαρτυρήσαντας, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὃν τρόπον ἐπονηρεύσαντο τῷ πλησίον, 62 ποιῆσαι κατὰ τὸν νόμον Μωυσῆ, καὶ ἀπέκτειναν αὐτούς· καὶ ἐσώθη αἷμα ἀναίτιον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. 63 Χελκίας δὲ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἤνεσαν τὸν Θεὸν περὶ τῆς θυγατρὸς αὐτῶν μετὰ Ἰωακεὶμ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ τῶν συγγενῶν πάντων, ὅτι οὐχ εὑρέθη ἐν αὐτῇ ἄσχημον πρᾶγμα. 64 Καὶ Δανιὴλ ἐγένετο μέγας ἐνώπιον τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ἐπέκεινα.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

1

1 Ἐν ἔτει τρίτῳ τῆς βασιλείας Ἰωακεὶμ βασιλέως Ἰούδα ἦλθε Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος εἰς Ἰερουσαλὴμ καὶ ἐπολιόρκει αὐτήν. 2 καὶ ἔδωκε Κύριος ἐν χειρὶ αὐτοῦ τὸν Ἰωακεὶμ βασιλέα Ἰούδα καὶ ἀπὸ μέρους τῶν σκευῶν οἴκου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἤνεγκεν αὐτὰ εἰς γῆν Σενναὰρ οἴκου τοῦ θεοῦ αὐτοῦ· καὶ τὰ σκεύη εἰσήνεγκεν εἰς τὸν οἶκον θησαυροῦ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ. 3 καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ Ἀσφανὲζ

Δανιὴλ τοῦ ἀπάντησε· *«Ἀδιάντροπα ψεύδεσαι καὶ σὺ εἰς βάρος ὅμως τοῦ κεφαλιοῦ σου. Διότι ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ρομφαία στὸ χέρι περιμένει τὴν στιγμὴ νὰ σὲ πριονίσῃ στὴν μέση καὶ νὰ σᾶς ἐξολοθρεύσῃ καὶ τοὺς δυό σας».* 60 Τότε ὅλος ὁ συγκεντρωμένος λαὸς ἐκραύγασε μὲ φωνὴ μεγάλη καὶ δόξασαν τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος σώζει τοὺς ἀθώους ἀνθρώπους ποὺ στηρίζουν σ᾽ αὐτὸν τὶς ἐλπίδες τους.

61 Καὶ ξεσηκώθηκαν ἐναντίον τῶν δύο ἐκείνων ἀνόμων πρεσβυτέρων, διότι ὁ Δανιὴλ τοὺς ἀπέδειξε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ στόματός τους ὅτι ψευδομαρτύρησαν, καὶ ἐπέβαλαν ὁμοφώνως σ᾽ αὐτοὺς τὴν ποινὴ τὴν ὁποία ἐκεῖνοι μὲ τὴν κακία καὶ τὴν πονηριά τους ἤθελαν νὰ ἐπιβάλουν στὸν πλησίον τους, στὴν Σωσάννα, 62 ὥστε νὰ τηρήσουν ἐδῶ τὸν σχετικὸ νόμο τοῦ Μωυσῆ, καὶ τοὺς σκότωσαν. Καὶ ἔτσι διεσώθη ἀπὸ βέβαιο καὶ ἄδικο θάνατο τὴν ἡμέρα ἐκείνη μία ἀθῶα ὕπαρξη. 63 Ὁ Χελκίας καὶ ἡ σύζυγός του δόξασαν τὸν Θεὸ γιὰ τὴν σωτηρία τῆς κόρης τους, μαζὶ μὲ τὸν Ἰωακείμ, τὸν ἄντρα τῆς Σωσάννας, καὶ μὲ ὅλους τοὺς συγγενεῖς τους. Διότι δὲν βρέθηκε καμμία ἔνοχη πράξη σ᾽ αὐτήν. 64 Καὶ ὁ Δανιὴλ ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη καὶ ἔπειτα ἔγινε ξακουστὸς ἐνώπιον τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

1

1 Στὸ τρίτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωακείμ, βασιλιὰ τοῦ βασιλείου Ἰούδα, ὁ Ναβουχοδονόσορ, ὁ βασιλιὰς τῆς Βαβυλῶνος, ἔκαμε ἐπιδρομὴ ἐναντίον τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν πολιορκοῦσε. 2 Ὁ Κύριος παρέδωσε στὰ χέρια του αἰχμάλωτο τὸν Ἰωακείμ, βασιλιὰ τοῦ Ἰούδα, καὶ ἐπίσης ἕνα μέρος ἀπὸ τὰ ἱερὰ σκεύη τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ, τὰ ὁποῖα ὁ Ναβουχοδονόσορ τὰ μετέφερε στὴν χώρα Σενναὰρ στὸν ναὸ τοῦ θεοῦ του. Τὰ σκεύη αὐτὰ τὰ ἔβαλε μέσα στὸ θησαυροφυλάκιο τοῦ ναοῦ τοῦ θεοῦ του. 3 Καὶ εἶπε ὁ βασιλιὰς στὸν Ἀσφανὲζ

τῷ ἀρχιευνούχῳ αὐτοῦ εἰσαγαγεῖν ἀπὸ τῶν υἱῶν τῆς αἰχμαλωσίας Ἰσραὴλ καὶ ἀπὸ τοῦ σπέρματος τῆς βασιλείας καὶ ἀπὸ τῶν Φορθομμὶν 4 νεανίσκους, οἷς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς μῶμος καὶ καλοὺς τῇ ὄψει καὶ συνιέντας ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ γινώσκοντας γνῶσιν καὶ διανοουμένους φρόνησιν καὶ οἷς ἐστιν ἰσχὺς ἐν αὐτοῖς ἑστάναι ἐν τῷ οἴκῳ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ διδάξαι αὐτοὺς γράμματα καὶ γλῶσσαν Χαλδαίων. 5 καὶ διέταξεν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς τὸ τῆς ἡμέρας καθ' ἡμέραν ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ βασιλέως καὶ ἀπὸ τοῦ οἴνου τοῦ ποτοῦ αὐτοῦ καὶ θρέψαι αὐτοὺς ἔτη τρία καὶ μετὰ ταῦτα στῆναι ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. 6 Καὶ ἐγένετο ἐν αὐτοῖς ἐκ τῶν υἱῶν Ἰούδα Δανιὴλ καὶ Ἀνανίας καὶ Ἀζαρίας καὶ Μισαήλ. 7 καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὁ ἀρχιευνοῦχος ὀνόματα τῷ Δανιὴλ Βαλτάσαρ καὶ τῷ Ἀνανίᾳ Σεδρὰχ καὶ τῷ Μισαὴλ Μισὰχ καὶ τῷ Ἀζαρίᾳ Ἀβδεναγώ.

8 Καὶ ἔθετο Δανιὴλ εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ ὡς οὐ μὴ ἀλισγηθῇ ἐν τῇ τραπέζῃ τοῦ βασιλέως καὶ ἐν τῷ οἴνῳ τοῦ ποτοῦ αὐτοῦ καὶ ἐξίωσε τὸν ἀρχιευνοῦχον ὡς οὐ μὴ ἀλισγηθῇ. 9 καὶ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὸν Δανιὴλ εἰς ἔλεον καὶ εἰς οἰκτιρμὸν ἐνώπιον τοῦ ἀρχιευνούχου. 10 καὶ εἶπεν ὁ ἀρχιευνοῦχος τῷ Δανιήλ· Φοβοῦμαι ἐγὼ τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα τὸν ἐκτάξαντα τὴν βρῶσιν ὑμῶν καὶ τὴν πόσιν ὑμῶν, μή ποτε ἴδῃ τὰ πρόσωπα ὑμῶν σκυθρωπὰ παρὰ τὰ παιδάρια τὰ συνήλικα ὑμῶν καὶ κατακρινεῖτε τὴν κεφαλήν μου τῷ βασιλεῖ.

11 Καὶ εἶπε Δανιὴλ πρὸς Ἀμελσάδ, ὃν κατέστησεν ὁ ἀρχιευνοῦχος ἐπὶ Δανιήλ, Ἀνανίαν, Μισαήλ, Ἀζαρίαν· 12 πείρασον δὴ τοὺς παῖδάς σου ἡμέρας δέκα, καὶ δότωσαν ἡμῖν ἀπὸ τῶν σπερμάτων, καὶ φαγώμεθα καὶ ὕδωρ πιώμεθα· 13 καὶ ὀφθήτωσαν ἐνώπιόν σου

τὸν ἀρχιευνοῦχο νὰ ἐκλέξει καὶ νὰ ὁδηγήσει στὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα ἀπὸ τοὺς αἰχμάλωτους Ἰσραηλῖτες, καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ ὅσους κατάγονταν ἀπὸ βασιλικὸ γένος καὶ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς, 4 νέους ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι νὰ μὴν ἔχουν κανένα σωματικὸ ἐλάττωμα, νὰ εἶναι ὡραῖοι στὴν ἐμφάνιση, νὰ κατανοοῦν κάθε εἶδος σοφίας, ὀξυδερκεῖς καὶ εὐφυεῖς στὴν ἐπιστήμη, μὲ ἰσχὺ καὶ ζωτικότητα ψυχῆς καὶ σώματος, ὥστε νὰ μποροῦν νὰ ὑπηρετοῦν στὸ παλάτι τὸν ἴδιο τὸν βασιλιά, καὶ νὰ τοὺς διδάξει τὴν γραμματεία καὶ τὴν γλῶσσα τῶν Χαλδαίων. 5 Διέταξε ἐπίσης ὁ βασιλιὰς νὰ τοὺς δίνουν κάθε ἡμέρα τροφὴ ἀπὸ τὴν βασιλικὴ τράπεζα καὶ κρασὶ ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ πίνει ὁ βασιλιάς, καὶ ἔτσι νὰ τοὺς ἀναθρέψουν γιὰ τρία χρόνια, καὶ ἀφοῦ γίνουν ὅλα αὐτά, νὰ ἐμφανιστοῦν ἐνώπιον τοῦ βασιλιᾶ. 6 Μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων νέων ποὺ ἐπελέγησαν ἦσαν ὁ Δανιήλ, ὁ Ἀνανίας, ὁ Ἀζαρίας καὶ ὁ Μισαήλ. 7 Καὶ ὁ ἀρχιευνοῦχος τοὺς ἄλλαξε τὰ ὀνόματα· τὸν Δανιὴλ ὀνόμασε Βαλτάσαρ, τὸν Ἀνανία Σεδράχ, τὸν Μισαὴλ Μισὰχ καὶ τὸν Ἀζαρία Ἀβδεναγώ.

8 Καὶ ὁ Δανιὴλ πῆρε τὴν σταθερὴ ἀπόφαση νὰ μὴ μολυνθεῖ δοκιμάζοντας ἀπὸ τὰ φαγητὰ τοῦ βασιλικοῦ τραπεζιοῦ καὶ ἀπὸ τὸ κρασὶ ποὺ ἔπινε ὁ βασιλιάς. Καὶ παρεκάλεσε ἐπίμονα τὸν ἀρχιευνοῦχο, νὰ μὴν τὸν ὑποχρεώσει νὰ φάει καὶ μολυνθεῖ. 9 Καὶ ἔδωσε ὁ Θεός, ὥστε ὁ Δανιὴλ νὰ βρεῖ εὐμένεια καὶ συμπάθεια ἐκ μέρους τοῦ ἀρχιευνούχου. 10 Καὶ εἶπε ὁ ἀρχιευνοῦχος στὸν Δανιήλ· *«Ἐγὼ φοβοῦμαι τὸν κύριό μου τὸν βασιλιά, ποὺ διέταξε ποιό νὰ εἶναι τὸ φαγητό σας καὶ τὸ ποτό σας. Φοβοῦμαι μήπως δεῖ τὰ πρόσωπά σας ἀδύνατα (ἀπὸ τὴν νηστεία) σὲ σύγκριση μὲ τὰ συνομίληκά σας παιδιά, καὶ γίνετε ἔτσι ἀφορμὴ νὰ μὲ καταδικάσετε, νὰ χάσω τὸ κεφάλι μου, μὲ διαταγὴ τοῦ βασιλιᾶ».*

11 Καὶ ὁ Δανιὴλ εἶπε πρὸς τὸν Ἀμελσάδ, τὸν ὁποῖο ὁ ἀρχιευνοῦχος εἶχε ὁρίσει ὑπεύθυνο γιὰ τὸν Δανιήλ, τὸν Ἀνανία, τὸν Μισαὴλ καὶ τὸν Ἀζαρία· 12 *«Κάμε μία δοκιμὴ μὲ ἐμᾶς τοὺς δούλους σου γιὰ δέκα ἡμέρες· ἂς μᾶς δώσουν ὄσπρια νὰ φᾶμε καὶ μόνον νερὸ νὰ πιοῦμε.* 13

αἱ ἰδέαι ἡμῶν καὶ αἱ ἰδέαι τῶν παιδαρίων τῶν ἐσθιόντων τὴν τράπεζαν τοῦ βασιλέως, καὶ καθὼς ἐὰν ἴδῃς, ποίησον μετὰ τῶν παίδων σου. 14 καὶ εἰσήκουσεν αὐτῶν καὶ ἐπείρασεν αὐτοὺς ἡμέρας δέκα. 15 καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν δέκα ἡμερῶν ὡράθησαν αἱ ἰδέαι αὐτῶν ἀγαθαὶ καὶ ἰσχυραὶ ταῖς σαρξὶν ὑπὲρ τὰ παιδάρια τὰ ἐσθίοντα τὴν τράπεζαν τοῦ βασιλέως. 16 καὶ ἐγένετο Ἀμελσὰδ ἀναιρούμενος τὸ δεῖπνον αὐτῶν καὶ τὸν οἶνον τοῦ πόματος αὐτῶν καὶ ἐδίδου αὐτοῖς σπέρματα.

17 Καὶ τὰ παιδάρια ταῦτα, οἱ τέσσαρες αὐτοί, ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς σύνεσιν καὶ Φρόνησιν ἐν πάσῃ γραμματικῇ καὶ σοφίᾳ· καὶ Δανιὴλ συνῆκεν ἐν πάσῃ ὁράσει καὶ ἐνυπνίοις. 18 καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν, ὧν εἶπεν ὁ βασιλεὺς εἰσαγαγεῖν αὐτούς, καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιευνοῦχος ἐναντίον Ναβουχοδονόσορ. 19 καὶ ἐλάλησε μετ' αὐτῶν ὁ βασιλεύς, καὶ οὐχ εὑρέθησαν ἐκ πάντων αὐτῶν ὅμοιοι Δανιὴλ καὶ Ἀνανίᾳ καὶ Μισαὴλ καὶ Ἀζαρίᾳ· καὶ ἔστησαν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. 20 καὶ ἐν παντὶ ῥήματι σοφίας καὶ ἐπιστήμης, ὧν ἐζήτησε παρ αὐτῶν ὁ βασιλεύς, εὗρεν αὐτοὺς δεκαπλασίονας παρὰ πάντας τοὺς ἐπαοιδοὺς καὶ τοὺς μάγους τοὺς ὄντας ἐν πάσῃ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. 21 καὶ ἐγένετο Δανιὴλ ἕως ἔτους ἑνὸς Κύρου τοῦ βασιλέως.

2

1 Ἐν τῷ ἔτει τῷ δευτέρῳ τῆς βασιλείας Ναβουχοδονόσορ ἐνυπνιάσθη Ναβουχοδονόσορ ἐνύπνιον, καὶ ἐξέστη τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ὁ ὕπνος αὐτοῦ ἐγένετο ἀπ' αὐτοῦ. 2 καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς καλέσαι

Καὶ ἔπειτα δὲς ἐσὺ ὁ ἴδιος τὰ πρόσωπά μας καὶ τὰ πρόσωπα τῶν ἄλλων νέων ποὺ θὰ τρῶνε ἀπὸ τὸ βασιλικὸ τραπέζι· καὶ σύμφωνα μὲ ὅ,τι δεῖς, πρᾶξε γιὰ ἐμᾶς τοὺς δούλους σου». 14 Καὶ δέχτηκε ὁ Ἀμελσὰδ τὴν παράκλησή τους καὶ τοὺς δοκίμασε γιὰ δέκα ἡμέρες. 15 Καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν δέκα ἡμερῶν φάνηκαν τὰ πρόσωπά τους ὡραιότερα καὶ τὰ σώματά τους ρωμαλεώτερα ἀπὸ τοὺς νέους ποὺ ἔτρωγαν ἀπὸ τὸ τραπέζι τοῦ βασιλιᾶ. 16 Καὶ ἀπὸ τότε ὁ Ἀμελσὰδ ἀφαιροῦσε τὸ βασιλικὸ δεῖπνο τῶν τεσσάρων Ἰουδαίων νέων καὶ τὸ κρασὶ ποὺ θὰ ἔπιναν, καὶ τοὺς ἔδινε ὄσπρια καὶ φυτικὲς τροφές.

17 Καὶ σ᾽ αὐτοὺς τοὺς τέσσερις Ἰσραηλῖτες νέους ἔδωσε ὁ Θεὸς σύνεση καὶ φρόνηση καὶ πρόοδο στὰ χαλδαϊκὰ γράμματα καὶ στὴν ἐπιστήμη. Καὶ μάλιστα ὁ Δανιὴλ ἦταν σὲ θέση νὰ ἑρμηνεύει κάθε εἶδος ὁράματος καὶ ὀνείρων. 18 Καὶ μετὰ τὴν λήξη τοῦ χρονικοῦ διαστήματος, ποὺ ὁ βασιλιὰς εἶχε ὁρίσει νὰ παρουσιάσουν τοὺς νέους αὐτοὺς ἐνώπιόν του, ὁ ἀρχιευνοῦχος τοὺς ὁδήγησε ἐνώπιον τοῦ Ναβουχοδονόσορ. 19 Καὶ ὁ βασιλιὰς συνομίλησε μαζί τους, καὶ δὲν βρέθηκαν ἀπὸ ὅλους τοὺς αὐλικοὺς καὶ τοὺς δούλους τοῦ βασιλιᾶ ὅμοιοι πρὸς τὸν Δανιήλ, τὸν Ἀνανία, τὸν Μισαὴλ καὶ τὸν Ἀζαρία· καὶ ἀπὸ τότε προσελήφθησαν στὴν ὑπηρεσία τοῦ βασιλιᾶ. 20 Καὶ σὲ κάθε ζήτημα σοφίας καὶ ἐπιστήμης, στὸ ὁποῖο τοὺς ἐξέτασε ὁ βασιλιὰς τοὺς βρῆκε δέκα φορὲς σοφότερους ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐξορκιστὲς καὶ τοὺς ἱερεῖς, ποὺ βρίσκονταν σὲ ὅλο τὸ βασίλειό του. 21 Καὶ ὁ Δανιὴλ εἰδικώτερα παρέμεινε στὰ ἀνάκτορα μέχρι τὸ πρῶτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κύρου, βασιλιὰ τῶν Περσῶν.

2

1 Κατὰ τὸ δεύτερο ἔτος τῆς βασιλείας του ὁ Ναβουχοδονόσορ εἶδε ἕνα ὄνειρο τέτοιο, ὥστε ταράχτηκε τὸ πνεῦμα του καὶ ἔφυγε ὁ ὕπνος ἀπὸ αὐτόν. 2 Καὶ διέταξε ὁ βασιλιὰς νὰ καλέσουν τοὺς ἐξορκιστές, τοὺς ἱερεῖς, τοὺς μάγους, τοὺς Χαλδαίους γενικῶς, γιὰ νὰ

τοὺς ἐωαοισδοὺς καὶ τοὺς μάγους καὶ τοὺς Φαρμακοὺς καὶ τοὺς Χαλδαίους τοῦ ἀναγγεῖλαι τῷ βασιλεῖ τὰ ἐνύωνια αὐτοῦ, καὶ ἦλθαν καὶ ἔστησαν ἐνώωιον τοῦ βασιλέως. 3 καὶ εἶωεν αὐτοῖς ὁ βασιλεύς· ἠνυωνιάσθην, καὶ ἐξέστη τὸ ωνεῦμά μου τοῦ γνῶναι τὸ ἐνύωνιον. 4 καὶ ἐλάλησαν οἱ Χαλδαῖοι τῷ βασιλεῖ συριστί· βασιλεῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας ζῆθι· σὺ εἰωὸν τὸ ἐνύωνιον τοῖς ωαισί σου, καὶ τὴν σύγκρισιν ἀναγγελοῦμεν. 5 ἀωεκρίθη ὁ βασιλεὺς τοῖς Χαλδαίοις· ὁ λόγος ἀω' ἐμοῦ ἀωέστη· ἐὰν μὴ γνωρίσητέ μοι τὸ ἐνύωνιον καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ, εἰς ἀωώλειαν ἔσεσθε, καὶ οἱ οἶκοι ὑμῶν διαρωαγήσονται· 6 ἐὰν δὲ τὸ ἐνύωνιον καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ γνωρίσητέ μοι, δόματα καὶ δωρεὰς καὶ τιμὴν ωολλὴν λήψεσθε ωαρ' ἐμοῦ· ωλὴν τὸ ἐνύωνιον καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ ἀωαγγείλατέ μοι.

7 Ἀωεκρίθησαν δεύτερον καὶ εἶωαν· ὁ βασιλεὺς εἰωάτω τὸ ἐνύωνιον τοῖς ωαισὶν αὐτοῦ, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ ἀναγγελοῦμεν. 8 καὶ ἀωεκρίθη ὁ βασιλεὺς καὶ εἶωεν· ἐω' ἀληθείας οἶδα ἐγὼ ὅτι καιρὸν ὑμεῖς ἐξαγοράζετε, καθότι εἴδετε ὅτι ἀωέστη ἀω' ἐμοῦ τὸ ῥῆμα. 9 ἐὰν οὖν τὸ ἐνύωνιον μὴ ἀναγγείλητέ μοι, οἶδα ὅτι ῥῆμα ψευδὲς καὶ διεφθαρμένον συνέθεσθε εἰωεῖν ἐνώωιόν μου, ἕως οὗ ὁ καιρὸς ωαρέλθῃ· τὸ ἐνύωνιόν μου εἴωατέ μοι, καὶ γνώσομαι ὅτι τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ ἀναγγελεῖτέ μοι. 10 ἀωεκρίθησαν οἱ Χαλδαῖοι ἐνώωιον τοῦ βασιλέως καὶ λέγουσιν· οὐκ ἔστιν ἄνθρωωος ἐωὶ τῆς ξηρᾶς, ὅστις τὸ ῥῆμα τοῦ βασιλέως δυνήσεται γνωρίσαι, καθότι ωᾶς βασιλεὺς μέγας καὶ ἄρχων ῥῆμα τοιοῦτον οὐκ ἐωερωτᾷ ἐωαοισδόν, μάγον καὶ Χαλδαῖον· 11 ὅτι ὁ λόγος, ὃν ὁ βασιλεὺς ἐωερωτᾷ, βαρύς, καὶ ἕτερος οὐκ ἔστιν

ποῦν καὶ νὰ ἐξηγήσουν στὸν βασιλιὰ τὸ ὄνειρό του, καὶ ἦρθαν καὶ παρουσιάστηκαν ἐνώπιον τοῦ βασιλιᾶ. 3 Καὶ ὁ βασιλιὰς τοὺς εἶπε· *«Εἶδα κάποιο ὄνειρο καὶ ταράχτηκε τόσο πολὺ τὸ πνεῦμα μου, ποὺ δὲν τὸ θυμᾶμαι».* 4 Καὶ εἶπαν οἱ Χαλδαῖοι στὸν βασιλιὰ μιλῶντας στὰ συριακά· *«Βασιλιά, αἰωνίως νὰ ζήσῃς· πὲς σ᾽ ἐμᾶς τοὺς δούλους σου τὸ ὄνειρό σου, καὶ ἐμεῖς θὰ σοῦ ἀναγγείλουμε τὴν ἐξήγησή του».* 5 Ὁ βασιλιὰς ἀπάντησε στοὺς Χαλδαίους· *«Δὲν ἔχω κάτι ἄλλο νὰ πῶ. Ἐὰν δὲν μοῦ φανερώσετε ἐσεῖς ποιό ἦταν τὸ ὄνειρό μου καὶ ποιά ἡ ἑρμηνεία του, θὰ καταδικαστεῖτε σὲ θάνατο, καὶ τὰ σπίτια σας θὰ διαρπαγοῦν. 6 Ἐὰν ὅμως μοῦ γνωστοποιήσετε τὸ ὄνειρο καὶ τὴν ἑρμηνεία του, θὰ πάρετε ἀπὸ ἐμένα ἀμοιβές, δῶρα καὶ μεγάλες τιμές. Πέστε μου λοιπὸν τὸ ὄνειρο καὶ τὴν ἐξήγησή του».*

7 Οἱ Χαλδαῖοι τοῦ ἀποκρίθηκαν ξανά· *«Ὁ βασιλιὰς ἂς πεῖ σ᾽ ἐμᾶς τοὺς δούλους του τὸ ὄνειρό του, καὶ ἐμεῖς θὰ τοῦ ἀνακοινώσωμε τὴν ἑρμηνεία του».* 8 Καὶ ὁ βασιλιὰς ἀνταπάντησε· *«Ξέρω πολὺ καλὰ ὅτι ἐσεῖς προσπαθεῖτε νὰ κερδίσετε καιρό, διότι ξέρετε ὅτι ξέχασα τὸ ὄνειρο. 9 Ἐὰν λοιπὸν δὲν μοῦ ἀναγγείλετε τὸ ὄνειρο, εἶμαι βέβαιος ὅτι ψευδῆ καὶ παραπλανητικὰ λόγια θὰ ἔχετε συμφωνήσει νὰ μοῦ πεῖτε, ἕως ὅτου περάσει ὁ καιρός. Λοιπὸν πεῖτε μου τὸ ὄνειρό μου, καὶ ἔτσι θὰ βεβαιωθῶ ὅτι μπορεῖτε νὰ μοῦ πεῖτε καὶ τὴν ἑρμηνεία του».* 10 Οἱ Χαλδαῖοι ἀποκρίθηκαν στὸν βασιλιὰ καὶ εἶπαν· *«Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος σ᾽ ὅλη τὴν γῆ, ὁ ὁποῖος θὰ μπορέσει νὰ ἀνταποκριθεῖ στὴν ἀπαίτησι τοῦ βασιλιᾶ. Διότι κανένας μέγας βασιλιὰς καὶ ἄρχοντας δὲν ἔκαμε ποτὲ τέτοια ἐρώτηση σὲ ἐξορκιστή, ἱερέα καὶ Χαλδαῖο. 11 Διότι ἡ ἀπαίτηση αὐτὴ τοῦ βασιλιᾶ εἶναι πολὺ βαριά, καὶ δὲν ὑπάρχει κανένας ἄλλος ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ἀποκαλύψει στὸν βασιλιὰ τὸ ὄνειρό του ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς θεούς, οἱ ὁποῖοι ὅμως δὲν κατοικοῦν ἀνάμεσα σὲ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους».* 12 Τότε ὁ βασιλιὰς μὲ θυμὸ καὶ ὀργὴ διέταξε νὰ θανατώσουν ὅλους

ὃς ἀναγγελεῖ αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, ἀλλ οἱ θεοί, ὧν οὐκ ἔστιν ἡ κατοικία μετὰ πάσης σαρκός. 12 τότε ὁ βασιλεὺς ἐν θυμῷ καὶ ὀργῇ εἶπεν ἀπολέσαι πάντας τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος· 13 καὶ τὸ δόγμα ἐξῆλθε, καὶ οἱ σοφοὶ ἀπεκτέννοντο, καὶ ἐζήτησαν Δανιὴλ καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ ἀνελεῖν. 14 Τότε Δανιὴλ ἀπεκρίθη βουλὴν καὶ γνώμην τῷ Ἀριὼχ τῷ ἀρχιμαγείρῳ τοῦ βασιλέως, ὃς ἐξῆλθεν ἀναιρεῖν τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος· 15 ἄρχων τοῦ βασιλέως, περὶ τίνος ἐξῆλθεν ἡ γνώμη ἡ ἀναιδὴς ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως; ἐγνώρισε δὲ ὁ Ἀριὼχ τὸ ῥῆμα τῷ Δανιήλ. 16 καὶ Δανιὴλ εἰσῆλθε καὶ ἠξίωσε τὸν βασιλέα, ὅπως χρόνον δῷ αὐτῷ, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ ἀναγγείλῃ τῷ βασιλεῖ. 17 Καὶ εἰσῆλθε Δανιὴλ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ τῷ Ἀνανίᾳ καὶ τῷ Μισαὴλ καὶ τῷ Ἀζαρίᾳ τοῖς φίλοις αὐτοῦ τὸ ῥῆμα ἐγνώρισε· 18 καὶ οἰκτιρμοὺς ἐζήτουν παρὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ὑπὲρ τοῦ μυστηρίου τούτου, ὅπως ἂν μὴ ἀπόλωνται Δανιὴλ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ μετὰ τῶν ἐπιλοίπων σοφῶν Βαβυλῶνος.

19 Τότε τῷ Δανιὴλ ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς τὸ μυστήριον ἀπεκαλύφθη· καὶ εὐλόγησε τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ Δανιὴλ 20 καὶ εἶπεν· εἴη τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος, ὅτι ἡ σοφία καὶ ἡ σύνεσις αὐτοῦ ἐστι· 21 καὶ αὐτὸς ἀλλοιοῖ καιροὺς καὶ χρόνους, καθιστᾷ βασιλεῖς καὶ μεθιστᾷ, δίδοὺς σοφίαν τοῖς σοφοῖς καὶ φρόνησιν τοῖς εἰδόσι σύνεσιν· 22 αὐτὸς ἀποκαλύπτει βαθέα καὶ ἀπόκρυφα, γινώσκων τὰ ἐν τῷ σκότει, καὶ τὸ φῶς μετ' αὐτοῦ ἐστι· 23 σοί, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων μου, ἐξομολογοῦμαι καὶ αἰνῶ, ὅτι σοφίαν καὶ δύναμιν δέδωκάς μοι καὶ νῦν ἐγνώρισάς μοι ἃ ἠξιώσαμεν παρὰ σοῦ καὶ τὸ ὅραμα τοῦ βασιλέως ἐγνώρισάς μοι.

τοὺς σοφοὺς τῆς Βαβυλῶνος. 13 Καὶ τὸ διάταγμα ἐξεδόθη, καὶ ἄρχισαν οἱ ἐκτελέσεις τῶν σοφῶν, καὶ ἀνεζήτησαν τὸν Δανιὴλ καὶ τοὺς φίλους του, γιὰ νὰ τοὺς θανατώσουν. 14 Τότε ὁ Δανιὴλ μίλησε μὲ σοφία καὶ σύνεση στὸν Ἀριώχ, τὸν ἀρχιμάγειρο τοῦ βασιλιᾶ, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀναλάβει νὰ σκοτώσει τοὺς σοφοὺς τῆς Βαβυλῶνος· 15 *«Ἄρχοντα τοῦ βασιλιᾶ, γιατί ἐξεδόθη αὐτὴ ἡ σκληρὴ ἀπόφαση ἐκ μέρους τοῦ βασιλιᾶ;»* Ὁ Ἀριὼχ ἐξήγησε στὸν Δανιὴλ τὴν ὑπόθεση. 16 Τότε ὁ Δανιὴλ πῆγε στὰ ἀνάκτορα καὶ παρακάλεσε τὸν βασιλιὰ νὰ τοῦ δώσει λίγο χρόνο, καὶ θὰ γνωστοποιήσει στὸν βασιλιὰ τὴν ἐξήγηση τοῦ ὀνείρου. 17 Καὶ κατόπιν ὁ Δανιὴλ πῆγε στὸ διαμέρισμά του καὶ ἐνημέρωσε γιὰ τὴν ὑπόθεση αὐτὴ τὸν Ἀνανία, τὸν Μισαὴλ καὶ τὸν Ἀζαρία. 18 Καὶ παρακαλοῦσαν τὸν Θεὸ τοῦ οὐρανοῦ νὰ τοὺς λυπηθεῖ καὶ νὰ τοὺς ἀποκαλύψει τὸ μυστηριῶδες ὄνειρο τοῦ βασιλιᾶ καὶ τὴν ἑρμηνεία του, γιὰ νὰ μὴ θανατωθοῦν ὁ Δανιὴλ καὶ οἱ φίλοι του μαζὶ μὲ τοὺς ὑπόλοιπους σοφοὺς τῆς Βαβυλῶνος.

19 Τότε τὴν ἴδια νύκτα μὲ ὅραμα ἀποκαλύφθηκε στὸν Δανιὴλ τὸ μυστηριῶδες ὄνειρο· καὶ ὁ Δανιὴλ δόξασε τὸν Θεὸ τοῦ οὐρανοῦ 20 καὶ εἶπε· *«Ἂς εἶναι δοξασμένο τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου καὶ τώρα καὶ στὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα, διότι σ' αὐτὸν ἀνήκει κάθε σοφία καὶ σύνεση· 21 καὶ αὐτὸς μεταβάλλει ἐποχὲς καὶ χρόνους, ἀνεβάζει καὶ κατεβάζει βασιλιάδες, δίνει σοφία στοὺς σοφοὺς καὶ ὀρθοφροσύνη στοὺς γνωστικοὺς καὶ συνετούς· 22 αὐτὸς ἀποκαλύπτει τὰ βαθιὰ καὶ ἀπόκρυφα μυστήρια, γνωρίζει καὶ τὰ ὅσα γίνονται στὸ σκοτάδι, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν ὑπάρχει πάντοτε τὸ φῶς. 23 Σὲ σένα, Θεὲ τῶν πατέρων μου, ἀναπέμπω δοξολογία καὶ ὕμνο, διότι μοῦ ἔδωσες σοφία καὶ δύναμη, καὶ μοῦ ἀπεκάλυψες αὐτὰ τὰ ὁποῖα ζητήσαμε ἀπὸ σένα, καὶ τὸ ὅραμα τοῦ βασιλιᾶ μοῦ ἀπεκάλυψες».*

24 Καὶ ἦλθε Δανιὴλ πρὸς Ἀριώχ, ὃν κατέστησεν ὁ βασιλεὺς ἀπολέσαι τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος, καὶ εἶπεν αὐτῷ· τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος μὴ ἀπολέσῃς, εἰσάγαγε δέ με ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ τὴν σύγκρισιν τῷ βασιλεῖ ἀναγγελῶ. 25 τότε Ἀριὼχ ἐν σπουδῇ εἰσήγαγε τὸν Δανιὴλ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως καὶ εἶπεν αὐτῷ· εὕρηκα ἄνδρα ἐκ τῶν υἱῶν τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Ἰουδαίας, ὅστις τὸ σύγκριμα τῷ βασιλεῖ ἀναγγελεῖ. 26 καὶ ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπε τῷ Δανιήλ, οὗ τὸ ὄνομα Βαλτάσαρ· εἰ δύνασαί μοι ἀναγγεῖλαι τὸ ἐνύπνιον, ὃ εἶδον, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ;

27 καὶ ἀπεκρίθη Δανιὴλ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως καὶ εἶπε· Τὸ μυστήριον, ὃ ὁ βασιλεὺς ἐπερωτᾷ, οὐκ ἔστι σοφῶν, μάγων, ἐπαοιδῶν, γαζαρηνῶν ἀναγγεῖλαι τῷ βασιλεῖ, 28 ἀλλ' ἤ ἐστι Θεὸς ἐν οὐρανῷ ἀποκαλύπτων μυστήρια καὶ ἐγνώρισε τῷ βασιλεῖ Ναβουχοδονόσορ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν. τὸ ἐνύπνιόν σου καὶ αἱ ὁράσεις τῆς κεφαλῆς σου ἐπὶ τῆς κοίτης σου, τοῦτό ἐστι. 29 σύ, βασιλεῦ, οἱ διαλογισμοί σου ἐπὶ τῆς κοίτης σου ἀνέβησαν τί δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα, καὶ ὁ ἀποκαλύπτων μυστήρια ἐγνώρισέ σοι ἃ δεῖ γενέσθαι. 30 καὶ ἐμοὶ δὲ οὐκ ἐν σοφίᾳ τῇ οὔσῃ ἐν ἐμοὶ παρὰ πάντας τοὺς ζῶντας τὸ μυστήριον τοῦτο ἀπεκαλύφθη, ἀλλ' ἕνεκεν τοῦ τὴν σύγκρισιν τῷ βασιλεῖ γνωρίσαι, ἵνα τοὺς διαλογισμοὺς τῆς καρδίας σου γνῷς.

31 Σύ, βασιλεῦ, ἐθεώρεις, καὶ ἰδοὺ εἰκὼν μία, μεγάλη ἡ εἰκὼν ἐκείνη, καὶ ἡ πρόσοψις αὐτῆς ὑπερφερής, ἑστῶσα πρὸ προσώπου σου, καὶ ἡ ὅρασις αὐτῆς φοβερά· 32 εἰκών, ἧς ἡ κεφαλὴ χρυσίου

24 Τότε ὁ Δανιὴλ παρουσιάστηκε στὸν Ἀριώχ, στὸν ὁποῖο ὁ βασιλιὰς εἶχε ἀναθέσει τὴν ἐκτέλεση τῶν σοφῶν τῆς Βαβυλῶνος, καὶ τοῦ εἶπε· *«Μὴ θανατώσεις τοὺς σοφοὺς τῆς Βαβυλῶνος, ἀλλὰ ὁδήγησέ με ἐνώπιον τοῦ βασιλιᾶ καὶ ἐγὼ θὰ ἀποκαλύψω στὸν βασιλιὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ ὀνείρου».* 25 Τότε ὁ Ἀριὼχ ἐπειγόντως ὁδήγησε τὸν Δανιὴλ ἐνώπιον τοῦ βασιλιᾶ, καὶ τοῦ εἶπε· *«Βρῆκα ἕναν ἄντρα μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων αἰχμαλώτων, ὁ ὁποῖος θὰ ἀνακοινώσει στὸν μεγαλειότητά σου τὴν ἑρμηνεία τοῦ ὀνείρου».* 26 Καὶ ὁ βασιλιὰς ἀπηύθυνε τὸν λόγο στὸν Δανιήλ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἦταν Βαλτάσαρ· *«Πράγματι μπορεῖς νὰ μοῦ φανερώσεις τὸ ὄνειρο ποὺ εἶδα καὶ τὴν ἑρμηνεία του;».*

27 Καὶ ὁ Δανιὴλ μίλησε ἐνώπιον τοῦ βασιλιᾶ καὶ εἶπε· *«Ἡ ἀπάντηση τοῦ μυστηρίου, τὴν ὁποία ἡ μεγαλειότητά σου ζητᾶ, δὲν εἶναι ἔργο τῶν σοφῶν, τῶν ἱερέων, τῶν ἐξορκιστῶν καὶ τῶν ἀστρολόγων νὰ τὸ ἀνακοινώσουν στὴν μεγαλειότητά σου· 28 ἀλλὰ ὑπάρχει πράγματι ὁ Θεὸς ὁ ὁποῖος κατοικεῖ στὸν οὐρανό, καὶ αὐτὸς ἀποκαλύπτει μυστήρια καὶ γνωστοποίησε στὸν βασιλιὰ Ναβουχοδονόσορ ὅσα μέλλουν νὰ συμβοῦν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους. Τὸ ὄνειρό σου, βασιλιά, καὶ οἱ ὁράσεις ποὺ εἶδε ἡ διάνοιά σου, ἐνῶ κοιμόσουν, εἶναι τὸ ἑξῆς: 29 Σύ, βασιλιά, καθὼς ἤσουν ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι σου, στοχαζόσουν τί θὰ γίνει στὸ μέλλον· καὶ ὁ Θεὸς ποὺ φανερώνει τὰ μυστήρια, σοῦ γνωστοποίησε ὅσα πρόκειται νὰ γίνουν. 30 Καὶ σὲ μένα φανερώθηκε τὸ μυστήριο αὐτό, ὄχι διότι ἔχω ἐγὼ σοφία μεγαλύτερη ἀπ᾽ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἀλλὰ γιὰ νὰ καταστήσω γνωστὴ στὴν μεγαλειότητά σου τὴν ἑρμηνεία τοῦ ὀνείρου καὶ γιὰ νὰ πάρεις ἀπάντηση στὶς ἀπορίες τῆς διανοίας σου.*

31 *Ἐσὺ λοιπόν, βασιλιά, ἔβλεπες καὶ νὰ μπροστά σου ἕνα ἄγαλμα, κι ἦταν πελώριο ἐκεῖνο τὸ ἄγαλμα. Ἡ ὄψη του ἦταν ἔξοχη, καὶ ὅπως στεκόταν ὄρθιο μπροστά σου καὶ μόνο ἡ θέα του προξενοῦσε*

χρηστοῦ, αἱ χεῖρες καὶ τὸ στῆθος καὶ οἱ βραχίονες αὐτῆς ἀργυροῖ, ἡ κοιλία καὶ οἱ μηροὶ χαλκοῖ, 33 αἱ κνῆμαι σιδηραῖ, οἱ πόδες μέρος τι σιδηροῦν καὶ μέρος τι ὀστράκινον. 34 ἐθεώρεις ἕως οὗ ἐτμήθη λίθος ἐξ ὄρους ἄνευ χειρῶν καὶ ἐπάταξε τὴν εἰκόνα ἐπὶ τοὺς πόδας τοὺς σιδηροῦς καὶ ὀστρακίνους καὶ ἐλέπτυνεν αὐτοὺς εἰς τέλος. 35 τότε ἐλεπτύνθησαν εἰς ἅπαξ τὸ ὄστρακον, ὁ σίδηρος, ὁ χαλκός, ὁ ἄργυρος, ὁ χρυσός, καὶ ἐγένετο ὡσεὶ κονιορτὸς ἀπὸ ἅλωνος θερινῆς· καὶ ἐξῆρεν αὐτὰ τὸ πλῆθος τοῦ πνεύματος, καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς· καὶ ὁ λίθος ὁ πατάξας τὴν εἰκόνα ἐγενήθη ὄρος μέγα καὶ ἐπλήρωσε πᾶσαν τὴν γῆν.

36 Τοῦτό ἐστι τὸ ἐνύπνιον καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ ἐροῦμεν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. 37 σύ, βασιλεῦ, βασιλεὺς βασιλέων, ᾧ ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν ἰσχυρὰν καὶ κραταιὰν καὶ ἔντιμον ἔδωκεν, 38 ἐν πάντι τόπῳ, ὅπου κατοικοῦσιν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, θηρία τε ἀγροῦ καὶ πετεινὰ οὐρανοῦ καὶ ἰχθύας τῆς θαλάσσης ἔδωκεν ἐν τῇ χειρί σου καὶ κατέστησέ σε κύριον πάντων, σὺ εἶ ἡ κεφαλὴ ἡ χρυσῆ. 39 καὶ ὀπίσω σου ἀναστήσεται βασιλεία ἑτέρα ἥττων σου καὶ βασιλεία τρίτη, ἥτις ἐστὶν ὁ χαλκός, ἣ κυριεύσει πάσης τῆς γῆς. 40 καὶ βασιλεία τετάρτη, ἥτις ἔσται ἰσχυρὰ ὡς σίδηρος· ὃν τρόπον ὁ σίδηρος λεπτύνει καὶ δαμάζει πάντα, οὕτω πάντα λεπτυνεῖ καὶ δαμάσει. 41 καὶ ὅτι εἶδες τοὺς πόδας καὶ τοὺς δακτύλους μέρος μέν τι ὀστράκινον μέρος δέ τι σιδηροῦν, βασιλεία διῃρημένη ἔσται, καὶ ἀπὸ τῆς ῥίζης τῆς σιδηρᾶς ἔσται ἐν αὐτῇ, ὃν τρόπον εἶδες τὸν σίδηρον ἀναμεμιγμένον τῷ ὀστράκῳ· 42 καὶ οἱ δάκτυλοι τῶν ποδῶν

φόβο. 32 *Αὐτοῦ τοῦ ἀγάλματος ἡ κεφαλὴ ἦταν ἀπὸ καθαρὸ χρυσό, τὰ χέρια καὶ τὸ στῆθος καὶ οἱ βραχίονές του ἦσαν ἀργυρά. Ἡ κοιλιὰ καὶ οἱ μηροὶ ἦσαν χάλκινοι, οἱ κνῆμες του σιδερένιες,* 33 *καὶ τὰ πόδια του ἦσαν ἐν μέρει σιδερένια καὶ ἐν μέρει πήλινα.* 34 *Τὸ ἔβλεπες, μέχρις ὅτου ἀπεκόπη, χωρὶς τὴν ἐπέμβαση κανενὸς ἀνθρωπίνου χεριοῦ, ἕνας βράχος ἀπὸ βουνὸ καὶ χτύπησε τὸ ἄγαλμα στὰ πόδια του τὰ σιδερένια καὶ πήλινα καὶ τὸ συνέτριψε ἐξ ὁλοκλήρου.* 35 *Τότε συνετρίβησαν μεμιᾶς ὁ πηλός, τὸ σίδερο, ὁ χαλκός, ὁ ἄργυρος, ὁ χρυσός, καὶ ἔγιναν σὰν τὴν σκόνη τοῦ ἁλωνιοῦ τὸ καλοκαίρι. Καὶ ἕνας ἰσχυρὸς ἄνεμος πῆρε τὰ κονιορτοποιημένα ὑλικὰ καὶ τὰ σήκωσε, χωρὶς νὰ παραμείνει οὔτε ἴχνος ἀπὸ αὐτά. Ὁ δὲ βράχος ποὺ χτύπησε τὸ ἄγαλμα, ἔγινε μεγάλο βουνὸ καὶ ἔπιασε ὅλη τὴν γῆ.*

36 *Αὐτὸ εἶναι τὸ ὄνειρο, καὶ θὰ ποῦμε τώρα στὴν μεγαλειότητά σου καὶ τὴν ἑρμηνεία του.* 37 *Ἐσύ, βασιλιά, εἶσαι βασιλιὰς βασιλέων, καὶ σοῦ παρέδωσε ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλεία ἰσχυρή, δυνατή, ἔνδοξη καὶ τιμημένη.* 38 *Καὶ βασιλεύεις σὲ κάθε περιοχή, ὅπου κατοικοῦν ἄνθρωποι, καὶ παρέδωσε στὰ χέρια σου τὰ θηρία τῆς ὑπαίθρου, τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὰ ψάρια τῆς θαλάσσης, καὶ σὲ κατέστησε κύριο ὅλων αὐτῶν. Ἐσὺ λοιπὸν εἶσαι ἡ χρυσῆ κεφαλή.* 39 *Ἔπειτα ἀπὸ σένα θὰ φανεῖ ἕνα βασίλειο κατώτερο ἀπὸ σένα καὶ ἔπειτα θὰ ἔρθει ἕνα τρίτο βασίλειο, αὐτὸ εἶναι ὁ χαλκός, καὶ θὰ κυριαρχήσει σὲ ὅλη τὴν γῆ.* 40 *Ἔπειτα θὰ ἔρθει ἕνα τέταρτο βασίλειο, ποὺ θὰ εἶναι ἰσχυρὸ ὅπως ὁ σίδηρος. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ σίδηρος συντρίβει καὶ δαμάζει τὰ πάντα, ἔτσι καὶ τὸ βασίλειο αὐτὸ θὰ συντρίψει καὶ θὰ ὑποτάξει τοὺς πάντες.* 41 *Καὶ τὸ ὅτι εἶδες τὰ πόδια καὶ τὰ δάχτυλα τοῦ ἀγάλματος νὰ εἶναι ἐν μέρει πήλινα καὶ ἐν μέρει σιδερένια, τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ βασίλειο αὐτὸ δὲν θὰ ἔχει ἑνότητα, ἀλλὰ θὰ εἶναι διῃρημένο. Καὶ θὰ ἔχει μέσα του ἀπὸ τὴν ρίζα τὴν σιδερένια, ἀλλὰ ὅπως ἀκριβῶς τὸ εἶδες θὰ ἔχει τὸ σίδερο ἀναμεμιγμένο μὲ τὸν πηλό.* 42

μέρος μέν τι σιδηροῦν μέρος δέ τι ὀστράκινον, μέρος τι τῆς βασιλείας ἔσται ἰσχυρὸν καὶ ἀπ' αὐτῆς ἔσται συντριβόμενον. 43 ὅτι εἶδες τὸν σίδηρον ἀναμεμιγμένον τῷ ὀστράκῳ, συμμιγεῖς ἔσονται ἐν σπέρματι ἀνθρώπων καὶ οὐκ ἔσονται προσκολλώμενοι οὗτος μετὰ τούτου, καθὼς ὁ σίδηρος οὐκ ἀναμίγνυται μετὰ τοῦ ὀστράκου. 44 καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν βασιλέων ἐκείνων ἀναστήσει ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν, ἥτις εἰς τοὺς αἰῶνας οὐ διαφθαρήσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῷ ἑτέρῳ οὐχ ὑπολειφθήσεται· λεπτυνεῖ καὶ λικμήσει πάσας τὰς βασιλείας, καὶ αὐτὴ ἀναστήσεται εἰς τοὺς αἰῶνας. 45 ὃν τρόπον εἶδες ὅτι ἀπὸ ὄρους ἐτμήθη λίθος ἄνευ χειρῶν καὶ ἐλέπτυνε τὸ ὄστρακον, τὸν σίδηρον, τὸν χαλκόν, τὸν ἄργυρον, τὸν χρυσόν, ὁ Θεὸς ὁ μέγας ἐγνώρισε τῷ βασιλεῖ ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα, καὶ ἀληθινὸν τὸ ἐνύπνιον, καὶ πιστὴ ἡ σύγκρισις αὐτοῦ.

46 Τότε ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον καὶ τῷ Δανιὴλ προσεκύνησε καὶ μαναὰ καὶ εὐωδίας εἶπε ποιῆσαι αὐτῷ. 47 Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς εἶπε τῷ Δανιήλ· ἐπ' ἀληθείας ὁ Θεὸς ὑμῶν αὐτός ἐστι Θεὸς θεῶν καὶ κύριος τῶν βασιλέων καὶ ἀποκαλύπτων μυστήρια, ὅτι ἠδυνήθης ἀποκαλύψαι τὸ μυστήριον τοῦτο. 48 καὶ ἐμεγάλυνεν ὁ βασιλεὺς τὸν Δανιὴλ καὶ δόματα μεγάλα καὶ πολλὰ ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἐπὶ πάσης χώρας Βαβυλῶνος καὶ ἄρχοντα σατραπῶν ἐπὶ πάντας τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος. 49 καὶ Δανιὴλ ᾐτήσατο παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ κατέστησεν ἐπὶ τὰ ἔργα τῆς χώρας Βαβυλῶνος τὸν Σεδράχ, Μισὰχ καὶ Ἀβδεναγώ· καὶ Δανιὴλ ἦν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ βασιλέως.

Τὰ δάχτυλα τῶν ποδιῶν ἦσαν ἐν μέρει σιδερένια καὶ ἐν μέρει πήλινα. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἕνα τμῆμα τοῦ βασιλείου θὰ εἶναι ἰσχυρό, ἐνῶ τὸ ἄλλο τμῆμα θὰ εἶναι εὔθραυστο. 43 *Εἶδες τὸ σίδερο ἀνακατωμένο μὲ τὸν πηλό. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἀνακατεμένοι θὰ εἶναι οἱ λαοὶ ἐκείνου τοῦ βασιλείου. Δὲν θὰ ἔχουν στενὸ σύνδεσμο ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον, ὅπως ἀκριβῶς καὶ τὸ σίδερο δὲν ἀναμιγνύεται καὶ δὲν ἑνώνεται μὲ τὸν πηλό.* 44 *Στὴν ἐποχὴ τῶν βασιλέων τοῦ τετάρτου βασιλείου, ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ θὰ ἀναδείξει ἕνα ἄλλο βασίλειο, τὸ ὁποῖο στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων δὲν θὰ καταστραφεῖ. Καὶ ἔτσι τὸ βασίλειο αὐτὸ τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ παραδοθεῖ σὲ ἄλλον λαό. Θὰ συντρίψει καὶ θὰ κομματιάσει ὅλα τὰ ἄλλα βασίλεια· καὶ αὐτὸ θὰ ἐξυψωθεῖ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων.* 45 *Ὅπως ἀκριβῶς εἶδες ὅτι χωρὶς τὴν ἐπέμβαση ἀνθρωπίνων χεριῶν ἀποκόπηκε ἕνας βράχος ἀπὸ βουνὸ καὶ συνέτριψε τὸν πηλό, τὸ σίδερο, τὸν χαλκό, τὸν ἄργυρο καὶ τὸν χρυσό, ἔτσι ὁ μέγας Θεὸς ἀποκάλυψε στὴν μεγαλειότητά σου τί θὰ γίνει μετὰ ἀπὸ σένα. Τὸ ὄνειρο εἶναι ἀληθινὸ καὶ ἡ ἑρμηνεία του ἀκριβής».*

46 Τότε ὁ βασιλιὰς Ναβουχοδονόσορ ἔπεσε πρηνὴς στὸ ἔδαφος καὶ προσκύνησε τὸν Δανιὴλ καὶ διέταξε νὰ προσφέρουν γιὰ χάρη του ἀναίμακτες θυσίες καὶ εὐώδη θυμιάματα. 47 Καὶ εἶπε ὁ βασιλιὰς στὸν Δανιήλ· *«Πράγματι ὁ Θεός σας αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς τῶν θεῶν καὶ ὁ Κύριος τῶν βασιλέων καὶ φανερώνει τὰ μυστήρια, διότι μόνο ἐσὺ μπόρεσες νὰ ἀποκαλύψεις τὸ μυστηριῶδες τοῦτο γεγονός».* 48 Καὶ ὁ βασιλιὰς δόξασε τὸν Δανιήλ, τοῦ πρόσφερε μεγάλα δῶρα, καὶ τὸν κατέστησε κυβερνήτη ὅλης τῆς χώρας τῆς Βαβυλῶνος, ἄρχοντα τῶν σατραπῶν καὶ ὅλων τῶν σοφῶν τῆς Βαβυλῶνος. 49 Καὶ ὁ Δανιὴλ ζήτησε ἀπὸ τὸν βασιλιὰ καὶ διόρισε ὡς διοικητὲς γιὰ τὰ ἔργα τῆς ἐπαρχίας τῆς Βαβυλῶνος τὸν Σεδράχ, τὸν Μισὰχ καὶ τὸν Ἀβδεναγώ. Ὁ δὲ Δανιὴλ παρέμεινε στὴν αὐλὴ τοῦ βασιλιᾶ.

3

1 Ἔτους ὀκτωκαιδεκάτου Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς ἐποίησεν εἰκόνα χρυσῆν, ὕψος αὐτῆς πήχεων ἑξήκοντα, εὖρος αὐτῆς πήχεων ἓξ, καὶ ἔστησεν αὐτὴν ἐν πεδίῳ Δειρᾶ, ἐν χώρᾳ Βαβυλῶνος. 2 καὶ ἀπέστειλε συναγαγεῖν τοὺς ὑπάτους καὶ τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς τοπάρχας, ἡγουμένους τε καὶ τυράννους καὶ τοὺς ἐπ' ἐξουσιῶν καὶ πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν χωρῶν ἐλθεῖν εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς εἰκόνος, ἣν ἔστησε Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεύς.

3 Καὶ συνήχθησαν οἱ τοπάρχαι, ὕπατοι, στρατηγοί, ἡγούμενοι, τύραννοι μεγάλοι, οἱ ἐπ' ἐξουσιῶν καὶ πάντες οἱ ἄρχοντες τῶν χωρῶν εἰς τὸν ἐγκαινισμὸν τῆς εἰκόνος, ἣν ἔστησε Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεύς, καὶ εἱστήκεισαν ἐνώπιον τῆς εἰκόνος. 4 καὶ ὁ κήρυξ ἐβόα ἐν ἰσχύι· ὑμῖν λέγεται, λαοί, Φυλαί, γλῶσσαι· 5 ἢ ἂν ὥρᾳ ἀκούσητε τῆς Φωνῆς τῆς σάλπιγγος, σύριγγός τε καὶ κιθάρας, σαμβύκης τε καὶ ψαλτηρίου, συμφωνίας καὶ παντὸς γένους μουσικῶν, πίπτοντες προσκυνεῖτε τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ, ἣ ἔστησε Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεύς· 6 καὶ ὃς ἂν μὴ πεσὼν προσκυνήσῃ, αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐμβληθήσεται εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην. 7 καὶ ἐγένετο ὅταν ἤκουον οἱ λαοὶ τῆς Φωνῆς τῆς σάλπιγγος, σύριγγός τε καὶ κιθάρας, σαμβύκης τε καὶ ψαλτηρίου καὶ συμφωνίας καὶ παντὸς γένους μουσικῶν, πίπτοντες πάντες οἱ λαοί, Φυλαί, γλῶσσαι, προσεκύνουν τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ, ἣ ἔστησε Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεύς.

8 Τότε προσήλθοσαν ἄνδρες Χαλδαῖοι καὶ διέβαλον τοὺς Ἰουδαίους 9 τῷ βασιλεῖ Ναβουχοδονόσορ· βασιλεῦ, εἰς τοὺς

3

1 Ὁ βασιλιὰς Ναβουχοδονόσορ διέταξε κατὰ τὸ δέκατο ὄγδοο ἔτος τῆς βασιλείας του καὶ κατασκεύασαν ἕνα χρυσὸ ἄγαλμα. Τὸ ὕψος του ἦταν ἑξῆντα πήχεις καὶ τὸ πλάτος του ἕξι πήχεις, καὶ τὸ τοποθέτησε στὴν πεδιάδα Δεϊρά, στὴν ἐπαρχία τῆς Βαβυλῶνος. 2 Κατόπιν ἔστειλε ἀνθρώπους, νὰ συγκεντρώσουν τοὺς ὑπάτους καὶ τοὺς στρατηγούς, τοὺς τοπάρχες, τοὺς προϊσταμένους καὶ τοὺς ἡγεμόνες, τοὺς ἀξιωματούχους καὶ ὅλους γενικὰ τοὺς ἄρχοντες τῶν χωρῶν, γιὰ νὰ ἔρθουν στὰ ἐγκαίνια τοῦ ἀγάλματος, τὸ ὁποῖο τοποθέτησε ὁ βασιλιὰς Ναβουχοδονόσορ.

3 Πράγματι συγκεντρώθηκαν οἱ τοπάρχες, οἱ ὕπατοι, οἱ στρατηγοί, οἱ προϊστάμενοι ὑπηρεσιῶν, οἱ μεγάλοι ἡγεμόνες, οἱ ἀξιωματοῦχοι καὶ ὅλοι οἱ ἄρχοντες τῶν χωρῶν στὰ ἐγκαίνια τοῦ ἀγάλματος ποὺ τοποθέτησε ὁ Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλιάς. Ὅλοι αὐτοὶ στάθηκαν ἐνώπιον τοῦ ἀγάλματος. 4 Καὶ ὁ κήρυκας φώναξε μὲ ἰσχυρὴ φωνή· *«Ἀκοῦστε σεῖς, λαοί, φυλὲς καὶ γλῶσσες·* 5 *μόλις ἀκούσετε τὸν ἦχο τῆς σάλπιγγος, τοῦ αὐλοῦ καὶ τῆς κιθάρας, τῆς σαμβύκης καὶ τοῦ ψαλτηρίου, τῆς συμφωνίας καὶ κάθε ἄλλου εἴδους μουσικῶν ὀργάνων, θὰ πέφτετε καὶ θὰ προσκυνᾶτε τὸ ἄγαλμα τὸ χρυσό, τὸ ὁποῖο ὁ βασιλιὰς Ναβουχοδονόσορ τοποθέτησε.* 6 *Καὶ ὅποιος δὲν θὰ πέσει νὰ προσκυνήσει, θὰ ριχτεῖ τὴν ἴδια ὥρα στὸ καιόμενο καμίνι τῆς φωτιᾶς».* 7 Ὅταν λοιπὸν οἱ λαοὶ ἄκουγαν τὸν ἦχο τῆς σάλπιγγος, τοῦ αὐλοῦ καὶ τῆς κιθάρας, τῆς σαμβύκης καὶ τοῦ ψαλτηρίου, τῆς συμφωνίας καὶ κάθε ἄλλου εἴδους μουσικῶν ὀργάνων, ἔπεφταν στὴν γῆ ὅλοι οἱ λαοί, οἱ φυλές, οἱ γλῶσσες καὶ προσκυνοῦσαν τὸ ἄγαλμα τὸ χρυσό, τὸ ὁποῖο τοποθέτησε ὁ βασιλιὰς Ναβουχσδονόσορ.

8 Τότε ὅμως παρουσιάστηκαν ἐνώπιον τοῦ βασιλιᾶ μερικοὶ Χαλδαῖοι καὶ κατήγγειλαν τοὺς Ἰουδαίους 9 στὸν βασιλιὰ Ναβουχοδονόσορ λέγοντας· *«Βασιλιά, νὰ ζήσεις αἰωνίως.* 10 *Ἐσύ, βασιλιά, ἐξέ-*

αἰῶνας ζῇθι. 10 σύ, βασιλεῦ, ἔθηκας δόγμα πάντα ἄνθρωπον, ὃς ἂν ἀκούσῃ τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος, σύριγγός τε καὶ κιθάρας, σαμβύκης τε καὶ ψαλτηρίου καὶ συμφωνίας καὶ παντὸς γένους μουσικῶν 11 καὶ μὴ πεσὼν προσκυνήσῃ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ, ἐμβληθήσεται εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην. 12 εἰσὶν ἄνδρες Ἰουδαῖοι, οὓς κατέστησας ἐπὶ τὰ ἔργα τῆς χώρας Βαβυλῶνος, Σεδράχ, Μισάχ, Ἀβδεναγώ, οἳ οὐχ ὑπήκουσαν, βασιλεῦ, τῷ δόγματί σου, τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύουσι, καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ ᾗ ἔστησας οὐ προσκυνοῦσι. 13 τότε Ναβουχοδονόσορ ἐν θυμῷ καὶ ὀργῇ εἶπεν ἀγαγεῖν τὸν Σεδράχ, Μισὰχ καὶ Ἀβδεναγώ, καὶ ἤχθησαν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως.

14 καὶ ἀποκριθεὶς Ναβουχοδονόσορ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· εἰ ἀληθῶς Σεδράχ, Μισάχ, Ἀβδεναγώ, τοῖς θεοῖς μου οὐ λατρεύετε καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ ᾗ ἔστησα οὐ προσκυνεῖτε; 15 νῦν οὖν εἰ ἔχετε ἑτοίμως, ἵνα ὡς ἂν ἀκούσητε τῆς φωνῆς τῆς σάλπιγγος, σύριγγός τε καὶ κιθάρας, σαμβύκης τε καὶ ψαλτηρίου καὶ συμφωνίας καὶ παντὸς γένους μουσικῶν, πεσόντες προσκυνήσητε τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ ᾗ ἐποίησα· ἐὰν δὲ μὴ προσκυνήσητε, αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐμβληθήσεσθε εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην. καὶ τίς ἐστι θεός, ὃς ἐξελεῖται ὑμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν μου; 16 καὶ ἀποκριθέντες Σεδράχ, Μισάχ, Ἀβδεναγὼ λέγοντες τῷ βασιλεῖ Ναβουχοδονόσορ· οὐ χρείαν ἔχομεν ἡμεῖς περὶ τοῦ ῥήματος τούτου ἀποκριθῆναί σοι· 17 ἔστι γὰρ Θεὸς ἡμῶν ἐν οὐρανοῖς, ᾧ ἡμεῖς λατρεύομεν, δυνατὸς ἐξελέσθαι ἡμᾶς ἐκ τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης, καὶ ἐκ τῶν χειρῶν σου, βα-

δωσες διαταγή, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία κάθε ἄνθρωπος ποὺ θὰ ἀκούσει τὸν ἦχο τῆς σάλπιγγος καὶ τοῦ αὐλοῦ, τῆς κιθάρας καὶ τῆς σαμβύκης, τοῦ ψαλτηρίου, τῆς συμφωνίας καὶ κάθε ἄλλου εἴδους μουσικῶν ὀργάνων 11 *καὶ δὲν θὰ πέσει νὰ προσκυνήσει τὸ χρυσὸ ἄγαλμα, θὰ ριχτεῖ στὸ καμίνι τῆς φωτιᾶς τὸ πυρακτωμένο.* 12 *Ὑπάρχουν λοιπὸν μεταξύ μας ἄνδρες Ἰουδαῖοι, τοὺς ὁποίους μάλιστα ἐσὺ κατέστησες ἀρχηγοὺς στὰ ἔργα τῆς ἐπαρχίας Βαβυλῶνος, ὁ Σεδράχ, ὁ Μισὰχ καὶ ὁ Ἀβδεναγώ, οἱ ὁποῖοι δὲν ὑπάκουσαν, βασιλιά, στὴν διαταγή σου· δὲν λατρεύουν τοὺς θεούς σου καὶ τὸ ἄγαλμα τὸ χρυσὸ ποὺ ἐγκατέστησες αὐτοὶ δὲν τὸ προσκυνοῦν».* 13 Τότε ὁ Ναβουχοδονόσορ κυριευμένος ἀπὸ θυμὸ καὶ πάνω στὴν ἔκρηξη τῆς ὀργῆς του, διέταξε νὰ φέρουν μπροστά του τὸν Σεδράχ, τὸν Μισὰχ καὶ τὸν Ἀβδεναγώ, καὶ ἐκεῖνοι ὁδηγήθηκαν μπροστὰ στὸν βασιλιά.

14 Ὁ Ναβουχοδονόσορ ἀπευθύνθηκε πρὸς αὐτοὺς καὶ τοὺς εἶπε· *«Πραγματικά, Σεδράχ, Μισὰχ καὶ Ἀβδεναγώ, δὲν λατρεύετε τοὺς δικούς μου θεοὺς καὶ δὲν προσκυνᾶτε τὸ χρυσὸ ἄγαλμα ποὺ τοποθέτησα;* 15 *Τώρα λοιπὸν νὰ εἶστε ἕτοιμοι, καὶ μόλις ἀκούσετε τὸν ἦχο τῆς σάλπιγγος, τοῦ αὐλοῦ καὶ τῆς κιθάρας, τῆς σαμβύκης καὶ τοῦ ψαλτηρίου, τῆς συμφωνίας καὶ κάθε ἄλλου εἴδους μουσικῶν ὀργάνων, νὰ πέσετε καὶ νὰ προσκυνήσετε τὸ ἄγαλμα τὸ χρυσό, τὸ ὁποῖο ἐγὼ κατασκεύασα. Καὶ ἐὰν δὲν προσκυνήσετε, τὴν ἴδια στιγμὴ θὰ ριχτεῖτε στὸ καμίνι τῆς φωτιᾶς τὸ πυρακτωμένο. Καὶ ποιός θεὸς θὰ βρεθεῖ ὁ ὁποῖος θὰ σᾶς γλιτώσει ἀπ᾽ τὰ χέρια μου;»* 16 Ὁ Σεδράχ, ὁ Μισὰχ καὶ ὁ Ἀβδεναγὼ ἀπάντησαν στὸν βασιλιὰ Ναβουχοδονόσορ καὶ τοῦ εἶπαν· *«Στὸ ἐρώτημά σου αὐτὸ δὲν ἔχουμε ἀνάγκη νὰ σοῦ ἀπαντήσουμε ἐμεῖς.* 17 *Διότι ὑπάρχει πράγματι ὁ Θεός μας ὁ ἐπουράνιος, τὸν ὁποῖο λατρεύουμε, καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι δυνατὸς νὰ μᾶς περιφρουρήσει ἀπὸ τὴν φλόγα τοῦ πυρακτωμένου καμινιοῦ καὶ νὰ μᾶς γλιτώσει ἀπὸ τὰ χέρια σου, βασιλιά.* 18 *Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἐὰν δὲν*

σιλεῦ, ῥύσεται ἡμᾶς· 18 καὶ ἐὰν μή, γνωστὸν ἔστω σοι, βασιλεῦ, ὅτι τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύομεν καὶ τῇ εἰκόνι ᾗ ἔστησας οὐ προσκυνοῦμεν. 19 τότε Ναβουχοδονόσορ ἐπλήσθη θυμοῦ, καὶ ἡ ὄψις τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἠλλοιώθη ἐπὶ Σεδράχ, Μισὰχ καὶ Ἀβδεναγώ, καὶ εἶπεν ἐκκαῦσαι τὴν κάμινον ἑπταπλασίως, ἕως οὗ εἰς τέλος ἐκκαῇ· 20 καὶ ἄνδρας ἰσχυροὺς ἰσχύι εἶπε πεδήσαντας τὸν Σεδράχ, Μισὰχ καὶ Ἀβδεναγὼ ἐμβαλεῖν εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην. 21 τότε οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ἐπεδήθησαν σὺν τοῖς σαραβάροις αὐτῶν καὶ τιάραις καὶ περικνημῖσι καὶ ἐβλήθησαν εἰς τὸ μέσον τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης, 22 ἐπεὶ τὸ ῥῆμα τοῦ βασιλέως ὑπερίσχυσε καὶ ἡ κάμινος ἐξεκαύθη ἐκ περισσοῦ. 23 καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι, Σεδράχ, Μισὰχ καὶ Ἀβδεναγώ, ἔπεσον εἰς μέσον τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης πεπεδημένοι. καὶ περιεπάτουν ἐν μέσῳ τῆς Φλογὸς ὑμνοῦντες τὸν Θεὸν καὶ εὐλογοῦντες τὸν Κύριον.

Προσευχὴ Ἀζαρίου καὶ ὕμνος τῶν τριῶν

1 Καὶ συστὰς Ἀζαρίας προσύξατο οὕτω καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐν μέσῳ τοῦ πυρὸς εἶπεν· 2 Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ αἰνετός, καὶ δεδοξασμένον τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας, 3 ὅτι δίκαιος εἶ ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησας ἡμῖν, καὶ πάντα τὰ ἔργα σου ἀληθινά, καὶ εὐθεῖαι αἱ ὁδοί σου, καὶ πᾶσαι αἱ κρίσεις σου ἀλήθεια, 4 καὶ κρίματα ἀληθείας ἐποίησας κατὰ πάντα, ἃ ἐπήγαγες ἡμῖν καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν τὴν τῶν πατέρων ἡμῶν Ἰερουσαλήμ, ὅτι ἐν ἀληθείᾳ καὶ κρίσει ἐπήγαγες

γίνει, μάθε, βασιλιά, ὅτι ἐμεῖς τοὺς θεούς σου δὲν τοὺς λατρεύουμε, καὶ τὸ ἄγαλμα ποὺ τοποθέτησες δὲν τὸ προσκυνοῦμε». 19 Τότε ὁ Ναβουχοδονόσορ κυριεύτηκε ἀπὸ θυμό· ἡ ὄψη του ἀλλοιώθηκε ἐναντίον τῶν Σεδράχ, Μισὰχ καὶ Ἀβδεναγὼ καὶ ἔδωσε διαταγὴ νὰ κάψουν ἑπτὰ φορὲς περισσότερο τὸ καμίνι, μέχρις ὅτου πυρακτωθεῖ ἐξ ὁλοκλήρου. 20 Διέταξε ἐπίσης ἄνδρες ἰσχυροὺς νὰ δέσουν τὸν Σεδράχ, τὸν Μισὰχ καὶ τὸν Ἀβδεναγὼ καὶ νὰ τοὺς ρίξουν στὸ ἀναμμένο καμίνι τῆς φωτιᾶς. 21 Τότε οἱ τρεῖς αὐτοὶ ἄνδρες δέθηκαν μαζὶ μὲ τὰ ἐνδύματά τους, μὲ τοὺς χιτῶνες τους καὶ τὶς τιάρες καὶ τὶς περικνημῖδες τους καὶ πετάχτηκαν στὸ μέσο τοῦ ἀναμμένου καὶ πυρακτωμένου καμινιοῦ, 22 διότι ἡ διαταγὴ τοῦ βασιλιᾶ ἦταν ρητή, καὶ τὸ καμίνι πυρακτώθηκε μὲ τὸ παραπάνω. 23 Οἱ τρεῖς αὐτοὶ νέοι Σεδράχ, Μισὰχ καὶ Ἀβδεναγὼ ἔπεσαν στὸ μέσο τοῦ ἀναμμένου καὶ πυρακτωμένου καμινιοῦ, καὶ περπατοῦσαν ἀνάμεσα στὶς φλόγες ὑμνῶντας τὸν Θεὸ καὶ δοξολογῶντας τὸν Κύριο.

Προσευχὴ Ἀζαρίου καὶ ὕμνος τῶν τριῶν

1 Καὶ στάθηκε ὄρθιος ὁ Ἀζαρίας στὸ μέσο τῆς φωτιᾶς καὶ ἄνοιξε τὸ στόμα του καὶ εἶπε: 2 *«Εὐλογημένος εἶσαι, Κύριε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων μας, ἄξιος παντὸς ἐπαίνου· δοξασμένο τὸ ὄνομά σου στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. 3 Διότι εἶσαι δίκαιος σὲ ὅλα ὅσα ἔκαμες σὲ ἐμᾶς. Ὅλα τὰ ἔργα σου εἶναι ἀληθινά. Οἱ δρόμοι σου εἶναι εὐθεῖς καὶ ἀσφαλεῖς. Οἱ ἀποφάσεις σου ὀρθές. 4 Δίκαιες ἀποφάσεις ἐξέδωσες γιὰ ὅλες ἐκεῖνες τὶς τιμωρίες καὶ θλίψεις, τὶς ὁποῖες ἔστειλες ἐναντίον μας καὶ ἐναντίον τῆς Ἱερουσαλήμ, τῆς ἁγίας πόλεως τῶν προγόνων μας. Διότι μὲ ἀκρίβεια καὶ μὲ δικαιοκρισία τὰ ἔστειλες ὅλα αὐτὰ ἐναντίον μας ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας. 5 Διότι ἁμαρ-*

ταῦτα πάντα, διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν. 5 ὅτι ἡμάρτομεν καὶ ἠνομήσαμεν ἀποστῆναι ἀπὸ σοῦ 6 καὶ ἐξημάρτομεν ἐν πᾶσι καὶ τῶν ἐντολῶν σου οὐκ ἠκούσαμεν, οὐδὲ συνετηρήσαμεν οὐδὲ ἐποιήσαμεν καθὼς ἐνετείλω ἡμῖν, ἵνα εὖ ἡμῖν γένηται.

7 Καὶ πάντα ὅσα ἐπήγαγες ἡμῖν καὶ πάντα ὅσα ἐποίησας ἡμῖν, ἐν ἀληθινῇ κρίσει ἐποίησας 8 καὶ παρέδωκας ἡμᾶς εἰς χεῖρας ἐχθρῶν ἀνόμων, ἐχθίστων ἀποστατῶν, καὶ βασιλεῖ ἀδίκῳ καὶ πονηροτάτῳ παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν. 9 καὶ νῦν οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀνοῖξαι τὸ στόμα· αἰσχύνη καὶ ὄνειδος ἐγενήθημεν τοῖς δούλοις σου καὶ τοῖς σεβομένοις σε. 10 μὴ δὴ παραδῴης ἡμᾶς εἰς τέλος διὰ τὸ ὄνομά σου καὶ μὴ διασκεδάσῃς τὴν διαθήκην σου 11 καὶ μὴ ἀποστήσῃς τὸ ἔλεός σου ἀφ' ἡμῶν διὰ Ἀβραὰμ τὸν ἠγαπημένον ὑπὸ σοῦ καὶ διὰ Ἰσαὰκ τὸν δοῦλόν σου καὶ Ἰσραὴλ τὸν ἅγιόν σου, 12 οἷς ἐλάλησας πληθῦναι τὸ σπέρμα αὐτῶν ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης. 13 ὅτι, δέσποτα, ἐσμικρύνθημεν παρὰ πάντα τὰ ἔθνη καί ἐσμεν ταπεινοὶ ἐν πάσῃ τῇ γῇ σήμερον διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν,

14 Καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ ἄρχων καὶ προφήτης καὶ ἡγούμενος, οὐδὲ ὁλοκαύτωσις οὐδὲ θυσία οὐδὲ προσφορὰ οὐδὲ θυμίαμα, οὐ τόπος τοῦ καρπῶσαι ἐνώπιόν σου καὶ εὑρεῖν ἔλεος· 15 ἀλλ' ἐν ψυχῇ συντετριμμένῃ καὶ πνεύματι ταπεινώσεως προσδεχθείημεν 16 ὡς ἐν ὁλοκαυτώμασι κριῶν καὶ ταύρων καὶ ὡς ἐν μυριάσιν ἀρνῶν πιόνων, οὕτω γενέσθω ἡ θυσία ἡμῶν ἐνώπιόν σου σήμερον καὶ ἐκτελέσαι ὄπισθέν σου, ὅτι οὐκ ἔσται αἰσχύνη τοῖς πε-

τήσαμε, παραβήκαμε τὸν Νόμο σου καὶ ἀπομακρυνθήκαμε ἀπὸ ἐσένα. 6 Ἁμαρτήσαμε στὰ πάντα, δὲν ὑπακούσαμε στὶς ἐντολές σου, δὲν φυλάξαμε καὶ δὲν πράξαμε σύμφωνα μὲ ὅσα ἐσὺ μᾶς εἶχες διατάξει, γιὰ νὰ ζήσουμε εὐτυχεῖς καὶ ἀσφαλεῖς.

7 Γι' αὐτὸ ὅλα ὅσα ἔστειλες ἐναντίον μας, ὅλα ὅσα ἔπραξες πρὸς τιμωρία μας, τὰ ἔκαμες δικαίως καὶ ὀρθῶς. 8 Καὶ μᾶς παρέδωσες στὰ χέρια παρανόμων ἐχθρῶν, μισητότατων ἀποστατῶν, στὰ χέρια βασιλιὰ ἀδίκου, τοῦ πιὸ μοχθηροῦ σὲ ὅλη τὴν γῆ. 9 Καὶ τώρα δὲν ἔχουμε τὸ σθένος νὰ ἀνοίξουμε τὸ στόμα μας πρὸς σέ. Καταντήσαμε αἰσχύνη καὶ ὄνειδος γιὰ τοὺς δούλους σου ποὺ σὲ ὑπηρετοῦν, γιὰ τοὺς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι σὲ λατρεύουν. 10 Ἀλλὰ σὲ ἱκετεύουμε· γιὰ τὸ ἅγιο ὄνομά σου μὴ μᾶς παραδώσεις στὸν πλήρη ὄλεθρο καὶ μὴ διαλύσεις τὴν συμφωνία ποὺ ἔκαμες μὲ τοὺς πατέρες μας. 11 Μὴν ἀπομακρύνεις ἀπὸ μᾶς τὸ ἔλεός σου γιὰ χάρη τοῦ ἀγαπητοῦ σου Ἀβραὰμ καὶ τοῦ δούλου σου Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακὼβ τοῦ ἁγίου σου. 12 Σ' αὐτοὺς ὑποσχέθηκες νὰ πληθύνεις τοὺς ἀπογόνους τους σὰν τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ καὶ σὰν τὴν ἄμμο, ποὺ ὑπάρχει στὴν παραλία τῆς θάλασσας. 13 Σὲ παρακαλοῦμε, δέσποτα, διότι καταντήσαμε λιγότεροι καὶ μικρότεροι ἀπὸ ὅλα τὰ ἔθνη. Ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας εἴμαστε σήμερα σὲ ὅλη τὴν γῆ ἐξευτελισμένοι καὶ ἄσημοι.

14 Στὴν παροῦσα ἐποχὴ δὲν ὑπάρχει βασιλιὰς γιὰ μᾶς οὔτε προφήτης οὔτε κανένας ἄλλος ἡγέτης. Δὲν προσφέρονται πλέον ὁλοκαυτώματα οὔτε ἀναίμακτες θυσίες οὔτε θυμίαμα οὔτε ὑπάρχει τόπος νὰ σοῦ προσφέρουμε ὡς θυσία τοὺς καρποὺς τῶν χωραφιῶν μας καὶ νὰ βροῦμε λίγο ἔλεος. 15 Ἀλλὰ ἂς γίνουμε δεκτοὶ ἀπὸ σένα ἐμεῖς οἱ ἴδιοι μὲ ψυχὴ συντετριμμένη καὶ μὲ πνεῦμα ταπεινωμένο. 16 Ὅπως θὰ δεχόσουν ὁλοκαυτώματα κριαριῶν καὶ ταύρων καὶ μυριάδων ἀμνῶν καλοθρεμμένων, ἔτσι ἂς γίνει σήμερα δεκτὴ αὐτὴ ἡ θυσία μας ἐνώπιόν σου. Σὲ ἀκολουθοῦμε καὶ σοῦ προσφέρουμε αὐ-

ποιήσιν ἐπὶ σέ. 17 καὶ νῦν ἐξακολουθοῦμεν ἐν ὅλῃ καρδίᾳ καὶ φοβούμεθά σε καὶ ζητοῦμεν τὸ πρόσωπόν σου, 18 μὴ καταισχύνῃς ἡμᾶς, ἀλλὰ ποίησον μεθ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἐπιείκειάν σου καὶ κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου 19 καὶ ἐξελοῦ ἡμᾶς κατὰ τὰ θαυμάσιά σου καὶ δὸς δόξαν τῷ ὀνόματί σου, Κύριε. καὶ ἐντραπείησαν πάντες οἱ ἐνδεικνύμενοι τοῖς δούλοις σου κακὰ 20 καὶ καταισχυνθείησαν ἀπὸ πάσης δυναστείας, καὶ ἡ ἰσχὺς αὐτῶν συντριβείη· 21 καὶ γνώτωσαν ὅτι σὺ εἶ Κύριος Θεὸς μόνος καὶ ἔνδοξος ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην.

22 Καὶ οὐ διέλιπον οἱ ἐμβάλλοντες αὐτοὺς ὑπηρέται τοῦ βασιλέως καίοντες τὴν κάμινον νάφθαν καὶ πίσσαν καὶ στυππίον καὶ κληματίδα. 23 καὶ διεχεῖτο ἡ φλὸξ ἐπάνω τῆς καμίνου ἐπὶ πήχεις τεσσαρακονταεννέα. 24 καὶ διώδευσε καὶ ἐνεπύρισεν οὓς εὗρε περὶ τὴν κάμινον τῶν Χαλδαίων. 25 ὁ δὲ ἄγγελος Κυρίου συγκατέβη ἅμα τοῖς περὶ τὸν Ἀζαρίαν εἰς τὴν κάμινον καὶ ἐξετίναξε τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς ἐκ τῆς καμίνου 26 καὶ ἐποίησε τὸ μέσον τῆς καμίνου ὡς πνεῦμα δρόσου διασυρίζον, καὶ οὐχ ἥψατο αὐτῶν τὸ καθόλου τὸ πῦρ καὶ οὐκ ἐλύπησεν οὐδὲ παρηνώχλησεν αὐτοῖς.

27 Τότε οἱ τρεῖς ὡς ἐξ ἑνὸς στόματος ὕμνουν καὶ ἐδόξαζον καὶηὐλόγουν τὸν Θεὸν ἐν τῇ καμίνῳ λέγοντες· 28 Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ αἰνετὸς καὶ ὑπερυψούμενος εἰς τοὺς αἰῶνας, 29 καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δόξης σου τὸ ἅγιον καὶ ὑπεραινετὸν καὶ ὑπερυψούμενον εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. 30 εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας δόξης σου καὶ ὑπερύμνητος καὶ

τὴν τὴν θυσία, διότι δὲν θὰ ἐντραποῦν ποτὲ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν τὴν πεποίθησή τους σὲ σένα. 17 *Καὶ τώρα σὲ ἀκολουθοῦμε μὲ ὅλη μας τὴν καρδιά, αἰσθανόμαστε δέος ἀπέναντί σου καὶ ἀναζητοῦμε τὸ πρόσωπό σου.* 18 *Μὴ μᾶς καταντροπιάσῃς, ἀλλὰ δεῖξε μας τὴν ἐπιείκειά σου καὶ τὸ πλῆθος τοῦ ἐλέους σου.* 19 *Σύμφωνα μὲ τὰ θαυμαστά σου ἔργα, γλίτωσέ μας καὶ δόξασε ἔτσι τὸ ὄνομά σου, Κύριε, καὶ ἂς ντροπιαστοῦν ὅλοι ἐκεῖνοι ποὺ κακομεταχειρίζονται τοὺς δούλους σου.* 20 *Ἂς καταντροπιαστοῦν μὲ τὸ νὰ χάσουν κάθε ἐξουσία καὶ ἡ δύναμή τους ἂς γίνει συντρίμμια.* 21 *Καὶ ἂς μάθουν ἔτσι ὅτι ἐσὺ εἶσαι ὁ μόνος ἀληθινὸς Κύριος καὶ Θεός, ἔνδοξος σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη»!*

22 Οἱ ὑπηρέτες τοῦ βασιλιᾶ, οἱ ὁποῖοι τοὺς εἶχαν πετάξει στὸ καμίνι, δὲν σταμάτησαν νὰ τροφοδοτοῦν τὴν φωτιὰ μὲ νέφτι καὶ πίσσα καὶ στουπὶ καὶ κληματόβεργες. 23 Ἡ φλόγα ἔβγαινε καὶ ἀνέβαινε πάνω ἀπὸ τὸ καμίνι σὲ ὕψος σαρανταεννέα πήχεων. 24 Καὶ ξεχύθηκε ὁλόγυρα καὶ ἔκαψε τοὺς Χαλδαίους, ποὺ ἦσαν γύρω ἀπὸ τὸ καμίνι. 25 Καὶ ἄγγελος τοῦ Κυρίου κατέβηκε καὶ ἦταν μαζὶ μὲ τὸν Ἀζαρία καὶ τοὺς συντρόφους του ἐντὸς τῆς καμίνου, καὶ τίναξε τὴν φλόγα τῆς φωτιᾶς ἀπὸ τὸ καμίνι 26 καὶ μετέβαλε τὴν κατάσταση, ὥστε στὸ μέσο τοῦ καμινιοῦ νὰ ὑπάρχει δροσερὸς ἀέρας ποὺ φυσοῦσε σφυρίζοντας ἐλαφρά. Καὶ ἔτσι ἡ φωτιὰ οὔτε ποὺ τοὺς ἄγγιξε κἂν οὔτε τοὺς στενοχώρησε οὔτε καὶ τοὺς ἐνόχλησε καθόλου.

27 Τότε οἱ τρεῖς παῖδες, σὰν νὰ εἶχαν ἕνα στόμα, ὑμνολογοῦσαν καὶ δόξαζαν καὶ εὐλογοῦσαν τὸν Θεὸ μέσα στὸ καμίνι λέγοντας· 28 *«Εὐλογημένος εἶσαι, Κύριε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων μας, ἄξιος κάθε ὑμνολογίας καὶ ἐγκωμιαζόμενος στοὺς αἰῶνες.* 29 *Εὐλογημένο ἂς εἶναι τὸ ἅγιον καὶ ἔνδοξο ὄνομά σου, τὸ ἀνώτερο ἀπὸ κάθε ὑμνολογίαν καὶ ὑπερυψούμενο σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες.* 30 *Εὐλογημένος εἶσαι στὸν ναὸ τῆς ἁγίας δόξας σου, ἀνώτερος ἀπὸ κάθε ὕμνο, καὶ ὑπερένδοξος στοὺς αἰῶνες.* 31 *Εὐλογημένος εἶσαι σύ, ποὺ ἐπιβλέ-*

ὑπερένδοξος εἰς τοὺς αἰῶνας. 31 εὐλογημένος εἶ ὁ ἐπιβλέπων ἀβύσσους, καθήμενος ἐπὶ χερουβιμ καὶ αἰνετὸς καὶ ὑπερυψούμενος εἰς τοὺς αἰῶνας. 32 εὐλογημένος εἶ ἐπὶ θρόνου τῆς βασιλείας σου καὶ ὑπερύμνητος καὶ ὑπερυψούμενος εἰς τοὺς αἰῶνας. 33 εὐλογημένος εἶ ἐν τῷ στερεώματι τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὑμνητὸς καὶ δεδοξασμένος εἰς τοὺς αἰῶνας.

34 εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 35 εὐλογεῖτε, οὐρανοί, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 36 εὐλογεῖτε, ἄγγελοι Κυρίου, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 37 εὐλογεῖτε, ὕδατα πάντα τὰ ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 38 εὐλογεῖτε, πᾶσαι αἱ δυνάμεις Κυρίου, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 39 εὐλογεῖτε, ἥλιος καὶ σελήνη, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 40 εὐλογεῖτε, ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 41 εὐλογείτω πᾶς ὄμβρος καὶ δρόσος τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 42 εὐλογεῖτε, πάντα τὰ πνεύματα, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 43 εὐλογεῖτε, πῦρ καὶ καῦμα, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. [44 εὐλογεῖτε, ψῦχος καὶ καύσων, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 45 εὐλογεῖτε, δρόσοι καὶ νιφετοί, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας]. 46 εὐλογεῖτε, νύκτες καὶ ἡμέραι, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 47 εὐλογεῖτε, φῶς καὶ σκότος, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 48

πεις τὰ ἀπύθμενα βάθη τῶν θαλασσῶν, ποὺ κάθεσαι πάνω στὰ χερουβίμ, ἄξιος κάθε ὕμνου, καὶ ἐγκωμιαζόμενος σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες. 32 *Εὐλογημένος εἶσαι σύ, ὁ ὁποῖος κάθεσαι στὸν λαμπρὸ θρόνο τῆς ἔνδοξης βασιλείας σου, ἀνώτερος ἀπὸ κάθε ὕμνο καὶ ἄξιος νὰ μεγαλύνεσαι στοὺς αἰῶνες.* 33 *Εὐλογημένος εἶσαι σύ, ὁ ὁποῖος κυριαρχεῖς στὸ στερέωμα τοῦ οὐρανοῦ, ἄξιος νὰ ὑμνεῖσαι καὶ νὰ δοξάζεσαι στοὺς αἰῶνες.*

34 *Εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὅλα τὰ δημιουργήματα τοῦ Κυρίου, ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν στοὺς αἰῶνες.* 35 *Εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, οἱ οὐρανοί, ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν στοὺς αἰῶνες.* 36 *Ἄγγελοι Κυρίου, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν στοὺς αἰῶνες.* 37 *Ὅλα τὰ ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ ὕδατα, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν στοὺς αἰῶνες.* 38 *Ὅλες οἱ ἀγγελικὲς δυνάμεις τοῦ Κυρίου, ἂς δοξάζετε τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε τὸ μεγαλεῖο του, ἂς τὸν ἐγκωμιάζετε στοὺς αἰῶνες.* 39 *Ἥλιος καὶ σελήνη, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν στοὺς αἰῶνες.* 40 *Ὅλα τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν στοὺς αἰῶνες.* 41 *Κάθε σταγόνα τῆς βροχῆς καὶ τῆς δροσιᾶς, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 42 *Ὅλοι οἱ ἄνεμοι, δοξάζετε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 43 *Πῦρ καὶ θερμότης, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* [44 *Ψῦχος καὶ καύσωνας, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 45 *Δροσιὲς καὶ νιφάδες τοῦ χιονιᾶ, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.*] 46 *Νύχτες καὶ ἡμέρες, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 47 *Φῶς καὶ σκοτάδι, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 48 *Ψῦχος*

εὐλογεῖτε, ψῦχος καὶ καῦμα, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 49 εὐλογεῖτε, πάχναι καὶ χιόνες, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 50 εὐλογεῖτε, ἀστραπαὶ καὶ νεφέλαι, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 51 εὐλογείτω ἡ γῆ τὸν Κύριον· ὑμνείτω καὶ ὑπερυψούτω αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 52 εὐλογεῖτε, ὄρη καὶ βουνοί, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 53 εὐλογεῖτε, πάντα τά Φυόμενα ἐν τῇ γῇ, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 54 εὐλογεῖτε, θάλασσα καὶ ποταμοί, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 55 εὐλογεῖτε, αἱ πηγαί, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 56 εὐλογεῖτε, κήτη καὶ πάντα τὰ κινούμενα ἐν τοῖς ὕδασι, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 57 εὐλογεῖτε, πάντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 58 εὐλογεῖτε, πάντα τά θηρία καὶ τὰ κτήνη, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 59 εὐλογεῖτε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 60 εὐλογεῖτε, Ἰσραήλ, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 61 εὐλογεῖτε, ἱερεῖς Κυρίου, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 62 εὐλογεῖτε, δοῦλοι Κυρίου, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 63 εὐλογεῖτε, πνεύματα καὶ ψυχαὶ δικαίων, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας.

64 Εὐλογεῖτε, ὅσιοι καὶ ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς τοὺς αἰῶνας. 65 εὐλογεῖτε, Ἀνανία, Ἀζαρία, Μισαήλ, τὸν Κύριον· ὑμνεῖτε καὶ ὑπερυψοῦτε αὐτὸν εἰς

καὶ καύσωνας, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες. 49 *Πάχνες καὶ χιόνια, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 50 *Ἀστραπὲς καὶ σύννεφα, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 51 *Ὁλόκληρη ἡ γῆ ἂς δοξάζῃ τὸν Κύριο, ἂς ὑμνεῖ καὶ ἂς ἐγκωμιάζει αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 52 *Βουνὰ καὶ λόφοι, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 53 *Ὅλα ὅσα φυτρώνουν στὴν γῆ, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 54 *Θάλασσα καὶ ποταμοί, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 55 *Πηγὲς ὑδάτων, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 56 *Τὰ μεγάλα κήτη, τὰ ψάρια τῆς θαλάσσης καὶ ὅλα ὅσα κινοῦνται μέσα στὰ νερὰ τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν ποταμῶν, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 57 *Ὅλα τὰ πετούμενα τοῦ οὐρανοῦ, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 58 *Ὅλα τὰ θηρία τῆς γῆς καὶ ὅλα τὰ ἥμερα ζῶα, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 59 *Γιοὶ τῶν ἀνθρώπων, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 60 *Ἰσραηλῖτες, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 61 *Ἱερεῖς τοῦ Κυρίου, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 62 *Δοῦλοι Κυρίου, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 63 *Πνεύματα καὶ ψυχὲς δικαίων, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.*

64 *Ὅσιοι καὶ ταπεινοὶ στὴν καρδιά, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες.* 65 *Ἀνανία, Ἀζαρία*

τοὺς αἰῶνας, ὅτι ἐξείλετο ἡμᾶς ἐξ ᾅδου καὶ ἐκ χειρὸς θανάτου ἔσωσεν ἡμᾶς, ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ μέσου καμίνου καιομένης Φλογὸς καὶ ἐκ μέσου πυρὸς ἐρρύσατο ἡμᾶς. 66 ἐξομολογεῖσθε τῷ Κυρίῳ, ὅτι χρηστός, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ. 67 εὐλογεῖτε, πάντες οἱ σεβόμενοι τὸν Κύριον τὸν Θεὸν τῶν θεῶν, ὑμνεῖτε καὶ ἐξομολογεῖσθε, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ ἔλεος αὐτοῦ.

(Τέλος τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ ὕμνου)

(Συνέχεια τοῦ 3ου κεφαλαίου)

24 Καὶ Ναβουχοδονόσορ ἤκουσεν ὑμνούντων αὐτῶν καὶ ἐθαύμασε καὶ ἐξανέστη ἐν σπουδῇ καὶ εἶπε τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ· οὐχὶ ἄνδρας τρεῖς ἐβάλομεν εἰς τὸ μέσον τοῦ πυρὸς πεπεδημένους; καὶ εἶπον τῷ βασιλεῖ· ἀληθῶς, βασιλεῦ. 25 καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς· ἰδοὺ ἐγὼ ὁρῶ ἄνδρας τέσσαρας λελυμένους καὶ περιπατοῦντας ἐν μέσῳ τοῦ πυρός, καὶ διαφθορὰ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς, καὶ ἡ ὅρασις τοῦ τετάρτου ὁμοία υἱῷ Θεοῦ.

26 τότε προσῆλθε Ναβουχοδονόσορ πρὸς τὴν θύραν τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης καὶ εἶπε· Σεδράχ, Μισάχ, Ἀβδεναγώ, οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ἐξέλθετε καὶ δεῦτε. καὶ ἐξῆλθον Σεδράχ, Μισάχ, Ἀβδεναγὼ ἐκ μέσου τοῦ πυρός. 27 καὶ συνάγονται οἱ σατράπαι καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ τοπάρχαι καὶ οἱ δυνάσται τοῦ βασιλέως καὶ ἐθεώρουν τοὺς ἄνδρας ὅτι οὐκ ἐκυρίευσε τὸ πῦρ τοῦ σώματος αὐτῶν, καὶ ἡ θρὶξ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν οὐκ ἐφλογίσθη, καὶ τὰ σαράβαρα αὐτῶν οὐκ ἠλλοιώθη, καὶ ὀσμὴ πυρὸς οὐκ ἦν ἐν αὐτοῖς.

καὶ Μισαήλ, εὐλογεῖτε τὸν Κύριο, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτὸν ὑπέρμετρα στοὺς αἰῶνες, διότι μᾶς ἔβγαλε ἀπὸ τὸν ᾅδη, μᾶς ἔσωσε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ θανάτου, μᾶς γλίτωσε μέσα ἀπὸ τὸ ἀναμμένο καὶ πυρακτωμένο καμίνι, μᾶς ἔσωσε μέσα ἀπὸ δυνατὴ φωτιά. 66 *Δοξολογῆστε τὸν Κύριο, διότι εἶναι εὐεργετικός καὶ διότι τὸ ἔλεός του εἶναι αἰώνιο.* 67 *Ὅλοι ὅσοι λατρεύετε τὸν Κύριο τὸν Θεὸ τῶν θεῶν, ὑμνεῖτε καὶ δοξολογεῖτε αὐτόν, διότι τὸ ἔλεός του εἶναι αἰώνιο».*

(Τέλος τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ ὕμνου)

(Συνέχεια τοῦ 3ου κεφαλαίου)

24 Ὁ Ναβουχοδονόσορ τοὺς ἄκουσε νὰ ὑμνολογοῦν τὸν Θεὸ καὶ κυριεύτηκε ἀπὸ θαυμασμό, καὶ ἀναπήδησε βιαστικὰ ἀπὸ τὸν θρόνο του καὶ εἶπε στοὺς μεγιστᾶνες του· *«Τρεῖς ἄντρες δεμένους δὲν ρίξαμε μέσα στὴν φωτιά;»* Καὶ ἐκεῖνοι ἀπάντησαν στὸν βασιλιά· *«Πράγματι, βασιλιά, ἔτσι εἶναι».* 25 Καὶ ὁ βασιλιὰς εἶπε· *«Ἀλλὰ τώρα ἐγὼ βλέπω τέσσερις ἄντρες λυμένους νὰ περπατοῦν στὴν μέση τῆς φωτιᾶς, καὶ δὲν βλέπω νὰ ὑπάρχει πάνω τους ἡ παραμικρὴ βλάβη ἀπὸ τὴν φωτιά, ἐνῷ τὸ πρόσωπο τοῦ τετάρτου εἶναι ὅμοιο μὲ ἄγγελο τοῦ Θεοῦ».*

26 Τότε ὁ Ναβουχοδονόσορ ὁ ἴδιος πλησίασε στὴν εἴσοδο τοῦ πύρινου καμινιοῦ, ποὺ ἐξακολουθοῦσε νὰ καίει, καὶ εἶπε· *«Σεδράχ, Μισὰχ καὶ Ἀβδεναγώ, δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, βγεῖτε ἀπὸ τὸ καμίνι καὶ ἐλᾶτε ἐδῶ».* Ὁ Σεδράχ, ὁ Μισὰχ καὶ ὁ Ἀβδεναγὼ βγῆκαν μέσα ἀπὸ τὴν φωτιά. 27 Καὶ τότε μαζεύονται οἱ σατράπες καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ τοπάρχες καὶ οἱ ἀξιωματοῦχοι τοῦ βασιλιᾶ, καὶ ἔβλεπαν μὲ θαυμασμὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς ἄντρες, διότι δὲν τοὺς εἶχε πειράξει καθόλου ἡ φωτιά, οὔτε μία τρίχα τῆς κεφαλῆς τους δὲν εἶχε καψαλιστεῖ, καὶ τὰ ἐνδύματά τους δὲν ἀλλοιώθηκαν καθόλου ἀπὸ τὴν θερμότητα, καὶ οὔτε κἂν ἡ μυρωδιὰ τῆς φωτιᾶς δὲν ὑπῆρχε πάνω τους.

28 καὶ ἀπεκρίθη Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπεν· εὐλογητὸς ὁ Θεὸς τοῦ Σεδράχ, Μισάχ, Ἀβδεναγώ, ὃς ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ καὶ ἐξείλατο τοὺς παῖδας αὐτοῦ, ὅτι ἐπεποίθεισαν ἐπ' αὐτῷ καὶ τὸ ῥῆμα τοῦ βασιλέως ἠλλοίωσαν καὶ παρέδωκαν τὰ σώματα αὐτῶν εἰς πῦρ, ὅπως μὴ λατρεύσωσι μηδὲ προσκυνήσωσι παντὶ θεῷ, ἀλλ' ἢ τῷ Θεῷ αὐτῶν. 29 καὶ ἐγὼ ἐκτίθεμαι δόγμα· πᾶς λαός, φυλή, γλῶσσα, ἣ ἐὰν εἴπῃ βλασφημίαν κατὰ τοῦ Θεοῦ Σεδράχ, Μισάχ, Ἀβδεναγώ, εἰς ἀπώλειαν ἔσονται καὶ οἱ οἶκοι αὐτῶν εἰς διαρπαγήν, καθότι οὐκ ἔστι θεὸς ἕτερος, ὅστις δυνήσεται ῥύσασθαι οὕτως. 30 τότε ὁ βασιλεὺς κατεύθυνε τὸν Σεδράχ, Μισάχ, Ἀβδεναγὼ ἐν τῇ χώρᾳ Βαβυλῶνος καὶ ηὔξησεν αὐτοὺς καὶ ἠξίωσεν αὐτοὺς ἡγεῖσθαι πάντων τῶν Ἰουδαίων τῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

31 Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς πᾶσι τοῖς λαοῖς, φυλαῖς καὶ γλώσσαις τοῖς οἰκοῦσιν ἐν πάσῃ τῇ γῇ· εἰρήνη ὑμῖν πληθυνθείη· 32 τὰ σημεῖα καὶ τὰ τέρατα, ἃ ἐποίησε μετ' ἐμοῦ ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος, ἤρεσεν ἐναντίον ἐμοῦ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν 33 ὡς μεγάλα καὶ ἰσχυρά· ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία αἰώνιος καὶ ἡ ἐξουσία αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν.

4

1 Ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ εὐθηνῶν ἤμην ἐν τῷ οἴκῳ μου καὶ εὐθαλῶν. 2 ἐνύπνιον εἶδον, καὶ ἐφοβέρισέ με, καὶ ἐταράχθην ἐπὶ τῆς κοίτης μου, καὶ αἱ ὁράσεις τῆς κεφαλῆς μου ἐτάραξάν με. 3

28 Ὁ βασιλιὰς Ναβουχοδονόσορ ἔλαβε τὸν λόγο μὲ ἐπισημότητα καὶ εἶπε· *«Εὐλογημένος ἂς εἶναι ὁ Θεὸς τῶν Σεδράχ, Μισὰχ καὶ Ἀβδεναγώ, ὁ ὁποῖος ἔστειλε τὸν ἄγγελό του καὶ γλίτωσε τὰ παλληκάρια του, ἐπειδὴ εἶχαν πίστη σ᾽ αὐτόν, καὶ γι᾽ αὐτὸ παρέβησαν τὴν διαταγὴ τοῦ βασιλιᾶ καὶ προτίμησαν νὰ παραδώσουν τὰ σώματά τους στὴν φωτιά, παρὰ νὰ ὑποχωρήσουν καὶ νὰ λατρεύσουν καὶ νὰ προσκυνήσουν ἄλλον θεό, παρὰ μόνο τὸν Θεό τους. 29 Γι᾽ αὐτὸ κι ἐγὼ λοιπὸν βγάζω τούτη τὴν ἀπόφαση· κάθε ἄνθρωπος ὁποιουδήποτε λαοῦ, ὁποιασδήποτε φυλῆς καὶ ὁποιασδήποτε γλώσσας, ὁ ὁποῖος θὰ τολμήσει νὰ ξεστομίσει βλασφημία ἐναντίον τοῦ Θεοῦ τῶν Σεδράχ, Μισὰχ καὶ Ἀβδεναγώ, θὰ παραδοθεῖ εἰς θάνατον, τὸ δὲ σπίτι του καὶ ἡ περιουσία του θὰ δημευθοῦν· διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλος Θεός, ὁ ὁποῖος νὰ μπορεῖ μὲ τέτοιον θαυμαστὸ τρόπο νὰ σώζει τοὺς ἀνθρώπους του»!* 30 Τότε ἐπίσης ὁ βασιλιὰς ὅρισε τὸν Σεδράχ, τὸν Μισὰχ καὶ τὸν Ἀβδεναγὼ ὡς διοικητὲς στὴν ἐπαρχία τῆς Βαβυλῶνος, τοὺς προήγαγε τιμητικὰ καὶ τοὺς ἔδωσε τὴν ἐξουσία, ὥστε νὰ εἶναι ἀρχηγοὶ ὅλων τῶν Ἰουδαίων, ποὺ ὑπῆρχαν στὴν βασιλεία του.

(Ἐξέδωσε καὶ τὴν ἑξῆς διαταγή). 31 *«Ἐγὼ ὁ βασιλιὰς Ναβουχοδονόσορ, ἀπευθύνομαι σὲ ὅλους τοὺς λαούς, τὶς φυλὲς καὶ τὶς γλῶσσες, ποὺ κατοικοῦν σὲ ὅλη τὴν αὐτοκρατορία· νὰ ἔχετε πλούσια εἰρήνη. 32 Μοῦ φάνηκε καλὸ νὰ σᾶς ἀναγγείλω τὰ καταπληκτικὰ σημεῖα καὶ τὰ θαυμαστὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἔκαμε σὲ μένα ὁ ὕψιστος Θεός, 33 νὰ σᾶς πῶ πόσο μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἦσαν. Ἡ βασιλεία του εἶναι βασιλεία αἰώνια καὶ ἡ ἐξουσία του ἐκτείνεται σὲ ὅλες τὶς γενεὲς τῶν γενεῶν».*

4

1 *«Ἐγὼ ὁ Ναβουχοδονόσορ ἤμουν κατὰ πάντα ὑγιὴς καὶ εὐτυχὴς στὰ ἀνάκτορά μου. 2 Εἶδα ὅμως ἕνα ὄνειρο, ποὺ μὲ κατα-*

καὶ δι' ἐμοῦ ἐτέθη δόγμα τοῦ εἰσαγαγεῖν ἐνώπιόν μου πάντας τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος, ὅπως τὴν σύγκρισιν τοῦ ἐνυπνίου γνωρίσωσί μοι. 4 καὶ εἰσεπορεύοντο οἱ ἐπαοιδοί, μάγοι, γαζαρηνοί, Χαλδαῖοι, καὶ τὸ ἐνύπνιον ἐγὼ εἶπα ἐνώπιον αὐτῶν, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ οὐκ ἐγνώρισάν μοι, 5 ἕως ἦλθε Δανιήλ, οὗ τὸ ὄνομα Βαλτάσαρ κατὰ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου, ὃς πνεῦμα Θεοῦ ἅγιον ἐν ἑαυτῷ ἔχει, καὶ τὸ ἐνύπνιον ἐνώπιον αὐτοῦ εἶπα·

6 Βαλτάσαρ ὁ ἄρχων τῶν ἐπαοιδῶν, ὃν ἐγὼ ἔγνων ὅτι πνεῦμα Θεοῦ ἅγιον ἐν σοὶ καὶ πᾶν μυστήριον οὐκ ἀδυνατεῖ σε, ἄκουσον τὴν ὅρασιν τοῦ ἐνυπνίου μου, οὗ εἶδον, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ εἰπόν μοι· 7 ἐπὶ τῆς κοίτης μου ἐθεώρουν, καὶ ἰδοὺ δένδρον ἐν μέσῳ τῆς γῆς, καὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ πολύ. 8 ἐμεγαλύνθη τὸ δένδρον καὶ ἴσχυσε, καὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ ἔφθασεν ἕως τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὸ κῦτος αὐτοῦ εἰς τὸ πέρας ἁπάσης τῆς γῆς· 9 τὰ φύλλα αὐτοῦ ὡραῖα, καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ πολύς, καὶ τροφὴ πάντων ἐν αὐτῷ· καὶ ὑποκάτω αὐτοῦ κατεσκήνουν τὰ θηρία τὰ ἄγρια, καὶ ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ κατῴκουν τὰ ὄρνεα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐτρέφετο πᾶσα σάρξ.

10 Ἐθεώρουν ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς ἐπὶ τῆς κοίτης μου, καὶ ἰδοὺ εἴρ καὶ ἅγιος ἀπ' οὐρανοῦ κατέβη 11 καὶ ἐφώνησεν ἐν ἰσχύι καὶ οὕτως εἶπε· ἐκκόψατε τὸ δένδρον καὶ ἐκτίλατε τοὺς κλάδους αὐτοῦ καὶ ἐκτινάξατε τὰ φύλλα αὐτοῦ καὶ διασκορπίσατε τὸν καρπὸν αὐτοῦ· σαλευθήτωσαν τὰ θηρία ὑποκάτωθεν αὐτοῦ καὶ τὰ ὄρνεα ἀπὸ τῶν κλάδων αὐτοῦ· 12 πλὴν τὴν φυὴν τῶν ῥιζῶν αὐτοῦ ἐν τῇ

τρόμαξε. Καὶ καθὼς ἤμουν ξαπλωμένος πάνω στὸ κρεβάτι μου, ταράχτηκα. Τὰ ὁράματα αὐτὰ τῆς διανοίας μου μὲ συγκλόνισαν. 3 *Ἐξέδωσα λοιπὸν διαταγὴ νὰ παρουσιάσουν μπροστά μου ὅλους τοὺς σοφοὺς τῆς Βαβυλῶνος, γιὰ νὰ μοῦ δώσουν τὴν ἑρμηνεία τοῦ ὀνείρου αὐτοῦ.* 4 *Καὶ ἦρθαν οἱ ἐξορκιστές, οἱ μάγοι, οἱ ἀστρολόγοι, οἱ Χαλδαῖοι, καὶ ἐγὼ εἶπα σ᾽ αὐτοὺς τὸ ὄνειρό μου, ἀλλὰ ἐκεῖνοι δὲν κατόρθωσαν νὰ μοῦ ἀνακοινώσουν τὴν ἑρμηνεία του,* 5 *μέχρις ὅτου ἦρθε ὁ Δανιήλ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα εἶναι Βαλτάσαρ, ἔχει δηλαδὴ τὸ ὄνομα τοῦ προστάτου θεοῦ μου· αὐτὸς λοιπὸν ὁ Δανιὴλ ἔχει ἄλλο πνεῦμα θεοῦ μέσα του, καὶ πρὸς αὐτὸν εἶπα τὸ ὄνειρό μου, ὡς ἑξῆς:*

6 *Βαλτάσαρ, ἄρχοντα τῶν ἐξορκιστῶν, γνωρίζω καλὰ ὅτι σὲ σένα κατοικεῖ τὸ ἅγιο πνεῦμα τοῦ θεοῦ καὶ ὅτι κανενὸς μυστηρίου ἡ λύση δὲν εἶναι ἀδύνατη γιὰ σένα. Ἄκουσε λοιπὸν τὸ ὅραμα τοῦ ὀνείρου μου, τὸ ὁποῖο εἶδα, καὶ πές μου ποιά εἶναι ἡ ἐξήγησή του.* 7 *Κοιμόμουνα στὸ κρεβάτι μου καὶ εἶδα. Νά! ἕνα δέντρο στὸ μέσο τῆς γῆς, καὶ τὸ ὕψος του πολὺ μεγάλο.* 8 *Τὸ δέντρο αὐτὸ μεγάλωσε καὶ ἀναπτύχτηκε ὑπερβολικά. Τὸ ὕψος του ἔφτασε μέχρι τὸν οὐρανὸ καὶ ἡ ἔκταση τῶν κλαδιῶν του κάλυψε τὰ πέρατα ὅλης τῆς γῆς.* 9 *Τὰ φύλλα του ἦσαν ὡραία, καὶ οἱ καρποί του ἄφθονοι, καὶ σ᾽ αὐτὸ τὸ δέντρο εὕρισκαν ὅλοι τροφή. Κάτω ἀπὸ αὐτὸ εἶχαν τὶς φωλιές τους τὰ ἄγρια θηρία καὶ στὰ κλαδιά του κατοικοῦσαν τὰ πουλιὰ τοῦ οὐρανοῦ. Ἀπὸ αὐτὸ τρέφονταν ὅλα τὰ ζωντανὰ δημιουργήματα.*

10 *Ἐνῷ λοιπὸν ξαπλωμένος καὶ κοιμώμενος στὸ κρεβάτι μου ἔβλεπα κατὰ τὴν διάρκεια τῆς νύχτας αὐτὰ τὰ ὁράματα, ξαφνικὰ κατέβηκε ἀπ᾽ τὸν οὐρανὸ ἕνας ἅγιος ἄγγελος.* 11 *Καὶ φώναξε μὲ μεγάλη φωνὴ καὶ εἶπε τὰ ἑξῆς: Κόψτε τὸ δέντρο αὐτό, μαδῆστε τὰ κλαδιά του, τινάξτε κάτω τὰ φύλλα του, διασκορπίστε τὸν καρπό του. Ἂς φύγουν τρομαγμένα τὰ θηρία ποὺ ἦσαν κάτω ἀπὸ αὐτό, καὶ τὰ πτηνὰ ποὺ ἦσαν εἰς τοὺς κλάδους του.* 12 *Ἀφῆστε μόνο τὴν φύτρα τῶν ριζῶν του μέσα στὴν γῆ, καὶ μὲ δεσμὰ σιδερένια καὶ χάλκινα δέστε τον καὶ*

γῆ ἐάσατε καὶ ἐν δεσμῷ σιδηρῷ καὶ χαλκῷ καὶ ἐν τῇ χλόῃ τῇ ἔξω, καὶ ἐν τῇ δρόσῳ τοῦ οὐρανοῦ κοιτασθήσεται, καὶ μετὰ τῶν θηρίων ἡ μερὶς αὐτοῦ ἐν τῷ χόρτῳ τῆς γῆς. 13 ἡ καρδία αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀλλοιωθήσεται, καὶ καρδία θηρίου δοθήσεται αὐτῷ, καὶ ἑπτὰ καιροὶ ἀλλαγήσονται ἐπ' αὐτόν. 14 διὰ συγκρίματος εἰς ὁ λόγος, καὶ ῥῆμα ἁγίων τὸ ἐπερώτημα, ἵνα γνῶσιν οἱ ζῶντες ὅτι Κύριός ἐστιν ὁ ὕψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ᾧ ἐὰν δόξῃ, δώσει αὐτὴν καὶ ἐξουδένωμα ἀνθρώπων ἀναστήσει ἐπ' αὐτήν. 15 τοῦτο τὸ ἐνύπνιον, ὃ εἶδον ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεύς, καὶ σύ, Βαλτάσαρ, τὸ σύγκριμα εἰπόν, ὅτι πάντες οἱ σοφοὶ τῆς βασιλείας μου οὐ δύνανται τὸ σύγκριμα αὐτοῦ δηλῶσαί μοι, σὺ δέ, Δανιήλ, δύνασαι, ὅτι πνεῦμα θεοῦ ἅγιον ἐν σοί.

16 Τότε Δανιήλ, οὗ τὸ ὄνομα Βαλτάσαρ, ἐπηνέχθη ὡσεὶ ὥραν μίαν, καὶ οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ συνετάρασσον αὐτόν. καὶ ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπεν· Βαλτάσαρ, τὸ ἐνύπνιον καὶ ἡ σύγκρισις μὴ κατασπευσάτω σε· καὶ ἀπεκρίθη Βαλτάσαρ καὶ εἶπε· κύριε, τὸ ἐνύπνιον ἔστω τοῖς μισοῦσί σε καὶ ἡ σύγκρισις αὐτοῦ τοῖς ἐχθροῖς σου. 17 τὸ δένδρον, ὃ εἶδες τὸ μεγαλυνθὲν καὶ τὸ ἰσχυκός, οὗ τὸ ὕψος ἔφθανεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ κῦτος αὐτοῦ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν 18 καὶ τὰ φύλλα αὐτοῦ εὐθαλῆ καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ πολὺς καὶ τροφὴ πᾶσιν ἐν αὐτῷ, ὑποκάτω αὐτοῦ κατῴκουν τὰ θηρία τὰ ἄγρια καὶ ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ κατεσκήνουν τὰ ὄρνεα τοῦ οὐρανοῦ, 19 σὺ εἶ, βασιλεῦ, ὅτι ἐμεγαλύνθης καὶ ἴσχυσας καὶ ἡ μεγαλωσύνη σου ἐμεγαλύνθη καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἡ κυριεία

ἀφῆστε τον νὰ βρίσκετε ἔξω στὸ χορτάρι, καὶ νὰ κοιμᾶται κάτω ἀπὸ τὴν δροσιὰ τοῦ οὐρανοῦ. Θὰ ἔχει τὴν συναναστροφή του μὲ τὰ θηρία καὶ θὰ τρώει τὸ χορτάρι τῆς γῆς. 13 *Ἡ καρδιά του θὰ μεταβληθεῖ, θὰ γίνει διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν καρδιὰ τῶν ἀνθρώπων. Θὰ τοῦ δοθεῖ καρδιὰ θηρίου καὶ θὰ περάσει ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἑπτὰ χρονικὲς περιόδους στὴν κατάσταση αὐτή.* 14 *Ἡ ἀπόφαση ἀναγγέλθηκε μὲ διάγγελμα ἀπὸ οὐράνιο ἄγγελο καὶ ἀποτελεῖ ἀπάντηση σὲ ἐρώτημα, τὸ ὁποῖο ἔκαμαν οἱ ἅγιοι στὸν οὐρανό, γιὰ νὰ μάθουν ὅσοι ζοῦν πάνω στὴν γῆ, ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ὁ Ὕψιστος, ὁ ἀπόλυτος κυρίαρχος κάθε ἀνθρώπινης βασιλείας. Καὶ ὅτι σὲ ὅποιον ἀποφασίσει θὰ τοῦ δώσει αὐτὴν τὴν ἐξουσία, ἀκόμη καὶ νὰ ἐγκαταστήσει ἐκεῖ ἕναν ἄνθρωπο ἄσημο καὶ περιφρονημένο.* 15 *Αὐτὸ εἶναι τὸ ὄνειρο, τὸ ὁποῖο ἐγὼ ὁ Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλιὰς εἶδα. Ἐσὺ λοιπόν, Βαλτάσαρ, πές μου τὴν ἑρμηνεία του, διότι ὅλοι οἱ ἄλλοι σοφοὶ τῆς βασιλείας μου δὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ μοῦ φανερώσουν τὴν σημασία του. Ἐσὺ ὅμως, Δανιήλ, μπορεῖς, διότι ὑπάρχει μέσα σου τὸ ἅγιον πνεῦμα τοῦ θεοῦ».*

16 Τότε ὁ Δανιήλ, ποὺ ὀνομαζόταν καὶ Βαλτάσαρ, ἔμεινε ἐκστατικὸς καὶ ἄφωνος γιὰ μία ὥρα περίπου, ἐνῷ οἱ στοχασμοί του τὸν συντάρασσαν. Καὶ τοῦ μίλησε πάλι ὁ βασιλιάς· *«Βαλτάσαρ, μὴ σὲ πιέζει τὸ ὄνειρο καὶ ἡ ἑρμηνεία του».* Καὶ ὁ Βαλτάσαρ τοῦ ἀπάντησε· *«Κύριε, τὸ ὄνειρο αὐτὸ ἂς εἶναι γιὰ ἐκείνους ποὺ σὲ μισοῦν καὶ ἡ ἑρμηνεία του γιὰ τοὺς ἐχθρούς σου.* 17 *Τὸ δέντρο, ποὺ εἶδες, τὸ τόσο μεγάλο καὶ ἰσχυρό, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος ἔφτανε ὡς τὸν οὐρανό, καὶ ἡ ἔκταση τῶν κλαδιῶν του ἁπλωνόταν σὲ ὅλη τὴν γῆ,* 18 *καὶ τὰ φύλλα του ἦσαν θαλλερὰ καὶ ὁ καρπός του ἄφθονος, καὶ ἔδινε τροφὴ σὲ ὅλους, τὸ δέντρο κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖο κατοικοῦσαν τὰ ἄγρια θηρία, καὶ στὰ κλαδιά του φώλιαζαν τὰ πουλιὰ τοῦ οὐρανοῦ,* 19 *εἶσαι σύ, βασιλεῦ, διότι πράγματι ἔγινες μεγάλος καὶ ἰσχυρός, ἡ μεγαλειότητά σου δοξάστηκε καὶ ἡ δόξα σου ἔφτασε μέχρι τὸν οὐρανό, καὶ ἡ κυριαρχία σου μέχρι τὰ πέρατα τῆς γῆς.* 20 *Ὁ δὲ ἅγιος ἄγγελος ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖο εἶδε ὁ βασιλιὰς νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ*

σου εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς. 20 καὶ ὅτι εἶδεν ὁ βασιλεὺς εἰρ καὶ ἅγιον καταβαίνοντα ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἶπεν· ἐκτίλατε τὸ δένδρον καὶ διαφθείρατε αὐτό, πλὴν τὴν φυὴν τῶν ῥιζῶν αὐτοῦ ἐν τῇ γῇ ἐάσατε καὶ ἐν δεσμῷ σιδηρῷ καὶ ἐν χαλκῷ καὶ ἐν τῇ χλόῃ τῇ ἔξω, καὶ ἐν τῇ δρόσῳ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται, καὶ μετὰ θηρίων ἀγρίων ἡ μερὶς αὐτοῦ, ἕως οὗ ἑπτὰ καιροὶ ἀλλοιωθῶσιν ἐπ' αὐτόν, 21 τοῦτο ἡ σύγκρισις αὐτοῦ, βασιλεῦ. καὶ σύγκριμα ὑψίστου ἐστίν, ὃ ἔφθασεν ἐπὶ τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα, 22 καὶ σὲ ἐκδιώξουσιν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ μετὰ θηρίων ἀγρίων ἔσται ἡ κατοικία σου, καὶ χόρτον ὡς βοῦν ψωμιοῦσί σε καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσῃ, καὶ ἑπτὰ καιροὶ ἀλλαγήσονται ἐπὶ σέ, ἕως οὗ γνῷς ὅτι κυριεύει ὁ ὕψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ᾧ ἂν δόξῃ, δώσει αὐτήν. 23 καὶ ὅτι εἶπαν· ἐάσατε τὴν φυὴν τῶν ῥιζῶν τοῦ δένδρου, ἡ βασιλεία σου σοὶ μενεῖ, ἀφ' ἧς ἂν γνῷς τὴν ἐξουσίαν τὴν οὐράνιον. 24 διὰ τοῦτο, βασιλεῦ, ἡ βουλή μου ἀρεσάτω σοι καὶ τὰς ἁμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι καὶ τὰς ἀδικίας ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων· ἴσως ἔσται μακρόθυμος τοῖς παραπτώμασί σου ὁ Θεός.

25 Ταῦτα πάντα ἔφθασεν ἐπὶ Ναβουχοδονόσορ τὸν βασιλέα. 26 μετὰ δωδεκάμηνον ἐπὶ τῷ ναῷ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐν Βαβυλῶνι περιπατῶν 27 ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπεν· οὐχ αὕτη ἐστὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, ἣν ἐγὼ ᾠκοδόμησα εἰς οἶκον βασιλείας ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος μου εἰς τιμὴν τῆς δόξης μου; 28 ἔτι τοῦ λόγου ἐν τῷ στόματι τοῦ βασιλέως ὄντος, φωνὴ ἀπ' οὐρανοῦ ἐγένετο· σοὶ λέγουσι, Ναβουχοδονόσορ βασιλεῦ, ἡ βασι-

νὰ λέει: Μαδῆστε τὸ δέντρο, καταστρέψτε το, ἀλλὰ ἀφῆστε τὴν φύτρα τῶν ριζῶν του μέσα στὴν γῆ, δέστε το μὲ δεσμὰ σιδερένια καὶ χάλκινα καὶ ἀφῆστε το νὰ μένει ἔξω στὴν χλόη· θὰ ἔχει τὸν καταυλισμό του κάτω ἀπὸ τὴ δροσιὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἡ κατοικία του θὰ εἶναι ἀνάμεσα στὰ ἄγρια θηρία, μέχρις ὅτου συμπληρωθοῦν γι' αὐτὸν ἑπτὰ χρονικὲς περίοδοι, 21 νά λοιπὸν τώρα καὶ ἡ ἑρμηνεία του, βασιλιά· ἡ ἑρμηνεία αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ αὐτὸν τὸν Ὕψιστο Θεό. Καὶ αὐτὸ ποὺ ἀποκαλύπτει μὲ τὸ ὄνειρο ὁ Θεός, θὰ πέσει συντόμως πάνω στὸν κύριό μου τὸν βασιλιά. 22 Θὰ σὲ ἐκδιώξουν ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, θὰ κατοικεῖς μὲ τὰ ἄγρια θηρία, θὰ σὲ ταΐζουν μὲ χορτάρι σὰν τὸ βόδι, θὰ καταυλισθεῖς στὸ ὕπαιθρο κάτω ἀπὸ τὴν δροσιὰ τοῦ οὐρανοῦ, θὰ περάσουν ἑπτὰ χρονικὲς περίοδοι ἀπὸ πάνω σου, μέχρις ὅτου μάθεις καὶ ἀναγνωρίσεις ὅτι ὁ Ὕψιστος εἶναι ὁ ἀπόλυτος κυρίαρχος κάθε ἀνθρώπινης βασιλείας καὶ αὐτὸς σὲ ὅποιον θέλει θὰ παραδώσει τὴν βασιλεία τοῦ κόσμου. 23 Καὶ ἐκεῖνο ποὺ εἶπαν οἱ ἄγγελοι· "ἀφῆστε τὴν φύτρα τῶν ριζῶν τοῦ δένδρου", σημαίνει ὅτι ἡ βασιλεία σου θὰ διατηρηθεῖ γιὰ σένα καὶ θὰ τὴν ἀποκτήσεις ξανά, μόλις ἀναγνωρίσεις τὴν ἐξουσία τῆς οὐράνιας βασιλείας. 24 Γι' αὐτό, βασιλιά μου, ἂς γίνει δεκτὴ ἀπὸ σένα ἡ συμβουλή μου· φρόντισε νὰ ἐξαλείψεις τὶς ἁμαρτίες σου μὲ ἐλεημοσύνες καὶ τὶς ἀδικίες σου μὲ φιλανθρωπίες στοὺς φτωχούς. Ἴσως θὰ φανεῖ ἔτσι μακρόθυμος ὁ Θεὸς γιὰ τὰ ἁμαρτήματά σου».

25 Ὅλα αὐτὰ πράγματι συνέβησαν στὸν βασιλιὰ Ναβουχοδονόσορ. 26 Δώδεκα μῆνες μετὰ τὸ ὄνειρο αὐτό, ἐνῷ αὐτὸς περπατοῦσε στὸν ναὸ τοῦ ἀνακτόρου του στὴν Βαβυλῶνα, 27 εἶπε μὲ ἔπαρση· *«αὐτὴ δὲν εἶναι ἡ μεγάλη Βαβυλώνα, ποὺ ἐγὼ ἀνοικοδόμησα ὡς πρωτεύουσα τῆς βασιλείας μου, μὲ τὴν μεγάλη μου ἰσχὺ καὶ δύναμη, ὥστε νὰ δοξάζεται ἡ μεγαλειότητά μου»*; 28 Καὶ ἐνῷ βρισκόταν ὁ λόγος αὐτὸς ἀκόμη στὸ στόμα τοῦ βασιλιᾶ, ἦρθε φωνὴ ἀπὸ τὸν οὐρανό: *«Σὲ σένα, βασιλιὰ Ναδουχοδονόσορ, ἀπευθύνεται ὁ λόγος αὐτός· ἡ βασιλεία σου πέρασε, σοῦ ἀφαιρέθηκε. 29 Θὰ σὲ*

λεία ϖαρῆλθεν ἀϖὸ σοῦ, 29 καὶ ἀϖὸ τῶν ἀνθρώϖων σε ἐκδιώξουσι, καὶ μετὰ θηρίων ἀγρίων ἡ κατοικία σου καὶ χόρτον ὡς βοῦν ψωμιοῦσί σε, καὶ ἑϖτὰ καιροὶ ἀλλαγήσονται ἐϖὶ σέ, ἕως οὗ γνῷς, ὅτι κυριεύει ὁ ὕψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώϖων, καὶ ᾧ ἂν δόξῃ, δώσει αὐτήν. 30 αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὁ λόγος συνετελέσθη ἐϖὶ Ναβουχοδονόσορ, καὶ ἀϖὸ τῶν ἀνθρώϖων ἐξεδιώχθη καὶ χόρτον ὡς βοῦς ἤσθιε, καὶ ἀϖὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐβάφη, ἕως οὗ αἱ τρίχες αὐτοῦ ὡς λεόντων ἐμεγαλύνθησαν καὶ οἱ ὄνυχες αὐτοῦ ὡς ὀρνέων.

31 Καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέλαβον, καὶ αἱ Φρένες μου ἐϖ' ἐμὲ ἐϖεστράφησαν, καὶ τῷ ὑψίστῳ ηὐλόγησα καὶ τῷ ζῶντι εἰς τὸν αἰῶνα ἤνεσα καὶ ἐδόξασα, ὅτι ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν, 32 καὶ ϖάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ὡς οὐδὲν ἐλογίσθησαν, καὶ κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ ϖοιεῖ ἐν τῇ δυνάμει τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐν τῇ κατοικίᾳ τῆς γῆς, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀντιϖοιήσεται τῇ χειρὶ αὐτοῦ καὶ ἐρεῖ αὐτῷ· τί ἐϖοίησας; 33 αὐτῷ τῷ καιρῷ αἱ Φρένες μου ἐϖεστράφησαν ἐϖ' ἐμέ, καὶ εἰς τὴν τιμὴν τῆς βασιλείας μου ἦλθον, καὶ ἡ μορφή μου ἐϖέστρεψεν ἐϖ' ἐμέ, καὶ οἱ τύραννοί μου καὶ οἱ μεγιστᾶνές μου ἐζήτουν με, καὶ ἐϖὶ τὴν βασιλείαν μου ἐκραταιώθην, καὶ μεγαλωσύνη ϖερισσοτέρα ϖροσετέθη μοι. 34 νῦν οὖν ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ αἰνῶ καὶ ὑϖερυψῶ καὶ δοξάζω τὸν βασιλέα τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι ϖάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀληθινὰ καὶ αἱ τρίβοι αὐτοῦ κρίσεις, καὶ ϖάντας τοὺς ϖορευομένους ἐν ὑϖερηφανίᾳ δύναται ταϖεινῶσαι.

ἐκδιώξουν ἀπὸ τὴν κοινωνία τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ κατοικία σου θὰ εἶναι ἀνάμεσα στὰ θηρία τὰ ἄγρια. Θὰ σὲ τρέφουν μὲ χορτάρι, σὰν τὸ βόδι, καὶ θὰ περάσουν ἑπτὰ χρονικὲς περίοδοι ἐπάνω σου, μέχρις ὅτου μάθεις ὅτι ὁ Ὕψιστος εἶναι ὁ ἀπόλυτος κυρίαρχος κάθε ἀνθρώπινης βασιλείας καὶ αὐτὸς σὲ ὅποιον θέλει θὰ παραδώσει τὴν βασιλεία τοῦ κόσμου». 30 Ἐκείνη τὴν στιγμὴ ἀκριβῶς ἐκπληρώθηκε γιὰ τὸν Ναβουχοδονόσορ ἡ προφητεία (καὶ ἔχασε τὰ λογικά του)· διώχτηκε ἀπὸ τὴν κοινωνία τῶν ἀνθρώπων, ἔτρωγε σὰν βόδι χορτάρι καὶ ἡ δροσιὰ τοῦ οὐρανοῦ ἔβρεχε τὸ σῶμα του, ἕως ὅτου οἱ τρίχες του μεγάλωσαν σὰν τὶς τρίχες τῶν λιονταριῶν, καὶ τὰ νύχια του ἔγιναν σὰν τὰ νύχια τῶν ἁρπακτικῶν ὀρνέων.

31 *«Μετὰ τὸ πέρας τοῦ χρονικοῦ αὐτοῦ διαστήματος, ἐγὼ ὁ Ναβουχοδονόσορ, σήκωσα τὰ μάτια μου στὸν οὐρανὸ καὶ ξαναβρῆκα τὰ λογικά μου. Δόξασα τὸν Ὕψιστον καὶ ὑμνολόγησα ἐκεῖνον ποὺ ζεῖ αἰώνια, τὸν δοξολόγησα, διότι ἡ ἐξουσία του εἶναι ἐξουσία αἰώνια καὶ ἡ βασιλεία του παραμένει στὶς γενεὲς τῶν γενεῶν.* 32 *Καὶ ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς γῆς λογίζονται σὰν ἕνα τίποτε μπροστά του. Σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά του ἐνεργεῖ στὶς δυνάμεις τοῦ οὐρανοῦ καὶ στοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς. Καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς ποὺ θὰ μπορέσει νὰ ἐμποδίσει τὸ παντοδύναμο χέρι του καὶ θὰ τοῦ πεῖ ἐλεγκτικά: τί ἔκαμες;* 33 *Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ ξαναβρῆκα τὰ λογικά μου καὶ ἐπέστρεψα στὴν ἔνδοξη βασιλεία μου. Ἡ ἐμφάνισή μου ἀποκαταστάθηκε, οἱ ἄρχοντές μου καὶ οἱ μεγιστᾶνες μου μὲ ἀνεζητοῦσαν, ἡ βασιλεία μου ἔγινε πάλι ἰσχυρή, καὶ προστέθηκε σὲ μένα ἀκόμη μεγαλύτερη δόξα.* 34 *Τώρα λοιπὸν ἐγὼ ὁ Ναβουχοδονόσορ ὑμνολογῶ καὶ ἐγκωμιάζω ὑπέρμετρα καὶ δοξάζω τὸν βασιλιὰ τοῦ οὐρανοῦ, διότι ὅλα τὰ ἔργα του εἶναι ἀληθινά, καὶ οἱ δρόμοι του δίκαιοι, καὶ διότι μπορεῖ νὰ ταπεινώσει ὅλους ὅσους πορεύονται στὴν ζωή τους μὲ περηφάνια».*

5

1 Βαλτάσαρ ὁ βασιλεὺς ἐποίησε δεῖπνον μέγα τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ χιλίοις, καὶ κατέναντι τῶν χιλίων ὁ οἶνος. 2 καὶ πίνων Βαλτάσαρ εἶπεν ἐν τῇ γεύσει τοῦ οἴνου τοῦ ἐνεγκεῖν τὰ σκεύη τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ, ἃ ἐξήνεγκε Ναβουχοδονόσορ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν Ἰερουσαλήμ, καὶ πιέτωσαν ἐν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ καὶ αἱ παλλακαὶ αὐτοῦ καὶ αἱ παράκοιτοι αὐτοῦ.

3 καὶ ἠνέχθησαν τὰ σκεύη τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ, ἃ ἐξήνεγκεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐν Ἰερουσαλήμ, καὶ ἔπινον ἐν αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ καὶ αἱ παλλακαὶ αὐτοῦ καὶ αἱ παράκοιτοι αὐτοῦ· 4 ἔπινον οἶνον καὶ ἤνεσαν τοὺς θεοὺς τοὺς χρυσοῦς καὶ ἀργυροῦς καὶ χαλκοῦς καὶ σιδηροῦς καὶ ξυλίνους καὶ λιθίνους. 5 ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐξῆλθον δάκτυλοι χειρὸς ἀνθρώπου καὶ ἔγραφον κατέναντι τῆς λαμπάδος ἐπὶ τὸ κονίαμα τοῦ τοίχου τοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐθεώρει τοὺς ἀστραγάλους τῆς χειρὸς τῆς γραφούσης. 6 τότε τοῦ βασιλέως ἡ μορφὴ ἠλλοιώθη, καὶ οἱ διαλογισμοὶ αὐτοῦ συνετάρασσον αὐτόν, καὶ οἱ σύνδεσμοι τῆς ὀσφύος αὐτοῦ διελύοντο, καὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ συνεκροτοῦντο.

7 καὶ ἐβόησεν ὁ βασιλεὺς ἐν ἰσχύι τοῦ εἰσαγαγεῖν μάγους, Χαλδαίους, γαζαρηνοὺς καὶ εἶπε τοῖς σοφοῖς Βαβυλῶνος· ὃς ἂν ἀναγνῷ τὴν γραφὴν ταύτην καὶ τὴν σύγκρισιν γνωρίσῃ μοι, πορφύραν ἐνδύσεται, καὶ ὁ μανιάκης ὁ χρυσοῦς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ τρίτος ἐν τῇ βασιλείᾳ μου ἄρξει. 8 καὶ εἰσεπορεύοντο πάντες οἱ σοφοὶ τοῦ βασιλέως καὶ οὐκ ἠδύναντο τὴν

5

1 Ὁ βασιλιὰς Βαλτάσαρ παρέθεσε μεγάλο δεῖπνο σὲ χίλιους με-
γιστᾶνες του, καὶ μπροστὰ στοὺς χίλιους βρισκόταν ἄφθονο κρασί.
2 Καὶ καθὼς ὁ βασιλιὰς Βαλτάσαρ ἔπινε κρασὶ καὶ εὐφραινόταν
ἀπὸ τὴν γεύση του, ἦρθε σὲ εὐθυμία καὶ εἶπε νὰ φέρουν ἐκεῖ στὸ
τραπέζι τὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ σκεύη, τὰ ὁποῖα ὁ πατέρας του Να-
βουχοδονόσορ εἶχε ἁρπάξει ἀπὸ τὸν ναὸ τοῦ Σολομῶντος καὶ τὰ
ἔφερε στὴν Βαβυλῶνα· νὰ τὰ φέρουν στὴν τράπεζα, γιὰ νὰ πιοῦν μὲ
αὐτὰ ὁ βασιλιὰς καὶ οἱ μεγιστᾶνες του, οἱ παλλακές του καὶ οἱ γυ-
ναῖκες του.

3 Καὶ πράγματι ἔφεραν τὰ ἱερὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ σκεύη, τὰ
ὁποῖα ὁ πατέρας του εἶχε πάρει ἀπὸ τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ στὴν Ἰερου-
σαλήμ. Μὲ τὰ ἱερὰ αὐτὰ σκεύη ἔπιναν ὁ βασιλιάς, οἱ μεγιστᾶνες
του, οἱ παλλακές του καὶ οἱ γυναῖκες του. 4 Ἔπιναν τὸ κρασὶ καὶ
ὑμνολογοῦσαν τοὺς θεούς τους, τοὺς χρυσοὺς καὶ ἀργυροῦς, τοὺς
χάλκινους καὶ σιδερένιους, τοὺς ξύλινους καὶ τοὺς πέτρινους. 5 Ξαφ-
νικὰ κατὰ τὴν ὥρα ἐκείνη παρουσιάστηκαν δάχτυλα ἀνθρώπινου
χεριοῦ καὶ ἔγραφαν ἀπέναντι ἀπὸ τὴν λυχνία πάνω στὸ ἀμμο-
κονίαμα τοῦ τοίχου τοῦ βασιλικοῦ ἀνακτόρου. Ὁ βασιλιὰς ἔβλεπε
τὸν καρπὸ τοῦ χεριοῦ, τὸ ὁποῖο ἔγραφε. 6 Τότε ἡ μορφὴ τοῦ βασι-
λιᾶ ἀλλοιώθηκε ἀπὸ τὸν φόβο. Οἱ σκέψεις του τὸν κατατάραζαν, οἱ
ἀρθρώσεις τῆς μέσης του σὰν νὰ διαλύθηκαν καὶ τὰ γόνατά του
ἔτρεμαν καὶ χτυποῦσαν τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο.

7 Ὁ βασιλιὰς φώναξε μὲ μεγάλη φωνὴ νὰ ὁδηγήσουν ἐκεῖ μά-
γους, Χαλδαίους, ἀστρολόγους καὶ εἶπε στοὺς σοφοὺς τῆς Βαβυ-
λῶνος· *«Ἐκεῖνος ποὺ θὰ καταφέρει νὰ διαβάσει αὐτὴ τὴν γραφὴ
καὶ θὰ μοῦ γνωστοποιήσει τὸ νόημά της, θὰ ντυθεῖ τὴν βασιλικὴ πορ-
φύρα, τὸ χρυσὸ περιδέραιο θὰ τοποθετηθεῖ στὸν τράχηλό του καὶ
θὰ εἶναι ὁ τρίτος ἄρχοντας στὸ βασίλειό μου»*. 8 Ἔμπαιναν τότε
στὴν αἴθουσα τοῦ συμποσίου ὅλοι οἱ σοφοὶ τοῦ βασιλιᾶ καὶ δὲν μπο-

γραφὴν ἀναγνῶναι οὐδὲ τὴν σύγκρισιν γνωρίσαι τῷ βασιλεῖ. 9 καὶ ὁ βασιλεὺς Βαλτάσαρ σολὺ ἐταράχθη, καὶ ἡ μορφὴ αὐτοῦ ἠλλοιώθη ἐπ' αὐτῷ, καὶ οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ συνεταράσσοντο.

10 Καὶ εἰσῆλθεν ἡ βασίλισσα εἰς τὸν οἶκον τοῦ πότου καὶ εἶπε· βασιλεῦ, εἰς τὸν αἰῶνα ζῆθι· μὴ ταρασσέτωσάν σε οἱ διαλογισμοί σου, καὶ ἡ μορφή σου μὴ ἀλλοιούσθω· 11 ἔστιν ἀνὴρ ἐν τῇ βασιλείᾳ σου, ἐν ᾧ πνεῦμα Θεοῦ, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ πατρός σου γρηγόρησις καὶ σύνεσις εὑρέθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ ὁ πατήρ σου ἄρχοντα ἐπαοιδῶν, μάγων, Χαλδαίων, γαζαρηνῶν κατέστησεν αὐτόν, 12 ὅτι πνεῦμα περισσὸν ἐν αὐτῷ καὶ φρόνησις καὶ σύνεσις ἐν αὐτῷ, συγκρίνων ἐνύπνια καὶ ἀναγγέλλων κρατούμενα καὶ λύων συνδέσμους, Δανιήλ, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπέθηκεν ὄνομα αὐτῷ Βαλτάσαρ· νῦν οὖν κληθήτω, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ ἀναγγελεῖ σοι.

13 Τότε Δανιὴλ εἰσήχθη ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ Δανιήλ· σὺ εἶ Δανιήλ, ὁ ἀπὸ τῶν υἱῶν τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Ἰουδαίας, ἧς ἤγαγεν ὁ βασιλεὺς ὁ πατήρ μου; 14 ἤκουσα περὶ σοῦ ὅτι πνεῦμα Θεοῦ ἐν σοί, καὶ γρηγόρησις καὶ σύνεσις καὶ σοφία περισσὴ εὑρέθη ἐν σοί. 15 καὶ νῦν εἰσῆλθον ἐνώπιόν μου οἱ σοφοί, μάγοι, γαζαρηνοί, ἵνα τὴν γραφὴν ταύτην ἀναγνῶσι καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῆς γνωρίσωσί μοι, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν ἀναγγεῖλαί μοι. 16 καὶ ἐγὼ ἤκουσα περὶ σοῦ ὅτι δύνασαι κρίματα συγκρῖναι· νῦν οὖν ἐὰν δυνηθῇς τὴν γραφὴν ἀναγνῶναι καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῆς γνωρίσαι μοι, πορφύραν ἐνδύσῃ, καὶ ὁ μανιάκης ὁ χρυσοῦς ἔσται ἐπὶ τὸν τράχηλόν σου, καὶ τρίτος ἐν τῇ βασιλείᾳ μου ἄρξεις.

ροῦσαν οὔτε νὰ ἀναγνώσουν τὴν γραφή, οὔτε φυσικὰ νὰ γνωστοποιήσουν τὸ νόημά της στὸν βασιλιά. 9 Ὁ βασιλιὰς Βαλτάσαρ ταράχτηκε πολὺ καὶ ἡ μορφὴ τοῦ προσώπου του ἀλλοιώθηκε ἀπὸ τὴν ἀγωνία. Ἀλλὰ καὶ οἱ μεγιστᾶνες του ἐπίσης ἦσαν κι αὐτοὶ συγκλονισμένοι.

10 Τὴν ὥρα ἐκείνη μπῆκε ἡ βασιλομήτωρ στὴν αἴθουσα τοῦ συμποσίου καὶ εἶπε· *«Βασιλιά, νὰ ζεῖς αἰωνίως! Μὴ σὲ ταράζουν οἱ μαῦρες σκέψεις σου καὶ ἡ μορφὴ τοῦ προσώπου σου ἂς μὴν ἀλλοιώνεται ἀπὸ τὴν ἀγωνία.* 11 *Στὸ βασίλειό σου ὑπάρχει ἕνας ἄνθρωπος, πού μέσα του κατοικεῖ πνεῦμα θεοῦ, καὶ τὴν ἐποχὴ τοῦ πατέρα σου τὰ πράγματα ἀπέδειξαν ὅτι εἶχε μέσα του ἐγρήγορση καὶ σύνεση. Γι᾽ αὐτὸ ὁ βασιλιὰς Ναβουχοδονόσορ ὁ πατέρας σου τὸν διόρισε ἄρχοντα τῶν ἐξορκιστῶν, τῶν μάγων, τῶν Χαλδαίων, τῶν ἀστρολόγων.* 12 *Διότι μέσα του ὑπῆρχε πλούσια πνευματικὴ δύναμη καὶ φρόνηση καὶ σύνεση, ὥστε νὰ ἑρμηνεύει τὰ ὄνειρα, νὰ ἀποσαφηνίζει τὰ ἀσαφῆ καὶ νὰ λύνει τὰ δύσκολα προβλήματα. Αὐτὸς εἶναι ὁ Δανιήλ, τὸν ὁποῖο ὁ βασιλιὰς τότε ὀνόμασε Βαλτάσαρ. Κάλεσέ τον λοιπὸν τώρα, καὶ θὰ σοῦ φανερώσει τὴν ἐξήγηση τῆς γραφῆς».*

13 Τότε ὁ Δανιὴλ ὁδηγήθηκε μπροστὰ στὸν βασιλιά, καὶ ὁ βασιλιὰς τοῦ εἶπε· *«Ἐσὺ εἶσαι ὁ Δανιήλ, ὁ αἰχμάλωτος, ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ποὺ ὁ βασιλιὰς πατέρας μου ἔφερε ἐδῶ;* 14 *Ἄκουσα γιὰ σένα ὅτι ἔχεις πνεῦμα θεοῦ, καὶ ὅτι ἐγρήγορση καὶ σύνεση καὶ πλούσια σοφία βρίσκονται μέσα σου.* 15 *Μέχρι τώρα παρουσιάστηκαν μπροστά μου οἱ σοφοί, οἱ μάγοι, οἱ ἀστρολόγοι, γιὰ νὰ διαβάσουν αὐτὰ τὰ γράμματα καὶ νὰ μοῦ γνωστοποιήσουν τὸ νόημά τους. Ἀλλὰ δὲν μπόρεσαν νὰ μοῦ ποῦν τίποτε.* 16 *Ἐγὼ ὅμως ἔμαθα γιὰ σένα, ὅτι μπορεῖς νὰ ἀποκαλύψεις τὶς θεῖες ἀποφάσεις. Ἐὰν λοιπὸν τώρα μπορέσεις νὰ ἀναγνώσεις τὴν γραφὴ αὐτὴ καὶ νὰ μοῦ γνωστοποιήσεις τὸ νόημά της, θὰ ντυθεῖς μὲ τὴν βασιλικὴ πορφύρα, θὰ φορέσεις στὸν λαιμό σου χρυσὸ περιδέραιο καὶ θὰ ἀνακηρυχθεῖς τρίτος ἄρχοντας στὸ βασίλειό μου».*

17 Τότε ἀπεκρίθη Δανιὴλ καὶ εἶπεν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως· τὰ δόματά σου σοὶ ἔστω, καὶ τὴν δωρεὰν τῆς οἰκίας σου ἑτέρῳ δός, ἐγὼ δὲ τὴν γραφὴν ἀναγνώσομαι τῷ βασιλεῖ καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῆς γνωρίσω σοι. 18 βασιλεῦ, ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος τὴν βασιλείαν καὶ τὴν μεγαλωσύνην καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δόξαν ἔδωκε Ναβουχοδονόσορ τῷ πατρί σου, 19 καὶ ἀπὸ τῆς μεγαλωσύνης, ἧς ἔδωκεν αὐτῷ, πάντες οἱ λαοί, φυλαί, γλῶσσαι ἦσαν τρέμοντες καὶ φοβούμενοι ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ· οὓς ἠβούλετο αὐτὸς ἀνῄρει καὶ οὓς ἠβούλετο αὐτὸς ἔτυπτε καὶ οὓς ἠβούλετο αὐτὸς ὕψου καὶ οὓς ἠβούλετο αὐτὸς ἐταπείνου. 20 καὶ ὅτε ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐκραταιώθη τοῦ ὑπερηφανεύσασθαι, κατηνέχθη ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ ἡ τιμὴ ἀφῃρέθη ἀπ' αὐτοῦ, 21 καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐξεδιώχθη, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μετὰ τῶν θηρίων ἐδόθη, καὶ μετὰ τῶν ὀνάγρων ἡ κατοικία αὐτοῦ, καὶ χόρτον ὡς βοῦν ἐψώμιζον αὐτόν, καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐβάφη, ἕως οὗ ἔγνω ὅτι κυριεύει ὁ Θεὸς ὕψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ᾧ ἂν δόξῃ, δώσει αὐτήν.

22 Καὶ σὺ οὖν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Βαλτάσαρ οὐκ ἐταπείνωσας τὴν καρδίαν σου κατενώπιον τοῦ Θεοῦ· οὐ πάντα ταῦτα ἔγνως; 23 καὶ ἐπὶ τὸν Κύριον Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ὑψώθης, καὶ τὰ σκεύη τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἤνεγκαν ἐνώπιόν σου, καὶ σὺ καὶ οἱ μεγιστᾶνές σου καὶ αἱ παλλακαί σου καὶ αἱ παράκοιτοί σου οἶνον ἐπίνετε ἐν αὐτοῖς, καὶ τοὺς θεοὺς τοὺς χρυσοῦς καὶ ἀργυροῦς καὶ χαλκοῦς καὶ σιδηροῦς καὶ ξυλίνους καὶ λιθίνους, οἳ οὐ βλέπουσι καὶ οἳ οὐκ ἀκούουσι καὶ οὐ γινώσκουσιν, ἤνεσας καὶ τὸν Θεόν, οὗ ἡ πνοή σου ἐν χειρὶ αὐτοῦ

17 Ὁ Δανιὴλ ἀπάντησε τότε καὶ εἶπε πρὸς τὸν βασιλιά· «*Τὰ δῶρα σου ἂς μείνουν σὲ σένα καὶ τὰ πλούσια δῶρα τοῦ παλατιοῦ σου δῶσ᾽ τα σὲ κάποιον ἄλλο. Ἐγὼ ὅμως θὰ διαβάσω τὴν γραφὴ αὐτὴ γιὰ σένα τὸν βασιλιὰ καὶ θὰ σοῦ γνωστοποιήσω τὸ νόημά της.* 18 *Βασιλιά, ὁ ὕψιστος Θεὸς ἔδωσε στὸν πατέρα σου τὸν Ναβουχοδονόσορ βασιλικὴ κυριαρχία καὶ μεγαλεῖο καὶ τιμὴ καὶ δόξα.* 19 *Ἐξ αἰτίας τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ, ποὺ τοῦ ἔδωσε ὁ Θεός, ὅλοι οἱ λαοί, οἱ φυλὲς καὶ οἱ γλῶσσες τῆς γῆς τὸν ἔτρεμαν καὶ τὸν φοβοῦνταν. Αὐτὸς ὅποιους ἤθελε τοὺς σκότωνε καὶ ὅποιους ἤθελε τοὺς χτυποῦσε. Αὐτὸς ὅποιους ἤθελε τοὺς ἐξύψωνε καὶ τοὺς δόξαζε, καὶ ὅποιους ἤθελε τοὺς ταπείνωνε.* 20 *Ὅταν ὅμως ὁ νοῦς του κυριεύτηκε ἀπὸ ὑψηλοφροσύνη καὶ ἀλαζονεία καὶ τὸ πνεῦμα του ἐξ αἰτίας τῆς περηφάνιας του ἔγινε σκληρό, γκρεμίστηκε ἀπὸ τὸν βασιλικὸ θρόνο του καὶ ἔχασε κάθε τιμὴ καὶ δόξα.* 21 *Τὸν ἔδιωξαν ἀπὸ τὴν κοινωνία τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἡ καρδιά του ἄλλαξε καὶ ἔγινε ὅμοιος μὲ τὰ ἄγρια θηρία. Ἔμενε μαζὶ μὲ τοὺς ἄγριους ὄνους, ἀντὶ γιὰ ψωμὶ ἔτρωγε χορτάρι σὰν τὸ βόδι καὶ τὸ σῶμα του τὸ μούσκευε ἡ δροσιὰ τοῦ οὐρανοῦ. Ἔμεινε ἔτσι, μέχρις ὅτου ἀναγνώρισε ὅτι ὁ ὕψιστος Θεὸς εἶναι ὁ κύριος κάθε ἀνθρώπινης βασιλείας καὶ θὰ τὴν δώσει σὲ ὅποιον ἐκεῖνος ἀποφασίσει.*

22 *Ἀλλὰ κι ἐσὺ ὁ γιός του Βαλτάσαρ δὲν ταπείνωσες τὴν ψυχή σου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Δὲν τὰ ἤξερες ὅλα αὐτά;* 23 *Ἀλλὰ ἔδειξες ἔπαρση πρὸς τὸν Κύριο τὸν Θεὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ σοῦ ἔφεραν τὰ σκεύη τοῦ ναοῦ του, κι ἐσὺ καὶ οἱ μεγιστᾶνες σου καὶ οἱ παλλακίδες σου καὶ οἱ γυναῖκες σου πίνατε κρασὶ μὲ αὐτά. Καὶ ἐξύμνησες τοὺς θεοὺς τοὺς χρυσοὺς καὶ ἀργυροὺς καὶ χάλκινους καὶ σιδερένιους καὶ ξύλινους καὶ πέτρινους, οἱ ὁποῖοι οὔτε βλέπουν οὔτε ἀκοῦνε οὔτε καταλαβαίνουν. Αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς δοξολόγησες, ἐνῷ τὸν Θεό, στὰ χέρια τοῦ ὁποίου βρίσκεται ἡ ἀναπνοή σου καὶ ὅλη ἡ*

καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοί σου, αὐτὸν οὐκ ἐδόξασας. 24 διὰ τοῦτο ἐκ προσώπου αὐτοῦ ἀπεστάλη ἀστράγαλος χειρὸς καὶ τὴν γραφὴν ταύτην ἐνέταξε. 25 καὶ αὕτη ἡ γραφὴ ἐντεταγμένη· μανή, θεκέλ, φάρες. 26 τοῦτο τὸ σύγκριμα τοῦ ῥήματος· μανή, ἐμέτρησεν ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν σου καὶ ἐπλήρωσεν αὐτήν· 27 θεκέλ, ἐστάθη ἐν ζυγῷ καὶ εὑρέθη ὑστεροῦσα· 28 φάρες, διῄρηται ἡ βασιλεία σου, καὶ ἐδόθη Μήδοις καὶ Πέρσαις.

29 Καὶ εἶπε Βαλτάσαρ καὶ ἐνέδυσαν τὸν Δανιὴλ πορφύραν καὶ τὸν μανιάκην τὸν χρυσοῦν περιέθηκαν περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἐκήρυξε περὶ αὐτοῦ εἶναι αὐτὸν ἄρχοντα τρίτον ἐν τῇ βασιλείᾳ. 30 ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ ἀνῃρέθη Βαλτάσαρ ὁ βασιλεὺς ὁ Χαλδαίων. 31 καὶ Δαρεῖος ὁ Μῆδος παρέλαβε τὴν βασιλείαν, ὢν ἐτῶν ἑξήκοντα δύο.

6

1 Καὶ ἤρεσεν ἐνώπιον Δαρείου καὶ κατέστησεν ἐπὶ τῆς βασιλείας σατράπας ἑκατὸν εἴκοσι τοῦ εἶναι αὐτοὺς ἐν ὅλῃ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ 2 καὶ ἐπάνω αὐτῶν τακτικοὺς τρεῖς, ὧν ἦν Δανιὴλ εἷς ἐξ αὐτῶν, τοῦ ἀποδιδόναι αὐτοῖς τοὺς σατράπας λόγον, ὅπως ὁ βασιλεὺς μὴ ἐνοχλῆται. 3 καὶ ἦν Δανιὴλ ὑπὲρ αὐτούς, ὅτι πνεῦμα περισσὸν ἐν αὐτῷ. καὶ ὁ βασιλεὺς κατέστησεν αὐτὸν ἐφ' ὅλης τῆς βασιλείας αὐτοῦ. 4 καὶ οἱ τακτικοὶ καὶ οἱ σατράπαι ἐζήτουν πρόφασιν εὑρεῖν κατὰ Δανιήλ· καὶ πᾶσαν πρόφασιν καὶ παράπτωμα καὶ ἁμαρτίαν οὐχ εὗρον κατ' αὐτοῦ, ὅτι πιστὸς ἦν. 5 καὶ εἶπον

πορεία τῆς ζωῆς σου, αὐτὸν δὲν τὸν δόξασες. 24 Γι᾽ αὐτὸ ἐκ μέρους αὐτοῦ στάλθηκε ὁ καρπὸς τοῦ χεριοῦ καὶ ἔγραψε τὴν γραφὴ αὐτὴ πάνω στὸν τοῖχο. 25 Καὶ αὐτὴ ἡ ἀποτυπωμένη ἐπάνω στὸν τοῖχο γραφὴ λέει· "Μανή, θεκέλ, φάρες". 26 Ἄκουσε λοιπὸν καὶ τὴν ἑρμηνεία τῆς γραφῆς αὐτῆς. Μανὴ σημαίνει: Ὁ Θεὸς μέτρησε τὴν βασιλεία σου καὶ τὴν τελείωσε. 27 Θεκὲλ σημαίνει: Ζυγιάστηκε ἡ βασιλεία σου καὶ βρέθηκε λειψή. 28 Φάρες σημαίνει: Διαιρέθηκε ἡ βασιλεία σου καὶ δόθηκε στοὺς Μήδους καὶ στοὺς Πέρσες».

29 Ἀμέσως ὁ Βαλτάσαρ διέταξε καὶ ἔντυσαν τὸν Δανιὴλ μὲ τὴν βασιλικὴ πορφύρα, καί κρέμασαν στὸν λαιμό του τὸ χρυσὸ περιδέραιο καὶ μὲ ἕναν κήρυκα ἀνήγγειλε ὅτι ὁ Δανιὴλ εἶναι ὁ τρίτος ἄρχοντας στὸ βασίλειό του. 30 Τὴν ἴδια ὅμως ἐκείνη νύχτα δολοφονήθηκε ὁ Βαλτάσαρ ὁ βασιλιὰς τῶν Χαλδαίων. 31 Τὴν βασιλεία του τὴν ἀνέλαβε ὁ Δαρεῖος ὁ Μῆδος, ποὺ ἦταν ἡλικίας ἑξῆντα δύο ἐτῶν.

6

1 Ὁ Δαρεῖος θεώρησε καλὸ νὰ ἐγκαταστήσει στὸ βασίλειό του ἑκατὸν εἴκοσι σατράπες, γιὰ νὰ εἶναι αὐτοὶ ἄρχοντες σὲ ὅλη τὴν αὐτοκρατορία του. 2 Καὶ πάνω ἀπὸ αὐτοὺς τοποθέτησε τρεῖς ἀνώτατους διοικητές. Ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν ὁ Δανιήλ. Οἱ ἑκατὸν εἴκοσι σατράπες ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ λογοδοτοῦν στοὺς τρεῖς αὐτούς, γιὰ νὰ μὴν ἐνοχλεῖται ὁ βασιλιάς. 3 Καὶ ὁ Δανιὴλ ξεχώριζε ἀπὸ ὅλους, διότι εἶχε πλούσιο πνευματικὸ χάρισμα, καὶ γι᾽ αὐτὸ ὁ βασιλιὰς τὸν διόρισε γενικὸ ἀρχηγὸ ὅλου τοῦ βασιλείου του. 4 Οἱ δύο ἀνώτατοι διοικητὲς καὶ οἱ ἑκατὸν εἴκοσι σατράπες ἀναζητοῦσαν, γιὰ λόγους φθόνου, νὰ βροῦν κάποια κατηγορία ἐναντίον τοῦ Δανιήλ. Δὲν μποροῦσαν ὅμως νὰ τοῦ βροῦν καμμία αἰτία καὶ κανένα παράπτωμα καὶ κανένα σφάλμα, διότι ἦταν πιστὸς στὸν βασιλιὰ καὶ

οἱ τακτικοί· οὐχ εὑρήσομεν κατὰ Δανιὴλ τρόφασιν, εἰ μὴ ἐν νομίμοις θεοῦ αὐτοῦ.

6 Τότε οἱ τακτικοὶ καὶ οἱ σατράπαι παρέστησαν τῷ βασιλεῖ καὶ εἶπαν αὐτῷ· Δαρεῖε βασιλεῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας ζῆθι· 7 συνεβουλεύσαντο πάντες οἱ ἐπὶ τῆς βασιλείας σου στρατηγοὶ καὶ σατράπαι, ὕπατοι καὶ τοπάρχαι, τοῦ στῆσαι στάσει βασιλικῇ καὶ ἐνισχῦσαι ὁρισμόν, ὅπως ὃς ἂν αἰτήσῃ αἴτημα παρὰ παντὸς θεοῦ καὶ ἀνθρώπου ἕως ἡμερῶν τριάκοντα, ἀλλ' ἢ παρὰ σοῦ, βασιλεῦ, ἐμβληθήσεται εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων. 8 νῦν οὖν, βασιλεῦ, στῆσον τὸν ὁρισμὸν καὶ ἔκθες γραφήν, ὅπως μὴ ἀλλοιωθῇ τὸ δόγμα Περσῶν καὶ Μήδων. 9 τότε ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος ἐπέταξε γραφῆναι τὸ δόγμα.

10 Καὶ Δανιήλ, ἡνίκα ἔγνω ὅτι ἐνετάγη τὸ δόγμα, εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ αἱ θυρίδες ἀνεῳγμέναι αὐτῷ ἐν τοῖς ὑπερῴοις αὐτοῦ κατέναντι Ἰερουσαλήμ, καὶ καιροὺς τρεῖς τῆς ἡμέρας ἦν κάμπτων ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ καὶ προσευχόμενος καὶ ἐξομολογούμενος ἐναντίον τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, καθὼς ἦν ποιῶν ἔμπροσθεν. 11 τότε οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι παρετήρησαν καὶ εὗρον τὸν Δανιὴλ ἀξιοῦντα καὶ δεόμενον τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ. 12 καὶ προσελθόντες λέγουσι τῷ βασιλεῖ· βασιλεῦ, οὐχ ὁρισμὸν ἔταξας, ὅπως πᾶς ἄνθρωπος, ὃς ἂν αἰτήσῃ παρὰ παντὸς θεοῦ καὶ ἀνθρώπου αἴτημα ἕως ἡμερῶν τριάκοντα, ἀλλ' ἢ παρὰ σοῦ, βασιλεῦ, ἐμβληθήσεται εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων; καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς· ἀληθινὸς ὁ λόγος, καὶ τὸ δόγμα Μήδων καὶ Περσῶν οὐ παρελεύσεται.

στὰ καθήκοντά του. 5 Εἶπαν λοιπὸν τότε οἱ δύο ἀνώτατοι διοικητές· *«Δὲν θὰ κατορθώσουμε νὰ βροῦμε ἐναντίον τοῦ Δανιὴλ κάποια αἰτία κατηγορίας, παρὰ μόνο σὲ κάτι ποὺ νὰ σχετίζεται μὲ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ του».*

6 Τότε οἱ δύο ἀνώτατοι διοικητὲς καὶ οἱ σατράπες παρουσιάστηκαν ἐνώπιον τοῦ βασιλιᾶ καὶ τοῦ εἶπαν· *«Δαρεῖε βασιλεῦ, νὰ ζήσεις αἰωνίως. 7 Συμφώνησαν ὅλοι οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ σατράπες καὶ οἱ ὕπατοι καὶ οἱ τοπάρχες τῆς αὐτοκρατορίας σου, νὰ ἐκδοθεῖ καὶ νὰ τεθεῖ σὲ ἰσχὺ βασιλικὴ διαταγή, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ὅποιος θὰ ζητήσει κάτι ἀπὸ ὁποιονδήποτε ἄλλον, ἀπὸ θεὸ μέχρι ἄνθρωπο, γιὰ τριάντα ἡμέρες, ἐκτὸς ἀπὸ σένα, βασιλιά, νὰ τὸν ρίξουμε στὸν λάκκο τῶν λεόντων. 8 Τώρα λοιπόν, βασιλιά, ὑπόγραψε αὐτὴ τὴν διαταγὴ καὶ κοινοποίησέ την, ὥστε νὰ μὴν ἔχει κανεὶς τὸ δικαίωμα νὰ τροποποίησει ἢ νὰ ἀκυρώσει τὸν νόμο τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μήδων».* 9 Τότε ὁ βασιλιὰς Δαρεῖος διέταξε νὰ δημοσιευθεῖ τὸ διάταγμα, τὸ ὁποῖο ἐπεκύρωσε.

10 Ὁ Δανιὴλ ὅταν ἔμαθε ὅτι συντάχτηκε καὶ δημοσιεύθηκε αὐτὸ τὸ διάταγμα, μπῆκε στὸ σπίτι του. Τὰ παράθυρα τοῦ ὑπερώου του ἦσαν ἀνοικτὰ ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Ἰερουσαλήμ, καὶ τρεῖς φορὲς τὴν ἡμέρα γονάτιζε καὶ προσευχόταν καὶ δοξολογοῦσε τὸν Θεόν, ὅπως ἔκανε καὶ τὶς προηγούμενες μέρες. 11 Τότε οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι παρακολούθησαν τὸν Δανιὴλ καὶ τὸν βρῆκαν νὰ προσεύχεται καὶ νὰ παρακαλᾶ τὸν Θεό. 12 Παρουσιάστηκαν λοιπὸν στὸν βασιλιὰ καὶ τοῦ εἶπαν· *«Βασιλιά, ἐσὺ δὲν ὑπέγραψες καὶ δημοσίευσες τὸ διάταγμα νὰ ρίχνεται στὸν λάκκο τῶν λεόντων κάθε ἄνθρωπος ποὺ θὰ ζητοῦσε κάτι ἀπὸ ὁποιονδήποτε ἄλλο, ἀπὸ θεὸ μέχρι ἄνθρωπο, γιὰ τριάντα ἡμέρες, παρὰ μόνον ἀπὸ ἐσένα;»* Καὶ ὁ βασιλιὰς ἀπάντησε· *«Εἶναι ἀλήθεια αὐτὸ ποὺ λέτε, καὶ ὁ νόμος τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν δὲν πρόκειται νὰ ἀκυρωθεῖ».*

13 Τότε ἀπεκρίθησαν καὶ λέγουσιν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως· Δανιὴλ ὁ ἀπὸ τῶν υἱῶν τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Ἰουδαίας οὐχ ὑπετάγη τῷ δόγματί σου, καὶ καιροὺς τρεῖς τῆς ἡμέρας αἰτεῖ παρὰ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ τὰ αἰτήματα αὐτοῦ. 14 τότε ὁ βασιλεύς, ὡς τὸ ῥῆμα ἤκουσε, πολὺ ἐλυπήθη ἐπ' αὐτῷ καὶ περὶ τοῦ Δανιὴλ ἠγωνίσατο τοῦ ἐξελέσθαι αὐτὸν καὶ ἕως ἑσπέρας ἦν ἀγωνιζόμενος τοῦ ἐξελέσθαι αὐτόν. 15 τότε οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι λέγουσι τῷ βασιλεῖ· γνῶθι, βασιλεῦ, ὅτι τὸ δόγμα Μήδοις καὶ Πέρσαις τοῦ πᾶν ὁρισμὸν καὶ στάσιν, ἣν ἂν ὁ βασιλεὺς στήσῃ, οὐ δεῖ παραλλάξαι.

16 Τότε ὁ βασιλεὺς εἶπε καὶ ἤγαγον τὸν Δανιὴλ καὶ ἐνέβαλον αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων· καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ Δανιήλ· ὁ θεός σου, ᾧ σὺ λατρεύεις ἐνδελεχῶς, αὐτὸς ἐξελεῖταί σε. 17 καὶ ἤνεγκαν λίθον καὶ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὸ στόμα τοῦ λάκκου, καὶ ἐσφραγίσατο ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ δακτυλίῳ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ δακτυλίῳ τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ, ὅπως μὴ ἀλλοιωθῇ πρᾶγμα ἐν τῷ Δανιήλ. 18 καὶ ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ ἐκοιμήθη ἄδειπνος, καὶ ἐδέσματα οὐκ εἰσήνεγκαν αὐτῷ καὶ ὁ ὕπνος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ἔκλεισεν ὁ Θεὸς τὰ στόματα τῶν λεόντων, καὶ οὐ παρηνώχλησαν τῷ Δανιήλ. 19 τότε ὁ βασιλεὺς ἀνέστη τὸ πρωὶ ἐν τῷ φωτὶ καὶ ἐν σπουδῇ ἦλθεν ἐπὶ τὸν λάκκον τῶν λεόντων· 20 καὶ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν τῷ λάκκῳ ἐβόησε φωνῇ ἰσχυρᾷ· Δανιήλ, ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ Θεός σου, ᾧ σὺ λατρεύεις ἐνδελεχῶς, εἰ ἠδυνήθη ἐξελέσθαι σε ἐκ τοῦ στόματος τῶν λεόντων; 21 καὶ εἶπε Δανιὴλ τῷ βασιλεῖ· βασιλεῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας ζῆθι. 22 ὁ

13 Τότε οἱ ἄντρες ἐκεῖνοι πῆγαν καὶ μίλησαν ἐνώπιον τοῦ βασιλιᾶ· *«Ὁ Δανιήλ, ἕνας ἀπὸ τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίους, δὲν ὑποτάχτηκε στὴν διαταγή σου καὶ τρεῖς φορὲς τὴν ἡμέρα προσεύχεται στὸν Θεό του καὶ ὑποβάλλει σ᾽ αὐτὸν τὰ αἰτήματά του».* 14 Τότε ὁ βασιλιάς, ὅταν ἄκουσε αὐτὸν τὸν λόγο, λυπήθηκε πάρα πολὺ γι᾽ αὐτό, καὶ πάσχιζε νὰ σώσει τὸν Δανιὴλ ἀπὸ τὴν καταδίκη, καὶ μέχρι τὸ βράδυ βασάνιζε τὴν σκέψη του καὶ ἀγωνιζόταν νὰ τὸν γλιτώσει. 15 Τότε οἱ ἄντρες ἐκεῖνοι λένε στὸν βασιλιά· *«Ἔχε ὑπ᾽ ὄψη σου, βασιλιά, ὅτι σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν κανένα διάταγμα ποὺ ἀποφασίζει ὁ βασιλιὰς δὲν τροποποιεῖται καὶ δὲν ἀκυρώνεται».*

16 Τότε ὁ βασιλιὰς διέταξε καὶ ἔφεραν τὸν Δανιὴλ καὶ τὸν ἔριξαν στὸν λάκκο τῶν λεόντων. Καὶ εἶπε ὁ βασιλιὰς στὸν Δανιήλ· *«Ὁ Θεός σου, τὸν ὁποῖο λατρεύεις πάντοτε μὲ πιστότητα, αὐτὸς θὰ σὲ γλιτώσει».* 17 Ἔφεραν ἕναν βράχο καὶ ἔφραξαν τὸ στόμιο τοῦ λάκκου, ἐνῷ ὁ βασιλιὰς τὸν σφράγισε μὲ τὸ δαχτυλίδι του καὶ μὲ τὸ δαχτυλίδι τῶν μεγιστάνων του, ὥστε νὰ μὴ γίνει καμμία εὐνοϊκὴ τροποποίηση γιὰ τὸν Δανιήλ. 18 Ὁ βασιλιὰς καταλυπημένος ἐπέστρεψε στὸ ἀνάκτορό του καὶ ἔπεσε γιὰ ὕπνο χωρὶς νὰ δειπνήσει, καὶ δὲν τοῦ ἔφεραν καθόλου φαγητά, ἐνῷ καὶ ὁ ὕπνος ἔφυγε ἀπὸ τὰ βλέφαρά του. Ὁ Θεὸς ὅμως ἔκλεισε τὰ στόματα τῶν λιονταριῶν καὶ δὲν παρενόχλησαν καθόλου τὸν Δανιήλ. 19 Ὅταν ἦρθε τὸ πρωὶ μὲ τὸ πρῶτο φῶς, σηκώθηκε ὁ βασιλιὰς καὶ βιαστικὸς ἔτρεξε στὸν λάκκο τῶν λεόντων. 20 Καὶ καθὼς πλησίαζε στὸν λάκκο, φώναξε μὲ φωνὴ δυνατή· *«Δανιήλ, δοῦλε τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, ὁ Θεὸς τὸν ὁποῖο πάντοτε λατρεύεις μὲ πιστότητα, μπόρεσε νὰ σὲ σώσει ἀπὸ τὸ στόμα τῶν λιονταριῶν;»* 21 Καὶ ὁ Δανιὴλ ἀπάντησε στὸν βασιλιά· *«Βασιλιά, νὰ ζήσεις αἰωνίως.* 22 *Ὁ Θεός μου ἔστειλε τὸν ἄγγελό του καὶ ἔφραξε τὰ στόματα τῶν λιονταριῶν, καὶ ἔτσι κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς δὲν μὲ ἔβλαψε, διότι ἐγὼ τὸ ὀρθὸ καὶ εὐθὺ ἔπραξα ἀπέναντι*

Θεός μου ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐνέφραξε τὰ στόματα τῶν λεόντων, καὶ οὐκ ἐλυμήναντό με, ὅτι κατέναντι αὐτοῦ εὐθύτης εὑρέθη ἐμοί· καὶ ἐνώπιον σέ σου, βασιλεῦ, παράπτωμα οὐκ ἐποίησα.

23 τότε ὁ βασιλεὺς πολὺ ἠγαθύνθη ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὸν Δανιὴλ εἶπεν ἀνενέγκαι ἐκ τοῦ λάκκου. καὶ ἀνηνέχθη Δανιὴλ ἐκ τοῦ λάκκου, καὶ πᾶσα διαφθορὰ οὐχ εὑρέθη ἐν αὐτῷ, ὅτι ἐπίστευσεν ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ. 24 καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, καὶ ἠγάγοσαν τοὺς ἄνδρας τοὺς διαβαλόντας τὸν Δανιήλ, καὶ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων ἐνεβλήθησαν, αὐτοὶ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν· καὶ οὐκ ἔφθασαν εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ λάκκου, ἕως οὗ ἐκυρίευσαν αὐτῶν οἱ λέοντες καὶ πάντα τὰ ὀστᾶ αὐτῶν ἐλέπτυναν.

25 Τότε Δαρεῖος ὁ βασιλεὺς ἔγραψε πᾶσι τοῖς λαοῖς, φυλαῖς, γλώσσαις, τοῖς οἰκοῦσιν ἐν πάσῃ τῇ γῇ· εἰρήνη ὑμῖν πληθυνθείη· 26 ἐκ προσώπου μου ἐτέθη δόγμα τοῦτο ἐν πάσῃ ἀρχῇ τῆς βασιλείας μου εἶναι τρέμοντας καὶ φοβουμένους ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ Δανιήλ, ὅτι αὐτός ἐστι Θεὸς ζῶν καὶ μένων εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται, καὶ ἡ κυριεία αὐτοῦ ἕως τέλους· 27 ἀντιλαμβάνεται καὶ ῥύεται καὶ ποιεῖ σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅστις ἐξείλατο τὸν Δανιὴλ ἐκ χειρὸς τῶν λεόντων. 28 καὶ Δανιὴλ κατηύθυνεν ἐν τῇ βασιλείᾳ Δαρείου καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ Κύρου τοῦ Πέρσου.

τοῦ Θεοῦ μου. Ἀλλὰ καὶ ἀπέναντί σου, βασιλιά, δὲν διέπραξα κανένα παράπτωμα».

23 Τότε ὁ βασιλιὰς ἔνιωσε μεγάλη χαρὰ καὶ διέταξε νὰ βγάλουν ἀμέσως τὸν Δανιὴλ ἀπὸ τὸν λάκκο. Καὶ πράγματι τὸν ἀνέβασαν ἀπὸ τὸν λάκκο καὶ τὸν βρῆκαν ἀκέραιο καὶ ἀβλαβῆ, διότι εἶχε πλήρη ἐμπιστοσύνη στὸν Θεό του. 24 Ὁ βασιλιὰς διέταξε τότε καὶ ἔφεραν τοὺς ἄντρες ποὺ εἶχαν συκοφαντήσει τὸν Δανιήλ, καὶ τοὺς ἔριξαν στὸν λάκκο τῶν λεόντων, αὐτοὺς καὶ τὰ παιδιά τους καὶ τὶς γυναῖκες τους. Καὶ προτοῦ καλὰ καλὰ νὰ φτάσουν στὸν πάτο τοῦ λάκκου, τὰ λιοντάρια τοὺς ἅρπαξαν καὶ τοὺς καταβρόχθισαν· ἀκόμη καὶ τὰ κόκκαλά τους τὰ λιάνισαν.

25 Τότε ὁ Δαρεῖος ὁ βασιλιὰς ἔστειλε ἔγγραφη ἐγκύκλιο πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῶν λαῶν, τῶν φυλῶν καὶ τῶν γλωσσῶν, ποὺ κατοικοῦσαν σὲ ὅλη τὴν αὐτοκρατορία του καὶ εἶπε· *«Εὔχομαι νὰ ἔχετε πάντοτε πλούσια εἰρήνη.* 26 *Ἐξεδόθη ἐκ μέρους μου τοῦτο τὸ διάταγμα πρὸς ὅλες τὶς ἀρχὲς καὶ ἐξουσίες τοῦ βασιλείου μου: Ὅλοι οἱ ὑπήκοοί μου νὰ τρέμουν καὶ νὰ φοβοῦνται τὸν Θεὸ τοῦ Δανιήλ, διότι αὐτὸς εἶναι Θεὸς πραγματικὸς καὶ ζωντανὸς καὶ αἰώνια ἀναλλοίωτος. Ἡ βασιλεία του ποτὲ δὲν θὰ ὑποστεῖ τὴν παραμικρὴ καταστροφή, καὶ ἡ κυριαρχία του δὲν θὰ ἔχει τέλος.* 27 *Βοηθᾶ καὶ προστατεύει καὶ γλιτώνει ἀπὸ ὁποιονδήποτε κίνδυνο κάθε ἕναν ποὺ ἔχει ἀνάγκη, ἐργάζεται θαυμαστὰ σημεῖα καὶ ὑπερφυσικὰ ἔργα στὸν οὐρανὸ καὶ στὴν γῆ. Αὐτὸς εἶναι ποὺ ἔσωσε τὸν Δανιὴλ ἀπὸ τὰ νύχια καὶ τὰ δόντια τῶν λιονταριῶν».*

28 Καὶ ἔτσι ὁ Δανιὴλ εὐτυχοῦσε καὶ δοξαζόταν καὶ πρόκοβε κατὰ τὴν βασιλεία τοῦ Δαρείου καὶ κατὰ τὴν βασιλεία τοῦ Κύρου τοῦ Πέρση.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

7

1 Ἐν ἔτει πρώτῳ Βαλτάσαρ βασιλέως Χαλδαίων Δανιὴλ ἐνύπνιον εἶδε, καὶ αἱ ὁράσεις τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ, καὶ τὸ ἐνύπνιον αὐτοῦ ἔγραψεν·

2 Ἐγὼ Δανιὴλ ἐθεώρουν ἐν ὁράματί μου τῆς νυκτὸς καὶ ἰδοὺ οἱ τέσσαρες ἄνεμοι τοῦ οὐρανοῦ προσέβαλον εἰς τὴν θάλασσαν τὴν μεγάλην. 3 καὶ τέσσαρα θηρία μεγάλα ἀνέβαινον ἐκ τῆς θαλάσσης διαφέροντα ἀλλήλων. 4 τὸ πρῶτον ὡσεὶ λέαινα, καὶ πτερὰ αὐτῇ ὡσεὶ ἀετοῦ· ἐθεώρουν ἕως οὗ ἐξετίλη τὰ πτερὰ αὐτῆς, καὶ ἐξήρθη ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐπὶ ποδῶν ἀνθρώπου ἐστάθη, καὶ καρδία ἀνθρώπου ἐδόθη αὐτῇ. 5 καὶ ἰδοὺ θηρίον δεύτερον ὅμοιον ἄρκῳ, καὶ εἰς μέρος ἓν ἐστάθη, καὶ τρεῖς πλευραὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῆς ἀναμέσον τῶν ὀδόντων αὐτῆς, καὶ οὕτως ἔλεγον αὐτῇ· ἀνάστηθι, φάγε σάρκας πολλάς. 6 ὀπίσω τούτου ἐθεώρουν καὶ ἰδοὺ θηρίον ἕτερον ὡσεὶ πάρδαλις, καὶ αὐτῇ πτερὰ τέσσαρα πετεινοῦ ὑπεράνω αὐτῆς, καὶ τέσσαρες κεφαλαὶ τῷ θηρίῳ, καὶ ἐξουσία ἐδόθη αὐτῇ. 7 ὀπίσω τούτου ἐθεώρουν καὶ ἰδοὺ θηρίον τέταρτον φοβερὸν καὶ ἔκθαμβον καὶ ἰσχυρὸν περισσῶς, καὶ οἱ ὀδόντες αὐτοῦ σιδηροῖ μεγάλοι, ἐσθίον καὶ λεπτῦνον καὶ τὰ ἐπίλοιπα τοῖς ποσὶν αὐτοῦ συνεπάτει, καὶ αὐτὸ διάφορον περισσῶς παρὰ πάντα τὰ θηρία τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ κέρατα δέκα αὐτῷ.

8 Προσενόουν τοῖς κέρασιν αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ κέρας ἕτερον μικρὸν ἀνέβη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ τρία κέρατα τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐξερ-

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

7

1 Κατὰ τὸ πρῶτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Βαλτάσαρ τοῦ βασιλιᾶ τῶν Χαλδαίων, ὁ Δανιὴλ εἶδε ὄνειρο καὶ θεῖα ὁράματα μὲ τὴν διάνοιά του, καθὼς κοιμόταν ἐπάνω στὸ κρεβάτι του. Καὶ κατέγραψε αὐτὸ τὸ ὄνειρό του:

2 Ἐγὼ ὁ Δανιὴλ εἶδα τὴν νύχτα ἕνα ὅραμα· καὶ νὰ τέσσερις ἄνεμοι ἀπὸ τὸν οὐρανὸ χτύπησαν καὶ ἀνατάραξαν τὴν θάλασσα τὴν μεγάλη (τὴν Μεσόγειο). 3 Καὶ τέσσερα μεγάλα θηρία, διαφορετικὰ τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἔβγαιναν ἀπὸ τὴν θάλασσα. 4 Τὸ πρῶτο ἔμοιαζε μὲ λέαινα καὶ εἶχε φτερὰ σὰν τοῦ ἀετοῦ. Ἔβλεπα μὲ προσοχή, ἕως ὅτου μαδήθηκαν τὰ φτερά της, καὶ σηκώθηκε ὄρθια στὴν γῆ καὶ στάθηκε στὰ πόδια της σὰν ἄνθρωπος, καὶ τῆς δόθηκε ἀνθρώπινη καρδιά. 5 Καὶ νά ἐμφανίστηκε ὕστερα ἕνα δεύτερο θηρίο σὰν ἀρκούδα. Καὶ στάθηκε ὄρθια γέρνοντας πρὸς τὸ ἕνα μέρος, καὶ στὸ στόμα της ἀνάμεσα στὰ δόντια της ὑπῆρχαν τρία πλευρὰ μὲ κρέας, καὶ μία φωνὴ τῆς ἔλεγε: *Σήκω καὶ φάε πολλὲς σάρκες*. 6 Ἀμέσως πίσω ἀπὸ αὐτὸ τὸ θηρίο ἔβλεπα νὰ ἔρχεται ἄλλο θηρίο, ποὺ ἔμοιαζε μὲ λεοπάρδαλη. Σ᾽ αὐτὴν καὶ στὸ ἐπάνω μέρος τοῦ σώματός της ὑπῆρχαν τέσσερις φτεροῦγες πτηνοῦ, καὶ εἶχε ἐπίσης τὸ ἴδιο θηρίο τέσσερα κεφάλια, καὶ δόθηκε στὴν λεοπάρδαλη μεγάλη ἐξουσία. 7 Πίσω ἀπὸ αὐτὸ τὸ θηρίο εἶδα νὰ ἔρχεται ἀμέσως ἕνα ἄλλο τέταρτο φοβερὸ θηρίο ποὺ δημιουργοῦσε κατάπληξη καὶ τρόμο, καὶ ἦταν πάρα πολὺ ἰσχυρό. Τὰ δόντια του ἦσαν μεγάλα καὶ σιδερένια· κατέτρωγε καὶ λιάνιζε τὰ θύματά του, καὶ τὰ ὑπολείμματά τους τὰ καταπατοῦσε μὲ τὰ πόδια του. Τὸ θηρίο αὐτὸ ἦταν πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ προηγούμενα θηρία, καὶ εἶχε δέκα κέρατα.

8 Καθὼς παρατηροῦσα μὲ προσοχὴ τὰ κέρατά του, ξαφνικὰ ἕνα μικρὸ κέρατο φύτρωσε ἀνάμεσα στὰ ἄλλα. Καὶ τρία ἀπὸ τὰ δέκα

ριζώθη ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ὀφθαλμοὶ ὡσεὶ ὀφθαλμοὶ ἀνθρώπου ἐν τῷ κέρατι τούτῳ καὶ στόμα λαλοῦν μεγάλα. 9 Ἐθεώρουν ἕως ὅτου οἱ θρόνοι ἐτέθησαν, καὶ παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθητο, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών, καὶ ἡ θρὶξ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον καθαρόν, ὁ θρόνος αὐτοῦ φλὸξ πυρός, οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον· 10 ποταμὸς πυρὸς εἵλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ· χίλιαι χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ μύριαι μυριάδες παρειστήκεισαν αὐτῷ· κριτήριον ἐκάθισε, καὶ βίβλοι ἠνεῴχθησαν. 11 ἐθεώρουν τότε ἀπὸ φωνῆς τῶν λόγων τῶν μεγάλων, ὧν τὸ κέρας ἐκεῖνο ἐλάλει, ἕως οὗ ἀνῃρέθη τὸ θηρίον καὶ ἀπώλετο, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐδόθη εἰς καῦσιν πυρός. 12 καὶ τῶν λοιπῶν θηρίων μετεστάθη ἡ ἀρχή, καὶ μακρότης ζωῆς ἐδόθη αὐτοῖς ἕως καιροῦ καὶ καιροῦ. 13 ἐθεώρουν ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς καὶ ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος ἦν καὶ ἕως τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασε καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ προσηνέχθη. 14 καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ βασιλεία, καὶ πάντες οἱ λαοί, φυλαί, γλῶσσαι αὐτῷ δουλεύσουσιν· ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος, ἥτις οὐ παρελεύσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται.

15 Ἔφριξε τὸ πνεῦμά μου ἐν τῇ ἕξει μου, ἐγὼ Δανιήλ, καὶ αἱ ὁράσεις τῆς κεφαλῆς μου ἐτάρασσόν με. 16 καὶ προσῆλθον ἑνὶ τῶν ἑστηκότων καὶ τὴν ἀκρίβειαν ἐζήτουν παρ αὐτοῦ μαθεῖν περὶ πάντων τούτων, καὶ εἶπέ μοι τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν σύγκρισιν τῶν λόγων ἐγνώρισέ μοι· 17 ταῦτα τὰ θηρία τὰ μεγάλα τὰ τέσσαρα, τέσσαρες βασιλεῖαι ἀναστήσονται ἐπὶ τῆς γῆς, 18 αἳ ἀρθήσονται·

προηγούμενα κέρατα ξεριζώθηκαν ἀπὸ μπροστά του. Καὶ νὰ φάνηκαν στὸ μικρὸ αὐτὸ κέρατο μάτια ὅμοια μὲ ἀνθρώπινα μάτια καὶ στόμα ποὺ μιλοῦσε μὲ κομπορρημοσύνη καὶ ἀλαζονεία. 9 Παρατηροῦσα μὲ προσοχὴ καὶ ἔβλεπα, μέχρις ὅτου τοποθετήθηκαν θρόνοι καὶ ὁ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν κάθησε στὸν θρόνο. Τὸ ἔνδυμά του ἦταν λευκὸ σὰν τὸ χιόνι καὶ οἱ τρίχες τοῦ κεφαλιοῦ του λευκὲς σὰν τὸ καθαρὸ ὁλόλευκο μαλλί. Ὁ θρόνος του ἦταν σὰν φλόγα φωτιᾶς καὶ οἱ τροχοὶ τοῦ θρόνου του σὰν φωτιὰ ποὺ πετάει φλόγες. 10 Ἕνας πύρινος ποταμὸς ἔτρεχε μπροστά του· χίλιες χιλιάδες ἀγγέλων τὸν ὑπηρετοῦσαν καὶ μύριες μυριάδων στέκονταν δίπλα του. Στήθηκε ἕνα δικαστήριο καὶ βιβλία ἀνοίχτηκαν. 11 Στράφηκα τότε πρὸς τὰ ἐκεῖ ποὺ ἀκουγόταν μία φωνὴ μὲ καυχησιολογίες, τὶς ὁποῖες ξεστόμιζε ἐκεῖνο τὸ μικρὸ κέρατο, μέχρις ὅτου ἐξοντώθηκε τὸ θηρίο καὶ ἐξαφανίστηκε καὶ τὸ σῶμα του παραδόθηκε νὰ καεῖ στὴν φωτιά. 12 Καὶ τὰ ὑπόλοιπα θηρία ἔχασαν τὴν ἐξουσία τους, ἀλλὰ τοὺς δόθηκε παράταση ζωῆς μέχρι ἕναν ὁρισμένο καιρό. 13 Παρατηροῦσα προσεκτικὰ αὐτὸ τὸ νυχτερινὸ ὅραμα, καὶ νὰ πλησίαζε κάποιος σὰν γιὸς ἀνθρώπου πάνω στὰ σύννεφα τοῦ οὐρανοῦ, ἔφτασε στὸν παλαιὸ τῶν ἡμερῶν καὶ ἀμέσως τὸν ὁδήγησαν μπροστά του. 14 Καὶ τοῦ δόθηκε ἡ ἐξουσία, ἡ τιμὴ καὶ ἡ βασιλεία καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, λαοί, φυλὲς καὶ γλῶσσες θὰ τὸν ὑπηρετήσουν. Ἡ ἐξουσία του θὰ εἶναι ἐξουσία αἰώνια καὶ ἡ βασιλεία του ποτὲ δὲν θὰ καταστραφεῖ.

15 Ἐγὼ ὁ Δανιὴλ ἔφριξα μέσα στὴν ψυχή μου, καὶ τὰ ὁράματα μέσα στὸ μυαλό μου μὲ συντάραξαν. 16 Πλησίασα τότε σὲ ἕναν ἀπὸ τοὺς παρισταμένους καὶ τοῦ ζητοῦσα νὰ μάθω τὴν ἀκριβῆ σημασίαν ὅλων αὐτῶν. Καὶ μοῦ εἶπε μὲ ἀκρίβεια τὰ πάντα καὶ μοῦ ἐξήγησε τὴν ἑρμηνεία τῶν ὁραμάτων. 17 «*Αὐτὰ τὰ τέσσερα μεγάλα θηρία, μοῦ εἶπε, εἶναι τέσσερα βασίλεια, ποὺ τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο θὰ ἐμφανιστοῦν στὴν γῆ,* 18 *καὶ τὰ ὁποῖα θὰ ἐξαφανιστοῦν· καὶ θὰ λάβουν τὴν βασιλεία κατόπιν οἱ ἅγιοι τοῦ ὕψιστου Θεοῦ καὶ θὰ τὴν κρατή-*

καὶ παραλήψονται τὴν βασιλείαν ἅγιοι ὑψίστου καὶ καθέξουσιν αὐτὴν ἕως αἰῶνος τῶν αἰώνων. 19 καὶ ἐζήτουν ἀκριβῶς περὶ τοῦ θηρίου τοῦ τετάρτου, ὅτι ἦν διαφέρον παρὰ πᾶν θηρίον, φοβερὸν περισσῶς, οἱ ὀδόντες αὐτοῦ σιδηροῖ καὶ ὄνυχες αὐτοῦ χαλκοῖ, ἐσθίον καὶ λεπτῦνον καὶ τὰ ἐπίλοιπα τοῖς ποσὶν αὐτοῦ συνεπάτει· 20 καὶ περὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ τῶν δέκα τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἑτέρου τοῦ ἀναβάντος καὶ ἐκτινάξαντος τῶν προτέρων τρία, κέρας ἐκεῖνο, ᾧ οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ στόμα λαλοῦν μεγάλα καὶ ἡ ὅρασις αὐτοῦ μείζων τῶν λοιπῶν. 21 ἐθεώρουν καὶ τὸ κέρας ἐκεῖνο ἐποίει πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων καὶ ἴσχυσε πρὸς αὐτούς, 22 ἕως οὗ ἦλθεν ὁ παλαιὸς ἡμερῶν καὶ τὸ κρῖμα ἔδωκεν ἁγίοις ὑψίστου, καὶ ὁ καιρὸς ἔφθασε καὶ τὴν βασιλείαν κατέσχον οἱ ἅγιοι.

23 Καὶ εἶπε· τὸ θηρίον τὸ τέταρτον, βασιλεία τετάρτη ἔσται ἐν τῇ γῇ, ἥτις ὑπερέξει πάσας τὰς βασιλείας καὶ καταφάγεται πᾶσαν τὴν γῆν καὶ συμπατήσει αὐτὴν καὶ κατακόψει. 24 καὶ τὰ δέκα κέρατα αὐτοῦ, δέκα βασιλεῖς ἀναστήσονται, καὶ ὀπίσω αὐτῶν ἀναστήσεται ἕτερος, ὃς ὑπεροίσει κακοῖς πάντας τοὺς ἔμπροσθεν, καὶ τρεῖς βασιλεῖς ταπεινώσει· 25 καὶ λόγους πρὸς τὸν ὕψιστον λαλήσει καὶ τοὺς ἁγίους ὑψίστου παλαιώσει καὶ ὑπονοήσει τοῦ ἀλλοιῶσαι καιροὺς καὶ νόμον. καὶ δοθήσεται ἐν χειρὶ αὐτοῦ ἕως καιροῦ καὶ καιρῶν καὶ ἥμισυ καιροῦ. 26 καὶ τὸ κριτήριον καθίσει καὶ τὴν ἀρχὴν μεταστήσουσι τοῦ ἀφανίσαι καὶ τοῦ ἀπολέσαι ἕως τέλους. 27 καὶ ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἐξουσία καὶ ἡ μεγαλωσύνη τῶν βασιλέων τῶν ὑποκάτω παντὸς τοῦ οὐρανοῦ ἐδόθη

σουν αἰωνίως». 19 Ἰδιαιτέρως τότε ἐζήτησα ἀκριβέστερες πληροφορίες γιὰ τὸ τέταρτο θηρίο, διότι ἦταν πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα τρία· ὑπερβολικὰ φοβερό· τὰ δόντια του σιδερένια, τὰ νύχια του χάλκινα. Κατέτρωγε καὶ λιάνιζε τὰ θύματά του, καὶ τὰ ὑπολείμματά τους τὰ καταπατοῦσε μὲ τὰ πόδια του. 20 Ζήτησα πληροφορίες καὶ γιὰ τὰ δέκα κέρατα, ποὺ ὑπῆρχαν στὸ κεφάλι του, καὶ γιὰ τὸ ἄλλο κέρατο, ποὺ φύτρωσε καὶ ξερίζωσε καὶ πέταξε στὸ ἔδαφος τὰ προηγούμενα τρία· γιὰ τὸ κέρατο ἐκεῖνο, ποὺ εἶχε μάτια καὶ στόμα ποὺ μεγαλαυχοῦσε καὶ ἀλαζονευόταν, καὶ ἡ ἐμφάνισή του ἦταν μεγαλύτερη καὶ πιὸ ἐντυπωσιακὴ ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα κέρατα. 21 Ἔβλεπα μὲ προσοχὴ καὶ τὸ κέρατο ἐκεῖνο ξεκίνησε πόλεμο ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς νίκησε, 22 μέχρις ὅτου ἦρθε ὁ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν, ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὴν νίκη στοὺς ἁγίους ἀνθρώπους τοῦ Ὑψίστου. Καὶ ἔτσι ἔφτασε ὁ καιρός, κατὰ τὸν ὁποῖο οἱ ἅγιοι κέρδισαν τὸ βασίλειο.

23 Μοῦ εἶπε λοιπόν: «*Τὸ τέταρτο θηρίο εἶναι μία τέταρτη βασιλεία πάνω στὴν γῆ, ἡ ὁποία θὰ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες βασιλεῖες. Θὰ καταφάει ὅλη τὴν οἰκουμένη, θὰ τὴν ποδοπατήσει καὶ θὰ τὴν κατακόψει.* 24 *Τὰ δέκα κέρατα τοῦ θηρίου αὐτοῦ συμβολίζουν δέκα βασιλεῖς, ποὺ θὰ ἐμφανιστοῦν, καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτοὺς θὰ ἐμφανιστεῖ ἕνας ἄλλος, ὁ ὁποῖος θὰ ξεπεράσει ὅλους τοὺς προηγούμενους σὲ ἔργα κακὰ καὶ ὀλέθρια, ἐνῶ τοὺς τρεῖς βασιλεῖς θὰ τοὺς ὑποτάξει.* 25 *Αὐτὸς ὁ βασιλιὰς θὰ ξεστομίσει λόγια ἀλαζονικὰ καὶ ὑβριστικὰ ἐναντίον τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ. Θὰ καταδιώξει καὶ θὰ ἀχρηστέψει τοὺς ἁγίους τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ. Θὰ σχεδιάσει νὰ ἀλλοιώσει τοὺς καιροὺς καὶ τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ. Μέχρι ἕναν ὁρισμένο καιρὸ θὰ τοῦ παραχωρηθεῖ μία τέτοια ἐξουσία.* 26 *Κατόπιν ὅμως θὰ στηθεῖ τὸ δικαστήριο τοῦ Θεοῦ, καὶ οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ θὰ τοῦ ἀφαιρέσουν τὴν ἐξουσία, θὰ τὸν ἐξαφανίσουν καὶ θὰ τὸν ἐξολοθρεύσουν ἐντελῶς.* 27 *Ἔπειτα ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἐξουσία καὶ τὸ μεγαλεῖο ὅλων τῶν βασιλέων ποὺ βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ θὰ δοθεῖ στοὺς ἁγίους τοῦ*

ἁγίοις ὑψίστου, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία αἰώνιος, καὶ πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ αὐτῷ δουλεύσουσι καὶ ὑπακούσονται. 28 ἕως ὧδε τὸ πέρας τοῦ λόγου. ἐγὼ Δανιήλ, οἱ διαλογισμοί μου ἐπὶ πολὺ συνετάρασσόν με, καὶ ἡ μορφή μου ἠλλοιώθη ἐπ' ἐμοί, καὶ τὸ ῥῆμα ἐν τῇ καρδίᾳ μου διετήρησα.

8

1 Ἐν ἔτει τρίτῳ τῆς βασιλείας Βαλτάσαρ τοῦ βασιλέως ὅρασις ὤφθη πρός με, ἐγὼ Δανιήλ, μετὰ τὴν ὀφθεῖσάν μοι τὴν ἀρχήν.

2 Καὶ ἤμην ἐν Σούσοις τῇ βάρει, ἥ ἐστιν ἐν χώρᾳ Αἰλάμ, καὶ εἶδον ἐν ὁράματι καὶ ἤμην ἐπὶ τοῦ Οὐβὰλ 3 καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ εἶδον· καὶ ἰδοὺ κριὸς εἷς ἑστηκὼς πρὸ τοῦ Οὐβάλ. καὶ αὐτῷ κέρατα ὑψηλά, καὶ τὸ ἓν ὑψηλότερον τοῦ ἑτέρου, καὶ τὸ ὑψηλὸν ἀνέβαινεν ἐπ' ἐσχάτων. 4 καὶ εἶδον τὸν κριὸν κερατίζοντα κατὰ θάλασσαν καὶ βορρᾶν καὶ νότον, καὶ πάντα τὰ θηρία οὐ στήσεται ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος ἐκ χειρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησε κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἐμεγαλύνθη. 5 καὶ ἐγὼ ἤμην συνίων, καὶ ἰδοὺ τράγος αἰγῶν ἤρχετο ἀπὸ λιβὸς ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς καὶ οὐκ ἦν ἁπτόμενος τῆς γῆς, καὶ τῷ τράγῳ κέρας θεωρητὸν ἀναμέσον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. 6 καὶ ἦλθεν ἕως τοῦ κριοῦ τοῦ τὰ κέρατα ἔχοντος, οὗ εἶδον, ἑστῶτος ἐνώπιον τοῦ Οὐβὰλ καὶ ἔδραμε πρὸς αὐτὸν ἐν ὁρμῇ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. 7 καὶ εἶδον

Ὑψίστου Θεοῦ. Ἡ βασιλεία του εἶναι βασιλεία αἰώνια. Ὅλες οἱ ἀρχὲς θὰ τὸν ὑπηρετοῦν καὶ θὰ ὑπακοῦνε σ᾽ αὐτόν». 28 Ἐδῶ τελειώνει ἡ ἑρμηνεία τοῦ ὁράματος. Ἐγὼ ὁ Δανιὴλ τὰ ἐπιβεβαιώνω αὐτά. Οἱ σκέψεις μου γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα μὲ τάραζαν καὶ ἡ ὄψη τοῦ προσώπου μου εἶχε ἀλλοιωθεῖ πάνω μου, καὶ γι᾽ αὐτὸ διετήρησα βαθιὰ χαραγμένο στὴν μνήμη μου αὐτὸ τὸ ὅραμα.

8

1 Κατὰ τὸ τρίτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ βασιλιᾶ Βαλτάσαρ, εἶδα ἐγὼ ὁ Δανιὴλ ἕνα νέο ὅραμα, διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ ὅραμα ποὺ εἶχα δεῖ προηγουμένως.

2 Ἤμουν στὰ Σοῦσα σ᾽ ἕνα φρούριο, ποὺ βρίσκεται στὴν περιοχὴ Αἰλάμ καὶ ἐκεῖ εἶδα σὲ ὅραμα, ὅτι στεκόμουν κοντὰ στὸν ποταμὸ Οὐβάλ. 3 Σήκωσα τὰ μάτια μου καὶ εἶδα· καὶ νά, ἕνα κριάρι στεκόταν κοντὰ στὸν ποταμὸ Οὐβάλ. Εἶχε δύο κέρατα ὑψηλά, τὸ ἕνα ψηλότερο ἀπὸ τὸ ἄλλο, κι αὐτὸ τὸ ψηλότερο ὁλοένα καὶ μεγάλωνε καὶ ὑψωνόταν. 4 Καὶ εἶδα ὅτι τὸ κριάρι αὐτὸ χτυποῦσε μὲ τὰ κέρατά του πρὸς τὰ δυτικὰ καὶ πρὸς τὰ βόρεια καὶ πρὸς τὰ νότια. Κανένα ἀπὸ τὰ θηρία δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ προβάλει ἀντίσταση μπροστά του, κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ γλιτώσει ἀπὸ τὴν δύναμή του. Ἔκανε ὅ,τι ἤθελε καὶ ἔτσι ἀνεδείχθη ἔνδοξο καὶ μεγάλο. 5 Ἐγὼ παρατηροῦσα μὲ πολλὴ προσοχή, καὶ νά, παρουσιάστηκε ἕνας τράγος αἰγῶν, ὁ ὁποῖος ἐρχόταν ἀπὸ τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ προχωροῦσε πάνω σὲ ὅλη τὴν γῆ, καὶ δὲν ἄγγιζε τὴν γῆ. Καὶ εἶχε ἀνάμεσα στὰ μάτια του ἕνα μεγαλοπρεπὲς περίβλεπτο κέρατο. 6 Καὶ ἦρθε μέχρι τὸ κριάρι, ποὺ εἶχε τὰ δέκα κέρατα, τὸ ὁποῖο εἶχα δεῖ προηγουμένως νὰ στέκεται κοντὰ στὸν ποταμὸ Οὐβάλ. Ἔτρεξε ἐναντίον του μὲ ὅλη τὴν ὁρμὴ τῆς δυνάμεώς του. 7 Τὸν εἶδα νὰ φτάνει μέχρι τὸ κριάρι, καὶ ἐξαγριώθηκε μόλις τὸ ἀντίκρισε, καὶ χτύπησε τὸ κριάρι, συνέτριψε καὶ τὰ δύο του κέρατα καὶ δὲν ὑπῆρχε πλέον δύναμη στὸ κριάρι νὰ ἀντισταθεῖ ἐναντίον τοῦ

αὐτὸν φθάνοντα ἕως τοῦ κριοῦ, καὶ ἐξηγριάνθη πρὸς αὐτὸν καὶ ἔπαισε τὸν κριὸν καὶ συνέτριψεν ἀμφότερα τὰ κέρατα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν ἰσχὺς τῷ κριῷ τοῦ στῆναι ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ ἔρριψεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ συνεπάτησεν αὐτόν, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος τὸν κριὸν ἐκ χειρὸς αὐτοῦ. 8 καὶ ὁ τράγος τῶν αἰγῶν ἐμεγαλύνθη ἕως σφόδρα, καὶ ἐν τῷ ἰσχῦσαι αὐτὸν συνετρίβη τὸ κέρας αὐτοῦ τὸ μέγα, καὶ ἀνέβη ἕτερα κέρατα τέσσαρα ὑποκάτω αὐτοῦ εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ. 9 καὶ ἐκ τοῦ ἑνὸς αὐτῶν ἐξῆλθε κέρας ἓν ἰσχυρὸν καὶ ἐμεγαλύνθη περισσῶς πρὸς τὸν νότον καὶ πρὸς τὴν ἀνατολὴν καὶ πρὸς τὴν δύναμιν· 10 καὶ ἐμεγαλύνθη ἕως τῆς δυνάμεως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν ἀπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ τῶν ἄστρων, καὶ συνεπάτησαν αὐτά, 11 καὶ ἕως οὗ ὁ ἀρχιστράτηγος ῥύσεται τὴν αἰχμαλωσίαν, καὶ δι' αὐτὸν θυσία ἐταράχθη, καὶ ἐγενήθη καὶ κατευοδώθη αὐτῷ, καὶ τὸ ἅγιον ἐρημωθήσεται· 12 καὶ ἐδόθη ἐπὶ τὴν θυσίαν ἁμαρτία, καὶ ἐρρίφη χαμαὶ ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἐποίησε καὶ εὐοδώθη. 13 καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἁγίου λαλοῦντος, καὶ εἶπεν εἷς ἅγιος τῷ Φελμουνὶ τῷ λαλοῦντι· ἕως πότε ἡ ὅρασις στήσεται, ἡ θυσία ἡ ἀρθεῖσα καὶ ἡ ἁμαρτία ἐρημώσεως ἡ δοθεῖσα, καὶ τὸ ἅγιον καὶ ἡ δύναμις συμπατηθήσεται; 14 καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἕως ἑσπέρας καὶ πρωὶ ἡμέραι δισχίλιαι καὶ τριακόσιαι, καὶ καθαρισθήσεται τὸ ἅγιον.

15 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἰδεῖν με, ἐγὼ Δανιήλ, τὴν ὅρασιν καὶ ἐζήτουν σύνεσιν, καὶ ἰδοὺ ἔστη ἐνώπιον ἐμοῦ ὡς ὅρασις ἀνδρός. 16 καὶ ἤκουσα φωνὴν ἀνδρὸς ἀναμέσον τοῦ Οὐβάλ, καὶ ἐκάλεσε καὶ

τράγου. Καὶ ὁ τράγος τὸν ἔριξε κατὰ γῆς καὶ τὸν καταπάτησε καὶ δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ τὸν γλιτώσῃ ἀπὸ αὐτόν. 8 Ὁ τράγος αὐτὸς τῶν αἰγῶν ἔγινε μέγας καὶ ἔνδοξος πολύ. Ἀλλὰ καθὼς ἔφτασε στὴν μεγάλη αὐτὴ δύναμη καὶ δόξα, συνετρίβη τὸ ἕνα τὸ μεγάλο κέρατό του. Τότε φύτρωσαν τέσσαρα ἄλλα κέρατα στὴν θέση τοῦ ἑνός, ποὺ εἶχε συντριβεῖ, καὶ εἶχαν κατεύθυνση πρὸς τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα. 9 Ἀπὸ ἕνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ κέρατα βγῆκε ἄλλο πολὺ δυνατὸ κέρατο, τὸ ὁποῖο μεγάλωσε ὑπερβολικὰ μὲ κατεύθυνση πρὸς τὰ νότια καὶ πρὸς τὴν ἀνατολὴ καὶ πρὸς τὴν δύναμη τὴν μεγάλη. 10 Ὑψώθηκε μέχρι τὴν δύναμη τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἕνα μέρος ἀπὸ τὴν δύναμη τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἕνα μέρος ἀπὸ τὰ ἄστρα ἔπεσαν κάτω καὶ καταπατήθηκαν. 11 Καὶ αὐτὸ θὰ συνεχιστεῖ, μέχρι ὁ ἀρχιστράτηγος νὰ γλιτώσει τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία. Ἐξ αἰτίας τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ποὺ συμβολίζεται μὲ τὸ μεγάλο κέρατο ἔπαψαν οἱ προσφορὲς τῶν θυσιῶν, καὶ ὑποδουλώθηκε τὸ θυσιαστήριο σ᾽ ἐκεῖνον καὶ ὅλα τὰ ἔργα του κατευοδώθηκαν, ἐνῶ ὁ ἅγιος ναὸς θὰ ἐρημωθεῖ. 12 Καὶ ἀντὶ γιὰ θυσία προσφέρθηκε ἁμαρτία, ἐνῶ περιφρονήθηκε ἐντελῶς καὶ ποδοπατήθηκε ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀρετή, καὶ αὐτὸς τὰ ἔκαμε αὐτὰ καὶ πέτυχε τὰ σχέδιά του. 13 Ἄκουσα τότε ἕναν ἅγιο (ἄγγελο) νὰ μιλᾶ, καὶ ἕνας ἄλλος ἅγιος (ἄγγελος) εἶπε σ᾽ ἐκεῖνον ποὺ μιλοῦσε· *«Μέχρι πότε θὰ διαρκέσει ἡ ὅραση αὐτή; Ἕως πότε θὰ παραταθεῖ ἡ κατάπαυση τῆς θυσίας καὶ θὰ παραχωρηθεῖ ἡ ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας ἐρήμωση τῆς περιοχῆς; Ἕως πότε ὁ ἅγιος ναὸς καὶ τὸ θυσιαστήριό του, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ δύναμη, θὰ καταπατοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς;»* 14 Καὶ ἐκεῖνος ἀπάντησε· *«Ἕως ὅτου περάσουν διαδοχικῶς δύο χιλιάδες τριακόσια ἡμερονύκτια. Τότε θὰ καθαριστεῖ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν βεβήλωση».*

15 Ἐγὼ ὁ Δανιὴλ ὅταν εἶδα τὸ ὅραμα, προσπαθοῦσα νὰ κατανοήσω τὴν ἑρμηνεία του, καὶ τότε στάθηκε μπροστά μου κάποιος ποὺ ἔμοιαζε μὲ ἄντρα. 16 Καὶ ἄκουσα τὴν φωνὴ ἑνὸς ἄντρα ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Οὐβάλ, ἡ ὁποία φωνὴ φώναξε καὶ

εἶπε· Γαβριήλ, συνέτισον ἐκεῖνον τὴν ὅρασιν. 17 καὶ ἦλθε καὶ ἔστη ἐχόμενος τῆς στάσεώς μου, καὶ ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν ἐθαμβήθην, καὶ πίπτω ἐπὶ πρόσωπόν μου, καὶ εἶπε πρός με· σύνες, υἱὲ ἀνθρώπου· ἔτι γὰρ εἰς καιροῦ πέρας ἡ ὅρασις.

18 Καὶ ἐν τῷ λαλεῖν αὐτὸν μετ' ἐμοῦ πίπτω ἐπὶ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἥψατό μου καὶ ἔστησέ με ἐπὶ πόδας 19 καὶ εἶπεν· ἰδοὺ ἐγὼ γνωρίζω σοι τὰ ἐσόμενα ἐπ' ἐσχάτων τῆς ὀργῆς· ἔτι γὰρ εἰς καιροῦ πέρας ἡ ὅρασις. 20 ὁ κριός, ὃν εἶδες, ὁ ἔχων τὰ κέρατα βασιλεὺς Μήδων καὶ Περσῶν. 21 ὁ τράγος τῶν αἰγῶν βασιλεὺς Ἑλλήνων· καὶ τὸ κέρας τὸ μέγα, ὃ ἦν ἀναμέσον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς ὁ πρῶτος. 22 καὶ τοῦ συντριβέντος, οὗ ἔστησαν τέσσαρα κέρατα ὑποκάτω, τέσσαρες βασιλεῖς ἐκ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ἀναστήσονται καὶ οὐκ ἐν τῇ ἰσχύι αὐτοῦ. 23 καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῆς βασιλείας αὐτῶν, πληρουμένων τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, ἀναστήσεται βασιλεὺς ἀναιδὴς προσώπῳ καὶ συνίων προβλήματα. 24 καὶ κραταιὰ ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ καὶ θαυμαστὰ διαφθερεῖ καὶ κατευθυνεῖ καὶ ποιήσει καὶ διαφθερεῖ ἰσχυροὺς καὶ λαὸν ἅγιον. 25 καὶ ὁ ζυγὸς τοῦ κλοιοῦ αὐτοῦ κατευθυνεῖ· δόλος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ μεγαλυνθήσεται καὶ δόλῳ διαφθερεῖ πολλοὺς καὶ ἐπὶ ἀπωλείας πολλῶν στήσεται καὶ ὡς ᾠὰ χειρὶ συντρίψει. 26 καὶ ἡ ὅρασις τῆς ἑσπέρας καὶ τῆς πρωΐας τῆς ῥηθείσης ἀληθής ἐστι· καὶ σὺ σφράγισον τὴν ὅρασιν, ὅτι εἰς ἡμέρας πολλάς.

εἶπε· *«Γαβριήλ, ἐξήγησε σ᾽ αὐτὸν τὸ ὅραμα».* 17 Καὶ αὐτὸς ἦρθε καὶ στάθηκε πολὺ κοντά μου. Καὶ ὅταν μὲ πλησίασε, ἐγὼ αἰσθάνθηκα δέος καὶ θαυμασμὸ καὶ ἔπεσα ἀμέσως πρηνὴς μὲ τὸ πρόσωπο κάτω στὴν γῆ. Καὶ ἐκεῖνος μοῦ εἶπε· *«Ἄνθρωπέ μου, τὸ ὅραμα ἀποκαλύπτει τὸ τέλος τοῦ καιροῦ* (τὸ τέλος τῆς βασιλείας τῶν θηρίων)».

18 Καὶ καθὼς ἐκεῖνος μοῦ μιλοῦσε, ἐγὼ εἶχα πέσει πρηνὴς μὲ τὸ πρόσωπό μου στὸ ἔδαφος, καὶ μὲ ἔπιασε καὶ μὲ σήκωσε στὰ πόδια μου 19 καὶ εἶπε· *«Λοιπὸν τώρα θὰ σοῦ ἐξηγήσω καὶ θὰ σοῦ μάθω ὅσα θὰ συμβοῦν, ὅταν θὰ λάβει τέλος ἡ θεία ὀργή. Τὸ ὅραμα ἀποκαλύπτει τὸ τέλος τοῦ καιροῦ* (τὸ τέλος τῆς βασιλείας τῶν θηρίων). 20 *Τὸ κριάρι ποὺ εἶδες εἶναι ὁ βασιλιὰς τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν.* 21 *Ὁ τράγος τῶν αἰγῶν εἶναι ὁ βασιλιὰς τῶν Ἑλλήνων. Τὸ μεγάλο κέρατο, ποὺ ἦταν ἀνάμεσα στὰ μάτια του, αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος καὶ μεγάλος βασιλιὰς τῶν Ἑλλήνων.* 22 *Ἡ συντριβὴ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ κεράτου καὶ τὰ τέσσαρα ἄλλα, τὰ ὁποῖα φύτρωσαν ἀντ᾽ αὐτοῦ, ὑποδηλώνουν τέσσερις βασιλεῖς ἀπὸ τὸ ἔθνος αὐτό, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐμφανιστοῦν, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχουν τὴν δύναμη τοῦ πρώτου.* 23 *Κατὰ τὸ τέλος τῆς βασιλείας τους, ὅταν πλέον θὰ ἔχουν φτάσει στὸ ἔσχατο σημεῖο οἱ ἁμαρτίες τῶν ἀποστατῶν Ἰουδαίων, θὰ ἐμφανιστεῖ ἕνας ἀδιάντροπος βασιλιάς, πανοῦργος καὶ πολυμήχανος.* 24 *Θὰ ἔχει μεγάλη δύναμη, θὰ προξενήσει ἀνεκδιήγητες καταστροφές, θὰ φέρει εἰς πέρας τὶς ἐνέργειές του, θὰ κάνει ὅ,τι θέλει καὶ θὰ καταστρέψει ἰσχυροὺς λαοὺς καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν ἅγιο λαὸ τοῦ Θεοῦ.* 25 *Ὁ ζυγὸς τῆς τυραννικῆς βασιλείας του θὰ ἐπεκταθεῖ ἐπιτυχῶς στοὺς λαούς. Θὰ ἐνεργεῖ μὲ δολιότητα, θὰ ἔχει ἀλαζονεία στὴν καρδιά του καὶ μὲ τὴν πανουργία καὶ τὶς μηχανορραφίες του θὰ καταστρέψει πολλούς, καὶ θὰ πατήσει πάνω στὰ πτώματα πολλῶν, γιὰ νὰ σταθεῖ αὐτὸς ὄρθιος καὶ περήφανος. Θὰ συντρίψει τοὺς ἄλλους σὰν νὰ συντρίβει αὐγὰ στὸ χέρι του.* 26 *Τὸ ὅραμα τῶν δύο χιλιάδων τριακοσίων ἡμερονυκτίων ἔχει καὶ αὐτὸ τὸ νόημά του, εἶναι ἀληθινό. Ἐσὺ ὅμως σφράγισε ἀνερμήνευτο τὸ ὅραμα αὐτό, διότι ἀναφέρεται στὸ ἀπώτερο μέλλον».*

27 Καὶ ἐγὼ Δανιὴλ ἐκοιμήθην καὶ ἐμαλακίσθην ἡμέρας καὶ ἀνέστην καὶ ἐωοίουν τὰ ἔργα τοῦ βασιλέως· καὶ ἐθαύμαζον τὴν ὅρασιν, καὶ οὐκ ἦν ὁ συνίων.

9

1 Ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει Δαρείου τοῦ υἱοῦ Ἀσουήρου ἀπὸ τοῦ σπέρματος τῶν Μήδων, ὃς ἐβασίλευσεν ἐπὶ βασιλείαν Χαλδαίων, 2 ἐν ἔτει ἑνὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐγὼ Δανιὴλ συνῆκα ἐν ταῖς βίβλοις τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, ὃς ἐγενήθη λόγος Κυρίου πρὸς Ἱερεμίαν τὸν προφήτην εἰς συμπλήρωσιν ἐρημώσεως Ἰερουσαλήμ, ἑβδομήκοντα ἔτη. 3 καὶ ἔδωκα τὸ πρόσωπόν μου πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ ἐκζητῆσαι προσευχὴν καὶ δεήσεις ἐν νηστείαις καὶ σάκκῳ καὶ σποδῷ·

4 Καὶ προσευξάμην πρὸς Κύριον τὸν Θεόν μου καὶ ἐξωμολογησάμην καὶ εἶπα· Κύριε ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ θαυμαστός, ὁ φυλάσσων τὴν διαθήκην σου καὶ τὸ ἔλεός σου τοῖς ἀγαπῶσί σε καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰς ἐντολάς σου, 5 ἡμάρτομεν, ἠδικήσαμεν, ἠνομήσαμεν καὶ ἀπέστημεν καὶ ἐξεκλίναμεν ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου καὶ ἀπὸ τῶν κριμάτων σου. 6 καὶ οὐκ εἰσηκούσαμεν τῶν δούλων σου τῶν προφητῶν, οἳ ἐλάλουν ἐν τῷ ὀνόματί σου πρὸς τοὺς βασιλεῖς ἡμῶν καὶ ἄρχοντας ἡμῶν καὶ πατέρας ἡμῶν, καὶ πρὸς πάντα τὸν λαὸν τῆς γῆς. 7 σοί, Κύριε, ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡμῖν ἡ αἰσχύνη τοῦ προσώπου ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, ἀνδρὶ Ἰούδα καὶ τοῖς ἐνοικοῦσιν ἐν Ἰερουσαλὴμ καὶ παντὶ Ἰσραήλ, τοῖς ἐγγὺς καὶ τοῖς

27 Ἔπειτα ἀπὸ τὰ ὁράματα αὐτὰ ἐγὼ ὁ Δανιήλ ἔπεσα σὲ ταραγμένο ὕπνο καὶ ἀσθένησα ἐλαφρῶς γιὰ λίγες ἡμέρες· μετὰ συνῆρθα καὶ σηκώθηκα καὶ συνέχισα νὰ διεκπεραιώνω, ὅπως συνήθως, τὶς βασιλικὲς ὑποθέσεις. Καὶ ἀναλογιζόμουν μὲ θαυμασμὸ τὸ ὅραμα, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε κάποιος νὰ μοῦ τὸ ἐξηγήσει.

9

1 Κατὰ τὸ πρῶτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Δαρείου, τοῦ γιοῦ τοῦ Ἀσουήρου, ἀπὸ τὴν φυλὴ τῶν Μήδων, ὁ ὁποῖος βασίλευσε στὸ βασίλειο τῶν Χαλδαίων, 2 κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας του, ἐγὼ ὁ Δανιὴλ μελέτησα προσεκτικὰ τὰ ἱερὰ βιβλία καὶ κατάλαβα τὸ σημεῖο ἐκεῖνο ποὺ ἀναφέρεται στὸν ἀριθμὸ τῶν ἐτῶν, ποὺ ἀποκαλύφθηκε μὲ προφητεία τοῦ Θεοῦ στὸν προφήτη Ἱερεμία, καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία προφητεία θὰ διαρκοῦσε ἡ ἐρήμωση τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ ἑβδομῆντα χρόνια. 3 Ἀπευθύνθηκα τότε ἐγὼ μὲ θέρμη πρὸς τὸν Κύριο τὸν Θεό, γιὰ νὰ τοῦ ὑποβάλω ἱκεσία, μὲ νηστεῖες, φορώντας σάκκο καὶ καθισμένος πάνω σὲ στάχτη.

4 Προσευχήθηκα πρὸς τὸν Κύριο τὸν Θεό μου, καὶ ἄφησα νὰ ἐκχυθεῖ τὸ περιεχόμενο τῆς καρδιᾶς μου καὶ εἶπα πρὸς αὐτόν· *«Κύριε, σὺ ποὺ εἶσαι ὁ μέγας καὶ θαυμαστὸς Θεός, ποὺ τηρεῖς τὴν συμφωνία σου καὶ τὸ ἔλεός σου μένει σὲ ὅσους σὲ ἀγαποῦν καὶ τηροῦν τὶς ἐντολές σου, ἄκουσε τὴν ἐξομολόγησή μου.* 5 *Ἁμαρτήσαμε, διεπράξαμε ἀδικίες, παραβήκαμε τὸν νόμο σου, ἀπομακρυνθήκαμε ἀπὸ σένα, ξεφύγαμε ἀπὸ τὶς ἐντολές σου καὶ ἀπὸ τὰ προστάγματά σου.* 6 *Δὲν ὑπακούσαμε στοὺς δούλους σου τοὺς προφῆτες, οἱ ὁποῖοι ἐξ ὀνόματός σου μιλοῦσαν στοὺς βασιλεῖς καὶ στοὺς ἄρχοντές μας καὶ στοὺς προγόνους μας καὶ σὲ ὅλο τὸν λαὸ τῆς χώρας μας.* 7 *Ἀπὸ ἐσένα, Κύριε, πηγάζει κάθε ἀρετή, ἐνῶ σὲ μᾶς ἀνήκει ἡ καταισχύνη γιὰ τὰ πρόσωπά μας, ὅπως ἡ περίοδος αὐτὴ τῆς αἰχμαλωσίας μας· σὲ κάθε Ἰουδαῖο, σὲ ὅσους κατοικοῦν τὴν Ἱερουσαλήμ,*

μακρὰν ἐν πάσῃ τῇ γῇ, οὗ διέσπειρας αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐν ἀθεσίᾳ αὐτῶν, ᾗ ἠθέτησαν. 8 ἐν σοί, Κύριέ, ἐστιν ἡμῶν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡμῖν ἡ αἰσχύνη τοῦ προσώπου καὶ τοῖς βασιλεῦσιν ἡμῶν καὶ τοῖς ἄρχουσιν ἡμῶν καὶ τοῖς πατράσιν ἡμῶν, οἵτινες ἡμάρτομέν σοι. 9 Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν οἱ οἰκτιρμοὶ καὶ οἱ ἱλασμοί, ὅτι ἀπέστημεν 10 καὶ οὐκ εἰσηκούσαμεν τῆς φωνῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν πορεύεσθαι ἐν τοῖς νόμοις αὐτοῦ, οἷς ἔδωκε κατὰ πρόσωπον ἡμῶν ἐν χερσὶ τῶν δούλων αὐτοῦ τῶν προφητῶν.

11 Καὶ πᾶς Ἰσραὴλ παρέβησαν τὸν Νόμον σου καὶ ἐξέκλιναν τοῦ μὴ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς σου, καὶ ἐπῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ἡ κατάρα καὶ ὁ ὅρκος ὁ γεγραμμένος ἐν νόμῳ Μωυσέως δούλου τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἡμάρτομεν αὐτῷ. 12 καὶ ἔστησε τοὺς λόγους αὐτοῦ, οὓς ἐλάλησεν ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς κριτὰς ἡμῶν, οἳ ἔκρινον ἡμᾶς, ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς κακὰ μεγάλα, οἷα οὐ γέγονεν ὑποκάτω παντὸς τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὰ γενόμενα ἐν Ἰερουσαλήμ. 13 καθὼς γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ Μωυσῆ, πάντα τὰ κακὰ ταῦτα ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ οὐκ ἐδεήθημεν τοῦ προσώπου Κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀποστρέψαι ἀπὸ τῶν ἀδικιῶν ἡμῶν καὶ τοῦ συνιέναι ἐν πάσῃ ἀληθείᾳ σου. 14 καὶ ἐγρηγόρησε Κύριος καὶ ἐπήγαγεν αὐτὰ ἐφ' ἡμᾶς, ὅτι δίκαιος Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐπὶ πᾶσαν τὴν ποίησιν αὐτοῦ, ἣν ἐποίησε, καὶ οὐκ εἰσηκούσαμεν τῆς φωνῆς αὐτοῦ.

15 Καὶ νῦν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὃς ἐξήγαγες τὸν λαόν σου ἐκ γῆς Αἰγύπτου ἐν χειρὶ κραταιᾷ καὶ ἐποίησας σεαυτῷ ὄνομα ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν. 16 Κύριε, ἐν πάσῃ ἐλεημοσύνῃ

σὲ κάθε Ἰσραηλίτη, σὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ βρίσκονται κοντὰ ἢ μακριά, σὲ ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς, ὅπου ἐσὺ τοὺς διεσκόρπισες ἐξ αἰτίας τῶν παραβάσεων, ποὺ αὐτοὶ διέπραξαν. 8 *Ἀπὸ ἐσένα, Κύριε, πηγάζει ἡ δικαιοσύνη γιὰ μᾶς, ἐνῶ σὲ μᾶς ἀνήκει ἡ καταισχύνη γιὰ τὰ πρόσωπά μας καὶ γιὰ τοὺς βασιλεῖς μας καὶ γιὰ τοὺς ἄρχοντές μας καὶ γιὰ τοὺς προγόνους μας, διότι ἁμαρτήσαμε ἀπέναντί σου.* 9 *Ἀλλὰ σὲ σένα τὸν Κύριο καὶ Θεό μας ὑπάρχει εὐσπλαγχνία καὶ ἔλεος γιὰ μᾶς, οἱ ὁποῖοι ἀπομακρυνθήκαμε ἀπὸ ἐσένα.* 10 *Δὲν ὑπακούσαμε στὴν φωνὴ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ μας, νὰ πορευθοῦμε καὶ νὰ ζήσουμε σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους αὐτὸς ἔθεσε ἐνώπιόν μας μέσῳ τῶν δούλων του τῶν προφητῶν.*

11 *Ὅλοι οἱ Ἰσραηλῖτες παρέβησαν τὸν Νόμο σου, παρεξέκλιναν καὶ δὲν ὑπάκουσαν στὴν φωνή σου· καὶ ἔτσι ἔπεσε πάνω μας ἡ κατάρα, ἡ ἔνορκη διαβεβαίωση τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι γραμμένη στὸν νόμο τοῦ Μωυσῆ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ, διότι ἐμεῖς ἁμαρτήσαμε ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ.* 12 *Ἐκπλήρωσε τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους εἶχε πεῖ ἐναντίον μας καὶ ἐναντίον τῶν δικαστῶν ποὺ μᾶς δίκαζαν· ὅτι δηλαδὴ θὰ ἐπιφέρει ἐναντίον μας κακὰ μεγάλα, ποὺ τέτοια δὲν εἶχαν γίνει ἄλλοτε κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανό, σὰν αὐτὰ ποὺ συνέβησαν στὴν Ἰερουσαλήμ.* 13 *Ὅπως εἶναι γραμμένο στὸν νόμο τοῦ Μωυσῆ, ὅλα αὐτὰ τὰ κακὰ ἔπεσαν πάνω μας ἀλλὰ ἐμεῖς δὲν ἱκετεύσαμε θερμὰ τὸν Κύριο, δὲν βάλαμε μυαλό, δὲν μετανοήσαμε, δὲν ἀπομακρυνθήκαμε ἀπὸ τὶς ἀδικίες μας, δὲν προσπαθήσαμε νὰ κατανοήσουμε κάθε ἀλήθειά σου.* 14 *Καὶ ὅμως ὁ Κύριος ἀγρύπνησε γιὰ μᾶς καὶ τὰ ἔστειλε πάνω μας ὅλα αὐτά, διότι ὁ Κύριος ὁ Θεός μας εἶναι δίκαιος σὲ ὅλα τὰ ἔργα ποὺ πραγματοποιεῖ. Ἐμεῖς ὅμως δὲν ὑπακούσαμε στὴν φωνή του.*

15 *Καὶ τώρα, Κύριε Θεέ μας, σὺ ποὺ ἔβγαλες ἐλεύθερο τὸν λαό σου ἀπὸ τὴν χώρα τῆς Αἰγύπτου μὲ ἀκατανίκητη δύναμη καὶ κατέστησες ἔνδοξο τὸ ὄνομά σου μέχρι τὴν σημερινὴ ἡμέρα, ἄκουσε τὴν προσευχή μας. Ἁμαρτήσαμε, παραβήκαμε τὸν νόμο σου.* 16 *Κύριε,*

σου ἀποστραφήτω δὴ ὁ θυμός σου καὶ ἡ ὀργή σου ἀπὸ τῆς πόλεώς σου Ἰερουσαλὴμ ὄρους ἁγίου σου, ὅτι ἡμάρτομεν, καὶ ἐν ταῖς ἀδικίαις ἡμῶν καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν Ἰερουσαλὴμ καὶ ὁ λαός σου εἰς ὀνειδισμὸν ἐγένετο ἐν πᾶσι τοῖς περικύκλῳ ἡμῶν. 17 καὶ νῦν εἰσάκουσον, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τῆς προσευχῆς τοῦ δούλου σου καὶ τῶν δεήσεων αὐτοῦ καὶ ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸ ἁγίασμά σου τὸ ἔρημον ἕνεκέν σου, Κύριε· 18 κλῖνον ὁ Θεός μου τὸ οὖς σου καὶ ἄκουσον· ἄνοιξον τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἰδὲ τὸν ἀφανισμὸν ἡμῶν καὶ τῆς πόλεώς σου, ἐφ' ἧς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά σου ἐπ' αὐτῆς, ὅτι οὐκ ἐπὶ ταῖς δικαιοσύναις ἡμῶν ῥιπτοῦμεν τὸν οἰκτιρμὸν ἡμῶν ἐνώπιόν σου, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου τοὺς πολλούς, Κύριε. 19 εἰσάκουσον, Κύριε, ἱλάσθητι, Κύριε, πρόσσχες, Κύριε, καὶ ποίησον· μὴ χρονίσῃς ἕνεκέν σου, ὁ Θεός μου, ὅτι τὸ ὄνομά σου ἐπικέκληται ἐπὶ τὴν πόλιν σου καὶ ἐπὶ τὸν λαόν σου.

20 Καὶ ἔτι ἐμοῦ λαλοῦντος καὶ προσευχομένου καὶ ἐξαγορεύοντος τὰς ἁμαρτίας μου καὶ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ μου Ἰσραὴλ καὶ ῥιπτοῦντος τὸν ἔλεόν μου ἐναντίον τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ μου περὶ τοῦ ὄρους τοῦ ἁγίου 21 καὶ ἔτι ἐμοῦ λαλοῦντος ἐν τῇ προσευχῇ καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ Γαβριήλ, ὃν εἶδον ἐν τῇ ὁράσει ἐν τῇ ἀρχῇ, πετόμενος καὶ ἥψατό μου ὡσεὶ ὥραν θυσίας ἑσπερινῆς.

22 Καὶ συνέτισέ με καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ καὶ εἶπε· Δανιήλ, νῦν ἐξῆλθον συμβιβάσαι σε σύνεσιν· 23 ἐν ἀρχῇ τῆς δεήσεώς σου ἐξῆλθε λόγος, καὶ ἐγὼ ἦλθον τοῦ ἀναγγεῖλαί σοι. ὅτι ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν εἶ σύ· καὶ ἐννοήθητι ἐν τῷ ῥήματι καὶ σύνες ἐν τῇ ὀπτασίᾳ.

σὺ ποὺ ἔχεις ἄπειρη ἐλεημοσύνη, ἂς ἀπομακρυνθεῖ τώρα ὁ θυμὸς καὶ ἡ ὀργή σου ἀπὸ τὴν πόλη σου Ἰερουσαλήμ, ἀπὸ τὸ ἅγιό σου ὄρος. Διότι ἐμεῖς ἁμαρτήσαμε καὶ ἐξ αἰτίας τῶν δικῶν μας ἀδικιῶν καὶ τῶν ἀδικιῶν τῶν πατέρων μας, ἔγινε ἡ Ἰερουσαλὴμ καὶ ὁ ἰσραηλιτικὸς λαός σου περίγελως καὶ χλεύη σὲ ὅλους τοὺς τριγύρω λαούς. 17 *Καὶ τώρα, Κύριε Θεέ μας, ἄκουσε τὴν προσευχὴ τοῦ δούλου σου καὶ τὶς θερμὲς ἱκεσίες, ποὺ σοῦ ἀπευθύνει. Ἂς φανεῖ εὐμενὲς τὸ πρόσωπό σου πρὸς τὸν ἔρημο ναό σου, γιὰ σένα, Κύριέ μου.* 18 *Σκύψε, Θεέ μου, τὸ αὐτί σου καὶ ἄκουσε τὴν προσευχή μου. Ἄνοιξε, Κύριε, τὰ μάτια σου καὶ δὲς τὸν ἀφανισμό μας καὶ τὴν καταστροφὴ τῆς πόλεώς σου, στὴν ὁποία γινόταν ἐπίκληση καὶ δοξαζόταν τὸ ὄνομά σου. Δὲν προσπέφτουμε ἐνώπιόν σου καὶ δὲν σὲ παρακαλοῦμε νὰ μᾶς λυπηθεῖς γιὰ τὶς ἀνύπαρκτες ἀρετές μας, ἀλλὰ χάρη στοὺς πολλοὺς οἰκτιρμούς σου, Κύριε.* 19 *Ἄκουσε, Κύριε, τὴν προσευχή μας. Δεῖξε στοργὴ καὶ ἔλεος σὲ μᾶς. Πρόσεξέ μας καὶ κάμε ὅ,τι πρέπει γιὰ τὴν σωτηρία μας. Ἐφόσον εἶσαι Θεὸς τοῦ ἐλέους, μὴν καθυστερήσεις, Κύριε, διότι τὸ ὄνομά σου τὸ ἐπεκαλεῖτο καὶ τὸ δόξαζε ἡ πόλη σου καὶ ὅλος ὁ λαός σου».*

20 Καὶ ἐνῶ ἐγὼ συνέχιζα ἀκόμη νὰ μιλῶ καὶ νὰ προσεύχομαι πρὸς τὸν Θεό, καὶ νὰ ὁμολογῶ τὶς ἁμαρτίες μου καὶ τὶς ἁμαρτίες τοῦ λαοῦ μου καὶ νὰ ρίχνω τὴν ἐλπίδα μου γιὰ ἔλεος στὰ πόδια τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ μου καὶ γιὰ τὴν ἀπελεύθερωση τοῦ ὄρους τοῦ ἁγίου, 21 καὶ ἐνῶ ἐγὼ ἀκόμη ἔλεγα τὰ λόγια τῆς προσευχῆς, νά, ὁ ἄνδρας Γαβριήλ, τὸν ὁποῖο εἶχα δεῖ καὶ στὸ προηγούμενο ὅραμα, πετῶντας ἦρθε κοντά μου τὴν ὥρα τῆς βραδινῆς θυσίας. 22 Καὶ μοῦ μίλησε καὶ μοῦ ἔδωσε νὰ καταλάβω μερικὰ πράγματα, καὶ μοῦ εἶπε· *«Δανιήλ, ἐγὼ ἦρθα νὰ σὲ διδάξω καὶ νὰ σοῦ δώσω σύνεση.* 23 *Ὅταν ἄρχισες νὰ προσεύχεσαι, βγῆκε μία ἀπόφαση, καὶ ἐγὼ ἦρθα νὰ σοῦ τὴν ἀναγγείλω, διότι εἶσαι ἰδιαίτερα ἀγαπητὸς στὸν Θεό, καθὼς ἔχεις εὐγενεῖς καὶ ἅγιες ἐπιθυμίες. Πρόσεξε λοιπὸν τὰ λόγια μου, γιὰ νὰ κατανοήσεις μὲ σαφήνεια ὅσα εἶδες καὶ ἄκουσες στὸ ὅραμα.*

24 Ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες συνετμήθησαν ἐπὶ τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν σου τοῦ συντελεσθῆναι ἁμαρτίαν καὶ τοῦ σφραγίσαι ἁμαρτίας καὶ ἀπαλεῖψαι τὰς ἀνομίας καὶ τοῦ ἐξιλάσασθαι ἀδικίας καὶ τοῦ ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰώνιον καὶ τοῦ σφραγίσαι ὅρασιν καὶ προφήτην καὶ τοῦ χρῖσαι ἅγιον ἁγίων. 25 Καὶ γνώσῃ καὶ συνήσεις· ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἰερουσαλὴμ ἕως χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ἑπτὰ καὶ ἑβδομάδες ἑξηκονταδύο· καὶ ἐπιστρέψει καὶ οἰκοδομηθήσεται πλατεῖα καὶ τεῖχος, καὶ ἐκκενωθήσονται οἱ καιροί. 26 καὶ μετὰ τὰς ἑβδομάδας τὰς ἑξηκονταδύο ἐξολοθρευθήσεται χρῖσμα, καὶ κρῖμα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ· καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἅγιον διαφθερεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ τῷ ἐρχομένῳ καὶ ἐκκοπήσονται ἐν κατακλυσμῷ, καὶ ἕως τέλους πολέμου συντετμημένου τάξει ἀφανισμοῖς. 27 καὶ δυναμώσει διαθήκην πολλοῖς, ἑβδομὰς μία· καὶ ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος ἀρθήσεταί μου θυσία καὶ σπονδή, καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα τῶν ἐρημώσεων, καὶ ἕως τῆς συντελείας καιροῦ συντέλεια δοθήσεται ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν.

10

1 Ἐν ἔτει τρίτῳ Κύρου βασιλέως Περσῶν λόγος ἀπεκαλύφθη τῷ Δανιήλ, οὗ τὸ ὄνομα ἐπεκλήθη Βαλτάσαρ, καὶ ἀληθινὸς ὁ λόγος, καὶ δύναμις μεγάλη καὶ σύνεσις ἐδόθη αὐτῷ ἐν τῇ ὁπτασίᾳ.

24 *Σὲ ἑβδομῆντα ἑβδομάδες ἐτῶν περιορίστηκαν οἱ συμφορὲς καὶ οἱ θλίψεις τοῦ λαοῦ σου καὶ τῆς ἁγίας σου πόλεως Ἰερουσαλήμ, γιὰ νὰ τεθεῖ τέλος στὶς ἁμαρτίες σας, γιὰ νὰ τεθεῖ σφραγῖδα τέρματος στὴν ἁμαρτία, γιὰ νὰ ἐξαλειφθοῦν ὅλες οἱ παρανομίες τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ ἐξιλεωθοῦν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ οἱ ἀδικίες καὶ νὰ ἀποκατασταθεῖ αἰώνια δικαιοσύνη, καὶ γιὰ νὰ τεθεῖ τέρμα καὶ σφραγῖδα πλέον σὲ κάθε ὅραμα καὶ σὲ κάθε προφήτη, διότι τότε θὰ χρισθεῖ προφήτης ὁ ἁγιώτατος ἀπὸ ὅλους τοὺς προφῆτες.* 25 *Μάθε καὶ κατανόησε καλά, ὅτι ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ ἐκδοθεῖ διάταγμα γιὰ τὴν ἀνοικοδόμηση τῆς Ἰερουσαλὴμ μέχρι τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ ἐμφανιστεῖ ὁ χρισμένος ἀρχηγὸς θὰ περάσουν ἑπτὰ ἑβδομάδες ἐτῶν καὶ ἄλλες ἑξῆντα δύο ἑβδομάδες ἐτῶν. Μετὰ τὶς πρῶτες ἑπτὰ ἑβδομάδες θὰ ἐπιστρέψουν οἱ Ἰουδαῖοι αἰχμάλωτοι καὶ θὰ ἀνοικοδομηθεῖ ἡ πλατεῖα καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως καὶ θὰ περάσει ἔτσι ἡ πρώτη χρονικὴ περιόδος.* 26 *Καὶ μετὰ τὶς ἑξῆντα δύο ἑβδομάδες ἐτῶν, θὰ θανατωθεῖ ὁ χριστὸς τοῦ Κυρίου, χωρὶς νὰ ὑπάρχει καμμία ἀπολύτως ἐνοχὴ σὲ αὐτόν. Ἡ πόλη καὶ ὁ ἅγιος ναὸς θὰ καταστραφοῦν μαζὶ μὲ τὸν ἑπόμενο ἄρχοντα. Θὰ τοὺς κατακόψει ἡ συμφορὰ σὰν κατακλυσμός, καὶ μέχρι τὸ τέλος τοῦ τρομεροῦ ἀλλὰ σύντομου πολέμου θὰ ἐπέλθει ὁλοσχερὴς καταστροφὴ σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα.* 27 *Τότε γιὰ μία ἑβδομάδα ἐτῶν ὁ χριστὸς τοῦ Κυρίου θὰ συνάψει μία ἰσχυρὴ νέα διαθήκη, ποὺ θὰ σώσει πολλούς. Στὰ μισὰ τῆς ἑβδομάδος αὐτῆς, θὰ πάψουν πιὰ ὁριστικὰ νὰ μοῦ προσφέρουν ὁποιαδήποτε θυσία καὶ σπονδή, καὶ στὸ ἱερὸ θὰ ὑπάρχει κάτι τὸ βδελυρὸ ποὺ θὰ προκαλέσει τέλεια ἐρήμωση. Καὶ τέρμα στὴν καταστροφὴ θὰ δοθεῖ, ὅταν συμπληρωθεῖ ὁ ὁρισμένος χρόνος».*

10

1 Κατὰ τὸ τρίτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κύρου, βασιλιὰ τῶν Περσῶν, ἀποκαλύφθηκε στὸν Δανιήλ, ὁ ὁποῖος ὀνομαζόταν καὶ

2 Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐγὼ Δανιὴλ ἤμην πενθῶν τρεῖς ἑβδομάδας ἡμερῶν· 3 ἄρτον ἐπιθυμιῶν οὐκ ἔφαγον, καὶ κρέας καὶ οἶνος οὐκ εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου, καὶ ἄλειμμα οὐκ ἠλειψάμην ἕως πληρώσεως τριῶν ἑβδομάδων ἡμερῶν. 4 ἐν ἡμέρᾳ εἰκοστῇ τετάρτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου, καὶ ἐγὼ ἤμην ἐχόμενα τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγάλου, αὐτός ἐστι Τίγρις, Ἐδδεκέλ, 5 καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ εἶδον καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ εἷς ἐνδεδυμένος βαδδίν, καὶ ἡ ὀσφὺς αὐτοῦ περιεζωσμένη ἐν χρυσίῳ Ὠφάζ, 6 καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ὡσεὶ θαρσίς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ ὅρασις ἀστραπῆς, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡσεὶ λαμπάδες πυρός, καὶ οἱ βραχίονες αὐτοῦ καὶ τὰ σκέλη ὡς ὅρασις χαλκοῦ στίλβοντος καὶ ἡ φωνὴ τῶν λόγων αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὄχλου.

7 Καὶ εἶδον ἐγὼ Δανιὴλ μόνος τὴν ὀπτασίαν, καὶ οἱ ἄνδρες οἱ μετ' ἐμοῦ οὐκ εἶδον τὴν ὀπτασίαν, ἀλλ' ἢ ἔκστασις μεγάλη ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτούς, καὶ ἔφυγον ἐν φόβῳ. 8 καὶ ἐγὼ ὑπελείφθην μόνος, καὶ εἶδον τὴν ὀπτασίαν τὴν μεγάλην ταύτην, καὶ οὐχ ὑπελείφθη ἐν ἐμοὶ ἰσχύς, καὶ ἡ δόξα μου μετεστράφη εἰς διαφθοράν, καὶ οὐκ ἐκράτησα ἰσχύος. 9 καὶ ἤκουσα τὴν φωνὴν τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ ἀκοῦσαί με αὐτοῦ ἤμην κατανενυγμένος, καὶ τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν γῆν. 10 καὶ ἰδοὺ χεὶρ ἁπτομένη μου καὶ ἤγειρέ με ἐπὶ τὰ γόνατά μου. 11 καὶ εἶπε πρός με· Δανιὴλ ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν, σύνες ἐν τοῖς λόγοις, οἷς ἐγὼ λαλῶ πρός σε, καὶ στῆθι ἐπὶ τῇ στάσει σου, ὅτι νῦν ἀπεστάλην πρός σε. καὶ ἐν τῷ λαλῆσαι αὐτὸν πρός με τὸν λόγον τοῦτον ἀνέστην ἔντρομος. 12 καὶ εἶπε πρός με· μὴ φοβοῦ, Δανιήλ, ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, ἧς ἔδωκας τὴν καρδίαν σου τοῦ συνεῖναι

Βαλτάσαρ, προφητικὸς λόγος. Αὐτὸς ὁ προφητικὸς λόγος ἦταν ἀληθινός, θεῖος, καὶ μὲ μεγάλη δύναμη μέσα του. Στὸν Δανιὴλ δόθηκε ἡ σύνεση νὰ κατανοήσει τὸ ὅραμα.

2 Τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες ἐγὼ ὁ Δανιὴλ πενθοῦσα γιὰ τρεῖς ὁλόκληρες ἑβδομάδες. 3 Κανένα γευστικὸ φαγητὸ δὲν ἔφαγα. Κρέας καὶ κρασὶ δὲν ἔβαλα στὸ στόμα μου, μὲ ἀρώματα δὲν ἄλειψα τὸ σῶμα μου, μέχρις ὅτου συμπληρώθηκαν τρεῖς ἑβδομάδες. 4 Τὴν εἰκοστὴ τέταρτη μέρα τοῦ πρώτου μήνα ἐγὼ βρισκόμουν κοντὰ στὸν μεγάλο ποταμό, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα εἶναι Τίγρις, Ἐδδεκέλ. 5 Σήκωσα τὰ μάτια μου καὶ νά, εἶδα ἕναν ἄντρα, ποὺ φοροῦσε λινὸ ἔνδυμα καὶ εἶχε ζωσμένη τὴν μέση του μὲ ζώνη κοσμημένη μὲ λαμπρὸ χρυσάφι. 6 Τὸ σῶμα του φαινόταν σὰν τὸν πολύτιμο λίθο θαρσίς, καὶ τὸ πρόσωπό του εἶχε τὴν λάμψη τῆς ἀστραπῆς. Τὰ μάτια του ἔλαμπαν σὰν λαμπάδες φωτιᾶς, οἱ βραχίονές του καὶ τὰ σκέλη του σὰν ἀστραφτερὸς χαλκὸς καὶ ὁ ἦχος τῆς φωνῆς του ἦταν σὰν τὸν ἦχο πολυάριθμου ὄχλου.

7 Ἐγὼ μόνος ὁ Δανιὴλ εἶδα αὐτὴ τὴν ὀπτασία, ἐνῶ οἱ ἄνδρες ποὺ ἦσαν μαζί μου δὲν εἶδαν τὸ ὅραμα, ἀλλὰ τοὺς ἔπιασε μεγάλος φόβος καὶ ἔφυγαν τρομαγμένοι. 8 Ἐγὼ ἀπέμεινα μόνος ἐκεῖ καὶ εἶδα τὴν μεγάλη αὐτὴ ὀπτασία, καὶ ἔγινα ἐντελῶς ἀνήμπορος. Παραμορφώθηκε τὸ πρόσωπό μου, ἔχασα τὴν σωματικὴ δύναμή μου καὶ δὲν μποροῦσα οὔτε νὰ σταθῶ ὄρθιος. 9 Ἄκουσα τὴν φωνὴ τῶν λόγων του, καὶ ὅταν τὴν ἄκουσα, κυριεύτηκα ἀπὸ φόβο. Ἔπεσα κάτω μὲ τὸ πρόσωπο στὸ ἔδαφος. 10 Καὶ νά, ἕνα χέρι μὲ ἀκούμπησε καὶ μὲ σήκωσε στὰ γόνατά μου 11 καὶ μοῦ εἶπε· «*Δανιήλ, ἄνθρωπε ἰδιαιτέρως ἀγαπητὲ στὸν Θεό, μὲ εὐγενεῖς καὶ ἅγιες ἐπιθυμίες, ἄκου μὲ προσοχὴ καὶ προσπάθησε νὰ κατανόησεις τὰ λόγια ποὺ θὰ σοῦ πῶ. Στάσου ὄρθιος, διότι ἐγὼ ἔχω σταλεῖ σὲ σένα ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ*». Ὅταν μοῦ εἶπε αὐτὸν τὸν λόγο, σηκώθηκα ὄρθιος καὶ ἔντρομος. 12 Ἐκεῖνος μοῦ εἶπε· «*Μὴ φοβᾶσαι, Δανιήλ, διότι ἀπὸ τὴν πρώ-*

καὶ κακωθῆναι ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ἠκούσθησαν οἱ λόγοι σου, καὶ ἐγὼ ἦλθον ἐν τοῖς λόγοις σου. 13 καὶ ὁ ἄρχων βασιλείας Περσῶν εἱστήκει ἐξ ἐναντίας μου εἴκοσι καὶ μίαν ἡμέραν, καὶ ἰδοὺ Μιχαὴλ εἷς τῶν ἀρχόντων τῶν πρώτων ἦλθε βοηθῆσαί μοι, καὶ αὐτὸν κατέλιπον ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἄρχοντος βασιλείας Περσῶν, 14 καὶ ἦλθον συνετίσαι σε ὅσα ἀπαντήσεται τῷ λαῷ σου ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, ὅτι ἔτι ἡ ὅρασις εἰς ἡμέρας.

15 Καὶ ἐν τῷ λαλῆσαι αὐτὸν μετ' ἐμοῦ κατὰ τοὺς λόγους τούτους ἔδωκα τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν γῆν καὶ κατενύγην. 16 καὶ ἰδοὺ ὡς ὁμοίωσις υἱοῦ ἀνθρώπου ἥψατο τῶν χειλέων μου· καὶ ἤνοιξα τὸ στόμα μου καὶ ἐλάλησα καὶ εἶπα πρὸς τὸν ἑστῶτα ἐναντίον μου· Κύριε, ἐν τῇ ὀπτασίᾳ σου ἐστράφη τὰ ἐντός μου ἐν ἐμοί, καὶ οὐκ ἔσχον ἰσχύν· 17 καὶ πῶς δυνήσεται ὁ παῖς σου, Κύριε, λαλῆσαι μετὰ τοῦ Κυρίου μου τούτου; καὶ ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν οὐ στήσεται ἐν ἐμοὶ ἰσχύς, καὶ πνεῦμα οὐχ ὑπελείφθη ἐν ἐμοί. 18 καὶ προσέθετο καὶ ἥψατό μου ὡς ὅρασις ἀνθρώπου καὶ ἐνίσχυσέ με 19 καὶ εἶπέ μοι· μὴ φοβοῦ, ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν, εἰρήνη σοι· ἀνδρίζου καὶ ἴσχυε. καὶ ἐν τῷ λαλῆσαι αὐτὸν μετ' ἐμοῦ ἴσχυσα καὶ εἶπα· λαλείτω ὁ Κύριός μου, ὅτι ἐνίσχυσάς με.

20 Καὶ εἶπεν· εἰ οἶδας, ἵνατί ἦλθον πρός σε; καὶ νῦν ἐπιστρέψω τοῦ πολεμῆσαι μετὰ τοῦ ἄρχοντος Περσῶν· καὶ ἐγὼ ἐξεπορευόμην, καὶ ὁ ἄρχων τῶν Ἑλλήνων ἤρχετο, 21 ἀλλ' ἢ ἀναγγελῶ σοι τὸ ἐντεταγμένον ἐν γραφῇ ἀληθείας, καὶ οὐκ ἔστιν εἷς ἀντεχόμενος μετ' ἐμοῦ περὶ τούτων, ἀλλ' ἢ Μιχαὴλ ὁ ἄρχων ὑμῶν.

τη μέρα, ποὺ ἔβαλες στὸν νοῦ σου σκοπὸ νὰ μάθεις τὴν ἀλήθεια, νὰ σκληραγωγηθεῖς καὶ νὰ ταλαιπωρηθεῖς ἐνώπιον τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, εἰσακούστηκαν οἱ λόγοι σου ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἐγὼ ἦρθα νὰ σοῦ δώσω ἀπαντήσεις. 13 *Ὁ ἄρχοντας* (ἄγγελος) *τοῦ βασιλείου τῶν Περσῶν εἶχε σταθεῖ ἀπέναντί μου καὶ γιὰ εἴκοσι μία ἡμέρες μὲ ἐμπόδιζε. Καὶ τότε ὁ Μιχαὴλ ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους ἄρχοντες* (ἀγγέλους) *ἦρθε νὰ μὲ βοηθήσει. Τὸν ἄφησα ἐκεῖ μὲ τὸν ἄρχοντα* (ἄγγελο) *τοῦ βασιλείου τῶν Περσῶν,* 14 *καὶ ἦρθα νὰ σὲ ἐνημερώσω, γιὰ νὰ μάθεις ὅσα θὰ συμβοῦν στὸν λαό σου κατὰ τὶς τελευταῖες ἡμέρες. Διότι αὐτὸ τὸ ὅραμα ἀναφέρεται στὶς ἡμέρες ἐκεῖνες».*

15 Ὅταν ἐκεῖνος μοῦ εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια, ἔστρεψα τὸ πρόσωπό μου στὴν γῆ καὶ ἔνιωσα μεγάλη κατάνυξη. 16 Καὶ νά, κάποιος ὅμοιος μὲ ἄνθρωπο ἄγγιξε τὰ χείλη μου· καὶ ἄνοιξα τὸ στόμα μου καὶ μίλησα σ᾽ αὐτὸν ποὺ στεκόταν ἀπέναντί μου καὶ τοῦ εἶπα· *«Κύριε, καθὼς σὲ εἶδα, ταράχτηκε ἡ ψυχή μου καὶ ἔμεινα ἀνήμπορος.* 17 *Καὶ πῶς θὰ μπορέσω ἐγὼ ὁ δοῦλος σου, Κύριε, νὰ μιλήσω μὲ σένα τὸν Κύριό μου; Διότι ἀπὸ τὴν στιγμὴ αὐτὴ μὲ ἐγκατέλειψαν οἱ δυνάμεις μου. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀναπνοή μου ἔχει κοπεῖ».* 18 Ἐκεῖνος ποὺ ἔμοιαζε μὲ ἄνθρωπο, μὲ ἄγγιξε πάλι, μὲ ἐνίσχυσε 19 καὶ μοῦ εἶπε· *«Μὴ φοβᾶσαι, ἄνθρωπε ἰδιαιτέρως ἀγαπητὲ στὸν Θεό, μὲ εὐγενεῖς καὶ ἅγιες ἐπιθυμίες, νὰ ἔχεις εἰρήνη. Πᾶρε θάρρος καὶ δύναμη».* Καὶ μόλις ἐκεῖνος μοῦ μίλησε ἔτσι, πῆρα δύναμη καὶ εἶπα· *«Ἂς μιλήσει ὁ Κύριός μου, διότι ἐσὺ μὲ ἐνδυνάμωσες».*

20 Ἐκεῖνος εἶπε· *«Γνωρίζεις ἄραγε γιατί ἦρθα σὲ σένα; Τώρα θὰ ἐπιστρέψω νὰ πολεμήσω μὲ τὸν ἄρχοντα* (ἄγγελο) *τῶν Περσῶν. Ὅταν ἐγὼ ἔφευγα, ἐρχόταν ὁ ἄρχοντας* (ἄγγελος) *τῶν Ἑλλήνων.* 21 *Ἦρθα γιὰ νὰ σοῦ ἀναγγείλω αὐτὸ ποὺ εἶναι γραμμένο στὸ βιβλίο τῆς ἀλήθειας. Δὲν ὑπάρχει κανεὶς ἄλλος νὰ μὲ βοηθήσει γι᾽ αὐτὲς τὶς ὑποθέσεις, παρὰ μόνο ὁ Μιχαὴλ ὁ δικός σας ἄρχοντας* (ἄγγελος).

11

1 Καὶ ἐγὼ ἐν ἔτει πρώτῳ Κύρου ἔστην εἰς κράτος καὶ ἰσχύν. 2 καὶ νῦν ἀλήθειαν ἀναγγελῶ σοι· ἰδοὺ ἔτι τρεῖς βασιλεῖς ἀναστήσονται ἐν τῇ Περσίδι, καὶ ὁ τέταρτος πλουτήσει πλοῦτον μέγαν παρὰ πάντας· καὶ μετὰ τὸ κρατῆσαι αὐτὸν τοῦ πλούτου αὐτοῦ ἐπαναστήσεται πάσαις βασιλείαις Ἑλλήνων.

3 Καὶ ἀναστήσεται βασιλεὺς δυνατὸς καὶ κυριεύσει κυριείας πολλῆς καὶ ποιήσει κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ. 4 καὶ ὡς ἂν στῇ, ἡ βασιλεία αὐτοῦ συντριβήσεται, καὶ διαιρεθήσεται εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ καὶ οὐκ εἰς τὰ ἔσχατα αὐτοῦ, οὐδὲ κατὰ τὴν κυριείαν αὐτοῦ, ἣν ἐκυρίευσεν· ὅτι ἐκτιλήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ καὶ ἑτέροις ἐκτὸς τούτων.

5 Καὶ ἐνισχύσει ὁ βασιλεὺς τοῦ νότου· καὶ εἷς τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ ἐνισχύσει ἐπ' αὐτὸν καὶ κυριεύσει κυριείαν πολλὴν ἐπ' ἐξουσίας αὐτοῦ. 6 καὶ μετὰ τὰ ἔτη αὐτοῦ συμμιγήσονται, καὶ θυγάτηρ βασιλέως τοῦ νότου εἰσελεύσεται πρὸς βασιλέα τοῦ βορρᾶ τοῦ ποιῆσαι συνθήκας μετ' αὐτοῦ· καὶ οὐ κρατήσει ἰσχύος βραχίονος, καὶ οὐ στήσεται τὸ σπέρμα αὐτοῦ, καὶ παραδοθήσεται αὐτὴ καὶ οἱ φέροντες αὐτὴν καὶ ἡ νεᾶνις καὶ ὁ κατισχύων αὐτὴν ἐν τοῖς καιροῖς. 7 καὶ στήσεται ἐκ τοῦ ἄνθους τῆς ῥίζης αὐτῆς τῆς ἑτοιμασίας αὐτοῦ καὶ ἥξει πρὸς τὴν δύναμιν καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὰ ὑποστηρίγματα τοῦ βασιλέως τοῦ βορρᾶ καὶ ποιήσει ἐν αὐτοῖς καὶ κατισχύσει. 8 καί γε τοὺς θεοὺς αὐτῶν μετὰ

11

1 *Κατὰ τὸ πρῶτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ βασιλιᾶ Κύρου ἀπέκτησα ἐγὼ δύναμη καὶ ἰσχύ.* 2 *Καὶ τώρα θὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια γιὰ τὰ μελλοντικὰ γεγονότα. Ἰδού, τρεῖς ἀκόμη βασιλεῖς θὰ ὑπάρξουν στὴν Περσία. Ὁ τέταρτος θὰ ἀποκτήσει μεγάλο πλοῦτο, περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους. Καὶ ὅταν γίνει κύριος τοῦ ἀπέραντου αὐτοῦ πλούτου, θὰ στραφεῖ καὶ θὰ ἐκστρατεύσει ἐναντίον ὅλων τῶν ἑλληνικῶν βασιλείων.*

3 *Ἔπειτα θὰ ἐμφανιστεῖ ἄλλος βασιλιὰς ἰσχυρός, θὰ ἐπεκτείνει τὴν κυριαρχία του σὲ μεγάλη ἔκταση καὶ θὰ κάνει ὅ,τι θέλει.* 4 *Καὶ ὅταν θὰ ἑδραιωθεῖ, θὰ καταστραφεῖ καὶ αὐτός. Θὰ διαιρεθεῖ τὸ βασίλειό του στὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τὸ κατέχουν οἱ ἀπόγονοί του, οὔτε θὰ κυβερνηθοῦν τὰ τέσσερα αὐτὰ βασίλεια, ὅπως ἐκεῖνος εἶχε κυβερνήσει. Διότι τὸ βασίλειό του ὁλόκληρο πλέον θὰ τὸ μαδήσουν καὶ θὰ τὸ μοιράσουν μεταξύ τους ἄλλοι ἐκτὸς τῶν ἀπογόνων του.*

5 *Ὁ βασιλιὰς τῶν νοτίων περιοχῶν θὰ ἀποκτήσει δύναμη μεγάλη. Ἕνας ὅμως ἀπὸ τοὺς στρατηγούς του θὰ ἀναδειχθεῖ ἰσχυρότερος ἀπὸ αὐτὸν καὶ θὰ κυριαρχήσει μὲ πολλὴ δύναμη στὸ βασίλειο αὐτό.* 6 *Ἔπειτα ἀπὸ λίγα χρόνια θὰ συνενωθοῦν, διότι ἡ θυγατέρα τοῦ νότιου βασιλιᾶ θὰ παντρευτεῖ τὸν βασιλιὰ τοῦ βορρᾶ. Ἔτσι θὰ συναφθεῖ μεταξὺ τῶν δύο βασιλείων συνθήκη. Ἡ θυγατέρα ὅμως αὐτὴ δὲν θὰ κρατήσει τὴν δύναμη τοῦ βασιλείου, οὔτε οἱ ἀπόγονοι τοῦ βασιλιᾶ θὰ σταθοῦν στὴν ἐξουσία. Ἡ ἴδια, οἱ ἀκόλουθοί της, ἡ κόρη της καὶ αὐτὸς ποὺ θὰ τὴν ὑποστηρίζει θὰ παραδοθοῦν τὸν καιρὸ ἐκεῖνο στὴν καταστροφή.* 7 *Ἕνας ἀπὸ τοὺς βλαστοὺς τῆς βασιλικῆς ἐκείνης ρίζας θὰ σταθεῖ μὲ μεγάλη προετοιμασία καὶ θὰ ἐκστρατεύσει ἐνάντια στὴν δύναμη, θὰ πολιορκήσει τὰ φρούρια τοῦ βασιλιᾶ τοῦ βορρᾶ, θὰ πολεμήσει ἐναντίον του καὶ θὰ νικήσει.* 8 *Θὰ ἁρπάξει ὡς λάφυρα καὶ θὰ φέρει στὴν Αἴγυπτο τοὺς θεοὺς ἐκείνων μὲ τὰ χωνευτά τους ἀγάλματα, κάθε πολύτιμο ἀντικείμενο ἀπὸ*

τῶν χωνευτῶν αὐτῶν, πᾶν σκεῦος ἐπιθυμητὸν αὐτῶν ἀργυρίου καὶ χρυσίου, μετὰ αἰχμαλωσίας οἴσει εἰς Αἴγυπτον· καὶ αὐτὸς στήσεται ὑπὲρ βασιλέα τοῦ βορρᾶ. 9 καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ βασιλέως τοῦ νότου, καὶ ἀναστρέψει εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ.

10 Καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ συνάξουσιν ὄχλον δυνάμεων πολλῶν, καὶ ἐλεύσεται ἐρχόμενος καὶ κατακλύζων· καὶ παρελεύσεται καὶ καθίεται καὶ συμπροσπλακήσεται ἕως τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. 11 καὶ ἀγριανθήσεται βασιλεὺς τοῦ νότου καὶ ἐξελεύσεται καὶ πολεμήσει μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ βορρᾶ· καὶ στήσει ὄχλον πολύν, καὶ παραδοθήσεται ὁ ὄχλος ἐν χειρὶ αὐτοῦ· 12 καὶ λήψεται τὸν ὄχλον, καὶ ὑψωθήσεται ἡ καρδία αὐτοῦ, καὶ καταβαλεῖ μυριάδας καὶ οὐ κατισχύσει. 13 καί ἐπιστρέψει ὁ βασιλεὺς τοῦ βορρᾶ καὶ ἄξει ὄχλον πολὺν ὑπὲρ τὸν πρότερον καὶ εἰς τὸ τέλος τῶν καιρῶν ἐνιαυτῶν ἐπελεύσεται εἰσόδια ἐν δυνάμει μεγάλῃ καὶ ἐν ὑπάρξει πολλῇ.

14 Καὶ ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις πολλοὶ ἐπαναστήσονται ἐπὶ βασιλέα τοῦ νότου· καὶ οἱ υἱοὶ τῶν λοιμῶν τοῦ λαοῦ σου ἐπαρθήσονται τοῦ στῆσαι ὅρασιν καὶ ἀσθενήσουσι. 15 καὶ εἰσελεύσεται βασιλεὺς τοῦ βορρᾶ καὶ ἐκχεεῖ πρόσχωμα καὶ συλλήψεται πόλεις ὀχυράς, καὶ οἱ βραχίονες τοῦ βασιλέως τοῦ νότου οὐ στήσονται, καὶ ἀναστήσονται οἱ ἐκλεκτοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔσται ἰσχὺς τοῦ στῆναι. 16 καὶ ποιήσει ὁ εἰσπορευόμενος πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ἑστὼς κατὰ πρόσωπον

ἄργυρο καὶ χρυσό. Αὐτὸς λοιπὸν θὰ φανεῖ δυνατότερος ἀπὸ τὸν βασιλιὰ τοῦ βορρᾶ. 9 *Ἔπειτα ὁ βασιλιὰς τοῦ βορρᾶ θὰ ἐκστρατεύσει ἐναντίον τοῦ νοτίου βασιλείου, ἐναντίον τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ θὰ ἐπιστρέψει* (χωρὶς ἐπιτυχία) *στὴν χώρα του.*

10 *Οἱ γιοὶ ὅμως τοῦ βασιλιᾶ τοῦ βορρᾶ θὰ συγκεντρώσουν πλῆθος μεγάλων στρατιωτικῶν δυνάμεων, τὸ ὁποῖο θὰ ἐπιτεθεῖ ὁρμητικὰ καὶ θὰ κατακλύσει τὸ νότιο βασίλειο. Θὰ περιέρχεται νικηφόρως τὴν περιοχή, θὰ ἐπέρχεται μὲ ὁρμὴ καὶ θὰ χτυπήσει ὅλη τὴν δύναμη ἐκείνου.* 11 *Τότε ὁ βασιλιὰς τοῦ νότου θὰ ἐξαγριωθεῖ καὶ θὰ βγεῖ στὸν πόλεμο καὶ θὰ πολεμήσει ἐναντίον τοῦ βασιλιᾶ τοῦ βορρᾶ. Θὰ παρατάξει στρατὸ πολὺ καὶ τὸ μεγάλο στράτευμα τοῦ βασιλιᾶ τοῦ βορρᾶ θὰ παραδοθεῖ στὰ χέρια τοῦ βασιλιᾶ τῆς Αἰγύπτου.* 12 *Θὰ συλλάβει αἰχμάλωτο τὸν στρατὸ ἐκεῖνο καὶ θὰ ὑπερηφανευθεῖ ὁ νοῦς του, διότι θὰ συντρίψει μυριάδες, ἀλλὰ τελικὰ δὲν θὰ ὑπερισχύσει.* 13 *Ὁ βασιλιὰς τοῦ βορρᾶ θὰ ἐπιστρέψει καὶ θὰ συγκεντρώσει στρατὸ πολύ, πολυαριθμότερο ἀπὸ τὸν πρῶτο, καὶ ἔπειτα ἀπὸ ὁρισμένα χρόνια θὰ ἐκστρατεύσει ἐπιτυχῶς καὶ θὰ μπεῖ στὸ νότιο βασίλειο μὲ μεγάλη στρατιωτικὴ δύναμη καὶ μὲ πάρα πολλὰ ἐφόδια.*

14 *Κατὰ τὸν καιρὸ ἐκεῖνο καὶ πολλοὶ ἄλλοι θὰ ἐπαναστατήσουν ἐναντίον τοῦ βασιλιᾶ τοῦ νότου. Τότε καὶ οἱ φαῦλοι ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ σου θὰ ὑπερηφανευθοῦν καὶ θὰ ἐπαναστατήσουν καὶ αὐτοί, ἀλλὰ θὰ καταστραφοῦν καὶ ἔτσι θὰ ἐκπληρωθεῖ ἡ προφητεία.* 15 *Ὁ βασιλιὰς τοῦ βορρᾶ θὰ εἰσέλθει καὶ θὰ ὑψώσει προχώματα καὶ προμαχῶνες γύρω ἀπὸ τὶς πόλεις. Θὰ καταλάβει πόλεις ἰσχυρές, ἐνῷ οἱ δυνάμεις τοῦ βασιλιᾶ τοῦ νότου δὲν θὰ μπορέσουν νὰ ἀντισταθοῦν. Θὰ ξεσηκωθοῦν βέβαια οἱ ἐκλεκτοί του ἄνδρες κατὰ τὸν πόλεμο αὐτό, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ δὲν θὰ μπορέσουν νὰ παρουσιάσουν ἀποτελεσματικὴ ἀντίσταση.* 16 *Ὁ βασιλιὰς τοῦ βορρᾶ θὰ μπεῖ νικητὴς καὶ θὰ κάνει ὅ,τι θέλει καὶ δὲν θὰ ὑπάρχει ἄνθρωπος ποὺ θὰ μπορέσει νὰ τοῦ ἀντισταθεῖ. Θὰ σταματήσει στὴν περιοχὴ Σαβεὶ καὶ μὲ τὴν δύναμή του θὰ τὴν ἐξολοθρεύσει.* 17 *Θὰ ἀποφασίσει νὰ ἐκστρατεύσει*

αὐτοῦ· καὶ στήσεται ἐν τῇ γῇ τοῦ Σαβεί, καὶ συντελεσθήσεται ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. 17 καὶ τάξει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ εἰσελθεῖν ἐν ἰσχύι πάσης τῆς βασιλείας αὐτοῦ καὶ εὐθεῖα πάντα μετ' αὐτοῦ ποιήσει· καὶ θυγατέρα τῶν γυναικῶν δώσει αὐτῷ τοῦ διαφθεῖραι αὐτήν, καὶ οὐ μὴ παραμείνῃ καὶ οὐκ αὐτῷ ἔσται. 18 καὶ ἐπιστρέψει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ εἰς τὰς Νήσους καὶ συλλήψεται πολλὰς καὶ καταπαύσει ἄρχοντας ὀνειδισμοῦ αὐτῶν, πλὴν ὀνειδισμὸς αὐτοῦ ἐπιστρέψει αὐτῷ. 19 καὶ ἐπιστρέψει τὸ πρόσωπον αὐτοῦ εἰς τὴν ἰσχὺν τῆς γῆς αὐτοῦ καὶ ἀσθενήσει καὶ πεσεῖται καὶ οὐχ εὑρεθήσεται. 20 καὶ ἀναστήσεται ἐκ τῆς ῥίζης αὐτοῦ Φυτὸν τῆς βασιλείας ἐπὶ τὴν ἑτοιμασίαν αὐτοῦ παραβιβάζων, πράσσων δόξαν βασιλείας καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις συντριβήσεται καὶ οὐκ ἐν ποσώποις οὐδὲ ἐν πολέμῳ.

21 Στήσεται ἐπὶ τὴν ἑτοιμασίαν αὐτοῦ· ἐξουδενώθη, καὶ οὐκ ἔδωκαν ἐπ' αὐτὸν δόξαν βασιλείας· καὶ ἥξει ἐν εὐθηνίᾳ καὶ κατισχύσει βασιλείας ἐν ὀλισθήμασι. 22 Καὶ βραχίονες τοῦ κατακλύζοντος κατακλυσθήσονται ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καὶ συντριβήσονται, καὶ ἡγούμενος διαθήκης 23 καὶ ἀπὸ τῶν συναναμίξεων πρὸς αὐτὸν ποιήσει δόλον καὶ ἀναβήσεται καὶ ὑπερισχύσει αὐτοῦ ἐν ὀλίγῳ ἔθνει.

24 Καὶ ἐν εὐθηνίᾳ καὶ ἐν πίοσι χώραις ἥξει καὶ ποιήσει ἃ οὐκ ἐποίησαν οἱ πατέρες αὐτοῦ καὶ πατέρες τῶν πατέρων αὐτοῦ· προνομὴν καὶ σκῦλα καὶ ὕπαρξιν αὐτοῖς διασκορπιεῖ καὶ ἐπ'

πάλι μὲ ὅλο τὸν αὐτοκρατορικό του στρατό, ἀλλὰ τελικὰ θὰ συμβιβαστεῖ καὶ θὰ εἰρηνεύσει μὲ τὸ ἄλλο βασίλειο. Καὶ θὰ δώσει μία θυγατέρα ἀπὸ τὶς γυναῖκες του ὡς σύζυγο στὸν ἄλλο βασιλιά, ὥστε μέσῳ αὐτῆς νὰ διαβρώσει τὸ ἄλλο βασίλειο. Ἐκείνη ὅμως δὲν θὰ τηρήσει αὐτὸ τὸ σχέδιο καὶ δὲν θὰ παραμείνει πιστὴ στὸν πατέρα της. 18 *Τότε αὐτὸς θὰ στραφεῖ ἐναντίον τῆς χώρας τῶν Νήσων* (τῆς Ἑλλάδος)*, θὰ κυριεύσει πολλὲς νησιωτικὲς περιοχές της καὶ θὰ καθαιρέσει τοὺς ἐξευτελισμένους ἄρχοντές τους. Ἐν τέλει ὅμως θὰ ἡττηθεῖ καὶ αὐτὸς καὶ ὁ ἐξευτελισμὸς θὰ ἐπιστρέψει πάνω του.* 19 *Ἔπειτα θὰ στρέψει τὴν προσοχή του στὴν ὀχύρωση τῆς χώρας του. Θὰ ἐξασθενήσει ὅμως, θὰ πέσει, θὰ καταστραφεῖ καὶ θὰ ἐξαφανιστεῖ.* 20 *Θὰ ἐμφανιστεῖ ἀπὸ τὴν βασιλική του ρίζα ἕνας ἀπόγονός του, γιὰ νὰ βασιλέψει σὲ ὅσα ἐκεῖνος ἑτοίμασε. Αὐτὸς ὅμως θὰ ἐκτραπεῖ ἐκμεταλλευόμενος τὴν δόξα τῆς βασιλείας του καὶ τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες θὰ συντριβεῖ ἀλλὰ ὄχι ἀπὸ δολοφονικὴ ἐπίθεση οὔτε σὲ πόλεμο.*

21 *Θὰ ἔρθει ἕνας ἄλλος στὴν θέση του. Αὐτὸς ὅμως θὰ εἶναι μηδαμινὸς καὶ δὲν θὰ τοῦ ἀποδώσουν βασιλικὲς τιμὲς καὶ ἀναγνώριση. Αὐτὸς ὅμως θὰ ἔρθει μὲ πολὺ πλοῦτο καὶ μὲ δόλιους τρόπους καὶ θὰ κυριαρχήσει στὸ βασίλειό του.* 22 *Καὶ οἱ στρατιωτικὲς δυνάμεις* (τοῦ βασιλιᾶ τῆς Αἰγύπτου)*, ποὺ κατακλύζουν σὰν χείμαρρος τὸν τόπο, θὰ κατακλυσθοῦν ἀπὸ στρατεύματα τοῦ βασιλιᾶ τοῦ βορρᾶ καὶ θὰ συντριβοῦν. Θὰ συντριβεῖ ἐπίσης τότε καὶ ὁ ἀρχιερεὺς τῆς Διαθήκης* (τοῦ Ἰσραήλ)*.* 23 *Καὶ ὁ βασιλιὰς τοῦ βορρᾶ ἔπειτα ἀπὸ τὶς εἰρηνικὲς συνθῆκες μὲ τὸν ἐχθρό του θὰ φερθεῖ δολίως. Θὰ τὸν ἐπισκεφθεῖ μὲ μικρὴ δύναμη καὶ θὰ κατορθώσει νὰ τὸν ἀνατρέψει.*

24 *Θὰ εἰσβάλει σὲ εὔφορες καὶ πλούσιες χῶρες καὶ θὰ κάμει πράγματα τὰ ὁποῖα οἱ πατέρες του δὲν ἔκαμαν, οὔτε οἱ πατέρες τῶν πατέρων του. Θὰ μοιράσει στὶς χῶρες αὐτὲς λάφυρα καὶ πλούτη καὶ πολὺ ἐπισιτισμό, ἐνῷ κρυφὰ θὰ καταστρώνει πονηρὰ σχέδια γιὰ τὴν καταστροφὴ τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ γιὰ λίγον καιρό.* 25 *Θὰ ξεσηκώσει τὸν νοῦ του καὶ τὸν στρατό του ἐναντίον τοῦ βασιλιᾶ τοῦ*

Αἴγυπτον λογιεῖται λογισμοὺς αὐτοῦ καὶ ἕως καιροῦ. 25 καὶ ἐξεγερθήσεται ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ ἐπὶ βασιλέα τοῦ νότου ἐν δυνάμει μεγάλῃ, καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ νότου συνάψει πόλεμον ἐν δυνάμει μεγάλῃ καὶ ἰσχυρᾷ σφόδρα· καὶ οὐ στήσονται, ὅτι λογιοῦνται ἐπ' αὐτὸν λογισμούς· 26 καὶ φάγονται τὰ δέοντα αὐτοῦ καὶ συντρίψουσιν αὐτόν, καὶ δυνάμεις κατακλύσει, καὶ πεσοῦνται τραυματίαι πολλοί.

27 Καὶ ἀμφότεροι οἱ βασιλεῖς, αἱ καρδίαι αὐτῶν εἰς πονηρίαν, καὶ ἐπὶ τραπέζῃ μιᾷ ψευδῆ λαλήσουσι, καὶ οὐ κατευθυνεῖ, ὅτι ἔτι πέρασις καιρῶν. 28 καὶ ἐπιστρέψει εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ ἐν ὑπάρξει πολλῇ, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ ἐπὶ διαθήκην ἁγίαν, καὶ ποιήσει καὶ ἐπιστρέψει εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ. 29 εἰς τὸν καιρὸν ἐπιστρέψει καὶ ἥξει ἐν τῷ νότῳ, καὶ οὐκ ἔσται ὡς ἡ πρώτη καὶ ὡς ἡ ἐσχάτη. 30 Καὶ εἰσελεύσονται ἐν αὐτῷ οἱ ἐκπορευόμενοι Κίτιοι, καὶ ταπεινωθήσεται· καὶ ἐπιστρέψει καὶ θυμωθήσεται ἐπὶ διαθήκην ἁγίαν· καὶ ποιήσει καὶ ἐπιστρέψει καὶ συνήσει ἐπὶ τοὺς καταλιπόντας διαθήκην ἁγίαν. 31 καὶ σπέρματα ἐξ αὐτοῦ ἀναστήσονται καὶ βεβηλώσουσι τὸ ἁγίασμα τῆς δυναστείας καὶ μεταστήσουσι τὸν ἐνδελεχισμὸν καὶ δώσουσι βδέλυγμα ἠφανισμένων.

32 Καὶ οἱ ἀνομοῦντες διαθήκην ἐπάξουσιν ἐν ὀλισθήμασι, καὶ λαὸς γινώσκοντες Θεὸν αὐτοῦ κατισχύσουσι καὶ ποιήσουσι. 33 καὶ οἱ συνετοὶ τοῦ λαοῦ συνήσουσιν εἰς πολλά· καὶ ἀσθενήσουσιν

νότου καὶ θὰ ἐκστρατεύσει ἐναντίον του μὲ μεγάλη στρατιωτικὴ δύναμη. Ὁ βασιλιὰς τοῦ νότου θὰ συνάψει πόλεμο ἐναντίον του μὲ μεγάλη καὶ πολὺ ἰσχυρὴ δύναμη. Καὶ δὲν θὰ μπορέσουν αὐτὸς καὶ τὰ στρατεύματά του νὰ ἀντισταθοῦν, διότι θὰ ἔχουν σχεδιάσει ἐναντίον του προδοσία. 26 *Θὰ καταφάγουν τὶς προμήθειές του, θὰ τὸν συντρίψουν, θὰ κατακλύσει τὶς δυνάμεις, καὶ θὰ πέσουν πολλοὶ νεκροί.*

27 *Καὶ οἱ δύο βασιλεῖς θὰ ἔχουν δόλιες καὶ πονηρὲς καρδιές, καὶ ἐνῷ θὰ καθήσουν μαζὶ στὸ ἴδιο τραπέζι, θὰ ψεύδονται μεταξύ τους, ἐπιδιώκοντας νὰ ἐξαπατήσει ὁ ἕνας τὸν ἄλλον· ἀλλὰ δὲν θὰ εὐοδωθοῦν τὰ σχέδιά τους, διότι θὰ ἔχουν λίγο χρόνο στὴν διάθεσή τους.* 28 *Κατόπιν θὰ ἐπιστρέψει ὁ βασιλιᾶς τοῦ βορρᾶ στὴν χώρα του μὲ πολὺ πλοῦτο. Ὁ νοῦς του ὅμως θὰ μελετᾶ πονηρὰ σχέδια ἐναντίον τοῦ λαοῦ τῆς ἁγίας Διαθήκης* (Ἰσραήλ). *Θὰ πραγματοποιήσει τὰ πονηρά του σχέδια καὶ ἔπειτα θὰ ἐπιστρέψει στὴν χώρα του.* 29 *Μετὰ ἀπὸ καιρὸ θὰ ἐπιστρέψει καὶ θὰ κινηθεῖ πάλι ἐναντίον τοῦ νότου, ἀλλὰ δὲν θὰ εἶναι αὐτὴ ἡ ἐκστρατεία του ἐπιτυχής, ὅπως ἡ πρώτη καὶ ἡ δεύτερη.* 30 *Θὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον του μὲ ἐξόρμηση οἱ Κίτιοι* (ἀπὸ τὴν Κύπρο), *καὶ θὰ ταπεινωθεῖ. Θὰ καταληφθεῖ ἀπὸ θυμὸ καὶ θὰ στραφεῖ πάλι ἐναντίον τοῦ λαοῦ τῆς Διαθήκης* (Ἰσραήλ). *Θὰ διαπράξει ἀνοσιουργήματα, θὰ γυρίσει πίσω στὸ βασίλειό του καὶ θὰ ἐπικεντρώσει τὴν προσοχή του στοὺς Ἰουδαίους ἐκείνους ποὺ ἐγκατέλειψαν τὸν νόμο τῆς ἁγίας Διαθήκης.* 31 *Δικά του στρατεύματα θὰ ἐμφανιστοῦν καὶ θὰ βεβηλώσουν τὸν ἱερὸ ναό, τὴν ἱερὴ αὐτὴ ἀκρόπολη τοῦ Ἰσραήλ, θὰ βάλουν τέρμα στὶς καθημερινὲς θυσίες καὶ θὰ στήσουν κάτι τὸ βδελυρὸ ποὺ θὰ κάνει ὅλους τοὺς πιστοὺς Ἰσραηλῖτες νὰ ἐξαφανίζονται ἀπὸ τὸν ἱερὸ τόπο.*

32 *Καὶ οἱ ἀποστάτες τῆς Διαθήκης θὰ προτείνουν δόλια συμφωνία. Ὁ λαὸς ὅμως, ὁ ὁποῖος γνωρίζει καὶ πιστεύει στὸν Θεό του, θὰ ὑπερισχύσει καὶ θὰ πράξει ὅ,τι πρέπει.* 33 *Οἱ πιὸ πιστοὶ καὶ συνετοὶ ἀπὸ τὸν λαὸ θὰ περάσουν πολλὲς δοκιμασίες. Θὰ καταδιωχθοῦν γιὰ νὰ ἐξοντωθοῦν μὲ σπαθὶ καὶ μὲ φωτιὰ καὶ μὲ αἰχμαλωσία καὶ μὲ διαρ-*

ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν φλογὶ καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ καὶ ἐν διαρπαγῇ ἡμερῶν. 34 καὶ ἐν τῷ ἀσθενῆσαι αὐτοὺς βοηθηθήσονται βοήθειαν μικράν, καὶ προστεθήσονται πρὸς αὐτοὺς πολλοὶ ἐν ὁλισθήμασι. 35 καὶ ἀπὸ τῶν συνιέντων ἀσθενήσουσι τοῦ πυρῶσαι αὐτοὺς καὶ τοῦ ἐκλέξασθαι καὶ τοῦ ἀποκαλυφθῆναι ἕως καιροῦ πέρας, ὅτι ἔτι εἰς καιρόν. 36 καὶ ποιήσει κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ὁ βασιλεὺς ὑψωθήσεται καὶ μεγαλυνθήσεται ἐπὶ πάντα θεὸν καὶ λαλήσει ὑπερόγκα καὶ κατευθυνεῖ, μέχρις οὗ συντελεσθῇ ἡ ὀργή, εἰς γὰρ συντέλειαν γίνεται. 37 καὶ ἐπὶ πάντας θεοὺς τῶν πατέρων αὐτοῦ οὐ συνήσει καὶ ἐπὶ ἐπιθυμίαν γυναικῶν καὶ ἐπὶ πᾶν θεὸν οὐ συνήσει, ὅτι ἐπὶ πάντας μεγαλυνθήσεται· 38 καὶ θεὸν μαωζὶν ἐπὶ τόπου αὐτοῦ δοξάσει καὶ θεόν, ὃν οὐκ ἔγνωσαν οἱ πατέρες αὐτοῦ, δοξάσει ἐν χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ ἐν ἐπιθυμήμασι. 39 καὶ ποιήσει τοῖς ὀχυρώμασι τῶν καταφυγῶν μετὰ θεοῦ ἀλλοτρίου καὶ πληθυνεῖ δόξαν καὶ ὑποτάξει αὐτοῖς πολλοὺς καὶ γῆν διελεῖ ἐν δώροις.

40 Καὶ ἐν καιροῦ πέρατι συγκερατισθήσεται μετὰ τοῦ βασιλέως τοῦ νότου, καὶ συναχθήσεται ἐπ' αὐτὸν βασιλεὺς τοῦ βορρᾶ ἐν ἅρμασι καὶ ἐν ἱππεῦσι καὶ ἐν ναυσὶ πολλαῖς καὶ εἰσελεύσονται εἰς τὴν γῆν καὶ συντρίψει καὶ παρελεύσεται. 41 καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὴν γῆν τοῦ σαβεί, καὶ πολλοὶ ἀσθενήσουσι· καὶ οὗτοι διασωθήσονται ἐκ χειρὸς αὐτοῦ, Ἐδὼμ καὶ Μωάβ, καὶ ἀρχὴ υἱῶν Ἀμμών. 42 καὶ ἐκτενεῖ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ γῆ Αἰγύπτου οὐκ ἔσται εἰς σωτηρίαν.

παγὴ τῶν ὑπαρχόντων τους, γιὰ μέρες. 34 *Ὅταν βρεθοῦν ὑπὸ διωγμόν, θὰ πάρουν κάποια μικρὴ βοήθεια, καὶ πολλοὶ θὰ προστεθοῦν μὲ τὸ μέρος τους ἀλλὰ δολίως καὶ ὑποκριτικῶς.* 35 *Μερικοὶ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς συνετοὺς θὰ ὀλιγοπιστήσουν πάνω στὴν φωτιὰ τῆς δοκιμασίας, ὥστε ὁ Κύριος νὰ ἐκλέξει τοὺς πράγματι σταθεροὺς στὴν πίστη καὶ νὰ ἀποκαλυφθοῦν οἱ ἀνάξιοι· καὶ ὅλα αὐτὰ γιὰ ὁρισμένο χρονικὸ διάστημα.* 36 *Καὶ αὐτὸς ὁ ἀσεβὴς βασιλιὰς θὰ κάνει ὅ,τι θέλει, θὰ ὑπερηφανευθεῖ, θὰ ἔχει ἀλαζονικὴ στάση ἐνάντια σὲ κάθε θεό, θὰ μιλᾶ βλάσφημα καὶ μὲ ἔπαρση, καὶ θὰ πετυχαίνουν τὰ σχέδιά του, μέχρις ὅτου ξεσπάσει ἐναντίον του ἡ θεία ὀργή, διότι ὅλα αὐτὰ ἔχουν προκαθορισμένο τέρμα.* 37 *Δὲν θὰ δείξει σεβασμὸ σὲ κανένα ἀπὸ τοὺς θεοὺς τῶν προγόνων του, θὰ εἶναι ἀδιάφορος στὴν ἐπιθυμία γυναικῶν, δὲν θὰ σέβεται κανένα θεό, καὶ θὰ θελήσει νὰ ὑψώσει τὸν ἑαυτό του πάνω ἀπὸ τοὺς πάντες.* 38 *Θὰ σεβαστεῖ μόνο τὸν θεὸ τοῦ πολέμου Μαωζίν, καὶ θὰ τοῦ χτίσει ναό, ὅπου θὰ τιμᾶ ἕναν θεό, ποὺ δὲν τὸν γνώρισαν οἱ πρόγονοί του. Αὐτὸν θὰ τὸν τιμήσει μὲ χρυσάφι καὶ ἀσήμι καὶ πολύτιμους λίθους καὶ μὲ ζηλευτὰ πολύτιμα δῶρα.* 39 *Μὲ τὴν βοήθεια, ὅπως θὰ νομίζει, τοῦ ξένου αὐτοῦ θεοῦ θὰ οἰκοδομήσει ὀχυρωματικὰ ἔργα καὶ καταφύγια γιὰ τὶς στρατιωτικὲς φρουρές του. Θὰ πολλαπλασιαστεῖ ἡ δόξα του, θὰ ὑποτάξει πολλοὺς λαοὺς στοὺς συνεργάτες του καὶ θὰ τοὺς διανείμει τὴν γῆ μὲ πολλὰ δῶρα.*

40 *Ὅταν ὅμως θὰ φτάσει τὸ τέλος τῶν καθορισμένων καιρῶν, θὰ συγκρουστεῖ μὲ τὸν βασιλιὰ τοῦ νότου. Ὁ βασιλιὰς τοῦ βορρᾶ θὰ κινηθεῖ ἐναντίον τοῦ βασιλιᾶ τοῦ νότου μὲ ἅρματα καὶ μὲ ἱππικὸ καὶ μὲ πολὺ ναυτικό. Θὰ εἰσβάλουν στὴν χώρα, θὰ τὴν συντρίψει καὶ θὰ περάσει ἀπὸ τὴν μία ἄκρη της μέχρι τὴν ἄλλη.* 41 *Θὰ εἰσβάλει στὴν χώρα Σαβεί, καὶ θὰ ἐξοντωθοῦν πολλοί. Θὰ διασωθοῦν ἀπὸ τὰ χέρια του, οἱ φυλὲς τοῦ Ἐδὼμ καὶ τοῦ Μωὰβ καὶ τὸ σπουδαιότερο τμῆμα τῶν Ἀμμωνιτῶν.* 42 *Θὰ ἁπλώσει τὴν κυριαρχία του σὲ ὅλη τὴν εὐρύτερη περιοχή, ἀκόμη καὶ ἡ χώρα τῆς Αἰγύπτου δὲν θὰ τοῦ ξεφύγει.*

43 Καὶ κυριεύσει ἐν τοῖς ἀποκρύφοις τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου καὶ ἐν πᾶσιν ἐπιθυμητοῖς Αἰγύπτου καὶ Λιβύων καὶ Αἰθιόπων ἐν τοῖς ὀχυρώμασιν αὐτῶν. 44 καὶ ἀκοαὶ καὶ σπουδαὶ ταράξουσιν αὐτὸν ἐξ ἀνατολῶν καὶ ἀπὸ βορρᾶ, καὶ ἥξει ἐν θυμῷ πολλῷ τοῦ ἀφανίσαι καὶ τοῦ ἀναθεματίσαι πολλοὺς 45 καὶ πήξει τὴν σκηνὴν αὐτοῦ ἐφαδανῶ ἀναμέσον τῶν θαλασσῶν, εἰς ὄρος σαβεὶ ἅγιον· καὶ ἥξει ἕως μέρους αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ῥυόμενος αὐτόν.

12

1 Καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀναστήσεται Μιχαὴλ ὁ ἄρχων ὁ μέγας, ὁ ἑστηκὼς ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ λαοῦ σου· καὶ ἔσται καιρὸς θλίψεως, θλῖψις οἵα οὐ γέγονεν ἀΦ' οὗ γεγένηται ἔθνος ἐν τῇ γῇ ἕως τοῦ καιροῦ ἐκείνου· καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σωθήσεται ὁ λαός σου, πᾶς ὁ γεγραμμένος ἐν τῇ βίβλῳ· 2 καὶ πολλοὶ τῶν καθευδόντων ἐν γῆς χώματι ἐξεγερθήσονται, οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον καὶ οὗτοι εἰς ὀνειδισμὸν καὶ εἰς αἰσχύνην αἰώνιον. 3 καὶ οἱ συνιέντες ἐκλάμψουσιν ὡς ἡ λαμπρότης τοῦ στερεώματος καὶ ἀπὸ τῶν δικαίων τῶν πολλῶν ὡς οἱ ἀστέρες εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ ἔτι. 4 καὶ σύ, Δανιήλ, ἔμφραξον τοὺς λόγους καὶ σφράγισον τὸ βιβλίον ἕως καιροῦ συντελείας, ἕως διδαχθῶσι πολλοὶ καὶ πληθυνθῇ ἡ γνῶσις.

5 Καὶ εἶδον ἐγὼ Δανιὴλ καὶ ἰδοὺ δύο ἕτεροι εἱστήκεισαν, εἷς ἐντεῦθεν τοῦ χείλους τοῦ ποταμοῦ καὶ εἷς ἐντεῦθεν τοῦ χείλους τοῦ

43 *Θὰ γίνει κύριος κρυμμένων θησαυρῶν μὲ χρυσάφι καὶ ἀσήμι καὶ κάθε ἄλλο πολύτιμο ἀντικείμενο τῆς Αἰγύπτου, τῶν Λιβύων καὶ τῶν Αἰθιόπων, ποὺ ἔχουν κρύψει τοὺς θησαυρούς τους στὰ ὀχυρώματά τους. 44 Ἀνησυχητικὲς ὅμως καὶ ἐπείγουσες πληροφορίες ἀπὸ τὶς ἀνατολικὲς καὶ βόρειες περιοχὲς θὰ τὸν ταράξουν. Θὰ κινηθεῖ ἐναντίον τους μὲ πολὺ θυμό, γιὰ νὰ ἐξαφανίσει καὶ νὰ ἐξολοθρεύσει πολλοὺς λαούς. 45 Θὰ στήσει τὴν σκηνὴ τοῦ ἐπιτελείου του ἀνάμεσα στὶς δύο θάλασσες* (Μεσόγειο καὶ Νεκρὰ Θάλασσα)*, στὸ ὄρος Σαβεὶ τὸ ἅγιο. Τότε ὅμως θὰ φτάσει τὸ τέλος του καὶ δὲν θὰ βρεθεῖ κανεὶς νὰ τὸν γλιτώσει.*

12

1 *Ἐκεῖνο τὸν καιρὸ θὰ ἐμφανιστεῖ ὁ μέγας ἀρχάγγελος Μιχαήλ, ὁ ὁποῖος στέκεται προστάτης τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ σου. Θὰ εἶναι τότε περίοδος θλίψεως, μεγάλης θλίψεως, ποὺ ὅμοια της δὲν ἔγινε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἐμφανίστηκαν ἄνθρωποι καὶ ἔθνη πάνω στὴν γῆ { λαό σου ὅσοι εἶναι γραμμένοι στὸ βιβλίο τῆς ζωῆς. 2 Πολλοὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ κοιμοῦνται τὸν ὕπνο τοῦ θανάτου θὰ ἀναστηθοῦν, ἄλλοι μὲν γιὰ τὴν αἰώνια ζωή, καὶ ἄλλοι γιὰ ὀνειδισμὸ καὶ καταισχύνη αἰώνια. 3 Ὅσοι ἐμελέτησαν καὶ κατάλαβαν θὰ λάμψουν σὰν τὴν λαμπρότητα τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς δικαίους θὰ λάμψουν σὰν τὰ ἀστέρια στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων καὶ γιὰ πάντα. 4 Καὶ ἐσύ, Δανιήλ, κρύψε αὐτοὺς τοὺς λόγους τῆς προφητείας καὶ σφράγισε τὸ βιβλίο μέχρι νὰ τελειώσει ὁ καθορισμένος καιρός. Τότε πολλοὶ ἄνθρωποι θὰ διδαχθοῦν, καὶ θὰ αὐξηθεῖ ἔτσι ἡ γνώση τοῦ θείου θελήματος».*

5 Καὶ ἐγὼ ὁ Δανιὴλ εἶδα καὶ νὰ δύο ἄλλοι ἄνδρες εἶχαν σταθεῖ ὄρθιοι, ὁ ἕνας στὴν μία ὄχθη τοῦ ποταμοῦ καὶ ὁ ἄλλος στὴν ἄλλη ὄχθη. 6 Ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς εἶπε στὸν ἄνδρα ποὺ φοροῦσε ἔνδυμα λινὸ καὶ ἦταν πάνω ἀπὸ τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ· *«Πότε θὰ ἔρθει τὸ τέρμα*

ποταμοῦ. 6 καὶ εἶπε τῷ ἀνδρὶ τῷ ἐνδεδυμένῳ τὰ βαδδίν, ὃς ἦν ἐπάνω τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ· ἕως πότε τὸ πέρας ὧν εἴρηκας τῶν θαυμασίων; 7 καὶ ἤκουσα τοῦ ἀνδρὸς τοῦ ἐνδεδυμένου τὰ βαδδίν, ὃς ἦν ἐπάνω τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ, καὶ ὕψωσε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι εἰς καιρὸν καιρῶν καὶ ἥμισυ καιροῦ· ἐν τῷ συντελεσθῆναι διασκορπισμὸν γνώσονται πάντα ταῦτα. 8 καὶ ἐγὼ ἤκουσα καὶ οὐ συνῆκα καὶ εἶπα· Κύριε, τί τὰ ἔσχατα τούτων;

9 καὶ εἶπε· δεῦρο Δανιήλ, ὅτι ἐμπεφραγμένοι καὶ ἐσφραγισμένοι οἱ λόγοι, ἕως καιροῦ πέρας· 10 ἐκλεγῶσι καὶ ἐκλευκανθῶσι καὶ πυρωθῶσι καὶ ἁγιασθῶσι πολλοί, καὶ ἀνομήσωσιν ἄνομοι· καὶ οὐ συνήσουσι πάντες ἄνομοι, καὶ οἱ νοήμονες συνήσουσι. 11 καὶ ἀπὸ καιροῦ παραλλάξεως τοῦ ἐνδελεχισμοῦ καὶ τοῦ δοθῆναι βδέλυγμα ἐρημώσεως ἡμέραι χίλιαι διακόσιαι ἐνενήκοντα. 12 μακάριος ὁ ὑπομένων καὶ φθάσας εἰς ἡμέρας χιλίας τριακοσίας τριάκοντα πέντε. 13 καὶ σὺ δεῦρο καὶ ἀναπαύου· ἔτι γὰρ ἡμέραι καὶ ὧραι εἰς ἀναπλήρωσιν συντελείας, καὶ ἀναστήσῃ εἰς τὸν κλῆρόν σου, εἰς συντέλειαν ἡμερῶν.

Βὴλ καὶ Δράκων

1 Καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀστυάγης προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ παρέλαβε Κῦρος ὁ Πέρσης τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. 2 καὶ ἦν Δανιὴλ συμβιωτὴς τοῦ βασιλέως καὶ ἔνδοξος ὑπὲρ πάντας

τῶν θαυμασίων αὐτῶν προφητειῶν, ποὺ εἶπες;» 7 Ἄκουσα τὸν ἄνδρα τὸν ντυμένο μὲ τὸ πολύτιμο λινὸ ροῦχο, ποὺ στεκόταν πάνω ἀπὸ τὸ νερὸ τοῦ ποταμοῦ καὶ σήκωσε καὶ τὸ δεξὶ καὶ τὸ ἀριστερό του χέρι πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ ὁρκίστηκε στὸν ζωντανὸ Κύριο, καὶ εἶπε· *«Σὲ ἕνα ἔτος καὶ δύο ἔτη καὶ μισὸ ἀκόμη ἔτος* (δηλαδὴ 3,5 χρόνια), *ὅταν θὰ ὁλοκληρωθεῖ καὶ θὰ πάρει τέρμα ὁ διασκορπισμὸς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ μάθουν τὸ περιεχόμενο ὅλων αὐτῶν τῶν προφητειῶν».* 8 καὶ ἐγὼ τὰ ἄκουσα αὐτὰ ἀλλὰ δὲν τὰ κατάλαβα καὶ ρώτησα· *«Κύριε, πότε θὰ ἔλθει τὸ τέλος αὐτῶν τῶν πραγμάτων;».*

9 Καὶ μοῦ ἀπάντησε· *«Ἔλα τώρα, Δανιήλ, ἡσύχασε. Οἱ λόγοι αὐτῆς τῆς προφητείας θὰ εἶναι κλεισμένοι καὶ σφραγισμένοι* (δηλαδὴ θὰ παραμείνουν ἀνερμήνευτοι), *μέχρι νὰ ἔρθει τὸ τέλος τοῦ καθορισμένου χρόνου.* 10 *Οἱ δίκαιοι θὰ ἀναδειχτοῦν, θὰ λευκανθοῦν μὲ τὶς θλίψεις, θὰ περάσουν ἀπὸ φωτιά, καὶ πολλοὶ θὰ ἐξαγιαστοῦν. Οἱ παράνομοι ὅμως θὰ ἐκτραποῦν σὲ περισσότερες ἀνομίες καὶ οἱ ἀσεβεῖς δὲν θὰ καταλάβουν τίποτε ἀπὸ τὴν προφητεία, ἐνῶ οἱ εὐσεβεῖς καὶ νοήμονες θὰ καταλάβουν τὰ πάντα.* 11 *Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ καταργηθεῖ ἡ καθημερινὴ θυσία καὶ θὰ στηθεῖ κάτι τὸ σιχαμερὸ ποὺ θὰ ἐρημώσει τὸν τόπο, θὰ περάσουν χίλιες διακόσιες ἐνενῆντα ἡμέρες δοκιμασίας.* 12 *Μακάριος καὶ εὐλογημένος θὰ εἶναι ὅποιος θὰ ὑπομείνει καὶ θὰ φτάσει μέχρι τὶς χίλιες τριακόσιες τριάντα πέντε ἡμέρες.* 13 *Καὶ ἐσύ, Δανιήλ, τράβα νὰ ξεκουραστεῖς. Ἀπομένουν ἀκόμη πολλὲς ἡμέρες καὶ χρόνια, γιὰ νὰ συμπληρωθεῖ ὁ χρόνος τῆς συντέλειας. Καὶ θὰ ἀναστηθεῖς κι ἐσὺ στὸν ἔνδοξο κλῆρο τοῦ λαοῦ σου κατὰ τὶς ἡμέρες τῆς συντέλειας».*

Βὴλ καὶ Δράκων

1 Ὁ βασιλιὰς Ἀστυάγης πέθανε καὶ προστέθηκε στοὺς προγόνους του, καὶ τὴν βασιλεία του τὴν παρέλαβε ὁ Κῦρος ὁ Πέρσης. 2 Ὁ Δανιὴλ εἶχε ἀνατραφεῖ μαζὶ μὲ τὸν βασιλιὰ καὶ ἦταν ὁ ἐνδοξότε-

τοὺς φίλους αὐτοῦ. 3 καὶ ἦν εἴδωλον τοῖς Βαβυλωνίοις, ᾧ ὄνομα Βήλ, καὶ ἐδαπανῶντο εἰς αὐτὸν ἑκάστης ἡμέρας σεμιδάλεως ἀρτάβαι δώδεκα καὶ πρόβατα τεσσαράκοντα καὶ οἴνου μετρηταὶ ἕξ. 4 καὶ ὁ βασιλεὺς ἐσέβετο αὐτὸν καὶ ἐπορεύετο καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσκυνεῖν αὐτῷ· Δανιὴλ δὲ προσεκύνει τῷ Θεῷ αὐτοῦ. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ βασιλεύς· διατί οὐ προσκυνεῖς τῷ Βήλ; 5 ὁ δὲ εἶπεν· ὅτι οὐ σέβομαι εἴδωλα χειροποίητα, ἀλλὰ τὸν ζῶντα Θεὸν τὸν κτίσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ ἔχοντα πάσης σαρκὸς κυριείαν. 6 καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ βασιλεύς· οὐ δοκεῖ σοι Βὴλ εἶναι ζῶν θεός; ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅσα ἐσθίει καὶ πίνει καθ' ἑκάστην ἡμέραν;

7 Καὶ εἶπε Δανιὴλ γελάσας· μὴ πλανῶ, βασιλεῦ· οὗτος γὰρ ἔσωθεν μέν ἐστι πηλὸς ἔξωθεν δὲ χαλκὸς καὶ οὐ βέβρωκεν οὐδὲ πέπωκε πώποτε. 8 θυμωθεὶς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκάλεσε τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ἐὰν μὴ εἴπητέ μοι τίς ὁ κατέσθων τὴν δαπάνην ταύτην, 9 ἀποθανεῖσθε. ἐὰν δὲ δείξητε ὅτι Βὴλ κατεσθίει αὐτά, Δανιὴλ ἀποθανεῖται, ὅτι ἐβλασφήμησεν εἰς τὸν Βήλ. καὶ εἶπε Δανιὴλ τῷ βασιλεῖ· γινέσθω κατὰ τὸ ῥῆμά σου. 10 καὶ ἦσαν ἱερεῖς τοῦ Βὴλ ἑβδομήκοντα ἐκτὸς γυναικῶν καὶ τέκνων. καὶ ἦλθεν ὁ βασιλεὺς μετὰ Δανιὴλ εἰς τὸν οἶκον τοῦ Βήλ.

11 Καὶ εἶπαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Βήλ· ἰδοὺ ἡμεῖς ἀποτρέχομεν ἔξω, σὺ δέ, βασιλεῦ, παράθες τὰ βρώματα καὶ τὸν οἶνον κεράσας θὲς καὶ ἀπόκλεισον τὴν θύραν καὶ σφράγισον τῷ δακτυλίῳ σου· καὶ ἐλθὼν πρωΐ, ἐὰν μὴ εὕρῃς πάντα βεβρωμένα ὑπὸ τοῦ Βήλ, ἀποθανούμεθα ἢ Δανιὴλ ὁ ψευδόμενος καθ' ἡμῶν. 12 αὐτοὶ δὲ κα-

ρος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους φίλους του. 3 Εἶχαν οἱ Βαβυλώνιοι ἕνα εἴδωλο ποὺ ὀνομαζόταν Βήλ, καὶ δαπανοῦσαν γι᾽ αὐτὸ κάθημερινὰ δώδεκα ἀρτάβες σιμιγδάλι, σαράντα πρόβατα καὶ ἕξι μετρητὲς οἴνου. 4 Ὁ ἴδιος ὁ βασιλιὰς σεβόταν αὐτὸ τὸ εἴδωλο καὶ πήγαινε κάθε μέρα καὶ τὸ προσκυνοῦσε. Ὁ Δανιὴλ ὅμως προσκυνοῦσε τὸν δικό του Θεό. Ὁ βασιλιὰς ρώτησε τὸν Δανιήλ· *«Γιατί δὲν προσκυνᾶς τὸν Βήλ;»* 5 Ἐκεῖνος ἀπάντησε· *«Διότι ἐγὼ δὲν σέβομαι εἴδωλα κατασκευασμένα ἀπὸ χέρια ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὸν αἰωνίως ζωντανὸ Θεό, ὁ ὁποῖος δημιούργησε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴν γῆ καὶ εἶναι κύριος σὲ κάθε ζωή»*. 6 Τοῦ εἶπε πάλι ὁ βασιλιάς· *«Ἐσὺ δηλαδὴ δὲν πιστεύεις ὅτι ὁ Βὴλ εἶναι ζωντανὸς θεός; Ἢ δὲν βλέπεις πόσα τρώει καὶ πίνει κάθε μέρα;»*

7 Ὁ Δανιὴλ γέλασε καὶ ἀπάντησε· *«Μὴ γελιέσαι, βασιλιά, διότι αὐτὸς ἀπὸ μέσα εἶναι λάσπη, καὶ ἀπέξω χαλκός. Οὔτε ἔφαγε οὔτε ἤπιε ποτὲ τίποτε»*. 8 Ὀργίστηκε ὁ βασιλιάς, κάλεσε τοὺς ἱερεῖς του καὶ τοὺς εἶπε· *«Ἐὰν δὲν μοῦ πεῖτε, ποιός εἶναι ἐκεῖνος ποὺ τὰ κατατρώει ὅλα ὅσα δαπανῶνται γιὰ τὸν Βήλ, 9 θὰ θανατωθῆτε. Ἐὰν ὅμως μοῦ ἀποδείξετε ὅτι ὁ Βὴλ τὰ τρώει, τότε θὰ θανατωθεῖ ὁ Δανιήλ, διότι βλασφήμησε ἐναντίον τοῦ Βήλ»*. Καὶ ἀπάντησε ὁ Δανιὴλ στὸν βασιλιά· *«Ἂς γίνει ὅπως εἶπες»*. 10 Οἱ ἱερεῖς τοῦ Βὴλ ἦσαν ἑβδομῆντα χωρὶς τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά τους. Ἦρθε ὁ βασιλιὰς μαζὶ μὲ τὸν Δανιὴλ στὸν ναὸ τοῦ Βήλ.

11 Καὶ εἶπαν οἱ ἱερεῖς τοῦ Βήλ· *«Ἐμεῖς τρέχουμε νὰ βγοῦμε ἔξω, ἐνῶ ἐσύ, βασιλιά, δῶσε διαταγὴ καὶ αὐτοπροσώπως νὰ ἐπιστατήσεις, νὰ παραθέσουν τὰ φαγητὰ καὶ νὰ βάλουν στὰ δοχεῖα τὸ κρασί. Κλεῖσε καὶ τὴν πύλη καὶ σφράγισέ την μὲ τὸ δαχτυλίδι σου. Καὶ ὅταν ἔρθεις τὸ πρωὶ καὶ δὲν τὰ βρεῖς ὅλα αὐτὰ φαγωμένα ἀπὸ τὸν Βήλ, τότε ἐμεῖς νὰ θανατωθοῦμε, ἀλλιῶς θὰ θανατωθεῖ ὁ Δανιήλ, ὁ ὁποῖος διατυπώνει συκοφαντίες ἐναντίον μας»*. 12 Οἱ ἱερεῖς ὅμως δὲν λογάριαζαν καθόλου ὅλα αὐτὰ τὰ μέτρα ἀσφαλείας, διότι εἶχαν

τεφρόνουν, ὅτι πεποιήκεισαν ὑπὸ τὴν τράπεζαν κεκρυμμένην εἴσοδον καὶ δι᾽ αὐτῆς εἰσεπορεύοντο διόλου καὶ ἀνήλουν αὐτά. 13 καὶ ἐγένετο ὡς ἐξήλθοσαν ἐκεῖνοι, καὶ ὁ βασιλεὺς παρέθηκε τὰ βρώματα τῷ Βήλ. 14 καὶ ἐπέταξε Δανιὴλ τοῖς παιδαρίοις αὐτοῦ καὶ ἤνεγκαν τέφραν καὶ κατέστρωσαν ὅλον τὸν ναὸν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως μόνου· καὶ ἐξελθόντες ἔκλεισαν τὴν θύραν καὶ ἐσφραγίσαντο ἐν τῷ δακτυλίῳ τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπῆλθον.

15 οἱ δὲ ἱερεῖς ἦλθον τὴν νύκτα κατὰ τὸ ἔθος αὐτῶν καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ κατέφαγον πάντα καὶ ἐξέπιον. 16 καὶ ὤρθρισεν ὁ βασιλεὺς τὸ πρωὶ καὶ Δανιὴλ μετ᾽ αὐτοῦ. 17 καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς· σῷοι αἱ σφραγῖδες, Δανιήλ; ὁ δὲ εἶπε· σῷοι, βασιλεῦ. 18 καὶ ἐγένετο ἅμα τῷ ἀνοῖξαι τὰς θύρας, ἐπιβλέψας ἐπὶ τὴν τράπεζαν ὁ βασιλεὺς ἐβόησε φωνῇ μεγάλῃ· μέγας εἶ, Βήλ, καὶ οὐκ ἔστι παρὰ σοὶ δόλος οὐδὲ εἷς. 19 καὶ ἐγέλασε Δανιὴλ καὶ ἐκράτησε τὸν βασιλέα τοῦ μὴ εἰσελθεῖν αὐτὸν ἔσω καὶ εἶπεν· ἰδὲ δὴ τὸ ἔδαφος καὶ γνῶθι τίνος τὰ ἴχνη ταῦτα. 20 καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς· ὁρῶ τὰ ἴχνη ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων. 21 καὶ ὀργισθεὶς ὁ βασιλεὺς τότε συνέλαβε τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, καὶ ἔδειξαν αὐτῷ τὰς κρυπτὰς θύρας, δι᾽ ὧν εἰσεπορεύοντο καὶ ἐδαπάνων τὰ ἐπὶ τῆς τραπέζης. 22 καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς καὶ ἔδωκε τὸν Βὴλ ἔκδοτον τῷ Δανιήλ, καὶ κατέστρεψεν αὐτὸν καὶ τὸ ἱερὸν αὐτοῦ.

23 Καὶ ἦν δράκων μέγας, καὶ ἐσέβοντο αὐτὸν οἱ Βαβυλώνιοι. 24 καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ Δανιήλ· μὴ καὶ τοῦτον ἐρεῖς ὅτι χαλκοῦς ἐστιν; ἰδοὺ ζῇ καὶ ἐσθίει καὶ πίνει· οὐ δύνασαι εἰπεῖν ὅτι οὐκ

σκάψει κάτω ἀπὸ τὴν τράπεζα τῆς θυσίας μία μυστικὴ εἴσοδο καὶ μέσῳ αὐτῆς ἔμπαιναν πάντοτε καὶ ἔτρωγαν τὰ παρατιθέμενα φαγητά. 13 Ὅταν λοιπὸν οἱ ἱερεῖς βγῆκαν ἔξω, ὁ βασιλιὰς διέταξε καὶ ἔβαλαν ἐπὶ παρουσίᾳ του τὰ φαγητὰ ποὺ ἦσαν γιὰ τὸν Βήλ. 14 Τότε ὁ Δανιὴλ διέταξε τοὺς ὑπηρέτες του καὶ ἔφεραν στάχτη καὶ ἔστρωσαν ὅλο τὸ δάπεδο τοῦ ναοῦ μπροστὰ στὸ βασιλιὰ μόνο. Βγῆκαν, ἔκλεισαν τὴν πύλη καὶ τὴν σφράγισαν μὲ τὸ δαχτυλίδι τοῦ βασιλιᾶ καὶ ἔφυγαν.

15 Οἱ ἱερεῖς ἦρθαν τὴν νύχτα, ὅπως συνήθιζαν, μαζὶ μὲ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά τους, καὶ τὰ ἔφαγαν καὶ τὰ ἤπιαν ὅλα. 16 Ὁ βασιλιὰς σηκώθηκε πολὺ πρωΐ καὶ μαζί του ὁ Δανιήλ. 17 Ὅταν ἔφτασαν στὸν ναό, εἶπε ὁ βασιλιὰς στὸν Δανιήλ· *«Δανιήλ, εἶναι ἄθικτες οἱ σφραγῖδες;»* Ὁ Δανιὴλ ἀπάντησε· *«Ναί, βασιλιά, εἶναι ἄθικτες»*. 18 Ὅταν ἄνοιξε ἡ πύλη, ὁ βασιλιὰς κοίταξε στὴν τράπεζα καὶ κραύγασε μὲ φωνὴ μεγάλη· *«Μέγας εἶσαι, Βήλ, καὶ καμμία δολιότητα δὲν ὑπάρχει σὲ σένα!»* 19 Ὁ Δανιὴλ γέλασε, συγκράτησε τὸν βασιλιὰ νὰ μὴν μπεῖ μέσα στὸν ναὸ καὶ εἶπε· *«Παρατήρησε λοιπὸν κάτω στὸ ἔδαφος καὶ μάθε τίνος εἶναι αὐτὰ τὰ ἴχνη»*. 20 Ὁ βασιλιὰς ἀπάντησε· *«Βλέπω πατήματα ἀντρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παιδιῶν»*. 21 Ὀργίστηκε τότε ὁ βασιλιὰς καὶ διέταξε καὶ συνέλαβαν τοὺς ἱερεῖς καὶ τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά τους. Καὶ ἐκεῖνοι τοῦ ἔδειξαν τὶς μυστικὲς θύρες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἔμπαιναν στὸν ναὸ καὶ ἔτρωγαν ὅλα ὅσα ἔμπαιναν στὴν τράπεζα τοῦ Βήλ. 22 Ὁ βασιλιὰς διέταξε καὶ τοὺς θανάτωσαν, τὸν δὲ Βὴλ τὸν παρέδωκε στὴν διάθεση τοῦ Δανιήλ, ὁ ὁποῖος κατέστρεψε τὸ ἄγαλμα καὶ τὸν ναό του.

23 Στὴν Βαβυλῶνα ὑπῆρχε ἐπίσης καὶ ἕνα μεγάλο φίδι, ποὺ οἱ Βαβυλώνιοι τὸ σέβονταν σὰν θεό. 24 Ὁ βασιλιὰς εἶπε στὸν Δανιήλ· *«Μήπως θὰ πεῖς ὅτι καὶ αὐτὸς εἶναι χάλκινος καὶ νεκρός; Νά, ζεῖ, τρώει καὶ πίνει. Δὲν μπορεῖς νὰ ἰσχυριστεῖς ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι ζωντανὸς θεός. Λοιπὸν προσκύνησέ τον»*. 25 Ἀπάντησε ὁ Δανιήλ· *«Τὸν*

ἔστιν οὗτος θεὸς ζῶν, καὶ προσκύνησον αὐτῷ. 25 καὶ εἶπε Δανιήλ· Κυρίῳ τῷ Θεῷ μου προσκυνήσω, ὅτι οὗτός ἐστι Θεὸς ζῶν· 26 σὺ δέ, βασιλεῦ, δός μοι ἐξουσίαν, καὶ ἀποκτενῶ τὸν δράκοντα ἄνευ μαχαίρας καὶ ῥάβδου. καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς· δίδωμί σοι.

27 Καὶ ἔλαβεν ὁ Δανιὴλ πίσσαν καὶ στέαρ καὶ τρίχας καὶ ἥψησεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ ἐποίησε μάζας καὶ ἔδωκεν εἰς τὸ στόμα τοῦ δράκοντος, καὶ φαγὼν διερράγη ὁ δράκων. καὶ εἶπεν· ἴδετε τὰ σεβάσματα ὑμῶν. 28 καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσαν οἱ Βαβυλώνιοι, ἠγανάκτησαν λίαν καὶ συνεστράφησαν ἐπὶ τὸν βασιλέα καὶ εἶπαν· Ἰουδαῖος γέγονεν ὁ βασιλεύς· τὸν Βὴλ κατέσπασε καὶ τὸν δράκοντα ἀπέκτεινε καὶ τοὺς ἱερεῖς κατέσφαξε. 29 καὶ εἶπαν ἐλθόντες πρὸς τὸν βασιλέα· παράδος ἡμῖν τὸν Δανιήλ· εἰ δὲ μή, ἀποκτενοῦμέν σε καὶ τὸν οἶκόν σου. 30 καὶ εἶδεν ὁ βασιλεὺς ὅτι ἐπείγουσιν αὐτὸν σφόδρα, καὶ ἀναγκασθεὶς ὁ βασιλεὺς παρέδωκεν αὐτοῖς τὸν Δανιήλ. 31 οἱ δὲ ἔβαλον αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων, καὶ ἦν ἐκεῖ ἡμέρας ἕξ. 32 ἦσαν δὲ ἐν τῷ λάκκῳ ἑπτὰ λέοντες, καὶ ἐδίδοτο αὐτοῖς τὴν ἡμέραν δύο σώματα καὶ δύο πρόβατα· τότε δὲ οὐκ ἐδόθη αὐτοῖς, ἵνα καταφάγωσι τὸν Δανιήλ.

33 Καὶ ἦν Ἀμβακοὺμ ὁ προφήτης ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ αὐτὸς ἥψησεν ἔψεμα καὶ ἐνέθρυψεν ἄρτους εἰς σκάφην καὶ ἐπορεύετο εἰς τὸ πεδίον ἀπενέγκαι τοῖς θερισταῖς. 34 καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος Κυρίου τῷ Ἀμβακούμ· ἀπένεγκε τὸ ἄριστον, ὃ ἔχεις, εἰς Βαβυλῶνα τῷ Δανιὴλ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων. 35 καὶ εἶπεν Ἀμβακούμ· Κύριε, Βαβυλῶνα οὐχ ἑώρακα καὶ τὸν λάκκον οὐ γινώσκω. 36 καὶ ἐπελάβετο ὁ ἄγγελος Κυρίου τῆς κορυφῆς αὐτοῦ καὶ βαστάσας

Κύριο τὸν Θεό μου θὰ προσκυνῶ, διότι αὐτὸς εἶναι ὁ αἰωνίως ὑπάρχων Θεός. 26 *Ἐσὺ ὅμως, βασιλιά, δῶσ᾽ μου τὴν ἄδεια καὶ τὴν ἐξουσία νὰ σκοτώσω τὸ φίδι καὶ μάλιστα χωρὶς μαχαίρι ἢ ρόπαλο».* Καὶ ὁ βασιλιὰς τοῦ εἶπε· *«Σοῦ δίνω τὴν ἄδεια».*

27 Πῆρε τότε ὁ Δανιὴλ πίσσα, λίπος καὶ τρίχες, καὶ τὰ ἔβρασε. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ μῖγμα ἔκαμε βώλους καὶ τοὺς ἔριξε στὸ στόμα τοῦ φιδιοῦ, καὶ ὅταν τὸ μεγάλο φίδι τοὺς ἔφαγε ἔσκασε. Ὁ Δανιὴλ εἶπε τότε· *«Αὐτοὶ εἶναι οἱ θεοὶ ποὺ λατρεύετε».* 28 Ὅταν οἱ Βαβυλώνιοι τὰ πληροφορήθηκαν αὐτά, ἀγανάκτησαν πάρα πολύ. Στράφηκαν ἐναντίον τοῦ βασιλιᾶ τους καὶ εἶπαν· *«Ὁ βασιλιὰς ἔγινε Ἰουδαῖος. Κομμάτιασε τὸν Βήλ, σκότωσε τὸ μεγάλο φίδι, κατέσφαξε καὶ τοὺς ἱερεῖς».* 29 Παρουσιάστηκαν λοιπὸν στὸν βασιλιὰ καὶ τοῦ εἶπαν· *«Παράδωσέ μας τὸν Δανιήλ, ἀλλιῶς θὰ σκοτώσουμε καὶ ἐσένα καὶ τὴν οἰκογένειά σου».* 30 Εἶδε ὁ βασιλιὰς ὅτι τὸν στενοχωροῦσαν πολὺ καὶ ἀναγκάστηκε καὶ τοὺς παρέδωσε τὸν Δανιήλ. 31 Καὶ ἐκεῖνοι τὸν ἔριξαν στὸν λάκκο τῶν λεόντων, ὅπου παρέμεινε ἕξι ἡμέρες. 32 Μέσα στὸν λάκκο ἦσαν ἑφτὰ λιοντάρια, ποὺ κάθε μέρα τοὺς ἔδιναν δύο ἀνθρώπινα σώματα καὶ δύο πρόβατα. Τότε ὅμως δὲν τοὺς ἔδωσαν τίποτε, γιὰ νὰ καταβροχθίσουν τὸν Δανιήλ.

33 Τότε βρισκόταν στὴν Ἰουδαία ὁ προφήτης Ἀμβακούμ. Αὐτὸς μαγείρεψε φαγητό, ἔκοψε ψωμιὰ σὲ τεμάχια, τὰ ἔβαλε σὲ ἕνα δοχεῖο καὶ πήγαινε στὸν ἀγρό, γιὰ νὰ φέρει φαγητὸ στοὺς θεριστές. 34 Καὶ ὁ ἄγγελος εἶπε στὸν Ἀμβακούμ· *«Αὐτὸ τὸ μεσημεριανὸ φαγητό, ποὺ ἔχεις, φέρ᾽ το στὸν Δανιήλ, ποὺ βρίσκεται στὴν Βαβυλῶνα μέσα στὸν λάκκο τῶν λεόντων».* 35 Καὶ ὁ Ἀμβακοὺμ εἶπε· *«Κύριε, οὔτε τὴν Βαβυλῶνα ἔχω δεῖ ποτὲ οὔτε τὸν λάκκο γνωρίζω».* 36 Τότε ὁ ἄγγελος τὸν κράτησε ἀπὸ τὴν κόμη τοῦ κεφαλιοῦ καὶ μὲ τὴν ὁρμὴ τῆς πνευματικῆς του φύσεως τὸν μετέφερε ἀμέσως στὴν Βαβυλῶνα καὶ τὸν ἄφησε πάνω ἀπὸ τὸν λάκκο τῶν λεόντων. 37 Φώναξε τότε ὁ Ἀμβακούμ· *«Δανιὴλ Δανιήλ, πᾶρε τὸ φαγητό, ποὺ σοῦ ἔστειλε ὁ*

τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἔθηκεν αὐτὸν εἰς Βαβυλῶνα ἐπάνω τοῦ λάκκου ἐν τῷ ῥοίζῳ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. 37 καὶ ἐβόησεν Ἀμβακοὺμ λέγων· Δανιὴλ Δανιήλ, λαβὲ τὸ ἄριστον, ὃ ἀπέστειλέ σοι ὁ Θεός. 38 καὶ εἶπε Δανιήλ· ἐμνήσθης γάρ μου, ὁ Θεός, καὶ οὐκ ἐγκατέλιπες τοὺς ἀγαπῶντάς σε.

39 καὶ ἀναστὰς Δανιὴλ ἔφαγεν· ὁ δὲ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ ἀπεκατέστησε τὸν Ἀμβακοὺμ παραχρῆμα εἰς τὸν τόπον αὐτοῦ. 40 ὁ δὲ βασιλεὺς ἦλθε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ πενθῆσαι τὸν Δανιήλ· καὶ ἦλθεν ἐπὶ τὸν λάκκον καὶ ἐνέβλεψε, καὶ ἰδοὺ Δανιὴλ καθήμενος. 41 καὶ ἀναβοήσας φωνῇ μεγάλῃ εἶπε· μέγας εἶ, Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ Δανιήλ, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν σοῦ. 42 καὶ ἀνέσπασεν αὐτόν, τοὺς δὲ αἰτίους τῆς ἀπωλείας αὐτοῦ ἐνέβαλεν εἰς τὸν λάκκον, καὶ κατεβρώθησαν παραχρῆμα ἐνώπιον αὐτοῦ.

Θεός». 38 Ὁ Δανιὴλ εἶπε· *«Μὲ θυμήθηκες λοιπόν, Θεέ μου, διότι ποτὲ δὲν ἐγκαταλείπεις ὅσους σὲ ἀγαποῦν».*

39 Καὶ σηκώθηκε ὁ Δανιὴλ καὶ ἔφαγε, ἐνῶ ὁ ἄγγελος τοῦ Κυρίου ἐπανέφερε ἀμέσως τὸν Ἀμβακοὺμ στὸν τόπο του. 40 Ὁ βασιλιὰς ἦρθε τὴν ἕβδομη ἡμέρα νὰ πενθήσει τὸν θάνατον τοῦ Δανιήλ. Καὶ ἦρθε στὸν λάκκο καὶ κοίταξε μέσα καὶ νὰ ὁ Δανιὴλ καθόταν ἀμέριμνος. 41 Φώναξε τότε μὲ φωνὴ μεγάλη καὶ εἶπε· *«Μέγας εἶσαι, Κύριε, σὺ ὁ Θεὸς τοῦ Δανιήλ, καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος Θεὸς ἐκτὸς ἀπὸ ἐσένα».* 42 Ἀμέσως ἔβγαλε τὸν Δανιὴλ ἀπὸ τὸν λάκκο, ἐνῷ τοὺς αἰτίους τῆς θανατικῆς καταδίκης του διέταξε καὶ τοὺς ἔριξαν στὸν ἴδιο λάκκο. Καὶ ἀμέσως ἐκείνους τοὺς κατασπάραξαν τὰ λιοντάρια μπροστὰ τὰ μάτια τοῦ βασιλιᾶ.

Ὑπόμνημα
στὸν Προφήτη Δανιὴλ

ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΣΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗ ΔΑΝΙΗΛ

ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄.

1. «Καὶ εἶπε ὁ βασιλιὰς στὸν Ἀσφανὲς τὸν ἀρχιευνοῦχο του νὰ διαλέξει καὶ νὰ ὁδηγήσει στὰ ἀνάκτορα ἀπὸ τοὺς αἰχμαλώτους Ἰσραηλῖτες καὶ μάλιστα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ κατάγονταν ἀπὸ βασιλικὸ γένος καὶ ἀπὸ τοὺς φορθονμίν».

Ὅταν λέει φορθονμίν, ἐννοεῖ ἢ κάποιο ἔθνος ἢ κάποιο γένος, καὶ μᾶλλον ἔθνος, καὶ ἴσως βάρβαρο. Ἐπιτρέπεται νὰ γίνεται αὐτό, ὥστε ἀπὸ τὴν σύγκριση νὰ φανεῖ ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐκεῖνο ἀκριβῶς ποὺ συνέβη μὲ πολλὰ ἄλλα πράγματα, αὐτὸ γίνεται καὶ σχετικὰ μὲ τὴν σοφία. Γιὰ νὰ μὴν κατηγορεῖ δηλαδὴ κάποιος τὴν περσικὴ σοφία γι᾽ αὐτὰ ποὺ γίνονται, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι νὰ μαθαίνουν μαζὶ μὲ αὐτὰ νὰ ἐλέγχονται. Διότι μὲ τὴν σύγκριση τὶς περισσότερες φορὲς κρίνονται τὰ πράγματα ἀπὸ τοὺς ἀνόητους. Γι᾽ αὐτὸ ὁ Θεὸς παντοῦ κάνει τὸν ἔλεγχο ὕστερα ἀπὸ σύγκριση. Καὶ ὅταν μιλᾶ γιὰ τὸν ἑαυτό του, δὲν τὸ θεωρεῖ καθόλου ἀνάξιο νὰ παραβάλλει τὸν ἑαυτό του μὲ τοὺς θεοὺς καὶ νὰ τὸν συγκρίνει μὲ αὐτούς· καὶ αὐτοὶ λένε· *«Δὲν ὑπάρχει, Κύριε, κανένας μεταξὺ τῶν ψευδοθεῶν ὅμοιος μὲ σένα»* (Ψαλμ. 85,8).

«Στοὺς ὁποίους δὲν ὑπάρχει σωματικὸ ἐλάττωμα, νὰ εἶναι ὡραῖοι στὴν ἐμφάνιση καὶ ἱκανοὶ γιὰ κάθε σοφία».

Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ ἐμπόδιο γιὰ τὴν σωφροσύνη καὶ τὴν εὐσέβεια. Γιὰ ποιό λόγο ὅμως δὲν ζητᾶ νὰ εἶναι τέτοιοι, ὥστε καὶ στὴν ἀρτιότητα τῶν σωματικῶν μελῶν καὶ στὴν ὀμορφιὰ τοῦ προσώπου τους νὰ ξεπερνοῦν ὅλους τοὺς ἄλλους; Ἂς ἀκούσουμε τὸν λόγο. Ἐὰν βασιλιάς, καὶ μάλιστα βασιλιὰς βάρβαρος, ζητᾶ τέτοιους ἀνθρώπους, πόσο μᾶλλον ὁ Θεός, ποὺ εἶναι ἐραστὴς τοῦ ψυχικοῦ κάλλους; Ἐὰν θὰ ἦταν ἀνάξιοι νὰ σταθοῦν κοντὰ στὸν κοσμικὸ βασιλιὰ ὅσοι ἔχουν σωματικὸ ἐλάττωμα (διότι λέει, *«στοὺς ὁποίους δὲν ὑπάρχει κανένα σωματικὸ ἐλάττωμα»*), πολὺ περισσότερο δὲν ταιριάζει νὰ βρίσκονται κοντὰ στὸν Θεὸ ἐκεῖνοι ποὺ ἔχουν κάποιο ψεγάδι στὴν ψυχή. Πολὺ σωστὰ μάλιστα ζητᾶ νὰ εἶναι καὶ ἰσχυροί, καὶ ἐννοεῖ ἰσχυροὶ στὶς ἐσωτερικὲς ὑπηρεσίες, ἢ ἰσχὺ ὀνομάζει τὴν δύναμη τῆς ψυχῆς, δηλαδὴ νὰ μποροῦν νὰ στέκονται μπροστὰ στὸν βασιλιά. Γιὰ ποιό λόγο δὲν ζητᾶ νὰ εἶναι ὡραῖοι καὶ στὴν ἐμφάνιση; Διότι ἐκεῖνα μέν, ἐννοῶ ἡ σοφία καὶ ἡ σύνεση τῆς διάνοιας, ζητοῦνται γιὰ κάποια ἀναγκαία ὑπηρεσία, ἡ ὡραία ἐμφάνιση ὅμως γιὰ ποιόν λόγο; Ἐπειδὴ αὐτὸς ἦταν βάρβαρος καὶ κοσμικὸς ἄνθρωπος, ἐπιζητεῖ τὴν ὡραία ἐμφάνιση ἀπὸ μεγάλη φιλοσοφία· διότι ὁ φιλόσοφος πρέπει νὰ ἐπιζητεῖ μόνο τὰ κάλλη τῆς ψυχῆς. Ὅπως ἀκριβῶς δηλαδὴ ἐπιδιώκουμε ν᾽ ἀποκτήσουμε ὡραῖα ροῦχα, χωρὶς αὐτὸ νὰ μᾶς ὠφελεῖ σὲ τίποτε, ἔτσι καὶ αὐτὸς ζητᾶ νὰ ἔχουν ὡραία ἐμφάνιση σὰν νὰ εἶναι ἀγάλματα.

Ἀλλὰ ὁ Θεὸς γιὰ ποιό λόγο δημιούργησε τὸ κάλλος; Ἄκουσε κάποιον ἄλλον ποὺ ἐξηγεῖ· *«Διότι ἀπὸ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὡραιότητα τῶν κτισμάτων βλέπουμε κατ᾽ ἀναλογίαν ἐκεῖνον ποὺ τὰ δημιούργησε»* (Σοφ. Σολ. 13,5). Καὶ πολλὰ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ δεῖ ὅτι γίνονται στὸ σῶμα ὄχι μόνο γιὰ ὠφέλεια, ἀλλὰ καὶ γιὰ ὡραιότητα. Διότι τὰ διάφορα χρώματα καὶ οἱ ἀλοιφὲς παρέχονται στὸ σῶμα γιὰ ὡραιότητα καὶ ὄχι μόνο γιὰ ὠφέλεια. Διότι εἶναι δυνατὸν κάποιοι νὰ εἶναι ἀκόμη καὶ μαῦροι, καὶ τίποτε ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα νὰ

μὴν περιφρονεῖται. Ἀκόμη καὶ τὶς τρίχες τὶς ἔχουμε γι᾽ αὐτὸν τὸν σκοπό· ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος λέει: *«Ὁ μὲν ἄντρας ἂν τρέφει μακριὰ μαλλιά, εἶναι ντροπὴ γι᾽ αὐτόν»* (Α΄ Κορ. 11, 14). Καὶ ὁ αὐχένας μας γι᾽ αὐτὸ εἶναι ὄρθιος καὶ ἔχει συμμετρικὸ μῆκος· καὶ γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ὅλα δημιουργήθηκαν πάνω μας μὲ τὴν πιὸ ἄψογη κομψότητα, ὥστε, ἂν ἀφαιρέσεις ἀπὸ τὸ σύνολο ἕνα μικρὸ μέρος, θὰ καταστρέψεις τὸ κάλλος, ἐνῷ ἡ χρησιμότητα παραμένει. Ὥστε λοιπὸν ὁ δημιουργός μας ἔπλασε αὐτὴν τὴν ζωντανὴ ὕπαρξη καὶ γιὰ τὸ κάλλος της· καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα. Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ κάλλος αὐτὸ σὲ ἄλλους μὲν ἔδωσε περισσότερο, σὲ ἄλλους δὲ λιγότερο. Καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους μετὰ τὴν γέννησή τους, ἐπειδὴ δὲν τὸ εἶχαν ἐκ φύσεως, τοὺς περιέβαλε μὲ κάποια χάρη. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ παρουσιαστικὸ τοῦ ἀνθρώπου θὰ διαπιστώσεις τὸ κάλλος του, ὅπως τὸ ὅτι τὰ μάτια βρίσκονται ψηλὰ ὅπως ἀκριβῶς τὸ οὐράνιο τόξο, καὶ ἔχουν στὸ ἐσωτερικό τους τὴν στρογγυλάδα τέλεια ἐπεξεργασμένη, τὴν ἀνάμιξη τῶν χρωμάτων, τὴν ἀκρίβεια, τὴν καθαρότητα, τὴ λευκότητα.

Ἀλλά, μπορεῖ νὰ ἰσχυριστεῖ κανείς, τὸ κάλλος ἔγινε ἀφορμὴ ἁμαρτίας. Ὄχι ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴν φύση, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ραθυμία ἐκείνων ποὺ παρασύρονται καὶ νικοῦνται ἀπ᾽ αὐτό. Διότι, λέει, *«Μὴν παρατηρεῖς μὲ πάθος ξένο κάλλος»* (Σοφ. Σειρὰχ 9,8). Καὶ δὲν εἶπε ἁπλῶς *«Μὴν παρατηρεῖς κάλλος»*, ἀλλὰ πρόσθεσε, *«ξένο»*, διότι ἀσφαλῶς ἐπαινεῖ τὸ ν᾽ ἀπολαμβάνει κανεὶς τὸ δικό του κάλλος. Πράγματι γιατί τὸ ξένο κάλλος δὲν παρέσυρε τὸν Ἰωσὴφ στὴν καταστροφὴ οὔτε τὸν ἔκαμε βλᾶκα οὔτε τὸν γέμισε ἀπὸ παραφροσύνη καὶ ἀνοησία; Διότι λέει, *«Σὰν πρὸς ἀξιαγάπητο ἐλάφι καὶ χαριτωμένο πουλαράκι ἂς εἶναι ἡ ἀγάπη σου καὶ ἡ συμπεριφορά σου πρὸς τὴν γυναῖκα σου»* (Παρμ. 5, 19). Ἕνας σύνδεσμος τοῦ γάμου εἶναι καὶ αὐτό, ὥστε οἱ ἄνθρωποι νὰ κυριεύονται ἀπὸ σφοδρὸ πόθο γιὰ τὰ σώματα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωσε ἐπίπονο καὶ κοπιαστικὸ βίο, μᾶς χάρισε καὶ κάποια παρηγοριά. Ἔτσι λοιπὸν τὸ

κάλλος γίνεται γιὰ μᾶς μέσο ποὺ ἀνάβει καὶ τρέφει τὴν ἀγάπη, ἡ ὁποία συνδέει καὶ συγκρατεῖ τὰ πάντα. Διότι πολλὰ πράγματα ἐπινόησε καὶ ἔπραξε ὁ Θεὸς μὲ ξεχωριστὴ φροντίδα γιὰ μᾶς, ὥστε νὰ μένει ἀδιάσπαστος ὁ σύνδεσμος τοῦ γάμου. Καὶ ὅμως, μπορεῖ νὰ ἰσχυριστεῖ κάποιος, τὸ κάλλος αὐτὸ ἔγινε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀφορμὴ πτώσεως σὲ ἁμαρτία. *«Διότι ὅταν οἱ γιοὶ τοῦ Θεοῦ εἶδαν τὶς θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἦσαν ὡραῖες στὴν ἐμφάνιση, τὶς πῆραν γιὰ γυναῖκες τους»* (Γεν. 6,2). Ἀλλὰ ἐδῶ δὲν ἔγινε ἀφορμὴ γιὰ ἁμαρτία τὸ κάλλος, ἀλλὰ τὸ ὅτι δὲν ἦσαν ἐγκρατεῖς ἐκεῖνοι. Ὁ Θεὸς δημιούργησε αὐτὲς τὶς γυναῖκες καλές, ὄχι γιὰ νὰ γίνουν ἀδιάντροπες οἱ θυγατέρες, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἀγαπᾶ καὶ νὰ ἀρκεῖται ὁ καθένας στὴν δική του γυναῖκα.

«Καὶ νὰ εἶναι», λέει, *«ἱκανοὶ γιὰ κάθε σοφία»*, δηλαδὴ νὰ εἶναι σπουδαῖοι καὶ κατάλληλοι γιὰ κάθε σοφία, *«γιὰ νὰ διδαχθοῦν καὶ νὰ μάθουν τὰ γράμματα καὶ τὴν γλῶσσα τῶν Χαλδαίων»*.

Ὁ Μωυσῆς λοιπόν, ἂν καὶ ἦταν ἰδιώτης, ἀνατράφηκε σὰν βασιλιάς, ἐνῷ αὐτοί, ἂν καὶ προέρχονταν ἀπὸ βασιλικὸ γένος, ἀνατρέφονταν στὴν θέση τῶν βασιλικῶν δούλων. Πολὺ σωστὰ ἀπὸ πρὶν ὑπάρχει ἡ πρόνοια νὰ μάθουν αὐτοὶ τὰ γράμματα καὶ τὴν γλῶσσα τῶν Χαλδαίων, ὥστε, ὅταν πρόκειται νὰ συνομιλεῖ ὁ Δανιὴλ μὲ τὸν βασιλιὰ γιὰ τὰ σπουδαῖα ἐκεῖνα πράγματα, κανένας νὰ μὴν παρεμβάλλεται ἀνάμεσά τους σὰν διερμηνέας ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ παραποιεῖ τὰ ὅσα θὰ λένε. Γιὰ ποιό λόγο λοιπὸν γίνεται καὶ αὐτό; Γιὰ νὰ μάθεις τὴν εὐσέβειά του καὶ νὰ διαπιστώσεις εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πόσο πιὸ δυνατὸς εἶναι ἀπὸ τὴν κοιλιά. Ἀσφαλῶς κάποιος ἄλλος θὰ ἔλεγε· *«Αἰχμάλωτος εἶμαι, ἀπὸ πουθενὰ ἀλλοῦ δὲν μπορῶ νὰ ἐξασφαλίσω τὴν τροφὴ ποὺ ἔχω ἀνάγκη, γι᾽ αὐτὸ ὁπωσδήποτε ὁ Θεὸς θὰ μὲ συγχωρήσει»*.

Ἀλλὰ ὅμως δὲν σκέφτηκε μὲ τέτοιον τρόπο αὐτός· διότι ὑπηρετοῦσε τὸν Θεὸ ὄχι μόνον ἀποβλέποντας σὲ κάποιο μισθὸ καὶ ἐπιβράβευση ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεό, καὶ γι᾽ αὐτὸ ἀπολάμβανε μεγάλη φροντίδα ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ὁ χρόνος δὲν ἦταν λίγος. Τρία χρόνια φιλοσοφοῦσαν καὶ τὰ τρία αὐτὰ χρόνια νήστευαν. Βλέπεις σύνεση; Ἐκεῖ ποὺ χρειαζόταν νὰ προφυλαχθεῖ, ἦταν ὑπερβολικὰ προσεκτικὸς καὶ προνοητικός, καὶ πρόσεχε νὰ μὴ βάζει τὸν ἑαυτό του σὲ δύσκολη θέση χωρὶς λόγο, ἀλλὰ καὶ ἱκέτευε καὶ παρακαλοῦσε, ὅπου ὅμως δὲν θὰ πάθαινε καμμιὰ βλάβη, δὲν ἀπέφυγε νὰ μάθει τὴν γλῶσσα τῶν βαρβάρων καὶ τὴν σοφία τους. Διότι βέβαια δὲν ἦταν ἄξιο κατηγορίας τὸ νὰ μάθει τὴν σοφία τους, ἀλλὰ τὸ νὰ τὴν χρησιμοποιήσει. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ θὰ μποροῦσε νὰ γνωρίσει πολὺ καλύτερα καὶ τὴν δική του σοφία· πάλι αὐτὸ θὰ γινόταν ἀπὸ τὴν σύγκριση τῆς δικῆς του σοφίας μὲ τὴν βαρβαρική, ὥστε νὰ μάθει ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἀνώτερη σοφία ἀπὸ τὴν σοφία τῶν Ἑβραίων καὶ νὰ γίνει ἔτσι ἰσχυρότερος. Καὶ νὰ εἴμαστε σίγουροι ὅτι ἂν τυχὸν καὶ αὐτὸ ἦταν παράνομο, καὶ πάλι θὰ ἀντιστεκόταν καὶ θὰ ἀγωνιζόταν. Εἶδες ὅτι οἱ ἀρετές του ἐμφανίζονται καὶ διαπρέπουν ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου ὑπῆρχαν ὅσοι ἦσαν γαστρίμαργοι (κοιλιόδουλοι) καὶ ὅσοι προτιμοῦσαν τὰ σκόρδα ἀντὶ τοῦ μάννα; Ἀπὸ αὐτὴν τὴν δοκιμασία φάνηκε καὶ ἀναδείχθηκε ἡ φιλοσοφία καὶ εὐσέβεια τοῦ Δανιήλ.

2. «Μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων ποὺ ἐπέλεξαν ἦταν ὁ Δανιήλ, ὁ Ἀνανίας, ὁ Ἀζαρίας καὶ ὁ Μισαήλ. Καὶ ὁ ἀρχιευνοῦχος ἔδωσε σ᾽ αὐτοὺς νέα ὀνόματα· τὸν μὲν Δανιὴλ μετονόμασε Βαλτάσαρ, τὸν Ἀνανία Σεδράχ, τὸν Ἀζαρία Ἀβδεναγώ, καὶ τὸν Μισαὴλ Μισάχ».

«Τὸν Δανιήλ, λέει, τὸν μετονόμασε Βαλτάσαρ». Καὶ ὁ θεός τους ἔτσι ὀνομαζόταν, ἢ καλύτερα ἀκόμη καὶ ὁ γιὸς τοῦ βασιλιᾶ ἔτσι ὀνομαζόταν. Τόλμησε λοιπὸν καὶ στὸν αἰχμάλωτο νὰ δώσει τὸ ἴδιο ὄνομα; Μάλιστα, φαίνεται ὅτι τὸ τόλμησε, πλὴν ὅμως δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ὄνομα,

ἀλλ᾽ ὑπάρχει μεγάλη διαφορὰ μεταξύ τους, ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Ἰωσὴφ ποὺ τὸν προσκύνησε ὁ πατέρας του. Καὶ τί τὸ σπουδαῖο τὸ νὰ πάρει ὁ Δανιὴλ τὸ ὄνομα αὐτό; Δὲν βλέπουμε καὶ σήμερα πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἁπλοὺς πολῖτες νὰ ὀνομάζονται μὲ τὰ ὀνόματα τῶν βασιλέων; Ὄχι ὅμως, θὰ ἀντιτείνει κάποιος, καὶ μέσα στὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα. Ἀλλὰ γιὰ ποιό λόγο γίνεται ἡ μεταβολὴ τῶν ὀνομάτων; Πρόσεχε πῶς ἀπὸ παντοῦ ρυθμίζονται μὲ κατάλληλο τρόπο τὰ πράγματα σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ. Δὲν βλέπει τὸ πρῶτο ὅραμα, προτοῦ συμπληρωθοῦν τὰ τρία χρόνια.

Βλέπεις ὅτι ὁ Θεὸς τὸ διευθετεῖ νὰ γίνει αὐτό; Γιὰ ποιόν λόγο ὅμως; Γιὰ νὰ πάρει ὁ ἴδιος μεγαλύτερο θάρρος καὶ ὁ βασιλιὰς νὰ τὸν περιβάλει μὲ περισσότερη ἐμπιστοσύνη. Καὶ ὅμως, θὰ μποροῦσε νὰ ἰσχυριστεῖ κάποιος, περισσότερο θὰ μποροῦσε νὰ θαυμαστεῖ καὶ νὰ ἀναδειχτεῖ ὁ Δανιήλ, ἂν ἔβλεπε τὸ ὅραμα προτοῦ συμπληρωθοῦν τὰ τρία χρόνια. Ἀλλὰ τότε ὅμως δὲν θὰ ἀντιλαμβάνονταν ἐκεῖνοι τὴν ἀλήθεια· ἄλλωστε δὲν θὰ γινόταν καὶ πιστευτὸς ὁ Δανιήλ. Γι᾽ αὐτὸ ἀπὸ τὶς μικρὲς καὶ πιὸ ἀσήμαντες λεπτομέρειες γνωρίζει ὁ εὐνοῦχος τὴν εὔνοια τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτοὺς τοὺς νέους, ὥστε, ὅταν θὰ τοῦ ζητοῦν σημαντικότερα πράγματα, νὰ μὴν τοὺς περιφρονεῖ ἀπιστῶντας στὰ λεγόμενά τους, καὶ γιὰ νὰ μάθουν νὰ μιλοῦν καὶ νὰ διδάσκουν σωστά, ὥστε νὰ ἀπολαύσουν περισσότερη ἐμπιστοσύνη ἐκ μέρους τοῦ εὐνούχου. Δὲν βλέπεις ὅτι τὸ ἴδιο συνέβη καὶ μὲ τὸν Δαυίδ; Πῶς δηλαδὴ δὲν τὸν πίστεψε ὁ βασιλιάς, ὅταν τοῦ ὑποσχόταν ὅτι θὰ ἐξοντώσει τὸν ἀλλόφυλο, κρίνοντας τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἡλικία; Πρόσεχε λοιπὸν μὲ ποιόν τρόπο αὐτὸς ἔμαθε τὴν αἰτία ποὺ πρέπει νὰ ἀκολουθήσει τὸν συγκεκριμένο δρόμο. Τὶς συνήθειες καὶ τὶς γνώσεις τῶν βαρβάρων τὰ ἔμαθαν μὲ λεπτομέρεια ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ Δανιήλ. Γιὰ νὰ μὴ φανοῦν λοιπὸν ὅτι ἀπὸ ἄγνοια προτιμοῦν τὰ δικά τους ἀπὸ τὰ ξένα, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοὺς ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς νὰ γνωρίσουν καὶ νὰ λάβουν μέρος καὶ σ᾽ ἐκεῖνα (τὰ στοιχεῖα τοῦ βαρβαρικοῦ πολιτισμοῦ), ὥστε, ὅταν δεῖς ἢ καλύτερα ὅταν ἀκούσεις τὸν Μωυσῆ νὰ

λέει ὅτι *«Δὲν ὑπάρχει ἀληθινὴ σοφία σὰν τὴν δική μας»*, νὰ μὴ θεωρήσεις ὅτι ἡ σκέψη αὐτὴ γεννήθηκε ἀπὸ κάποιον τυφλὸ ἔρωτα ἢ ὑπερβολικὴ ἀγάπη, ἀλλὰ ἀπὸ ὀρθὴ κρίση. Οὔτε βέβαια μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι ἐξ αἰτίας τοῦ μίσους του πρὸς τοὺς δασκάλους του ἀποσκίρτησε ἀπὸ τὴν διδασκαλία ἐκείνων. Διότι καὶ οἱ δύο ἀπολαμβάνουν μεγάλη τιμή, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα προτιμοῦν τὴν δική τους πατροπαράδοτη εὐσέβεια καὶ σοφία. Αὐτὸ ἀκριβῶς λοιπὸν θαύμαζε καὶ ὁ Παῦλος ὅταν ἔλεγε· *«Δὲν προτίμησε νὰ ἔχει τὴν πρόσκαιρη ἀπόλαυση τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ θεώρησε μεγαλύτερο πλοῦτο ἀπὸ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς Αἰγύπτου τὴν εἰρωνικὴ ἀποδοκιμασία ποὺ ὑφίσταται ὁ κάθε ἀληθινὸς προφήτης τοῦ Θεοῦ»* (Ἑβρ. 11, 25-26).

«Καὶ πῆρε ὁ Δανιὴλ ὁλόψυχα τὴν ἀπόφαση νὰ μὴ μολυνθεῖ τρώγοντας ἀπὸ τὰ φαγητὰ τοῦ βασιλικοῦ τραπεζιοῦ καὶ πίνοντας ἀπὸ τὸ κρασὶ ποὺ ἔπινε ὁ βασιλιάς, καὶ παρακάλεσε ἐπίμονα τὸν ἀρχιευνοῦχο νὰ μὴν τὸν ὑποχρεώσει νὰ μολυνθεῖ. Καὶ ἔδωσε ὁ Θεὸς τὴν χάρη του, ὥστε ὁ Δανιὴλ νὰ βρεῖ εὐσπλαγχνία καὶ συμπάθεια ἀπὸ τὸν ἀρχιευνοῦχο».

Πρόσεξε ἐδῶ αὐτὸν ποὺ εἶναι ὁ πραγματικὸς ἄρχοντας τῶν ἀγαθῶν. Τόσο πολὺ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ἔδειξε ὅτι ἦταν κάποιος σπουδαῖος καὶ ἀξιοθαύμαστος. Σ᾽ αὐτὸν λοιπὸν δίνει καὶ τὸ καλύτερο ὄνομα. Ὅπου τοῦ ἦταν δυνατὸν τηροῦσε τὸν μωσαϊκὸ νόμο. Ποιός ἄλλος, πές μου, θὰ θεωροῦσε τὰ φαγητὰ τοῦ βασιλικοῦ τραπεζιοῦ ὡς μίασμα; Πρόσεξέ τον ὅτι ἀμέσως ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ δείχνει τὴν εὐσέβειά του καὶ τὴν πίστη του. *«Καὶ παρακάλεσε»*, λέει, *«ἐπίμονα τὸν ἀρχιευνοῦχο νὰ μὴν τὸν ὑποχρεώσει νὰ μολυνθεῖ»*. Πρόσεξε ὅτι δὲν ἔχει ἴχνος φιλοδοξίας. Δὲν εἶπε *«Θὰ θυσιάσω τὴν ζωή μου»*, ἀλλὰ παρακάλεσε ἐπίμονα, ἂν εἶναι δυνατόν, νὰ τὸ ἀποφύγει αὐτό. Γιὰ ποιό λόγο, σκέφτεται, νὰ ἐπιζητῶ τὶς τιμές; Καὶ ὅμως δὲν ἔκανε τὸ ἴδιο ὁ Ἰωσὴφ οὔτε ὁ Μωυσῆς. Καὶ λοιπὸν τί σημαίνει αὐτό;Ὅτι θὰ τοὺς κατηγορήσουμε ἐκείνους;Ὄχι βέβαια! Διότι

ἐκεῖνοι δὲν γνώριζαν τότε ὅτι ἀπαγορευόταν κάτι τέτοιο. Διότι δὲν ὑπῆρχε ἀκόμη ἡ διάκριση καὶ ἀπαγόρευση τῶν τροφῶν, ποὺ βλέπουμε νὰ γίνεται στὸν μεταγενέστερο μωσαϊκὸ νόμο. Πρόσεξε τὸν Δανιὴλ πῶς καὶ περιφρόνηση δείχνει καὶ φιλοσοφεῖ καὶ φανερώνει τὴν εὐσέβειά του ἀκόμη καὶ στὶς πολὺ μικρὲς λεπτομέρειες, καὶ ὅτι ἐφαρμόζει ἐκεῖνο ἀκριβῶς ποὺ σημείωσαν οἱ ἀπόστολοι (ὅτι εἶπε ὁ Χριστός), *«Αὐτὰ ἔπρεπε ἀσφαλῶς νὰ τὰ κάνετε, ἀλλὰ καὶ γιὰ ἐκεῖνα ἔπρεπε νὰ μὴν ἀδιαφορήσετε»* (Λουκᾶ 11,42). Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔκανε ὁ Δανιήλ, ὄχι ἐπειδὴ ἦσαν εἰδολόθυτα, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἦσαν ἀπαγορευμένα ἀπὸ τὸ μωσαϊκὸ νόμο.

Πῶς λοιπὸν ὁ Δανιὴλ ἔπεισε τὸν ἀρχιευνοῦχο; Κοίτα μὲ ποιόν τρόπο ἀμέσως ἔλυσε τὴν ἀπορία σου. Διότι, λέει, *«Ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς ὥστε ὁ Δανιὴλ νὰ βρεῖ εὐσπλαγχνία καὶ συμπάθεια ἀπὸ τὸν ἀρχιευνοῦχο»*. Αὐτὸ συνέβη παλαιότερα καὶ μὲ τὸν Ἰωσήφ· καὶ ἐκεῖ βρῆκε ὁ Ἰωσὴφ εὐσπλαγχνία καὶ χάρη ἀπὸ τὸν ἀρχιμάγειρα, πλὴν ὅμως καὶ οἱ δύο ἦσαν δοῦλοι καὶ βρίσκονταν σὲ βαρβαρικὲς οἰκογένειες. Πράγματι τὰ λόγια ἐκεῖνα ποὺ εἰπώθηκαν ἦσαν ἱκανὰ νὰ ἐξάψουν τὸν θυμὸ τοῦ βασιλιᾶ. Τί λές; Μίασμα ὀνομάζεις τὸ βασιλικὸ τραπέζι; Παρουσιάστηκες σὰν πιὸ καθαρὸς ἀπὸ ἐμᾶς; Δὲν ξέρεις ὅτι γι᾽ αὐτὸν τὸν σκοπὸ ἔχετε μάθει τὴν γλῶσσα καὶ τὰ χαλδαϊκὰ γράμματα, γιὰ νὰ μεταστραφεῖτε στὴν δική μας τάξη; Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ὁ εὐνοῦχος ἔδειξε τόση μεγάλη συμπάθεια στὸν Δανιήλ; Τὸ παιδὶ ἄλλωστε ἦταν ἀξιοκαταφρόνητο, διότι ἦταν αἰχμάλωτο. Διότι, ἂν καὶ ὁ εὐνοῦχος ἦταν συμπονετικός, ὅμως ὁ κίνδυνος δὲν τὸν ἄφηνε νὰ δείξει τὴν εὐσπλαγχνία του. Γι᾽ αὐτὸ ὅταν λέει ὅτι *«ὁ Θεὸς ἔδωσε τὴν χάρη του νὰ βρεῖ* (ὁ Δανιὴλ) *εὐσπλαγχνία»*, φανερώνει τὰ λόγια τοῦ εὐνούχου ἀλλὰ καὶ τὸν μεγάλο φόβο του. Πῶς; Δὲν ἐπιτρεπόταν αὐτὸ καὶ δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ γίνει, ἂν δὲν τὰ τακτοποιοῦσε ὅλα ἡ οὐράνια χάρη.

3. «Καὶ εἶπε ὁ Δανιὴλ πρὸς τὸν Ἀμελασάρ, τὸν ὁποῖο εἶχε ὁρίσει ὁ ἀρχιευνοῦχος ὑπεύθυνο γιὰ τὸν Δανιήλ, τὸν Ἀνανία, τὸν Ἀζαρία καὶ τὸν Μισαήλ· Κάμε μία δοκιμὴ μὲ τοὺς δούλους σου γιὰ

δέκα ἡμέρες καὶ ἂς μᾶς δώσουν νὰ φᾶμε μόνο ὄσπρια καὶ νὰ πιοῦμε νερό, καὶ πρόσεξε τότε τὰ δικά μας πρόσωπα καὶ τὰ πρόσωπα τῶν ἄλλων νέων ποὺ θὰ τρῶνε ἀπὸ τὸ βασιλικὸ τραπέζι· καὶ σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο ποὺ θὰ δεῖς πρᾶξε τότε γιὰ μᾶς τοὺς δούλους σου. Καὶ ἀποδέχθηκε ἐκεῖνος αὐτὴν τὴν παράκλησή του καὶ τοὺς δοκίμασε γιὰ δέκα ἡμέρες. Καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν δέκα ἡμερῶν διαπιστώθηκε ὅτι τὰ πρόσωπά τους ἦσαν πιὸ ὡραῖα καὶ τὰ σώματά τους πιὸ ρωμαλέα ἀπὸ τὰ σώματα τῶν ἄλλων παιδιῶν ποὺ ἔτρωγαν ἀπὸ τὸ βασιλικὸ τραπέζι».

Μεγάλο τὸ θάρρος ποὺ φαίνεται ἐδῶ, πάρα πολὺ μεγάλη ἡ προθυμία, μεγάλη ἡ σύνεση καὶ μεγάλη ἡ πίστη. «*Κάνε μιὰ δοκιμὴ μὲ τοὺς δούλους σου γιὰ δέκα ἡμέρες*». Ἔπειτα, γιὰ νὰ μὴ νομίσεις ὅτι ἡ ὡραιότητα τοῦ προσώπου τους ὀφειλόταν στὶς φυσικὲς ἰδιότητες τῶν ὀσπρίων, πρόσεξε ἰδιαίτερα τὸ νερὸ ποὺ δὲν ἔχει καμμία θρεπτικὴ ἰδιότητα. Καὶ ὄχι ἁπλῶς φάνηκαν ὡραῖοι καὶ ἀκμαῖοι, ἀλλὰ περισσότερο ἀκμαῖοι καὶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀπολάμβαναν τὸ βασιλικὸ τραπέζι. Καὶ ὅτι τὸ κρέας καὶ τὸ κρασὶ τρέφουν τὸν ἄνθρωπο περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα φαγητὰ αὐτὸ εἶναι φανερὸ στὸν καθένα καὶ δὲν χρήζει ἀποδείξεως. Πρόσεχε ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴν ψυχικὴ ὡραιότητα ποὺ ἀνθεῖ ὅλο καὶ περισσότερο ἀπὸ τὴν προαίρεση τῶν παιδιῶν καὶ ἀπὸ τὴν χάρη τοῦ Θεοῦ. Ἡ μὲν προαίρεσή τους φαίνεται ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν θέλησαν νὰ φᾶνε, ἡ δὲ χάρη τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸ ὅτι μπόρεσαν νὰ κατορθώσουν αὐτὸ ποὺ ἤθελαν.

«*Καὶ ἂς παρουσιαστοῦμε*», λέει, «*μπροστά σου*». Σὲ σένα ἀφήνουμε τὴν κρίση. Ἀνάλαφρη καὶ μὲ εὐμάρεια δίνεται ἡ χάρη τοῦ Θεοῦ· διαπίστωσέ την ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα. Ἐγὼ προσωπικῶς τὸ γνωρίζω βέβαια πολὺ καλά, ἀλλὰ δὲν τὸ φανερώνω πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος, γιὰ νὰ σὲ προφυλάξω ἀπὸ κάποια ἀπιστία. Κοίτα πῶς καὶ τοὺς δούλους παίδευσε ἀμέσως καὶ τοὺς δίδαξε ὅτι κάποιος ἀνάμεσά τους εἶναι θεοσεβής. Καὶ δὲν λέει ἁπλῶς «*σὲ ἐμᾶς*», ἀλλὰ «*σὲ ἐμᾶς τοὺς δούλους σου*». Καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς παρακλήσεώς του ἔ-

λεγε· *«Δοκίμασε τοὺς δούλους σου»*. Δὲν ἀπέφευγαν ν᾽ ἀποδίδουν τὶς ἀνθρώπινες τιμές, ἐκεῖ ὅπου δὲν ἔβλαπτε σὲ τίποτε τὴν εὐσέβεια· ἄλλωστε καὶ ὁ Παῦλος τὸ ἴδιο κάνει. Ὅταν ξεκινᾶ τὴν ἀπολογία του, κάνει ἀρχὴ ἐγκωμιάζοντας πρῶτα τὸν δικαστή του, καὶ τοῦ λέει τὰ ἑξῆς· *«Χάρη σὲ σένα ἀπολαμβάνουμε πολλὴ καὶ συνεχῆ εἰρήνη»* (Πράξ. 24,2), καὶ χρησιμοποιεῖ τὴν πολιτικὴ ὁρολογία. Ἐπίσης ὅταν προφητεύει ὁ Νάθαν προσκυνεῖ τὸν Δαυίδ, καὶ ὁ Ἰακὼβ τὸν Φαραώ, καὶ ὁ Ἀβραὰμ τοὺς συγκατοίκους του. Καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος λέει· *«Νὰ ζήσεις ἕναν αἰῶνα»* (Δαν. 6,21). Πρόσεξε λόγια γεμάτα κολακεία. Ἀλλὰ καλύτερα δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ ὀνομάσομε αὐτὸ κολακεία, ἀλλὰ σύνεση καὶ σοφία. Μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα μιλᾶ καὶ ὁ Παῦλος· *«Μὲ σύνεση νὰ συμπεριφέρεστε πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἐκκλησίας, ἀποκομίζοντας ὠφέλεια σὲ κάθε περίσταση»* (Κολ. 4,5). Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ Χριστὸς δίδασκε· *«Δῶστε στὸν Καίσαρα ὅσα ἀνήκουν στὸν Καίσαρα, καὶ στὸν Θεὸ ὅσα ἀνήκουν στὸν Θεό»* (Ματθ. 22,21· Μάρκ. 12,17· Λουκᾶ 20,25· πρβλ. Ρωμ. 13, 1-7). Τί σημαίνουν αὐτὰ λοιπόν; Τὰ ὄσπρια δὲν ἦσαν μολυσμένα; Ὄχι βέβαια, οὔτε τὸ νερό. Καὶ συνέχισαν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο διατροφῆς ἐπὶ τρία χρόνια.

«Καὶ ὅταν ἔφτασε, λέει ἡ Γραφή, *τὸ χρονικὸ διάστημα ποὺ ὅρισε ὁ βασιλιὰς νὰ τοὺς παρουσιάσουν μπροστά του, τὸν ὁδήγησε* (τὸν Δανιήλ) *ὁ ἀρχιευνοῦχος μπροστὰ στὸν Ναβοχοδονόσορα. Καὶ δὲν βρέθηκαν ἀπὸ ὅλους τοὺς αὐλικοὺς καὶ λοιποὺς δούλους ὅμοιοι μὲ τὸν Δανιήλ, τὸν Ἀνανία, τὸν Μισαὴλ καὶ τὸν Ἀζαρία. Καὶ ἀπὸ τότε μπῆκαν στὴν ὑπηρεσία τοῦ βασιλιᾶ. Καὶ σὲ κάθε θέμα σοφίας καὶ ἐπιστήμης ποὺ τοὺς ρωτοῦσε ὁ βασιλιάς, τοὺς ἔβρισκε νὰ εἶναι δέκα φορὲς ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς ἐξορκιστὲς καὶ τοὺς ἱερεῖς ποὺ ὑπῆρχαν σ᾽ ὅλη τὴν ἔκταση τοῦ βασιλείου του»*.

«Καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν δέκα ἡμερῶν διαπιστώθηκε ὅτι τὰ πρόσωπά τους ἦσαν ὡραῖα»· δηλαδὴ εἶχαν καλυτερέψει καὶ στὴν ὁμορφιὰ καὶ στὴν εὐεξία. Κοίτα πράγματα ἀφύσικα ποὺ συμβαί-

νουν· κοίτα τὸν Δημιουργὸ ποὺ ἀφήνει τὴν ἐνέργειά του νὰ ἐκδηλωθεῖ. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς πιὸ πολὺ ἀπὸ ὅλους εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθεῖ πραγματικὸς παραχαράκτης ἐκεῖνος ποὺ μπορεῖ ὄχι μόνο νὰ λιώσει τὸν χαλκὸ καὶ νὰ τοῦ δώσει ὅποια μορφὴ θέλει, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ὁ ἐργάτης, καὶ μάλιστα ὄχι λιγότερο ἀπὸ τὸν πρῶτο, ποὺ μπορεῖ νὰ διορθώσει τὸν ἀνδριάντα, τὸ ἴδιο θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ δεῖ νὰ συμβαίνει καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν παιδιῶν. Τὸ νὰ κάμει τὰ σώματα τῶν παιδιῶν γεμάτα σφρίγος καὶ ὡραιότητα μὲ μιὰ τέτοια τροφὴ ἀποτελοῦσε ἐπιβεβαίωση τῆς δημιουργίας, καὶ μάλιστα ὄχι μικρότερη ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἔφτιαξε ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν γῆ. Ἀπὸ ποῦ προερχόταν αὐτὸ τὸ ὡραῖο χρῶμα στὰ πρόσωπά τους; Ἀπὸ ποῦ τὸ ἀκτινοβόλο ἄνθος τῆς νεότητός τους; Ἀπὸ ποῦ ἡ δύναμή τους; Γνωρίζετε ἀσφαλῶς ὅτι τὸ νὰ πίνει κανεὶς νερὸ συνέχεια καὶ νὰ τρώει μόνον ὄσπρια καταστρέφει τὴν σωματικὴ δύναμη. Διότι δὲν ἤθελαν οὔτε ψωμὶ νὰ φᾶνε. Καὶ δὲν εἶναι μικρὴ ἡ διαφορὰ τοῦ κατεργασμένου σιταριοῦ ἀπὸ τὸ ἀκατέργαστο. Διότι ἡ δύναμη δημιουργεῖται ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ νὰ τρώει κανείς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ὅταν τὰ φαγητά του εἶναι ὥριμα καὶ μαγειρεμένα, ἐνῶ αὐτὰ ποὺ ἔτρωγαν αὐτοὶ δὲν εἶχαν ἀκόμη τὴν φυσικὴ ὡριμότητά τους.

Πρόσεξε ὅτι τὰ καταπληκτικὰ αὐτὰ γεγονότα δὲν ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν φιλοδοξία τῶν νέων ποὺ τὰ ζητοῦν, ἀλλὰ ἐκπηγάζουν ἀπὸ κάποια ἀνάγκη πολὺ ἀπαραίτητη στὴν ὑπόθεσή μας. Διότι ὁ Δανιὴλ δὲν κατέφυγε στὸ πείραμα αὐτὸ ἔτσι στὴν τύχη καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχει κάποιος σημαντικὸς λόγος, ἀλλὰ κάποια ἀνάγκη τὸν παρακινοῦσε νὰ τὰ κάμει ὅλα αὐτά. Τόσο ἀπομακρυσμένη ἀπὸ τὴν φιλοδοξία ἦταν ἡ ψυχὴ τῶν νέων. Ἂν καὶ βέβαια ποιός θὰ ὑπῆρχε ποὺ νὰ ἔχει τόσο μεγάλη πίστη καὶ νὰ ζεῖ ἀνάμεσα στοὺς βαρβάρους, καὶ νὰ μὴ θέλει νὰ δείξει στοὺς ἄρχοντες τὴν εὔνοια ποὺ δείχνει ὁ Θεὸς πρὸς αὐτοὺς τοὺς πιστοὺς νέους; Ἀλλὰ αὐτοὶ δὲν κάνουν κάτι τέτοιο. Καὶ κοίτα πῶς, καὶ ὅταν ἀκόμη ἀποκαλύπτει τὴν ἀπάτη τῶν πρεσβυτέρων, πάλι τὸ κάνει αὐτὸ ἀπὸ ἀνάγκη (Δαν. 12, Βήλ καὶ Δράκων).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄.

1. «Κατὰ τὸ δεύτερο ἔτος τῆς βασιλείας του, ὁ Ναβουχοδονόσορ εἶδε ἕνα ὄνειρο, ποὺ τὸν τρόμαξε τόσο πολύ, ὥστε ἔχασε τὸν ὕπνο του».

Καὶ ὅμως αὐτὸ εἶναι τὸ δωδέκατο ἔτος. Διότι, ἐὰν ἦταν τὸ τρίτο ἔτος μετὰ τὴν ἅλωση τῆς Ἰερουσαλήμ, καὶ ἡ πόλη κυριεύθηκε τὸ ἕνατο ἔτος, τότε αὐτὸ εἶναι τὸ δωδέκατο ἔτος. Μερικοὶ λένε ὅτι μὲ τὸ ἴδιο σημεῖο στοὺς Ἑβραίους συμβολίζεται καὶ αὐτὸς καὶ ἐκεῖνος ὁ ἀριθμός. Ἢ ἴσως πρόκειται γιὰ ἀντιγραφικὸ σφάλμα, ἢ θέλει νὰ δηλώσει ὅτι οἱ νέοι βρίσκονταν στὸ δεύτερο ἔτος τῆς ἐκπαιδεύσεώς τους. Ἀλλὰ δὲν ἔχει μεγάλη σημασία αὐτό. Διότι συμβαίνει κάποιο πράγμα ἄξιο μεγαλύτερης ἀπορίας. Καὶ ποιό εἶναι αὐτό; Τὸ ὅτι δὲν καταλαβαίνει τί τέλος πάντων σημαίνει τὸ ἐνύπνιο. Καὶ μὲ πολὺ σοφία γίνεται αὐτό. Διότι ἂν δὲν συνέβαινε αὐτό, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ φανερωθεῖ ἡ σοφία τοῦ Δανιήλ. Διότι βλέπουμε ὅτι τὸν κάλεσε ὁ βασιλιάς, καὶ τοῦ εἶπε ὁ Δανιὴλ τὸ μέλλον. Ἔλεγαν τὸ μέλλον καὶ ἐκεῖνοι (οἱ Χαλδαῖοι μάντεις). Ἀλλὰ ἐφόσον δὲν πραγματοποιήθηκε ἡ ἔκβαση ποὺ προφήτευαν, ποιός ἔλεγε ἀλήθεια καὶ ποιός ψέματα; Καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἐξετάσουμε σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ ἄλλα γεγονότα. Ἂς βάλουμε λοιπὸν μπροστά μας τὸ ἴδιο τὸ ὄνειρο, καὶ ἂς μᾶς πεῖ ὁ Δανιὴλ ὅσα εἶπε, καὶ ἂς μᾶς ποῦν καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἀντίθετα. Πῶς θὰ φανερωθεῖ ὅτι λέει ψέματα ἢ λέει τὴν ἀλήθεια; Ἀλλὰ ἤδη παρέχει καὶ τὸν τρόπο τῆς δοκιμῆς (μὲ τὸ νὰ πρέπει ὁ ἑρμηνευτὴς νὰ πεῖ πρῶτα τὸ περιεχόμενο τοῦ ὀνείρου). Στὴν περίπτωση τοῦ Ἰωσὴφ ὅμως δὲν συνέβη τὸ ἴδιο, ἀλλὰ λέει πρῶτα τὸ ὄνειρο ἐκεῖνος (ποὺ τὸ εἶδε καὶ ζητοῦσε τὴν ἑρμηνεία)· διότι τότε ὁ καιρὸς ἦταν

πολὺ κοντά. Καὶ εἶναι ἄξιο ἀπορίας γιὰ τὸν καθένα μας τὸ πῶς στὴν Αἴγυπτο δὲν θέλησαν οἱ σοφοὶ τῶν Αἰγυπτίων νὰ πλάσουν μία ψεύτικη ἐξήγηση, γιὰ νὰ μὴν περιέλθουν σὲ κίνδυνο, ἀλλὰ εἶπαν μὲ εὐθύτητα ὅτι ἀδυνατοῦν νὰ βροῦν τὴ λύση. Ἐὰν ὅμως δὲν γνωρίζουν νὰ ἑρμηνεύουν ὄνειρα, τότε γιὰ ποιόν ἄλλο λόγο πρέπει νὰ τοὺς πιστεύουμε; Ἀλλὰ ἔτσι κι ἀλλιῶς δὲν ἔπρεπε στὴν περίπτωση τοῦ Δανιὴλ νὰ συμβεῖ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ στὴν περίπτωση τῆς προφητείας τοῦ Ἰωσὴφ συνέβη φανερά, καὶ κυρίως στὴν περίπτωση μὲ τὰ δύο ὄνειρα τῶν εὐνούχων.

Πρόσεξε ὅμως τώρα ὅτι αὐτοὶ δὲν καλοῦν τὸν Δανιήλ, ἀλλὰ προτιμοῦν μᾶλλον νὰ πεθάνουν, παρὰ νὰ τὸν δοῦν ἐκεῖνον νὰ προοδεύει. Ὥστε λοιπὸν γι᾽ αὐτὸ μόνο εἶδε τὸ ὄνειρο ὁ βασιλιάς, γιὰ νὰ θαυμάσουν ὅλοι τὸν Δανιήλ; Ἐγὼ τουλάχιστον δὲν θὰ μποροῦσα νὰ πῶ κάτι τέτοιο. Διότι, καὶ ἂν ἀκόμα τὸ εἶδε ὁ βασιλιὰς τὸ ὄνειρο μόνο γι᾽ αὐτὸν τὸν λόγο, καὶ πάλι ἦταν σπουδαῖο τὸ κατόρθωμα τοῦ Δανιὴλ καὶ ἄξιο θαυμασμοῦ, ἐφόσον πέτυχε νὰ φτάσει σὲ τόση θεογνωσία. Ἀλλὰ καὶ πάλι δὲν εἶναι μόνον αὐτὸς ὁ λόγος. Ἀλλὰ καὶ ποιός ἄλλος ὑπάρχει; Ὑπῆρχε ἐπίσης στόχος καὶ ὁ βασιλιὰς νὰ μάθει τὰ ὅσα σήμαινε τὸ ὄνειρο καὶ νὰ σωφρονιστεῖ ἔτσι, καθόσον δὲν θὰ ἦταν γιὰ πάντα κυρίαρχος τοῦ λαοῦ του (διότι, σκέψου ὅτι ἐὰν δὲν ὑποχώρησε ἡ ἀλαζονεία του, παρόλο ποὺ εἰπώθηκαν ὅλα αὐτά, πολὺ χειρότερος θὰ ἦταν, ἂν δὲν λέγονταν αὐτά), καὶ ν᾽ ἀναγνωρίσει ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Κύριος τοῦ παντός. Ἐπειδὴ δηλαδὴ πίστευαν πολὺ στὰ ὄνειρα, γι᾽ αὐτὸ συμβαίνουν ὅλα αὐτά. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ὁ Δανιὴλ τοὺς πείθει γιὰ ὅσα πρόκειται νὰ συμβοῦν στὸ μέλλον, καὶ ἐπειδὴ γι᾽ αὐτὸν τὸν λόγο τιμοῦσαν τόσο πολὺ τοὺς θεούς τους, ἐπειδὴ τοὺς βοηθοῦσαν νὰ προβλέπουν τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν. Καθόσον ὅλη ἡ τέχνη τῆς μαγγανείας τους αὐτὸ εἶχε σὰν κύριο σκοπό.

2. «Καὶ ἐκδόθηκε ἡ βασιλικὴ διαταγή, καὶ ἄρχισαν οἱ ἐκτελέσεις τῶν σοφῶν. Τότε ἀναζήτησαν τὸν Δανιὴλ καὶ τοὺς φίλους του, γιὰ νὰ τοὺς θανατώσουν. Καὶ τότε ὁ Δανιὴλ μίλησε μὲ σοφία

καὶ σύνεση στὸν Ἀριώχ, τὸν ἀρχιμάγειρα τοῦ βασιλιᾶ, ὁ ὁποῖος εἶχε ἐντολὴ νὰ σκοτώσει τοὺς σοφοὺς τῆς Βαβυλῶνος. Καὶ ρωτοῦσε ὁ Δανιὴλ τὸν Ἀριὼχ λέγοντάς του· "Ἄρχοντα τοῦ βασιλιᾶ, γιατί δόθηκε αὐτὴ ἡ ἄσπλαχνη καὶ σκληρὴ διαταγὴ ἐκ μέρους τοῦ βασιλιᾶ;"».

Εἶδες παρρησία; Εἶδες ἀνδρεία; Βλέπεις τί λόγια χρησιμοποιεῖ πρὸς ἐκεῖνον ποὺ ἔχει τὴν δύναμη νὰ τὸν σκοτώσει; Καὶ ὑποφέρει ὁ Δανιὴλ ὑπερβολικὰ γιὰ χάρη τῶν ἄλλων. Δὲν ἔχει, λέει, αἰτία, οὔτε δικαιολογία οὔτε ὑπάρχει κάποιο πρόσχημα γιὰ τὸ συγκεκριμένο πρόσταγμα· διότι γι' αὐτὸ τοὺς ὀνομάζουμε ἀναιδεῖς.

«Ὁ Ἀριὼχ γνωστοποίησε τότε στὸν Δανιὴλ τὴν ὅλη ὑπόθεση. Καὶ ὁ Δανιὴλ εἰσῆλθε στὰ ἀνάκτορα καὶ ζήτησε ἀπὸ τὸν βασιλιὰ νὰ τοῦ δώσει μικρὴ προθεσμία καὶ τοῦ ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ τοῦ δώσει τὴν ἑρμηνεία τοῦ ὀνείρου».

Πρέπει νὰ θαυμάσεις ἐδῶ πῶς ὁ Ἀριὼχ ἔδειξε ἐμπιστοσύνη στὸν Δανιήλ. Πρόσεξε ὅτι σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις οἱ πάντες πείθονται σ' αὐτόν. Καὶ πῶς λοιπὸν κατάλαβε ὅτι αὐτὰ ποὺ λέει αὐτὸς ὁ Δανιὴλ εἶναι ἀληθινά; Πῶς δὲν εἶπε, ὅλοι ἐξετάστηκαν καὶ ὁμολόγησαν ὅτι αὐτὸ ποὺ ζητῶ εἶναι πάνω ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα, καὶ ἐνῷ ἐσὺ εἶσαι βάρβαρος, ἀπὸ ποῦ πιστεύεις ὅτι θὰ τοὺς ξεπεράσεις στὴν σοφία; Ἀλλὰ ὅταν ὁ Θεὸς οἰκονομεῖ καὶ προετοιμάζει τὰ πράγματα, μὴν ἀπορεῖς καθόλου. Καὶ ἄλλωστε ἦταν καὶ ἐντελῶς ἀκίνδυνο γιὰ τὸν βασιλιὰ νὰ τὸ ἐξετάσει ἀργότερα τὸ πρᾶγμα. Καὶ γιὰ ποιόν λόγο ὁ Θεὸς δὲν τοῦ φανέρωσε τοῦ Δανιὴλ ἐξ ἀρχῆς τὸ ὄνειρο; Πρῶτος λόγος μὲν ἦταν γιὰ νὰ γίνει ὁλοφάνερο τὸ πρᾶγμα, καὶ ἔτσι νὰ βρεθοῦν ὅλοι τους σὲ μεγάλη ἀνάγκη. Διότι ἂν καὶ ἦταν προφήτης, ὅμως τὸ ἀγνόησε. Ὕστερα πάλι ἀπολογεῖται πρὸς ἐσένα (τὸν πιστὸ καὶ μελετητὴ τῆς Γραφῆς) μὲ τρόπο κατάλληλο, γιὰ νὰ δείξει ὅτι, ἐὰν ἐκείνων δὲν τοὺς ἔδωσε τὴν δυνατότητα ἀποκαλύψεως καὶ

ἑρμηνείας τοῦ ὀνείρου χωρὶς ἐπίμονη προσευχή, καὶ ἐνῷ μάλιστα βρίσκονταν σὲ μεγάλο κίνδυνο, πολὺ περισσότερο δὲν θὰ σοῦ δώσει ἐσένα. Γι᾽ αὐτὸ παντοῦ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ζητᾶ τὶς προσευχὲς καὶ γράφει· *«Νὰ ἔχετε καρτερία στὴν προσευχὴ»* (Ρωμ. 12,12). Διότι δὲν ἀρκεῖ ὁ καθαρὸς βίος, ἐὰν δὲν συμπλέει μαζί του καὶ ἡ προσευχή. Πρόσεξε καὶ πάλι τὴν μεγάλη πίστη του. Ὁ δεύτερος ἄθλος εἶναι ὁ ἑξῆς· καὶ πάλι ὁ Δανιὴλ εἶναι τὸ κεντρικὸ πρόσωπο στὴν ὑπόθεση, καὶ ζητᾶ χρόνο, γιὰ νὰ προετοιμαστεῖ μὲ μεγάλη καρτερία καὶ προσευχή. Ὥστε λοιπὸν δὲν εἶχε ἀπαίτηση ἀμέσως νὰ τὸν εἰσακούσει ὁ Θεός. Ἔδωσε ἐκεῖνος (δηλαδὴ ὁ Κύριος) τὴν χάρη, καὶ ὁ Δανιὴλ γνωστοποίησε τὴν ὑπόθεση στοὺς φίλους του.

«Τότε τὴν ἴδια νύχτα μὲ νυχτερινὸ ὅραμα ἀποκαλύφθηκε στὸν Δανιὴλ τὸ μυστηριῶδες ὄνειρο. Καὶ δόξασε ὁ Δανιὴλ τὸν οὐράνιο Θεὸ καὶ εἶπε· Ἂς εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εὐλογημένο στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων, διότι σ᾽ αὐτὸν ἀνήκει κάθε σοφία, σύνεση καὶ δύναμη. Καὶ αὐτὸς μεταβάλλει τοὺς χρόνους καὶ τὶς ἐποχές, ἀνεβάζει καὶ κατεβάζει βασιλεῖς, δίνει σοφία στοὺς σοφοὺς καὶ φρόνηση σ᾽ ὅσους ζητοῦν σύνεση. Αὐτὸς φανερώνει τὰ μυστικὰ καὶ ἀπόκρυφα καὶ γνωρίζει ὅσα γίνονται κρυφὰ στὸ σκοτάδι, διότι τὸ φῶς εἶναι πάντοτε μὲ αὐτόν. Σὲ σένα, Θεὲ τῶν προγόνων μου, ἀπευθύνω αὐτὴν τὴν εὐχαριστήρια δοξολογία μου καὶ τὸ ἐγκώμιό μου, διότι μοῦ χάρισες σοφία καὶ σύνεση καὶ τώρα μοῦ ἀποκάλυψες ὅσα ζητήσαμε μὲ τὴν προσευχή μας ἀπὸ σένα».

Ἀκόμα δὲν ἀποκαλύφθηκε ξεκάθαρα στὸν Δανιὴλ τὸ ὄνειρο ἐξ ὁλοκλήρου, ἀλλὰ ἀκόμα τὸ βλέπει σὲ ὅραμα· διότι προγυμνάζεται ὁ προφήτης. Πρόσεχε ὅμως τὴν παρρησία του. Ποιά εἶναι, ρωτᾶ, αὐτὴ ἡ σκληρὴ καὶ ἄσπλαχνη διαταγὴ τοῦ βασιλιᾶ; Ἐμένα μοῦ φαίνεται ὅτι αὐτὸς καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐξεύρεση τοῦ νοήματος τοῦ ὀνείρου εἶχε ἐμποδίσει τὸν ἀρχιμάγειρα ἀπὸ τὴν σφαγὴ καὶ μὲ τὸ ὅτι κατηγόρησε τὴν ἐπιχείρηση αὐτὴ τῆς σφαγῆς, καὶ μὲ τὸ ὅτι ὑποσχέ-

θηκε ὅτι θὰ βρεῖ τὴν λύση τοῦ δύσκολου αὐτοῦ προβλήματος. Τότε λοιπὸν τί ἀποκαλύφθηκε στὸν Δανιήλ; Διότι ὑπάρχει καὶ στοὺς ἁγίους πνευματικὴ διαφορά, γι᾽ αὐτὸ καὶ αὐτὸς προτιμᾶται ἀπὸ τὸν Θεό. Καὶ πῶς τὸ ἔμαθε; Μὲ ὅραμα, λέει, καὶ ὄχι ἀπὸ ἀνθρώπινη σοφία. Καὶ πολὺ σωστὰ τὸ ὀνομάζει αὐτὸ τὸ θέμα μυστήριο, διότι ἦταν ἄγνωστο σὲ ὅλους. Καὶ εὐχαρίστησε τὸν Θεὸ τοῦ οὐρανοῦ. Τὸν παντοκράτορα, λέει, δηλαδὴ ἐκεῖνον ποὺ μπορεῖ νὰ δείξει τὴν δύναμή του ἀκόμη καὶ ἐκεῖ στὴν χώρα τῶν βαρβάρων. Πουθενὰ στὴν περικοπὴ αὐτὴ δὲν ὑπάρχει θυσία, ναὸς καὶ θυσιαστήριο, ἀλλὰ μόνον προαίρεση ἀγαθή· καὶ ὅμως τὰ πάντα κατόρθωνε. Πρόσεξε ὅτι μετὰ τὴν ἐκπλήρωση τοῦ αἰτήματός του δὲν ἔτρεξε ἀμέσως στὸ παλάτι τοῦ βασιλιᾶ, ἂν πρῶτα δὲν ἐξέφραζε τὴν μέγιστη εὐγνωμοσύνη του σὲ ἐκεῖνον ποὺ τοῦ ἐξήγησε τὸ νόημα τοῦ ὀνείρου. Δὲν ἔκαμε σὰν ἐμᾶς ποὺ πολλὲς φορὲς κυριευόμαστε ἀπὸ τὴν χαρὰ γιὰ ὅσα δῆθεν κατορθώσαμε, καὶ ξεχνᾶμε νὰ ἐκφράσουμε τὴν εὐγνωμοσύνη μας. Αὐτὸς λοιπὸν δὲν ἔκαμε κάτι τέτοιο, ἀλλὰ πρῶτα εὐχαρίστησε τὸν Θεὸ καὶ εἶπε· *«Ἂς εἶναι εὐλογημένο τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων»*. Ἐμεῖς δηλαδή, λέει, εἴμαστε προσωρινοὶ καὶ ζοῦμε λίγα χρόνια, ἑπομένως δὲν ἀναπέμπουμε τὴν ἐξύμνηση καὶ τὴν δοξολογία μας πρὸς τὸν Θεὸ μόνον γιὰ τὸ χρονικὸ διάστημα τῆς παρούσης ζωῆς μας, ἀλλὰ γιὰ ὅλη τὴν αἰωνιότητα· ὄχι γιὰ τὸν χρόνο μόνον αὐτὸν ποὺ ζοῦμε, καὶ γι᾽ αὐτὸν φυσικά, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν χρόνο τοῦ παρελθόντος, καὶ γιὰ τὸν χρόνο τοῦ μέλλοντος. Πάντοτε πρέπει ὁ Θεὸς νὰ δοξολογεῖται καὶ ὅταν κάνει αἰσθητὴ τὴν παρουσία του καὶ ὅταν παραμένει ἀόρατος. Διότι ἡ πρόνοιά του ἁπλώνεται παντοῦ.

Πρόσεξε πῶς κατὰ τὴν διάρκεια τῆς εὐχαριστίας ἀποκαλύπτει καὶ τὴν γνώση τῶν ὀνείρων. *«Διότι σ᾽ αὐτὸν ἀνήκει ἡ σοφία, ἡ σύνεση καὶ ἡ δύναμη»*, δηλαδὴ ἡ γνώση τῶν πάντων καὶ ἡ πρόγνωση. Διότι ἐδῶ αὐτὸ ἐννοεῖ, ὅτι αὐτὸς γνωρίζει τὰ πάντα καὶ τίποτε δὲν ἀγνοεῖ. Καὶ τί σημαίνει αὐτὴ ἡ φράση λοιπόν; Αὐτὸ μόνον; Ὅτι ὁ

Θεὸς μόνον πρόγνωση ἔχει; Καὶ δὲν εἶπε ἁπλῶς *«ἔχει»*, ἀλλὰ *«εἶναι δικά του»*, θέλοντας ἔτσι νὰ μᾶς δείξει τὸ φυσικὸ ἀγαθό του, ὅτι δηλαδὴ αὐτὰ ὑπάρχουν στὸν Θεὸ ἐκ φύσεως. Τί σημαίνει λοιπόν; Ὅτι μόνο προγνωρίζει, ἀλλὰ δὲν προχωρᾶ καὶ στὴν πραγματοποίηση; Ναί, προχωρᾶ καὶ στὸ ἔργο. *«Μεταβάλλει καιροὺς καὶ χρόνους»*. Δὲν ἐννοεῖ τὶς μεταβολὲς τοῦ χρόνου καὶ τοῦ κλίματος, ἀλλὰ τὶς μεταβολὲς τῶν πραγμάτων. *«Ἀνεβάζει στοὺς θρόνους καὶ κατεβάζει βασιλεῖς»*. Διότι πράγματι αὐτὸς πραγματοποιεῖ αὐτὲς τὶς μεταβολές. Ὥστε λοιπὸν μόνο αὐτὸ κάνει, προβλέπει δηλαδὴ καὶ πραγματοποιεῖ κάποιες μεταβολές; Δὲν πραγματοποιεῖ καὶ κάτι ἄλλο πολὺ πιὸ σπουδαῖο, δὲν μεταδίδει καὶ σ᾽ ἄλλους τὴν γνώση του αὐτή; *«Αὐτὸς δίνει σοφία στοὺς σοφούς»*. Ὄχι σὲ ὅσους νομίζουν ὅτι εἶναι σοφοὶ πρὶν ἀπὸ τὴν χορήγηση τῆς σοφίας ἐκ μέρους του, ἀλλὰ σὲ ὅσους λαμβάνουν τὴν σοφία ἀπὸ τὸν ἴδιο. Ἂν κάποιος σοφὸς δὲν ἔχει τὴν σοφία ἀπὸ ἐκεῖνον, δὲν εἶναι σοφός. Μὴ νομίσετε ὅτι ἡ σοφία εἶναι τέχνη τῶν Χαλδαίων. *«Αὐτὸς δίνει»*, λέει, *«καὶ φρόνηση σὲ ὅσους ζητοῦν σύνεση»*.

Στὴν συνέχεια ἂς ἐξετάσουμε ποιό ἀπὸ τὰ δύο συμβαίνει, ἂν δηλαδὴ ὁ Δανιὴλ ἔγινε κάτοχος αὐτῆς τῆς σοφίας μὲ τὴν βοήθεια τῆς ἀνθρώπινης γνώσεως ἢ ἂν τὴν εἶχε ἐκ φύσεως. Διότι προσθέτει καὶ τοῦτο τὸν λόγο· *«Αὐτὸς ἀποκαλύπτει τὰ μυστικὰ καὶ ἀπόκρυφα»*· καὶ δὲν εἶπε, *«βρίσκει»*, ἀλλὰ *«ἀποκαλύπτει»* σὲ ἄλλους ὅσα εἶναι *«βαθιὰ νερὰ»* γιὰ μᾶς *«καὶ ἀπόκρυφα»*, ὅσα ἀπέχουν ἀπὸ μᾶς πολὺν χρόνο καὶ εἶναι τέλεια κρυμμένα.

«Αὐτὸς γνωρίζει ὅσα διαπράττονται κρυφὰ στὸ σκοτάδι, διότι τὸ φῶς εἶναι πάντοτε μὲ αὐτόν». Πρόσεξε τί λέει. Ὅ,τι ἀκριβῶς λέει καὶ ὁ Δαυίδ· *«Ὅπως εἶναι τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας, ἔτσι καὶ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας»* (Ψαλμ. 138,12). Ἐννοεῖ τὸ μεγάλο μέγεθος τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· δηλαδὴ καὶ ἂν ἀκόμα κάποια γεγονότα δὲν εἶναι φανερά, δὲν ὑπάρχει γιὰ τὸν Θεὸ σκοτάδι, ἢ ὅτι αὐτὸς εἶναι φῶς ποὺ τὰ φωτίζει. Πῶς γνωρίζει ὅσα διαπράττονται κρυφὰ μέσα στὸ σκοτάδι; Σὰν

νὰ ἔχει φῶς μαζί του. Διότι τὸ φῶς εἶναι πάντοτε μὲ αὐτόν. Μεταχειρίζεται ἐδῶ ἀνθρώπινες ἐκφράσεις. Ὅπως ἀκριβῶς τίποτε δὲν μένει μέσα στὸ σκοτάδι γιὰ ἐκεῖνον ποὺ ἀνάβει τὸ λυχνάρι, ἔτσι καὶ γιὰ τὸν Θεὸ δὲν ὑπάρχει τίποτε τὸ σκοτεινό. Μᾶλλον δὲ καὶ κάτι περισσότερο, ὅπως ἀκριβῶς ὅπως ἔχει τὸ φῶς στὰ μάτια του καὶ τὸ κουβαλᾶ πάντοτε μαζί του, εἶναι ὁ ἴδιος φῶς ποὺ φωτίζει.

«Σὲ σένα», συνεχίζει, *«Θεὲ τῶν προγόνων μου, ἀπευθύνω αὐτὴν τὴν εὐχαριστήρια δοξολογία μου καὶ τὸ ἐγκώμιό μου, διότι μοῦ χάρισες σοφία καὶ σύνεση»*. Στὴν κατάλληλη στιγμὴ θυμήθηκε τώρα τοὺς προγόνους του, θέλοντας μέσῳ ἐκείνων νὰ παρακαλέσει τὸν Θεό, ὅπως ἀκριβῶς ἂν κάποιος θὰ ἀναθυμόταν κάποιον ποὺ εἶχε σφοδρὸ ἔρωτα γιὰ ἐκείνους ποὺ ἀγαπᾶ καὶ αὐτός. *«Ἐξομολογοῦμαι»*, λέει, δηλαδὴ *«Σὲ εὐχαριστῶ καὶ σὲ δοξάζω, διότι μοῦ χάρισες σοφία καὶ σύνεση»*. Ἐννοεῖ τὴν προηγούμενη σοφία. *«Καὶ τώρα μοῦ ἀποκάλυψες ὅσα ζητήσαμε μὲ τὴν προσευχή μας ἀπὸ σένα»*. Ἴσως εἶναι πιθανὸν καὶ ἄλλα νὰ ζητήσει, ὥστε νὰ τοῦ φανερώσει καὶ τὴν ἐξήγηση τοῦ ὀνείρου. *«Διότι»*, λέει, *«μοῦ φανέρωσες τὸ ὅραμα τοῦ βασιλιᾶ»*.

3. «Καὶ τότε ὁ Δανιὴλ παρουσιάστηκε στὸν Ἀριώχ, τὸν ὁποῖο», λέει, *«ὁ βασιλιὰς ὅρισε νὰ ἐξοντώσει τοὺς σοφοὺς τῆς Βαβυλῶνος, καὶ τοῦ εἶπε· Μὴ θανατώσεις τοὺς σοφοὺς τῆς Βαβυλῶνος, ἀλλὰ ὁδήγησέ με μπροστὰ στὸν βασιλιὰ καὶ ἐγὼ θὰ ἀποκαλύψω στὸν βασιλιὰ τὴν σημασία τοῦ ὀνείρου»*.

Ἔτρεξε πρὸς αὐτὸν καὶ τοῦ λέει· *«Μὴν ἐξοντώσεις τοὺς σοφοὺς τῆς Βαβυλῶνος»*. Ποιός ἄλλος προσπάθησε νὰ φροντίσει γιὰ ἐκείνους; Βλέπε τὴν φιλανθρωπία καὶ τὴν ἡμερότητα τοῦ προφήτου. Ἀλλὰ μπορεῖ καὶ νὰ μὴν τὸν εἶχε εἰσακούσει ὁ Ἀριώχ, ἂν δὲν προσέθετε καὶ ἐκεῖνον τὸν λόγο· *«Ὁδήγησέ με»*, λέει, *«μπροστά του καὶ θὰ ἀποκαλύψω στὸν βασιλιὰ τὴν ἐξήγηση τοῦ ὀνείρου»*.

«Τότε», συνεχίζει, «ὁ Ἀριὼχ ὁδήγησε ἐπειγόντως τὸν Δανιὴλ μπροστὰ στὸν βασιλιὰ καὶ τοῦ εἶπε· Βρῆκα ἕναν ἄνθρωπο ἀνάμεσα στοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίους, ὁ ὁποῖος θὰ δώσει στὴν μεγαλειότητά σου τὴν ἐξήγηση τοῦ ὀνείρου».

«Βρῆκα», λέει, *«ἄνθρωπο ἀνάμεσα στοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίους»*. Δὲν ντράπηκε ν᾽ ἀναφέρει τὸ αἰχμάλωτο γένος του. Διότι ὅταν βρισκόμαστε σὲ πολὺ μεγάλη ἀνάγκη, τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἐξετάζουμε, ἀλλ᾽ ὅλη ἡ περηφάνια ποὺ κυριαρχεῖ στὸν καιρὸ τῆς εὐημερίας ἐξαφανίζεται. Καὶ φυσικὰ ὁ ἀσθενὴς δὲν θὰ εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ ἐξετάσει τὴν εὐγενικὴ καταγωγὴ τοῦ γιατροῦ, ὅπως ἐπίσης καὶ κάποιος ἄνθρωπος ποὺ κινδυνεύει δὲν θὰ καθήσει νὰ ἐξετάσει ἐὰν αὐτὸς ποὺ πρόκειται νὰ τὸν σώσει μέσα ἀπὸ τοὺς κινδύνους προέρχεται ἀπὸ κάποια ἀριστοκρατικὴ γενιὰ ἢ εἶναι κάποιος ἁπλὸς πολίτης, ἀλλὰ ἕνα μόνο τὸν ἐνδιαφέρει, ἡ ἀπαλλαγή του ἀπὸ τοὺς κινδύνους. Ποιός τώρα δὲν θὰ ἔνιωθε ντροπή, ποιός δὲν θὰ κοκκίνιζε, ὅταν θὰ ἔβλεπε ὅλους μὲν τοὺς συμπατριῶτες του νὰ ἐξοντώνονται, τοὺς δὲ αἰχμαλώτους νὰ καυχῶνται καὶ νὰ ὑπερηφανεύονται; Ἀλλὰ ὁ Δανιὴλ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν σκέφτηκε, ἀλλὰ μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον καὶ ἐκεῖνος τὸν κάλεσε καὶ αὐτὸς τὸν ρώτησε, καὶ ὄχι μὲ τὴν ἴδια ἀλαζονεία ποὺ εἶχε πρίν. Διότι, ἀφοῦ ἐλέγχτηκε ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν πραγματικότητα ὅτι ὁ βασιλιὰς ἐπιδιώκει ἀνώφελα πράγματα, τί λέει; *«Καὶ ἔλαβε τὸν λόγο ὁ βασιλιὰς καὶ εἶπε στὸν Δανιήλ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἦταν Βαλτάσαρ· Πράγματι μπορεῖς νὰ μοῦ ἀποκαλύψεις τὸ ὄνειρο ποὺ εἶδα καὶ νὰ τὸ ἐξηγήσεις;»* Μὲ πολλὴ συγκατάβαση συνομιλεῖ μὲ τὸν Δανιήλ. Διότι δὲν τοῦ εἶπε· *«Ἂν δὲν μπορέσεις νὰ τὸ ἐξηγήσεις, θὰ πάθεις καὶ σὺ τὰ ἴδια»*.

Λοιπὸν τί τοῦ ἀπαντᾶ ὁ Δανιήλ; *«Καὶ ἀποκρίθηκε ὁ Δανιὴλ πρὸς τὸν βασιλιὰ καὶ εἶπε· Τὸ μυστήριο, τοῦ ὁποίου τὴν ἐξήγηση ζητᾶ ἡ μεγαλειότητά σου, δὲν μποροῦν νὰ τὸ ἑρμηνεύσουν οἱ σοφοί, οἱ μάγοι, οἱ ἐξορκιστὲς καὶ οἱ ἀστρολόγοι στὴν μεγαλειότητά*

σου, ἀλλὰ ὑπάρχει ὁ Θεὸς στὸν οὐρανὸ ποὺ ἀποκαλύπτει τὰ μυστήρια, καὶ αὐτὸς γνωστοποίησε στὸν βασιλιὰ Ναβουχοδονόσορα ὅσα πρόκειται νὰ συμβοῦν κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια». Πρόσεχε τὴν σύνεση τοῦ προφήτου. Δὲν εἶπε ἀμέσως, *«Μπορῶ νὰ σοῦ τὸ φανερώσω καὶ νὰ σοῦ τὸ ἑρμηνεύσω»*, ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ ἔπρεπε ὁπωσδήποτε νὰ μάθει ὁ βασιλιάς, αὐτὸ λέει πρῶτο. *«Τὸ μυστηριῶδες ὄνειρο»*, λέει, *«τοῦ ὁποίου τὴν ἐξήγηση ζητᾶ νὰ μάθει ὁ βασιλιάς, δὲν μποροῦν νὰ τὸ ἑρμηνεύσουν οἱ σοφοί, οἱ μάγοι, οἱ ἐξορκιστὲς καὶ οἱ ἀστρολόγοι στὴν μεγαλειότητά σου· ἀλλὰ ὑπάρχει ὁ Θεὸς στὸν οὐρανὸ ποὺ ἀποκαλύπτει τὰ μυστήρια».* Ἀπολογεῖται γιὰ ἐκείνους ποὺ θανατώθηκαν ἀδίκως, γιὰ νὰ δείξει ὅτι δὲν εἶναι ὁ ἴδιος ποὺ τὰ λέει αὐτά. Δὲν εἶπα, λέει, γι᾽ αὐτὸ τὸ θέμα, ὅτι αὐτὸ δὲν εἶναι ἔργο τῶν μάγων, ὥστε νὰ παρουσιάσω τὸν ἑαυτό μου σπουδαιότερο ἀπὸ ἐκείνους, ἀλλὰ γιὰ νὰ μάθεις ὅτι οὔτε ἐγὼ τὰ λέω αὐτὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση. *«Ἀλλὰ ὑπάρχει ὁ Θεὸς στὸν οὐρανό».* Δὲν περιορίζει τὸν Θεὸ ἐκεῖ στὸν οὐρανό, ἀλλὰ ἐπειδὴ συνομιλεῖ αὐτὴν τὴν στιγμὴ μὲ ἕναν βάρβαρο, τὸν ἀνυψώνει ἀπὸ τὴν γῆ, σὰν νὰ λέει· Δὲν μιλῶ ὅπως οἱ δικοί σας ποὺ περιορίζονται στὴν γῆ. *«Καὶ γνωστοποίησε στὸν βασιλιὰ Ναβουχοδονόσορα ὅσα πρόκειται νὰ συμβοῦν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους».* Πρόσεξε· μιλᾶ μὲ ὑπαινιγμοὺς καὶ περιλαμβάνει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στὸν λόγο του ὁλόκληρο τὸ περιεχόμενο τοῦ ὀνείρου, καὶ ἐλευθερώνει τὴν διάνοια τοῦ βασιλιᾶ, χωρὶς νὰ ἀναφέρει τίποτε τὸ βαρετὸ καὶ δυσάρεστο.

4. «Τὸ ὄνειρό σου», λέει, *«καὶ οἱ ὀπτασίες ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὸ μυαλό σου, ἐνῶ βρισκόσουν στὸ κρεβάτι σου, εἶναι οἱ ἑξῆς· Ἐνῷ δηλαδὴ βρισκόσουν ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι σου, σκεφτόσουν τί θὰ συμβεῖ στὸ μέλλον. Καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀποκαλύπτει τὰ μυστήρια σοῦ γνωστοποίησε ὅσα πρόκειται νὰ συμβοῦν».*

Μιλᾶ ἐδῶ ὁ Δανιὴλ σύμφωνα μὲ ὅσα νομίζουν οἱ πολλοί, σὰν νὰ βρίσκονται τὰ ὄνειρα πέρα ἀπὸ τὸ κεφάλι ἢ σὰν νὰ βρίσκεται ἐκεῖ

τὸ λογικὸ καὶ οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ὄχι στὸ κεφάλι, γιὰ νὰ ἐξηγήσει· *«Ἐσὺ ἔδωσες τὴν ἀφορμή»*. Οὔτε ἁπλῶς εἶπε, ὅτι *«ὁ Θεὸς σοῦ φανέρωσε»*, ἀλλὰ *«σκεφτόσουν τί πρόκειται νὰ συμβεῖ στὸ μέλλον»*. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔγινε αὐτοκράτωρ τῆς οἰκουμένης (τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου), σκεφτόταν ἂν θὰ μεταβιβάσει καὶ στὰ παιδιά του τὴν βασιλεία του αὐτὴ ἢ θὰ πεθάνει. Διότι συμβαίνει συχνὰ τὸ μέγεθος τῆς ἐξουσίας νὰ μᾶς κάνει κατὰ κάποιο τρόπο νὰ ξεχνοῦμε ὅτι εἴμαστε θνητοί. Δικαιολογημένα λοιπόν, ἐπειδὴ αὐτὸς κολυμπᾶ μέσα στὸ πέλαγος τῶν κατορθωμάτων του, ἔφτασε στὸ σημεῖο νὰ μὴ σκέφτεται ὅτι θὰ πεθάνει. Αὐτὸ βέβαια τὸ ἔπαθε καὶ ἄλλος βασιλιάς. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ τότε προφήτης ἔλεγε πρὸς ἐκεῖνον· *«Ἀλλὰ ἐσὺ εἶσαι ἄνθρωπος, ὄχι θεὸς»* (Ἰεζεκ. 28,2), καὶ ἀπευθυνόταν στὸν βασιλιὰ τῆς Τύρου. Καὶ πρόσεχε πῶς τὸν ἐλέγχει, χωρὶς νὰ τὸν πληγώνει. Διότι δὲν εἶπε, ὅτι *«σκέφτηκες αὐτό»*, ἀλλὰ *«τί πρόκειται νὰ συμβεῖ στὸ μέλλον»*. Αὐτὰ σκεφτόσουν καὶ συλλογιζόσουν, τί δηλαδὴ θὰ συμβεῖ στὸ μέλλον. *«Ἐνῷ ἤσουν ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι σου»*. Τότε ποὺ κανεὶς δὲν σὲ ἐνοχλοῦσε, ἀλλὰ ἦταν σὲ ἤρεμη κατάσταση ἡ ψυχή σου, τότε ποὺ συνήθως εἰσβάλλει μέσα μας τὸ πλῆθος τῶν σκέψεων, ἐκμεταλλευόμενο καὶ τὴν ἡσυχία καὶ τὴν ἀπραγία. Γι' αὐτὸ πολλοὶ συνηθίζουν τὸν χρόνο ἐκεῖνο νὰ τὸν δαπανοῦν στὴν προσευχή, ἐπειδὴ ἔτσι καὶ ἡ ψυχή τους ἀναπαύεται, καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ προξενηθεῖ μεγάλη ζημιά, ἂν ἀδιαφορήσουμε.

«Καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἀποκαλύπτει τὰ μυστήρια, σοῦ γνωστοποίησε ὅσα πρόκειται νὰ συμβοῦν». Πρόσεξε ὅτι γιὰ δεύτερη πλέον φορὰ θυμᾶται τὸν Θεό, καὶ αὐτὸ τὸ κάνει μὲ τρόπο ὄχι τυχαῖο, ἀλλὰ τὴν μὲν πρώτη φορὰ λέει *«Ὁ ὁποῖος βρίσκεται στὸν οὐρανό»*, ἐδῶ δὲ *«ὁ ὁποῖος ἀποκαλύπτει τὰ μυστήρια»*. *«Σὲ ἐμένα, ἐννοεῖ, φανερώθηκε αὐτὸ τὸ μυστήριο, ὄχι ἐπειδὴ ἔχω μεγαλύτερη σοφία ἀπὸ τοὺς ἄλλους σοφούς, ἀλλὰ γιὰ νὰ δώσω στὸν βασιλιὰ τὴν ἑρμηνεία τοῦ ὀνείρου, καὶ γιὰ νὰ πάρεις ἀπάντηση στὶς σκέψεις ποὺ βασανίζουν τὴν καρδιά σου»*. Εἶναι σὰν νὰ λέει· τὸ κλειδὶ τῆς

ἑρμηνείας δὲν τὸ ἔχω ἐγώ, καὶ οὔτε μπορῶ νὰ καταλάβω τὴν προφητεία αὐτὴ περισσότερο ἀπὸ κάποιον ἄλλο. Οὔτε βέβαια τὸ ἔκανε αὐτὸ ὁ Δανιήλ, ἐπειδὴ ὁ βασιλιὰς ἀναγνώρισε ὅτι εἶναι σοφός. Διότι ἐάν, μόνο μὲ τὸ ὅτι ὁ Δανιὴλ εἶπε αὐτὰ τὰ λίγα, ἀμέσως ὁ ἄλλος τὸν προσκύνησε σὰν θεό, τί θὰ μποροῦσε νὰ γίνει, ἂν δὲν συνέβαινε μόνο αὐτό; Ἀλλὰ γιὰ σένα, λέει. Δὲν πρέπει νὰ αἰσθάνεσαι ὅτι ὀφείλεις ἐσὺ χάρη σὲ μένα, ἀλλὰ ἐγὼ σὲ σένα· διότι ἐγὼ τὰ ἔμαθα μὲ σκοπὸ νὰ τὰ μάθεις ἐσύ. Πρόσεξε πῶς κάνει τὸν βασιλιὰ φίλο μὲ τὸν Θεὸ, καὶ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ἀποδίδει στὸν Θεὸ καὶ τὸ μελλοντικὸ θαῦμα ποὺ πρόκειται νὰ συμβεῖ σ᾽ αὐτὸν καὶ ἀναθέτει τὸ πρᾶγμα στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐκεῖνος ποὺ ἔμαθε ὅτι ὁ Θεὸς τὸ ἔκανε αὐτὸ τιμώντας τον, εἶναι φανερὸ ὅτι ἔχει οἰκειότητα μὲ τὸν Θεό. Ἐσένα τίμησε περισσότερο, λέει, παρὰ ἐμένα. Καταλαβαίνεις πῶς ὁ νέος δὲν εἶχε φιλοδοξίες καὶ ὅτι δὲν ἀρχίζει τὴν ἑρμηνεία, ἂν προηγουμένως δὲν κατορθώσει νὰ ἀπομακρύνει τὸν βασιλιὰ ἀπὸ τὴν συνήθεια νὰ ἀποδίδει στὸν ἑρμηνευτὴ μεγάλη τιμή; Πῶς λοιπόν (θὰ τολμήσει νὰ πεῖ κάποιος) ὅτι αὐτός (ὁ Δανιήλ) κυνηγοῦσε τὴν δόξα, τὴν στιγμὴ ποὺ ἀπέκρουε καὶ ἐκείνη ποὺ τοῦ ἔδιναν; Καὶ δὲν εἶπε, *«ἐπειδὴ τιμῶ τὸν Θεό, ἐπειδὴ τὸν λατρεύω περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, γι᾽ αὐτὸ φανερώθηκε σ᾽ ἐμένα»*, ἀλλὰ εἶπε· γιὰ νὰ μάθεις ἐσὺ ἐκεῖνο ποὺ σοῦ ἦταν πάρα πολὺ ὠφέλιμο. Διότι τὸ ἄλλο νόημα καὶ χωρὶς νὰ τὸ πεῖ, εὔκολα τὸ συμπεραίνει ἡ σκέψη τῶν ἀκροατῶν.

5. «Ἔβλεπες λοιπόν, βασιλιά μου, ὅτι ὑπῆρχε μπροστά σου ἕνα ἄγαλμα πάρα πολὺ μεγάλο, τοῦ ὁποίου ἡ ὄψη ἦταν ὑπερβολικὰ ὑπέροχη, καὶ στεκόταν αὐτὸ ὄρθιο μπροστά σου, καὶ ὅλη ἡ ἐμφάνισή του προξενοῦσε δέος καὶ φόβο. Τὸ κεφάλι τοῦ ἀγάλματος αὐτοῦ ἦταν ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι, τὰ χέρια, τὸ στῆθος καὶ οἱ βραχίονες ἦσαν ἀπὸ ἄργυρο, ἡ κοιλιὰ καὶ οἱ μηροὶ ἦσαν ἀπὸ χαλκό, οἱ κνῆμες ἦσαν σιδερένιες, καὶ τὰ πόδια ἦσαν ἕνα μέρος τους σιδερένιο καὶ ἕνα μέρος τους ἀπὸ πηλό».

Πρόσεξε ποιό ὄνειρο ἀξιώθηκε νὰ δεῖ ὁ Ναβουχοδονόσορ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπρόκειτο τὸ κήρυγμα τῆς πίστεως νὰ διαδοθεῖ καὶ στὰ εἰδωλολατρικὰ ἔθνη, προετοιμάζει μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἀπὸ πολὺ νωρὶς τὴν διάδοσή του στοὺς εἰδωλολάτρες, καὶ ἀποκαλύπτεται αὐτὸ στὴν χώρα τῶν εἰδωλολατρῶν, καὶ ἐνῶ ὁ ναὸς ἦταν ἤδη κατεστραμμένος καὶ οἱ ἑρμηνευτὲς τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου εἶχαν ἐξοντωθεῖ. Πλὴν ὅμως καὶ πάλι ἡ ἑρμηνεία μέσῳ τῶν Ἑβραίων δίδεται. Διότι, ἂν καὶ τὸ κήρυγμα ἐπρόκειτο νὰ διαδοθεῖ στοὺς εἰδωλολάτρες, ὅμως αὐτὸ θὰ γινόταν μὲ ἄνδρες Ἑβραίους, δηλαδὴ μὲ τοὺς ἀποστόλους. Τὸ ἴδιο συνέβη καὶ στὴν περίπτωση τοῦ ἑκατοντάρχου Κορνηλίου (Πρ. 10,1-8). Προηγεῖται ἐκεῖνος τῶν εἰδωλολατρικῶν ἐθνῶν καὶ δὲν ἔπεται. Ἔτσι καὶ ἐδῶ πρῶτος ἔμαθε ὁ Ναβουχοδονόσορ τὸ ὄνειρο, τὴν ἑρμηνεία ὅμως πρῶτος τὴν ἔμαθε ὁ Δανιήλ. Καὶ γιὰ νὰ κατανοήσεις ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἔλαβαν τὴν χάρη καὶ πρῶτοι καὶ τελευταῖοι· πρῶτοι ἔλαβαν τὰ ἀγαθά, ἀλλὰ δὲν ἐκτίμησαν ἐκεῖνο ποὺ ἔλαβαν, καὶ ἔτσι ἔφτασαν νὰ ἐξισωθοῦν μὲ τοὺς εἰδωλολάτρες. Ἔτσι καὶ ἐκεῖ, στὴν περίπτωσι τοῦ Κορνηλίου, πρὶν ἀπὸ τὸ βάπτισμα ἀξιώθηκαν νὰ λάβουν τὸ Πνεῦμα.

Ἔτσι καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Ἀβραὰμ πρῶτα παρουσιάζεται τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ μετὰ ἡ περιτομή· ὅμως μὲ τὴν περιτομή (τὸν λαὸ τοῦ Ἰσραήλ) δόθηκε ἡ σωτηρία. Τὰ εἶπαν αὐτὰ μυριάδες φορὲς οἱ προφῆτες στοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε μεγάλη νωθρότητα ἐκ μέρους σας θὰ σᾶς ἐξηγοῦσα ποῦ καὶ πότε. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν πρόσεχαν οἱ Ἰσραηλῖτες, μεταβαίνει πλέον στοὺς εἰδωλολάτρες. Ὅταν ἄκουγαν ἐκεῖνοι (οἱ Ἰσραηλῖτες) τὰ λόγια αὐτά, τοὺς περιφρονοῦσαν, ὅταν ὅμως τὰ ἄκουσε, ὁ εἰδωλολάτρης προσκύνησε.

Πρόσεξε καὶ τὰ ὅσα λέγονται γιὰ τὸν Χριστό. Ἡ Χαναναία γυναίκα προσκυνεῖ τὸν Χριστό, ἐνῶ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν κάνουν τὸ ἴδιο, ἀλλὰ τὸν διώχνουν. Ἔτσι καὶ ἐδῶ (στοὺς χρόνους τῆς βαβυλώνιας αἰχμαλωσίας) ἐκεῖνοι ἔδεσαν τὸν Ἱερεμία (Ἱερ. 20, 1-2), ἐνῷ αὐτὸς

(ὁ εἰδωλολάτρης βασιλιάς) προσκύνησε τὸν Δανιήλ. Πάλι οἱ Ἰουδαῖοι διώχνουν τοὺς ἀποστόλους, ἐνῷ οἱ εἰδωλολάτρες λένε ὅτι *«οἱ θεοὶ κατέβηκαν πρὸς ἐμᾶς»* (Πρ. 14, 11). Διότι, ὅταν ἡ κρίση γίνεται χωρὶς πάθος, εἶναι ἀδέκαστη καὶ καθαρή. Βλέπεις τοὺς τύπους ποὺ λάμπουν; Στὴν Βαβυλῶνα ἀκούγονται οἱ προφητεῖες περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀκροατὴς γίνεται ὁ βάρβαρος, γιὰ νὰ μάθεις ὅτι ὄχι μόνον οἱ εἰδωλολάτρες ἀλλὰ καὶ οἱ βάρβαροι θὰ τ᾽ ἀκούσουν αὐτά, ὅπως ἀκριβῶς λέει καὶ ὁ Παῦλος· *«Ὀφείλω νὰ κηρύξω τὸ εὐαγγέλιο καὶ στοὺς Ἕλληνες καὶ στοὺς βαρβάρους»* (Ρωμ. 1,14). Καὶ γιὰ νὰ μὴ νιώσεις ἀπόγνωση, σοῦ δίνει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ τὶς ἐλπίδες. Διότι τί ἦταν αὐτὸ ποὺ δὲν ἐμπόδιζε; Ἡ ἀλαζονεία τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, ἡ ἴδια ἡ βάρβαρη φύση, ἡ ἀσημαντότητα ἐκείνου ποὺ τὰ ἔλεγε ὅλα αὐτά (διότι ἦταν αἰχμάλωτος), ἡ ἡλικία του (διότι ἦταν νεαρός), ἡ διαφορετικὴ θρησκεία. Καὶ ὅμως δὲν εἶπε, *«ἔπρεπε σὺ νὰ προβλέψεις τὰ δικά σου δεινά, τὴν αἰχμαλωσία τῆς πόλεώς σου· ἀφοῦ ἐκεῖνα τὰ ἀγνόησες, τώρα πῶς προλέγεις αὐτὰ ἐδῶ;»*. Ἔτσι ἀκριβῶς μιλοῦν οἱ ἀχάριστοι· *«Ἔπρεπε ὁ Χριστὸς ν᾽ ἀναστήσει τὸν ἑαυτό του»*. Ἀλλὰ τὰ λόγια αὐτὰ ἀποτελοῦν κατάλυση τῆς βασιλείας του καὶ συντέλεια ὁλόκληρης τῆς οἰκουμένης. Καὶ πίστεψε ὁ Ναβουχοδονόσορ. Διότι δὲν ἦταν δυνατόν, νὰ διατάξει νὰ γίνουν θυσίες πρὸς τιμὴ τοῦ Δανιήλ, ἂν δὲν τὸν πίστευε. Πιστεύει ὁ Ναβουχοδονόσορ, ἀλλὰ μερικοὶ δὲν πιστεύουν. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ἔγιναν πολλὲς προρρήσεις. Ἐὰν δὲν πραγματοποιήθηκαν ἐκεῖνες, τότε μὴν πιστεύεις καὶ τὶς ἄλλες. Ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ γίνεται ὁ λόγος μου περισσότερο ἀσαφής, ἐμπρὸς ἂς σᾶς τὸν ἐξηγήσω.

Πέντε ὑλικὰ στοιχεῖα εἶδε ὁ βασιλιάς, χρυσό, ἄργυρο, χαλκό, σίδερο καὶ πηλό (κεραμικό). Ἡ εἰκόνα συνολικῶς σημαίνει τὸν χρόνο ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ μέρη τοῦ χρόνου. Καὶ πολὺ σωστὰ εἶπε *«εἰκόνα»*, διότι μὲ εἰκόνα μοιάζουν τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς μας, μὲ εἰκόνα ἄψυχη. Καὶ πολὺ σωστὰ εἶπε εἰκόνα ἀπὸ χρυσό. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ὁ χρυσός, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι περίλαμπρος, βγαίνει μέσα ἀπὸ

τὴν γῆ, παρόμοια καὶ ἡ δική μας φύση καὶ τὰ πράγματα. Καὶ πρόσεξε ὅτι ὀνομάζεται σκόνη, κάτι ποὺ ἦταν καὶ προηγουμένως. Ἂν καὶ βέβαια αὐτὸς ὁ βράχος δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὸ κάνει. Ὁ βράχος μπορεῖ μὲν νὰ διαλύσει, ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ἀλλάξει τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων. Καὶ ὅμως αὐτὸ συνέβη. Σκέψου τὸ μυστήριο τῆς ἀναστάσεως. Ἐφόσον τὰ σώματά μας, ἀφοῦ πρῶτα μεταβληθοῦν στὴν ὕλη ἀπὸ τὴν ὁποία ἀποτελοῦνται καὶ ἐπιστρέψουν στὴν ἀρχική τους φύση, ἐννοῶ στὴν γῆ, τότε προκαλεῖται ἡ φθορά. Ἐδῶ ὅλα αὐτὰ τὰ κάνει ὁ βράχος.

Ὥστε, ὅταν δεῖς τὴν εἰκόνα ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ διαφορετικὰ ὑλικά, καὶ τὸ μὲν κεφάλι της νὰ εἶναι λαμπρό, τὸ στῆθος πιὸ εὐτελές, ἡ κοιλιὰ ἀκόμη κατώτερη, καὶ οἱ κνῆμες ἀκόμη κατώτερες, ν' ἀποδίδεις αὐτὴν τὴν διαφορὰ στὴν ἐμφάνιση καὶ μόνο. Διότι ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη τῆς εἰκόνας προέρχονται ἀπὸ μία οὐσία, καὶ τὸ βεβαιώνει αὐτὸ τὸ τέλος τους, ὅπου ὅλα γίνονται μία σκόνη. Δὲν εἶναι αὐτὸ μικρὴ διδασκαλία καὶ μάθημα. Διότι κοίτα νὰ καταλάβεις αὐτὸ τὸ σπουδαῖο μάθημα καὶ ἀπὸ τὰ παρόντα πράγματα, ἀπὸ τὸ ὅτι ὁδήγησε στὴν ἀφάνεια ἕναν βασιλιὰ ποὺ ἦταν κραταιός, τὸν ὕπαρχο, τὸν μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνον, τὸν χαλκό, καὶ στὴν συνέχεια τοὺς μικρότερους διοικητὲς τοὺς πήλινους καὶ τοὺς σιδερένιους. Ἀλλ' ἐὰν πλησιάσεις τὴν σορὸ τοῦ νεκροῦ, παρότι καὶ ἐκεῖ ἀκόμη καταβάλλονται ἄπειρες φροντίδες, γιὰ νὰ κατασκευάσουν λάρνακα χρυσή, θὰ διαπιστώσεις ὅτι ἡ φύση εἶναι ἡ ἴδια. Σκέψου πάλι σὲ παρακαλῶ τὸν πλούσιο, τὸν φυλακισμένο, ἐκεῖνον τὸν πλούσιο, τὸν φτωχὸ μέχρι τὸ κόκκαλο, καὶ θὰ διαπιστώσεις ὅτι ὅλα εἶναι σκόνη. Ἀλλὰ πρόσεξε. Δὲν φάνηκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅτι ὅλα εἶναι σκόνη, μέχρι ποὺ ἔπεσε ὁ βράχος.

Εἶδες τὸ ἄγαλμα αὐτό, μέχρι ποὺ χωρὶς τὴν ἐνέργεια ἀνθρώπινων χεριῶν, κόπηκε ἕνας λίθος ἀπὸ κάποιο βουνὸ καὶ χτύπησε τὸ ἄγαλμα στὰ πόδια του τὰ σιδερένια καὶ τὰ πήλινα καὶ τὰ λιάνισε τελείως. Τότε συνετρίβησαν μαζὶ μὲ τὰ πόδια ἐξ ὁλοκλήρου ὁ πηλός, ὁ σίδερος, ὁ χαλκός, ὁ ἄργυρος καὶ ὁ χρυσὸς καὶ ἔγι-

ναν σὰν τὴν σκόνη τοῦ καλοκαιρινοῦ ἁλωνιοῦ. Καὶ τὰ πῆρε καὶ τὰ σκόρπισε δυνατὸς ἄνεμος, καὶ δὲν βρέθηκε οὔτε ἴχνος ἀπὸ αὐτά».

Δὲν ἔγινε δηλαδὴ ἀπὸ πρὶν ἀντιληπτὴ ἡ φύση τῶν πραγμάτων, μέχρι ποὺ ἀνέτειλε ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ὅτι δηλαδὴ ὁ χρυσὸς δὲν εἶναι χρυσός. Πρόσεξε ἀκόμη καὶ σ᾽ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ ἄγαλμα, ὅτι ὄχι μετὰ τὴν συντριβή του, ἀλλὰ ὅταν ἀκόμη αὐτὰ στέκονται ὄρθια, κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὑλικὰ δὲν εἶναι μεγαλύτερης ἀξίας ἀπὸ τὸ ἄλλο. Κοίτα ὅτι αὐτὸ ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν ἐμφάνιση καὶ γιὰ τὴν ποιότητα. Διότι γι᾽ αὐτὸ ἔκανε ὁ Θεὸς τὸν χρυσὸ ἀπὸ τὴν γῆ, γιὰ νὰ μὴ σκεφθεῖς κάτι τὸ σπουδαῖο γι᾽ αὐτόν.

Ἀλλὰ γιὰ ποιό λόγο ὀνομάζει τὴν βασιλεία αὐτοῦ τοῦ βασιλιᾶ χρυσή, τὴν βασιλεία τῶν Περσῶν ἀσημένια, τὴν βασιλεία τῶν Μακεδόνων χάλκινη καὶ τὴν βασιλεία τῶν Ρωμαίων σιδερένια καὶ πήλινη; Πρόσεξε πόσο κατάλληλα ἔβαλε τὰ ὑλικὰ στοιχεῖα. Διότι ὁ χρυσὸς δείχνει μὲν πλοῦτο, εἶναι ὅμως ἀνίσχυρο πρᾶγμα καὶ εἶναι πιὸ κατάλληλος γιὰ ἁπάτη, γιὰ στολίδι καὶ γιὰ φτηνὴ ἐπίδειξη. Τέτοια ἦταν καὶ ἡ βασιλεία ἐκείνη, ἡ βασιλεία τῶν βαρβάρων. Ὑπῆρχε σ᾽ αὐτὸν τὸν βασιλιὰ καὶ στοὺς βαρβάρους ὑπηκόους του πολὺ χρυσάφι, ἐπειδή, ὅπως λέγεται, ὑπάρχουν καὶ ἐκεῖ μεταλλικὲς ὕλες. Καθόσον καὶ στοὺς Σῆρες (στοὺς λαοὺς τῆς Ἄπω Ἀνατολῆς) ὑπάρχει πολὺς πλοῦτος, ἀλλὰ εἶναι στὴν πραγματικότητα ἄχρηστος. Ὁ συγκεκριμένος βασιλιὰς κατέχει τὴν θέση τῆς κεφαλῆς, ἐπειδὴ φάνηκε πρῶτος. Ἡ βασιλεία τῶν Περσῶν ὅμως δὲν ἦταν τόσο πλούσια, ὅπως βέβαια οὔτε καὶ ἡ ἑπόμενη τῶν Μακεδόνων, ἐνῷ τῶν Ρωμαίων ἦταν καὶ χρησιμότερη καὶ ἰσχυρότερη, ἀλλὰ κυριάρχησε στοὺς μετέπειτα χρόνους, γι᾽ αὐτὸ καὶ βρίσκεται στὴν θέση τῶν ποδιῶν. Καὶ σὲ ἄλλα της σημεῖα εἶναι ἀνίσχυρη καὶ σὲ ἄλλα ἰσχυρότερη.

Ἔτσι ἀλλόκοτο εἶναι τὸ ἔργο τῶν ἀνθρώπων. *«Καὶ ὅταν»*, ἀναφέρει ἡ Γραφή, *«θὰ αὐξηθεῖ ἡ κακία καὶ ἡ παρανομία, θὰ ψυχρανθεῖ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν»* (Ματθ. 24,12). Καὶ θὰ παγώσει ἡ ἀγάπη, ἀναγκαῖο ἐπακολούθημα εἶναι οἱ ἐχθρότητες καὶ οἱ πόλεμοι·

ὅταν ὑπάρχουν ἐκεῖνοι ποὺ ἐπιβουλεύονται τοὺς ἀνθρώπους καὶ οἱ ἐχθροί, εἶναι ἀπαραίτητο οἱ ἄνθρωποι νὰ συνεργάζονται μεταξύ τους ὅπως ἀκριβῶς τὸ σίδερο μὲ τὸν πηλό. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνα διαφέρουν ὡς πρὸς τὴν φύση τους καὶ δὲν θὰ ἦταν δυνατὸν ποτὲ νὰ συνενωθοῦν μεταξύ τους, ἔτσι καὶ αὐτά. Αὐτὸ τὸ λένε καὶ οἱ προφῆτες καὶ οἱ ἀπόστολοι. Γι᾽ αὐτὸ καὶ θὰ ἔρθει πλέον ἡ συντέλεια τῶν πάντων. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς στὴν ἐποχὴ τοῦ Νῶε ἔγινε ὁ κατακλυσμός, ἐπειδὴ αὐξήθηκε ὑπερβολικὰ ἡ κακία, ἔτσι καὶ τώρα. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς σῶμα ἀσθενές, ὅταν καταφύγει στὴν γεμάτη ἀπὸ ἀπολαύσεις ζωή, τότε καταστρέφεται, ἔτσι γίνεται καὶ ὁ κόσμος. Διότι, ἐάν, ὅταν ὑπάρχουν πέντε ἐνάρετοι σὲ μία πόλη, δείχνει ὁ Θεὸς τὴν εὐσπλαγχνία του σὲ ὁλόκληρη τὴν πόλη, τὸ ἴδιο καὶ πολὺ περισσότερο θὰ συμβεῖ καὶ στὴν περίπτωση τοῦ κόσμου, ὅταν ὑπάρχουν σ᾽ αὐτὸν ἐνάρετοι κατὰ τὴν ἀναλογία τῆς πόλεως.

6. «Καὶ ὁ βράχος, ποὺ χτύπησε τὴν εἰκόνα, ἔγινε βουνὸ μεγάλο καὶ κάλυψε ὅλη τὴν γῆ».

«Βράχος», λέει, *«ἔπεσε ἀπὸ βουνό»*. Πρόσεξε πότε ἔπεσε. Ὄχι ὅταν φάνηκε τὸ χρυσὸ τμῆμα τοῦ ἀγάλματος, οὔτε τὸ ἀργυρό, οὔτε τὸ χάλκινο, ἀλλ᾽ ὅταν φάνηκε ὁ σίδηρος. *«Ἔπεσε»*, λέει, *«ἀπὸ ὄρος»*· εἶπε *«ἀπὸ ὄρος»*, γιὰ νὰ δείξει τὸ ὑψηλό. Ἀλλὰ μπροστὰ στὸν βασιλιὰ ἔδειξε ὅτι πρόκειται γιὰ ἀνθρώπινα πράγματα. *«Ὁ δὲ βράχος»*, λέει, *«ἔπεσε ἀπὸ ὄρος»*. Δείχνει ὅτι ἀπὸ μόνος του ἔπεσε, καὶ ὅτι δὲν ἐξαναγκάστηκε· διότι δὲν εἶπε, *«τὸν ἔριξαν»*, ἀλλὰ *«ἔπεσε ἀπὸ τὸ ὄρος»*· ἐπίσης δείχνει ἐδῶ καὶ τὸ ἀπρόσμενο, καὶ ὅτι ἔπεσε χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζει κανένας. *«Καὶ κόπηκε χωρὶς ἐπέμβαση ἀνθρώπινων χεριῶν»*. Μὲ αὐτὸ ὑπαινίσσεται τὴν κατὰ σάρκα γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Γνωρίζει ἡ Γραφὴ ὄρος νὰ ὀνομάζει καὶ τὶς γυναῖκες, ὅπως ὅταν λέει· *«Ἀπὸ τὸν λάκκο ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔχετε ἀνορυχθεῖ»* (Ἡσ. 51,1). Καὶ σὲ πολλὲς ἄλλες περιπτώσεις ὀνομάζεται ὁ Χριστὸς λίθος ἐξ αἰτίας τῆς σταθερότητός του. *«Καὶ σὲ ὅποιον*

πέσει πάνω θὰ τὸν λιανίσει» (Λουκᾶ 20,18), λέει, *«σὰν σκόνη καλοκαιρινοῦ ἁλωνιοῦ»*, γιὰ νὰ δηλώσει μὲ αὐτὸ τὸ ἀνύπαρκτο. *«Καὶ τὰ πῆρε καὶ τὰ σήκωσε ἰσχυρὸς ἄνεμος καὶ τὰ σκόρπισε καὶ δὲν βρέθηκε οὔτε ἴχνος ἀπὸ αὐτά».* Ἔτσι δηλαδὴ ἐξαφανίζονται βασιλεῖες, σὰν νὰ μὴν ὑπῆρξαν ποτέ. *«Καὶ ἔγινε ὁ βράχος ἐκεῖνος μεγάλο βουνό»*. Τὰ ἀποστολικὰ λόγια γέμισαν ὁλόκληρη τὴν οἰκουμένη. Ἄλλοτε δηλαδὴ ὁ λίθος ὀνομάζεται ὄρος, ἄλλοτε ἀκρογωνιαῖος καὶ ἄλλοτε θεμέλιος, γιὰ νὰ μάθεις ὅτι τὰ πάντα τὰ γεμίζει. Γι᾽ αὐτὸ ὀνομάζεται ὄρος, διότι περικλείει τὰ πάντα· γι᾽ αὐτὸ ὀνομάζεται ἀκρογωνιαῖος, διότι τὰ πάντα στηρίζονται πάνω του καὶ συγκρατοῦνται ἀπ᾽ αὐτόν. Γι᾽ αὐτὸ καὶ θεμέλιος λίθος ὀνομάζεται, καθὼς καὶ ρίζα τῆς ἀμπέλου. Διότι, λέει, *«ἐγὼ εἶμαι ἡ ἄμπελος, καὶ ἐσεῖς οἱ κληματόβεργες»* (Ἰω. 15, 5).

«Αὐτὸ εἶναι», συνεχίζει, *«τὸ ὄνειρό σου καὶ τώρα θὰ ἐξηγήσω τὴν ἑρμηνεία του στὴν μεγαλειότητά σου. Ἐσὺ εἶσαι ὁ βασιλιὰς τῶν βασιλιάδων. Σὲ ἐσένα ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ ἔδωσε βασιλεία ἰσχυρή, δυνατὴ καὶ ἔνδοξη καὶ τιμημένη σὲ κάθε τόπο ποὺ κατοικοῦν ἄνθρωποι. Καὶ ἀκόμα ὑπέταξε σὲ σένα καὶ τὰ ἄγρια θηρία τῆς ὑπαίθρου καὶ τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ σὲ κατέστησε ἀφέντη τῶν πάντων»*.

Ἀφοῦ ἔδειξε τὴν δύναμη τοῦ Θεοῦ, τότε μὲ παρρησία κηρύττει στὸν βασιλιὰ καὶ τὸ κήρυγμα. Καὶ κοίτα μὲ πόσα κολακευτικὰ λόγια ὑφαίνει τὸν λόγο καὶ μὲ πόση τιμή. *«Ἐσύ»*, τοῦ λέει, *«εἶσαι βασιλιὰς τῶν βασιλιάδων. Σὲ ἐσένα ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ ἔδωσε βασιλεία ἰσχυρή, δυνατὴ καὶ ἔνδοξη καὶ τιμημένη σὲ κάθε τόπο στὸν ὁποῖο κατοικοῦν ἄνθρωποι· ἀκόμα καὶ τὰ ἄγρια θηρία τῆς ὑπαίθρου καὶ τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ τὰ ὑπέταξε σὲ σένα»*. Ἐξουσιάζεις ὄχι μόνον τοὺς συγγενεῖς σου ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄγρια γῆ ὅπου κατοικοῦν μόνον θηρία καὶ εἶναι ἔρημη ἀπὸ ἀνθρώπους, ἐξουσιάζεις ἐπίσης καὶ ἐκεῖνα τὰ ζῶα ποὺ βρίσκονται πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι σου. Πρό-

σεξε πῶς ἔδειξε τὴν δωρεὰ ἐκείνη τοῦ Θεοῦ ποὺ δόθηκε στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας, *«Καὶ νὰ ἐξουσιάζετε τὰ ψάρια τῆς θάλασσας καὶ τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ»* (Γεν. 1, 28), γιὰ νὰ μάθεις ὅτι αὐτὸς εἶναι δημιουργὸς καὶ τῆς ἔρημης ἀπὸ ζωὴ γῆς καὶ ποιητὴς τῶν ἄγριων θηρίων καὶ ὄχι μόνο τῶν ἥμερων. Καὶ σὲ κάθε τόπο, ὅπου κατοικοῦν ἄνθρωποι, σὲ σένα ἔδωσε τὴν βασιλεία ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ. Δὲν τοῦ λέει ἀκόμα *«ὑπάρχει Θεὸς στὸν οὐρανό»*.

Πρόσεξε πῶς σιγὰ σιγὰ φανερώνει τὴν διδασκαλία. Πρῶτα εἶπε ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεὸς ἐκεῖ, γιὰ νὰ μὴ σκεφτεῖ ὅτι βρίσκεται στὴν γῆ. Καὶ ἐφόσον δέχτηκε αὐτὴν τὴν διδασκαλία, πάλι τὸν ἀπομακρύνει, καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι εἶναι δημιουργὸς καὶ αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀφέντης καὶ Κύριος καὶ ὅτι ἔχει τὸν οὐρανὸ ὄχι τόπο κατοικίας του, ἀλλὰ καὶ ὁ οὐρανὸς εἶναι ἔργο τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἐὰν εἶναι Κύριος τοῦ οὐρανοῦ, μπορεῖ νὰ σοῦ δώσει τὴν γῆ. Αὐτὸς κράτησε τὸν οὐρανὸ καὶ σὲ σένα ἔδωσε τὴν γῆ. Ὅ,τι δηλαδὴ εἶναι ἐκεῖνος γιὰ ἐκεῖ, αὐτὸ εἶσαι ἐσὺ πάνω στὴν γῆ, δηλαδὴ εἶσαι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους, ἄρχοντας ὅλων καὶ κεφαλὴ ὅλων. Καὶ ἀπὸ τοὺς βασιλιάδες τῆς γῆς σὲ σένα ἔδωσε κάτι περισσότερο, διότι σὲ ἔκανε κεφαλὴ καὶ παρουσίασε τὴν βασιλεία σου χρυσή, καὶ μάλιστα ἀπὸ καθαρὸ χρυσό.

«Ἐσὺ εἶσαι ἡ κεφαλὴ ἡ χρυσή. Μετὰ ἀπὸ σένα θὰ ἔρθει ἄλλη βασιλεία, κατώτερη ἀπὸ τὴν δική σου, ποὺ συμβολίζεται μὲ τὸ ἀσήμι, καὶ μετὰ θὰ ἔρθει ἡ τρίτη βασιλεία, ποὺ συμβολίζεται μὲ τὸν χαλκὸ καὶ ἡ ὁποία θὰ κυριεύσει ὁλόκληρη τὴν γῆ». Πράγματι τέτοια ὑπῆρξε ἡ ἐξουσία τῶν Μακεδόνων. *«Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ θὰ ἔρθει τέταρτη βασιλεία, ποὺ θὰ εἶναι ἰσχυρὴ σὰν τὸ σίδερο. Ὅπως δηλαδὴ τὸ σίδερο συντρίβει καὶ δαμάζει τὰ πάντα, ἔτσι θὰ συντρίψει καὶ θὰ δαμάσει κι αὐτὴ τὰ πάντα»*. Καὶ τέταρτη βασιλεία, λέει, θὰ εἶναι ἡ τῶν Ρωμαίων. Ὅμως δὲν ἀναφέρει τὰ ὀνόματα. Γιὰ ποιό λόγο τὸ κάνει αὐτό; Δὲν ἔκανε σαφέστερο τὸν λόγο, γιὰ νὰ μὴν ἐξαφανίσουν οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι τὰ βιβλία, ὅταν τὸ μάθουν αὐτό.

«Καὶ εἶδες τὰ πόδια καὶ τὰ δάχτυλα νὰ εἶναι σὲ ἕνα μέρος τους μὲν πήλινα, σὲ ἄλλο δὲ μέρος τους σιδερένια, καὶ αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἡ βασιλεία θὰ εἶναι διῃρεμένη καὶ χωρὶς ἑνότητα. Ἀκόμη καὶ στὴν ἴδια τὴν σιδερένια βάση της δὲν θὰ ὑπάρχει ἑνότητα, ὅπως ἀκριβῶς εἶδες τὸ σίδερο νὰ εἶναι ἀνακατωμένο μὲ τὸν πηλό. Καὶ τὰ δάχτυλα τῶν ποδιῶν κατὰ ἕνα μέρος τους ἦταν σιδερένια, κατὰ δὲ τὸ ἄλλο μέρος τους πήλινα, καὶ αὐτὸ σημαίνει ὅτι ἕνα μέρος τῆς βασιλείας αὐτῆς θὰ εἶναι ἰσχυρό, ἐνῷ τὸ ἄλλο θὰ εἶναι εὔθραυστο. Καὶ τὸ ὅτι εἶδες τὸ σίδερο νὰ εἶναι ἀναμιγμένο μὲ τὸν πηλό, σημαίνει ὅτι θὰ εἶναι ἀνακατεμένοι οἱ λαοὶ ποὺ θὰ ἀποτελοῦν αὐτὴν τὴν βασιλεία, χωρὶς νὰ ἔχουν στενὴ ἑνότητα ἀναμεταξύ τους, ὅπως δηλαδὴ τὸ σίδερο ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἀναμιχθεῖ μὲ τὸν πηλό, ὥστε νὰ ἀποτελέσει ἕνα ἑνιαῖο μῖγμα».

Πότε συνέβη αὐτὸ στὴν διάρκεια τῆς βασιλείας τῶν Ρωμαίων; Βλέπεις ὅτι ὑπῆρξαν καὶ τέτοιες βασιλεῖες; Δὲν προέρχονταν ὅλοι (οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες) ἀπὸ βασιλικὸ γένος, καὶ ἄλλωστε καὶ πολλοὶ ὑπάκουαν σ᾽ αὐτὲς τὶς βασιλικὲς ἐξουσίες.

7. «Καὶ κατὰ τὶς ἡμέρες τῶν βασιλέων ἐκείνων τῆς τέταρτης βασιλείας ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ θὰ ἀναδείξει μία ἄλλη βασιλεία, ἡ ὁποία δὲν θὰ ὑποστεῖ φθορὰ στοὺς αἰῶνες, καὶ ἡ βασιλεία αὐτὴ δὲν θὰ παραχωρήσει τὴν θέση της σὲ ἄλλον λαό· ἀλλὰ θὰ συντρίψει καὶ θὰ λιανίσει ὅλες τὶς ἄλλες βασιλεῖες, καὶ θὰ ἀνυψωθεῖ αὐτὴ καὶ θὰ παραμείνει αἰωνίως».

Γιὰ φέρε μου ἐδῶ τοὺς Ἰουδαίους. Ποιά ἀντίρρηση θὰ μποροῦσαν νὰ ποῦν γιὰ τὴν προφητεία αὐτή; Διότι ἀσφαλῶς δὲν μποροῦν νὰ ποῦν ὅτι αὐτὰ λέγονται γιὰ ἀνθρώπινη βασιλεία, διότι ἡ βασιλεία αὐτὴ θὰ εἶναι ἀπέραντη, ἀλλὰ φυσικὸ εἶναι νὰ ὑπάρχει κάποιος, γιὰ τὸν ὁποῖο ἔχουν λεχθεῖ αὐτά. Ἐὰν πάλι ἰσχυριστεῖς ὅτι λέχθηκαν γιὰ τὸν Πατέρα, ἄκου ὅμως τί λέει ἡ Γραφή· *«κατὰ τὶς*

ἡμέρες τῶν βασιλέων ἐκείνων», δηλαδὴ τῶν Ρωμαίων. Καὶ ἐξάλλου ἐὰν ἔλεγαν, *«καὶ πῶς συνέτριψε τὸν χρυσό, δηλαδὴ τὴν βαβυλώνια βασιλεία ποὺ ὑπῆρχε προηγουμένως; καὶ πῶς συνέτριψε τὸν ἄργυρο, δηλαδὴ τὴν βασιλεία τῶν Περσῶν; πῶς συνέτριψε τὸν χαλκό, δηλαδὴ τὴν βασιλεία τῶν Μακεδόνων; Διότι οἱ βασιλεῖες αὐτὲς ὑπῆρξαν παλαιότερα, ἀλλὰ ἔλαβε τέλος ἡ ἐξουσία τους»*.

Ὅμως μὴν ἀπορήσεις, ἀγαπητέ μου. Διότι, ἂν ἀκόμη καὶ ὁ Παῦλος δὲν τόλμησε νὰ τὸ πεῖ φανερά, ἀλλὰ εἶπε, *«Ἕως ὅτου»*, λέει, *«ἐκεῖνος ποὺ ἐμποδίζει νὰ φύγει ἀπὸ τὴν μέση»* (Β΄ Θεσ. 2, 7), πολὺ περισσότερο δὲν τόλμησε ὁ προφήτης. Διότι πές μου, ποιά ὠφέλεια θὰ προέκυπτε μὲ τὸ νὰ τὰ πεῖ φανερά; Διότι, ἐὰν λέει κάποιος, *«Πῶς συνέτριψε τὸν χαλκό, πῶς τὸ σίδερο;»* κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο θ᾽ ἀπορήσει καὶ γι᾽ αὐτὸ καὶ θὰ ρωτήσει, *«πῶς θὰ καταστρέψει τὶς βασιλεῖες ποὺ ἤδη ἔσβησαν καὶ ἐξαφανίστηκαν;»*. Διότι αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ ἴδιο πρᾶγμα. Ὅμως τὸ νὰ καταστρέφει ἄλλες βασιλεῖες, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ αὐτές, αὐτὸ τὸ κάνει πολὺ δίκαια. Ἄλλωστε αὐτὸ τὸ ἔκανε στὰ κρυφά, καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ἦταν Θεός, καὶ δὲν παρουσιάστηκε ξαφνικὰ τότε, ὥστε ν᾽ ἀμφισβητεῖται δικαίως. Ἂν ὅμως κάποιος θὰ ἤθελε στὴν σημερινὴ ἐποχὴ νὰ ἐφαρμόσει τὴν προφητεία, δὲν θὰ σφάλει. Διότι καὶ τώρα συνέτριψε τὶς βασιλεῖες, τὴν ἀλαζονεία τῶν Μακεδόνων καὶ τὴν κυριαρχία τους. Διότι ὅταν δεῖς τοὺς μάρτυρες νὰ τὸ κατορθώνουν αὐτό, γιὰ νὰ ἐκπληρωθεῖ τὸ πρόσταγμα ἐκείνου, καὶ ἀκόμη περισσότερο νὰ ὑπομένουν καὶ τὸν θάνατο, τότε θὰ ἀντιληφθεῖς καὶ τὴν βασιλεία τοῦ Κυρίου καὶ πῶς τὴν ἐξάπλωσε σὲ ὅλη τὴν γῆ. Γνώρισες τὶς προφητεῖες. Ἂν δὲν πραγματοποιήθηκαν ὅσα ἔλεγαν ἐκεῖνες, τότε μὴν πιστεύεις καὶ στὴν συντέλεια.

Στὴν συνέχεια προσθέτει· *«Ὅπως εἶδες ὅτι κόπηκε ἕνας βράχος χωρὶς ἐπέμβαση ἀνθρώπινων χεριῶν καὶ λιάνισε τὸν πηλό, τὸ σίδερο, τὸν χαλκό, τὸν ἄργυρο καὶ τὸν χρυσό, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς γνώρισε στὴν μεγαλειότητά σου ὅσα πρόκειται νὰ συμβοῦν στὸ μέλλον. Καὶ εἶναι ἀληθινὸ τὸ ὄνειρο καὶ ἀκριβὴς καὶ σωστὴ ἡ ἑρμηνεία του»*.

Πρόσεξε πῶς ἐπιβεβαιώνει τὰ λεχθέντα, καὶ ἀπὸ τὰ φανερὰ τὰ ἄγνωστα, καὶ εἶναι σὰν νὰ λέει· Σοῦ εἶπα καὶ σοῦ ἐξήγησα τὸ ὄνειρο, τώρα πίστεψε ἐσὺ στὴν ἐξήγησή μου. Καὶ τί κάνει ὁ βασιλιάς; «*Τότε*», λέει, «*ὁ βασιλιὰς Ναβουχοδονόσορ ἔπεσε μὲ τὸ πρόσωπό του στὴν γῆ καὶ προσκύνησε τὸν Δανιὴλ καὶ διέταξε νὰ τοῦ προσφέρουν ἀναίμακτες θυσίες καὶ εὐώδη θυμιάματα*». Τόσο πολὺ πίστεψε ἀμέσως. Καὶ πολὺ δικαιολογημένα διέταξε νὰ τοῦ προσφέρουν ἀναίμακτες θυσίες καὶ εὐώδη θυμιάματα. Βλέπεις μέγιστο θαῦμα; Βλέπεις πῶς εἶχαν τὴν συνήθεια οἱ εἰδωλολάτρες νὰ θεοποιοῦν τοὺς ἀνθρώπους; Ὥστε ὅταν ρωτοῦν «*ἀπὸ ποῦ προῆλθε ἡ εἰδωλολατρία;*», μαθαίνεις ἐδῶ τὴν ἀρχή της. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ τοὺς ἀποστόλους, παρότι ἦσαν ἄνθρωποι, τοὺς θεοποιοῦσαν (Πρ. 14,11). Καὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ διάβολος κατέβαλε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μεγάλες προσπάθειες νὰ εἰσαγάγει στοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀσέβεια, διότι ἔλεγε· «*Θὰ γίνετε σὰν θεοὶ*» (Γεν. 3,5). Καὶ ἐπειδὴ τότε δὲν τὸ κατόρθωσε, ἐπιχειρεῖ νὰ τὸ κατορθώσει αὐτὸ ἀργότερα, πολεμῶντας πάντοτε καὶ παντοῦ νὰ εἰσαγάγει τὴν πολυθεΐα.

«*Καὶ ἀποκρίθηκε ὁ βασιλιὰς καὶ εἶπε στὸν Δανιήλ· Πράγματι βεβαιώθηκα ὅτι αὐτὸς ὁ Θεός σας εἶναι ζωντανὸς Θεὸς καὶ Κύριος τῶν βασιλέων*».

Ἀπὸ αὐτὸ καὶ μόνο τόσο πολὺ πίστεψε αὐτὸς ἀμέσως, ἐνῷ οἱ Ἰουδαῖοι, ἂν καὶ ἄκουγαν ἀμέτρητα τέτοια, δὲν τὰ πρόσεξαν. Βλέπεις πῶς σοῦ δείχνει τὴν εὐγνωμοσύνη τῶν εἰδωλολατρῶν; Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ καιρὸς πλησίαζε πλέον, κατὰ τὸν ὁποῖο ἔπρεπε τὸ κήρυγμα νὰ ἀκουστεῖ καὶ σὲ ἐκείνους, προλαβαίνοντας ἀπολογεῖται γιὰ χάρη τῶν προγόνων τους, δηλαδὴ ὅτι δὲν προτιμᾶ ἄσκοπα καὶ χωρὶς λόγο τοὺς εἰδωλολάτρες ἐκείνους ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς Ἰσραηλῖτες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄.

1. «Στὸ δέκατο ὄγδοο ἔτος τῆς βασιλείας του ὁ Ναβουχοδονόσορ κατασκεύασε ἕνα χρυσὸ ἄγαλμα. Τὸ ὕψος του ἦταν ἑξῆντα πήχεις καὶ τὸ πλάτος του ἕξι πήχεις. Τὸ ἄγαλμα αὐτὸ τὸ τοποθέτησε στὴν πεδιάδα Δεϊρά, στὴν περιοχὴ τῆς Βαβυλῶνος. Καὶ ἔστειλε τότε ὁ Ναβουχοδονόσορ ἀνθρώπους νὰ συγκεντρώσουν ὅλους τοὺς ὑπάτους, τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς τοπάρχες, τοὺς ἡγεμόνες καὶ τοὺς ἄρχοντες, τοὺς τοπικοὺς καθὼς καὶ ὅλους γενικὰ τοὺς διοικητὲς τῶν χωρῶν, γιὰ νὰ παρευρεθοῦν στὰ ἐγκαίνια τοῦ ἀγάλματος ποὺ ἔστησε ὁ βασιλιὰς Ναβουχοδονόσορ».

Πρόσεξε πῶς λάμπει ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων· ἂν καὶ βέβαια ποιός δὲν θὰ ντρεπόταν νὰ τὸ ἀποκαλύψει αὐτό; Τί λές; Ἐκεῖνος ποὺ προσκύνησε, ποὺ πρόσφερε ἀναίμακτες θυσίες, ποὺ τίμησε τόσο τὸν Θεό, καὶ θαύμασε καὶ κυριεύθηκε ἀπὸ ἔκπληξη, αὐτὸς ὁ ἴδιος, χωρὶς νὰ ἔχει περάσει πολὺς καιρός, ἐπιστρέφει ἀμέσως στὴν προηγούμενη πλάνη του; Πολὺ καλὰ λοιπόν. Δὲν τὸν καταπλήξατε μὲ τὰ θαύματα· ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν σκέφτηκαν, ἀλλὰ σ᾽ ἕνα μόνο ἀποβλέπουν, πῶς νὰ παρουσιάσουν γυμνὴ τὴν ἀλήθεια. Ἐπειδὴ δηλαδὴ κυρίευσε τὴν πόλη (διότι τότε τὴν κυρίευσε καὶ τὴν ἐξουσίαζε), ἔστησε τὸ ἄγαλμα, διότι μᾶλλον εἶχε φτάσει σὲ μεγάλη ἔπαρση. Μερικοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ἔστησε αὐτὸ τὸ ἄγαλμα σὲ ἀνάμνηση τῆς εἰκόνος ἐκείνης ποὺ παρουσιάστηκε στὸ ὄνειρό του. Καὶ ἄλλοι λένε ὅτι τὸ ἔκανε αὐτὸ θέλοντας νὰ θεοποιήσει τὸν ἑαυτό του. Διότι οἱ ἀρχαῖοι διακατέχονταν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐπιθυμία, τὸ νὰ θεωροῦνται δηλαδὴ θεοί, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ διάβολος. Καὶ κοίτα τὸ ἀποτέλεσμα. Καθὼς ἐπιθυμοῦσε νὰ κάμει τὸν ἑαυτό του νὰ προσκυνεῖται,

συντέλεσε στὸ νὰ προσκυνεῖται τὸ ἄγαλμα, καὶ ἐπιδίωκε νὰ τὸ ἐπιτύχει αὐτὸ μὲ κάθε τρόπο, καὶ μὲ τὸ μέγεθος τοῦ ἀγάλματος καὶ μὲ τὸν ὄγκο τοῦ σώματός του, καθὼς καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν τόπο ὅπου τὸ ἔστησε. *«Στὸν τόπο Δεϊρά»*, λέει. Ἴσως ἐπειδὴ ἦταν ὁμαλὴ ἐκείνη ἡ πεδιάδα.

«Ὑπάρχουν ἀνάμεσά μας κάποιοι Ἰουδαῖοι, τοὺς ὁποίους ἐσὺ κατέστησες ὑπεύθυνους στὰ ἔργα τῆς Βαβυλῶνος, ὁ Σεδράχ, ὁ Μισὰχ καὶ ὁ Ἀβδεναγώ. Οἱ ἄντρες αὐτοὶ δὲν ὑπάκουσαν, βασιλιά μου, στὴν διαταγή σου, δὲν λατρεύουν τοὺς θεούς σου, καὶ δὲν προσκυνοῦν τὸ χρυσὸ ἄγαλμα ποὺ ἔστησες. Τότε ὁ Ναβουχοδονόσορ θυμωμένος καὶ ἐξοργισμένος διέταξε νὰ φέρουν μπροστά του τὸν Σεδράχ, τὸν Μισὰχ καὶ τὸν Ἀβδεναγὼ» (Δαν. 3, 12-13).

Γιατί ὁ Δανιὴλ δὲν ἀναφέρεται ἐδῶ; Ἐγὼ νομίζω, ἢ ἐπειδὴ φοβοῦνταν ἐκεῖνοι νὰ τὸν καταγγείλουν ἢ ἐπειδὴ ὁ βασιλιὰς ἀπέφυγε ἀπὸ φόβο νὰ τὸν ἐξαναγκάσει νὰ προσκυνήσει, γιὰ νὰ μὴν ἔχει ἕναν φανερὸ κατήγορο. Μερικοὶ ὅμως λένε, ἐπειδὴ ὀνομαζόταν Βαλτάσαρ· καὶ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἦταν τὸ ὄνομα τοῦ εἰδώλου ποὺ λάτρευαν αὐτοί. Ὁ Θεὸς δηλαδὴ ρύθμισε τὰ πράγματα ἔτσι, ὥστε νὰ μὴ ριχτεῖ ὁ Δανιὴλ στὸ καμίνι, ὥστε νὰ μὴν ἀποδώσουν τὸ ἰσχυρὸ θαῦμα στὸ ὄνομά του, καὶ ὥστε νὰ διαφύγει τὸν κίνδυνο. Τί κάνουν λοιπὸν οἱ τρεῖς νέοι; Ὁπωσδήποτε βέβαια καὶ αὐτοὶ ἐπρόκειτο νὰ ἀποδείξουν ὅτι τὸ πρᾶγμα αὐτὸ δὲν εἶναι σωστό, ἀλλὰ ὅμως στὴν περίπτωση τῆς προφητείας πῶς ὁ Θεὸς δὲν ρύθμισε καὶ αὐτὸ τὸ θέμα ἔτσι εὐνοϊκὰ γι᾽ αὐτούς; Τοὺς κατηγόρησαν λοιπὸν οἱ Χαλδαῖοι· διότι πολλὰ κακὰ προξενεῖ ὁ φθόνος. Δὲν ὑπέφεραν νὰ βλέπουν τοὺς αἰχμαλώτους νὰ τοὺς ἐξουσιάζουν. Ἀλλὰ πρόσεξε. Ὅπως ἀκριβῶς στὴν περίπτωση τοῦ Δανιὴλ πρῶτα γνώρισαν τὴν συμπεριφορὰ καὶ τὴν καλοσύνη του καὶ μετὰ εἶδαν τὰ θαύματα, ἔτσι καὶ ἐδῶ ὁδηγοῦνται μπροστὰ στὸν βασιλιά, καὶ πρῶτα φανέρωσε ὁ Θεὸς τὴν προαίρεσή τους· καὶ αὐτοὶ ἐνῷ ἦσαν τόσο πολὺ προετοιμασμένοι, πάλι δὲν ρίχτηκαν μόνοι τους

στὸ μέσον τῆς συμφορᾶς. Ξέρετε καλὰ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχασε κάθε ἐλπίδα γιὰ τὴν παροῦσα ζωὴ καὶ ἀντιμετωπίζει μὲ εὐκολία τὸν θάνατο, δὲν θὰ ἀπέφευγε τίποτε τὸ τολμηρὸ νὰ πράξει καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ θεωροῦνται ὑπερβολικὰ τολμηρά. Ἀλλ᾽ ὅμως καὶ αὐτοί, ἂν καὶ περιφρονοῦσαν τὸν θάνατο, συμπεριφέρονταν μὲ τὸν πρέποντα τρόπο, καὶ δὲν παρασύρθηκαν ἐξ αἰτίας τῆς ἀνδρείας τους σὲ θρασύτητα, οὔτε τὸ ἔκαναν αὐτὸ ἀπὸ φιλοδοξία.

«Καὶ οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι ἄνδρες, ὁ Σεδράχ, ὁ Μισὰχ καὶ ὁ Ἀβδεναγώ, ρίχτηκαν δεμένοι μέσα στὸ πυρωμένο καμίνι τῆς φωτιᾶς. Καὶ περπατοῦσαν αὐτοὶ ἀνάμεσα στὶς φλόγες, ὑμνολογώντας τὸν Θεὸ καὶ δοξολογώντας τὸν Κύριο» (Δαν. 3, 23).

Πρόσεξε ἐδῶ, δὲν εἶναι αὐτὸ ἀξιοθαύμαστο καὶ παράδοξο, τὸ νὰ περπατοῦν δηλαδὴ μέσα στὶς φλόγες καὶ νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεό, σὰν νὰ βρίσκονται ἀκριβῶς μέσα σὲ δεξαμενὴ νεροῦ; Ἂν καὶ βέβαια δὲν ὑπῆρχε ἐκεῖ κανένα ἐμπόδιο, διότι ἔτσι θέλησε ὁ Θεός. Παρόμοια, νομίζω ὅτι ἦταν καὶ ἐκείνη ἡ φωτιὰ ποὺ κατέκαψε ὅσους βρίσκονταν ἔξω· καὶ αὐτὴ φωτιά, καὶ ἐκείνη φωτιά· καὶ αὐτὰ σώματα, καὶ ἐκεῖνα σώματα· ἀλλὰ τὰ μὲν τὰ κατέκαψε, τὰ δὲ τὰ ἄφησε ἀνέγγιχτα. Εἶδες πόσο μεγάλο ἀγαθὸ εἶναι ἡ ὡραιότατη προαίρεση; Θαύμασες τὴν προαίρεση τῶν νέων; Θαύμασε τώρα καὶ τὴν εὔνοια τοῦ Κυρίου καὶ τὴν τιμὴ ποὺ ἔδειξε πρὸς αὐτούς. *«Ἐκείνους ποὺ μὲ δοξάζουν θὰ τοὺς δοξάσω»* (Α΄ Βασ. 2,30) λέει. Παρευρίσκονταν ὅλοι ὡς θεατές. Ἐπειδὴ ἡ ὁμολογία τῶν τριῶν νέων ὑπερέβαινε τὶς δυνατότητες τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, γι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς τοὺς τιμᾶ μὲ τρόπο ποὺ ἐπίσης ὑπερβαίνει τὴν ἀνθρώπινη φύση. Πρόσεξε ποιά εἶναι ἐκεῖνα ποὺ κατορθώνουν νὰ πράξουν οἱ δοῦλοι τοῦ Κυρίου. Γιατί ἀπορεῖς ποὺ περιφρονοῦν τὶς διαταγὲς τοῦ βασιλιᾶ, τὴν στιγμὴ ποὺ τοὺς σέβονται καὶ τοὺς τιμοῦν τὰ φυσικὰ στοιχεῖα; Ἐκκλησία ἔγινε τὸ καμίνι, καὶ ἔμοιαζε μὲ τὸν ἴδιο τὸν οὐρανό. Ἤδη ἀπὸ ἐδῶ ἔλαβαν δοκιμὴ τῆς ἀφθαρσίας. Διότι παρὰ τὴν ἀρχικὴ κατάσταση τῶν σωμάτων μας ἡ

ἁμαρτία τὰ κατέστησε τρεπτὰ στὰ πάθη, ὅταν ὅμως τὰ σώματά μας πράττουν ἔργα ἐνάρετα, γίνονται καὶ πάλι ἀπαθῆ.

«Καὶ περπατοῦσαν», λέει. Ἀλλὰ ἂς δοῦμε τί λένε οἱ ἴδιοι· ἂς ἀκούσουμε τὴν μυστικὴ φωνή τους μὲ μεγάλη ἡσυχία. Ἄκουσες τὴν ἄρρυθμη καὶ συγκεχυμένη φωνὴ τῆς σαμβύκης (= εἶδος ἅρπας), τοῦ ψαλτηρίου καὶ τῆς μουσικῆς; Ἄκουσε τώρα καὶ φωνὴ ἀπὸ φωτιά. Δὲν σοῦ φαινόταν ἄξιο θαυμασμοῦ τὸ νὰ ἀκούγεται ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ μέσα ἀπὸ τὴν φωτιά; Νά, αὐτὴν τὴν δυνατότητα τὴν χάρισε καὶ στοὺς δούλους του. Ποῦ βρέθηκε αὐτὸς ὁ ἀέρας ποὺ δεχόταν δονήματα καὶ δημιουργοῦσε ἐκείνη τὴν φωνή; Ἀλλὰ αὐτὸ δὲν εἶναι ποὺ συμβουλεύουν πάντοτε σὲ ὅσους πρόκειται νὰ καοῦν διὰ πυρός, δηλαδὴ νὰ ἀνοίγουν τὸ στόμα τους, ὥστε οὔτε γιὰ λίγο χρόνο νὰ μὴν μπορεῖ πλέον νὰ παραμείνει μέσα στὸ σῶμα τους ἴχνος δυνάμεως; Πρόσεξε ἐδῶ μουσικὴ συμφωνία, δηλαδὴ πῶς ἀκριβῶς ὅλοι τους δοξολογοῦν μὲ ἕνα στόμα τὸν Θεό.

2. «Καὶ στάθηκε ὁ Ἀζαρίας ὄρθιος μέσα στὴν φωτιὰ καὶ ἄνοιξε τὸ στόμα του καὶ προσευχήθηκε μὲ τὰ ἑξῆς λόγια». Γιὰ νὰ μὴ νομίσεις ὅτι εὐχαριστοῦν τὸν Θεὸ μόνο γιὰ τὰ παρόντα, παρακαλοῦν τὸν Θεὸ καὶ γιὰ τὴν αἰχμαλωσία καὶ γιὰ τὰ δεινὰ ποὺ τοὺς συνέβησαν. Κοίτα πῶς ἀρχίζουν τὸν ὕμνο· *«Εὐλογητὸς εἶσαι, Κύριε Θεὲ τῶν προγόνων μας, καὶ ἀξιύμνητο καὶ δοξασμένο εἶναι τὸ ὄνομά σου αἰωνίως»* (Δαν. 3, Προσευχὴ Ἀζαρίου 2).

«Καὶ ὁ ἄγγελος τοῦ Κυρίου κατέβηκε καὶ ἦταν μέσα στὸ καμίνι μαζὶ μὲ τὸν Ἀζαρία καὶ τοὺς ὑπόλοιπους καὶ ἀπομάκρυνε τὴν φλόγα τῆς φωτιᾶς μέσα ἀπὸ τὸ καμίνι, δημιουργώντας ἔτσι μέσα στὸ καμίνι μιὰ δροσερὴ πνοὴ ἀνέμου. Καὶ δὲν τοὺς ἄγγιξε καθόλου ἡ φωτιὰ οὔτε τοὺς στενοχώρησε οὔτε καὶ τοὺς ἐνόχλησε καθόλου».

Ὥστε λοιπὸν ὅλα αὐτὰ δὲν γίνονταν ἀπὸ μόνα τους καὶ στὴν τύχη. Καὶ ὄχι μόνο δὲν κατακάηκαν, ἀλλ᾽ οὔτε καὶ τοὺς ἐνόχλησε ἡ

φωτιὰ οὔτε τοὺς στενοχώρησε οὔτε τοὺς συνέβη τὸ παραμικρὸ οὔτε κἂν ποὺ αἰσθάνονταν τὴν ζέστη. Γι᾽ αὐτὸ ἄλλωστε καὶ τόσο πολὺ ψηλὰ σηκώθηκε ἡ φλόγα, ὥστε νὰ τὴν βλέπουν καὶ ὅσοι στέκονταν ἔξω ἀπὸ τὸ καμίνι. Καὶ ἡ καύσιμη ὕλη ποὺ ριχνόταν μέσα στὸ καμίνι καὶ δὲν σταματοῦσε καθόλου, καὶ τὸ ὅτι φαινόταν γιὰ πολλὴ ὥρα νὰ καίει καὶ νὰ γίνεται αὐτὸ τὸ θαῦμα μπροστὰ στὰ μάτια ὅλων, ὅλα ἦσαν ἱκανὰ νὰ τοὺς κάνουν νὰ πιστέψουν.

«Καὶ ὁ Ναβουχοδονόσορ ἄκουσε ὅσους ἐξυμνοῦσαν τὸν Θεὸ καὶ θαύμασε καὶ σηκώθηκε βιαστικὰ ἀπὸ τὸν θρόνο του καὶ εἶπε στοὺς μεγιστᾶνες του» (Δαν. 3, Προσευχὴ Ἀζαρίου 24). Ἀπὸ ποῦ ὅμως ἄκουσε ὁ Ναβουχοδονόσορ ὅτι αὐτοὶ ἐξυμνοῦσαν τὸν Θεό; Ἑπομένως σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ χρονικὸ διάστημα καθόταν ἐκεῖ κοντά. Καὶ γι᾽ αὐτὸ δὲν τοῦ ἐπέτρεψε (ὁ Θεός) νὰ τὸ ἀκούσει αὐτὸ ἀμέσως, ὥστε καὶ ὁ ἴδιος ὁ χρόνος νὰ ἐπιβεβαιώσει αὐτὸ ποὺ συνέβη, ὅτι δηλαδή, παρότι ἔμειναν ἐπὶ πολὺ καιρὸ μέσα στὴν φωτιά, παρ᾽ ὅλα αὐτὰ δὲν ἔπαθαν κανένα κακό.

«Δὲν ρίξαμε τρεῖς ἄντρες μέσα στὴν φωτιά; Ἀποκρίθηκαν καὶ εἶπαν στὸν βασιλιά· Ναί, βασιλιά. Καὶ εἶπε ὁ βασιλιάς· Ἐγὼ ὅμως βλέπω νὰ ὑπάρχουν ἐδῶ μέσα τέσσερις ἄνδρες λυμένοι καὶ νὰ περπατοῦν μέσα στὴν φωτιά, χωρὶς νὰ ὑπάρχει καμμία βλάβη πάνω τους ἀπὸ τὴν φωτιά, καὶ ἡ ἐμφάνιση τοῦ τετάρτου εἶναι ὅμοια μὲ γιοῦ τοῦ Θεοῦ» (Δαν. 3,24-25).

Ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ καμινιοῦ εἶδε τὰ πρόσωπά τους.

«Τότε πλησίασε ὁ Ναβουχοδονόσορ πρὸς τὴν εἴσοδο τοῦ καμινιοῦ, μέσα στὸ ὁποῖο ἔκαιγε ἀκόμα ἡ φωτιά, καὶ εἶπε· Σεδράχ, Μισὰχ καὶ Ἀβδεναγώ, δοῦλοι τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, βγεῖτε ἔξω καὶ ἐλάτε ἐδῶ. Καὶ βγῆκαν ἔξω ὁ Σεδράχ, ὁ Μισὰχ καὶ ὁ Ἀβδεναγὼ μέσα ἀπὸ τὴν φωτιὰ τοῦ καμινιοῦ» (Δαν. 3,26).

Γιατί δὲν βγῆκαν ἔξω, προτοῦ νὰ τοὺς καλέσει νὰ βγοῦν; Καὶ πολὺ σωστὰ ρωτᾶ προηγουμένως τοὺς ἄρχοντες, ὥστε, ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὴν προηγούμενη ἀπάντηση νὰ μὴν ποῦν κάτι ἐναντίον τους, οὔτε ἐξ αἰτίας τῆς παρούσης καταστάσεως νὰ κυριευθοῦν ἀπὸ κατάπληξη. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ Θεὸς ἔλεγε στὸν Μωυσῆ, *«Τί εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔχεις στὸ χέρι σου;»* (Ἔξ. 4,2), ἔτσι καὶ ὁ Ναβουχοδονόσορ τοὺς προλαβαίνει μὲ τὴν ἐρώτησή του. *«Νά»*, λέει, *«βλέπω τέσσερις ἄνδρες λυμένους καὶ νὰ περπατοῦν μέσα στὴν φωτιά, χωρὶς νὰ ὑπάρχει πάνω τους καμμία βλάβη ἀπὸ τὴν φωτιά, ἐνῶ ἡ ἐμφάνιση τοῦ τετάρτου μοιάζει μὲ γιοῦ τοῦ Θεοῦ»*. Πολὺ σωστὰ ἴσως ἔκανε αὐτὴν τὴν διαπίστωση. Ἀπὸ ποῦ, Ναβουχοδονόσορ, γνωρίζεις γιὸ τοῦ Θεοῦ; Γιὰ κοίτα αὐτὸν τὸν βάρβαρο ποὺ προφητεύει ἀπὸ μόνη τὴν ὄψη.

Καὶ πλησίασε στὸ καμίνι καὶ τοὺς εἶπε· *«Σεδράχ, Μισὰχ καὶ Ἀβδεναγώ, δοῦλοι τοῦ ὕψιστου Θεοῦ, βγεῖτε ἔξω καὶ ἐλᾶτε ἐδῶ»*. Πρόσεξε. Δὲν πρόσταξε νὰ σβήσουν τὸ καμίνι, ἀλλὰ τί εἶπε; Τοὺς κάλεσε νὰ βγοῦν ἔξω. Βλέπεις ἐδῶ μέγα καὶ παράδοξο θαῦμα. Ἐκεῖνο ποὺ γνώριζε καλὰ ὅτι θὰ πραγματοποιηθεῖ εὐκολότερα, αὐτὸ πρόσταξε. Τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ ἐξισωθεῖ μὲ τέτοια διακριτικὴ εὐγένεια. Ἄκου καὶ τὸν Θεὸ ποὺ λέει· *«Ὁ Μωυσῆς ὁ δοῦλος μου πέθανε»* (Ἰησοῦς Ναυῆ 1, 2). *«Καὶ ὁ Ἰσαάκ»*, λέει, *«ὁ δοῦλος σου»* (Γεν. 24, 14). Μὲ αὐτὴ τὴν ὀνομασία χαίρονται οἱ ἄγγελοι καὶ τὰ χερουβὶμ καὶ τὰ σεραφίμ. Καὶ δὲν παρέμειναν μέσα στὸ καμίνι, ὅπως θὰ ἔκανε κάποιος φιλόνικος, ἀλλ᾽ ἀμέσως ὑπάκουσαν στὴν διαταγὴ τοῦ βασιλιᾶ. Καὶ ὅλοι συγκεντρώθηκαν, γιὰ νὰ δοῦν τὸ θαῦμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄.

1. «Ἐγὼ ὁ Ναβουχοδονόσορ ζοῦσα μὲ ἀφθονία ἀγαθῶν στὰ ἀνάκτορά μου καὶ ἤμουν πανευτυχὴς στὸν θρόνο μου καὶ εὐημεροῦσα ἀνάμεσα στὸν λαό μου».

Γιὰ ποιό λόγο τὸ ἔγραψε αὐτὸ ἔτσι σὰν νὰ τὸ ἔλεγε ὁ ἴδιος, καὶ δὲν ἔγραψε, *«Ὁ Ναβουχοδονόσορ εἶχε ἀφθονία ἀγαθῶν»*; Ἐγὼ νομίζω ὅτι τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι τοῦ Ναβουχοδονόσορα. Διότι, ἀφοῦ ἀπαλλάχτηκε ἀπὸ τὴν πλάνη ἐκείνη, ἀνέφερε αὐτὰ τὰ λόγια ἴσως μπροστὰ στὸν λαό. Γιὰ νὰ γίνει λοιπὸν ἀξιόπιστος ὁ Δανιὴλ ἀναφέρει αὐτὴν τὴν ἀνακοίνωση. Διότι συνομιλεῖ μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση αὐτὸς ὁ ἴδιος ποὺ τὰ ἔπαθε αὐτά. Καὶ πρόσεχε σὲ παρακαλῶ πόσο σπουδαῖο δίδαγμα γίνεται γιὰ τοὺς ὑπερήφανους. Διότι ἀπὸ περηφάνια ἔπαθε τὰ ὅσα ἔπαθε καὶ δείχνει τὴν αἰτία τῆς περηφάνιας του καὶ στὸ τέλος καὶ στὴν ἀρχή· στὸ μὲν τέλος λέγοντας, *«Ὅτι μπορεῖ νὰ ταπεινώσει ὁ βασιλιὰς τοῦ οὐρανοῦ ὅλους τοὺς ὑπερήφανους»* (Δαν. 4, 34), ἐνῶ στὴν ἀρχὴ καὶ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ διδάσκοντας τὴν αἰτία τῆς περηφάνιας. Διότι ἐκεῖ μὲν δήλωσε ὅτι γι᾽ αὐτὸν τὸν λόγο ταπεινώθηκε, ἐνῶ ἐδῶ λέει ἀπὸ ποῦ συνέβη αὐτό, ἀπὸ τὸ ὅτι ἀπόλαυσε μεγάλη ἐμπειρία, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Δαυὶδ λέει· *«Γι᾽ αὐτὸ τοὺς κυρίεψε ἡ περηφάνια»* (Ψαλμ. 72. 6).

Κατὰ τὸν ἴδιο λοιπὸν τρόπο καὶ ἐδῶ ἀναφέρει πολλὲς μορφὲς εὐημερίας καὶ εὐτυχίας. Στὴν ἀρχὴ λέγει· *«Ζοῦσα μὲ ἀφθονία ἀγαθῶν στὰ ἀνάκτορά μου καὶ ἤμουν πανευτυχὴς στὸν θρόνο μου καὶ εὐημεροῦσα ἀνάμεσα στὸν λαό μου»*. Διότι δὲν μπορεῖ νὰ συνυπάρξουν ὅλα μαζί. Εἶναι δυνατὸ ὡς πρὸς μὲν τὴν ἐξουσία νὰ εὐημερεῖ κανείς, νὰ δυστυχεῖ ὅμως στὴν οἰκία του, ὅπως ἀκριβῶς ὁ

Ἡρώδης, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Δαυίδ· εἶναι δυνατὸν πάλι νὰ συμβαίνει τὸ ἀντίθετο, ἀπὸ τὸν μὲν λαό του νὰ ὑποφέρει, ἐνῶ μέσα στὴν οἰκία του νὰ μὴν ὑφίσταται κανένα κακό· ἐπίσης εἶναι δυνατὸ μέσα στὴν πόλη του νὰ ἐπικρατεῖ εἰρήνη, ἐνῶ ἡ ἐξουσία του νὰ κλονίζεται. Ἀλλὰ αὐτὸς ἀπὸ παντοῦ ἀπολάμβανε εὐημερία καὶ εὐτυχία· τίποτε δὲν ὑπῆρχε ποὺ νὰ τὸν λυποῦσε. Βλέπεις πόσο κακὸ εἶναι ἡ εὐημερία; Διότι, ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὴν περίπτωση τῶν σωμάτων, ὅταν δὲν γίνονται οἱ ἀναγκαῖοι κόποι καὶ ἀσχολίες, ὁρίζουν εἰδικοὺς γυμναστὲς πρὸς ἄσκηση τοῦ σώματος, ἔτσι συνήθως κάνει καὶ ὁ Θεός, γιὰ νὰ διατηρήσει τὴν ψυχικὴ δύναμη στὸν ἄνθρωπο.

«Εἶδα ἕνα ὄνειρο ποὺ μοῦ προξένησε μεγάλο φόβο, καὶ καθὼς ἤμουν ξαπλωμένος ἐπάνω στὸ κρεβάτι μου ταράχτηκα καὶ μὲ συγκλόνισαν οἱ ὀπτασίες τῆς διανοίας μου. Καὶ ἔδωσα διαταγὴ νὰ παρουσιάσουν μπροστά μου ὅλους τοὺς σοφοὺς τῆς Βαβυλῶνος, γιὰ νὰ μοῦ ἐξηγήσουν τὴν ἑρμηνεία τοῦ ὀνείρου».

Πρόσεχε πῶς ἐπιδιώκει νὰ τὸν καθησυχάσει, ὄχι μὲ τὴν γνώση τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ προείπει ἐκεῖνα ποὺ θὰ συμβοῦν, καθὼς ἐπίσης καὶ πόσο φοβερὸ ἦταν ἐκεῖνο τὸ ὄνειρο. Γιὰ ποιό λόγο λοιπὸν καὶ τώρα δὲν τὸν ἐγκατέλειψε τὸ πνεῦμα του, οὔτε ξέχασε τὸ ὄνειρο, ὅπως ἀκριβῶς καὶ στὸ προηγούμενο ὄνειρο; Διότι τοῦ ἔδωσε ὁ Δανιὴλ πιὸ μπροστὰ ἱκανὴ ἀπόδειξη τῆς ἱκανότητάς του, δηλαδὴ κατὰ τὴν ἐξήγηση τοῦ ὀνείρου ποὺ εἶδε πρὶν ἀπὸ αὐτό, καὶ δὲν χρειαζόταν πλέον νὰ ὑποβληθεῖ σὲ δεύτερη δοκιμασία. Διότι ὁ Θεὸς ὅλα τὰ κάνει ὄχι ἀπὸ φιλοδοξία, ἀλλ᾽ ἀποβλέποντας σὲ κάποια ὠφέλεια. Ἐξ ἄλλου αὐτὸ γίνεται καὶ πρὸς ἔλεγχο τῶν μάγων. Γιὰ νὰ μὴ λένε δηλαδὴ πάλι, *«Ἂς πεῖ ὁ βασιλιὰς τὸ ὄνειρο καὶ ἐμεῖς θὰ τοῦ δώσουμε τὴν ἑρμηνεία»* (Δαν. 2, 7), γίνεται φανερὸ μὲ αὐτὸ ὅτι οὔτε αὐτὸ μποροῦν νὰ κάνουν, καὶ ὄχι μόνο ἐκεῖνο. Δὲν μποροῦσαν πάλι νὰ λένε· *«Τὸ θέμα ρωτᾶ ὁ βασιλιὰς εἶναι βαρὺ καὶ πολὺ δύσκολο, καὶ δὲν ὑπάρχει κανένας ἄνθρωπος, ποὺ θὰ*

μπορέσει νὰ τὸ ἐξηγήσει, παρὰ μόνον οἱ θεοί, ποὺ δὲν κατοικοῦν ἀνάμεσά μας, ὥστε νὰ τοὺς ρωτήσουμε» (Δαν. 2, 11). Μάθαινε ἀπὸ αὐτὰ ὅτι οὔτε τὰ σχετικὰ μὲ τὸ προηγούμενο ὄνειρο τὰ εἶπε ὁ Δανιὴλ ἀπὸ ἀνθρώπινη σοφία.Ἔμαθε ὅτι οὔτε κατὰ τὰ προηγούμενα χρόνια ἔλεγαν οἱ μάγοι κάτι τὸ σωστό, ὅπως αὐτὸς λέει, ἀλλ᾽ ὅλα ἐξηγοῦσαν τὰ ἔκαναν ἐντελῶς στὴν τύχη.Ὅταν ὅμως ἦρθε σ᾽ αὐτοὺς ἡ ἀπόδειξη ἀπὸ τὴν Ἰουδαία, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν Δανιήλ, οὔτε ποὺ τολμοῦν πλέον νὰ διατυπώσουν κάτι μὲ τὴν φαντασία τους.Ὥστε ἀπὸ θεία μέριμνα καλοῦνται πάλι οἱ μάγοι. Καθόσον εἶναι ἄξιο θαυμασμοῦ γιὰ ποιό λόγο, ἂν καὶ γνώρισε σὲ τόσες περιπτώσεις τὴν δύναμη τοῦ Δανιήλ, δὲν τὸν κάλεσε πρῶτα αὐτόν. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς τὸ ρύθμισε ἔτσι τὸ πρᾶγμα, ὥστε, μετὰ τὴν ἧττα ἐκείνων, νὰ φανεῖ ἡ νίκη τοῦ Δανιήλ. *«Τὸν κατατρόμαξε»*, λέει, *«τὸ ὄνειρο»*· καὶ ὅμως οὔτε καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἔγινε καλύτερος, ἀλλὰ θέλησε καὶ πάλι νὰ κάμει μία δοκιμή. Τόσο πολὺ ἀναίτιος εἶναι ὁ Θεὸς σὲ κάθε περίπτωση.

2. «Καὶ ἦρθαν πρὸς ἐμένα οἱ ἐξορκιστές, οἱ μάγοι καὶ οἱ Χαλδαῖοι ἀστρολόγοι, καὶ τοὺς εἶπα τὸ ὄνειρο, ἀλλὰ δὲν μπόρεσαν ἐκεῖνοι νὰ μοῦ δώσουν τὴν ἑρμηνεία, μέχρι ποὺ προσῆλθε ἐνώπιόν μου κάποιος ἄλλος, ὁ Δανιήλ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα εἶναι Βαλτάσαρ, ἴδιο μὲ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου, καὶ ὁ ὁποῖος ἔχει μέσα του πνεῦμα Θεοῦ. Σ᾽ αὐτὸν εἶπα τὸ ὄνειρό μου» (Δαν.4, 4-5).

«Μέχρι ποὺ παρουσιάσθηκε», λέει, *«μπροστά μου κάποιος ἄλλος»*. Μιλᾶ ἔτσι λὲς καὶ τὸν εἶχε ξεχάσει. Διότι εἶχαν περάσει ἀπὸ τὸ πρῶτο ὄνειρο ποὺ εἶδε πολλὰ χρόνια, καὶ γρήγορα τὸν ξέχασε, ἐπειδὴ εἶχε τόσο πολλὲς φροντίδες καὶ ἔκανε μιὰ τόσο ἀπολαυστικὴ ζωή. Μὲ τὸ νὰ πεῖ *«μέχρι ποὺ παρουσιάσθηκε κάποιος ἄλλος»*, δείχνει ὅτι ἦταν ὑπερβολικὴ ἡ ἄγνοιά του γι᾽ αὐτόν. *«Ὁ ὁποῖος»*, λέει, *«ἔχει τὸ ἴδιο ὄνομα μὲ τὸν θεό μου»*. Μᾶλλον αὐτὸ θέλει νὰ πεῖ, ὅτι τὸν τίμησα τόσο πολύ, ὥστε τοῦ ἔδωσα τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ

μου. Διότι συνήθιζαν οἱ βασιλεῖς νὰ δίνουν στοὺς δούλους τους ὀνόματα τῶν θεῶν. Ἔτσι ὀνομάστηκε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους θεὸς ὁ Ὄβελος, ἔτσι καὶ ὁ Βήλαιος. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶδαν οἱ δαίμονες νὰ τιμοῦνται οἱ ἄνθρωποι ἔτσι καὶ νὰ ὀνομάζονται καὶ θεοί, καὶ αὐτοὶ τὸ ζήλεψαν αὐτό.

Γιὰ ποιό λόγο λέει, *«ὁ Δανιήλ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἦταν Βαλτάσαρ»*; Διότι εἶχε δύναμη θεοῦ. Καθόσον αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τὸ τιμοῦσαν πάρα πολὺ ἐκεῖνοι. Καὶ γιὰ χάρη ἐκείνων ἀνεχόταν ὁ Δανιὴλ νὰ φέρει αὐτὸ τὸ ὄνομα· ἄλλωστε πουθενὰ ἐδῶ, μιλώντας γιὰ τὸν ἑαυτό του, δὲν ὀνομάζει τὸν ἑαυτό του Βαλτάσαρ· ἀλλὰ τί λέει; *«Ἐγὼ ὁ Δανιήλ»*. Ὅση τιμὴ ἀξιώθηκε ν᾽ ἀπολαύσει ὁ υἱὸς τοῦ βασιλιᾶ, τόση ἀπόλαυσε καὶ αὐτός, καὶ πρὶν ἀκόμη ἀποδείξει τὶς ἱκανότητές του, φαινόταν σὰν κάποιος θαυμαστὸς χάρη στὴν ὅλη παρουσία του. Δὲν ἔλεγε βέβαια ὅτι μὲ τὴν δύναμη ἐκείνου κατορθώνονταν ὅλα αὐτά, ἀλλὰ ὅτι *«πνεῦμα ἅγιο θεοῦ εἶχε μέσα του»*. Λέγοντας πνεῦμα δὲν ἐννοεῖ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ποὺ ἐμεῖς τὸ ὀνομάζουμε ἐπίσης Παράκλητο, ἀλλὰ ὅτι ἦταν πλήρης ἀπὸ θεία δύναμη, ἀπὸ θεία ἔμπνευση, ὅπως θὰ ἔλεγε κανείς.

«Βαλτάσαρ», λέει, *«ἄρχοντα τῶν μάγων»*. Ἀνώτερος, λέει, ἦταν ἀπὸ ὅλους αὐτούς. Πρόσεχε πόσες ἀποδείξεις δίνει ὅτι αὐτὸς ἦταν ἀνώτερος. *«Βαλτάσαρ, ποὺ εἶσαι ἄρχοντας τῶν μάγων, γνωρίζω πολὺ καλὰ ὅτι πνεῦμα θεοῦ κατοικεῖ σὲ σένα»*. Ἐσὺ εἶσαι ὁ ἀνώτερος, ὁ πιὸ σπουδαῖος ἀπ᾽ ὅλους, *«πρᾶγμα ποὺ τὸ γνωρίζω πολὺ καλά»*. Γιὰ νὰ μὴν τὸν ἐξαναγκάσει δηλαδὴ πάλι νὰ πεῖ, *«ἀλλὰ καὶ ἐγὼ δὲν τὰ ἐξηγῶ μὲ κάποια δύναμη ἀνθρώπινης σοφίας ποὺ ὑπάρχει μέσα μου»* (Δαν. 2, 30), καὶ ἐπειδὴ εἶχε τὴν ἐλπίδα ὅτι μὲ αὐτὸ πρὸ πάντων θὰ τὸν προσελκύσει καὶ αὐτὸ εἶπε πρὶν ἀπὸ ὅλα. Δηλαδή, ἐπειδὴ εἶπα ὅτι εἶσαι ἄρχοντας τῶν μάγων, μὴ νομίσεις ὅτι γι᾽ αὐτὸ τὸ εἶπα αὐτό, γιὰ νὰ βεβαιώσω δηλαδὴ ὅτι αὐτὰ τὰ λές ἀπὸ ἀνθρώπινη σοφία· εἶσαι μὲν ἄρχοντας τῶν μάγων, ἀλλὰ γνωρίζω ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ λές ἐμπνεόμενος ἀπὸ θεία δύναμη·

τὸ διαπίστωσα αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἐμπειρία ποὺ εἶχα ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. *«Καὶ κανενὸς μυστηρίου»*, λέει, *«δὲν εἶναι γιὰ σένα ἀδύνατη ἡ λύση»*. Τέτοια εἶναι τὰ θεῖα. Τὰ μὲν ἀνθρώπινα δηλαδὴ εἶναι ἀτελῆ, ἐνῶ τὰ τοῦ Θεοῦ ὄχι.

«Ἄκουσε λοιπὸν τὸ ὅραμα τοῦ ὀνείρου ποὺ εἶδα, καὶ πές μου τὴν ἑρμηνεία του, δηλαδὴ τὰ ὁράματα τῆς διάνοιάς μου ποὺ τὰ εἶδα ἐνῶ ἤμουν ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι μου». Τί τοῦ λέει λοιπόν; *«Ἔβλεπα ὅτι ὑπῆρχε στὸ μέσο τῆς πεδιάδας ἕνα πανύψηλο δέντρο. Τὸ δέντρο αὐτὸ μεγάλωσε καὶ ἀναπτύχθηκε ὑπερβολικὰ καὶ τὸ ὕψος του ἔφτασε μέχρι τὸν οὐρανὸ καὶ ἡ ἔκτασή του κάλυψε ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς. Τὰ φύλλα του ἦσαν ὡραῖα, οἱ καρποί του ὑπεράφθονοι καὶ ὅλοι τρέφονταν ἀπ᾽ αὐτούς. Κάτω ἀπ᾽ αὐτὸ τὸ δέντρο εἶχαν τὶς φωλιές τους τὰ ἄγρια θηρία καὶ στὰ κλαδιά του κατοικοῦσαν τὰ πουλιὰ τοῦ οὐρανοῦ· ἀπ᾽ αὐτὸ τρέφονταν ὅλες οἱ ζωντανὲς ὑπάρξεις»*.

Τί νόημα εἶχε τὸ ὄνειρο; Πάλι δείχνει τὸ πρόσκαιρο τῶν ἀνθρώπινων πραγμάτων. Τὰ πουλιά, λέει, καὶ τὰ θηρία ἀπολάμβαναν κάτω ἀπ᾽ αὐτὸ τὴ σκιὰ καὶ σ᾽ αὐτὸ εἶχαν τὶς κατοικίες τους· καὶ ἡ τροφὴ αὐτῶν ἀπ᾽ αὐτὸ προερχόταν. Ἐννοεῖ τὴν ἐξουσία αὐτοῦ τοῦ ἴδιου τοῦ βασιλιᾶ ποὺ κυρίεψε ὅλη τὴν οἰκουμένη. Στὴν ἀρχὴ λοιπὸν μὲ εἰκόνα, ἐνῶ τώρα μὲ δέντρο φανερώνονται σ᾽ αὐτὸν τὰ πράγματα τοῦ κόσμου. Καὶ γιατί δὲν ἔστειλε ἀνθρώπους, γιὰ νὰ ρωτήσει τὸν Δανιὴλ γι᾽ αὐτά; Διότι ἔτσι ἐπρόκειτο νὰ γίνει πιὸ ἀξιόπιστος ὁ λόγος καὶ πιὸ φοβερός, βλέποντας τὰ πράγματα μὲ τὰ μάτια του, γιὰ νὰ μάθεις ὅτι ἐκεῖνος ποὺ αὐξάνει τὰ φυτά, αὐτὸς εἶναι ποὺ κατευθύνει μὲ τρόπο ἀόρατο καὶ τὴν βασιλεία, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζουμε ἐμεῖς.

«Ἐνῶ λοιπὸν ἤμουν ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι μου καὶ ἔβλεπα μέσα στὴν νύχτα τὰ ὄνειρα αὐτά, ξαφνικὰ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κάποιος ἅγιος ἄγγελος καὶ φώναξε μὲ δυνατὴ φωνὴ καὶ εἶπε

τὰ ἑξῆς· Κόψτε τὸ δένδρο, μαδῆστε τὰ κλαδιά του, τινάξτε τὰ φύλλα του καὶ σκορπίστε τὸν καρπό του. Ἂς φύγουν τρομαγμένα τὰ θηρία ποὺ βρίσκονται κάτω ἀπ᾽ αὐτὸ καὶ τὰ πτηνὰ ποὺ φωλιάζουν στὰ κλαδιά του. Ἀφῆστε μόνο τὴν φύτρα τῶν ριζῶν του μέσα στὴν γῆ, δεμένη σὰν μὲ σιδερένια καὶ χάλκινα δεσμά, καὶ αὐτὸς στὸ ἑξῆς θὰ κοιμᾶται ἔξω στὴν χλόη κάτω ἀπὸ τὴ δροσιὰ τοῦ οὐρανοῦ. Θὰ ζεῖ καὶ θὰ συναναστρέφεται ἀνάμεσα στὰ θηρία καὶ θὰ τρώει τὸ χορτάρι τῆς γῆς. Ἡ καρδιά του θὰ ἀλλάξει καὶ θὰ γίνει διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν καρδιὰ τῶν ἀνθρώπων, διότι θὰ δοθεῖ σ᾽ αὐτὸν καρδιὰ θηρίου, καὶ ἑφτὰ χρονικὲς περίοδοι θὰ περάσουν ἀπὸ πάνω του στὴν κατάσταση αὐτή. Ὁ λόγος αὐτὸς ἀποτελεῖ οὐράνια ἀπόφαση καὶ θὰ φωτιστεῖ μὲ κατάλληλη ἑρμηνεία, καὶ ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτὸ θὰ δοθεῖ ἀπὸ τοὺς ἁγίους, γιὰ νὰ μάθουν, ὅσοι ζοῦν ἐπάνω στὴν γῆ, ὅτι Κύριος τῆς βασιλείας εἶναι ὁ Ὕψιστος, καὶ θὰ τὴν δώσει τὴν βασιλεία σ᾽ ὅποιον θελήσει ὁ ἴδιος, καὶ ἔχει τὴν δύναμη νὰ ἐγκαταστήσει σ᾽ αὐτὴν καὶ νὰ ἀναδείξει ἄνθρωπο ἄσημο καὶ καταφρονημένο».

Πρόσεξε· ὅταν λέει *«εἴρ»*, ἐννοεῖ φῶς μέγα καὶ οὐράνια ἀκτινοβολία. *«Καὶ ἅγιος κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ φώναξε μὲ δυνατὴ φωνή»*, ὥστε νὰ προκαλέσει ἔκπληξη σ᾽ αὐτόν. *«Καὶ εἶπε τὰ ἑξῆς· Κόψτε αὐτὸ τὸ δέντρο, καὶ μόνο τὴν φύτρα τῶν ριζῶν του ἀφῆστε μέσα στὴν γῆ»*. Ἀλλὰ ἐπειδὴ συνήθως καταστρέφεται πολλὲς φορὲς τὸ φύτρο, ἔτσι, *«ἀφῆστε το»*, λέει, *«σὰν νὰ εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο δεμένο μὲ σιδερένια καὶ χάλκινα δεσμά»*. *«Καὶ ἑφτὰ χρονικὲς περιόδους»*, λέει, *«θὰ περάσει αὐτὸς στὴν κατάσταση αὐτὴ καὶ θὰ κατοικεῖ ἀνάμεσα στὰ θηρία»*. Τὸ ὅτι βέβαια αὐτὰ ἀναφέρονται σὲ ἄνθρωπο τὸ φανερώνουν τὰ ὅσα λέει στὴν συνέχεια. Διότι, λέει· *«Θὰ δοθεῖ σ᾽ αὐτὸν καρδιὰ θηρίου»*. *«Καὶ ὁ λόγος αὐτὸς θὰ φωτιστεῖ μετὰ ἀπὸ κατάλληλη ἑρμηνεία»*· ὁ λόγος, λέει, αὐτὸς δὲν μπορεῖ ἀπὸ μόνος του νὰ φωτιστεῖ, ἀλλὰ χρειάζεται κάποιον νὰ τὸν ἑρμηνεύσει. *«Καὶ τὴν ἑρμηνεία»*, λέει, *«αὐτοῦ τοῦ*

ἐρωτήματος θὰ τὴν δώσουν οἱ ἅγιοι»· καὶ οἱ ἅγιοι θὰ μπορέσουν νὰ ἑρμηνεύσουν τὴν ἑρμηνεία καὶ θὰ ἐξηγήσουν τὴν αἰτία, γιὰ τὴν ὁποία γίνονται αὐτά, καὶ θὰ φωτιστοῦν τὰ πάντα μὲ ἑρμηνεία ἀπ᾽ αὐτούς. *«Γιὰ νὰ γνωρίσουν»*, λέει, *«ὅλοι ὅσοι ζοῦν ἐπάνω στὴν γῆ, ὅτι Κύριος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων εἶναι ὁ Ὕψιστος»*. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία. Βλέπεις πῶς ὁ Θεὸς φροντίζει γιὰ τοὺς ἀνθρώπους; πῶς ἡ ἐξουσία του δὲν περιοριζόταν μόνο στοὺς Ἰουδαίους;

«Αὐτὸ εἶναι τὸ ὄνειρο ποὺ εἶδα ἐγὼ ὁ βασιλιὰς Ναβουχοδονόσορ, καὶ σύ, Βαλτάσαρ, δῶσ᾽ μου τὴν ἑρμηνεία, διότι ὅλοι οἱ σοφοὶ τῆς βασιλείας μου δὲν μποροῦν νὰ μοῦ ἐξηγήσουν τὴν ἑρμηνεία του. Ἐσὺ ὅμως μπορεῖς, διότι ὑπάρχει μέσα σὲ σένα ἅγιο πνεῦμα Θεοῦ».

«Διότι ὅλοι οἱ σοφοὶ τῆς βασιλείας μου δὲν μποροῦν νὰ τὸ ἑρμηνεύσουν». Γνώριζε ὅτι αὐτὸ εὐχαριστεῖ πάλι τὸν Δανιήλ, τὸ νὰ ὁμολογήσουν δηλαδὴ ὅλοι τὴν ἧττα τους, ὄχι γιὰ τὴν δική του δόξα, ἀλλὰ γιὰ νὰ διακηρυχθεῖ καὶ πάλι ἡ δύναμη τοῦ Θεοῦ. *«Ἐσὺ ὅμως»*, λέει, *«μπορεῖς νὰ τὸ ἑρμηνεύσεις»*. Γιατί; *«Διότι ὑπάρχει μέσα σὲ σένα πνεῦμα Θεοῦ»*. Πρόσεξε ὅτι μὲ τὰ ἴδια λόγια ἄρχισε τὴν περιγραφὴ τοῦ ὀνείρου καὶ μὲ τὰ ἴδια τὴν τελείωσε.

3. «Τὸ δέντρο ποὺ εἶδες, τὸ τόσο μεγάλο καὶ τὸ τόσο ἰσχυρό, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος ἔφτασε μέχρι τὸν οὐρανό, τὸ πλάτος του κάλυπτε ὅλη τὴν γῆ, τὰ φύλλα του ἦσαν θαλερά, ὁ καρπός του ἦταν ὑπεράφθονος, παρέχοντας τροφὴ σ᾽ ὅλους, καὶ κατοικοῦσαν κάτω ἀπὸ αὐτὸ τὰ ἄγρια θηρία, καὶ στὰ κλαδιά του εἶχαν κατασκηνώσει τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ, ἐσὺ εἶσαι, βασιλιά μου, διότι πράγματι ἔγινες πολὺ μεγάλος καὶ πολὺ ἰσχυρός, καὶ τὸ μεγαλεῖο σου ἁπλώθηκε τόσο πολύ, ποὺ ἔφτασε μέχρι τὸν οὐρανό, καὶ ἡ ἐξουσία σου μέχρι τὰ πέρατα τῆς γῆς. Καὶ τὸ ὅτι εἶδε ὁ βασιλιὰς φῶς οὐράνιο καὶ ἅγιο νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ εἶπε· Μα-

δῆστε τὸ δένδρο καὶ καταστρέψτε το, καὶ μόνο τὴν φύτρα τῶν ριζῶν του ἀφῆστε μέσα στὴν γῆ, σὰν μέσα σὲ σιδερένια καὶ χάλκινα δεσμά, καὶ ὅτι θὰ κοιμᾶται ἔξω στὴν χλόη καὶ κάτω ἀπὸ τὴν δροσιὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὅτι θὰ ζεῖ καὶ θὰ συναναστρέφεται ἀνάμεσα στὰ ἄγρια θηρία, καὶ θὰ διαρκέσει αὐτὴ ἡ κατάσταση ἑφτὰ χρονικὲς περιόδους, ὡς ἐξῆς ἑρμηνεύονται αὐτά, βασιλιά μου, ἡ δὲ ἑρμηνεία τους προέρχεται ἀπὸ τὸν Ὕψιστο Θεὸ καὶ σύντομα θὰ βρεῖ πραγματοποίηση στὸν κύριό μου τὸν βασιλιά. Θὰ σὲ διώξουν ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ θὰ κατοικεῖς μαζὶ μὲ τὰ θηρία, ὅπου θὰ σὲ τρέφουν μὲ χορτάρι σὰν τὸ βόδι, καὶ τὸ σῶμα σου θὰ βρέχεται ἀπὸ τὴν δροσιὰ τοῦ οὐρανοῦ. Θὰ περάσουν ἑφτὰ χρονικὲς περίοδοι κατὰ τὶς ὁποῖες θὰ βρίσκεσαι σ᾽ αὐτὴ τὴν κατάσταση, μέχρι ποὺ θὰ ἀναγνωρίσεις ὅτι ὁ Ὕψιστος εἶναι ὁ ἐξουσιαστὴς τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ θὰ τὴν δώσει σ᾽ ἐκεῖνον ποὺ θὰ θελήσει αὐτός. Καὶ τὸ ὅτι εἶπε, Ἀφῆστε μόνο τὴν φύτρα τῶν ριζῶν τοῦ δένδρου, σημαίνει ὅτι ἡ βασιλεία σου θὰ παραμείνει σὲ σένα ἀπὸ τὴν στιγμὴ ἐκείνη ποὺ θὰ ἀναγνωρίσεις τὴν οὐράνια ἐξουσία».

Τί λέει λοιπὸν στὴν συνέχεια; Πῶς θὰ γλιτώσει ἀπὸ τὸ κακό; *«Γι᾽ αὐτό, βασιλιά μου, ἂς γίνει ἀποδεκτὴ ἀπὸ σένα ἡ συμβουλή μου καὶ φρόντισε νὰ ἐξαλείψεις τὶς ἁμαρτίες σου μὲ ἐλεημοσύνες καὶ τὶς ἀδικίες σου μὲ φιλανθρωπικὲς πράξεις πρὸς τοὺς φτωχούς. Ἴσως δείξει ὁ Θεὸς φιλανθρωπία γιὰ τὰ ἁμαρτήματά σου».* Γιατί λές, Δανιήλ, *«ἴσως δείξει φιλανθρωπία»*, καὶ θέτεις ὑπὸ ἀμφιβολία τὴν δύναμη τοῦ φαρμάκου; (Ἀπαντᾶ ὑποτίθεται ὁ Δανιήλ·) Δὲν τὸ εἶπα γι᾽ αὐτὸν τὸν λόγο τὸ *«ἴσως»*, ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀμφιβάλλω, μακριὰ ἀπὸ μιὰ τέτοια σκέψη, ἀλλὰ θέλοντας ν᾽ αὐξήσω τὸν φόβο σ᾽ ἐκεῖνον ποὺ ἄκουγε τὴν ἑρμηνεία, διότι τὰ ἁμαρτήματα ποὺ διέπραξε βρίσκονται πάνω ἀπὸ κάθε προσπάθεια ἐπανορθώσεως καὶ πέρα ἀπὸ κάθε συγγνώμη. Διότι, ἐὰν καὶ μετὰ τὸ ὅτι λέχθηκαν αὐτὰ κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο ἐξακολούθησε νὰ ἐπιμένει στὴν μανία

του, πολὺ περισσότερο θὰ τὸ ἔπραττε αὐτό, ἂν δὲν μιλοῦσα μὲ ἀμφιβολία. Πράγματι καὶ ἀπὸ ἀλλοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι θέλημα θεοῦ αὐτό, ὅταν λέει διὰ τοῦ προφήτου· *«Ἐὰν δὲν πλυθεῖς μὲ νίτρο, εἶσαι γεμᾶτος κηλῖδες ἐνώπιόν μου, λέει ὁ Κύριος»*. Καὶ ἀλλοῦ πάλι· *«Ἅμα ἀλλάξει ὁ Αἰθίοπας τὸ μαῦρο δέρμα του, καὶ ἡ λεοπάρδαλη τὸ ποικιλόχρωμο δέρμα της…»*. Ἀκριβῶς λοιπὸν ὅπως ἐκεῖ μιλᾶ σὰν νὰ ἀποκλείει τὴν μετάνοια, ὄχι γιὰ νὰ τὴν ἀποκλείσει, ἀλλὰ περισσότερο γιὰ νὰ φοβίσει· ἔτσι καὶ ἐδῶ θέλοντας νὰ δείξει τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων εἶπε *«ἴσως»*. Καὶ γιὰ ποιό λόγο δὲν εἶπε· *«Ταπεινοφρόνησε καὶ γνώρισε τὸν Θεό;»*. Ἀλλὰ ὅμως ἂν γι᾽ αὐτὸν τὸν λόγο τὰ παθαίνει αὐτὸς αὐτά, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος τὸ ὁμολογεῖ, γιὰ ποιόν λόγο νὰ τὸν συμβουλεύεις γιὰ ἄλλα πράγματα; Εἶπε, *«Γιὰ νὰ μάθουν ὅτι ὁ Ὕψιστος εἶναι ἀπόλυτος κυρίαρχος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων»*. Τί συμβαίνει λοιπόν; Γιὰ νὰ σωφρονιστοῦν οἱ ἄλλοι, ἐγὼ τιμωροῦμαι; Ὄχι, ἀλλὰ μέσα στὸ ὄνειρο, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ μιλήσει μὲ σαφήνεια, εἶπε, *«Γιὰ νὰ μάθουν οἱ ἄνθρωποι»*· ἐνῷ ὁ Δανιὴλ λέει, *«Μέχρις ὅτου ἐσὺ ἀναγνωρίσεις ὅτι ὁ Ὕψιστος εἶναι ὁ ἀπόλυτος κυρίαρχος κάθε ἀνθρώπινης βασιλείας, καὶ σὲ ὅποιον θελήσει θὰ τοῦ τὴν δώσει»*. Κατάλαβες τώρα πῶς ἐδῶ κάνει μάθημα περὶ ταπεινοφροσύνης; Ἀλλὰ μέσα μὲν στὸ ὄνειρο, λέει ὁ Δανιήλ, αὐτὸ εἶναι τὸ φάρμακο· ἐγὼ ὅμως σοῦ ὑποδεικνύω καὶ ἄλλο. Ὅπως ἀκριβῶς ὅταν ἕνας ἄρχοντας ὀργίζεται, ὁ ἴδιος ὁ ἄρχοντας δὲν πρόκειται νὰ πεῖ τίποτε, ἀλλὰ κάποιος ἀπὸ τοὺς δικούς του ἀνθρώπους θὰ πάει στὸν ὑπεύθυνο καὶ θὰ τοῦ πεῖ· *«Πρέπει νὰ κάμεις αὐτό»*, καὶ *«Πρέπει νὰ πληρώσεις πρόστιμο»*, καὶ πολλὲς φορὲς θὰ τοῦ πεῖ· *«Μὲ αὐτὸν τὸ τρόπο μποροῦμε νὰ σὲ γλιτώσουμε ἀπὸ τιμωρίες ποὺ πρόκειται νὰ ἔρθουν καταπάνω σου»*, (τὸ ἴδιο συμβαινει καὶ ἐδῶ).

«Καὶ ἐνῷ βρισκόταν ὁ λόγος αὐτὸς ἀκόμη στὸ στόμα τοῦ βασιλιά, ἦρθε φωνὴ ἀπὸ τὸν οὐρανό: Σὲ σένα, βασιλιὰ Ναβουχοδονόσορα, ἀπευθύνεται ὁ λόγος αὐτός· ἡ βασιλεία σου πέρασε,

σοῦ ἀφαιρέθηκε. Θὰ σὲ ἐκδιώξουν ἀπὸ τὴν κοινωνία τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ κατοικία σου θὰ εἶναι ἀνάμεσα στὰ θηρία τὰ ἄγρια. Θὰ σὲ τρέφουν μὲ χορτάρι, σὰν τὸ βόδι, καὶ θὰ περάσουν ἑπτὰ χρονικὲς περίοδοι ἐπάνω σου, μέχρις ὅτου μάθεις ὅτι ὁ Ὕψιστος εἶναι ὁ ἀπόλυτος κυρίαρχος κάθε ἀνθρώπινης βασιλείας καὶ αὐτὸς σὲ ὅποιον θέλει θὰ παραδώσει τὴν βασιλεία τοῦ κόσμου. Ἐκείνη τὴν στιγμὴ ἀκριβῶς ἐκπληρώθηκε γιὰ τὸν Ναβουχοδονόσορ ἡ προφητεία (καὶ ἔχασε τὰ λογικά του)· *διώχτηκε ἀπὸ τὴν κοινωνία τῶν ἀνθρώπων, ἔτρωγε χορτάρι σὰν τὸ βόδι καὶ ἡ δροσιὰ τοῦ οὐρανοῦ ἔβρεχε τὸ σῶμα του, ἕως ὅτου οἱ τρίχες του μεγάλωσαν σὰν τὶς τρίχες τῶν λιονταριῶν, καὶ τὰ νύχια του ἔγιναν σὰν τὰ νύχια τῶν ἁρπακτικῶν ὀρνέων».*

Πρόσεξε τὴν ἀπόφαση ποὺ στέλνεται στὸν Ναβουχοδονόσορα ἀπὸ τὸν οὐρανό. Καὶ τὰ λεγόμενα γι᾽ αὐτὸν βρῆκαν τὴν πραγματοποίησή τους. Ξέχασες, λέει, τὴν ἀνθρώπινη εὐγένεια καὶ κατέπεσες πρὸς τὴν ἀτιμία τῶν θηρίων. Τίποτε δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρξει ἀτιμότερο ἀπὸ αὐτό, οὔτε ἐὰν τὸν ἔκανε φτωχὸ ἢ δεσμώτη ἢ κάτι ἄλλο παρόμοιο μὲ αὐτά. Διότι μὲ κανέναν τρόπο δὲν θὰ ξερίζωνε μέσα ἀπ᾽ αὐτὸν τὴν φυσικὴ εὐγένειά του, οὔτε θὰ μετέβαλε τὸ σῶμα του πρὸς τὴν φύση τοῦ θηρίου, ἀλλ᾽ ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖο διαφέρει ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα, αὐτὸ θὰ τὸ ἀντικαταστοῦσε μὲ τὴν θηριωδία. Γιὰ ποιό λόγο λοιπόν; Γιὰ νὰ διδαχτοῦν καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἀπὸ τὴν τροφή του, ἀπὸ τὴν ὅλη ἐμφάνισή του. Καὶ τί διδασκόμαστε ἀπ᾽ αὐτά, ἔστω καὶ ἂν ἀκόμα δὲν συμβαίνουν σ᾽ ἐμᾶς αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν στὰ ζῶα, ὅταν ἐκτραποῦμε καὶ κυριευθοῦμε ἀπὸ τὴν περηφάνια ἢ ἀπὸ τὸ πάθος τῶν θηρίων; Πόσοι σήμερα κατ᾽ ἀναλογίαν μὲ τὸν Ναβουχοδονόσορα ἐκεῖνον ἔχουν διάνοια θηρίου καὶ ἐνεργοῦν ὅπως αὐτά; Ἄκουσε λοιπὸν τὸν Ἰωάννη ποὺ λέει· *«φίδια, γεννήματα τῶν ἐχιδνῶν»* (Ματθ. 23,33 καὶ 3,7)· ἐπίσης καὶ ἄλλον προφήτη ποὺ λέει· *«Ἵπποι θηλυμανεῖς ἔγιναν· ὁ καθένας τους χλιμίντριζε σὰν ἵππος γιὰ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον του»* (Ἱερ. 5, 8) καὶ ἄλλον πάλι ποὺ λέει· *«Ὅλοι*

εἶναι σὰν σκύλοι ἄφωνοι ποὺ δὲν μποροῦν νὰ γαυγίσουν» (Ἡσ. 56,10)· καὶ ἄλλον πάλι ἄκουσε ποὺ τοὺς ὀνομάζει ἀλεποῦδες (Ἰεζ. 13,4), καθὼς καὶ ἄλλον ποὺ τοὺς ἀποκαλεῖ δράκοντες καὶ βασιλίσκους (Πρβλ. Δαν. 32,3 καὶ Ἡσ. 27,1). Πολὺ χειρότερο εἶναι ἐνῷ βρισκόμαστε σ᾽ αὐτὴν τὴ ζωὴ νὰ γινόμαστε σὰν τὰ θηρία, παρὰ ἂν πάθουμε ἐκεῖνα ποὺ ἔπαθε ὁ Ναβουχοδονόσορ. Διότι ἐκεῖνος μὲν δὲν πάθαινε κανένα κακὸ στὴν ψυχή του, ἐμεῖς ὅμως συγκεντρώνοντας τόσα ἀμέτρητα ἁμαρτήματα, σὲ πόσο χειρότερη, ὅπως λέχθηκε, θέση βρισκόμαστε καὶ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἀκόμα αὐτή. Οἱ ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας σοφοὶ μετέτρεψαν τοὺς ἀνθρώπους σὲ θηρία.

4. Ἀλλὰ ἂς δοῦμε πῶς τὸ ἔκαμαν αὐτό; Ἐκεῖνα μὲν εἶναι μῦθος, ἐνῷ αὐτὰ ἀληθινά. Γιὰ ποιό λόγο λοιπὸν τοὺς μετέβαλαν σὲ θηρία; Γιὰ κανένα· ἡ Γραφὴ ὅμως ἐδῶ λέει καὶ τὴν αἰτία· *«Γιὰ νὰ γνωρίσουν ὅλοι ὅτι ὁ Ὕψιστος εἶναι ὁ ἐξουσιαστὴς τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων»*. Βλέπεις πῶς τὰ πάντα εἶναι δυνατὰ γιὰ τὸν Θεό; Πῶς καὶ ἀπὸ ἀνθρώπους μπορεῖ νὰ δημιουργήσει θηρία καὶ τὴν διάνοια αὐτῶν νὰ μεταβάλει; Σκέψου τί πρᾶγμα ἦταν τὸ νὰ βλέπει κανεὶς νὰ ζεῖ καὶ νὰ τρέφεται μαζὶ μὲ τὰ θηρία καὶ νὰ εἶναι γυμνὸς ἐκεῖνος ποὺ πρὶν ἀπ᾽ αὐτὸ ζοῦσε μέσα σὲ τόση λαμπρότητα. Διότι βέβαια δὲν μετέβαλε τὴ μορφή του, καθόσον αὐτὸ δὲν θὰ ἦταν φρικτό. Ὅταν λέει ὅτι ἔλαβε καρδιὰ θηρίου, δὲν ἐννοεῖ ὅτι ἔπαθε σύγχυση καὶ παραφροσύνη ὁ νοῦς του, ἀλλὰ ὅτι, συνέχισε νὰ ἔχει ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ ἐπομένως αἰσθανόταν τὰ πράγματα. Δὲν θὰ ἦταν δυνατό, ἂν μεταμορφωνόταν σὲ θηρίο, νὰ αἰσθανόταν ἐκεῖνα που συνέβαιναν. Καὶ τί σημαίνει λοιπὸν *«ὅτι δόθηκε καρδιὰ θηρίου σ᾽ αὐτόν»*; (Δαν. 4,13). Ὅτι ἐξαγριώθηκε καὶ δὲν ἤθελε νὰ ζεῖ μαζὶ μὲ ἀνθρώπους ἢ ὅτι φοβόταν νὰ ζεῖ μαζὶ μὲ ἀνθρώπους ἢ ὅτι θεωροῦσε τοὺς ἀνθρώπους σὰν τὰ θηρία. Τί θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρξει ἀνώτερο ἀπὸ ἐκεῖνον πρὶν ἀπ᾽ αὐτό; Καὶ τί ταπεινότερο ἀπ᾽ αὐτὸν τώρα ποὺ βρισκόταν σ᾽ αὐτὴν τὴν κατάσταση;

«Καὶ διώχθηκε ἀπὸ τὴν κοινωνία τῶν ἀνθρώπων» (Δαν. 4,30). Πουθενὰ ἡ δύναμή του δὲν εἶχε ἰσχύ. Δὲν ἦταν σαρκοφάγο θηρίο, ἀλλὰ ἔτρωγε χόρτο καὶ παρουσίαζε τὴν εἰκόνα τοῦ ἄνευ λογικῆς ζώου. Γιὰ νὰ τὸ πιστέψεις, λέει· διότι θὰ τρῶς τὸ χόρτο σὰν φυσικὴ τροφή. Πῶς δὲν τὸν ἔφαγαν τὰ θηρία; Πῶς κατόρθωσε νὰ διαθρέψει καὶ νὰ συντηρήσει τὸ σῶμα του; Πῶς δὲν πέθανε; Διότι δὲν ἦταν λίγος ὁ χρόνος. Περιφερόταν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ γινόταν γιὰ ὅλους παράδειγμα ταπεινοφροσύνης, φέροντας ἐπάνω του τὰ γνωρίσματα τῆς τιμωρίας, ὅπως ἀκριβῶς ὁ κακοποιὸς ἔχει ἐπάνω του τὰ στίγματα τῆς καταδίκης του. Καὶ ὅμως, ἴσως θὰ μποροῦσε νὰ πεῖ κάποιος, προτιμότερο θὰ ἦταν νὰ ζοῦσε μαζὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ τὸ πάθαινε αὐτό· ναί, ἀλλὰ αὐτὸ ἔγινε γιὰ ν᾽ αὐξηθεῖ ἡ τιμωρία πρὸς αὐτόν. Διότι ὁ σωφρονισμὸς γιὰ τοὺς ἄλλους ἦταν ὁ ἴδιος, ἀφοῦ ὅλοι μιλοῦσαν καὶ διηγοῦνταν τὰ ὅσα συνέβαιναν σ᾽ αὐτόν, καὶ ἴσως ἦταν μεγαλύτερος βλέποντάς τον νὰ ζεῖ ἔξω ἀπὸ τὴν κοινωνία τῶν ἀνθρώπων· ἀλλὰ τὸ νὰ τὸ ἔβλεπε κανεὶς αὐτὸ ἦταν πολὺ πιὸ φοβερό. Καὶ οὔτε ὁ χρόνος ἦταν λίγος, ἀλλὰ εἶχε διάρκεια ἑφτὰ χρονικὲς περιόδους. Διότι λέει *«Ἑφτὰ ἐποχὲς θὰ διαδεχθοῦν ἡ μία τὴν ἄλλη»* (Δαν. 4, 22)· δηλαδὴ τρία καὶ μισὸ χρόνια.

«Καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν αὐτῶν», λέει, *«ἐγὼ ὁ Ναβουχοδονόσορ ὕψωσα τὰ μάτια μου πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ ξαναῆρθε τὸ λογικό σὲ μένα. Καὶ εὐχαρίστησα τότε τὸν Ὕψιστο καὶ ὑμνολόγησα καὶ δόξασα ἐκεῖνον ποὺ ζεῖ στοὺς αἰῶνες, διότι ἡ ἐξουσία του πράγματι εἶναι αἰώνια καὶ ἡ βασιλεία του φθάνει σ᾽ ὅλες τὶς γενεὲς τῶν ἀνθρώπων. Καὶ σκέφθηκα καὶ εἶπα ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ποὺ κατοικοῦν στὴ γῆ, εἶναι ἕνα τίποτα μπροστά του. Καὶ σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά του ἐκδηλώνει τὴν ἐνέργειά του, τόσο στὶς οὐράνιες δυνάμεις, ὅσο καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ κατοικοῦν στὴ γῆ. Καὶ δὲν ὑπάρχει κανένας ποὺ θὰ μπορέσει νὰ προβάλει ἀντίσταση στὸ παντοδύναμο χέρι του καὶ νὰ πεῖ πρὸς αὐτόν· Τί ἔκανες;»*.

«Τὰ μάτια μου», λέει, *«τὰ ὕψωσα πρὸς τὸν οὐρανό»*. Δηλαδὴ προσῆλθε καὶ προσευχήθηκε στὸν Θεὸ καὶ ζήτησε ἀπὸ ἐκεῖνον τὴν βοήθειά του. Ἂν καὶ βέβαια δὲν πίστευε ὅτι θὰ εἰσακουσθεῖ, ἐπειδὴ συμπληρώθηκε ὁ χρόνος. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἦταν στὸ χέρι του νὰ μὴν ἀφήσει τὰ πράγματα νὰ λάβουν αὐτὴ τὴν ἐξέλιξη, ἔτσι ἐὰν θὰ παρέμενε ἀδιόρθωτος, ἀφοῦ συμπληρώθηκε ὁ χρόνος τῆς προφητείας, δὲν θὰ παρεῖχε σ᾽ αὐτὸν ὁ ὁρισμὸς καμμιὰ ὠφέλεια. Διότι ἡ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ δὲν ἐκδίδεται κατ᾽ ἀνάγκη, ἀλλ᾽ ἀνάλογα μὲ τὴν δική μας συμπεριφορὰ καὶ ἐνέργεια. Ἔτσι καὶ ὁ Δανιήλ, ἂν καὶ συμπληρώθηκε ὁ χρόνος, πολὺ σωστὰ προσεύχεται, μὴν τυχὸν καί, ἀφοῦ πραγματοποιηθεῖ τὸ κακὸ αὐτό, προστεθεῖ πάλι καὶ ἄλλο. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς γίνεται αὐτὸ ἀπὸ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο, ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ Ἐζεκία (Δ΄ Βασ. κεφ. 20), ἔτσι φυσικὸ εἶναι νὰ γίνεται καὶ πρὸς τιμωρία τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἀκριβῶς συνέβη καὶ στὴν περίπτωση τῶν Ἰουδαίων· ἤθελε ἀμέσως νὰ ἐπιστρέψουν αὐτοὶ στὴν Παλαιστίνη, ἐκεῖνοι ὅμως ἔγιναν αἰτία νὰ προστεθοῦν σαράντα χρόνια ἐξ αἰτίας τῆς παρανομίας τους. Πρόσεξε τώρα αὐτὸν ποὺ καταφεύγει στὸν Θεό. Διότι, λέει, ἔστρεψα τὸ βλέμμα μου πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ ἔγινα πάλι ἄνθρωπος.

«Καὶ ἐπέστρεψε σ᾽ ἐμένα ἡ προηγούμενη μορφή μου». Ὅπως ἀκριβῶς ἡ μορφή του ἄλλαξε καὶ ἔχασε τὴν ἀνθρωπιά της, δὲν μεταβλήθηκε ὅμως σὲ θηρίο, ἔτσι καὶ τὸ λογικό του. Καὶ τί ἔκανε; *«Ὑμνολόγησα»*, λέει, *«καὶ δόξασα τὸν Θεό»*. Τί ἀποδεικνύει αὐτό; *«Τὸν Ὕψιστο»*, λέει, *«εὐχαρίστησα καὶ ὑμνολόγησα καὶ δόξασα ἐκεῖνον ποὺ ζεῖ στοὺς αἰῶνες»*. Πράγματι τίποτε δὲν θεωροῦν οἱ ἄνθρωποι περισσότερο ἄξιο τοῦ Θεοῦ, ὅσο τὴν αἰώνια ὕπαρξή του. *«Διότι ἡ ἐξουσία του»*, λέει, *«εἶναι ἐξουσία αἰώνια καὶ ἡ βασιλεία του ἐπεκτείνεται σ᾽ ὅλες τὶς γενεὲς τῶν ἀνθρώπων»*. Ἐπειδὴ ὡς πρὸς αὐτὸ πρὸ πάντων ὁ ἄνθρωπος διαφέρει ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ αὐτὸ ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἀξιομακάριστο. *«Διότι ἡ ἐξουσία του»*, λέει, *«εἶναι ἐξουσία αἰώνια»*, διαρκεῖ δηλαδὴ ὅλον τὸν χρόνο.

Χωρὶς τροφή, λέει, μὲ ἔθρεψε· χωρὶς ἐνδύματα, χωρὶς ὅλα τὰ ἄλλα, δὲν ἔπαθε καμμιὰ βλάβη τὸ σῶμα μου. Σκέψου τί λογῆς ἦταν ὅταν ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴν ἐρημιὰ στὰ ἀνάκτορά του.

Πράγματι, λέει, *«κατ᾽ αὐτὸν τὸν χρόνο ἀποκαταστάθηκαν τὰ λογικά μου καὶ ἐπέστρεψα στὴ δόξα τῆς βασιλείας μου. Ἡ μορφὴ καὶ ὅλη ἡ ἐμφάνισή μου ἀποκαταστάθηκαν, οἱ ἄρχοντές μου καὶ οἱ μεγιστᾶνες μου μὲ ἀναζήτησαν καὶ πάλι, ἡ βασιλεία μου ἰσχυροποιήθηκε καὶ προστέθηκε περισσότερη δόξα σὲ μένα»* (Δαν. 4, 33).

«Καὶ μὲ ἀναζήτησαν», λέει, *«οἱ μεγιστᾶνες μου»*, ἐκεῖνοι δηλαδὴ ποὺ μὲ ἔδιωξαν, ὅταν ἤμουν κυρίαρχος καὶ βασιλιάς. Ἀλλ᾽ αὐτὸ ἔγινε ἐξ αἰτίας τῆς προσταγῆς τοῦ Θεοῦ. Διότι γι᾽ αὐτὸ ὁρίζεται χρόνος ἀπὸ πρίν, γιὰ νὰ μὴ νομίσεις ὅτι τὸ κάθε τὶ γίνεται στὴν τύχη.

5. *«Καὶ ἡ βασιλεία του ἐπεκτείνεται σ᾽ ὅλες τὶς γενεὲς τῶν ἀνθρώπων, ὅλοι δὲ οἱ ἄνθρωποι ποὺ κατοικοῦν στὴ γῆ εἶναι μπροστά του σὰν ἕνα τίποτα»*. Πράγματι, ἐὰν ἐγώ, ποὺ εἶμαι ἐξουσιαστὴς ὅλων τῶν ἀνθρώπων τῆς αὐτοκρατορίας μου, θεωρήθηκα σὰν ἕνα τίποτα, πολὺ περισσότερο ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι. Διότι, ἐκεῖνος ποὺ ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὴ βασιλεία του τὸν τόσο ἰσχυρό, μὲ πολὺ περισσότερη εὐκολία θ᾽ ἀπομακρύνει τοὺς ὑπηκόους.

«Καὶ σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά του ἐκδηλώνει τὴν ἐνέργειά του τόσο πρὸς τὶς οὐράνιες δυνάμεις, ὅσο καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς». Λέγοντας τὸ *«ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θεωροῦνται μπροστά του σὰν ἕνα τίποτα»*, δὲν σημαίνει ὅτι περιφρονεῖ τοὺς ἀνθρώπους, μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη, ἀλλὰ ὅτι εἶναι ἰσχυρὸς καὶ τοὺς ὁδηγεῖ ὅπως αὐτὸς θέλει. Αὐτὸ βέβαια τὸ δηλώνει καὶ αὐτὸ ποὺ λέει στὴν συνέχεια· *«Καὶ σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά του ἐκδηλώνει τὴν ἐνέργειά του τόσο πρὸς τὶς οὐράνιες δυνάμεις, ὅσο καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς»*.Ἔστω λοιπὸν ὅτι γιὰ μὲν τὴν γῆ γνωρίζεις ὅτι ὑποτάσσεται καὶ ὑπακούει σ᾽ αὐτόν, γιὰ τὶς οὐράνιες δυνάμεις ἀπὸ ποῦ τὸ γνωρίζεις; Ἀπὸ τὸ ὄνειρο. Αὐτὸς πρόσταξε. Οἱ ἄλλοι πῶς τὸν ὑπάκουσαν; Μέσα ἀπὸ τὴν φωτιὰ τοῦ καμινιοῦ.

«Καὶ δὲν ὑπάρχει κανένας ποὺ θὰ μπορέσει ν᾽ ἀντισταθεῖ στὸ παντοδύναμο χέρι αὐτοῦ καὶ νὰ πεῖ σ᾽ αὐτόν· Τί ἔκαμες;». Ὄχι μόνο, λέει, δὲν θ᾽ ἀντισταθεῖ, ἀλλ᾽ οὔτε κἂν λέξη δὲν θὰ τολμήσει νὰ τοῦ πεῖ. Ὅλα αὐτὸς τὰ ἐξουσιάζει, τὰ πάντα αὐτὸς εἶναι.

«Κατ᾽ αὐτὸν τὸν καιρό», λέει, *«ἀποκαταστάθηκαν τὰ λογικά μου». «Κατ᾽ αὐτὸν τὸν καιρό»*· ποιόν; Κατ᾽ αὐτὸν ποὺ ὁρίστηκε ἀπὸ τὸν Θεό. Ἀπὸ ποῦ παρακινούμενοι τὸν ἐπανέφεραν στὴν βασιλεία; Διότι ἐκεῖνοι ποὺ τὸν ἐξεδίωξαν, ἐνῷ ἦταν τόσο ἰσχυρός, πῶς τὸν ἐπανέφεραν, ὅταν ἔγινε ἀνίσχυρος;

«Καὶ ἐπανῆλθα στὴν δόξα τῆς βασιλείας μου· ἡ μορφή μου καὶ ἡ ὅλη ἐμφάνισή μου ἀποκαταστάθηκαν· οἱ ἄρχοντές μου καὶ οἱ μεγιστᾶνες μου μὲ ἀναζητοῦσαν· ἡ βασιλεία μου ἔγινε πάλι πανίσχυρη καὶ προστέθηκε περισσότερη δόξα σὲ μένα». Βλέπεις πῶς μπορεῖ καὶ νὰ ἐγκαταστήσει τὴν βασιλεία καὶ νὰ τὴν καταργήσει; Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ πιστέψεις σ᾽ αὐτὰ ἐξ αἰτίας τῶν προηγουμένων, ἀλλὰ ἐπειδὴ τὰ ἀγνόησες, ὁ Θεὸς κατάργησε τὴν βασιλεία σου, ἀλλὰ καὶ πάλι τὴν ἐπανέφερε.

«Τώρα λοιπὸν ἐγὼ ὁ Ναβουχοδονόσορ ὑμνολογῶ καὶ ἐξυμνῶ καὶ δοξάζω τὸν βασιλιὰ τοῦ οὐρανοῦ, διότι ὅλα τὰ ἔργα του εἶναι ἀληθινά, οἱ δρόμοι του δίκαιοι, καὶ μπορεῖ νὰ ταπεινώσει ὅλους ὅσους πορεύονται μὲ περηφάνια στὴν ζωή τους» (Δαν. 4, 34).

Δὲν εἶπε, ταπεινώνει, γιὰ νὰ σοῦ δείξει καὶ τὴν μακροθυμία του καὶ γιὰ νὰ μάθεις ὅτι δὲν τὸ κάνει ἀπὸ ἀδυναμία, ἀλλὰ ταπεινώνοντας τὸν ἕνα σωφρονίζει τοὺς ἄλλους. Εἶδες δύναμη; Εἶδες δικαιοσύνη; Εἶδες φιλανθρωπία; Εἶδες τὰ λόγια αὐτὰ ποὺ λέγονται ἀπὸ βάρβαρο στόμα; Ποιός θὰ μποροῦσε νὰ φιλοσοφήσει κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπο; Ἐκεῖνοι ποὺ διδάσκονταν ἀπὸ τοὺς προφῆτες δὲν ἔλεγαν τίποτε παρόμοιο μὲ αὐτά, ἀλλὰ τὰ ἀντίθετα. Διότι, λέει, *«Ὁ Κύριος οὔτε τὸ καλὸ θ᾽ ἀμείψει, οὔτε τὸ κακὸ θὰ τιμωρήσει»* (Σοφ. 1, 12). Καὶ πάλι· *«Μὲ τὴ δική μας δύναμη δὲν ἐπικρατήσαμε ἐπὶ τῶν*

ἄλλων;» (Ἀμὼς 6, 14). Καὶ *«ὁ καθένας ποὺ πράττει τὸ κακὸ βρίσκει καλὸ ἀπὸ τὸν Κύριο, καὶ μὲ αὐτοὺς εὐαρεστεῖται αὐτὸς»* (Μαλ. 2, 17). Καὶ *«ποιό τὸ ὄφελος ποὺ δουλέψαμε στὸν Κύριο;»* (Μαλ. 3, 14). Εἶδες σατανικὰ διδάγματα στὴν Παλαιστίνη; Εἶδες προφητικὴ φιλοσοφία στὴν χώρα τοῦ βαρβάρου; Αὐτὰ ἦσαν προτυπώσεις τῆς χάριτος ποὺ ἐπρόκειτο νὰ δοθεῖ στοὺς εἰδωλολάτρες, τὸ ὅτι δηλαδὴ μποροῦσαν οἱ εἰδωλολάτρες νὰ καταλάβουν καλύτερη θέση ἀπὸ ἐκείνους.

Στὴν συνέχεια ὁ Βαλτάσαρ ὁ βασιλιάς, εὑρισκόμενος κατὰ τὴν ὥρα συμποσίου σὲ κατάσταση μέθης, προστάζει νὰ φέρουν ἐκεῖ τὰ σκεύη τοῦ ναοῦ (Δαν. 5, 2), νιώθοντας κατὰ κάποιον τρόπο περηφάνια γιὰ τὴν νίκη τοῦ πατέρα του, ἢ ἴσως καλύτερα γιὰ νὰ τὰ ἐμπαίξει, ἢ ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ἦσαν θεατὲς τῶν ὅσων συνέβησαν, ὥστε νὰ ἐξαλείψει τὸν θαυμασμὸ ποὺ ἔτρεφαν αὐτοὶ γιὰ τὸν Θεό. Καὶ αὐτὸ γινόταν ἀπὸ περηφάνια καὶ ἐξ αἰτίας τῆς μέθης.

Ἂς προφυλαγόμαστε, ἀγαπητοί, ἀπὸ τὴν μέθη. Διότι πολλὰ παράδοξα γίνονται ἐξ αἰτίας της. Ἀλλὰ καὶ μεγάλους ἄνδρες τοὺς νικᾶ ἡ μέθη· διότι ἔδωσε αὐτὴ τὴν ἐντολὴ ἀφοῦ ἤπιε τὸ κρασί. Ἐκεῖνα ποὺ ὁ πατέρας του, ἀφοῦ τὰ ἀφαίρεσε ἀπὸ τὸ ναὸ καὶ τὰ ἔφερε στὴ χώρα του, τὰ σεβάστηκε, καὶ, ἐνῶ κυρίεψε τὴν πόλη, δὲν τόλμησε νὰ χρησιμοποιήσει αὐτὰ σὲ ἀνθρώπινη ἀνάγκη, ὄχι αὐτὸς μόνο, ἀλλὰ ἐπέτρεψε νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν καὶ μεγιστάνες καὶ παλλακίδες καὶ οἱ γυναῖκες του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄.

1. «Ὁ βασιλιὰς Βαλτάσαρ ἔκαμε μεγάλο δεῖπνο σὲ χίλιους ἀπὸ τοὺς μεγιστᾶνες του καὶ τοποθετήθηκε μπροστά τους πολὺ κρασί. Πίνοντας ὁ βασιλιὰς Βαλτάσαρ καὶ εὑρισκόμενος σὲ κατάσταση εὐθυμίας εἶπε νὰ φέρουν ἐκεῖ τὰ ἀργυρὰ καὶ χρυσὰ σκεύη, τὰ ὁποῖα ὁ πατέρας του ὁ Ναβουχοδονόσορ εἶχε πάρει ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ Σολομῶντος στὴν Ἱερουσαλήμ, γιὰ νὰ πιεῖ μὲ αὐτὰ ὁ βασιλιάς, οἱ μεγιστᾶνες του, οἱ γυναῖκες του, καὶ οἱ παλλακίδες του. Καὶ ἔφεραν ἐκεῖ τὰ ἀργυρὰ καὶ χρυσὰ σκεύη, τὰ ὁποῖα ὁ πατέρας του ὁ Ναβουχοδονόσορ εἶχε πάρει ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ στὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ ἔπιναν μὲ αὐτὰ ὁ βασιλιάς, οἱ μεγιστᾶνες του, οἱ γυναῖκες του, καὶ οἱ παλλακίδες του. Ἔπιναν κρασὶ καὶ ἐξυμνοῦσαν τοὺς θεούς τους τοὺς χρυσούς, τοὺς ξύλινους, καὶ τοὺς πέτρινους» (Δαν. 5, 1-4).

Εἶδες αὐτὰ νὰ ἁρπάζονται καὶ νὰ προσκομίζονται ἐκεῖ; Ἀλλὰ πρόσεχε τὴν δύναμη αὐτῶν καὶ μετὰ τὴν ἀπόκτησή τους ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τὴν τοποθέτησή τους στὸν ναὸ τῶν εἰδώλων. Ἔστω ὅτι ἐκεῖνος εἶχε λάβει τὴν ἀπόφαση αὐτή. Γιατί γίνεται καὶ αὐτό; Ἐξ αἰτίας τῶν ἁμαρτιῶν ἐκείνων (τῶν Ἰσραηλιτῶν) ἐλήφθησαν αὐτὰ καὶ ἐκεῖνοι τιμωρήθηκαν. Ποιό τὸ τέλος καὶ μετὰ τὰ θαύματα; Πῶς ἐκεῖνοι δὲν ἔπαθαν τίποτε, παρὰ μόνο ὁ βασιλιάς; Διότι αὐτὸς ἔδωσε τὴν ἐντολὴ καὶ αὐτὸς ἦταν ὁ αἴτιος.

«Ἐξυμνοῦσαν», λέει, *«τοὺς χρυσοὺς καὶ τοὺς ἀργυροὺς θεούς»*. Γιὰ ποιό λόγο ὑπῆρχε σ᾽ αὐτοὺς αὐτὴ ἡ διαφορὰ τῶν θεῶν; Ὁ διάβολος, θέλοντας νὰ στερήσει ἀπ᾽ αὐτοὺς κάθε συγγνώμη, πολλὲς φορὲς τοὺς παρότρυνε νὰ τοὺς κάνουν ξύλινους, ὥστε νὰ μὴν μπο-

ροῦν νὰ δικαιολογηθοῦν οὔτε ἀπὸ τὴν πολυτέλεια τῆς ὕλης αὐτῶν. *«Τοὺς ἐξυμνοῦσαν»*. Πρόσεξε ὅτι πουθενὰ δὲν προηγεῖται ὁ Θεός, ἀλλ᾽ ἀκολουθεῖ. Γιὰ ποιό λόγο ἐπακολούθησε ἀμέσως ἡ τιμωρία καὶ τὴν ἴδια ἀκριβῶς ὥρα; Γιὰ νὰ μὴν καταλυθοῦν, μὲ τὴν περιφρόνηση τοῦ Θεοῦ μέσῳ τῶν σκευῶν, ὅλα ἐκεῖνα ποὺ προέκυψαν ἀπὸ τὰ προηγούμενα θαύματα, θέλησε νὰ ἐμπαίξει τοὺς ἄνδρες. Καὶ πρόσεξε τί γίνεται. Θέλησε νὰ ἐμπαίξει τὰ σκεύη, καὶ τὴν ἴδια ἀκριβῶς ὥρα ἔρχεται ἡ τιμωρία. Γιὰ ποιόν λόγο δὲν στέλνεται ὁ προφήτης γιὰ νὰ τὸν ἐπιπλήξει γιὰ ὅλα αὐτά; ἀλλὰ ἐμφανίζεται ἕνας ἀστράγαλος χεριοῦ; Γιὰ νὰ γίνει μεγαλύτερη ἡ ἔκπληξη.

«Ἀκριβῶς τὴν στιγμὴ ἐκείνη ποὺ γίνονταν αὐτὰ ἐμφανίστηκαν δάχτυλα ἀνθρώπινου χεριοῦ καὶ ἔγραψαν ἀπέναντι ἀπὸ τὴν λυχνία ἐπάνω στὸ ἀσβέστωμα τοῦ τοίχου τοῦ βασιλικοῦ ἀνακτόρου, καὶ ὁ βασιλιὰς ἔβλεπε τὰ δάχτυλα τοῦ χεριοῦ ποὺ ἔγραφαν» (Δαν. 5, 5).

Γιὰ πρόσθεσε καὶ τὸ ὅτι ἦταν βράδυ. Ἔπρεπε τὴν ὥρα ἐκείνη νὰ σταματήσει ὁ ἀναβρασμὸς ἀπὸ τὴ μέθη. Ἔπειτα ἔπρεπε νὰ μάθουν ὅλοι οἱ παραβρισκόμενοι, ὅτι τιμωροῦνται γιὰ ὅλα αὐτά. Γιατί τὴν ἴδια στιγμὴ δὲν ἔρριξε κεραυνὸ ἀπὸ τὸν οὐρανό; Μὲ σκοπὸ νὰ δοξασθεῖ καὶ πάλι ὁ δοῦλος αὐτοῦ, καὶ γιὰ ν᾽ ἀκούσει αὐτὸς γιατί τὰ παθαίνει ὅλα αὐτά. Διότι εἰσερχόμενος ὁ Δανιὴλ στὰ ἀνάκτορα, ὄχι μόνο ἑρμηνεύει τὰ ὅσα γράφτηκαν στὸν τοῖχο, ἀλλ᾽ ἀπευθύνει καὶ μακροὺς καὶ συμβουλευτικοὺς λόγους, ὄχι τόσο γιὰ νὰ ὠφελήσει αὐτόν, ὅσο τὸ νὰ κάνει τοὺς ἄλλους καλύτερους.

«Τότε ὁδηγήθηκε ὁ Δανιὴλ μπροστὰ στὸ βασιλιά, καὶ εἶπε ὁ βασιλιὰς στὸν Δανιήλ· Σὺ εἶσαι ὁ Δανιήλ, ὁ προερχόμενος ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους αἰχμαλώτους, τοὺς ὁποίους ἔφερε ἐδῶ ἀπὸ τὴν Ἰουδαία ὁ βασιλιὰς πατέρας μου;» (Δαν. 5,13).

Αὐτὰ τὰ λέει, γιὰ νὰ δημιουργήσει κατάπληξη σ᾽ αὐτὸν καὶ γιὰ νὰ τὸν ἐξαναγκάσει. Λέγοντας δέ, *«Τὸν ὁποῖο ἔφερε ὁ βασιλιὰς ὁ πατέρας μου μαζὶ μὲ τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίους»*, αὐτὰ τὰ λόγια τὰ ἔλεγε ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ του, ἐφόσον παντοῦ εἶχε τὴν ἀνάγκη τῶν αἰχμαλώτων.

2. *«Ἄκουσα γιὰ σένα, ὅτι ὑπάρχει μέσα σου ἅγιο πνεῦμα Θεοῦ, καὶ ὅτι ὑπάρχει σὲ σένα σωφροσύνη, σύνεση καὶ περίσσεια σοφία. Καὶ τώρα συγκεντρώθηκαν μπροστά μου οἱ σοφοί, οἱ μάγοι, καὶ οἱ ἀστρολόγοι Χαλδαῖοι, γιὰ νὰ διαβάσουν αὐτὰ τὰ γράμματα καὶ νὰ μοῦ γνωρίσουν τὴν ἑρμηνεία αὐτῶν, καὶ δὲν μπόρεσαν νὰ μοῦ δώσουν τὴν ἑρμηνεία τῶν γραμμάτων αὐτῶν. Ἐγὼ ὅμως ἄκουσα γιὰ σένα, ὅτι μπορεῖς νὰ ἑρμηνεύεις τὶς ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ λύνεις τὰ ἄλυτα. Καὶ τώρα ἂν μπορέσεις νὰ διαβάσεις τὴ γραφὴ αὐτὴ καὶ νὰ μοῦ γνωρίσεις τὴν ἑρμηνεία αὐτῆς, θὰ φορέσεις βασιλικὴ πορφύρα, θὰ κρεμαστεῖ τὸ χρυσὸ περιδέραιο στὸν τράχηλό σου καὶ θ᾽ ἀνακηρυχθεῖς τρίτος ἄρχοντας στὸ βασίλειό μου»* (Δαν. 5, 14-16). Ὁμολογεῖ τὴν ἧττα τῶν δικῶν του καὶ λέγει· δῶσε τὴν ἐξήγηση καὶ λάβε ἔναντι αὐτῆς αὐτά.

Ἀλλὰ πρόσεξε τὸν προφήτη, πῶς στὴν μὲν περίπτωση τοῦ πατέρα του κυριεύθηκε ἀπὸ λύπη, ἐνῷ τώρα τίποτε παρόμοιο δὲν συνέβηκε· ἀλλὰ τί λέγει; *«Τότε ἀποκρίθηκε ὁ Δανιὴλ καὶ εἶπε πρὸς τὸν βασιλιά· Τὸ δῶρο σου ἂς παραμείνει σὲ σένα καὶ τὰ ἀγαθὰ τοῦ οἴκου σου δῶσε τα σ᾽ ἄλλον· ἐγὼ θὰ διαβάσω τὴ γραφὴ αὐτὴ στὸν βασιλιὰ καὶ θὰ σοῦ γνωρίσω, βασιλιά μου, τὴν ἑρμηνεία της»* (Δαν. 5, 17). Γιὰ ποιόν λόγο παραιτεῖται ἀπὸ τὰ δῶρα; Γιὰ νὰ μάθεις ὅτι δὲν ἐξηγεῖ τὴ γραφὴ γιὰ τὰ δῶρα ἐκεῖνα. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν τὰ εἶπε αὐτὰ ὀργιζόμενος, λέει· *«Ἐγὼ ὅμως θὰ διαβάσω τὴ γραφὴ καὶ θὰ γνωρίσω στὸ βασιλιὰ τὴν ἑρμηνεία αὐτῆς»*. Βλέπεις αὐτὸν ποὺ εἶναι ἀνώτερος χρημάτων; ποὺ εἶναι ἀνώτερος τιμῆς; ποὺ δὲν ἔχει καμμιὰ ἀνάγκη ἀπὸ τὰ βασιλικὰ δῶρα; Τέτοιοι πρέπει νὰ εἶναι

ἐκεῖνοι ποὺ κηρύσσουν τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ. Γιὰ νὰ μὴ νομίσει ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὸν κέρδισε, ἢ ὅτι τὰ λεγόμενα ἀναφέρονται σὲ κάτι τὸ ἀνθρώπινο. Καὶ τί λοιπὸν λέει; Ἀποφεύγοντας νὰ ἑρμηνεύσει τὴν γραφὴ ἀπευθύνει πρὸς αὐτὸν συμβουλὴ ὑπενθυμίζοντάς του ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ὅσα συνέβησαν στὸν πατέρα του.

«Ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος χάρισε στὸν πατέρα σου τὸν Ναβουχοδονόσορα τὴν βασιλεία, τὴν μεγαλοπρέπεια, τὴν τιμὴ καὶ τὴν δόξα. Καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ ποὺ τοῦ ἔδωσε ὅλοι οἱ λαοί, οἱ φυλὲς καὶ οἱ γλῶσσες τῆς γῆς τὸν ἔτρεμαν καὶ τὸν φοβοῦνταν. Αὐτὸς ἐκείνους ποὺ ἤθελε τοὺς ταπείνωνε. Ὅταν ὅμως ἡ καρδιά του κυριεύθηκε ἀπὸ ἀλαζονεία καὶ τὸ λογικό του ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερηφάνειάς του σκληρύνθηκε ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸ θρόνο τῆς βασιλείας του, ἀφαιρέθηκε ἀπ᾽ αὐτὸν ἡ τιμή του, διώχθηκε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἡ καρδιά του ἐξομοιώθηκε μὲ τὴν τῶν ἀγρίων θηρίων, κατοικοῦσε μαζὶ μὲ τοὺς ἄγριους ὄνους, ἔτρωγε σὰν βόδι χορτάρι, καὶ βρεχόταν τὸ σῶμα του ἀπὸ τὴν δροσιὰ τοῦ οὐρανοῦ, μέχρι ποὺ ἀναγνώρισε ὅτι ὁ Θεὸς ὁ Ὕψιστος εἶναι ἐξουσιαστὴς τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ δίνει αὐτὴν σ᾽ ἐκεῖνον ποὺ θὰ θελήσει αὐτός» (Δαν. 5, 18-21).

Ἐὰν δηλαδή, λέει, ἐκεῖνος εἶναι ἀσυγχώρητος, ἐσὺ ποὺ μετὰ ἀπὸ τέτοιο παράδειγμα δὲν σωφρονίστηκες, πές μου, ποιοῦ πράγματος εἶσαι ἄξιος; Διότι οὔτε ἄγνοια μπορεῖς νὰ ἐπικαλεσθεῖς. Δὲν τὰ γνώριζες ὅλα αὐτά; Ποιούς προτιμᾶς ἀντὶ αὐτοῦ; ἐκείνους ποὺ δὲν ἀκοῦν καὶ οὔτε βλέπουν;

3. «Καὶ σύ, Βαλτάσαρ, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, δὲν ταπείνωσες τὴν καρδιά σου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Δὲν τὰ εἶχες γνωρίσει ὅλα αὐτά; Καὶ ἔδειξες ἀπέναντι στὸν Θεὸ τοῦ οὐρανοῦ ἀλαζονεία καὶ ὑψηλοφροσύνη καὶ ἔδωσες ἐντολὴ καὶ ἔφεραν μπροστά σου τὰ ἱερὰ σκεύη τοῦ ναοῦ αὐτοῦ· καὶ σύ, οἱ μεγιστᾶνες σου, οἱ γυναῖκες σου

καὶ οἱ παλλακίδες σου πίνατε κρασὶ μ᾽ αὐτά. Καὶ τοὺς ἐξύμνησες τοὺς χρυσοὺς θεούς, τοὺς ἀργυρούς, τοὺς χάλκινους, τοὺς σιδερένιους, τοὺς ξύλινους καὶ τοὺς πέτρινους, οἱ ὁποῖοι δὲν βλέπουν καὶ δὲν ἀκοῦνε καὶ δὲν καταλαβαίνουν τίποτε, καὶ τὸν Θεό, στὸ χέρι τοῦ ὁποίου βρίσκεται ἡ πνοή σου καὶ ὅλα τὰ βήματα τῆς ζωῆς σου, αὐτὸν δὲν τὸν δόξασες. Γι᾽ αὐτὸ ἀπ᾽ αὐτὸν τὸν ἴδιο στάλθηκαν δάχτυλα χεριοῦ καὶ ἔγραψαν αὐτὴ τὴ γραφή. Καὶ ἡ γραφὴ αὐτὴ ἡ γραμμένη ἐπάνω στὸν τοῖχο λέγει· Μανή, Θεκέλ, Φαρές, ἡ δὲ ἑρμηνεία τοῦ ὁράματος αὐτοῦ εἶναι ἡ ἑξῆς· "Μανὴ" σημαίνει, μέτρησε ὁ Θεὸς τὴν βασιλεία σου καὶ τὴν συμπλήρωσε. "Θεκὲλ" σημαίνει, τοποθετήθηκε ἐπάνω σὲ ζυγαριὰ καὶ βρέθηκε ἐλλιπής. "Φαρὲς" σημαίνει, διαιρέθηκε ἡ βασιλεία σου καὶ δόθηκε στοὺς Μήδους καὶ στοὺς Πέρσες» (Δαν. 5, 22-28).

Γι᾽ αὐτό, λέει, μέτρησε ὁ Θεὸς τὴν βασιλεία σου καὶ διαιρέθηκε. Καὶ αὐτὸ ἔγινε γιὰ τιμωρία, ὥστε νὰ διαιρεθεῖ καὶ νὰ μὴν εἶναι πιὰ αὐτὴ ὁλόκληρη. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγινε καὶ στὴν περίπτωση τοῦ Σολομῶντος.Ὄχι μόνον δὲν ἔλαβε τὴν βασιλεία ὁ υἱός του, ἀλλὰ καὶ διαιρέθηκε αὐτή.

Πρόσεχε τὸν Θεὸ ποὺ ἀπολογεῖται σ᾽ αὐτόν· πρόσεχε αὐτὸν ποὺ εἶναι αἴτιος γιὰ ὅλα. «*Στὰ χέρια τοῦ ὁποίου*», λέει, «*βρίσκεται ἡ ζωή σου*» (Δαν. 5, 23). Μήπως δηλαδὴ δὲν μποροῦσε ἀμέσως νὰ σὲ ἐξολοθρεύσει; Ἀλλ᾽ ὅμως ἔδειξε μακροθυμία. Ποιόν λοιπὸν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ μὴ φοβήσει ἡ τιμωρία, καὶ ὅλα αὐτὰ τὴ στιγμὴ ποὺ αὐτὴ βρισκόταν πολὺ κοντά; Εἶδες τὴν δύναμή του καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις; Ἀπὸ ποῦ, πές μου, εἶσαι ἄξιος συγγνώμης; Καὶ σὺ ποὺ εἶσαι ὁ γιὸς ἐκείνου, ὁ ἀπόγονός του, δὲν ξέρω τί νὰ πῶ, δὲν τὰ γνώριζες ὅλα αὐτά; Σὰν ἀκριβῶς σὲ δικαστήριο ἡ ἀπόφαση γράφεται καὶ αὐτὸς ἑρμηνεύει τὰ λεγόμενα. Γιὰ ποιόν λόγο σκέφτηκε αὐτὸς νὰ τιμήσει τὸν Δανιήλ; Ἐγὼ νομίζω, γιὰ νὰ μὴν κατηγορηθεῖ καὶ περιφρονηθεῖ ἀπὸ τοὺς παρόντες, περιμένοντας ἴσως νὰ βρεῖ λύση γι᾽ αὐτά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄.

1. «Καὶ ὁ βασιλιὰς τὸν διόρισε γενικὸ διοικητή (πρωθυπουργό του) *σὲ ὅλο τὸ βασίλειό του. Καὶ οἱ ἀνώτατοι διοικητὲς καὶ οἱ σατράπες ζητοῦσαν, κινούμενοι ἀπὸ φθόνο, νὰ βροῦν κάποια κατηγορία ἐναντίον τοῦ Δανιὴλ γιὰ νὰ τὸν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴ βασιλικὴ ἐξουσία ποὺ τοῦ δόθηκε. Ὅμως δὲν βρῆκαν καμμιὰ κατηγορία καὶ κανένα παράπτωμα σὲ βάρος του, διότι ἦταν πιστὸς στὸν βασιλιά»* (Δαν. 6, 3-4).

«Ἦταν ἔμπιστος», δηλαδὴ εἶχε τὴν εὔνοια τοῦ βασιλιᾶ. Ἢ *«ὅτι πιστὸς ἦταν»*, σημαίνει ὅτι εἶχε στηριγμένη τὴν ἐμπιστοσύνη του στὸν Θεὸ καὶ ἐκεῖνος διεύθυνε τὰ πάντα· ὅταν δὲ ὁ Θεὸς εἶναι ὁ κυβερνήτης, ποιά βλάβη θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ συμβεῖ; Τί λέει λοιπόν; *«Εἶπαν λοιπὸν οἱ ἀνώτατοι ἐκεῖνοι διοικητές· δὲν θὰ μπορέσουμε νὰ βροῦμε κατηγορία ἐναντίον τοῦ Δανιήλ, παρὰ μόνο κάτι ποὺ νὰ ἔχει σχέση μὲ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ του»*. Δὲν μποροῦμε, λέει, νὰ βροῦμε τίποτε ἐναντίον του. Γιατί; Μήπως αὐτὸς δὲν εἶναι ἄνθρωπος; Σὲ ὅλα ὑπῆρξε ἄπταιστος; Τὸ μέλλον εἶναι ἄγνωστο καὶ πῶς βγάζετε τὰ συμπεράσματά σας γιὰ ἐκεῖνα ποὺ πρόκειται νὰ λάβουν χώρα στὸ μέλλον; Καὶ ἡ ἀπάντησή τους εἶναι· *«Τὸ διαπιστώσαμε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα»*. *«Δὲν θὰ βροῦμε»*, λέει, *«κατηγορία ἐναντίον του παρὰ μόνο κάτι ποὺ θὰ ἔχει σχέση μὲ τοὺς νόμους καὶ τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ του»*. Καὶ ὅμως στὸ θέμα αὐτὸ εἶναι πολὺ περισσότερο ἀδύνατο νὰ τὸν πιάσουμε νὰ παρανομεῖ. Ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς τὸν πειρασμὸ γιὰ δοκιμή. Μήπως δηλαδὴ δὲν μποροῦσε νὰ ἐμποδίσει τὴν κακία ἐκείνων; Ἀλλὰ γιὰ νὰ μάθεις μὲ αὐτὸ καὶ νὰ τὸν θαυμάσεις, ὅτι δηλαδὴ δὲν φθονεῖ τὰ στεφάνια τῶν δούλων του.

«Τότε οἱ ἀνώτατοι διοικητὲς καὶ οἱ σατράπες παρουσιάστηκαν στὸν βασιλιὰ καὶ τοῦ εἶπαν· Δαρεῖε βασιλιά μας, νὰ ζήσεις στοὺς αἰῶνες. Συσκέφθηκαν καὶ συμφώνησαν ὅλοι οἱ στρατηγοί, οἱ σατράπες, οἱ ὕπατοι καὶ οἱ τοπάρχες τῆς βασιλείας σου νὰ ἐκδοθεῖ καὶ νὰ ἰσχύσει σὰν βασιλικὴ διαταγή, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἐκεῖνος ποὺ θὰ ζητήσει ἐπὶ τριάντα ἡμέρες κάτι ἀπὸ ὁποιονδήποτε θεὸ ἢ ἄνθρωπο ἐκτὸς ἀπὸ σένα, βασιλιά μας νὰ ρίχνεται στὸ λάκκο τῶν λεονταριῶν. Τώρα λοιπόν, βασιλιά μας, ἔκδωσε τὴν διαταγὴ καὶ ὑπόγραψέ την, γιὰ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ τροποποιηθεῖ ἡ ἀπόφαση τοῦ βασιλιᾶ τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν καὶ νὰ μὴ εἶναι δυνατὸ νὰ ἀκυρωθεῖ ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιο. Τότε ὁ βασιλιὰς Δαρεῖος διέταξε νὰ γραφεῖ καὶ νὰ δημοσιευθεῖ τὸ βασιλικὸ διάταγμα» (Δαν. 6, 6-9).

Πρόσεξε τί κάνουν, πῶς φρόντιζαν νὰ ἐκδοθεῖ τελείως ἀπερίσκεπτο διάταγμα. Καὶ τὸ αἴτημά τους γίνεται μὲ πολλὴ προσοχή. Διότι τὸ νὰ ποῦν, *«ὅποιος θὰ ζητήσει κάτι ἀπὸ ἀνθρώπους»*, ἀποτελοῦσε δικαιολογία; Ἀλλὰ πίστευαν ὅτι εἶχε μεθοδευθεῖ πολὺ καλὰ ἡ δικαιολογία τοῦ αἰτήματός τους μὲ τὸν σύντομο χρόνο, ποὺ ζήτησαν γιὰ νὰ ἰσχύσει τὸ διάταγμα. Ποιά ἦταν ἡ ἀφορμὴ γι᾽ αὐτό; Γιατί τὸ εἴπατε αὐτό;Ἔτσι ἀποφάσισαν, λέει. Συγκεντρώθηκαν ὅλοι καὶ ἐπικύρωσαν τὴν ἀπόφαση αὐτή, ὥστε γιὰ τριάντα ἡμέρες ἀπὸ σένα μόνο νὰ ζητοῦν ὅ,τι θέλουν. Πὼ πὼ βαρβαρικὸ αἴτημα· πὼ πὼ χάρη γεμάτη ἀπὸ μεγάλο παραλογισμό, ποὺ περιβάλλει μὲ ντροπὴ αὐτὸν ποὺ νομίζουν ὅτι τιμοῦν. Διότι, ἐὰν μὲν αὐτὸ ἦταν καλό, ἔπρεπε νὰ ἰσχύσει γιὰ πάντα, ἐὰν ὅμως εἶναι κακό, ἔπρεπε νὰ μὴν ἰσχύσει οὔτε τὶς τριάντα ἡμέρες. Πάλι ἐὰν εἶναι καλό, γιατί προβάλλετε τὸ πλῆθος; Καθόσον ἔπρεπε καὶ χωρὶς αὐτὸ νὰ δεχτεῖ, ἐὰν ὅμως εἶναι κακὸ ἔπρεπε νὰ μὴν ὑποχωροῦσε καὶ ἂν ἀκόμα τὸν προέτρεπε ὁλόκληρη ἡ οἰκουμένη. Δὲν ἀντιλήφθηκε τὸν δόλο ὁ βασιλιάς, καὶ αὐτὸ γίνεται φανερὸ ἀπὸ ὅσα λέγονται στὴν συνέχεια. Διότι ἐξέδωσε τὸ διάταγμα καὶ τὸ κατοχύρωσαν μὲ τὴν ὑπογραφή του, ὥστε νὰ μὴν μπορεῖ στὴν συνέχεια, καὶ ἂν ἀκόμα θέλει, νὰ τὸ ἀρνηθεῖ.

2. Λοιπὸν τί ἔκαμε ὁ Δανιήλ, ὅταν τὸ ἄκουσε; Δὲν ταράχτηκε, οὔτε πρόσθεσε οὔτε ἀφαίρεσε κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἔκανε. Πρόσεξε τὸν ἐνάρετο ἄντρα ποὺ πάντα ζεῖ τὴν κανονικὴ ζωή, ποὺ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὰ πάντα σὰν νά ᾽ναι κάποια εὐτελῆ ἄνθη, ποὺ βλέπει τὰ εὐχάριστα καὶ τὰ δυσάρεστα σὰν σκιές. Διότι, ἐὰν στὴν ἀρχὴ ἔμενε τόσο πολὺ ἀκατάπληκτος, πολὺ περισσότερο τώρα πού, μετὰ τὴν πείρα τῶν ἀγώνων, εἶχε φορέσει τόσα πολλὰ στεφάνια. Γιὰ ποιόν λόγο δὲν ἐπισκέφτηκε τὸν βασιλιά; Γιὰ ποιόν λόγο δὲν τὸν ἤλεγξε, ἀφοῦ εἶχε τόσο θάρρος ἀπέναντι στὸν βασιλιά; Δὲν ἤθελε νὰ τὸ κάνει αὐτὸ μὲ λόγια, ἀλλὰ μὲ ἔργα. Καὶ ἄλλωστε παντοῦ τὸν βρίσκουμε, ὅταν τὸν καλεῖ ἡ ἀνάγκη, νὰ τρέχει καὶ νὰ δίνει τὸ παρών.

«Καὶ ὁ Δανιήλ, ὅταν πληροφορήθηκε ὅτι δημοσιεύθηκε τὸ διάταγμα αὐτό, εἰσῆλθε στὴ οἰκία του, τὰ παράθυρα τοῦ ὑπερώου τῆς ὁποίας ἔβλεπαν πρὸς τὴν Ἰερουσαλήμ. Τρεῖς φορὲς τὴν ἡμέρα γονάτιζε καὶ προσευχόταν, δοξολογώντας τὸ Θεό, ὅπως ἔκαμνε καὶ κατὰ τὸν προηγούμενο χρόνο».

Γιὰ ποιόν λόγο μᾶς ἀνέφερε ὅτι τὰ παράθυρα τοῦ ὑπερώου του ἔβλεπαν πρὸς τὴν Ἰερουσαλήμ; Ποθοῦσε ὑπερβολικὰ νὰ τὴν βλέπει. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν κάποιος τρέφει ὑπερβολικὸ πόθο γιὰ τὴν ἀγαπημένη του ποὺ ἀπουσιάζει καὶ ἀγαπᾶ καὶ τοὺς δρόμους ποὺ ὁδηγοῦν πρὸς ἐκείνην, ἔτσι λοιπὸν καὶ αὐτός. Ἐπιθυμοῦσαν δὲ αὐτὴν ἄλλοι μὲν ἐξ αἰτίας τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν της, αὐτὸς ὅμως ὄχι γι᾽ αὐτό, ἀλλ᾽ ἐξ αἰτίας τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ. Διότι, τὸ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, γίνεται φανερὸ ἀπὸ τὸ ἑξῆς· δὲν θέλησε νὰ ἀνέλθει, ἀφοῦ εἶχε λάβει τέλος γι᾽ αὐτὸν τὸ ἀντικείμενο τῆς ἀγάπης του. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ἐμεῖς, ὅπως μᾶς παρέδωσαν οἱ πατέρες μας, προσευχόμαστε βλέποντας πρὸς τὴν ἀνατολή, ἀναζητώντας καὶ ἐμεῖς τὴν πόλη καὶ τὴν πατρίδα τὴν ἀρχαία· διότι ἀξίζει νὰ τὴν ἀναζητοῦμε. Πῶς, ἀφοῦ ὁ Θεὸς βρίσκεται παντοῦ, καὶ ὁ προφήτης λέει, *«Ἑτοιμάσατε τὸν δρόμο γιὰ*

ἐκεῖνον ποὺ βαδίζει πρὸς δυσμάς, τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου εἶναι Κύριος» (Ψαλμ. 67, 5), ἐμεῖς στρεφόμαστε κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς πρὸς ἀνατολάς; Διότι ἐκεῖ ἦταν κατὰ κάποιο τρόπο τὸ ἀρχαῖο ἰατρεῖο. Ἀλλὰ δὲν ἔλαβες γνώση αὐτοῦ; Τότε ἀναζήτησέ το. Μέσα σὲ αἰχμαλωσία καὶ ἐμεῖς ζούσαμε, ἀλλ᾽ αὐτὸ συνέβαινε προτοῦ νὰ ἔρθει στὸν κόσμο ὁ Χριστός. Γιὰ ποιό λόγο δὲ τρεῖς φορὲς μόνο τὴν ἡμέρα γονάτιζε καὶ προσευχόταν πρὸς τὸ Θεό; Τί λοιπόν; δὲν εἶναι αὐτὸ ἄξιο θαυμασμοῦ; Διότι ἦταν ἄνθρωπος περικυκλωμένος ἀπὸ τόσες φροντίδες καὶ δὲν μποροῦσε οὔτε στιγμὴ ν᾽ ἀναπνεύσει. Πρόσεχε δὲ ἐφαρμοζόμενη καὶ τὴν ἀποστολικὴ ἐκείνη ἐντολή. *«Νὰ προσεύχονται»*, λέει, *«σὲ κάθε τόπο, σηκώνοντας χέρια καθαρὰ»* (Α΄ Τιμ. 2,8). Καὶ ἐκεῖνο ποὺ παράγγειλε ὁ Χριστὸς νὰ κάμνομε κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς, αὐτὸ ἐφάρμοζαν ἐκεῖνοι. *«Ἀφοῦ κλείσεις»*, λέγει, *«τὴν πόρτα σου, προσευχήσου στὸν Πατέρα σου»* (Ματθ. 6, 6).

«Τότε ἀποκρίθηκαν οἱ ἄντρες ἐκεῖνοι καὶ εἶπαν στὸ βασιλιά· ὁ Δανιήλ, ποὺ εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς αἰχμαλώτους Ἰουδαίους, δὲν ὑπάκουσε στὸ πρόσταγμά σου καὶ στὸ διάταγμα ποὺ δημοσίευσες, καὶ τρεῖς φορὲς τὴν ἡμέρα ἀπευθύνει πρὸς τὸν Θεό του τὰ αἰτήματά του. Τότε ὁ βασιλιάς, μόλις ἄκουσε τὰ λόγια αὐτά, στενοχωρήθηκε πάρα πολὺ καὶ κατέβαλε μεγάλη προσπάθεια γιὰ νὰ σώσει τὸν Δανιὴλ ἀπὸ τὴν καταδίκη καὶ ἡ προσπάθειά του αὐτὴ γιὰ νὰ τὸν σώσει διήρκεσε μέχρι τὴν δύση τοῦ ἡλίου, καὶ ἐξακολούθησε ν᾽ ἀγωνίζεται γιὰ τὴν σωτηρία του. Τότε οἱ ἄντρες ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ ἀντιλήφθηκαν τὶς προσπάθειες αὐτὲς τοῦ βασιλιᾶ, λένε πρὸς τὸν βασιλιά· Ἔχε ὑπ᾽ ὄψη σου, βασιλιά μας, ὅτι τὸ διάταγμά σου, ποὺ ἀπευθυνόταν πρὸς τοὺς Μήδους καὶ τοὺς Πέρσες, δημοσιεύθηκε σὰν νόμος καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τροποποιηθεῖ, πολὺ περισσότερο δὲ ν᾽ ἀκυρωθεῖ. Τότε ὁ βασιλιὰς διέταξε καὶ ὁδήγησαν τὸν Δανιὴλ καὶ τὸν ἔριξαν στὸν λάκκο τῶν λιονταριῶν» (Δαν. 6, 13-16).

Ἴσως μερικοὶ ἀπὸ σᾶς νὰ λένε, μὰ δὲν κατόρθωσε νὰ τὸν σώσει; Καὶ βέβαια ὁ Θεὸς μποροῦσε νὰ κάνει τὸν βασιλιὰ ἰσχυρότερο, ἀλλὰ προτιμᾶ νὰ ὁδηγήσει τὸν ἀθλητὴ στὸ σκάμμα. Γνώριζε τὸ τέλος, δὲν ἀγνοοῦσε τὸ ἀποτέλεσμα. Οὔτε ὁ βασιλιὰς δὲν θὰ ἀγωνιζόταν, ἂν γνώριζε ὅτι αὐτὴ θὰ ἦταν ἡ κατάληξη· ἀλλὰ δὲν ἄντεξε. Ἀποδέχτηκε τὴν προθυμία, συμμετεῖχε στὴν ἀγωνία. Τόσο ἀγαπητὸς τοῦ ἦταν ὁ Δανιήλ· ἀλλὰ ὁ φθόνος δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ βλέπουμε οὔτε τὰ ἁπλὰ καλά, πολὺ περισσότερο νὰ βλέπουμε τέτοια θαυμάσια, καὶ οὔτε μὲ τὰ ἴδια μάτια. Δὲν πρέπει, τοῦ λένε, νὰ εἶναι τόσο χαλαρὰ τὰ πράγματα, οὔτε οἱ νόμοι ποὺ ἔχουμε νὰ θεωροῦνται ἀβέβαιοι. Τότε ὅλο τὸ ἔθνος καθυβρίζεται. Ἔτσι βάζουν τὸν Δανιὴλ στὸν λάκκο καὶ τοποθετοῦν ἀπὸ πάνω τὸν λίθο.

«Καὶ εἶπε ὁ βασιλιὰς στὸν Δανιήλ· “Ὁ Θεός σου, τὸν ὁποῖο λατρεύεις πάντοτε μὲ πιστότητα, αὐτὸς θὰ σὲ γλιτώσει”. Ἔφεραν ἕναν βράχο καὶ ἔφραξαν τὸ στόμιο τοῦ λάκκου, ἐνῷ ὁ βασιλιὰς τὸν σφράγισε μὲ τὸ δαχτυλίδι του καὶ μὲ τὸ δαχτυλίδι τῶν μεγιστάνων του, ὥστε νὰ μὴ γίνει καμμία εὐνοϊκὴ τροποποίηση γιὰ τὸν Δανιήλ. Ὁ βασιλιὰς καταλυπημένος ἐπέστρεψε στὸ ἀνάκτορό του καὶ ἔπεσε γιὰ ὕπνο χωρὶς νὰ δειπνήσει, καὶ δὲν τοῦ ἔφεραν καθόλου φαγητά, ἐνῷ καὶ ὁ ὕπνος ἔφυγε ἀπὸ τὰ βλέφαρά του».

Θέλω ἐδῶ νὰ θυμηθεῖς τὸ μνῆμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἔβαλαν τὶς σφραγῖδες οἱ Ἰουδαῖοι. Ἂν δὲν εἶχε συμβεῖ αὐτό, θὰ μποροῦσαν νὰ ἰσχυριστοῦν ὅτι κατὰ φαντασία συνέβη τὸ γεγονὸς τῆς ἀναστάσεως. Ἀλλὰ παντοῦ ὅλα ὅσα κάνουν οἱ ἐχθροί μας, μεταστρέφονται ὑπέρ μας. Διότι γίνεται αὐτό, νὰ τοὺς ἀφαιρέση κάθε πρόφαση· καὶ ὁ βασιλιὰς βάζει σημάδια καὶ σφραγῖδες, γιὰ νὰ μὴν μποροῦν ἐκεῖνοι νὰ κάμουν κάτι ἀνατρεπτικὸ ἢ νὰ βγάλουν κάτι, καὶ μετὰ κατηγορήσουν τὰ λιοντάρια. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι βάζουν δικές τους σφραγῖδες, γιὰ νὰ μὴν εἶναι δυνατὸν στὸν βασιλιὰ νὰ γλιτώσει τὸν Δανιήλ, ἀλλὰ ἡ ἀπόφαση νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀδέκαστη καὶ ἀδιάβλητη. Καὶ δὲν δεί-

πνησε, λέει, ὁ βασιλιὰς οὔτε κοιμήθηκε. Βλέπεις πόσο πολὺ τὸν ἀγαπᾶ. Καὶ τί κάνει; Πρῶτα μὲν ἔδωσε θάρρος στὸν Δανιὴλ λέγοντάς του· *«Ὁ Θεὸς ποὺ λατρεύεις μὲ πιστότητα»*. Πάλι παρουσιάζει μία αἰτία δίκαιη, ποὺ μπορεῖ νὰ ἀναστηλώσει τὴν ψυχή του. Διότι εἶχε ἀκούσει ἴσως γι᾽ αὐτήν. Ἔπειτα ἔρχεται στὴν ἐξύμνηση αὐτοῦ.

«Τότε ὁ βασιλιὰς χάρηκε πάρα πολὺ γιὰ τὸ γεγονὸς αὐτὸ καὶ διέταξε νὰ βγάλουν ἀμέσως ἀπὸ τὸν λάκκο τὸν Δανιήλ. Ἀνασύρθηκε λοιπὸν ἀπὸ τὸν λάκκο ὁ Δανιὴλ καὶ δὲν βρέθηκε καμμιὰ βλάβη πάνω του, διότι ἔτρεφε μεγάλη πίστη στὸν Θεό του. Καὶ εἶπε ὁ βασιλιὰς καὶ τοῦ ἔφεραν τοὺς ἄνδρες ἐκείνους ποὺ συκοφάντησαν τὸν Δανιὴλ καὶ ρίχθηκαν αὐτοὶ στὸ λάκκο τῶν λιονταριῶν μαζὶ μὲ τὰ παιδιά τους καὶ τὶς γυναῖκες τους, καὶ προτοῦ καλὰ καλὰ νὰ φτάσουν στὸν πυθμένα τοῦ λάκκου τοὺς ἅρπαξαν τὰ λιοντάρια καὶ τοὺς καταβρόχθισαν λιανίζοντας μέχρι καὶ τὰ κόκκαλά τους» (Δαν. 6, 23-24).

Γιὰ ποιόν λόγο θανατώνονται τὰ παιδιὰ καὶ οἱ γυναῖκες; Ποιά ἁμαρτία ἔκαναν αὐτοί; Ἴσως καὶ αὐτοὶ συμμετεῖχαν στὶς ἐνέργειες ἐκείνων. Εἶδες τὴν τιμωρία τῶν κακῶν; Εἶδες τὰ βραβεῖα τῶν δικαίων; Ἀπὸ παντοῦ νὰ διδάσκεσαι, ἀπὸ παντοῦ νὰ οἰκοδομεῖσαι. Εἶδες ὅτι καὶ ἂν ἀκόμα μᾶς ἐγκαταλείπει ὁ Θεός, τὸ κάνει αὐτὸ πρὸς ὠφέλειά μας. Ὑπερίσχυσε τῆς φωτιᾶς, ὑπερίσχυσε τῶν θηρίων. Λοιπὸν μὴ ρωτᾶς, γιατί ὑπάρχουν τὰ λιοντάρια, οἱ λεοπαρδάλεις καὶ τὰ ὑπόλοιπα θηρία; Διότι σὰν κάποιοι δήμιοι στέκονται δίπλα στὸν Δανιήλ, κάνοντας αὐτὸ σὰν νὰ παρευρίσκονται σὲ κάποιο θεῖο καὶ φρικτὸ δικαστήριο· γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ δὲν τόλμησαν νὰ ξεσχίσουν τὶς πλευρὲς τοῦ δικαίου. Διότι δὲν ἄκουσαν πρόσταγμα δικαστοῦ. Μόλις ὅμως ἔρριξαν μέσα στὸν λάκκο τοὺς ἄλλους, ἐπειδὴ τὸ πρόσταξε ὁ Θεός, τοὺς κατέφαγαν.

«Καὶ τὰ κόκκαλά τους», λέει, *«τὰ λιάνισαν»*. Ποιός ἔβαλε χαλινάρια στὸ στόμα τῶν λιονταριῶν; Ποιός τὰ πρόσταξε, ἐνῶ ἡ τροφὴ

βρισκόταν δίπλα τους, νὰ ἀπέχουν ἀπ᾽ αὐτήν; Ποιός φιλόσοφος εἶναι τόσο πολὺ ἐγκρατής, ὥστε, ἐνῶ ἡ πεῖνα τὸν θερίζει καὶ ἡ λύση γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπ᾽ αὐτὴν εἶναι ἐκεῖ παροῦσα, θὰ ἤθελε νὰ μὴν ἀπαλλαχτεῖ ἀπὸ τὸ κακό; Πάλι διατάγματα ἀποστέλλονται, πάλι κήρυγμα θεῖο ἀκούγεται, πάλι ἀκολουθεῖ ἡ ἔμπρακτη ἐπιβεβαίωση τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄.

1. Κατὰ τὸ πρῶτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Βαλτάσαρ τοῦ βασιλιᾶ τῶν Χαλδαίων, ὁ Δανιὴλ εἶδε ὄνειρο καὶ θεῖα ὁράματα μὲ τὴν διάνοιά του, καθὼς κοιμόταν ἐπάνω στὸ κρεβάτι του. Καὶ κατέγραψε αὐτὸ τὸ ὄνειρό του: «Ἐγὼ ὁ Δανιὴλ εἶδα τὴν νύχτα ἕνα ὅραμα· καὶ νά τέσσερις ἄνεμοι ἀπὸ τὸν οὐρανὸ χτύπησαν καὶ ἀνατάραξαν τὴν θάλασσα τὴν μεγάλη (τὴν Μεσόγειο). *Καὶ τέσσερα μεγάλα θηρία, διαφορετικὰ τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἔβγαιναν ἀπὸ τὴν θάλασσα. Τὸ πρῶτο ἔμοιαζε μὲ λέαινα καὶ εἶχε φτερὰ σὰν τοῦ ἀετοῦ. Ἔβλεπα μὲ προσοχή, ἕως ὅτου μαδήθηκαν τὰ φτερά της, καὶ σηκώθηκε ὄρθια στὴν γῆ καὶ στάθηκε στὰ πόδια της σὰν ἄνθρωπος, καὶ τῆς δόθηκε ἀνθρώπινη καρδιά. Καὶ νά ἐμφανίστηκε ὕστερα ἕνα δεύτερο θηρίο σὰν ἀρκούδα. Καὶ στάθηκε ὄρθια γέρνοντας πρὸς τὸ ἕνα μέρος, καὶ στὸ στόμα της ἀνάμεσα στὰ δόντια της ὑπῆρχαν τρία πλευρὰ μὲ κρέας, καὶ μία φωνὴ τῆς ἔλεγε: Σήκω καὶ φάε πολλὲς σάρκες. Ἀμέσως πίσω ἀπὸ αὐτὸ τὸ θηρίο ἔβλεπα νὰ ἔρχεται ἄλλο θηρίο, ποὺ ἔμοιαζε μὲ λεοπάρδαλη. Σ' αὐτὴν καὶ στὸ ἐπάνω μέρος τοῦ σώματός της ὑπῆρχαν τέσσερις φτεροῦγες πτηνοῦ, καὶ εἶχε ἐπίσης τὸ ἴδιο θηρίο τέσσερα κεφάλια, καὶ δόθηκε στὴν λεοπάρδαλη μεγάλη ἐξουσία. Πίσω ἀπὸ αὐτὸ τὸ θηρίο εἶδα νὰ ἔρχεται ἀμέσως ἕνα ἄλλο τέταρτο φοβερὸ θηρίο ποὺ δημιουργοῦσε κατάπληξη καὶ τρόμο, καὶ ἦταν πάρα πολὺ ἰσχυρό. Τὰ δόντια του ἦσαν μεγάλα καὶ σιδερένια· κατέτρωγε καὶ λιάνιζε τὰ θύματά του, καὶ τὰ ὑπολείμματά τους τὰ καταπατοῦσε μὲ τὰ πόδια του. Τὸ θηρίο αὐτὸ ἦταν πολὺ διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ προηγούμενα θηρία, καὶ εἶχε δέκα κέρατα. Καθὼς παρατηροῦσα μὲ προ-*

σοχὴ τὰ κέρατά του, ξαφνικὰ ἕνα μικρὸ κέρατο φύτρωσε ἀνάμεσα στὰ ἄλλα. Καὶ τρία ἀπὸ τὰ δέκα προηγούμενα κέρατα ξεριζώθηκαν ἀπὸ μπροστά του. Καὶ νά φάνηκαν στὸ μικρὸ αὐτὸ κέρατο μάτια ὅμοια μὲ ἀνθρώπινα μάτια καὶ στόμα ποὺ μιλοῦσε μὲ κομπορρημοσύνη καὶ ἀλαζονεία» (Δαν. 7, 1-8).

Γιὰ ποιόν λόγο δὲν εἶπε ὅτι εἶδε γυναῖκες; Διότι ὅταν μὲν ἔπρεπε νὰ παραστήσει τιμωρία καὶ καταστροφή, παρουσίασε γυναῖκες, τώρα δὲ ποὺ πρόκειται νὰ παραστήσει βασιλεῖες, παρουσιάζει θηρία. Πρᾶγμα ἀσώματο εἶναι ἡ βασιλεία, γι᾽ αὐτὸ λοιπὸν καὶ τὸ σωματοποιεῖ. Δὲν ἔπρεπε δηλαδή; Καὶ βέβαια πολὺ καλὰ ἔκανε. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ οἱ ποιότητες αὐτῶν φαίνονται πρὸ πάντων σὲ σχέση μὲ τὰ θηρία, γι᾽ αὐτὸ χρειάσθηκε νὰ παρουσιάσει αὐτά. Θέλησε νὰ δείξει τὴν λεπτότητα μέσα στὴν ἀγριότητα, καὶ παρουσίασε τὴν λέαινα. Θέλησε νὰ δείξει τὴν νωθρότητα, καὶ παρουσίασε ἀρκούδα. Θέλησε νὰ δείξει τὴν ταχύτητα καὶ τὸ ἀνάλαφρο καὶ ἐπειδὴ ὅλοι μὲ πολέμους κατέλυσαν τὶς ἐξουσίες, γι᾽ αὐτὸ παρουσίασε τὴν λεοπάρδαλη. Καὶ πρόσεχε πῶς πολὺ σωστὰ εἶδε πρῶτα τὴν θάλασσα, δηλαδὴ ὅλη τὴν οἰκουμένη. Διότι εἶναι γεμάτη ἀπὸ τόση μεγάλη ταραχή, καὶ εἶναι τέτοια ἡ συμπεριφορά της, σὰν νὰ εἶναι γεμάτη ἀπὸ ψάρια καὶ ὄχι ἀπὸ ἀνθρώπους. Αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς διδάσκει, ὅτι δηλαδὴ ὁ παρὼν βίος εἶναι θάλασσα, λέγοντας τὰ ἑξῆς· «*Μοιάζει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μὲ δίχτυ ποὺ ρίχτηκε στὴν θάλασσα καὶ μάζεψε ψάρια ἀπὸ κάθε εἶδος*» (Ματθ. 13, 47).

«*Καὶ νά*», λέει, «*οἱ τέσσερις ἄνεμοι τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν μὲ ὁρμὴ στὴν θάλασσα τὴν μεγάλη*» (στὴν Μεσόγειο). Δείχνει ὅτι ἀπὸ αὐτὴν βγῆκαν τὰ θηρία καθὼς καὶ τὴν ταχύτητα τῆς πρόνοιας τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ἐμεῖς, ὅταν θέλουμε νὰ μιλήσουμε γιὰ ταχύτητα, ἀναφέρομε τοὺς ἀνέμους. Ἔπεσαν μὲ ὁρμὴ στὴ θάλασσα καὶ βγῆκαν, λέγει, τὰ θηρία ἀπὸ τὴ θάλασσα. Διότι οἱ ἡγέτες μας προέρχονται

μέσα ἀπὸ τὴν φύση μας τὴν ἀνθρώπινη.Ἔτσι καὶ τὸν βασιλιὰ τὸν ὀνομάζει πολλὲς φορὲς λιοντάρι, θέλοντας συγχρόνως νὰ δείξει τὸ βασιλικὸ καὶ τὸ θηριῶδες γνώρισμά του.Ἡ ἐπειδὴ ὁ μὲν ἕνας προέρχεται ἀπὸ τὴ μακρινὴ ἀνατολή, ὁ ἄλλος ἀπὸ τὸν βορρᾶ, καὶ ὁ ἄλλος ἀπὸ τὸν νότο.Ὅπως θὰ μποροῦσε νὰ πεῖ κάποιος, ἀνέτρεψαν τὴ θάλασσα, τὴν ἀνατάραξαν ἀπὸ τὸν οὐρανό. *«Τὰ ὁποῖα ἦταν διαφορετικὰ τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο».*

*«Τὸ πρῶτο ἔμοιαζε μὲ λέαινα».*Ὅπως ἀκριβῶς τὸ εἶδε στὸ ὄνειρό του· διότι δὲν ἦταν ἡ ἴδια ἡ φύση τῶν πραγμάτων. Μὲ τὰ δύο σύμβολα δείχνει τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα. Μερικοὶ λένε ὅτι γι᾽ αὐτὸ εἶναι δύο τὰ σύμβολα, ἐπειδὴ νίκησε τὸν Ἀσσύριο βασιλιά. *«Καὶ τὴν παρατηροῦσα μὲ προσοχὴ μέχρι ποὺ μαδήθηκαν τὰ φτερά της»*, δηλαδὴ ἡ ἐξουσία της, *«καὶ σηκώθηκε ὄρθια στὴν γῆ καὶ στάθηκε ἐπάνω σὲ πόδια ἀνθρώπινα, δόθηκε δὲ σ᾽ αὐτὴν καρδιὰ ἀνθρώπου»* (Δαν. 7, 4). Τὸ ζῶο αὐτὸ εἶναι πολὺ παχύ. Καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη εἶχε τὴν δύναμη τῆς ταχύτητας, ἀπὸ μὲν τὸ ἐπάνω μέρος τὴν εἶχε ἀπὸ τὰ φτερά, ἀπὸ δὲ τὸ κάτω τὴν εἶχε ἀπὸ τὰ πόδια, ἀλλ᾽ ἡ κάθε μιὰ ἀπ᾽ αὐτὲς τὶς ταχύτητες ἐξαφανίσθηκε, τὰ μὲν φτερὰ ἀφοῦ μαδήθηκαν, καὶ δὲν ξαναβγῆκαν πλέον, τὰ δὲ πόδια ἀφοῦ κατάντησαν σὲ ἀσθενέστερα, σὲ πόδια δηλαδὴ ἀνθρώπου. *«Καὶ τῆς δόθηκε καρδιὰ ἀνθρώπου»*. Διότι αὐτὸ ὑπάρχει σ᾽ ἐκεῖνο τὸ ζῶο, δηλαδὴ ἡ ὁρμητικότητα καὶ ἡ περηφάνια.Ἔγινε, λέει, ὁ βασιλιὰς ταπεινός, ἥμερος, ἥρεμος.

2. «Καὶ νὰ εἶδα ἄλλο θηρίο ποὺ ἔμοιαζε μὲ ἀρκούδα, ποὺ στάθηκε σὲ ἕνα μέρος καὶ ὑπῆρχαν μέσα στὸ στόμα της καὶ ἀνάμεσα στὰ δόντια της τρία πλευρά. Καὶ ἔλεγαν σ᾽ αὐτὴν τὰ ἑξῆς· Σήκω καὶ φάε πολλὲς σάρκες» (Δαν. 7,4).

Κατὰ τὶς ἡμέρες τῆς βασιλείας τῶν Περσῶν σημειώθηκε ἡ νωθρότητα. Στοὺς Μήδους καὶ τοὺς Πέρσες ἀναφέρονται τὰ τρία πλευρά, δηλαδὴ οἱ τόποι ἢ οἱ βασιλεῖες, τὶς ὁποῖες ἐκμηδένισε.

«Ἔλεγαν σ᾽ αὐτήν· Σήκω καὶ φάγε πολλὲς σάρκες». Διότι αὐτοὶ κυρίεψαν καὶ τὴν Βαβυλῶνα καὶ προξένησαν τὶς πολλὲς συμφορές.

«Ἔβλεπα πίσω ἀπ᾽ αὐτό, καὶ νὰ εἶδα ἄλλο θηρίο, ποὺ ἔμοιαζε μὲ λεοπάρδαλη· σ᾽ αὐτὴν ὑπῆρχαν τέσσερα φτερὰ πτηνοῦ στὸ ἐπάνω μέρος της καὶ ἔφερνε τὸ θηρίο τέσσερα κεφάλια, δόθηκε δὲ ἐξουσία σ᾽ αὐτὸ» (Δαν. 7,6).

«Ἔπειτα», λέει, *«βγῆκε ἡ λεοπάρδαλη»*· δηλαδὴ ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ βασιλιὰς τῶν Μακεδόνων, ποὺ διέσχισε σὰν πουλὶ ὁλόκληρη τὴν οἰκουμένη. Διότι τίποτε δὲν ὑπῆρξε ταχύτερο ἀπ᾽ αὐτόν, τίποτε περισσότερο εὐκίνητο ἀπ᾽ αὐτόν, ἀλλ᾽ ἦταν ὁρμητικὸς καὶ εὐκίνητος σὰν αὐτὸ τὸ θηρίο. *«Τέσσερα»*, λέει, *«φτερὰ πτηνοῦ ὑπῆρχαν ἐπάνω ἀπ᾽ αὐτήν»*. Δηλαδὴ κατέλαβε ὁλόκληρη τὴν δύναμη καὶ ἐξουσία. Διότι, ἀφοῦ διαίρεσε τοὺς Πέρσες σὲ δεκατρεῖς βασιλεῖες, ὅλους τοὺς ὑπέταξε. Εἶδες τὴν ταχύτητα αὐτοῦ; Καὶ ἀπὸ τὴν φύση τοῦ θηρίου καὶ ἀπὸ τὰ φτερά. Ὁλόκληρη τὴν οἰκουμένη διέτρεξε. *«Ὑπῆρχαν»*, λέει, *«τέσσερα κεφάλια στὸ θηρίο. Καὶ δόθηκε σ᾽ αὐτὸ ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἐξουσία»*.

Ἔπειτα ὁμιλεῖ γιὰ τὴν παρουσία τῆς τετάρτης, τὴν ποικίλη καὶ παντοειδῆ, καὶ δὲν ἔχει εἰκόνα νὰ τὴν παραβάλει· τόσες πολλὲς διαφορετικὲς μορφὲς παρουσίαζε αὐτή. Διότι ὅλες ἐκεῖνες τὶς νίκησε. Στὶς μὲν ἄλλες ἡ δύναμη προερχόταν ἀπὸ τὴν ταχύτητα, σ᾽ αὐτὸ δὲ προερχόταν ἀπὸ τὰ δόντια· διότι ἦταν σιδερένια. *«Καὶ καταπατοῦσε μὲ τὰ πόδια του τὰ ὑπολείμματα τοῦ φαγητοῦ του»*.Ἐννοεῖ τοὺς πολλοὺς πολέμους. Ποιοί ἦταν οἱ δέκα βασιλεῖς; Ποιό τὸ μικρὸ κέρατο;Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἀνάμεσα ἀπὸ μερικοὺς ἀπ᾽ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς διαφαίνεται ὁ Ἀντίχριστος.

«Ὑπῆρχαν στὸ κέρατο αὐτὸ καὶ μάτια, ὅμοια μὲ ἀνθρώπινα μάτια, καθὼς καὶ στόμα τὸ ὁποῖο μιλοῦσε κατὰ τρόπο ἀλαζονικό». Πράγματι τί θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρξει μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ στόμα ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγε· *«Αὐτὸς ποὺ ἐναντιώνεται πρὸς ὁποιον-*

δήποτε ποὺ λέγεται θεὸς ἢ ποὺ λατρεύεται σὰν θεός, ὥστε νὰ καθήσει αὐτὸς σὰν θεὸς στὸ ναὸ τοῦ Θεοῦ;» (Β΄ Θεσσ. 2, 4). Ἐὰν δὲ ὑπῆρχαν σ᾽ αὐτὸ μάτια ἀνθρώπων, μὴ ἀπορήσεις· διότι αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα μιλᾶ ἀναφέρονται σὲ ἄνθρωπο. Ἄνθρωπος εἶναι, λέει. Καὶ γιατί τὸ κέρατο εἶναι μικρὸ καὶ δὲν φαίνεται ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ εἶναι μεγάλο; Διότι ἀργότερα θὰ αὐξηθεῖ καὶ θὰ ὑπερισχύσει ὁρισμένων βασιλέων. Τί λοιπόν; Αὐτὸν δὲν τὸν διαδέχεται πλέον ἄλλη βασιλεία, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς θὰ τὸν ἐξολοθρεύσει.

3. «Παρατηροῦσα μὲ προσοχὴ μέχρι ποὺ τοποθετήθηκαν θρόνοι καὶ κάθησε ὁ Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν. Τὸ ἔνδυμά του ἦταν λευκὸ σὰν τὸ χιόνι, οἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς του ὁλόλευκες σὰν τὸ ὁλόλευκο μαλλί, ὁ θρόνος του ἦταν σὰν τὴ φλόγα τοῦ πυρὸς καὶ οἱ τροχοὶ τοῦ θρόνου του ἦταν πύρινοι ποὺ ἐξέπεμπαν φλόγες. Πύρινο ποτάμι ἔτρεχε μπροστά του. Χίλιες χιλιάδες ἀγγέλων τὸν ὑπηρετοῦσαν καὶ μύριες μυριάδες ἀγγέλων στέκονταν μπροστά του. Δικαστήριο στήθηκε καὶ τὰ βιβλία ἀνοίχθηκαν» (Δαν. 7,9-10).

Ἂς ἐντείνουμε τὴν προσοχή μας, ἀγαπητοί, διότι ὁ λόγος δὲν εἶναι γιὰ ἀσήμαντα πράγματα. *«Θρόνοι»*, λέει, *«τοποθετήθηκαν καὶ κάθησε σ᾽ αὐτὸν ὁ Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν»* (Δαν. 7,9). Ποιός εἶναι αὐτός; Ὅπως ἀκριβῶς ὅταν ἄκουσες γιὰ ἀρκούδα, δὲν σκέφτηκες γιὰ πραγματικὴ ἀρκούδα, καὶ ὅταν ἄκουσες γιὰ λέαινα δὲν ὑποπτεύτηκες αὐτό, ἀλλὰ βασιλεῖες, καθὼς καὶ ὅταν ἄκουσες γιὰ θάλασσα, δὲν σκέφτηκες ὅτι πρόκειται γιὰ τὴ θάλασσα, ἀλλὰ γιὰ τὴν οἰκουμένη, παρουσιαζόμενα ἄλλα μέσῳ ἄλλων, ἔτσι καὶ τώρα. *«Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν»* τί σημαίνει; Ἐμοιαζε μὲ κάποιον πολὺ γερασμένο. Διότι δίνει μορφὴ στὸν ἑαυτό του ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες τῶν πραγμάτων, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων κάνει τὴν ἐμφάνισή του, γιὰ νὰ δείξει ὅτι πρέπει αὐτὰ νὰ γίνονται πιστευτὰ μὲ αὐτὰ τὰ κριτήρια. Ὅπως δηλαδὴ ἀκούοντας θρόνο, δὲν σκέφτεσαι ὅτι πρόκειται γιὰ πραγματικὸ θρόνο· διότι πῶς ἀλλιῶς θὰ προσέλκυε κανεὶς τὸ

ἐνδιαφέρον τοῦ πνευματικὰ ἀνώριμου ἀνθρώπου; καθόσον καὶ σ᾽ ἄλλες περιπτώσεις παρουσιάζεται ὁπλισμένος, σ᾽ ἄλλες δὲ καὶ ματωμένος. Αὐτὸ λοιπὸν θέλει νὰ δείξει, ὅτι εἶναι καιρὸς κρίσεως.

«Τὸ ἔνδυμά του ἦταν λευκὸ σὰν τὸ χιόνι». Γιὰ ποιό λόγο; Διότι δὲν εἶναι μόνο καιρὸς κρίσεως, ἀλλὰ καὶ ἀνταποδόσεως (Ἡσ. 63, 3)· καθόσον πρέπει ὅλοι νὰ παρουσιασθοῦν μπροστὰ σ᾽ αὐτόν, διότι, λέει, *«Ἡ δίκαια κρίση του θὰ ἐξέλθει καὶ θὰ λάμψει σὰν φῶς»* (Ὠσηὲ 6,5). Στὴν συνέχεια *«θρόνοι τοποθετήθηκαν»*.Ὄχι οἱ θρόνοι γιὰ τοὺς ὁποίους λέει *«θὰ καθήσετε ἐπάνω σὲ δώδεκα θρόνους»* (Ματθ. 19,28). *«Οἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς του ἦταν λευκὲς σὰν τὸ κατάλευκο μαλλί»*. Τὸ πῦρ τίποτε δὲν κατέκαιε, ἐπειδὴ ἦταν ἥμερο. Εἶδες ὄψη καὶ μορφὴ πολιτικὴ καὶ δημαγωγική; Ὁ θρόνος προξενοῦσε φόβο, ἐπειδὴ περιβαλλόταν ἀπὸ παντοῦ μὲ φωτιά, καὶ ὄχι ἀπὸ ἁπλὴ φωτιά, ἀλλὰ ἀπὸ φωτιὰ ποὺ ἔκαιε. Διότι, γιὰ νὰ μὴ νομίσεις ὅτι ἔχει παρεμβληθεῖ ἐξ αἰτίας τῆς εἰκόνος, πρόσθεσε τὴν ἐνέργεια αὐτοῦ, λέγοντας ὄχι ἁπλῶς φωτιά, ἀλλὰ *«φωτιὰ ποὺ ἐξέπεμπε φλόγες»*.

4. *«Πύρινος ποταμὸς ἔτρεχε μπροστά του. Χίλιες χιλιάδες ἀγγέλων τὸν ὑπηρετοῦσαν καὶ μύριες μυριάδες στέκονταν μπροστά του. Δικαστήριο στήθηκε»* (Δαν. 7, 10). Δηλαδὴ γι᾽ αὐτὸ ἦρθε, γιὰ νὰ στήσει δικαστήριο. *«Καὶ βιβλία ἀνοίχτηκαν»*. Τί λές; Ὁ Θεὸς ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ βιβλία; *«Αὐτὸς ποὺ τὰ γνωρίζει ὅλα προτοῦ νὰ γίνουν;»* (Δαν. Σωσσάνα 42). *«Αὐτὸς ποὺ μόνος του ἔπλασε τὶς καρδιὲς αὐτῶν;»* (Ψαλμ. 32,15). Ὁμιλεῖ σύμφωνα μὲ τὴν συνήθεια τῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου αὐτοῦ, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ ἐμᾶς ποὺ διαβάζουμε τὰ ὑπομνήματα. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐδῶ στὰ κοσμικὰ δικαστήρια δὲν διαβάζονται μόνο γι᾽ αὐτό, γιὰ νὰ λάβει γνώση αὐτῶν ὁ ἄρχοντας, ἀλλὰ γιὰ νὰ φανεῖ ὅτι εἶναι δίκαια ἡ ἀπόφαση, ἔτσι καὶ τότε, ἂν καὶ γνωρίζει νὰ δικάζει μὲ δικαιοσύνη, ἀλλ᾽ ὅμως ἀνοίγει καὶ τὰ βιβλία. Γιὰ ποιό λόγο; Τί λὲς καὶ τί θέλεις νὰ πεῖς; Γιὰ ποιό λόγο

δὲν λέει καὶ τὶς τιμές; Τὶς εἶπε; Διότι λέγει, *«θρόνοι τοποθετήθηκαν»*· διότι ὁ Θεὸς τὶς ὅρισε καὶ αὐτές, ἐπειδὴ ὅμως δὲν ὑπακούσαμε, γι᾽ αὐτὸ ἐπιβάλλει τὴν τιμωρία καὶ τὴν κόλαση. Καὶ μήπως δὲν ἀπηύθυνε πρὸς ἐμᾶς ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ αὐτὴ τὴ διακήρυξη; *«Ἀπὸ τότε»*, λέει, *«ἄρχισε νὰ κηρύττει τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν»* (Ματθ. 4,17). Τίποτε τὸ σωματικὸ μὴ σκεφτεῖς, ἀγαπητέ, οὔτε νὰ νομίσεις ὅτι ὁ ἄπειρος Θεὸς ἔχει χωρέσει μέσα σὲ θρόνο. Διότι, ἐὰν *«μέσα στὸ χέρι του βρίσκεται ἡ γῆ μέχρι τὰ πέρατά της»* (Ψαλμ. 94, 4), ἐὰν *«τὰ ὄρη τὰ σήκωσε καὶ τὰ ζύγισε σὲ ζυγαριὰ»* (Ἡσ. 40, 12), ἐὰν *«ὅλα τὰ ἔθνη θεωροῦνται ἐνώπιόν του σὰν σάλιο καὶ τὰ πάντα ἐνώπιόν του εἶναι σὰν σκόνη»* (Ἡσ. 40, 15), καθὼς αὐτὸς λέει, ποιός τόπος θὰ μπορέσει νὰ τὸν χωρέσει ὅλον μαζί;

Ἀλλὰ τί; Δὲν συμβαίνει αὐτό, δὲν περιορίζεται μέσα σὲ θρόνο. Ἐὰν εἶχε ἔνδυμα, πῶς δὲν τὸ κατέκαψε ἡ φωτιά; Πῶς εἶναι *«Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν»*, αὐτὸς ποὺ ὑπῆρχε πρὸ πάντων τῶν αἰώνων; Πῶς εἶναι καὶ παλαιός; Διότι, λέει, *«ἐσὺ εἶσαι πάντοτε ὁ ἴδιος»* (Ψαλμ. 101,28). Πῶς λοιπὸν εἶναι παλαιός; Διότι, λέει, *«καὶ τὰ ἔτη σου δὲν θὰ τελειώσουν ποτὲ»* (Ψαλμ. 144,3). Πῶς δὲ θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ περιβάλλεται καὶ ἔνδυμα αὐτὸς ποὺ εἶναι ἄπειρος καὶ ἀσώματος; Διότι λέγει, *«ἡ μεγαλωσύνη του δὲν ἔχει τέλος»* (Ψαλμ. 144,3). Καὶ πάλι· *«Ἐὰν ἀνεβῶ στὸν οὐρανό, ἐσὺ ὑπάρχεις ἐκεῖ· ἐὰν κατεβῶ στὸν ᾅδη, εἶσαι παρὼν καὶ ἐκεῖ»* (Ψαλμ. 138, 8). Πῶς λοιπὸν περιβαλλόταν μὲ ἔνδυμα ἀνθρώπινο καὶ οὔτε αὐτὸ καιγόταν; Ἀλλὰ βέβαια καὶ πολλὰ ἄλλα μποροῦσε νὰ δεῖ ὁ προφήτης. Πῶς δὲ οἱ τρίχες βρίσκονταν μέσα στὴν φωτιὰ καὶ δὲν καίγονταν; Γι᾽ αὐτὸ λοιπὸν πρόσθεσε· *«Ὁ θρόνος αὐτοῦ ἦταν πῦρ ποὺ ἐξέπεμπε φλόγες»*. *«Καὶ ἀνοίχτηκαν τὰ βιβλία»*. Ὥστε ὁ δικαζόμενος νὰ καταδικαστεῖ ἀπὸ τὰ ὅσα ὁ ἴδιος ἔπραξε.

5. *«Στράφηκα τότε καὶ ἔβλεπα πρὸς τὸ μέρος ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀκουόταν ἡ φωνὴ τῶν μεγάλων λόγων ποὺ τοὺς ἐξεστόμιζε τὸ*

μικρὸ ἐκεῖνο κέρατο, μέχρι ποὺ φονεύθηκε τὸ θηρίο καὶ ἐξαφανίσθηκε», ἐξ αἰτίας τῆς καυχησιολογίας. Ἂν καὶ βέβαια ὁ Ἀλέξανδρος προσκύνησε τὸ Θεό. *«Καὶ τὸ σῶμα του παραδόθηκε γιὰ νὰ καεῖ στὴ φωτιά. Καὶ ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα θηρία ἀφαιρέθηκε ἡ ἐξουσία, ἀλλὰ δόθηκε σ᾽ αὐτὰ παράταση τῆς ζωῆς τους μέχρι ἕνα ὁρισμένο χρόνο»*. Ἂν καὶ τελείωσε ἡ ἐξουσία τους, ἀλλ᾽ ὅμως αὐτὸ ἔγινε (Δαν. 7, 11-12). *«Καὶ κατακάηκε τὸ θηρίο καὶ τὸ σῶμα του ρίχτηκε στὴ φωτιά»*. Δηλώνει τὴν ὁλοκληρωτικὴ καταστροφὴ καὶ ἐξαφάνιση.

«Ἔβλεπα κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ νυχτερινοῦ ὁράματος καὶ ξαφνικὰ κάποιος σὰν Υἱὸς ἀνθρώπου φάνηκε νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ μαζὶ μὲ τὰ σύννεφα». Ποιός τὰ ἀγνοεῖ αὐτά; ποιός θὰ μπορέσει νὰ τὰ παραβλέψει; Μήπως λοιπὸν αὐτά, Ἰουδαῖε, τὰ λέει ὁ Πέτρος; Μήπως ὁ Παῦλος; *«Καὶ ξαφνικά»*, λέει, *«κάποιος σὰν Υἱὸς ἀνθρώπου, φάνηκε νὰ ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἔφτασε μέχρι τὸν Παλαιὸ τῶν ἡμερῶν»*. Νά καὶ τὸ ἰσότιμο. *«Καὶ ὁδηγήθηκε ἐνώπιον αὐτοῦ»* (Δαν. 7, 13). Ὥστε ὅταν δεῖς νὰ δίνεται σ᾽ αὐτὸν ἡ βασιλεία, νὰ μὴ νομίσεις ὅτι αὐτὴ δίνεται σ᾽ αὐτὸν κατ᾽ ἀνθρώπινο τρόπο. Διότι, λέει, *«ἐρχόταν μέσα ἀπὸ τὰ σύννεφα τοῦ οὐρανοῦ»*, τὰ δὲ σύννεφα ἡ Γραφὴ συνηθίζει νὰ τὰ ἀναφέρει ἀντὶ τοῦ οὐρανοῦ.

«Καὶ παραδόθηκε σ᾽ αὐτὸν ἡ ἐξουσία, ἡ τιμὴ καὶ ἡ βασιλεία· καὶ ὅλοι οἱ λαοί, οἱ φυλὲς καὶ οἱ γλῶσσες θὰ ὑπηρετήσουν αὐτόν. Ἡ ἐξουσία αὐτοῦ θὰ εἶναι ἐξουσία αἰώνια, ποὺ δὲν θὰ τελειώσει ποτέ, καὶ ἡ βασιλεία του δὲν θὰ φθαρεῖ καὶ δὲν θὰ σβήσει ποτέ» (Δαν. 7, 14).

Τί ὑπάρχει, πές μου, σαφέστερο ἀπ᾽ αὐτό; *«Καὶ ὅλοι οἱ λαοί»*, λέει, *«καὶ οἱ φυλὲς καὶ οἱ γλῶσσες θὰ τὸν ὑπηρετήσουν»*. Πρόσεξε πῶς περιέγραψε ὁλόκληρο τὸ ἔθνος τῆς οἰκουμένης. Πρόσεξε αὐτὸν ποὺ ἔλαβε καὶ τὸ κριτήριο. Διότι, γιὰ νὰ μὴ νομίσεις ὅτι αὐτὸ περιορίζεται σὲ ὁρισμένο χρόνο, λέει· *«Ἡ ὁποία δὲν θὰ τελειώσει ποτέ, καὶ ἡ βασιλεία του δὲν θὰ φθαρεῖ καὶ δὲν θὰ σβήσει ποτέ»*, ἀλλὰ

παραμένει ἀτελείωτη. Ἐὰν δὲ ἀπιστεῖς, πίστεψε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα.

Εἶδες ἰσοτιμία αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα του; Διότι, ἐπειδὴ ἡ φανέρωσή του ἔγινε μετὰ τὸν Πατέρα, γι᾽ αὐτὸ λέει ὅτι ἦρθε μαζὶ μὲ τὰ σύννεφα· διότι ἔρχεται φερόμενος ἐπάνω στὰ σύννεφα. *«Καὶ σ᾽ αὐτὸν παραδόθηκε ἡ τιμή»*. Δηλαδὴ ἐκείνη ποὺ τὴν εἶχε καὶ προηγουμένως. *«Καὶ οἱ λαοί, οἱ φυλὲς καὶ οἱ γλῶσσες θὰ ὑπηρετήσουν αὐτόν»*. Τὴν μὲν δηλαδὴ ἐξουσία τὴν εἶχε ἀπὸ τὴν ἀρχή, τότε δὲ ἔλαβε αὐτὴν ποὺ εἶχε. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν στὴν περίπτωση τοῦ Πατέρα ἐκλαμβάνεις τὶς τρίχες καὶ τὰ ὑπόλοιπα, ἔτσι θεώρησε καὶ αὐτό. Τὸ δὲ *«δόθηκε»*, καὶ ὅσα ἄλλα παρόμοια ἀκοῦς, τίποτε τὸ ἀνθρώπινο μὴ σκεφθεῖς γιὰ τὸν Υἱό, οὔτε ταπεινό. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς βλέποντας αὐτὸν νὰ εἶναι γερασμένος, δὲν σκέφτεσαι ὅτι εἶναι γέρος, ἔτσι καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Μὴν ψάχνεις νὰ βρεῖς στὶς προφητεῖες σαφήνεια, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει σκιὰ καὶ αἰνίγματα· διότι ὅπως ἀκριβῶς στὴν περίπτωση τῆς ἀστραπῆς δὲν ζητᾶς νὰ ὑπάρχει συνεχὲς φῶς, ἀλλ᾽ ἀρκεῖ καὶ μόνο νὰ φανεῖ αὐτή.

«Ἔφριξε μέσα μου τὸ πνεῦμα μου, σᾶς τὸ βεβαιώνω ἐγὼ ὁ Δανιήλ, καὶ μὲ συντάραξαν αὐτὰ τὰ ὁράματα τῆς κεφαλῆς μου» (Δαν. 7, 15).

Πολὺ σωστὰ συνέβη αὐτὸ ἐξ αἰτίας τῆς θέας ἐκείνων ποὺ ἔβλεπε. Αὐτὸς πρῶτος καὶ μόνος βλέπει Πατέρα καὶ Υἱό, ὑπὸ μορφὴ βέβαια ὁράματος. Τί θὰ μποροῦσαν νὰ ποῦν σχετικὰ μ᾽ αὐτὸ οἱ Ἰουδαῖοι; Διότι, ἐπειδὴ ἡ παρουσία του στὸν κόσμο βρίσκεται πλέον πλησιέστερα, πολὺ σωστὰ καὶ τὰ ὁράματα παρουσιάζονται θαυμαστά.

6. «Πλησίασα τότε ἕνα ἀπὸ τὰ παραβρισκόμενα πνεύματα καὶ ζητοῦσα ἀπ᾽ αὐτὸ νὰ μάθω τὴν ἀκριβῆ σημασία ὅλων αὐτῶν. Καὶ μοῦ εἶπε τὴν ἀλήθεια, γνωρίζοντάς μου τὴν ἑρμηνεία αὐτῶν τῶν πραγμάτων» (Δαν. 7, 16).

Ἐρωτᾶ τί τέλος πάντων σημαίνουν ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, καὶ μαθαίνει ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν Ἀντίχριστο, καὶ πληροφορεῖται ὅτι πρόκειται γιὰ βασιλεία ποὺ δὲν ἔχει τέλος.

«Αὐτά», λέει, «τὰ θηρία τὰ μεγάλα εἶναι οἱ τέσσερις βασιλεῖες ποὺ θὰ ἐμφανισθοῦν ἐπάνω στὴ γῆ. Στὴ συνέχεια θὰ λάβουν τὴ βασιλεία οἱ ἅγιοι τοῦ Ὑψίστου καὶ θὰ κρατήσουν αὐτὴν αἰώνια. Ἰδιαίτερα ζήτησα ἀκριβέστερες πληροφορίες γιὰ τὸ τέταρτο θηρίο, διότι ἦταν διαφορετικὸ ἀπὸ κάθε ἄλλο θηρίο καὶ ὑπερβολικὰ φοβερό. Τὰ δόντια του ἦταν σιδερένια, τὰ νύχια του χάλκινα· ἔτρωγε καὶ χώνευε τὰ ὅσα ἔτρωγε, καταπατώντας μὲ τὰ πόδια του τὰ ὑπολείμματα τοῦ φαγητοῦ του. Ζήτησα πληροφορίες καὶ γιὰ τὰ δέκα κέρατα αὐτοῦ, ποὺ ὑπῆρχαν στὸ κεφάλι του, καὶ γιὰ τὸ ἄλλο ποὺ φύτρωσε καὶ ξερρίζωσε τὰ τρία ἀπὸ τὰ ἄλλα· ἐπίσης καὶ γιὰ τὸ κέρατο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο εἶχε μάτια ἀνθρώπου καὶ στόμα, ποὺ μιλοῦσε μὲ τρόπο ἀλαζονικό, ἡ δὲ παρουσία αὐτοῦ ἦταν περισσότερο ἐντυπωσιακὴ ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση τῶν ἄλλων κεράτων. Ἐνῷ ἔβλεπα μὲ προσοχὴ εἶδα τὸ κέρατο ἐκεῖνο ὅτι ἔκανε πόλεμο ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς νικοῦσε, μέχρι ποὺ ἦρθε ὁ Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν καὶ ἔδωσε τὴν νίκη στοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ὑψίστου, καὶ ἔτσι ἔφθασε ὁ καιρὸς καὶ κατέλαβαν τὴ βασιλεία οἱ ἅγιοι τοῦ Θεοῦ».

«Καὶ εἶπε τὸ πνεῦμα ποὺ ρώτησα τὰ ἑξῆς· Τὸ τέταρτο θηρίο θὰ εἶναι ἡ τέταρτη βασιλεία ἐπάνω στὴ γῆ, ἡ ὁποία θὰ ὑπερέχει ἀπὸ ὅλες τὶς ἄλλες βασιλεῖες καὶ θὰ κατακυριεύσει ὁλόκληρη τὴ γῆ, θὰ καταπατήσει αὐτὴν καὶ θὰ τὴν κατακόψει. Τὰ δέκα κέρατα αὐτοῦ τοῦ θηρίου συμβολίζουν τοὺς δέκα βασιλεῖς ποὺ θὰ βασιλεύσουν, πίσω δὲ ἀπὸ αὐτοὺς θὰ ἐμφανιστεῖ ἕνας ἄλλος, ὁ ὁποῖος θὰ ξεπεράσει ὅλους τοὺς προηγούμενους ὡς πρὸς τὰ κακὰ καὶ θὰ ταπεινώσει τρεῖς βασιλεῖς. Αὐτὸς θὰ ἐκστομίσει λόγια ἀλαζονικὰ πρὸς τὸν Ὕψιστο καὶ θὰ προσπαθήσει νὰ ἐξαφανίσει τοὺς ἀνθρώ-

πους του, θὰ σκεφτεῖ δὲ καὶ θὰ θελήσει νὰ ἀλλάξει τὴν ἐπικρατοῦσα κατάσταση καὶ τὸν νόμο αὐτοῦ, πρᾶγμα ποὺ θὰ τοῦ ἐπιτραπεῖ μέχρις ἕναν ὁρισμένο καιρό. Μετὰ ὅμως θὰ στηθεῖ τὸ κριτήριο τοῦ Θεοῦ καὶ θ᾽ ἀφαιρεθεῖ ἡ ἐξουσία αὐτοῦ, καὶ ὁ ἴδιος θὰ ἐξαφανισθεῖ καὶ θὰ ἐξολοθρευθεῖ ὁλοκληρωτικά. Τότε ἡ βασιλεία, ἡ ἐξουσία καὶ ἡ μεγαλωσύνη ὅλων των βασιλέων ποὺ βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ θὰ εἶναι βασιλεία αἰώνια, καὶ ὅλες οἱ ἐξουσίες θὰ ὑπηρετοῦν καὶ θὰ ὑπακούουν σ᾽ αὐτόν. Ἐδῶ τελειώνει ὁ λόγος. Τὰ ἐπιβεβαιώνω ἐγὼ ὁ Δανιήλ. Οἱ σκέψεις μου γιὰ πολὺ χρόνο μὲ συντάρασσαν καὶ ἡ μορφὴ τοῦ προσώπου μου ἀλλοιώθηκε, τὰ λόγια δὲ αὐτὰ τὰ διαφύλαξα μὲ ἀκρίβεια μέσα στὴν καρδιά μου» (Δαν. 7,17-28).

Καὶ γιὰ ποιό λόγο δὲν τὰ εἶπες, ἄνθρωπε; Ἐπειδὴ δὲν εἶχαν καμιὰ σχέση μὲ τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλ᾽ ἀντίθετα τὰ συγκάλυπτε μὲν αὐτὰ μὲ τὴν ἀσάφεια μέσα στὰ λόγια, τὰ διαφύλαξε δὲ μὲ ἀκρίβεια μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ προφήτη. Καθόσον πρὸς τὸ τέλος λέγει· *«Νὰ τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι σφραγισμένα καὶ θέλει αὐτὰ νὰ εἶναι ἀσαφῆ»* (Δαν. 12, 9). Αὐτὸ κάνει καὶ αὐτὸς μιλῶντας μὲ παραβολές. Πρόσεχε πῶς παντοῦ προβάλλει τὴ βασιλεία, γιὰ νὰ μὴ σκεφθεῖς τίποτε τὸ ἀνθρώπινο. Διότι καὶ ἂν ἀκόμα οἱ ἄνθρωποι κυρίεψαν ὁλόκληρη τὴν γῆ, ἀλλ᾽ ὅμως ὄχι γιὰ πάντα, οὔτε στὸν ἄπειρο αἰώνα. Καὶ ἂς μὴ μοῦ λέγει κάποιος, ὅτι ἐννοεῖ σύντομο χρόνο. Διότι τό, *«Οὐ παρελεύσεται»*, τί σημαίνει; καθὼς καὶ τὸ *«Οὔτε σὲ ἄλλο ἔθνος θὰ δοθεῖ»*; Καὶ πρόσεχε τὰ σχετικὰ μὲ τὸ Δαρεῖο καὶ τοὺς Μακεδόνες. Γιὰ ποιόν λόγο συμβαίνουν ὅλα αὐτά; Ἐξ αἰτίας τῶν Ἰουδαίων. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος προσκύνησε τὸ ναό, ὅπως λένε, ὅταν εἶδε τὸ βιβλίο αὐτό, καὶ οἱ Ἕλληνες θαύμασαν τὴν δύναμη τῆς προφητείας του. Γι᾽ αὐτὰ κανένας δὲν μίλησε, παρὰ μόνο αὐτός.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄.

1. Κατὰ τὸ τρίτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ βασιλιᾶ Βαλτάσαρ, εἶδα ἐγὼ ὁ Δανιὴλ ἕνα νέο ὅραμα, διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ ὅραμα ποὺ εἶχα δεῖ προηγουμένως. Ἤμουν στὰ Σοῦσα σ᾽ ἕνα φρούριο, ποὺ βρίσκεται στὴν περιοχὴ Αἰλάμμ καὶ ἐκεῖ εἶδα σὲ ὅραμα, ὅτι στεκόμουν κοντὰ στὸν ποταμὸ Οὐβάλ. Σήκωσα τὰ μάτια μου καὶ εἶδα· καὶ νά, ἕνα κριάρι στεκόταν κοντὰ στὸν ποταμὸ Οὐβάλ. Εἶχε δύο κέρατα ὑψηλά, τὸ ἕνα ψηλότερο ἀπὸ τὸ ἄλλο, κι αὐτὸ τὸ ψηλότερο ὁλοένα καὶ μεγάλωνε καὶ ὑψωνόταν. Καὶ εἶδα ὅτι τὸ κριάρι αὐτὸ χτυποῦσε μὲ τὰ κέρατά του πρὸς τὰ δυτικὰ καὶ πρὸς τὰ βόρεια καὶ πρὸς τὰ νότια. Κανένα ἀπὸ τὰ θηρία δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ προβάλει ἀντίσταση μπροστά του, κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ γλιτώσει ἀπὸ τὴν δύναμή του. Ἔκανε ὅ,τι ἤθελε καὶ ἔτσι ἀνεδείχθη ἔνδοξο καὶ μεγάλο. Ἐγὼ παρατηροῦσα μὲ πολλὴ προσοχή, καὶ νά, παρουσιάστηκε ἕνας τράγος αἰγῶν, ὁ ὁποῖος ἐρχόταν ἀπὸ τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ προχωροῦσε πάνω σὲ ὅλη τὴν γῆ, καὶ δὲν ἄγγιζε τὴν γῆ. Καὶ εἶχε ἀνάμεσα στὰ μάτια του ἕνα μεγαλοπρεπὲς περίβλεπτο κέρατο. Καὶ ἦρθε μέχρι τὸ κριάρι, ποὺ εἶχε τὰ δέκα κέρατα, τὸ ὁποῖο εἶχα δεῖ προηγουμένως νὰ στέκεται κοντὰ στὸν ποταμὸ Οὐβάλ. Ἔτρεξε ἐναντίον του μὲ ὅλη τὴν ὁρμὴ τῆς δυνάμεώς του. Τὸν εἶδα νὰ φτάνει μέχρι τὸ κριάρι, καὶ ἐξαγριώθηκε μόλις τὸ ἀντίκρισε, καὶ χτύπησε τὸ κριάρι, συνέτριψε καὶ τὰ δύο του κέρατα καὶ δὲν ὑπῆρχε πλέον δύναμη στὸ κριάρι νὰ ἀντισταθεῖ ἐναντίον τοῦ τράγου. Καὶ ὁ τράγος τὸν ἔριξε κατὰ γῆς καὶ τὸν καταπάτησε καὶ δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ τὸν γλιτώσῃ ἀπὸ αὐτόν. Ὁ τράγος αὐτὸς τῶν αἰγῶν ἔγινε μέγας καὶ

ἔνδοξος πολύ. Ἀλλὰ καθὼς ἔφτασε στὴν μεγάλη αὐτὴ δύναμη καὶ δόξα, συνετρίβη τὸ ἕνα τὸ μεγάλο κέρατό του. Τότε φύτρωσαν τέσσαρα ἀλλὰ κέρατα στὴν θέση τοῦ ἑνός, ποὺ εἶχε συντριβεῖ, καὶ εἶχαν κατεύθυνση πρὸς τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντα. Ἀπὸ ἕνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ κέρατα βγῆκε ἄλλο πολὺ δυνατὸ κέρατο, τὸ ὁποῖο μεγάλωσε ὑπερβολικὰ μὲ κατεύθυνση πρὸς τὰ νότια καὶ πρὸς τὴν ἀνατολὴ καὶ πρὸς τὴν δύναμη τὴν μεγάλη. Ὑψώθηκε μέχρι τὴν δύναμη τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἕνα μέρος ἀπὸ τὴν δύναμη τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἕνα μέρος ἀπὸ τὰ ἄστρα ἔπεσαν κάτω καὶ καταπατήθηκαν. Καὶ αὐτὸ θὰ συνεχιστεῖ, μέχρι ὁ ἀρχιστράτηγος νὰ γλιτώσει τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία. Ἐξ αἰτίας τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ ποὺ συμβολίζεται μὲ τὸ μεγάλο κέρατο ἔπαψαν οἱ προσφορὲς τῶν θυσιῶν, καὶ ὑποδουλώθηκε τὸ θυσιαστήριο σ᾽ ἐκεῖνον καὶ ὅλα τὰ ἔργα του κατευοδώθηκαν, ἐνῶ ὁ ἅγιος ναὸς θὰ ἐρημωθεῖ. Καὶ ἀντὶ γιὰ θυσία προσφέρθηκε ἁμαρτία, ἐνῷ περιφρονήθηκε ἐντελῶς καὶ ποδοπατήθηκε ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀρετή, καὶ αὐτὸς τὰ ἔκαμε αὐτὰ καὶ πέτυχε τὰ σχέδιά του. Ἄκουσα τότε ἕναν ἅγιο (ἄγγελο) νὰ μιλᾶ, καὶ ἕνας ἄλλος ἅγιος (ἄγγελος) εἶπε σ᾽ ἐκεῖνον ποὺ μιλοῦσε· «Μέχρι πότε θὰ διαρκέσει ἡ ὅραση αὐτή; Ἕως πότε θὰ παραταθεῖ ἡ κατάπαυση τῆς θυσίας καὶ θὰ παραχωρηθεῖ ἡ ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας ἐρήμωση τῆς περιοχῆς; Ἕως πότε ὁ ἅγιος ναὸς καὶ τὸ θυσιαστήριό του, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ δύναμη, θὰ καταπατοῦνται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς;» Καὶ ἐκεῖνος ἀπάντησε· «Ἕως ὅτου περάσουν διαδοχικῶς δύο χιλιάδες τριακόσια ἡμερονύκτια. Τότε θὰ καθαριστεῖ ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν βεβήλωση». Ἐγὼ ὁ Δανιὴλ ὅταν εἶδα τὸ ὅραμα, προσπαθοῦσα νὰ κατανοήσω τὴν ἑρμηνεία του, καὶ τότε στάθηκε μπροστά μου κάποιος ποὺ ἔμοιαζε μὲ ἄντρα. Καὶ ἄκουσα τὴν φωνὴ ἑνὸς ἄντρα ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ Οὐβάλ, ἡ ὁποία φωνὴ φώναξε καὶ εἶπε· «Γαβριήλ, ἐξήγησε σ᾽ αὐτὸν τὸ ὅραμα». Καὶ αὐτὸς ἦρθε καὶ στάθηκε πολὺ κοντά μου. Καὶ ὅταν μὲ πλησίασε, ἐγὼ

αἰσθάνθηκα δέος καὶ θαυμασμὸ καὶ ἔπεσα ἀμέσως πρηνὴς μὲ τὸ πρόσωπο κάτω στὴν γῆ. Καὶ ἐκεῖνος μοῦ εἶπε· «Ἄνθρωπέ μου, τὸ ὅραμα ἀποκαλύπτει τὸ τέλος τοῦ καιροῦ (τὸ τέλος τῆς βασιλείας τῶν θηρίων)». *Καὶ καθὼς ἐκεῖνος μοῦ μιλοῦσε, ἐγὼ εἶχα πέσει πρηνὴς μὲ τὸ πρόσωπό μου στὸ ἔδαφος, καὶ μὲ ἔπιασε καὶ μὲ σήκωσε στὰ πόδια μου καὶ εἶπε· «Λοιπὸν τώρα θὰ σοῦ ἐξηγήσω καὶ θὰ σοῦ μάθω ὅσα θὰ συμβοῦν, ὅταν θὰ λάβει τέλος ἡ θεία ὀργή. Τὸ ὅραμα ἀποκαλύπτει τὸ τέλος τοῦ καιροῦ* (τὸ τέλος τῆς βασιλείας τῶν θηρίων). *Τὸ κριάρι τὸ ὁποῖον εἶδες εἶναι ὁ βασιλιὰς τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν. Ὁ τράγος τῶν αἰγῶν εἶναι ὁ βασιλιὰς τῶν Ἑλλήνων. Τὸ μεγάλο κέρατο, ποὺ ἦταν ἀνάμεσα στὰ μάτια του, αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος καὶ μεγάλος βασιλιὰς τῶν Ἑλλήνων. Ἡ συντριβὴ τοῦ μεγάλου αὐτοῦ κεράτου καὶ τὰ τέσσαρα ἄλλα, τὰ ὁποῖα φύτρωσαν ἀντ᾽ αὐτοῦ, ὑποδηλώνουν τέσσερις βασιλεῖς ἀπὸ τὸ ἔθνος αὐτό, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐμφανιστοῦν, χωρὶς ὅμως νὰ ἔχουν τὴν δύναμη τοῦ πρώτου. Κατὰ τὸ τέλος τῆς βασιλείας τους, ὅταν πλέον θὰ ἔχουν φτάσει στὸ ἔσχατο σημεῖο οἱ ἁμαρτίες τῶν ἀποστατῶν Ἰουδαίων, θὰ ἐμφανιστεῖ ἕνας ἀδιάντροπος βασιλιάς, πανοῦργος καὶ πολυμήχανος. Θὰ ἔχει μεγάλη δύναμη, θὰ προξενήσει ἀνεκδιήγητες καταστροφές, θὰ φέρει εἰς πέρας τὶς ἐνέργειές του, θὰ κάνει ὅ,τι θέλει καὶ θὰ καταστρέψει ἰσχυροὺς λαοὺς καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν ἅγιο λαὸ τοῦ Θεοῦ. Ὁ ζυγὸς τῆς τυραννικῆς βασιλείας του θὰ ἐπεκταθεῖ ἐπιτυχῶς στοὺς λαούς. Θὰ ἐνεργεῖ μὲ δολιότητα, θὰ ἔχει ἀλαζονεία στὴν καρδιά του καὶ μὲ τὴν πανουργία καὶ τὶς μηχανορραφίες του θὰ καταστρέψει πολλούς, καὶ θὰ πατήσει πάνω στὰ πτώματα πολλῶν, γιὰ νὰ σταθεῖ αὐτὸς ὄρθιος καὶ περήφανος. Θὰ συντρίψει τοὺς ἄλλους σὰν νὰ συντρίβει αὐγὰ στὸ χέρι του. Τὸ ὅραμα τῶν δύο χιλιάδων τριακοσίων ἡμερονυκτίων ἔχει καὶ αὐτὸ τὸ νόημά του, εἶναι ἀληθινό. Ἐσὺ ὅμως σφράγισε ἀνερμήνευτο τὸ ὅραμα αὐτό, διότι ἀναφέρεται στὸ ἀπώτερο μέλλον* (Δαν. 8, 1-26).

2. *«Καὶ εἶπε»*, λέει· *«Ἐξήγησε, Γαβριήλ, σ᾽ αὐτὸν τὸ ὅραμα αὐτὸ»* (Δαν. 8, 16). Πρόσεχε προστάγματα ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων. Μήπως ὑπάρχει κάποια ἄλλη ἀνώτερη δύναμη; *«Καὶ ἦρθε»*, λέει, *«καὶ μὲ γέμισε ἀπὸ κατάπληξη. Σταμάτησε δὲ δίπλα σὲ μένα, καὶ ἀμέσως μὲ τὸν ἐρχομό του κυριεύθηκα ἀπὸ ἔκπληξη»* (Δαν. 8, 17). Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνοι ποὺ κακολογοῦν τοὺς ἀγγέλους; Δὲν ἔκανε κάτι ἀπὸ μόνος του. Βλέπεις καὶ αὐτοὺς ποὺ εἶναι χωρισμένοι σὲ πολλὲς τάξεις καὶ σχήματα; Κατὰ τὸ πρῶτο ὅραμα, λέει, *«Πλησίασα»* (Δαν. 7, 16). Ἐδῶ δὲν συμβαίνει αὐτό. *«Καὶ ἄκουσα ἕναν ἀπὸ τοὺς ἁγίους νὰ ὁμιλεῖ»* (Δαν. 8, 13). Καὶ ἄλλος ρώτησε, ἀσφαλῶς ἀπὸ ἄγνοια, γιὰ νὰ μάθει καὶ αὐτός. *«Καὶ ἀποκρίθηκε»*, λέει, *«καὶ εἶπε. Κατὰ τὸ τέλος τῆς βασιλείας αὐτῶν, ὅταν πλέον θὰ ἔχουν ὁλοκληρωθεῖ οἱ ἁμαρτίες αὐτῶν, θὰ ἐμφανισθεῖ ἕνας ἀδιάντροπος βασιλιάς»* (Δαν. 8, 23). Πρόσεχε πῶς δείχνει σ᾽ αὐτούς, ὅτι αὐτοὶ εἶναι αἴτιοι. Γι᾽ αὐτὸ δὲν φανερώνει τοὺς λόγους, γιὰ νὰ μὴν ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν μὲ τὴ θέλησή τους κακοί· διότι, ἐάν, χωρὶς νὰ λέχθηκε τίποτε, ἔμειναν ἐθελόκακοι, πολὺ περισσότερο θὰ συνέβαινε αὐτὸ ἐὰν φανερώνονταν· καὶ γιὰ νὰ μάθεις ὅτι παντοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο ἔχει δύναμη, καὶ ὅτι ὅλα τὰ προγνωρίζει ὁ Θεός, καὶ ὅτι, ἂν καὶ τὸ γνώριζε, τοὺς ἐπανέφερε στὴν πατρίδα τους. Καὶ πρόσεχε, ἐπειδὴ ἐὰν ἔλεγε χρόνια, θὰ φαινόταν ὁ χρόνος λίγος, ἀναλύει τὰ ἔτη σὲ ἀριθμὸ ἡμερῶν, ἀριθμώντας ὄχι μόνο τὶς ἡμέρες, ἀλλὰ καὶ τὶς νύχτες, ὥστε μὲ τὸ πλῆθος νὰ τοὺς φοβήσει. Καὶ ἐπιμένει στὴν τραγωδία τὴ σχετικὴ μὲ τὸν Ἀντίοχο, ὥστε καὶ ἔτσι νὰ τοὺς φοβήσει.

«Χωρὶς νὰ ἔχουν τὴν δύναμή του». Δηλαδή, ὅτι μποροῦσε ὁ Θεὸς νὰ τὸν ἐμποδίσει αὐτόν, ἀλλὰ τὸν ἐπέτρεψε ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν, καὶ ὄχι ἁπλῶς ὅταν ἁμάρτησαν, ἀλλ᾽ ὅταν ὁλοκληρώθηκαν οἱ ἁμαρτίες τους. Ὥστε λοιπὸν ὑπάρχει κάποιο μέτρο; *«Διότι»*, λέει, *«οἱ ἁμαρτίες τῶν Ἀμορραίων δὲν θὰ ἔχουν φθάσει*

στὴν ὁλοκλήρωσή τους» (Γεν. 15, 16). Καὶ πρόσεχε, ὅτι δὲν γίνεται καθόλου λόγος γιὰ ἐμπρησμό, ἀλλὰ γιὰ σφαγὲς καὶ ἀνθρωποκτονίες. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐπρόκειτο μερικοὶ νὰ εἶναι οἱ καλοὶ καὶ προϊστάμενοι τῶν πατέρων, γι᾽ αὐτὸ καὶ οἱ τιμωρίες ὑπῆρξαν μικρότερες. Αὐτὰ λέγονται γιὰ νὰ μὴ γίνουν πιὸ ἀδιάφοροι, κυριευμένοι ἀπὸ ἀλαζονεία ἐξ αἰτίας τῶν νικῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ζοροβάβελ. Καὶ πρόσεχε πῶς ἐδῶ δὲν ἀναφέρει ὁρισμένα λαμπρὰ γεγονότα ποὺ συνέβηκαν. Μετὰ τὰ ὅσα συνέβηκαν στὰ χρόνια τῆς βασιλείας τοῦ Ἀντιόχου, ἀλλ᾽ ὁμιλεῖ μόνο γι᾽ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ δεινὰ καὶ γιὰ τὸν χρόνο τῆς αἰχμαλωσίας. Τί λοιπόν; Αὐτὴν τὴν αἰχμαλωσία δὲν τὴν προεῖπε; Ναὶ τὴν προεῖπε, ἀλλὰ πολὺ αἰνιγματικά· γι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε· *«Ὅταν θὰ δεῖτε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως* (τὸ ὁποῖο θὰ στηθεῖ μέσα στὸν ναό), *αὐτὸς ποὺ διάβασε στὸν Δανιὴλ τὰ σχετικὰ μ᾽ αὐτὸ θὰ τὰ κατανοήσει»* (Ματθ. 24, 15). Θὰ ἔρθουν, λέει, ὄχι ἐπειδὴ τὰ προεῖπε. Καὶ ὁρισμένοι μὲν λέγουν, ὅτι πολὺ σωστὰ δὲν προλέχθηκαν· διότι ἡ αἰχμαλωσία αὐτὴ δὲν χρειαζόταν νὰ προσδιορισθεῖ. Διότι λέγει, *«θὰ παραδώσω σὲ τιμωρία αὐτοὺς τοὺς πονηροὺς καὶ τοὺς πλουσίους γιὰ τὸν ἄδικο θάνατο καὶ τὴν ταφὴ αὐτοῦ»* (Ἡσ. 53, 9).

3. *«Καὶ σὺ φύλαξε καλὰ αὐτὸ τὸ ὅραμα, διότι ἀναφέρεται σὲ μεγάλο χρονικὸ διάστημα»*. Δηλαδὴ φύλαξέ το, διατήρησέ το, γιὰ νὰ μὴ λησμονηθεῖ καὶ ἀλλοιωθεῖ ἐξ αἰτίας τοῦ μακροῦ χρόνου. Πρόσεχε τὸ Θεὸ παντοῦ ποὺ δείχνει τὴ φροντίδα του γι᾽ αὐτούς. Κατέβηκαν στὴν Αἴγυπτο καὶ ἔγιναν κακοί· δὲν τοὺς ἐγκατέλειψε, ἀλλὰ τοὺς ὁδήγησε στὴ ἔρημο. Ἐξακολούθησαν νὰ ζοῦν μέσα στὴν κακία· δὲν τοὺς ἐγκατέλειψε καὶ πάλι ἀλλὰ τοὺς εἰσήγαγε στὴν γῆ τῆς ἐπαγγελίας. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀντιόχου τοὺς ἐπανέφερε πάλι ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία· πάλι παρέμεναν οἱ ἴδιοι. Στοὺς χρόνους τοῦ Χριστοῦ πάλι οἱ ἴδιοι· ὅμως καὶ οὔτε ἔτσι τοὺς ἐγκατέλειψε, ἀλλὰ πάντοτε φρόντιζε γι᾽ αὐτούς. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς δὲν θὰ ἦταν δυνατὸ τὰ φυ-

σικὰ προσόντα ποὺ ὑπάρχουν σὲ μᾶς ν᾽ ἀποχωρισθοῦν ἀπὸ μᾶς, ὅ,τι καὶ ἄν ἤθελε συμβεῖ, ἔτσι οὔτε ὁ Θεός· μᾶλλον δὲ ἐκεῖνα μὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἀποχωρισθοῦν ἀπὸ μᾶς, ὁ Θεὸς ὅμως μὲ κανένα τρόπο δὲν θὰ παύσει νὰ φροντίζει καὶ νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ μᾶς. Διότι, λέγει, *«καὶ ἂν ἀκόμα συμβεῖ νὰ λησμονήσει ἡ μητέρα νὰ φροντίσει γιὰ τὰ σπλάγχνα τῆς κοιλιᾶς της, ἐγὼ ὅμως δὲν θὰ σὲ λησμονήσω»* (Ἡσ. 49, 15). Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνη δὲν ἀποβλέπει πρὸς τὴν ἀρετὴ τῶν παιδιῶν, ἀλλ᾽ ἐκπληρώνει τὸ νόμο τῆς φύσεως, ἔτσι, καὶ πολὺ περισσότερο, ὁ Θεὸς φροντίζει πάντοτε γιὰ μᾶς, ποτὲ δὲν μᾶς ἐγκαταλείπει, πάντοτε δείχνει τὸ ἴδιο μέτρο φροντίδας.

«Στὴν συνέχεια ἐγὼ ὁ Δανιὴλ κοιμήθηκα· ἀσθένησα γιὰ μερικὲς ἡμέρες, καὶ ὅταν σηκώθηκα, ἐκτελοῦσα τὶς βασιλικὲς ἐργασίες· παράλληλα ὅμως σκεφτόμουν μὲ θαυμασμὸ τὸ ὅραμα, δὲν μποροῦσα ὅμως νὰ κατανοήσω τὸ βαθύτερο νόημά του» (Δαν. 8,28).

Ἀπὸ ποιά αἰτία ἀσθένησε;Ἐξ αἰτίας ἴσως τῆς στενοχώριας του γιὰ τὰ κακὰ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν, σκεφτόμενος μόνος του, ὅτι δὲν πρόκειται ἀκόμα νὰ τελειώσουν τὰ παρόντα κακά. Καὶ τόσα πολλά, λέει, κακὰ καὶ πάλι θὰ συμβοῦν. Ἢ πάλι δὲν τοὺς συμφιλίωσα αὐτοὺς μὲ τὸ Θεὸ καὶ αὐτοὶ πολεμοῦν αὐτόν. *«Καὶ ὅταν σηκώθηκα ἐκτελοῦσα τὶς βασιλικὲς ἐργασίες»*. Δηλαδὴ ὑπηρετοῦσα τὸν βασιλιά. *«Καὶ σκεφτόμουν μὲ θαυμασμὸ τὸ ὅραμα, ἀλλ᾽ ὅμως δὲν μποροῦσα νὰ κατανοήσω τὸ βαθύτερο νόημα αὐτοῦ»*. Αὐτὸ πρὸ πάντων δημιουργεῖ στενοχώρια, ὅταν δὲν μπορεῖ κάποιος νὰ ὑποφέρει τὰ λυπηρά, ἢ διότι ἦταν γεμάτοι ἀπὸ κακία. *«Καὶ ἐκτελοῦσα»*, λέει, *«τὰ βασιλικὰ ἔργα»*. Δηλαδὴ τίποτε δὲν παρέλειπα, ἀλλ᾽ ἐκτελοῦσα τὰ ὑπηρεσιακά μου καθήκοντα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄.

1. «Κατὰ τὸ πρῶτο ἔτος τοῦ Δαρείου, τοῦ υἱοῦ Ἀσσουήρου, ποὺ καταγόταν ἀπὸ τὸ γένος τῶν Μήδων, καὶ ἦταν βασιλιὰς τῶν Χαλδαίων, ἐγὼ ὁ Δανιήλ, κατὰ τὸ πρῶτο ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, μελέτησα στὰ βιβλία τὸ μέρος ἐκεῖνο ποὺ ἀναφερόταν στὸν ἀριθμὸ τῶν ἐτῶν, ποὺ εἶχε φανερωθεῖ στὸν προφήτη Ἱερεμία μὲ λόγο τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο ἡ ἐρήμωση τῆς Ἱερουσαλὴμ θὰ διαρκοῦσε ἑβδομήντα χρόνια. Τότε τόλμησα καὶ ἔστρεψα τὸ πρόσωπό μου πρὸς τὸν Κύριο τὸν Θεὸ γιὰ νὰ προσευχηθῶ πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ τὸν παρακαλέσω μὲ νηστεῖες, φορώντας σάκκο καὶ καθισμένος ἐπάνω σὲ στάχτη» (Δαν. 9, 1-3).

Αὐτὸς εἶναι ὁ Δαρεῖος ὁ Μῆδος. Λέγοντας δὲ πρῶτο ἔτος δὲν ἐννοεῖ τῆς βασιλείας αὐτοῦ· ἀλλά, *«κατὰ τὸ πρῶτο ἔτος τοῦ Δαρείου, κατὰ τὴ διάρκεια δηλαδὴ τοῦ πρώτου ἔτους τῆς βασιλείας αὐτοῦ»*, ποὺ εἶναι δυνατὸ νὰ ὀνομάζεται καὶ πρῶτο ἔτος, ποὺ βασίλευε μὲν αὐτός, τότε ὅμως φόνευσε ἴσως τοὺς γύρω ἀπὸ τὸν Βαλτάσαρ. *«Ἐγὼ ὁ Δανιὴλ μελέτησα μὲ προσοχὴ στὰ βιβλία τὸ σημεῖο ποὺ ἀναφέρεται στὸν ἀριθμὸ τῶν ἐτῶν»*. Δηλαδὴ τὴν σφαγή. Καὶ σκέφθηκα. Πρόσεχε αὐτὸν ποὺ δὲν τολμᾶ πρὶν ἀπὸ τὴν προθεσμία νὰ προσέλθει πρὸς τὸν Κύριο. Ἀλλὰ τὰ μὲν τρία παιδιὰ τὸ κάνουν αὐτὸ μέσα στὸ καμίνι, ἐνῷ αὐτὸς τίποτε δὲν ἔκανε μέσα στὸ λάκκο. Τί λοιπόν; ἐκεῖνα ἐνήργησαν κακῶς ἢ αὐτός; Κανένας ἀπὸ ὅλους. Διότι ἐκεῖνα μὲν ἔδειξαν τὴ φιλοστοργία του, ἐνῷ αὐτὸς ἔδειχνε τὴ σύνεσή του μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου. Ὥστε λοιπὸν μὲ σύνεση μελετοῦσε τὰ προφητικά; Νομίζω ὅτι αὐτὸς δὲν ἀπαριθμεῖ τὰ ἔτη ἀπὸ τὴν ἅλωση τῆς Ἱερουσαλήμ, ἀλλ᾽ ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία ἴσως τοῦ

Ἰσραήλ. Διότι ἐρήμωση πολὺ σωστὰ θὰ μποροῦσε κάποιος νὰ ὀνομάσει τὴν ἐρήμωση τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοὺς πολέμους. Πρόσεξε καὶ τὸν ἀριθμὸ ποὺ εἶναι σαββατικός. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς τότε τὰ ὅρισε σὲ τετρακόσια τριάντα καὶ διακόσια δεκαπέντε, ἔτσι νομίζω καὶ ἐδῶ εἶναι λιγότερα.

«Σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο ἀποκαλύφθηκε μὲ λόγο τοῦ Θεοῦ στὸν προφήτη Ἱερεμία ὅτι ἡ ἐρήμωση τῆς Ἱερουσαλὴμ θὰ διαρκοῦσε ἑβδομήντα ἔτη. Τόλμησα καὶ ἔστρεψα τότε τὸ πρόσωπό μου πρὸς τὸν Κύριο τὸ Θεὸ γιὰ νὰ προσευχηθῶ πρὸς αὐτὸν καὶ νὰ τὸν παρακαλέσω νηστεύοντας συγχρόνως, φορώντας σάκκο καὶ καθισμένος ἐπάνω σὲ στάχτη» (Δαν. 9, 2).

Πρόσεχε εὐλάβεια. *«Καὶ ἔριξα»*, λέει, *«τὸ πρόσωπό μου»*. Δηλαδὴ ἤμουν μπροστὰ σ᾽ αὐτὸν καὶ πρὸ τῆς ὅλης ταπεινώσεως, γεμάτος ἀπὸ ντροπή, τώρα ὅμως λέει *«ἔδωσα»*, ἀντὶ νὰ πεῖ *«τόλμησα καὶ ἔστρεψα τὸ πρόσωπό μου»*, σὰν νὰ ἐπρόκειτο δηλαδὴ γιὰ κάποιο πολὺ τολμηρὸ πρᾶγμα. Ἐὰν γιὰ χάρη ἄλλων δείχνει τόση μεγάλη φροντίδα, ἐάν, ἀπολαμβάνοντας τόση μεγάλη εὔνοια ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκ μέρους τοῦ βασιλιᾶ, δὲν αἰσθάνεται τίποτε γιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, ἀλλὰ, σὰν αὐτὸς νὰ βρίσκεται μέσα στὰ δεινά, πληγωνόταν καὶ ὑπόφερε περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ζοῦσαν μέσα στὶς συμφορές, πῶς θὰ μποροῦσε κάποιος νὰ τὸν θαυμάσει ἐπάξια; Πρόσεχε δὲ ὅτι καὶ μετὰ τὶς θλίψεις ἐκεῖνες δὲν ἔχει τὸ θάρρος νὰ προσέλθει στὸ Θεό, μέχρι ποὺ εἶδε ὅτι ὁ χρόνος τῆς προφητείας ὁλοκληρώθηκε. Ποῦ λοιπὸν θὰ τοποθετήσουμε πλέον ἐμεῖς οἱ ἄθλιοι τὸν ἑαυτό μας; Τί λές, Δανιήλ; μέσα στὰ ἀγαθὰ βρίσκεσαι, ἀπολαμβάνεις τιμὴ ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· τί σ᾽ ἐνδιαφέρει γιὰ τοὺς ἄλλους; Ἔτσι καὶ ὁ Μωυσῆς ἐνεργοῦσε.

Καὶ τί λέει; *«Μὲ νηστεῖες καὶ φορώντας σάκκο καὶ καθισμένος ἐπάνω σὲ στάχτη»*, ζητοῦσε τὰ ὀφειλόμενα. Γιατί λοιπὸν τὸ κάμνει αὐτό, ἐφόσον ἦταν ὀφειλόμενα; Ἴσως καὶ γι᾽ αὐτὸ νὰ κατέστη-

σαν ἀνάξιους τοὺς ἑαυτούς τους. Διότι δὲν ὑπάρχει στὸ Θεὸ ἀνάγκη· βρίσκεται ἐπάνω ἀπὸ τὸ νόμο. «*Γιὰ νὰ προσευχηθεῖ*», λέει, «*καὶ νὰ τὸν παρακαλέσει*» (Δαν. 9, 3). Πρῶτα αὐτὸ ζητᾶ. Ἐὰν μοῦ ἐπιτρέπει, λέει, νὰ προσευχηθῶ γι᾽ αὐτούς, καὶ αὐτὸ διότι γνώριζε ὅτι ὁ Ἱερεμίας ἄκουσε τὸ ἑξῆς· «*Μὴ προσεύχεσαι γιὰ τὸ λαὸ αὐτὸ καὶ μὴ ζητᾶς τίποτε γι᾽ αὐτοὺς*» (Ἱερ. 7,16). Ἂν καὶ ἔχει τὴν συμμαχία ποὺ προερχόταν ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία, ἀπὸ τὰ χρόνια αὐτῆς ποὺ ὁλοκληρώθηκαν σύμφωνα μὲ τὴν προφητεία, ἀπὸ τὴν δική του ἀρετή, καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι ἦταν ἀμέτρητα τὰ παθήματά του, καὶ πάλι δὲν ἔχει ἀκόμα τὸ θάρρος, ἀλλ᾽ ἀφοῦ ἔστρωσε κάτω στάχτη καὶ φόρεσε σάκκο, ἔτσι παρακαλοῦσε τὸ Θεό. Τί πρέπει νὰ κάνομε ἐμεῖς οἱ ἀναίσθητοι;

Αὐτὸν θὰ ἔπρεπε νὰ μιμούμαστε. Διότι, γιὰ νὰ μὴ λέει κάποιος, ὅτι οἱ ὑπόλοιποι προφῆτες τὸ ἔκαμναν αὐτὸ ἐξ αἰτίας τῆς φτώχειας τους, αὐτὸς ποὺ ἀνέβηκε στὸ μεγαλύτερο ὕψος τῶν ἀξιωμάτων ἀπὸ ὅλους, αὐτὸς δείχνει τὴ μεγαλύτερη ἀπὸ ὅλους ταπείνωση. Καὶ ἀπὸ βασιλικὴ γενεὰ καταγόταν καὶ τόσα πολλὰ ἀπόλαυσε. Ἔτσι πρέπει νὰ πενθοῦμε τὶς συμφορές μας, ἔτσι νὰ εὐσπλαγχνιζόμαστε τὰ δικά μας μέλη. Τέτοια ἦταν ἡ συμπάθεια τῶν προφητῶν. Πρόσεχε αὐτὸν ποὺ ὡς πρὸς αὐτὴ εἶναι ὁ περισσότερο θαυμαστός. Ὁ Μωυσῆς ἔλεγε· «*Ἐὰν μὲν τοὺς συγχωρήσεις αὐτούς, καλῶς, ἀλλιῶς σβῆσε καὶ ἐμένα ἀπὸ τὸ βιβλίο σου*» (Ἐξ. 32, 32). Αὐτὸς ζοῦσε μὲ νηστεῖες καὶ συνεχῆ δάκρυα. Ὁ Παῦλος ζοῦσε μὲ συνεχῆ δάκρυα καὶ τόλμησε καὶ τὴν ἴδια τὴ γέεννα νὰ προτιμήσει γιὰ χάρη τῶν κατὰ σάρκα συγγενῶν του (πρβλ. Ρωμ. 9,3). Κανένας ἀπ᾽ αὐτοὺς δὲν συγκινεῖται μὲ τὰ δικά του ἀγαθά, ἀλλ᾽ ὅπως ἀκριβῶς στὴν περίπτωση ἑνὸς σώματος, ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι ὑγιής, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ αἰσθανθεῖ τὴν ὡραιότητα, ἐφόσον εἶναι νεκρωμένα καὶ κατεστραμμένα τὰ πόδια, ἔτσι συνέβαινε καὶ τότε.

Γιὰ ποιόν λόγο χρησιμοποιεῖται ἡ στάχτη; Διότι ὑπενθύμιζε σ᾽ αὐτὸν τὴ φύση του. Γιὰ ποιό λόγο ὁ σάκκος; Διότι ταπεινώνει μὲ τὴ

σκληρότητά του. Καὶ γιὰ ποιόν λόγο καταφεύγει στὴν νηστεία; Διότι καὶ αὐτὴ ὑπενθύμιζε τὰ γεγονότα τοῦ παραδείσου. Αὐτὴ εἶναι ἡ συνήθεια αὐτῶν, τὸ νὰ ἐπιδιώκουν ἐκεῖνα ποὺ προξενοῦν ταλαιπωρία. Δὲν εἶμαι, λέει, ἄξιος οὔτε τῆς γῆς οὔτε τῶν ἐνδυμάτων οὔτε τῶν φυσικῶν πραγμάτων, ἀλλὰ εἶμαι ἄξιος φοβερότερης τιμωρίας, ἐγὼ ποὺ εἶμαι ντυμένος μὲ περσικὰ ἐνδύματα καὶ φορῶ τιάρα περσική. Καὶ τί λέγει; Ἂς δοῦμε τὴν ἐξομολόγησή του. *«Καὶ προσευχήθηκα πρὸς τὸν Κύριο τὸν Θεό μου»* (Δαν. 9, 4). Πρόσεξε τὴν ἀγάπη του πρὸς τὸν Κύριο. *«Τὸν Θεό μου»*, λέει· αὐτὸν ποὺ δὲν τολμοῦσε νὰ τὸν παρακαλέσει, αὐτὸν τὸν ὀνομάζει Θεό του.

2. Καὶ ἐνῶ ἐγὼ συνέχιζα ἀκόμη νὰ μιλῶ καὶ νὰ προσεύχομαι πρὸς τὸν Θεό, καὶ νὰ ὁμολογῶ τὶς ἁμαρτίες μου καὶ τὶς ἁμαρτίες τοῦ λαοῦ μου καὶ νὰ ρίχνω τὴν ἐλπίδα μου γιὰ ἔλεος στὰ πόδια τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ μου καὶ γιὰ τὴν ἀπελεύθερωση τοῦ ὄρους τοῦ ἁγίου, 21 καὶ ἐνῷ ἐγὼ ἀκόμη ἔλεγα τὰ λόγια τῆς προσευχῆς, νά, ὁ ἄνδρας Γαβριήλ, τὸν ὁποῖο εἶχαν δεῖ καὶ στὸ προηγούμενον ὅραμα, πετῶντας ἦρθε κοντά μου τὴν ὥρα τῆς βραδινῆς θυσίας. 22 Καὶ μοῦ μίλησε καὶ μοῦ ἔδωσε νὰ καταλάβω μερικὰ πράγματα, καὶ μοῦ εἶπε· «Δανιήλ, ἐγὼ ἦρθα νὰ σὲ διδάξω καὶ νὰ σοῦ δώσω σύνεση. 23 Ὅταν ἄρχισες νὰ προσεύχεσαι, βγῆκε μία ἀπόφαση, καὶ ἐγὼ ἦρθα νὰ σοῦ τὴν ἀναγγείλω, διότι εἶσαι ἰδιαίτερα ἀγαπητὸς στὸν Θεό, καθὼς ἔχεις εὐγενεῖς καὶ ἅγιες ἐπιθυμίες. Πρόσεξε λοιπὸν τὰ λόγια μου, γιὰ νὰ κατανοήσεις μὲ σαφήνεια ὅσα εἶδες καὶ ἄκουσες στὸ ὅραμα» (Δαν. 9, 20-23).

Ὥστε καὶ ὅταν μᾶς λένε οἱ Ἰουδαῖοι, *«Γιατί στὸν Ἡσαΐα, ὅταν ὁ Ὀζίας φοβόταν τὸν πόλεμο καὶ τὴν ἐπίθεση τῶν δύο βασιλέων, ἀφοῦ ὁ προφήτης ἐπισκέφθηκε τὸ βασιλιὰ προείπε σ' αὐτὸν θαῦμα, ποὺ συνέβηκε μετὰ ἀπὸ πάρα πολλὰ χρόνια»* (Ἡσ. κεφ. 7), θ' ἀπαντήσουμε καὶ ἐμεῖς πρὸς αὐτούς· Γιὰ ποιό λόγο ὅταν ὁ Δανιὴλ ὑπέβαλε παράκληση στὸν Θεὸ γιὰ τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ Ἰσραὴλ ἀπὸ

τὴν αἰχμαλωσία καὶ ζητοῦσε ν᾽ ἀκούσει κάτι σχετικὰ μὲ αὐτήν, ἀφοῦ παρουσιάσθηκε ὁ ἄγγελος, γι᾽ αὐτὴν μὲν δὲν εἶπε τίποτε, δίδαξε ὅμως πράγματα ποὺ θὰ συνέβαιναν στὸ μέλλον μετὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια; Ἀλλ᾽ ὅπως ἀκριβῶς ἐδῶ μὲ ὑπεραφθονία δίνεται ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα, ἔτσι καὶ ἐκεῖ. Πίστη δηλαδὴ πάρα πολὺ μεγάλη ὅτι θὰ ἀνοικοδομηθεῖ ἡ πόλη, καὶ ὅτι πάλι αὐτὴ θὰ κυριευθεῖ. Τί λοιπόν; τὸ κάνει αὐτὸ θέλοντας νὰ στενοχωρήσει τὸν προφήτη; Καθόλου, ἀλλὰ γιὰ νὰ τοὺς κάνει νὰ φοβηθοῦν περισσότερο. Καὶ ὄχι μιὰ φορά, οὔτε δυό, ἀλλὰ πολλὲς φορές. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ εὐημερία ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβεῖ στὸ μέλλον ἦταν ἱκανὴ νὰ γεμίσει μὲ ἀλαζονεία τὰ μυαλὰ ἐκείνων, ὄχι μόνο, λέγει, θὰ ἀνοικοδομηθεῖ ἡ πόλη, ἀλλὰ καὶ θὰ γίνει ἡ ἀνοικοδόμησή της μὲ χέρια βάρβαρα, μὲ τὰ βάρβαρα ἐκεῖνα χέρια ποὺ κατέστρεψαν αὐτήν (Ἡσ. 49, 17).

Αὐτὸ τὸ λέει καὶ ὁ Ἡσαΐας, γιὰ νὰ δείξει τὴν παντοδυναμία καὶ τὴν εὐκολία τοῦ Θεοῦ, πῶς δηλαδὴ εἶναι ἱκανὸς ὅλα νὰ τὰ κάνει καὶ νὰ τὰ μεταβάλει. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ ἀποδοθοῦν σ᾽ αὐτοὺς τὰ πάτρια, καὶ νὰ συμβοῦν λαμπρὲς νίκες καὶ συνεχεῖς, τὶς ὁποῖες καὶ οἱ προφῆτες διακηρύσσουν, -ὅπως ὁ μὲν Ἰεζεκιὴλ λέγοντας ὅτι μετὰ ἀπὸ χρόνια θὰ κατακαοῦν τὰ ὅπλα αὐτῶν ποὺ πρόκειται νὰ τὴν κυριεύσουν (Ἰεζ. 39, 9), οἱ δὲ ἄλλοι ἔλεγαν συνέχεια τὰ ἴδια-, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ, κυριευμένοι ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἀπὸ ἀλαζονεία, νὰ γίνουν χειρότεροι ἀπὸ τοὺς προηγουμένους, μὲ τὸ φόβο τῆς προρρήσεως καὶ μὲ τὸ νὰ τὰ λέει πολλὲς φορές, τοὺς ἐξανάγκαζε κατὰ κάποιο τρόπο ἀναπόφευκτο καὶ ἀμετάτρεπτο νὰ μὴ θέλουν νὰ διαφθαροῦν. Καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ δὲν φανέρωνε τὸ χρόνο· διότι ποιά ἀνάγκη ὑπῆρχε νὰ ἀποκαλυφθοῦν αὐτά;

Καὶ πρόσεξε πότε προφητεύονται. Ὅταν πλησίαζε ἡ ἐπιστροφή τους στὴν πατρίδα τους, καὶ τὰ πράγματά τους βρίσκονταν στὴν ἀκμή τους καὶ ἀνθοῦσαν. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Μωϋσῆς ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ὁδηγήσει αὐτοὺς στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας προφητεύει ὅτι τὰ δεινὰ βρίσκονται κοντὰ στὴν ἀπόλαυση τῶν ἀγαθῶν λέγοντας, «Ἐπι-

καλοῦμαι ἐνώπιόν σας σὰν μάρτυρα τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ» (Δευτ. 4, 26), τοποθετώντας σὰν ἀντίβαρο στὴν ἀδιαφορία τους ἐξ αἰτίας τῆς εὐτυχίας τους, τὴν μέσῳ τῆς ἀπειλῆς τιμωρία, ἔτσι καὶ αὐτὸς τοὺς συγκρατεῖ αὐτοὺς μὲ τὸν φόβο.

Γι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Ζαχαρίας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σ᾽ αὐτὰ ἐπιμένει, καὶ σαφέστερα τὰ λέει αὐτά. Διότι τίποτε ἄλλο δὲν κάνει τόση κακὴ χρήση τῆς εὐημερίας καὶ τῆς ἀνέσεως, ὅσο ἡ ἀνθρώπινη φύση.

3. *«Ἐνῷ»*, λέει, *«ἀκόμη μιλοῦσα στὴν προσευχή μου μὲ τὸν Κύριο παρουσιάσθηκε ὁ ἄγγελος Γαβριήλ»*, ποὺ ἦταν γνωστὸς σ᾽ αὐτόν, *«καὶ πετώντας μὲ πλησίασε κατὰ τὴν ὥρα τῆς ἑσπερινῆς θυσίας»* (Δαν. 9,21).

Ἢ γιὰ νὰ μὴν κυριευθεῖ ἀπὸ ἔκπληξη ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ποὺ ἔβλεπε, ἢ γιὰ νὰ κατανοήσει τὰ λεγόμενα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν ἦταν δυνατὸ αὐτὰ νὰ λεχθοῦν ὁλοφάνερα ἐξ αἰτίας τῶν ἄλλων, γι᾽ αὐτὸ πολὺ σωστὰ πλησιάζει ὁ ἄγγελος αὐτόν.

«Καὶ μοῦ ἐξήγησε», λέγει, *«καὶ μίλησε μαζί μου καὶ μοῦ εἶπε· Δανιήλ, ἦρθα γιὰ νὰ σοῦ ἐξηγήσω καὶ νὰ κατανοήσεις ὁρισμένα πράγματα. Στὴν ἀρχὴ τῆς προσευχῆς σου ἔκανες μία παράκληση, καὶ ἐγὼ ἦρθα νὰ σοῦ δώσω ἀπάντηση καὶ νὰ σοῦ πῶ, ὅτι εἶσαι ἄνδρας μὲ εὐγενικὲς ἐπιθυμίες. Πρόσεξε τὰ λόγια μου, ὥστε νὰ κατανοήσεις τὰ ὅσα εἶδες καὶ ἄκουσες στὸ ὅραμα»* (Δαν. 9, 22-23). Κατανόησε, λέει, τὰ λεγόμενα. Διότι ὅταν κάποιος παρακαλεῖ γιὰ ἄλλα, ἀκούει δὲ ἄλλα, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ πολλὴ προσευχή.

«Καὶ θὰ ἐπιστρέψουν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ θὰ ἀνοικοδομηθεῖ ἡ πλατεία καὶ τὸ τεῖχος τῆς πόλεως» (Δαν. 9, 25). Μερικοὶ λένε, ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ τεῖχος ποὺ ἔχτισε ὁ Ἀγρίππας.

«Καὶ ἔτσι θὰ πραγματοποιηθοῦν οἱ πρῶτοι καιροί. Μετὰ δὲ τὸ πέρασμα τῶν ἑξήντα δύο ἑβδομάδων θὰ ἐξολοθρευθεῖ ὁ βασιλιὰς αὐτῆς χωρὶς νὰ ὑπάρχει κάποια αἰτία δικαιολογημένη καὶ θὰ καταστραφεῖ ἡ πόλη μὲ τὸ ναό της καὶ οἱ ἄρχοντές της. Οἱ κάτοι-

κοί της θὰ περιέλθουν σὲ φοβερὲς συμφορὲς καὶ νέος πόλεμος ἐναντίον της θὰ προξενήσει, μέχρι ποὺ νὰ τελειώσει, ἀμέτρητες καταστροφὲς καὶ ἀφανισμούς. Καὶ κατὰ τὴν διάρκεια μιᾶς ἑβδομαδιαίας χρονικῆς περιόδου θὰ συνάψει ὁ Κύριος μὲ τοὺς πολλοὺς μιὰ νέα συμφωνία» (Δαν. 9, 25-26). Πρόσεξε πῶς διηγεῖται τὰ κακὰ μὲ τρόπο ποὺ πληγώνει θανάσιμα. «*Κατὰ τὰ μέσα δὲ τῆς ἑβδομάδας αὐτῆς θὰ τερματισθεῖ ἡ προσφορὰ θυμιάματος, θυσιῶν καὶ σπουδῶν καὶ στὸ ναὸ θὰ στηθεῖ τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, ἡ δὲ ἐρήμωση αὐτὴ καὶ καταστροφὴ θὰ τερματισθεῖ ὅταν ὁλοκληρωθεῖ ὁ καθορισμένος χρόνος*» (Δαν. 9, 27).

Πρόσεξε πῶς τελείωσε τὸν λόγο μὲ τὰ δυσάρεστα, καὶ τὰ μὲν καλὰ καὶ ἀγαθὰ τὰ εἶπε μὲ ἀσάφεια (διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ «*Κατὰ τὴν διάρκεια μιᾶς ἑβδομαδιαίας χρονικῆς περιόδου θὰ συνάψει ὁ Κύριος μὲ τοὺς πολλοὺς μιὰ νέα διαθήκη*»), τὰ δὲ λυπηρὰ τὰ ἐπαναλαμβάνει συνέχεια καὶ πολλὲς φορές. «*Καὶ τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως*», δηλαδὴ τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀδριανοῦ. Αὐτὰ σαφέστερα τὰ λέει ὁ Ζαχαρίας, ὁ ὁποῖος λέει καὶ τὰ καλὰ γιὰ ἐκείνους ποὺ ἀπέμειναν. Βέβαια καὶ μετὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο τόσα χρόνια τοὺς ἄφησε νὰ ταλαιπωροῦνται καὶ δὲν καταστράφηκαν, τώρα ὅμως μὴν περιμένεις πλέον ὅλα αὐτά. Πρόσεξε καὶ τὰ ἄλλα. Δὲν ἐπιστρέφει ὁ Ἰουδαῖος στὴν πόλη ὅπως καὶ προηγουμένως. Καὶ ποιός μίλησε γενικὰ γιὰ τὴν ἐπιστροφή; Κανένας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄.

1. «Κατὰ τὸ τρίτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κύρου, βασιλιὰ τῶν Περσῶν, ἀποκαλύφθηκε στὸν Δανιήλ, ὁ ὁποῖος ὀνομαζόταν καὶ Βαλτάσαρ, προφητικὸς λόγος. Αὐτὸς ὁ προφητικὸς λόγος ἦταν ἀληθινός, θεῖος, καὶ μὲ μεγάλη δύναμη μέσα του. Στὸν Δανιὴλ δόθηκε ἡ σύνεση νὰ κατανοήσει τὸ ὅραμα. Τὶς ἡμέρες ἐκεῖνες ἐγὼ ὁ Δανιὴλ πενθοῦσα γιὰ τρεῖς ὁλόκληρες ἑβδομάδες. Κανένα γευστικὸ φαγητὸ δὲν ἔφαγα. Κρέας καὶ κρασὶ δὲν ἔβαλα στὸ στόμα μου, μὲ ἀρώματα δὲν ἄλειψα τὸ σῶμα μου, μέχρις ὅτου συμπληρώθηκαν τρεῖς ἑβδομάδες» (Δαν. 10, 1-3).

Γιὰ ποιό λόγο πάλι πενθεῖ; Διότι, ἐὰν τὸ πρῶτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κύρου ἀνέβηκε στὰ βασιλικὰ ἀξιώματα γιὰ ποιό λόγο πενθεῖ; καὶ ὅλες τὶς ἡμέρες ποὺ φαίνονται σὰν μία; Καὶ πάλι τίποτε δὲν ἀκούει ἀπὸ ἐκεῖνα γιὰ τὰ ὁποῖα προσεύχεται. Ἐμένα μοῦ φαίνεται, ὅτι προσεύχεται νὰ τελειώσουν αὐτὲς οἱ συμφορές. Ἀλλ᾽ ὅμως τίποτε παρόμοιο δὲν κάμνει ὁ Θεός, καὶ λέγει σαφέστερα αὐτό. Μᾶλλον ὅμως προσεύχεται γιὰ νὰ ἐπιστρέψουν ὅλοι στὴν πατρίδα τους. Ἂν καὶ ἦταν μεγάλα τὰ δεινὰ καὶ ἤθελε νὰ χάσει τὴν πατρίδα του. Ἔτσι λοιπὸν λέγει αὐτὸ μὲ πιὸ μεγάλη σαφήνεια καὶ ἀκρίβεια. Πρόσεχε τὸν Δανιὴλ ποὺ παντοῦ κατορθώνει νὰ δεῖ τὰ ὁράματα ὄχι ἔτσι στὴν τύχη, ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ νηστεῖες. Ὅταν ἔπρεπε νὰ ἐξηγήσει τὸ ὄνειρο, προηγήθηκε νηστεία. Ὅταν φανερώθηκε ὁ Γαβριήλ, προηγήθηκε πάλι νηστεία, φόρεσε σάκκο, καὶ κάθισε ἐπάνω σὲ στάχτη. Ὅταν φανερώνεται αὐτὸς ὁ ἄνδρας, προηγεῖται καὶ νηστεία καὶ προσευχή. Ἀλλὰ πρόσεχε καὶ ἐκεῖνον ποὺ σχεδὸν ἀπολογεῖται πρὸς αὐτόν.

«Τὴν εἰκοστὴ τέταρτη μέρα τοῦ πρώτου μήνα ἐγὼ βρισκόμουν κοντὰ στὸν μεγάλο ποταμό, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα εἶναι Τίγρις, Ἐδδεκέλ. Σήκωσα τὰ μάτια μου καὶ νά, εἶδα ἕναν ἄντρα, ποὺ φοροῦσε λινὸ ἔνδυμα καὶ εἶχε ζωσμένη τὴν μέση του μὲ ζώνη κοσμημένη μὲ λαμπρὸ χρυσάφι. Τὸ σῶμα του φαινόταν σὰν τὸν πολύτιμο λίθο θαρσίς, καὶ τὸ πρόσωπό του εἶχε τὴν λάμψη τῆς ἀστραπῆς. Τὰ μάτια του ἔλαμπαν σὰν λαμπάδες φωτιᾶς, οἱ βραχίονες του καὶ τὰ σκέλη του σὰν ἀστραφτερὸς χαλκὸς καὶ ὁ ἦχος τῆς φωνῆς του ἦταν σὰν τὸν ἦχο πολυάριθμου ὄχλου. Ἐγὼ μόνος ὁ Δανιὴλ εἶδα αὐτὴ τὴν ὀπτασία, ἐνῷ οἱ ἄνδρες ποὺ ἦσαν μαζί μου δὲν εἶδαν τὸ ὅραμα, ἀλλὰ τοὺς ἔπιασε μεγάλος φόβος καὶ ἔφυγαν τρομαγμένοι. Ἐγὼ ἀπέμεινα μόνος ἐκεῖ καὶ εἶδα τὴν μεγάλη αὐτὴ ὀπτασία, καὶ ἔγινα ἐντελῶς ἀνήμπορος. Παραμορφώθηκε τὸ πρόσωπό μου, ἔχασα τὴν σωματικὴ δύναμή μου καὶ δὲν μποροῦσα οὔτε νὰ σταθῶ ὄρθιος. Ἄκουσα τὴν φωνὴ τῶν λόγων του, καὶ ὅταν τὴν ἄκουσα, κυριεύτηκα ἀπὸ φόβο. Ἔπεσα κάτω μὲ τὸ πρόσωπο στὸ ἔδαφος. Καὶ νά, ἕνα χέρι μὲ ἀκούμπησε καὶ μὲ σήκωσε στὰ γόνατά μου καὶ μοῦ εἶπε· "Δανιήλ, ἄνθρωπε ἰδιαιτέρως ἀγαπητὲ στὸν Θεό, μὲ εὐγενεῖς καὶ ἅγιες ἐπιθυμίες, ἄκου μὲ προσοχὴ καὶ προσπάθησε νὰ κατανόησεις τὰ λόγια ποὺ θὰ σοῦ πῶ. Στάσου ὄρθιος, διότι ἐγὼ ἔχω σταλεῖ σὲ σένα ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ". Ὅταν μοῦ εἶπε αὐτὸν τὸν λόγο, σηκώθηκα ὄρθιος καὶ ἔντρομος. Ἐκεῖνος μοῦ εἶπε· "Μὴ φοβᾶσαι, Δανιήλ, διότι ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα, ποὺ ἔβαλες στὸν νοῦ σου σκοπὸ νὰ μάθεις τὴν ἀλήθεια, νὰ σκληραγωγηθεῖς καὶ νὰ ταλαιπωρηθεῖς ἐνώπιον τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, εἰσακούστηκαν οἱ λόγοι σου ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἐγὼ ἦρθα νὰ σοῦ δώσω ἀπαντήσεις"» (Δαν. 10, 4-12).

Βλέπεις, ὅπως προανέφερα, ποὺ καὶ αὐτὸς ἀπολογεῖται σχεδὸν πρὸς αὐτόν; *«Ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα»*, λέει, *«στάλθηκα»*. Καὶ γιὰ ποιόν λοιπὸν λόγο ἄργησες νὰ ἔρθεις; *«Καὶ ὁ ἄρχοντας τῆς βασιλείας τῶν Περσῶν στεκόταν ἀπέναντί μου εἴκοσι μία ἡμέρες»*.

Ἄκουσες ὅτι τοποθέτησε σύνορα σύμφωνα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀγγέλων του; (Δευτ. 32,8) Κάθε ἔθνος ἔχει τὸν προστάτη ἀρχηγό του καὶ θέλει αὐτὸς νὰ εἶναι δυνατότερος. *«Καὶ δόθηκε σύνεση σ᾽ αὐτὸν γιὰ νὰ κατανοήσει τὸ ὅραμα»* (Δαν. 10,1). Δὲν ἐπαρκοῦσαν δηλαδὴ τὰ λόγια νὰ καταστήσουν κατανοητὰ τὰ λεγόμενα. Βλέπεις τοὺς προφῆτες ποὺ διδάσκονται μὲ διαφορετικὸ τρόπο; *«Καὶ ἦταν μεγάλη ἡ δύναμη»* τοῦ προφητικοῦ λόγου τοῦ ὁράματος. Πράγματι λοιπὸν ἦταν μεγάλη, ἀφοῦ οἱ ἀνίσχυροι κατόρθωσαν νὰ ὑπερισχύσουν τοῦ Ἀντιόχου ἐκείνου, ποὺ ἡ ὑπεροχή του ὑπῆρξε τόσο μεγάλη. *«Καὶ εἶναι ἀληθινὸς ὁ λόγος»*. Λέγεται, ἐπειδὴ μερικοὶ ἐπρόκειτο νὰ δείξουν ἀπιστία. *«Στὸν ὁποῖο δόθηκε τὸ ὄνομα Βαλτάσαρ»*. Σοῦ ὑπενθυμίζει τὰ προηγούμενα, γιὰ νὰ φανεῖ ἀξιόπιστος. Νά, καὶ τὸ πάσχα τὸ κατέλυσε. Διότι, ἐὰν τὸ πάσχα ἑορτάζεται κατὰ τὸν πρῶτο μήνα (στὶς 14 τοῦ ἑβραϊκοῦ μηνὸς Νισσάν), αὐτὸς ὅμως νήστεψε μέχρι τὴν τέταρτη ἑξάδα τοῦ μηνός. Ἐμπίπτει δὲ στὴν δέκατη τέταρτη ἡμέρα, ἀφοῦ στὴ δέκατη τέταρτη ἡμέρα προστεθεῖ ἡ πρώτη ἑπόμενη ἑξάδα ἡμερῶν καὶ ἐπιπλέον ἄλλες δύο ἡμέρες. Πρόσεχε τὰ νόμιμα ποὺ ἤδη καταλύονται. Δὲν σὲ ἄλλαξε ὁ φόβος, Δανιήλ; Ὄχι, λέει. Πρόσεχε ποῦ βλέπει τὸ ὅραμα· στὴν ἔρημο, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Μωϋσῆς. Διότι οἱ πόλεις εἶναι γεμάτες ἀπὸ θορύβους καὶ ταραχή. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ὁ Χριστὸς μεταμορφώνεται ἐπάνω στὸ ὄρος.

2. «Καὶ τότε ὁ Μιχαὴλ ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους ἄρχοντες (ἀγγέλους) *ἦρθε νὰ μὲ βοηθήσει. Τὸν ἄφησα ἐκεῖ μὲ τὸν ἄρχοντα* (ἄγγελο) *τοῦ βασιλείου τῶν Περσῶν, καὶ ἦρθα νὰ σὲ ἐνημερώσω, γιὰ νὰ μάθεις ὅσα θὰ συμβοῦν στὸν λαό σου κατὰ τὶς τελευταῖες ἡμέρες. Διότι αὐτὸ τὸ ὅραμα ἀναφέρεται στὶς ἡμέρες ἐκεῖνες». Ὅταν ἐκεῖνος μοῦ εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια, ἔστρεψα τὸ πρόσωπό μου στὴν γῆ καὶ ἔνιωσα μεγάλη κατάνυξη. Καὶ νά, κάποιος ὅμοιος μὲ ἄνθρωπο ἄγγιξε τὰ χείλη μου· καὶ ἄνοιξα τὸ στόμα μου καὶ μίλησα σ᾽ αὐτὸν ποὺ στεκόταν ἀπέναντί μου καὶ τοῦ εἶπα· «Κύριε, καθὼς σὲ εἶδα, ταράχτηκε ἡ ψυχή μου καὶ ἔμεινα ἀνήμπορος. Καὶ πῶς*

θὰ μπορέσω ἐγὼ ὁ δοῦλος σου, Κύριε, νὰ μιλήσω μὲ σένα τὸν Κύριό μου; Διότι ἀπὸ τὴν στιγμὴ αὐτὴ μὲ ἐγκατέλειψαν οἱ δυνάμεις μου. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀναπνοή μου ἔχει κοπεῖ». Ἐκεῖνος ποὺ ἔμοιαζε μὲ ἄνθρωπο, μὲ ἄγγιξε πάλι, μὲ ἐνίσχυσε καὶ μοῦ εἶπε· «Μὴ φοβᾶσαι, ἄνθρωπε ἰδιαιτέρως ἀγαπητὲ στὸν Θεό, μὲ εὐγενεῖς καὶ ἅγιες ἐπιθυμίες, νὰ ἔχεις εἰρήνη. Πᾶρε θάρρος καὶ δύναμη». Καὶ μόλις ἐκεῖνος μοῦ μίλησε ἔτσι, πῆρα δύναμη καὶ εἶπα· «Ἂς μιλήσει ὁ Κύριός μου, διότι ἐσὺ μὲ ἐνδυνάμωσες». Ἐκεῖνος εἶπε· «Γνωρίζεις ἄραγε γιατί ἦρθα σὲ σένα; Τώρα θὰ ἐπιστρέψω νὰ πολεμήσω μὲ τὸν ἄρχοντα (ἄγγελο) *τῶν Περσῶν. Ὅταν ἐγὼ ἔφευγα, ἐρχόταν ὁ ἄρχοντας* (ἄγγελος) *τῶν Ἑλλήνων. Ἦρθα γιὰ νὰ σοῦ ἀναγγείλω αὐτὸ ποὺ εἶναι γραμμένο στὸ βιβλίο τῆς ἀλήθειας. Δὲν ὑπάρχει κανεὶς ἄλλος νὰ μὲ βοηθήσει γι' αὐτὲς τὶς ὑποθέσεις, παρὰ μόνο ὁ Μιχαὴλ ὁ δικός σας ἄρχοντας* (φύλακας ἄγγελος)».

Καὶ νὰ ἕνας ἄντρας ντυμένος μὲ στολή. Ἴσως ἱερατική. Ἡ ὄψη του ἦταν λαμπερὴ σὰν ἀστραπὴ φωτιᾶς νὰ ἔβγαινε ἀπὸ τὰ μάτια του. Πῶς φανερωνόταν σὲ ἐκείνους μὲ ἀστραπή; Γιὰ ποιόν λόγο φαίνεται ἔτσι ὁ ἄγγελος αὐτός; Μήπως γιὰ νὰ δημιουργήσει ἔπληξη στὸν λαό; Καὶ ποιό κέρδος θὰ ὑπῆρχε; Ἀλλὰ γιὰ νὰ τοὺς πείσει νὰ μὴν κυριευθοῦν ἀπὸ πένθος, ἐπειδὴ αὐτὰ ἐπαναλαμβάνονται πολλὲς φορές. Δίνοντας τὴν μαρτυρία του διαβεβαιώνει ἐπίσης μὲ τὴν δύναμη τῶν μελλόντων νὰ συμβοῦν. Ἢ παρουσιάζεται ἔτσι γιὰ νὰ γίνει ἀξιόπιστος στὸν Δανιήλ.

Καὶ ἡ φωνή του ἦταν μεγάλη. Ὥστε καὶ μὲ αὐτὸ θέλει νὰ τοὺς καταπλήξει. Τρομάζει, καὶ πάλι ὅταν τοῦ μιλᾶ ὁ ἄγγελος τρομάζει, ἴσως διότι τοῦ ἐπιτρέπει νὰ συνομιλοῦν, καὶ δὲν τοῦ τὸ ἀπαγορεύει· διότι προηγουμένως εἶπε· *«Νὰ ἔχεις ἀνδρεία»*. Καὶ σηκώθηκε. Ἔμαθες τώρα τί σημαίνει ὄψη ἀγγέλου; Γιὰ νὰ μὴ νομίσεις ὅτι αὐτὸ ποὺ βλέπει εἶναι ἀπὸ χαλκὸ οὔτε ἀπὸ χρυσό. Ποιός μπορεῖ νὰ ἀντέξει τὴν θέα αὐτῶν τῶν ἀγγέλων; Ἀπὸ παντοῦ εἶναι λουσμένοι στὸ φῶς.

Γι᾽ αὐτὸ λοιπὸν στάλθηκα, καὶ τοῦτο μόνο σὲ προειδοποιῶ, λέει, νὰ μὴν καταστρέψεις τὴν χάρη ποὺ ἔλαβες. *«Εἰσακούστηκαν οἱ λόγοι σου ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἐγὼ ἦρθα νὰ σοῦ δώσω ἀπαντήσεις».* Λοιπὸν γιὰ τί παρακαλοῦσε ὁ Δανιὴλ καὶ ἔκανε δεήσεις; Ἑπομένως δὲν τοῦ λὲς αὐτὰ ποὺ ζητᾶ, οὔτε κάτι ἀνάλογο. Διότι ἤθελε νὰ μάθει μὲ ἀκρίβεια τὸν χρόνο, καὶ τὸ τί θὰ γίνει μετὰ ἀπὸ αὐτά. *«Καὶ ὁ ἄρχοντας τοῦ βασιλείου τῶν Περσῶν εἶχε σταθεῖ ἀπέναντί μου»* Μήπως ἄραγε ἐδῶ ἐννοεῖ τὸν Πέρση ἄρχοντα τῶν ἀνθρώπων; Διότι λέει ἀλλοῦ· *«Ὁ ἄρχοντας τῶν Ἑλλήνων ἐξῆλθε».* Ἐγὼ νομίζω ὅτι αὐτὸς ποὺ ἐννοεῖ δὲν εἶναι ἐπίγειος ἄρχοντας οὔτε κάποιος ποὺ κυβερνᾶ ἕνα ἔθνος, ἀλλὰ ἄρχοντας τῶν ἄνω δυνάμεων. Καὶ ἔπειτα, ἀφοῦ πλέον δὲν μποροῦσαν οἱ ἄλλοι ἄγγελοι νὰ τοῦ ἀντισταθοῦν, λέγεται τοῦτος ὁ λόγος. Ἀφέθηκαν ἐλεύθεροι, λέει· τί ἄλλο ψάχνεις πάλι;

3. «Καὶ τότε ὁ Μιχαὴλ ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους ἄρχοντες (ἀγγέλους) *ἦρθε νὰ μὲ βοηθήσει. Τὸν ἄφησα ἐκεῖ μὲ τὸν ἄρχοντα* (ἄγγελο) *τοῦ βασιλείου τῶν Περσῶν, 14 καὶ ἦρθα νὰ σὲ ἐνημερώσω, γιὰ νὰ μάθεις ὅσα θὰ συμβοῦν στὸν λαό σου κατὰ τὶς τελευταῖες ἡμέρες. Διότι αὐτὸ τὸ ὅραμα ἀναφέρεται στὶς ἡμέρες ἐκεῖνες».*

Γιὰ ποιόν λόγο δὲν ἦρθε ὁ Μιχαὴλ νωρίτερα ἀπὸ τὶς εἴκοσι ἡμέρες; Ἔχω τὴν γνώμη ὅτι θέλει νὰ δείξει στὸν προφήτη, ὅτι ζητᾶ πράγματα ἀπαγορευμένα καὶ παράνομα καὶ μὲ ἐξουσία σφραγισμένα, καὶ μὲ μιὰ κουβέντα ὅτι ἀκόμη καὶ τοὺς ἀγγέλους πιέζει καὶ δυσκολεύει. Γι᾽ αὐτὸ καὶ ὁ Μιχαὴλ δὲν τὸν βοηθᾶ ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀλλὰ ὕστερα, γιὰ νὰ μάθουν ὅτι δὲν ἦσαν ἄξιοι νὰ ἀνέβουν οἱ ἑπόμενοι ἀπὸ αὐτά. Ἀδικοῦνται οἱ ἄγγελοι. Καὶ αὐτὸν τὸν ἄφησαν ἐκεῖ, ὥστε ἢ νὰ τοὺς πείσει ἢ νὰ τοὺς ἐμποδίσει. Καὶ ποιός ἄγγελος εἶναι τέτοιος, ὥστε ἅμα ἀκούσει ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωσε τὴν χάρη, νὰ συνεχίσει νὰ ἀντιστέκεται; Τὸ παριστάνει μὲ ὑλικὸ τρόπο, καθὼς νομίζω, τὸ πρᾶγμα, ὅπως καὶ ἐκεῖ ἔλεγε· *«Ποιός θὰ βγεῖ μπροστὰ*

καὶ θὰ ἐξαπατήσει γιὰ χάρη μου τὸν Ἀχαάβ;». Καὶ πάλι ἀλλοῦ· *«Δῶσ᾽ μου τὴν ἄδεια, καὶ θὰ τοὺς ἐξαλείψω».* Δὲν ἐμποδίζεται ὁ Θεός, οὐδὲ παθαίνει κάποια ἀδυναμία, σὰν νὰ τὸν συγκρατεῖ ὁ προφήτης.Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ. Καὶ πάλι ἀλλοῦ λέει· *«Ἄφησέ με νὰ φύγω, διότι προχώρησε τὸ ξημέρωμα».* Καὶ πάλι στὴν περίπτωση τοῦ ἀγγέλου καὶ τῆς ὄνου λέει· *«Ἐὰν δὲν εἶχα λάβει τὸ πρόσωπό σου».* Ἑπομένως δὲν δείχνει αὐτὸ ὅτι ἀρνεῖται νὰ ἐκτελέσει τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἕνα μόνο, ὅτι ἀδικοῦνται. Τόσο πολλὰ κατόρθωσε ὁ Δανιήλ.

«Ἦρθα νὰ σὲ ἐνημερώσω, γιὰ νὰ μάθεις τὰ ὅσα θὰ συμβοῦν στὸν λαό σου» (Δαν. 10,14). Πρόσεξε πῶς, ἀφήνοντας ἕνα ἀναγκαῖο πρᾶγμα, ἀπολογεῖται στὸν προφήτη. Πάλι κυριεύεται ἀπὸ ἔκπληξη, πάλι τὸν ἀναπτερώνει καὶ λέγει· *«Ἐγὼ πηγαίνω γιὰ νὰ πολεμήσω μὲ τὸν ἄρχοντα τῶν Περσῶν. Καὶ ἐνῷ ἐγὼ ἔφευγα, ἐρχόταν ὁ ἄγγελος ὁ ἄρχοντας τῶν Ἑλλήνων»* (Δαν. 10, 20).Ἴσως πήγαινε νὰ πολεμήσει μὲ κάποιον ποὺ ἀντιτασσόταν σ᾽ ὅλα ἐκεῖνα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν, ὥστε νὰ πολεμήσει μὲ τοὺς ἀγγέλους ποὺ ἐξουσιάζουν καὶ φροντίζουν γιὰ τοὺς Μακεδόνες. Καὶ δὲν πείθεται ἀκόμα. Γίνεται πόλεμος μεταξὺ τῶν ἀγγέλων, γίνεται μάχη μεταξὺ αὐτῶν γιὰ χάρη τῶν ἀνθρώπων; Ναί, γίνεται· διότι εἶναι πολὺ μεγάλη ἡ φροντίδα τους γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Δὲν πείσθηκε ἀκόμα.Ὅπως ἀκριβῶς θὰ μποροῦσε νὰ πεῖ κάποιος· Ἀναγκάζομαι νὰ φιλονικήσω μὲ αὐτὸν ἐδῶ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ΄.

«Καὶ συνέβη κατὰ τὸ πρῶτο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Κύρου ν᾽ ἀποκτήσω ἐγὼ δύναμη καὶ ἰσχύ. Τώρα λοιπὸν θὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια» (Δαν. 11,1-2).

Καὶ τότε, λέει, ἐγὼ θὰ εἶμαι ὁ σωτήρας. Γιὰ νὰ μὴ λέει κάποιος· Τί λοιπὸν πολεμᾶς; Τί λοιπὸν πολεμᾶς, ἂν δὲν νικήσεις;Ὄχι, λέει. Καὶ τότε ἐγὼ ἤμουν ὁ προστάτης καὶ ὑπερασπιστής τους. Διότι, λέει, *«δὲν ὑπάρχει κανένας ἄλλος νὰ μὲ βοηθήσει στὶς καταστάσεις αὐτές, παρὰ μόνον ὁ Μιχαὴλ ὁ ἄρχοντας αὐτῶν»* (Δαν. 10,21). Αὐτὰ τὰ λέει γιὰ νὰ πείσει αὐτόν, ὅτι δὲν εἶναι πολέμιος καὶ ἐχθρός του, καὶ ὅτι ζητᾶ πράγματα ἀπαγορευμένα. Δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ βοηθούς. Πῶς λοιπόν; Ἀποδεικνύεται ὅτι αὐτὸς δὲν ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες.Ἔπειτα τὰ λέει ὅλα μὲ λεπτομέρεια καὶ ἀκρίβεια, καὶ λέει ποῦ ὀφείλονται οἱ ἧττες. Στὴν συνέχεια περιγράφει τὴν σωτηρία τοῦ λαοῦ αὐτοῦ στὸ μέλλον καὶ τὴν προκοπὴ αὐτοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΒ΄.

«Ὅταν θὰ ὁλοκληρωθεῖ καὶ θὰ τερματιστεῖ ὁ διασκορπισμὸς τοῦ ἁγιασμένου λαοῦ, θὰ γνωρίσουν τὸν ἅγιο, καὶ τότε θὰ πραγματοποιηθοῦν ὅλα αὐτά. Καὶ ἐγὼ τὰ ἄκουσα αὐτὰ καὶ δὲν τὰ κατενόησα καὶ εἶπα· Κύριε, πότε θὰ ἔρθει τὸ τέλος αὐτῶν τῶν πραγμάτων; Καὶ εἶπε· Ἔλα, Δανιήλ, μὴ ρωτᾶς, διότι οἱ λόγοι αὐτοὶ εἶναι κλεισμένοι καὶ σφραγισμένοι, μέχρι ποὺ νὰ ἔρθει τὸ τέλος τοῦ καθορισμένου καιροῦ. Μέχρι ποὺ νὰ ἀποχωρισθοῦν οἱ δίκαιοι, νὰ λευκανθοῦν, καὶ νὰ καθαρισθοῦν σὰν μὲ τὴν φωτιὰ οἱ πολλοί, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ δὲν τηροῦν τὸ νόμο θὰ διαπράξουν περισσότερες ἀνομίες, χωρὶς ν᾽ ἀντιληφθοῦν αὐτοὶ τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἐνῷ οἱ συνετοὶ καὶ εὐσεβεῖς θὰ τὰ κατανοήσουν ὅλα. Καὶ ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ καταργηθεῖ ἡ καθημερινὴ θυσία τοῦ ναοῦ καὶ θὰ στηθεῖ τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως θὰ περάσουν χίλιες τριακόσιες τριάντα πέντε ἡμέρες. Μακάριος θὰ εἶναι ἐκεῖνος ποὺ θὰ ὑπομείνει καὶ θὰ κατορθώσει νὰ φθάσει στὸ τέλος τῶν τριακοσίων τριάντα πέντε ἡμερῶν. Καὶ σὺ πήγαινε τώρα καὶ ἀναπαύσου· διότι ἀπομένουν ἀκόμα πολλὲς ἡμέρες γιὰ τὴν ὁλοκλήρωση τοῦ χρόνου τῆς συντέλειας. Ἀναπαύσου λοιπὸν μέχρι τὴν ὁλοκλήρωση τῶν ἡμερῶν τῆς συντέλειας» (Δαν. 12,7-13).

«Καὶ σύ», λέει, *«κάθισε· διότι αὐτὰ θὰ συμβοῦν μετὰ ἀπὸ πολὺ χρόνο»*. Ἑπομένως δὲν θρηνεῖ γιὰ τὴν ἐπάνοδο τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία, ἀλλὰ γιὰ ἐκείνους ποὺ θὰ ἐπιστρέψουν καὶ γιὰ τὰ ὅσα μάλιστα θὰ συμβοῦν μετὰ τὴν ἐπιστροφὴ στὴν πατρίδα του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΓ΄.

«Ἐν τῷ μεταξὺ πέθανε ὁ βασιλιὰς Ἀστυάγης καὶ προστέθηκε στοὺς προγόνους του, τὴν δὲ βασιλεία του τὴν παρέλαβε ὁ Κῦρος ὁ Πέρσης. Ὁ Δανιὴλ εἶχε ἀνατραφεῖ καὶ μεγαλώσει μαζὶ μὲ τὸν βασιλιὰ καὶ ἦταν ὁ πιὸ ἔνδοξος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους φίλους του» (Δανιήλ, Βὴλ καὶ δράκων 1-2).

Ἐδῶ ὁ Δανιὴλ μᾶς περιέγραψε τὰ σχετικὰ μὲ τὸ εἴδωλο τοῦ Βήλ. *«Δὲν βλέπεις»*, λέγει, *«πόσα τρώει καὶ πίνει;»* (Δαν. 13, 6). Ἀλίμονο, ποιά θεωροῦν ἀπόδειξη καὶ γνώρισμα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅτι δηλαδὴ τρώει καὶ πίνει πολλά. Ὁ Δανιὴλ ὅμως δὲν συμφώνησε σ᾽ αὐτό.

Πές μου, αὐτὸ λοιπὸν εἶναι Θεός; Βέβαια ἐκεῖνος ἦταν ἀνίσχυρος, ἀλλ᾽ ὅμως νίκησε μὲ ὑπεροχὴ μεγάλη. Ἐγὼ σοῦ μιλάω γιὰ τὸν Θεὸ ποὺ ἔκτισε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴν γῆ, καὶ ἐσὺ μοῦ παρουσιάζεις τὴν μανιακὴ κοιλιά; Αὐτὸ πρὸ πάντων δὲν θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι τὸ γνώρισμα τοῦ Θεοῦ· διότι ὁ Θεὸς δὲν θὰ πεινάσει οὔτε καὶ θὰ κοπιάσει. Ἀλλὰ ὅμως ὁ Δανιὴλ δὲν θέλει νὰ κερδίσει τὴ νίκη βάσει ἀποδεικτικῶν συλλογισμῶν, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Καὶ τιμωρία ὅρισε ὁ ἴδιος ὁ βασιλιάς. Γιὰ ποιό λόγο δὲν τρώει, ὅταν εἶναι παρόντες ἐκεῖ ἄνθρωποι, ἀλλὰ μόνο κατὰ τὴν διάρκεια τῆς νύχτας; Πῶς ἐκεῖνοι δὲν τὸ σκέφτηκαν καλά, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἀποδειχθεῖ τὸ ψεῦδος τους ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀπατηλὴ πράξη τους; Ὅταν ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ρυθμίζει τὰ πράγματα, μὴν ἔχεις καμιὰ ἀμφιβολία. *«Καὶ τοὺς ἐξόντωσε»* (Δαν. 13,22), λέει.

Τί συνέβη λοιπὸν πάλι στὴν περίπτωση τοῦ μεγάλου φιδιοῦ; Προσκυνεῖ κάποιος ἕνα ἄγριο ζῶο; Καὶ αὐτὸ τὸ ἐξαφάνισε. Βλέπεις πόσο ἀνόητοι ἦσαν οἱ βασιλεῖς τῶν Περσῶν καὶ πόσο ἄνανδροι; *«Καὶ*

ἔρριξαν τὸν Δανιὴλ στὸν λάκκο τῶν λεόντων» (Δαν. 13,31). Γιὰ ποιό λόγο τὸ κάνουν αὐτὸ μετὰ τὴν νίκη του τὴν τόσο λαμπρή; *«Ὁ δὲ προφήτης Ἀμβακούμ»*, λέει, *«ἔφερε φαγητὸ στὸν Δανιὴλ»* (Δαν. 13,37). Πρόσεξε τὸ θαῦμα. Μήπως δηλαδὴ δὲν ἦταν δυνατὸν γι᾽ αὐτὸν μὲ ἄλλον τρόπο νὰ τὸ πετύχει, ἀλλ᾽ ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ προφήτης Ἀμβακοὺμ ἀπὸ τὴν Ἰουδαία; Αὐτὸ ἦταν ἀγαπητὸ στὸν προφήτη, γιὰ νὰ μὴν κάνει τὰ ἴδια πάλι, ὅπως ἀκριβῶς στὴν περίπτωση τοῦ εὐνούχου, καὶ νὰ μὴ μακρύνει τὴ διάρκεια τῆς πείνας, νομίζοντας ὅτι μολύνθηκε ἡ τράπεζα. Ἀπὸ ποῦ γνώρισε τὸν Ἀμβακούμ; Ἀπὸ τὴν συγγένεια τῆς γλώσσας. Ἐπρόκειτο αὐτὸς νὰ γίνει στοὺς Ἰουδαίους ποὺ ζοῦσαν στὴν Ἰουδαία κήρυκας τοῦ πιὸ μεγάλου θαύματος. Πῶς δὲν φοβήθηκε ὁ ἄνθρωπος τὰ θηρία; Αὐτὸς μὲν ἔτρωγε, ἐνῷ ἐκεῖνα νήστευαν. Ἔστω ὅτι ἀπεῖχαν ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ δικαίου· γιὰ ποιό λόγο καὶ ἀπὸ τὴν τροφή; Διότι ἦσαν σὰν νὰ τὰ συγκρατοῦσε κάποιο φίμωτρο καὶ χαλινάρι.

ПАРАРТНМА

ΕΡΜΗΝΕΙΑ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗΝ ΔΑΝΙΗΛ

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς Ἀσφανὲς τῷ ἀρχιευνούχῳ αὐτοῦ εἰσαγαγεῖν ἀπὸ τῶν υἱῶν τῆς αἰχμαλωσίας τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, καὶ ἀπὸ τοῦ σπέρματος τῆς βασιλείας, καὶ ἀπὸ τῶν Φορθονμίν.

Φορθονμὶν ἢ ἔθνος φησὶν ἢ γένος· μᾶλλον δὲ ἔθνος, βάρβαρον ἴσως. Συγχωρεῖται δὲ τοῦτο, ἵνα ἀπὸ συγκρίσεως ἡ τοῦ Θεοῦ φανῇ δύναμις· καὶ ὅ περ ἐπὶ τῶν πολλῶν ἐγένετο, καὶ ἐπὶ τῆς σοφίας. Ἵνα γὰρ μή τις τὴν Περσικὴν σοφίαν αἰτιᾶται τῶν γινομένων, καὶ ἄλλοι μανθάνουσι μετ' αὐτῶν εἰς ἔλεγχον. Ἀπὸ γὰρ συγκρίσεως μάλιστα παρὰ τοῖς ἀνοήτοις τὰ πράγματα κρίνεται. Διὸ ἀπὸ συγκρίσεως πανταχοῦ ποιεῖ ὁ Θεός· καὶ ὅταν περὶ ἑαυτοῦ λέγῃ, οὐκ ἀπαξιοῖ τοῖς θεοῖς ἑαυτὸν παραβάλλειν, καὶ συγκρίνειν· καὶ αὐτοὶ λέγουσιν· *Οὐκ ἔστιν ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε.*

Ἐν οἷς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς μῶμος, καὶ καλοὺς τῇ ὄψει, καὶ συνιέντας ἐν πάσῃ σοφίᾳ.

Καὶ τοῦτο κώλυμα πρὸς σωφροσύνην καὶ φιλοσοφίαν. Τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ τοιούτους ζητεῖ, ὥστε καὶ τῇ τῶν μελῶν εὐεξίᾳ, καὶ τῇ τῆς ὄψεως εὐμορφίᾳ πάντας τοὺς ἄλλους νικᾶν; Ἀκούσωμεν. Εἰ βασιλεὺς

τοιούτους ζητεῖ, βασιλεὺς βάρβαρος, πόσῳ μᾶλλον ὁ Θεὸς ὁ τοῦ ψυχικοῦ κάλλους ἐραστής; Εἰ παρεστάναι ἐκείνῳ οὐκ ἂν εἶεν ἄξιοι οἱ μῶμον ἔχοντες ἐν σώματι (*Ἐν οἷς γάρ φησιν, οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς μῶμος*), πολλῷ μᾶλλον τῷ Θεῷ οὐ προσήκει παρεστάναι τοὺς μῶμον ἔχοντας ἐν τῇ ψυχῇ. Εἰκότως δὲ καὶ ἰσχυροὺς ζητεῖ, πρὸς τὰς ἔνδον διακονίας φησί, ἢ ἰσχὺν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς λέγει, τουτέστι, δυναμένους ἑστάναι ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. Καλοὺς δὲ τὴν ὄψιν τίνος ἕνεκεν ἐπιζητεῖ; Ἐκεῖνα μὲν γὰρ πρὸς χρείαν, ἡ σοφία λέγω, καὶ ἡ σύνεσις τῆς διανοίας· τοῦτο δὲ τίνος ἕνεκεν; Ἅτε ὡς βάρβαρος, καὶ βιωτικὸς ἀνήρ, ἀπὸ φιλοτιμίας πολλῆς τοῦτο ἐπιζητεῖ· τὸν γὰρ φιλόσοφον τὰ ἀπὸ ψυχῆς ἐπιζητεῖν χρὴ μόνον. Ὥσπερ γὰρ ἱμάτια ζητοῦμεν καλὰ πρὸς οὐδεμίαν χρείαν, οὕτω καὶ ὄψεις ἐπιζητεῖ καλάς, ὥσπερ ἀγάλματα. Ὁ δὲ Θεὸς τίνος ἕνεκεν κάλλος ἐποίησεν;

Ἄκουσον ἑτέρου λέγοντος· Ἐκ γὰρ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς θεωρεῖται. Καὶ πολλὰ ἴδοι τις ἂν οὐχὶ πρὸς χρείαν μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὥραν ἡμῖν ἐν τῷ σώματι γεγενημένα. Τὰ γὰρ χρώματα, καὶ αἱ εὐχροιαι, τούτου χάριν, οὐ χρείας μόνης. Δυνατὸν γὰρ ἦ καὶ μέλανας εἶναι, καὶ μηδὲν εἰς τὴν χρείαν παραβλέπεσθαι. Καὶ τρίχες δὲ ἡμῖν διὰ τοῦτο· οὕτω καὶ Παῦλός φησι· *Ἀνὴρ μὲν γὰρ ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι.* Καὶ αὐχὴν δὲ ὄρθιος, καὶ σύμμετρον ἔχων διάστημα· καὶ εἰς τοῦτο εὐπρεπείας ἅπαντα ἡμῖν ἐξενήνεκται, ὡς, ἂν μικρὸν ἐκκόψῃς τῷ παντί, λυμήνασθαι κάλλει, τῆς χρείας μενούσης. Ὅθεν δὲ μάλιστα καὶ πρὸς κάλλος ὁ δημιουργὸς ἡμῖν τὸ ζῷον κατεσκεύασε τοῦτο· καὶ οὐχὶ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα πάντα. Ἀλλὰ τοῦ κάλλους τούτου τοῖς μὲν πλέον, τοῖς δὲ ἔλαττον ἔδωκεν. Πολλοὺς δὲ μετὰ τὸ γενέσθαι, οὐκ ἔχοντας οἴκοθεν, χάριν ἐνέδυσεν. Καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως δὲ αὐτῆς ὄψει τὸ κάλλος, οἷον τὸ ἐν ὑψηλῷ κεῖσθαι τοὺς ὀφθαλμούς, καθά περ τὴν ἶριν, καὶ ἔχειν ἔνδον τὸ στρογγύλον ἀποτετορνευμένον, τὴν μίξιν τῶν χρωμάτων, τὴν ἀκρίβειαν, τὴν γνησιότητα, τὸ λευκὸν εἶναι.

Ἀλλὰ πρόσκομμα γέγονε τὸ κάλλος, φησίν. Οὐχὶ παρὰ τὴν οἰκείαν φύσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν ῥᾳθυμίαν τῶν ἁλισκομένων. *Μὴ καταμάνθανε γὰρ, φησί, κάλλος ἀλλότριον.* Οὐχ ἁπλῶς εἶπε, *Μὴ καταμάνθανε κάλ-*

λος, ἀλλὰ προσέθηκεν, *Ἀλλότριον*, ὡς τό γε οἰκείου ἀπολαύειν αἰνεῖ. Διὰ τί γὰρ οὐκ ἐξετραχήλισε τὸν Ἰωσήφ, οὐδὲ βλᾶκα εἰργάσατο, οὐδὲ ἐνέπλησεν ἀπονοίας καὶ τύφου; *Ἔλαφος, φησί, φιλίας, καὶ πῶλος σῶν χαρίτων ὁμιλείτω σοι.* Σύνδεσμός ἐστι καὶ τοῦτο τοῦ γάμου, ὥστε πρὸς τὰ σώματα ἐπτόηντο οἱ ἄνθρωποι. Ἐπειδὴ γὰρ ἐπίπονόν τινα καὶ μοχθηρὸν ἡμῖν κατεσκεύασε τὸν βίον, ἐχαρίσατό τινα καὶ παραμυθίαν. Ἐντεῦθεν ἡμῖν ἀγάπης ἐστὶν ὑπέκκαυμα τῆς τὰ πάντα συνεχούσης. Πολλὰ γὰρ ἐσπούδασεν ὁ Θεὸς καὶ ἐπραγματεύσατο, ὥστε τὸν τοῦ γάμου σύνδεσμον ἀρραγῆ μένειν. Καὶ μὴν τοῦτο, φησί, γέγονε πρόσκομμα παρὰ τὴν ἀρχήν. *Ἰδόντες γὰρ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ὅτι καλαί εἰσιν, ἔλαβον ἑαυτοῖς.* Οὐχὶ τοῦτο γέγονε πρόσκομμα, ἀλλ' ἡ ἀκρασία ἐκείνων. Καλὰς αὐτὰς ἐποίησεν, οὐχ ἵνα ἀναιδεῖς αἱ θυγατέρες γένωνται, ἀλλ' ἵνα ἕκαστος στέργῃ τὴν ἑαυτοῦ.

Καὶ συνιέντας, φησίν, ἐν πάσῃ σοφίᾳ· τουτέστι, σπουδαίους, δεκτικοὺς πρὸς πᾶσαν σοφίαν· *τοῦ διδάξαι αὐτοὺς γράμματα καὶ γλῶσσαν Χαλδαίων.* Ὁ μὲν οὖν Μωϋσῆς ἰδιώτης ὤν, ὡς βασιλεὺς ἐτράφη· οὗτοι δὲ ἐκ γένους ὄντες βασιλικοῦ, ἐν τάξει δούλων δεσποτικῶν ἀνετρέφοντο. Καλῶς προοικονομεῖται αὐτοὺς μαθεῖν γράμματα καὶ γλῶσσαν Χαλδαίων, ἵν' ὅταν μέλλῃ τῷ βασιλεῖ διαλέγεσθαι Δανιὴλ περὶ τῶν μεγάλων ἐκείνων, μηδεὶς μεταξὺ παρεμπεσὼν κακουργῇ τι τῶν λεγομένων. Τίνος δὲ ἕνεκεν καὶ τοῦτο γίνεται; Ἵνα μάθῃς αὐτοῦ τὴν φιλοσοφίαν, καὶ ἴδῃς εὐθέως ἐξ ἀρχῆς πῶς κρείττων ἐστὶ γαστρός. Καὶ μὴν ἕτερος εἶπεν ἄν, Αἰχμάλωτός εἰμι, οὐδαμόθεν ἔχω τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, συγγνώσεται πάντως ὁ Θεός. Ἀλλ' οὐχ οὕτως οὗτος· οὐ γὰρ μισθῷ τινι καὶ φόβῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγάπῃ ἐδούλευε τῷ Θεῷ, πολλῆς ἀπολαύων ἐπιμελείας, καὶ ὁ χρόνος οὐ βραχύς. Ἔτη τρία ἐφιλοσόφουν, τὰ τρία ἔτη ἐνήστευον. Ὁρᾷς σύνεσιν; Ἔνθα μὲν ἐχρῆν φυλάξασθαι, σφόδρα ἀκριβής, καὶ προνοητικός, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἐπιρρίπτων ἑαυτόν, ἀλλ' ἱκετεύων καὶ δεόμενος· ἔνθα δὲ οὐδὲν ἔβλαπτεν, οὐ παρῃτήσατο μαθεῖν γλῶτταν βαρβαρικὴν καὶ σοφίαν τοιαύτην. Οὐ γὰρ δὴ τὸ μαθεῖν ἔγκλημα ἦν, ἀλλὰ τὸ χρήσασθαι. Οὕτω μάλιστα ἔμαθεν ἂν τὴν σοφίαν τὴν παρ' ἑαυτῷ· ἀπὸ συγκρίσεως πάλιν, ἵνα μάθῃ ὅτι οὐκ ἔστι σοφία

ἑτέρα οἷα ἡ Ἑβραίων, ἵνα ἰσχυρότερος εἴη. Καὶ μὴν εἰ καὶ παράνομον ἦν, καὶ ἐνταῦθα ἔστη ἂν καὶ ἠγωνίσατο. Εἶδες ὅτι τούτου αἱ ἀρεταί, ὅθεν οἱ γαστρίμαργοι, ὅθεν οἱ σκόρδα προτιμῶντες τοῦ μάννα; Ἐντεῦθεν ὁ Δανιὴλ ὢν φιλόσοφος ἐφάνη.

Καὶ ἐγένοντο ἐν αὐτοῖς ἐκ τῶν υἱῶν Ἰούδα, Δανιήλ, καὶ Ἀνανίας, καὶ Ἀζαρίας, καὶ Μισαήλ. Καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὁ ἀρχιευνοῦχος ὀνόματα, τῷ μὲν Δανιὴλ Βαλτάσαρ, καὶ τῷ Ἀνανίᾳ Σεδράχ, καὶ τῷ Ἀζαρίᾳ Ἀβδεναγώ, καὶ τῷ Μισαὴλ Μισάχ.

Τῷ Δανιήλ, φησί, Βαλτάσαρ ἐπέθηκεν ὄνομα. Καὶ ὁ θεὸς αὐτῶν οὕτως ἐλέγετο, μᾶλλον δὲ ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως οὕτως ἐλέγετο. Ἐτόλμησε κἂν οὖν τὸν αἰχμάλωτον οὕτω καλέσαι; Μάλιστα μὲν οὖν ἐτόλμησεν ἄν· πλὴν οὐκ ἔστι τὸ αὐτὸ ὄνομα, ἀλλὰ πολλὴ ἡ διαφορά, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ Ἰωσήφ, προσεκύνησεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Καὶ τί μέγα τὸ ὄνομα τοῦτο κληθῆναι αὐτόν; Οὐχ ὁρῶμεν καὶ νῦν τοῖς τῶν βασιλέων ὀνόμασιν ἰδιώτας καλουμένους πολλούς; Ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς βασιλείοις, φησί. Τίνος δὲ ἕνεκεν ἡ τῶν ὀνομάτων μεταβολὴ γίνεται; Ὅρα πάντοθεν οἰκονομούμενα τὰ πράγματα. Οὐ πρῶτον ὁρᾷ τὸ ἐνύπνιον, ἕως τοῦ πληρωθῆναι τὰ τρία ἔτη.

Ὁρᾷς ὅτι Θεὸς οἰκονομεῖ; Τίνος οὖν ἕνεκεν; Ἵνα πλείονος παρρησίας ἀπολαύσῃ. Καὶ μὴν σαφέστερον ἐθαυμάσθη ἄν, καὶ ἐφάνη, εἴποι τις ἄν, εἰ πρὸ τῶν τριῶν ἐτῶν εἶδε τὸ ἐνύπνιον. Ἀλλ' οὐκ ἂν ἦλθε καὶ κατ' αὐτῶν τὸ δόγμα, ἄλλως δὲ οὐδ' ἐπιστεύθη ὁ Δανιήλ. Διὰ τοῦτο ἐν τοῖς μικροῖς καὶ ἐλάττοσι λαμβάνει πεῖραν τῆς εὐνοίας τοῦ Θεοῦ τῆς περὶ αὐτοὺς ὁ εὐνοῦχος, ἵν' ὅταν ὑπὲρ τῶν μειζόνων ἀξιῶσιν αὐτόν, μὴ διαπιστήσας διαπτύῃ, καὶ ἵνα μάθωσι καλῶς διαλέγεσθαι, ἵνα πλείονες παρρησίας ἀπολαύσωσιν. Οὐχ ὁρᾷς ἀπὸ τοῦ Δαυὶδ τοῦτο γενόμενον; πῶς διηπίστησεν αὐτῷ ὁ βασιλεὺς ἐπαγγελλομένῳ ἀλλόφυλον αἱρήσειν, ἀπὸ τῆς ἡλικίας κρίνων τὰ πράγματα; Ὅρα λοιπὸν τῆς ὁδοῦ τὴν αἰτίαν τοῦτον μαθόντα. Τῶν βαρβάρων ἔμαθον ἀκριβῶς Μωϋσῆς καὶ Δανιήλ. Ἵνα γὰρ μὴ ἀγνοίᾳ δοκῶσι προτιμᾷν τὰ οἰκεῖα τῶν ἀλλοτρίων, τούτου χάριν ἀφίησιν αὐτοὺς μετέχειν κἀκείνων, ἵν' ὅταν ἴδῃς, μᾶλλον δ' ἀκούσῃς Μωϋσέως λέγοντος, ὅτι Οὐκ ἔστι σοφία οἷα ἡ ἡμετέρα, μήτε

φίλτρου, μήτε ἀγάπης εἶναι νομίσῃς τὴν ἀπόφασιν, ἀλλὰ κρίσεως ὀρθῆς. Οὐδὲ γὰρ ἔστιν εἰπεῖν ὅτι διὰ τὸ πρὸς τοὺς διδάξαντας ἄχθος ἀπεπήδησε τῆς ἐκείνων παιδεύσεως. Ἀμφότεροι γὰρ πολλῆς ἀπολαύουσι τῆς τιμῆς, καὶ προτιμῶσι τὰ οἰκεῖα. Ὅπερ οὖν καὶ Παῦλος θαυμάζων ἔλεγεν· *Οὐχ εἵλετο πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν, μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θησαυρῶν τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ χριστοῦ.*

Καὶ ἔθετο Δανιὴλ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ μὴ ἀλισγηθῆναι ἐν τῇ τραπέζῃ τοῦ βασιλέως, καὶ ἐν τῷ οἴνῳ τοῦ πότου αὐτοῦ, καὶ ἠξίωσε τὸν ἀρχιευνοῦχον, ὅπως μὴ ἀλισγηθῇ. Καὶ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τὸν Δανιὴλ εἰς ἔλεον καὶ εἰς οἰκτιρμὸν ἐνώπιον τοῦ ἀρχιευνούχου. Ὅρα τοῦτον ἄρχοντα τῶν ἀγαθῶν. Οὕτως αὐτόθεν ἐνέφαινεν, ὅτι μέγας τις ἦν καὶ θαυμαστός. Τοῦτον γὰρ τῷ βελτίονι, καλεῖ ὀνόματι. Ἐν οἷς δὲ δυνατὸν ἦν, τὸν νόμον ἐφύλαττεν. Τίς ἂν ἕτερος, εἰπέ μοι, μίασμα εἶναι ἐνόμισε τὴν τράπεζαν τὴν βασιλικήν; Ὅρα αὐτὸν ἐκ προοιμίων εὐθέως ἐνδεικνύμενον τὴν φιλοσοφίαν.

Καὶ ἠξίωσε, φησί, τὸν ἀρχιευνοῦχον, ὅπως μὴ ἀλισγηθῇ. Ὅρα πῶς ἐστιν ἀφιλότιμος. Οὐκ εἶπεν, ὅτι Τὴν ψυχήν μου δώσω, ἀλλ' ἠξίωσεν, εἰ δυνατόν, λαθεῖν. Τίνος ἕνεκεν φιλοτιμοῦμαι; φησίν. Ἀλλ' οὐχ ὁ Ἰωσὴφ οὕτως, οὐδὲ Μωϋσῆς. Τί οὖν; ἐκείνων καταγνωσόμεθα; Μὴ γένοιτο· οὐ γὰρ ᾔδεσαν ὅ τί ποτε ἦν. Οὔπω γὰρ ἦν κατὰ τὸν νόμον παραίτησις τῶν βρωμάτων. Ὅρα αὐτὸν καὶ ἐλέγχοντα καὶ φιλοσοφοῦντα, καὶ ἐν τοῖς σμικροῖς ἐνδεικνύμενον τὴν φιλοσοφίαν. Καὶ ὅπερ ἔλεγον οἱ ἀπόστολοι, *Ταῦτα ἔδει πρόσω ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφεῖναι.* Ταῦτα δὲ ἔπραττεν, οὐκ ἐπειδὴ εἰδωλόθυτα ἦν, ἀλλ' ἐπειδὴ κεκωλυμένα ὑπὸ τοῦ νόμου ἦν.

Πῶς οὖν ἔπεισεν; Ὅρα πῶς εὐθέως ἔλυσέ σοι τὴν ἀπορίαν. *Ἔδωκε, φησί, ὁ Θεὸς τὸν Δανιὴλ εἰς ἔλεον καὶ εἰς οἰκτιρμὸν ἐνώπιον τοῦ ἀρχιευνούχου.* Τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰωσὴφ γέγονεν· κἀκεῖ ἠλεήθη Ἰωσὴφ καὶ χάριν εὗρεν ἐπὶ τοῦ ἀρχιμαγείρου· πλὴν ἀμφότεροι δοῦλοι, καὶ ἐν οἰκίαις βαρβαρικαῖς. Καὶ γὰρ ἦν ὄντως ἱκανὰ ἐκλῦσαι τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως τὰ εἰρημένα. Τί λέγεις; ἐναγῆ τὴν τράπεζαν ὀνομάζεις εἶναι τὴν δεσποτικήν; καθαρώτερος ἡμῖν αὐτὸς ἀνεφάνης; οὐκ οἶδας, ὅτι διὰ τοῦτο καὶ γλῶτταν καὶ γράμματα μεμαθήκατε Χαλδαϊκά, ἵνα πρὸς τὴν

ἡμετέραν μεταστῆτε τάξιν; Πόθεν δ' ὅλως αὐτὸν ἠδέσθη ὁ εὐνοῦχος; Τὸ παιδίον εὐκαταφρόνητον ἦν, αἰχμάλωτον. Εἰ γὰρ καὶ αἰδέσιμος ἦν, ἀλλ' ὁ κίνδυνος οὐκ εἴα αἰδέσιμον αὐτὸν φανῆναι. Διὰ γὰρ τοῦτο εἰπών, ὅτι *Ἔδωκεν αὐτὸν εἰς ἔλεον*, λέγει τὰ ῥήματα τοῦ εὐνούχου καὶ τὸν πάλιν φόβον. Πῶς; Οὐκ ἦν δυνατὸν, ἀλλὰ κεκωλυμένον, εἰ μὴ ἄνωθεν χάρις πάντα ᾠκονόμει.

Καὶ εἶπε Δανιὴλ πρὸς Ἀμελασάρ, ὃν κατέστησεν ὁ ἀρχιευνοῦχος ἐπὶ Δανιήλ, Ἀνανίαν, Ἀζαρίαν, καὶ Μισαήλ· Πείρασον δὴ τοὺς δούλους σου ἡμέρας δέκα, καὶ δότωσαν ἡμῖν ἀπὸ τῶν σπερμάτων τῆς γῆς, καὶ φαγόμεθα, καὶ ὕδωρ πιόμεθα· καὶ ὀφθήτωσαν ἐνώπιόν σου αἱ ἰδέαι ἡμῶν, καὶ αἱ ἰδέαι τῶν παιδαρίων τῶν ἐσθιόντων τὴν τράπεζαν τοῦ βασιλέως· καὶ ὡς ἐὰν ἴδῃς, ποίησον μετὰ τῶν παίδων σου. Καὶ εἰσήκουσεν αὐτόν, καὶ ἐπείρασεν αὐτοὺς ἡμέρας δέκα. Καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν δέκα ἡμερῶν ὡράθησαν αἱ ἰδέαι αὐτῶν ἀγαθαί, καὶ αὐτοὶ ἰσχυροὶ ταῖς σαρξὶν ὑπὲρ τὰ παιδάρια τὰ ἐσθίοντα τὴν τράπεζαν τοῦ βασιλέως.

Πολλὴ ἡ παρρησία, μεγίστη ἡ προθυμία, πολλὴ ἡ σύνεσις, μεγάλη ἡ πίστις. *Πείρασον τοὺς παῖδας σου ἡμέρας δέκα.* Εἶτα ἵνα μὴ νομίσῃς τῆς φύσεως τῶν σπερμάτων εἶναι τὸ φαιδρὸν τοῦ προσώπου, ὅρα δὴ ὕδωρ τὸ μὴ τρέφον. Καὶ οὐχ ἁπλῶς εὐπαθεῖς ἐφάνησαν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπολαυόντων τῆς τραπέζης τῆς βασιλικῆς εὐπαθέστεροι. Ὅτι δὲ κρέα καὶ οἶνος πάντων μᾶλλον τρέφειν εἴωθε, παντὶ δῆλόν ἐστι. Ὅρα ἐκ προοιμίων εὐθέως τὴν ἐπανθοῦσαν χάριν ἐκ τῆς προαιρέσεως τῶν παίδων, καὶ ἐκ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ἡ μὲν γὰρ προαίρεσις ἐκ τοῦ μὴ θελῆσαι, ἡ δὲ χάρις ἐκ τοῦ δυνηθῆναι. *Καὶ ὀφθήτωσαν*, φησίν, *ἐνώπιόν σου.* Σοὶ τὴν κρίσιν ἐπιτρέπομεν. Κούφη δὲ καὶ εὐμαρὴς ἡ χάρις· διὰ τῶν πραγμάτων πιστώθητι. Ἐγὼ μὲν γὰρ οἶδα σαφῶς· καὶ πρὸ τοῦ τέλους οὐκ ἀποφαίνομαι, διὰ σέ. Ὅρα πῶς καὶ τοὺς οἰκέτας ἐπαίδευσεν εὐθέως, καὶ ἐδίδαξεν, ὅτι φιλόθεός τίς ἐστιν. Καὶ οὐχ ἁπλῶς, Μεθ' ἡμῶν, φησί, ποίησον, ἀλλά, *Μετὰ τῶν παίδων σου*· καὶ ἀρχόμενος οὕτως ἔλεγε· *Πείρασον τοὺς παῖδάς σου.* Οὐ παρητοῦντο τὰς ἀνθρωπίνας τιμάς, ἔνθα τὴν εὐσέβειαν οὐδὲν ἔβλαπτεν, ἐπιδείξασθαι· ἐπεὶ καὶ Παῦλος αὐτὸ

ποιεῖ. Ἀπολογίας ἀρχόμενος, ἐξ ἐγκωμίων τοῦ δικάζοντος ἄρχεται οὕτω λέγων· *Πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ·* καὶ πολιτικοῖς κέχρηται πράγμασι. Καὶ προφητεύων δὲ ὁ Νάθαν προσκυνεῖ τὸν Δαυΐδ, καὶ ὁ Ἰακὼβ τὸν Φαραώ, καὶ ὁ Ἀβραὰμ τοὺς συνοίκους. Καὶ οὗτος αὐτός, *Εἰς τὸν αἰῶνα, φησί, ζῆθι.* Ὅρα ῥῆμα κολακείας γέμον. Ἀλλ᾽ οὐκ ἂν εἴποιμι τοῦτο κολακείαν, ἀλλὰ σύνεσιν καὶ σοφίαν. Οὕτω καὶ Παῦλός φησι· *Ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι.* Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἐδίδασκεν· *Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.* Τί οὖν; τὰ σπέρματα μιαρὰ οὐκ ἦν; Οὐδαμῶς, οὐδὲ τὸ ὕδωρ. Καὶ τοῦτο διετέλεσαν ἔτη τρία ποιοῦντες.

Καὶ μετὰ τὸ τέλος, φησί, τῶν ἡμερῶν, ὧν εἶπεν ὁ βασιλεύς, εἰσαγαγεῖν αὐτούς, εἰσήγαγεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιευνοῦχος πρὸς Ναβουχοδονόσορ. Καὶ οὐχ εὑρέθησαν ἐκ πάντων αὐτῶν ὅμοιοι Δανιήλ, καὶ Ἀνανίᾳ, καὶ Μισαήλ, καὶ Ἀζαρίᾳ. Καὶ ἔστησαν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως· καὶ ἐν παντὶ ῥήματι σοφίας καὶ ἐπιστήμης, ἐν οἷς ἐζήτησε παρ᾽ αὐτῶν ὁ βασιλεύς, εὗρεν αὐτοὺς δεκαπλασίονας ὑπὲρ πάντας τοὺς ἐπαοιδούς, καὶ τοὺς μάγους, τοὺς ὄντας ἐν πάσῃ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ. Καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν, φησίν, *ὡράθησαν αἱ ἰδέαι αὐτῶν ἀγαθαί,* καὶ εἰς κάλλος καὶ εὐεξίαν ἐπέδωκαν.

Ὅρα παρὰ φύσιν τὰ πράγματα· ὅρα παρανοίγοντα τὸν δημιουργὸν τὴν ἐνέργειαν τὴν αὐτοῦ. Καθάπερ γὰρ πλαστογράφος ἐκεῖνος ἂν μάλιστα φανείη, ὁ μὴ μόνον ἀναχωνεῦσαι τὸν χαλκὸν δυνάμενος καὶ διαπλάσαι, ἀλλὰ καὶ τούτου οὐχ ἧττον ὁ γενόμενον ἤδη τὸν ἀνδριάντα διορθῶσαι δυνάμενος· οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν παίδων ἐκείνων ἴδοι τις ἄν. Τοῦ γὰρ ἀπὸ γῆς ἄνθρωπον ποιῆσαι τὸ μετὰ τοιαύτης τροφῆς εὐπαθῆ δεῖξαι τὰ σώματα οὐχ ἧττον εἰς δημιουργίας λόγον τεκμήριον ἦν. Πόθεν ἡ εὔχροια; πόθεν τὸ ἄνθος ἀποστίλβον; πόθεν ἡ ἰσχύς; Ἴστε δὲ ὅτι καὶ καθαιρεῖ ἰσχὺν ἡ ὑδροποσία, καὶ φάγησις σπερμάτων. Οὐδὲ γὰρ ἄρτον ἠνείχετο φαγεῖν. Οὐκ ὀλίγον δὲ τὸ μέσον τοῦ κατειργασμένου σίτου καὶ ἀνεργάστου. Οὐ γὰρ ἐκ τοῦ φαγεῖν μόνον γίνεται ἡ ἰσχύς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ πεφθῆναι τὰ διδόμενα· ταῦτα δὲ πεφθῆναι οὐκ ἦν κατὰ τὴν φύσιν. Ὅρα τὰ σημεῖα ταῦτα οὐκ ἐκ φιλοτιμίας τῶν αἰτούν-

των λαμβάνοντα τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ ἀπὸ χρείας ἀναγκαίας ἔχοντα τὴν ὑπόθεσιν. Οὐ γὰρ ἁπλῶς οὐδενὸς προκειμένου ἐπεπήδησε τῇ πείρᾳ, ἀλλὰ ἀνάγκης αὐτὸν ἐπὶ τοῦτο καλούσης. Οὕτω καὶ πόρρω φιλοτιμίας ἦν τῶν παίδων ἡ ψυχή. Καίτοι γε τίς τοσαύτην ἔχων πίστιν, καὶ ἐν μέσοις βαρβάροις ὤν, οὐκ ἂν ἠθέλησεν ἐπιδείξασθαι τοῖς κρατοῦσι τὴν εὔνοιαν, ἣν ὁ Θεὸς ἔχει περὶ αὐτούς; Ἀλλ' οὐχ οὗτοι. Ὅρα καὶ ἐπὶ τῶν ἐλεγχόντων πρεσβυτέρων πάλιν, πῶς ἐξ ἀνάγκης ἔρχεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ἐν τῷ ἔτει δευτέρῳ τῆς βασιλείας Ναβουχοδονόσορ, ἐνυπνιάσθη Ναβουχοδονόσορ ἐνύπνιον, καὶ ἐξέστη τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ὁ ὕπνος αὐτοῦ ἐγένετο ἐξ αὐτοῦ.

Καὶ μὴν δωδέκατον τοῦτό ἐστιν ἔτος. Εἰ γὰρ τρία ἔτη μετὰ τὸ ἁλῶναι τὴν πόλιν ἦν, ἐκείνη δὲ ἐννάτῳ ἑάλω, δωδέκατον τοῦτό ἐστιν ἔτος. Τινές φασιν ὅτι τῷ αὐτῷ σημείῳ παρ' Ἑβραίοις καὶ οὗτος κἀκεῖνος ὁ ἀριθμὸς γίνεται. Ἢ καὶ σφάλμα γραφικόν ἐστιν, ἢ δευτέρῳ ἔτει παραστῆναι τοὺς παῖδας. Ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοι λόγον. Πρᾶγμα δὲ συμβαίνει ἀπορώτερον. Ποῖον δὲ τοῦτο; Τὸ μὴ εἰδέναι τί ποτέ ἐστι τὸ ἐνύπνιον. Καὶ σαφῶς τοῦτο γίνεται. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἐγένετο, οὐκ ἂν ἐφάνη ἡ σοφία τοῦ Δανιήλ. Ὁρῶμεν γὰρ ὅτι καὶ ἐκλήθη ἄν, καὶ εἶπε τὸ μέλλον· ἔλεγον κἀκεῖνοι. Τῆς ἐκβάσεως οὐκ οὔσης τίς ἀληθὴς καὶ ὁ ψευδής; Καὶ τοῦτο ἐφ' ἑτέρων γυμνάζειν χρή. Αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ ἐνύπνιον παραγέσθω εἰς μέσον· λεγέτω ἅπερ ὁ Δανιὴλ εἶπε, λεγέτωσαν τἀναντία κἀκεῖνοι. Πόθεν δῆλον ὅτι ψεύδεται ἢ ἀληθεύει; Ἤδη οὖν δίδωσι τὴν δοκιμήν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἰωσὴφ οὐχ οὕτω γέγονεν, ἀλλὰ λέγει τὸ ὄναρ ἐκεῖνος· ἐγγὺς γὰρ ἦν ὁ καιρός. Ἄξιον δὲ θαυμάσαι, πῶς ἐν Αἰγύπτῳ οὐκ ἠθέλησάν τι πλάσαι οἱ σοφοὶ Αἰγυπτίων ἐκ τοῦ ἀκινδύνου, ἀλλ' ἔφασαν ἀπορεῖν. Εἰ δὲ ὀνείρους οὐκ ἴσασι διακρῖναι, ποῦ ἀλλαχοῦ πιστευτέον αὐτοῖς; Ἄλλως δὲ οὐκ ἔδει ἐκεῖ τοῦτο γενέσθαι· ἐπὶ δὲ τῆς προφητείας τοῦ Ἰωσὴφ φανερῶς ἐγένετο, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν εὐνούχων. Ὅρα δὲ τούτους μὴ καλοῦντας τὸν Δανιήλ, ἀλλ' αἱρουμένους ἀπο-

θανεῖν μᾶλλον, ἢ ἐκεῖνον ἰδεῖν εὐδοκιμοῦντα. Ἆρα διὰ τοῦτο μόνον ἐφάνη τὸ ὄναρ, ἵνα ὁ Δανιὴλ θαυμασθῇ; Οὐκ ἔγωγε εἴποιμι ἄν. Ἐπεὶ καὶ εἰ τοῦτο ἦν μόνον, μέγα ἦν τὸ κατόρθωμα καὶ θαυμαστὸν, θεογνωσίαν γενέσθαι τοσαύτην. Πλὴν οὐ τοῦτο μόνον ἐστίν. Ἀλλὰ τί; Ὥστε καὶ τοῦτον σωφρονισθῆναι μανθάνοντα, ὅτι οὐ διὰ παντὸς τὸ γένος αὐτοῦ κρατήσει (εἰ γὰρ καὶ τούτων εἰρημένων τῆς ἀλαζονείας οὐ καθυφῆκε, πολλῷ μᾶλλον εἰ μὴ ταῦτα εἴρητο)· ὥστε τὸν Θεὸν ἐπιγνῶναι Κύριον ὄντα τοῦ παντός. Ἐπειδὴ γὰρ περὶ ὀνείρους μᾶλλον εἶχον, διὰ τοῦτο ταῦτα γεγένηται. Ἐντεῦθεν αὐτοὺς πείθει περὶ τῶν μελλόντων, καὶ ἐπειδὴ τούτῳ μάλιστα τοὺς θεοὺς ἐτίμων, τῷ προορᾷν τὰ μέλλοντα. Καὶ γὰρ πᾶσα ἡ μαγγανεία αὐτοῖς περὶ τοῦτο ἦν.

Καὶ τὸ δόγμα ἐξῆλθε, καὶ οἱ σοφοὶ ἀπεκτείνοντο· καὶ ἐζήτησαν τὸν Δανιὴλ καὶ τοὺς φίλους αὐτοῦ ἀποκτεῖναι. Καὶ τότε Δανιὴλ ἀπεκρίθη βουλὴν καὶ γνώμην τῷ Ἀριὼχ τῷ ἀρχιμαγείρῳ τοῦ βασιλέως, ὃς ἐξῆλθε ἀνελεῖν τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος. Καὶ ἐπυνθάνετο αὐτοῦ λέγων· Ἄρχων τοῦ βασιλέως, περὶ τίνος ἐξῆλθεν ἡ γνώμη ἡ ἀναιδὴς αὕτη ἐκ προσώπου τοῦ βασιλέως;

Εἶδες παρρησίαν; εἶδες ἀνδρείαν; πρὸς τὸ ἀνελεῖν κύριον οἷά φησι; Καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἀλγεῖ. Οὐκ ἔχει λόγον, φησίν, οὐδὲ πρόφασιν, οὐδὲ χρῶμα ἐπίκειται τῷ προστάγματι· ἀναιδεῖς γὰρ τούτους καλοῦμεν.

Ἐγνώρισε δὲ ὁ Ἀριὼχ τῷ Δανιὴλ τὸ ῥῆμα. Καὶ Δανιὴλ ἐξῆλθε, καὶ ἠξίωσε τὸν βασιλέα ὅπως χρόνον αὐτῷ δῷ, καὶ τὴν σύγκρισιν τοῦ ἐνυπνίου ἀπαγγείλῃ τῷ βασιλεῖ.

Θαύμασον πῶς ἐπέτρεψεν ἐκεῖνος. Ὅρα πανταχοῦ πάντας πειθομένους αὐτῷ. Ὅθεν πῶς ὑπώπτευσεν ἀληθῆ λέγειν αὐτόν; πῶς οὐκ εἶπεν, πάντες ἠλέγχθησαν, ὡμολόγησαν μὴ εἶναι ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦτο· καὶ σὺ βάρβαρος ὢν πόθεν οἴει πίνης φύσεως τοῦτο· καὶ σὺ βάρβαρος ὢν πόθεν οἴει περιγενέσθαι; Ἀλλ' ὅταν ὁ Θεὸς οἰκονομῇ καὶ προκατασκευάζῃ τὰ πράγματα, μηδὲν ἀπόρει. Ἄλλως δὲ καὶ ἀκίνδυνον ἦν ἐπ' αὐτὸν ὕστερον ἐλθεῖν. Τίνος ἕνεκεν οὐκ εὐθέως αὐτῷ ὁ Θεὸς ἀπεκάλυψε; Πρῶτον μὲν ὥστε κατάδηλον γενέσθαι τὸ πρᾶγμα, ὥστε αὐτοὺς ἐν χρείᾳ καταστῆναι πολλῇ. Εἰ γὰρ καὶ προφήτης ἦν, ὅμως ἠ-

γνόησε. Πάλιν σοι διὰ δικαίων ἀπολογεῖται, δεικνὺς ὅτι ἐκείνοις οὐκ ἔδωκε μέλλουσι κινδυνεύειν χωρὶς εὐχῆς καρτερικῆς, πολλῷ μᾶλλόν σοι οὐ δώσει. Διὰ τοῦτο πανταχοῦ τὰς εὐχὰς αἰτεῖ ὁ Παῦλος, *Τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες*, γράφων. Οὐ γὰρ ἀρκεῖ βίος καθαρός, ἐὰν μὴ καὶ εὐχὴ προσῇ. Ὅρα πάλιν τὴν πίστιν αὐτοῦ τὴν πολλήν.

Δεύτερος οὗτος ἆθλος· καὶ πάλιν ὁ Δανιὴλ ἡγεῖται τοῦ πράγματος, καὶ χρόνον αἰτεῖ παρεσκευασμένον πρὸς πολλὴν καρτερίαν καὶ εὐχήν. Ὥστε οὐκ ἠξίου εὐθέως ἀκούεσθαι· ἔδωκεν ἐκεῖνος τὴν χάριν, ἀνεκοινώσατο τοῖς φίλοις.

Τότε τῷ Δανιὴλ μυστήριον ἀπεκαλύφθη ἐν ὁράματι νυκτός. Καὶ εὐλόγησε τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ Δανιὴλ καὶ εἶπεν· Εἴη τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος, ὅτι ἡ σοφία καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ ἐστι. Καὶ αὐτὸς ἀλλοιοῖ χρόνους καὶ καιρούς, καθιστᾷ βασιλεῖς καὶ μεθιστᾷ, διδοὺς σοφίαν τοῖς σοφοῖς, καὶ φρόνησιν τοῖς αἰτοῦσι σύνεσιν. Αὐτὸς ἀποκαλύπτει βαθέα καὶ ἀπόκρυφα, γινώσκων τὰ ἐν τῷ σκότει· καὶ τὸ φῶς μετ' αὐτοῦ ἐστι. Σοί, ὁ Θεὸς τῶν πατέρων μου, ἐξομολογοῦμαι, καὶ αἰνῶ, ὅτι σοφίαν καὶ σύνεσιν ἔδωκάς μοι, καὶ νῦν ἐγνώρισάς μοι ἃ ἠξιώσαμεν παρὰ σοῦ.

Οὐδέπω φανερῶς αὐτῷ ἀπεκαλύφθη, ἀλλ' ἔτι ἐν ὁράματι· προγυμνάζεται γὰρ ὁ προφήτης. Ὅρα δὲ αὐτοῦ τὴν παρρησίαν. Τίς ἡ γνώμη, φησίν, ἡ ἀναιδὴς αὕτη; Ἔμοιγε δοκεῖ καὶ πρὸ τῆς εὑρήσεως κεκωλυκέναι τὸν ἀρχιμάγειρον τῆς σφαγῆς, τῷ τε κατηγορῆσαι τῆς ἐγχειρήσεως, τῷ τε ὑποσχέσθαι λύσιν εὑρεῖν τοῦ δεινοῦ. Τί οὖν ἀπεκαλύφθη τῷ Δανιήλ; Ἔστι γὰρ καὶ ἐν ἁγίοις ὑπεροχή· διὸ καὶ αὐτὸς προτιμᾶται. Καὶ πῶς εἶδεν; Ἐν ὁράματι, φησί, οὐ κατὰ ἀνθρωπίνην σοφίαν. Καὶ καλῶς μυστήριον αὐτὸ καλεῖ, ὃ πᾶσιν ἠγνόητο.

Καὶ εὐλόγησε τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ. Τὸν παντοκράτορά φησι· τουτέστι τὸν καὶ ἐκεῖ ἐν τῇ βαρβάρων χώρᾳ δυνάμενον. Οὐδαμοῦ θυσία, καὶ ναὸς, καὶ θυσιαστήριον, ἀλλὰ προαίρεσις ἀγαθή· καὶ πάντα ἠνύετο. Ὅρα, μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν αἴτησιν, οὐ πρότερον ἔδραμεν ἐπὶ τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως, ἕως οὗ τῷ δεδωκότι χάριν ὡμολόγησε τὴν μεγίστην· οὐ καθάπερ ἡμεῖς πολλάκις ὑπὸ τῆς χαρᾶς τῶν κατορθουμένων καὶ ἐπιλανθα-

νόμεθα τῆς εὐγνωμοσύνης. Ἀλλ᾽ οὗτος οὐχ οὕτως· ἀλλὰ εὐλόγησε τὸν Θεόν καὶ εἶπεν· *Εἴη τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ εὐλογημένον ἀπὸ τοῦ αἰῶνος, καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος.* Ἡμεῖς μὲν γάρ, φησί, πρόσκαιροι καὶ ὀλιγοχρόνιοι, οὐ μὴ ὑπὲρ τοῦ χρόνου τούτου τὴν εὐλογίαν ἀναπέμπομεν, ἀλλ᾽ ὑπὲρ παντός· οὐχ ὑπὲρ οὗ ζῶμεν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τούτου μέν, καὶ ὑπὲρ τοῦ πρὸ τούτου, καὶ ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος. Ἀεὶ αὐτὸν εὐλογεῖσθαι χρή, καὶ φαίνοντα καὶ μὴ φαίνοντα. Διὰ παντὸς γὰρ ἡ πρόνοια αὐτοῦ τέταται. Ὅρα πῶς διὰ τῆς εὐχαριστίας ἐμφαίνει καὶ τὴν γνῶσιν τῶν ὀνειράτων.

Ὅτι ἡ σοφία, καὶ ἡ σύνεσις, καὶ ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ ἐστι· τουτέστι, τὸ εἰδέναι τὰ πάντα, καὶ προγινώσκειν. Ἐνταῦθα γὰρ τοῦτό φησι· αὐτὸς οἶδε τὰ πάντα, οὐδὲν ἀγνοεῖ. Τί οὖν; Τοῦτο μόνον; πρόγνωσιν ἔχει μόνον; Καὶ οὐκ εἶπεν, ἔχει, ἀλλ᾽, Αὐτοῦ ἐστι, τὸ φυσικὸν ἡμῖν ἀγαθὸν παραστῆσαι βουλόμενος, ὅτι ἐκ φύσεως ταῦτα αὐτῷ πρόσεστι. Τί οὖν; πρόοιδε μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ ποιεῖ; Ναί, καὶ ποιεῖ. *Ἀλλοιοῖ καιροὺς καὶ χρόνους.* Οὐχὶ τὰς τροπὰς λέγων, ἀλλὰ τὰς τῶν πραγμάτων μεταβολάς. *Καθιστᾷ βασιλεῖς, καὶ μεθιστᾷ.* Ὅτι μεταβολὰς ἐργάζεται. Ἆρ᾽ οὖν τοῦτο μόνον, ὅτι πρόοιδε καὶ ποιεῖ; οὐχὶ καὶ ἄλλο μέγιστον, ὅτι καὶ ἑτέροις μεταδίδωσι τούτου τοῦ εἰδέναι; *Διδοὺς σοφίαν τοῖς σοφοῖς·* οὐχὶ πρὸ τούτου οὖσι σοφοῖς, ἀλλὰ τοῖς λαβεῖν. Εἴ τις σοφὸς μὴ παρ᾽ ἐκείνου τὴν σοφίαν ἔχει, οὐ σοφός. Μὴ νομίσατε τέχνην εἶναι τῆς Χαλδαϊκῆς.

Καὶ φρόνησιν, φησί, *τοῖς αἰτοῦσι σύνεσιν.* Εἶτα ἴδωμεν πότερον ἐξ ἐπιστήμης αὐτῷ προσγέγονεν, ἢ κατὰ φύσιν. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο λέγει· *Αὐτὸς ἀποκαλύπτει βαθέα καὶ ἀπόκρυφα·* οὐκ εἶπεν, εὑρίσκει, ἀλλά, *Ἀποκαλύπτει* ἑτέροις βαθέα ἡμῖν ὄντα καὶ *ἀπόκρυφα*, τὰ ἐκ μακροῦ τοῦ χρόνου ἀφεστῶτα καὶ κεκρυμμένα. *Γινώσκων τὰ ἐν τῷ σκότει· καὶ τὸ φῶς μετ᾽ αὐτοῦ ἐστιν.* Ὅρα τί φησιν. Ὥσπερ ὁ Δαυὶδ λέγει· *Ὡς τὸ σκότος αὐτῆς, οὕτω καὶ τὸ φῶς αὐτῆς.* Τὸ πολὺ τῆς γνώσεως λέγει, ἤτοι κἂν ἄδηλα ᾖ, αὐτῷ σκότος οὐκ ἔστιν ἢ ὅτι φῶς αὐτῶν ἐστι. Πῶς γινώσκει τὰ ἐν τῷ σκότει; Ὡσανεὶ φῶς ἔχων μεθ᾽ ἑαυτοῦ. Μετ᾽ αὐτοῦ ἐστιν ἀεί. Ἀνθρωπίνως λέγει. Ὥσπερ οὐδέν ἐστιν ἐν σκότει τῷ λύχνον ἅπτοντι, οὕτως οὐδὲ τῷ Θεῷ· μᾶλλον δὲ, εἴ τι πλέον, ὥσπερ τῷ τὸ φῶς ἔχοντι ἐν ὀφθαλμοῖς, τῷ ἀεὶ περιφέροντι αὐτὸ φῶς ἐστι.

Σοὶ, ὁ Θεὸς πατέρων μου, φησί, ἐξομολογοῦμαι, καὶ αἰνῶ, ὅτι σοφίαν καὶ σύνεσιν ἔδωκάς μοι. Εὐκαίρως τῶν πατέρων ἐμνήσθη νῦν, δι' ἐκείνων αὐτὸν δυσωπῆσαι βουλόμενος, καθάπερ εἴ τίς τινα ἐραστὴν σφοδρὸν τῶν ἐρωμένων ἀναμνήσειεν. *Ἐξομολογοῦμαι, φησίν, εὐχαριστῶ, καὶ αἰνῶ, ὅτι σοφίαν καὶ σύνεσιν ἔδωκάς μοι.* Τὴν προτέραν φησί. *Καὶ νῦν ἐγνώρισάς μοι ἃ ἠξιώσαμεν παρὰ σοῦ.* Ἴσως εἰκὸς αὐτὸν καὶ ἄλλα ἀξιῶσαι, ὥστε καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῷ γνωρίσαι.

Ὅτι τὸ ὅραμα τοῦ βασιλέως, φησίν, ἐγνώρισάς μοι. Καὶ εὐθέως ἦλθε Δανιὴλ πρὸς Ἀριὼχ, ὃν κατέστησε, φησί, ὁ βασιλεὺς ἀπολέσαι τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος μὴ ἀπολέσῃς· εἰσάγαγε δέ με ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπαγγελῶ τῷ βασιλεῖ τὴν σύγκρισιν τοῦ ὁράματος.

Ἔδραμε πρὸς αὐτὸν καί φησι· *Τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος μὴ ἀπολέσῃς.* Τίς ἂν ἐφρόντισεν ἐκείνων; Ὅρα τὸ φιλάνθρωπον καὶ ἥμερον τοῦ προφήτου. Ἀλλ' οὐκ ἂν ἠκούσθη, εἰ μὴ κἀκεῖνο προσέθηκεν· *Εἰσάγαγέ με, φησί, καὶ ἀπαγγελῶ τῷ βασιλεῖ τὴν σύγκρισιν τοῦ ὁράματος.*

Τότε Ἀριὼχ, φησίν, εἰσήγαγε τὸν Δανιὴλ ἐν σπουδῇ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Εὕρηκα ἄνδρα ἐκ τῶν υἱῶν τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Ἰουδαίας, ὅστις τὸ σύγκριμα ἀναγγελεῖ τῷ βασιλεῖ. Ἀπὸ τῶν υἱῶν τῆς αἰχμαλωσίας, φησίν, εὕρηκα ἄνδρα.

Οὐκ ᾐσχύνθη τὸ γένος. Ὅταν γὰρ ἀνάγκη ἐπίκειται μείζων, οὐδὲν τούτων ζητεῖται, ἀλλ' ὁ τῦφος ὁ ἐν ταῖς εὐημερίαις ἅπας καταστέλλεται. Καὶ γὰρ ὁ νοσῶν οὐκ ἄν ποτε τοῦ ἰατροῦ τὴν εὐγένειαν περιεργάσαιτο, καὶ ἄλλως κινδυνεύων ἄνθρωπος οὐκ ἂν πολυπραγμονήσειεν, εἴτε εὐπατρίδης, εἴτε ὁ τυχὼν εἴη ὁ μέλλων αὐτὸν ἐξαρπάζειν τῶν κινδύνων, ἀλλ' ἓν μόνον ζητεῖ, τὴν ἀπαλλαγήν. Τίς οὐκ ἂν αἰσχυνθῇ, τίς οὐκ ἂν ἐρυθριάσῃ, ὁρῶν τοὺς μὲν ἐν τῇ πατρίδι πάντας ἀναιρουμένους, τοὺς δὲ αἰχμαλώτους φυσωμένους, καὶ μέγα φρονοῦντας; Οὐδὲν τούτων, οὐδὲν αὐτὸς ἐνενόησεν, ἀλλ' ἐν σπουδῇ κἀκεῖνος ἐκάλεσε, καὶ οὗτος ἠρώτησεν, οὐκέτι μετὰ τῆς αὐτῆς ἀπονοίας. Ἐπειδὴ γὰρ ἠλέγχθη διὰ τῆς πείρας ἀνόνητα ὁ βασιλεὺς ἐπιζητῶν, τί φησι; *Καὶ ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς, καὶ εἶπε τῷ Δανιὴλ, οὗ τὸ ὄνομα Βαλτάσαρ· Εἰ δύνασαί μοι*

ἀναγγεῖλαι τὸ ἐνύπνιον, ὃ εἶδον, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ; Μετὰ πλείονος τῆς ἐπιεικείας διαλέγεται. Οὐκ εἶπεν· Ἂν μὴ δυνηθῇς, τὰ αὐτὰ πείσῃ. Τί οὖν ὁ Δανιήλ;

Καὶ ἀπεκρίθη Δανιὴλ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ εἶπε· Τὸ μυστήριον, ὃ ὁ βασιλεὺς ἐπιζητεῖ, οὐκ ἔστι σοφῶν, μάγων, ἐπαοιδῶν, Γαζαρηνῶν δύναμις ἀναγγεῖλαι τῷ βασιλεῖ· ἀλλ' ἔστι Θεὸς ἐν οὐρανῷ ἀποκαλύπτων μυστήρια, καὶ ἐγνώρισε τῷ βασιλεῖ Ναβουχοδονόσορ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν.

Ὅρα σύνεσιν τοῦ προφήτου. Οὐκ εἶπεν εὐθέως· Δύναμαι ἀπαγγεῖλαί σοι· ἀλλ' ὃ πρὸ πάντων ἔδει μαθεῖν τὸν βασιλέα, τοῦτο λέγει. *Τὸ μυστήριον, φησί, ὃ ὁ βασιλεὺς ἐπερωτᾷ, οὐκ ἔστι σοφῶν, μάγων, ἐπαοιδῶν, Γαζαρηνῶν δύναμις ἀναγγεῖλαι τῷ βασιλεῖ· ἔστι Θεὸς ἐν οὐρανῷ ἀποκαλύπτων μυστήρια.* Ἀπολογεῖται ὑπὲρ τῶν κακῶς ἀναιρεθέντων, δεικνὺς οὐκ αὐτὸν ὄντα τὸν λέγοντα. Οὐ διὰ τοῦτο, φησίν, εἶπον, ὅτι οὐκ ἔστι μάγων τοῦτο, ἵνα ἐμαυτὸν ἐκείνων λαμπρότερον δείξω, ἀλλ' ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐδὲ ἐγὼ κατὰ ἀνθρωπίνην λέγω φύσιν. *Ἀλλ' ἔστι Θεὸς ἐν οὐρανῷ.* Οὐκ ἐκεῖ συγκλείων αὐτόν, ἀλλ' ὡς πρὸς βάρβαρον τέως διαλεγόμενος, καὶ τῆς γῆς ἀπάγων, οὐχ ὡς οἱ ὑμέτεροι οἱ περὶ γῆν στρεφόμενοι. *Καὶ ἐγνώρισε τῷ βασιλεῖ Ναβουχοδονόσορ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων.* Ὅρα, δι' αἰνιγμάτων λέγει, καὶ τὸ πᾶν κεφάλαιον τῆς ὄψεως περιλαμβάνει ἐν τοῖς προοιμίοις, καὶ ἀνίησιν αὐτοῦ τὴν διάνοιαν, οὐδὲν φορτικὸν οὐδὲ ἐπαχθὲς λέγων.

Τὸ ἐνύπνιόν σου, φησί, καὶ αἱ ὁράσεις τῆς κεφαλῆς σου ἐπὶ τῆς κοίτης σου· τουτέστιν, οἱ διαλογισμοί σου ἐπὶ τῆς κοίτης σου ἀνέβησαν, τί δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. Καὶ ὁ ἀποκαλύπτων μυστήρια, ἐγνώρισέ σοι ἃ δεῖ γενέσθαι.

Κατὰ τὴν τῶν πολλῶν ὑπόνοιαν διαλέγεται, ὡς ὑπὲρ κεφαλῆς τῶν ὀνείρων ἱσταμένων, ἢ ὡς ἐκεῖ τοῦ λογιστικοῦ ὄντος, ἢ τῆς κεφαλῆς, τῶν ὀφθαλμῶν, ἵνα εἴπῃ· Σὺ παρέσχες αἰτίαν. Οὐδὲ ἁπλῶς εἶπεν, ὅτι Ὁ Θεός σοι ἔφηνεν, ἀλλά, Διελογίζου τί δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. Ἐπειδὴ γὰρ τῆς οἰκουμένης ἐκράτησεν, ἐλογίζετο ἄρα εἰ εἰς πάντας αὐτὸς παραπέμψει τὴν βασιλείαν, ἢ τελευτήσει. Εἴωθε γάρ πως τὸ μέγεθος τῆς

ἀρχῆς καὶ τῆς φύσεως ἡμᾶς εἰς λήθην ἄγειν, ὅτι θνητός ἐστι. Εἰκὸς οὖν αὐτὸν εἰς τὸ πέλαγος ἐμπεσόντα τῶν οἰκείων κατορθωμάτων, μὴ σφόδρα πιστεύειν ὅτι ἀποθανεῖται. Τοῦτο γοῦν καὶ ἕτερος ἔπαθε βασιλεύς. Διὸ καί τις ἔλεγε πρὸς αὐτόν, *Σὺ δὲ ἄνθρωπος εἶ*, οὐ Θεός, πρὸς τὸν Τύριον λέγων. Καὶ ὅρα πῶς χωρὶς πληγῆς αὐτὸν ἐλέγχει. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι Τοῦτο ὑπώπτευσας, ἀλλά, *Τί δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα*. Ταῦτα ἐνενόεις καὶ ἐλογίζου τί ἄρα ἔσται.

Ἐπὶ τῆς κοίτης σου. Ὅτε οὐδεὶς ὁ παρενοχλῶν, ἀλλ' ἐν ἡσυχίᾳ ἦν ἡ ψυχή· ὅτε μάλιστα τῶν λογισμῶν ὁ ὄχλος ἡμῖν ἐπεισέρχεται, τῇ τε ἡσυχίᾳ καὶ τῇ ἀργίᾳ ἀποχρώμενος. Διὰ τοῦτο τοῖς πολλοῖς ἔθος τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εἰς εὐχὴν ἀναλίσκειν, ἅτε καὶ σχολαζούσης τῆς ψυχῆς, καὶ μεγάλης οὔσης τῆς βλάβης ἐὰν ῥᾳθυμήσωμεν. *Καὶ ὁ ἀποκαλύπτων μυστήρια, ἐγνώρισέ σοι ἃ δεῖ γενέσθαι.* Ὅρα, δεύτερον ἤδη τοῦ Θεοῦ μέμνηται, καὶ οὐχ ὡς ἔτυχεν, ἀλλ' ἐκεῖ μέν φησιν· *Ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ*· ἐνταῦθα δὲ, *Ὁ ἀποκαλύπτων μυστήρια*.

Καὶ ἐμοὶ δὲ οὐκ ἐν σοφίᾳ τῇ οὔσῃ ἐν ἐμοὶ παρὰ πάντας τοὺς ζῶντας τὸ μυστήριον τοῦτο ἀπεκαλύφθη, ἀλλ' ἕνεκεν τοῦ τὴν σύγκρισιν τῷ βασιλεῖ γνωρίσαι, καὶ ἵνα γνῷς τοὺς διαλογισμοὺς τῆς καρδίας σου.

Μονονουχὶ λέγων· Ἡ ἀρχὴ τῆς εὑρέσεως οὐ παρ' ἐμοῦ, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο παρ' ἑτέρου μαθεῖν πλέον ἔχων τῶν ἄλλων. Οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ σοφὸν εἶδεν, τοῦτο ἐποίησεν. Εἰ γὰρ καὶ τούτων εἰρημένων παρ' αὐτοῦ, ὡς Θεὸν αὐτὸν προσεκύνησε· τί, εἰ μὴ τοῦτο ἦν; Ἀλλὰ διὰ σέ, φησίν. Οὐ σύ μοι χάριν ἔχειν ὀφείλεις, ἀλλ' ἐγὼ σοί· ἵνα γὰρ σὺ μάθῃς, ἔμαθον ἐγώ. Ὅρα πῶς αὐτὸν οἰκειοῖ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ τὸ μέλλον θαῦμα περὶ αὐτὸν ἔσεσθαι, καὶ τὸ φίλτρον προλαβὼν ἀνατίθησι τῷ Θεῷ. Ὁ γὰρ μαθὼν ὅτι τιμῶν αὐτὸν ὁ Θεὸς τοῦτο ἐποίησεν, εὔδηλον ὅτι ᾠκειώθη ἂν αὐτῷ. Σὲ μᾶλλον ἐτίμησε, φησί, ἢ ἐμέ. Εἶδες πῶς ἀφιλότιμος ὁ νέος, πῶς οὐ πρότερον ἅπτεται τῶν ῥημάτων, ἕως ἂν ἀποστήσῃ αὐτὸν τοῦ μεγάλην περὶ αὐτοῦ δόξαν ἔχειν; Πῶς οὖν οὗτος ἐθύρα δόξαν, ὁ καὶ διδομένην αὐτὴν ἀποκρουόμενος; Καὶ οὐκ εἶπεν, Ἐπειδὴ σέβω τὸν Θεόν, ἐπειδὴ θεραπεύω αὐτὸν μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἀπεκαλύ-

φθη ἐμοί, ἀλλ', Ὑπὲρ τοῦ σὲ μαθεῖν ὃ χρησιμώτατον ἦν. Ἐκεῖνο γὰρ καὶ μὴ εἰπόντος, ἠκολούθει τῇ διανοίᾳ ἀκουόντων.

Σὺ βασιλεὺς ἐθεώρεις, καὶ ἰδοὺ εἰκὼν μία, ἡ εἰκὼν ἐκείνη μεγάλη, καὶ ἡ πρόσοψις αὐτῆς ὑπερφερὴς ἑστῶσα πρὸ προσώπου σου, καὶ ἡ ὅρασις αὐτῆς φοβερά. Εἰκὼν ἧς ἡ κεφαλὴ χρυσίου καθαροῦ· αἱ χεῖρες αὐτῆς καὶ τὸ στῆθος καὶ οἱ βραχίονες αὐτῆς ἀργυροῖ· ἡ κοιλία αὐτῆς καὶ οἱ μηροὶ χαλκοῖ· αἱ κνῆμαι σιδηραῖ· οἱ πόδες μέρος μέν τι σιδηροῦν, μέρος δέ τι ὀστράκινον.

Ὅρα ποίας ὄψεως ἠξιώθη Ναβουχοδονόσορ. Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλεν εἰς ἔθνη τὸ κήρυγμα διαδίδοσθαι, προανακρούεται τοῦτο ἄνωθεν τὴν ἐθνικὴν παράδοσιν· καὶ ἐν ἐθνικῇ τοῦτο ὁρᾶται, τοῦ ναοῦ καταλυθέντος, τῶν νομικῶν ἀνῃρημένων. Πλὴν διὰ Ἑβραίων ἑρμηνεύεται. Εἰ γὰρ καὶ εἰς ἐθνικοὺς ἔμελλε διαδίδοσθαι, ἀλλὰ διὰ Ἑβραίων ἀνδρῶν, τῶν ἀποστόλων. Τοῦτο καὶ ἐπὶ τοῦ Κορνηλίου γέγονε. Προλαμβάνει τὰ ἔθνη, καὶ οὐκ ἀκολουθεῖ. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα τὴν εἰκόνα πρῶτος εἶδεν ὁ Ναβουχοδονόσορ, τὴν δὲ γνῶσιν πρῶτος εἶδε Δανιήλ.

Καὶ ἵν' εἰδῇς ὅτι καὶ πρῶτοι καὶ ὕστεροι οἱ Ἰουδαῖοι· πρῶτοι τὰ ἀγαθὰ ἔλαβον, ἀλλὰ οὐκ ᾔδεισαν ὅπερ ἔλαβον, ἵνα ἴσον γένηται. Οὕτω κἀκεῖ πρὸ τοῦ βαπτίσματος κατηξιώθησαν Πνεύματος. Οὕτω καὶ ἐπὶ Ἀβραὰμ πρώτη ἡ πληθὺς ἐκείνη τῶν ἐθνῶν, ὑστέρα δὲ ἡ περιτομή· ἀλλὰ διὰ περιτομῆς ἡ σωτηρία. Εἶπον ταῦτα μυριάκις οἱ προφῆται τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ εἰ μὴ πολλὴ παρ' ὑμῖν ἡ νωθεία, κἂν ἐξεκάλυψα, ποῦ καὶ πότε. Ἐπειδὴ δὲ οὐ προσεῖχον, μεταβαίνει εἰς τὰ ἔθνη λοιπόν. Ἀκούοντες ἐκεῖνοι τούτων τῶν ῥημάτων, κατέπτυον· ὁ ἐθνικὸς ἀκούσας προσεκύνησεν. Ὅρα καὶ τὰ ἐπὶ Χριστοῦ διατυπούμενα. Ἡ Χαναναῖτις προσκυνεῖ· οὗτοι οὐ ποιοῦσι τοῦτο, ἀλλ' ἐλαύνουσιν. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἐκεῖνοι ἔδησαν τὸν Ἱερεμίαν, οὗτος προσεκύνησε τὸν Δανιήλ. Πάλιν Ἰουδαῖοι τοὺς ἀποστόλους ἀπελαύνουσιν, οἱ Ἕλληνες λέγουσιν, ὅτι *Οἱ θεοὶ κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς.* Ὅταν γὰρ ἡ κρίσις χωρὶς πάθους γίνηται, ἀδέκαστός ἐστι καὶ καθαρά. Ὁρᾷς τοὺς τύπους λάμποντας; Ἐν Βαβυλῶνι τὰ περὶ Χριστοῦ ἀκούεται, καὶ ἀκροατὴς ὁ βάρβαρος γίνεται, ἵνα μάθῃς ὅτι οὐ μόνον ἐθνικοί, ἀλλὰ καὶ βάρβαροι ταῦτα ἀκού-

σονται, ὥσπερ ὁ Παῦλός φησι· *Ὀφειλέτης εἰμὶ εὐαγγελίσασθαι Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις.*

Καὶ ἵνα μὴ ἀπογνῷς, τὰς ἐλπίδας ὑποτυποῦται. Τί γὰρ οὐκ ἦν κώλυμα; Ὁ τῦφος ὁ βασιλικός, ἡ φύσις αὐτὴ ἡ βαρβαρική, τὸ εὐτελὲς τοῦ λέγοντος· αἰχμάλωτος γὰρ ἦν· ἡ ἡλικία· νέος γάρ· τὸ τῆς θρησκείας ἀλλότριον. Οὐκ εἶπεν,Ἔδεισε προϊδεῖν τὰ σά, τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς πόλεως· ἐκεῖνα ἠγνόησας, καὶ ταῦτα προλέγεις; Ἅπερ λέγουσιν οἱ ἀγνώμονες· ἔδει τὸν Χριστὸν ἀναστῆσαι ἑαυτόν. Αὐτὸ τὸ λεγόμενον κατάλυσις τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἦν, καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης συντέλεια.

Καὶ ἐπίστευσε Ναβουχοδονόσορ. Οὐ γὰρ ἄν, εἰ μὴ ἐπίστευσεν, ἔθυσε τῷ Δανιήλ. Πιστεύει Ναβουχοδονόσορ, τινὲς δὲ ἀπιστοῦσι τοῦτο. Διὰ τοῦτο πολλαὶ προρρήσεις ἐγίνοντο. Εἰ μὴ ἐγένοντο ἐκεῖναι, μηδὲ ταύταις πίστευε.Ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ πλέον ἀσαφῆ ποιῶ τὸν λόγον, φέρε τοῦτον ὑμῖν ἑρμηνεύσωμεν.

Πέντε εἶδεν ὕλας, χρυσόν, ἄργυρον, χαλκόν, σίδηρον, ὄστρακον. Εἶτα εἰκὼν πᾶσα ὁ χρόνος ἐστί, καὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ χρόνου. Καὶ καλῶς εἶπεν, Εἰκών. Εἰκόνι γὰρ ἔοικε τὰ ἡμέτερα, εἰκόνι ἀψύχῳ. Καὶ καλῶς εἰκὼν ἀπὸ χρυσοῦ. Καθάπερ γὰρ ὁ χρυσός, κἂν λαμπρὸς ᾖ, ἀπὸ γῆς ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ φύσις ἡ ἡμετέρα, καὶ τὰ πράγματα. Καὶ ὅρα ὅτι κόνις γίνεται, ὅπερ ἦν πρὸ τούτου. Καίτοι τοῦτο λίθος οὐκ ἂν ἐργάσαιτο. Συντρίψαι μὲν δύναται λίθος, οὐσίαν δὲ μεταβαλεῖν οὐ δύναται. Ἀλλὰ τοῦτο γέγονεν. Εἶδες τὸ μυστήριον τῆς ἀναστάσεως. Καὶ γὰρ τῶν σωμάτων ἡμῖν πρότερον στοιχειωθέντων, καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐπανελθόντων φύσιν, τὴν γῆν λέγω, τότε ἡ φθορὰ ἐπεισέρχεται. Ταῦτα δὲ πάντα ὁ λίθος ποιεῖ.Ὥστε ὅταν ἴδῃς τὴν εἰκόνα ἐκ διαφόρων συγκειμένην ὑλῶν, καὶ τὴν μὲν κεφαλὴν αὐτῆς λαμπράν, τὸ δὲ στῆθος φαυλότερον, καὶ τὴν γαστέρα ἀτιμοτέραν, καὶ τὰς κνήμας εὐτελεστέρας, τὴν διαφορὰν ταύτην περὶ τὴν ὄψιν νόμιζε. Μιᾶς γὰρ οὐσίας τὰ πάντα· καὶ μαρτυρεῖ τὸ τέλος, εἰς κόνιν ἅπαντα διαλῦον.

Οὐ μικρὰ αὕτη φιλοσοφία.Ἐννόησον γὰρ τὴν φιλοσοφίαν ταύτην καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων πραγμάτων, ἀπὸ τοῦ κρατοῦντος καταγαγὼν τὸν βασιλεύοντα, τὸν ὕπαρχον, τὸν μετ᾽ ἐκεῖνον, τὸν χαλκόν, τοὺς μετὰ

ταῦτα ὀστρακίνους, σιδηροῦς. Ἀλλ' ἐὰν εἰς τὴν σορὸν ἔλθῃς, κἂν μυριάκις κἀκεῖ βιάζωνται λάρνακα χρυσῆν κατασκευάζοντες, ὄψει τὴν φύσιν αὐτήν. Πάλιν νόει μοι τὸν πλούσιον, τὸν δέσμιον, ἐκεῖνον τὸν πλούσιον, τὸν πένητα μέχρι τοῦ ὀστράκου, καὶ ὄψει πάντα κόνιν. Ἀλλ' ὅρα. Οὐ πρότερον ἐφάνη πάντα κόνις ὄντα, ἕως ὁ λίθος κατέπεσεν.

Ἐθεώρεις ἕως ἀπετμήθη λίθος ἀπὸ τοῦ ὄρους ἄνευ χειρῶν, καὶ ἐπάταξε τὴν εἰκόνα, καὶ τοὺς πόδας τοὺς σιδηροῦς καὶ ὀστρακίνους, καὶ ἐλέπτυνεν αὐτοὺς εἰς τέλος. Τότε ἐλεπτύνθη εἰς ἄπαξ τὸ ὄστρακον, ὁ σίδηρος, ὁ χαλκός, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ κονιορτὸς ἀπὸ ἅλωνος θερινῆς· καὶ ἐξῆρεν αὐτὰ τὸ πλῆθος τοῦ πνεύματος, καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς.

Οὐ γὰρ πρότερον ἐφάνη τῶν πραγμάτων ἡ φύσις, ἕως ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης ἀνέτειλεν, ὅτι ὁ χρυσὸς οὐ χρυσός. Ὅρα δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ οὐ μετὰ τὴν συντριβήν, ἀλλ' ἔτι ἑστώτων αὐτῶν, οὐδὲν δὲ τοῦτο ἐκείνου τιμιώτερον ὄν. Ὅρα καὶ τῇ ὄψει, καὶ τῷ χρόνῳ, καὶ τῇ ποιότητι ταῦτα ἐκείνων βελτίω. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ χρυσίον ἀπὸ γῆς ἐποίησεν ὁ Θεὸς, ἵνα μηδὲν μέγα περὶ αὐτοῦ φαντασθῇς. Τίνος δὲ ἕνεκεν τὴν αὐτοῦ βασιλείαν καλεῖ χρυσῆν, τὴν δὲ τῶν Περσῶν ἀργυρᾶν, καὶ τὴν τῶν Μακεδόνων χαλκῆν, καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων σιδηρᾶν καὶ ὀστρακίνην; Ὅρα καταλλήλους τὰς ὕλας. Ὁ γὰρ χρυσὸς πλούτου μέν ἐστι ἐμφαντικὸν, ἀσθενὲς δὲ, καὶ πρὸς ἀπάτην καὶ πρὸς κόσμον μᾶλλον καὶ φιλοτιμίαν ἐπιτήδειος. Οὕτω καὶ ἐκείνη ἡ βασιλεία ἡ τοῦ βαρβάρου. Πολὺ παρ' αὐτῷ τὸ χρυσίον ἦν καὶ τοῖς βαρβάροις, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ λέγονται εἶναι ὕλαι μεταλλικαί. Καὶ γὰρ παρὰ τῶν Σήρων πολὺς ὁ πλοῦτος, ἀλλ' ἄχρηστος. Κεφαλὴν δὲ ἐπέχει, ἐπειδὴ πρώτη ἐφάνη. Ἡ δὲ Περσῶν οὐχ οὕτως εὔπορος, ὥσπερ οὖν οὐδὲ Μακεδόνων· ἡ δὲ Ῥωμαίων χρησιμωτέρα τε καὶ ἰσχυροτέρα, ὑστέρα μὲν τοῖς χρόνοις, διὸ καὶ ποδῶν τάξιν ἐπέχει. Ἔστι δὲ αὐτῆς τὰ μὲν ἀσθενῆ, τὰ δὲ ἰσχυρότερα.

Τοιοῦτο τὸ ἀλλόκοτον τῶν ἀνθρώπων. *Καὶ ὅταν πληθυνθῇ*, φησίν, *ἡ ἀνομία, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν.* Ἀγάπης δὲ ψυγομένης, ἀνάγκη ἔχθρας εἶναι καὶ πολέμους· τῶν ἐπιβουλευόντων ὄντων καὶ τῶν ἐχθρῶν, ἀνάγκη συνεῖναι τοὺς ἀνθρώπους ἀλλήλοις, ὥσπερ τῷ σιδήρῳ

τὸν ὄστρακον. Καθάπερ μὲν ἐκεῖνα τῇ φύσει διέστηκεν, καὶ οὐκ ἂν ἀλλήλοις ὁμιλήσειεν· οὕτω καὶ ταῦτα. Τοῦτο καὶ οἱ προφῆται καὶ οἱ ἀπόστολοι λέγουσι. Διὸ καὶ συντέλεια λοιπόν. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ Νῶε, τῆς κακίας ἐπιταθείσης, γέγονεν ὁ κατακλυσμός· οὕτω καὶ νῦν. Καὶ καθάπερ σῶμα κάμνον, ὅταν πρὸς τρυφὴν ἔλθῃ, τότε ἀπόλλυται· οὕτω καὶ ὁ κόσμος. Εἰ γὰρ ὅταν ὦσι πέντε δίκαιοι ἐν πόλει, φείδεται τῆς πόλεως, πολλῷ μᾶλλον καὶ ἐπὶ τοῦ κόσμου, ὅταν ὦσι καὶ κατὰ ἀναλογίαν.

Καὶ ὁ λίθος ὁ πατάξας τὴν εἰκόνα ἐγενήθη εἰς ὄρος μέγα, καὶ ἐπλήρωσε πᾶσαν τὴν γῆν. Λίθος, φησίν, *ἔπεσεν ἐξ ὄρους.* Ὅρα πότε. Οὐχ ἡνίκα ἡ χρυσῆ, οὐδὲ ἡ ἀργυρᾶ, οὐδὲ ἡ χαλκῆ, ἀλλὰ ἡνίκα ἡ χρυσῆ, οὐδὲ ἡ ἀργυρᾶ, οὐδὲ ἡ χαλκῆ, ἀλλὰ ἡνίκα ὁ σίδηρος ἐφάνη, *Ἔπεσεν ἀπὸ ὄρους*, φησί· τὸ ὑψηλὸν ἐμφαίνων, *Ἀπὸ ὄρους*, εἶπεν. Ἀλλ' ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως ἔδειξεν, ὅτι περὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐστίν. *Ὁ δὲ λίθος ἀπὸ ὄρους ἔπεσε*, φησί. Τὸ ἑκούσιον δείκνυσι, καὶ ὡς οὐκ ἀναγκασθείς· οὐ γὰρ εἶπεν, ἐρρίφη, ἀλλ', *Ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ὄρους*· καὶ τὸ ἀπροσδόκητον, καὶ μηδενὸς εἰδότος. *Καὶ ἐτμήθη ἄνευ χειρῶν*. Τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν αἰνίττεται. Εἶδεν ὄρος λέγειν καὶ γυναῖκας, ὡς ὅταν λέγῃ· *Ἐκ τοῦ βοθύνου οὗ ὠρύχθητε*. Καὶ πολλαχοῦ δὲ λίθος λέγεται διὰ τὸ ἑδραῖον. *Ἐφ' ὃ δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν*, φησίν, *ὥσπερ κονιορτὸν ἀπὸ ἅλωνος θερινῆς*· τὸ ἀνυπόστατον ἐνταῦθα δηλῶν.

Καὶ ἐξῆρεν αὐτὰ πλῆθος τοῦ πνεύματος, καὶ τόπος οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς. Οὕτω γὰρ λύονται αἱ βασιλεῖαι ὡς μηδὲ γενόμεναι. *Καὶ ἐγένετο ὁ λίθος εἰς ὄρος μέγα*. Τὰ ἀποστολικὰ ῥήματα τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσεν ἅπασαν. Ποτὲ μὲν οὖν ὄρος ὁ λίθος, ποτὲ δὲ ἀκρογωνιαῖος, ποτὲ δὲ θεμέλιος, ἵνα μάθῃς ὅτι τὰ πάντα πληροῖ. Διὰ τοῦτο ὄρος, ὅτι τὰ πάντα συνέχει· διὰ τοῦτο ἀκρογωνιαῖος, ὅτι τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. Διὰ τοῦτο θεμέλιος, καὶ ῥίζα ἀμπέλου. *Ἐγὼ γάρ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα*.

Τοῦτό ἐστι τὸ ἐνύπνιον, φησί, *καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ ἐροῦμεν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. Σὺ βασιλεὺς βασιλέων. Σοὶ ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν ἰσχυρὰν καὶ κραταιὰν καὶ ἔντιμον ἔδωκεν ἐν παντὶ τόπῳ, ὅπου κατοικοῦσιν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· θηρία τε ἀγροῦ, καὶ*

πετεινὰ οὐρανοῦ ἔδωκεν ἐν τῇ χειρί σου, καὶ κατέστησέν σε κύριον πάντων.

Ὅτε ἐπεδείξατο τοῦ Θεοῦ τὴν ἰσχύν, τότε μετὰ παρρησίας αὐτῷ καὶ τὸ κήρυγμα κηρύττει. Καὶ ὅρα μετὰ κολακείας ὅσης ἐνίησι τὸν λόγον, καὶ μετὰ τιμῆς. *Σὺ βασιλεὺς, φησί, βασιλέων. Σοὶ ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν ἰσχυρὰν καὶ κραταιὰν καὶ ἔντιμον ἔδωκεν ἐν παντὶ τόπῳ, ὅπου κατοικοῦσιν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων· θηρία τε ἀγροῦ, καὶ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν ἐν τῇ χειρί σου.* Οὐ τῶν συγγενῶν ἀνθρώπων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐρήμου, καὶ τῶν ὑπὲρ κεφαλῆς ἄρχεις. Ὅρα πῶς ἐνεδείξατο τοῦ Θεοῦ τὴν δωρεὰν ἐκείνην τὴν ἐν ἀρχῇ γενομένην· *Καὶ ἄρχετε τῶν ἰχθύων τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ·* ἵνα μάθῃς ὅτι καὶ τῆς ἐρήμου δημιουργὸς αὐτός, ὅτι καὶ θηρίων ποιητής, οὐχὶ τῶν ἡμέρων μόνον. Καὶ ἐν παντὶ τόπῳ, ὅπου κατοικοῦσιν οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, σοὶ ἔδωκε τὴν βασιλείαν ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ.

Οὐκέτι φησί· *Ἔστι Θεὸς ἐν οὐρανῷ.* Ὅρα πῶς κατὰ μικρὸν εἰσάγει τὸ δόγμα. Πρῶτον εἶπεν, ὅτι ἐκεῖ οἰκεῖ, ἵνα μὴ περὶ τὴν γῆν αὐτὸν φαντασθῇ. Ἐπειδὴ δὲ ἐδέξατο τὸ δόγμα ἐκεῖνο, πάλιν αὐτὸν ἀφίστησι, καὶ τοῦτο δεικνύς, ὅτι δημιουργός ἐστιν αὐτοῦ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ Δεσπότης καὶ Κύριος, οὐχὶ τόπον αὐτὸν ἔχων, ἀλλ᾽ ἔργον αὐτοῦ τοῦτο. Εἰ γὰρ τοῦ οὐρανοῦ Κύριος, δύναται δοῦναί σοι τὴν γῆν. Αὐτὸς ἔλαβε τὸν οὐρανόν, καὶ σοὶ τὴν γῆν ἔδωκεν. Ὅπερ γάρ ἐστιν ἐκεῖνος ἐκεῖ, τοῦτο σὺ ἐπὶ τῆς γῆς, πάντων ἀνώτερος, πάντων ἄρχων, πάντων κεφαλή. Καὶ τῶν ἐπὶ τῆς γῆς σοι πλέον ἔδωκεν, κεφαλὴν σε ποιήσας, καὶ χρυσῆν δείξας σου τὴν βασιλείαν, χρυσίου καθαροῦ. *Σὺ εἶ ἡ κεφαλὴ ἡ χρυσῆ.*

Καὶ ὀπίσω σου ἀναστήσεται βασιλεία ἑτέρα ἥττων σου, ἥ ἐστιν ἄργυρος· καὶ βασιλεία τρίτη, ἥ ἐστιν ὁ χαλκὸς, ἣ κυριεύσει πάσης τῆς γῆς. Τοιαύτη γὰρ ἡ Μακεδόνων ἐγένετο. *Καὶ βασιλεία τετάρτη, ἥτις ἐστὶν ἰσχυρὰ ὡς ὁ σίδηρος.* Ὃν τρόπον γὰρ λεπτύνει ὁ σίδηρος καὶ δαμάζει πάντα, οὕτω πάντα λεπτυνεῖ καὶ δαμάσει.

Καὶ τετάρτη, φησίν, ἡ Ῥωμαίων. Οὐ λέγει δὲ τὰ ὀνόματα. Τίνος ἕνεκεν; ἢ μὴ γὰρ ἂν σαφέστερον τὸν λόγον ἐποίησεν, ὥστε μὴ πολλοὺς ἀφανίσαι τὰ βιβλία.

Καὶ ὅτι εἶδες τοὺς πόδας, καὶ τοὺς δακτύλους, μέρος μέν τι ὀστράκινον, μέρος δέ τι σιδηροῦν, βασιλεία διῃρημένη ἔσται, καὶ ἀπὸ τῆς ῥίζης τῆς σιδηρᾶς ἔσται ἐν αὐτῇ, ὃν τρόπον εἶδες τὸν σίδηρον ἀναμεμιγμένον τῷ ὀστράκῳ τῷ πηλίνῳ. Καὶ οἱ δάκτυλοι τῶν ποδῶν μέρος μέν τι σιδηροῦν, μέρος δέ τι ὀστράκινον, μέρος τῆς βασιλείας ἔσται ἰσχυρὸν, καὶ ἀπ' αὐτῆς ἔσται συντριβόμενον. Καὶ ὅτι εἶδες τὸν σίδηρον ἀναμεμιγμένον τῷ ὀστράκῳ τῷ πηλίνῳ, συμμιγεῖς ἔσονται ἐν σπέρματι τῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐκ ἔσονται προσκολλώμενοι, καθὼς ὁ σίδηρος οὐκ ἀναμίγνυται μετὰ τοῦ ὀστράκου.

Πότε τοῦτο ἐπὶ Ῥωμαίων γέγονεν; Ὁρᾷς καὶ βασιλείας γενομένας τοιαύτας; Οὐχὶ ἀπὸ βασιλικοῦ γένους ἅπαντας, ἄλλως δὲ καὶ ἀπίστως πολλοὺς διακειμένους.

Καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν βασιλέων ἐκείνων ἀναστήσει ὁ Θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν, ἥτις εἰς τοὺς αἰῶνας οὐ διαφθαρήσεται· καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῷ ἑτέρῳ οὐχ ὑπολειφθήσεται· λεπτυνεῖ καὶ λικμήσει πάσας τὰς βασιλείας· καὶ αὐτὴ ἀναστήσεται εἰς τοὺς αἰῶνας.

Ἄγε μοι τοὺς Ἰουδαίους ἐνταῦθα. Τί ἂν εἴποιεν περὶ τῆς προφητείας ταύτης; Οὐ γὰρ δή που περὶ ἀνθρωπίνης ταῦτα θέμις εἰπεῖν, ὅτι ἄπειρος ἔσται ἡ βασιλεία, ἀλλ' εἰκὸς εἶναί τινα, περὶ οὗ ταῦτα λέλεκται. Εἰ δὲ λέγοις, περὶ τοῦ Πατρὸς εἰρῆσθαι, ἀλλ' ἄκουε τί φησι· *Ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν βασιλέων ἐκείνων*, τῶν Ῥωμαίων δηλονότι. Ἄλλως δὲ εἰ λέγοιεν, Καὶ πῶς τὸν χρυσὸν συνέτριψε, τὴν Βαβυλωνίων βασιλείαν πάλαι κατασκευασθεῖσαν; πῶς δὲ τὸν ἄργυρον, τὴν Περσῶν; πῶς δὲ τὸν χαλκόν, τὴν Μακεδόνων; ταῦτα γὰρ πάλαι ἐγένετο, καὶ τέλος ἔλαβεν. Ἀλλὰ μὴ θαυμάσῃς, ἀγαπητέ. Εἰ γὰρ ὁ Παῦλος οὐκ ἐτόλμησε φανερῶς εἰπεῖν, ἀλλ', *Ἕως οὗ ὁ κατέχων*, φησί, *ἐκ μέσου γένηται·* πολλῷ μᾶλλον ὁ προφήτης. Τί γὰρ ὄφελος, εἰπέ μοι, ἀπὸ τοῦ φανερῶς εἰπεῖν ἐγίνετο; Εἰ δὲ λέγοιεν, Πῶς συνέτριψε τὸν χαλκὸν, τὸν σίδηρον; τοῦτο κοινὸν ἔσται τὸ ζήτημα; καὶ γὰρ ἐπ' αὐτῶν ὁμοίως διαπορήσεται, πῶς τὰς ἤδη σβεσθείσας βασιλείας καθαιρεῖ; Ἀλλὰ τὸ καθαιρεῖν ἑτέρας, ἐν αἷς αἱ τοιαῦταί εἰσιν, εἰκότως ἐμποιεῖ. Ἄλλως δὲ λανθανόντως τοῦτο εἰργάζετο, καὶ πρὸ τούτου Θεὸς ὤν, καὶ οὐ τότε φανείς, ὥστε εἰκότως ἀμφισβητοῖτε.

Εἰ δὲ βούλοιτό τις καὶ ἐν τῷ παρόντι καιρῷ λαμβάνειν τὴν προφητείαν, οὐκ ἂν ἁμαρτήσεται. Καὶ γὰρ καὶ νῦν συνέτριψε τὰς βασιλείας, τὸν τῦφον Μακεδόνων τὸ κῦρος. Ὅταν γὰρ ἴδῃς μάρτυρας, ἵνα τὸ πρόσταγμα ἐκείνου πληρωθῇ, τοῦτο ποιοῦντας, καὶ πολλῷ μᾶλλον τὸν θάνατον ὑπομένοντας, ὄψει αὐτοῦ τὴν βασιλείαν, καὶ πῶς τὴν γῆν ἐνέπλησεν. Εἶδες προφητείας. Εἰ μὴ ἐξέβη τὰ ἐπ᾽ ἐκείνων, μηδὲ τῇ συντελείᾳ πίστευε.

Εἶτα ἐπάγει· *Ὃν τρόπον εἶδες, ὅτι ἀπὸ ὄρους ἐτμήθη λίθος ἄνευ χειρῶν, καὶ ἐλέπτυνε τὸ ὄστρακον, τὸν σίδηρον, τὸν χαλκόν, τὸν ἄργυρον, τὸν χρυσόν, ὁ Θεὸς ἐγνώρισε τῷ βασιλεῖ ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. Καὶ ἀληθινὸν τὸ ἐνύπνιον, καὶ πιστὴ ἡ σύγκρισις αὐτοῦ.*

Ὅρα πῶς πιστοῦται τὰ λεχθέντα, ἀπὸ τῶν φανερῶν τὰ ἀφανῆ, τὸ μονονουχὶ λέγων, εἰπὼν τὸ ἐνύπνιον, ἐπίστευσε πίστευε τῇ συγκρίσει. Τί οὖν ὁ βασιλεύς; *Τότε*, φησίν, *ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπόν σου* (l. αὐτοῦ), *καὶ τῷ Δανιὴλ προσεκύνησεν, καὶ μάννα καὶ εὐωδίαν εἶπε σπεῖσαι αὐτῷ.*

Εὐθέως οὕτως ἐπιστεύθη. Καὶ εἰκότως εἶπε, μάννα καὶ εὐωδίαν σπεῖσαι αὐτῷ. Εἶδες θαῦμα μέγιστον. Εἶδες πῶς ἔθος τοῖς Ἕλλησιν ἀπὸ ἀνθρώπων θεοὺς ποιεῖν. Ὥστε ὅταν λέγωσι, Πόθεν ἡ εἰδωλολατρία; μάνθανε τὴν ἀρχήν. Οὕτω καὶ τοὺς ἀποστόλους ἐξ ἀνθρώπων ἐποίουν θεούς. Οὕτω καὶ ὁ διάβολος ἐφιλονείκησε παρὰ τὴν ἀρχὴν τὴν ἀσέβειαν εἰσαγαγεῖν, λέγων· *Ἔσεσθε ὡς θεοί.* Καὶ ἐπειδὴ τότε οὐκ ἴσχυσεν, ὕστερον ἐπιχειρεῖ, πανταχοῦ φιλονεικῶν τὴν πολυθεΐαν εἰσαγαγεῖν.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς εἶπεν τῷ Δανιήλ· Ἐπ᾽ ἀληθείας οἶδα ὅτι ὁ Θεὸς ὑμῶν αὐτός ἐστι Θεὸς ζῶν, καὶ Κύριος τῶν βασιλέων. Ἀπὸ τούτου μόνου οὕτως εὐθέως ἐπίστευσεν, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι μυρία τοιαῦτα ἀκούοντες οὐ προσεῖχον. Ὁρᾷς πῶς σοι δείκνυσι τῶν ἐθνῶν εὐγνωμοσύνην; Ἐπειδὴ γὰρ ὁ καιρὸς παρεγένετο λοιπόν, καθ᾽ ὃν ἔδει τὸ κήρυγμα εἰς ἐκείνους ἐξενεχθῆναι, προλαμβάνων ἀπολογεῖται διὰ τῶν προγόνων αὐτῶν, ὅτι οὐ μάτην, οὐδὲ ἁπλῶς ἐκείνους τούτων προτιμᾷ. (10).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Ἔτους ὀκτωκαιδεκάτου Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεὺς ἐποίησεν εἰκόνα χρυσῆν. Ὕψος αὐτῆς πήχεων ἑξήκοντα, καὶ εὖρος αὐτῆς πηχεων ἕξ· ἔστησεν αὐτὴν ἐν πεδίῳ Δεϊρᾷ ἐν χώρᾳ Βαβυλῶνος. Καὶ Ναβουχοδονόσορ ἀπέστειλε εἰσαγαγεῖν πάντας τοὺς ὑπάτους, καὶ στρατηγοὺς, καὶ τοπάρχας, ἡγουμένους καὶ τυράννους, καὶ τοὺς ἐπ' ἐξουσιῶν, καὶ πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν χωρῶν ἐλθεῖν εἰς τὰ ἐγκαίνια τῆς εἰκόνος, ἧς ἔστησε Ναβουχοδονόσορ ὁ βασιλεύς.

Ὅρα τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων λάμπουσαν· καίτοι τίς οὐκ ἂν αἰσχυνθῇ τοῦτο ἀποκαλύψαι; Τί λέγεις; ὁ προσκυνήσας, ὁ μάννα σπείσας, ὁ τὸν Θεὸν οὕτω τιμῶν, καὶ θαυμάσας καὶ ὑπερεκπλαγεὶς, οὗτος, οὐδὲ μακροῦ παρελθόντος χρόνου, εὐθέως ἐπὶ τὴν προτέραν ἐπανέρχεται πλάνην; Καλῶς γε. Οὐ γὰρ αὐτὸν κατεπλήξατε τοῖς σημείοις· ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἐνενόησαν, ἀλλ' ἓν μόνον ὁρῶσιν, ὅπως γυμνὴν τὴν ἀλήθειαν παρακατάθωνται. Ἐπειδὴ γὰρ τὴν πόλιν εἶλε (τότε γὰρ αὐτὴν εἶλε, καὶ αὐτῆς ἐκράτει), ἔστησε τὴν εἰκόνα, ἴσως εἰς τῦφον ἀρθείς. Τινές φασιν, ὅτι τῆς εἰκόνος ἐκείνης μεμνημένος τῆς ἐν τοῖς ὀνείροις αὐτῷ δειχθείσης· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι εἰς θεοὺς ἑαυτὸν ἀναγαγεῖν βουλόμενος. Καὶ γὰρ ταύτην εἶχον ἐπιθυμίαν οἱ παλαιοί, ὥστε νομίζεσθαι θεοὶ, καθάπερ ὁ διάβολος. Καὶ ὅρα τὴν ἔκβασιν. Ἀφεὶς ποιῆσαι ἑαυτὸν προσκυνεῖσθαι, τὴν εἰκόνα ἐποίησε προσκυνεῖσθαι, ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος τοῦτο κατασκευάσαι βουλόμενος, καὶ τῷ μεγέθει, καὶ τῷ τοῦ σώματος ὄγκῳ καταπλῆξαι θέλων, καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου πάλιν. Ἐν τόπῳ Δεϊρᾷ, φησίν. Ὕπτιον ἴσως ἦν τὸ πεδίον.

Εἰσὶν ἄνδρες Ἰουδαῖοι, οὓς κατέστησας ἐπὶ τὰ ἔργα Βαβυλῶνος, Σεδράχ, Μισάχ, Ἀβδεναγώ. Οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι οὐχ ὑπήκουσαν, βασιλεῦ, τῷ δόγματί σου, καὶ τοῖς θεοῖς σου οὐ λατρεύουσιν, καὶ τῇ εἰκόνι τῇ χρυσῇ ᾗ ἔστησας οὐ προσκυνοῦσι. Τότε Ναβουχοδονόσορ ἐν θυμῷ καὶ ὀργῇ εἶπεν ἀγαγεῖν τὸν Σεδράχ, Μισὰχ καὶ Ἀβδεναγώ.

Πῶς ὁ Δανιὴλ ἐνταῦθα οὐ φαίνεται; Ἐμοὶ δοκεῖ, φοβούμενος ἐκείνους μὴ καταγγεῖλαι αὐτόν, ἢ τὸν βασιλέα αἰδούμενον μὴ ἀναγκάσαι, ὥστε μὴ ἔχειν κατήγορον φανερόν. Τινὲς δέ φασιν, ἐπειδὴ Βαλτάσαρ

ἐκαλεῖτο· τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο τοῦ εἰδώλου τοῦ παρ' αὐτοῖς ἦν. Ὁ Θεὸς οὖν ᾠκονόμησε μὴ ἐμβληθῆναι εἰς τὴν κάμινον, ὥστε μὴ τῇ προσηγορίᾳ τὴν ἰσχὺν ἐπιγράψαι, καὶ διαφυγεῖν.

Τί οὖν οἱ τρεῖς παῖδες; Μάλιστα μὲν γὰρ ἔμελλον καὶ αὐτοὶ διελέγχειν τὸ πρᾶγμα. Πλὴν ἐπὶ τῆς προρρήσεως πῶς οὐκ ᾠκονόμησε τοῦτο ὁ Θεός; Διέβαλλον αὐτοὺς οἱ Χαλδαῖοι· πολλὰ γὰρ ἡ βασκανία ποιεῖ. Οὐκ ἔφερον τοὺς αἰχμαλώτους κρατοῦντας αὐτῶν ὁρῶντες. Ἀλλ' ὅρα. Καθάπερ ἐπὶ τοῦ Δανιήλ, πρότερον ἔμαθον αὐτοῦ τοὺς τρόπους καὶ τὴν ἐπιείκειαν, καὶ τότε τὰ σημεῖα ἑώρων· οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἄγονται εἰς μέσον, καὶ πρῶτον αὐτῶν τὴν προαίρεσιν ἀπεγύμνωσεν ὁ Θεός· κἀκεῖνοί τε οὕτω παρεσκευασμένοι οὐκ ἐπεπήδησαν εἰς τὸ μέσον. Ἴστε δὲ ὅτι ἄνθρωπος τῆς παρούσης ζωῆς ἀπεγνωκὼς, καὶ ῥᾳδίως φέρων τὴν τελευτήν, οὐδὲν παραιτήσαιτο τολμῆσαι, καὶ τῶν σφόδρα δοκούντων τολμηρῶν εἶναι. Ἀλλ' ὅμως καὶ οὗτοι θανάτου ὑπερορῶντες ἐπιεικεῖς ἦσαν, οὐδὲν ἀπὸ τῆς ἀνδρείας εἰς θρασύτητα παραβλαβέντες, οὐδὲ φιλοτιμίᾳ τοῦτο ποιοῦντες.

Καὶ οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι οἱ τρεῖς, Σεδράχ, Μισάχ, Ἀβδεναγώ, ἔπεσον εἰς μέσον τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης, πεπεδημένοι. Καὶ περιεπάτουν ἐν μέσῳ τῆς φλογός, ὑμνοῦντες τὸν Θεόν, καὶ εὐλογοῦντες τὸν Κύριον.

Ὅρα, οὐ θαυμαστὸν τοῦτο καὶ παράδοξον, τὸ καὶ περιπατεῖν καὶ ὑμνεῖν, καθάπερ ἐν κολυμβήθρᾳ ὑδάτων; Καίτοι οὐδὲν κωλῦον ἦν ἐκεῖ, ἐπείπερ Θεὸς ἠβουλήθη. Τοιοῦτον εἶναι ἐμοὶ δοκεῖ κἀκεῖνο τὸ πῦρ, τὸ τοὺς ἔξω κατακαῦσαν· καὶ τοῦτο πῦρ, κἀκεῖνο τὸ πῦρ· καὶ ταῦτα σώματα, κἀκεῖνα τὰ σώματα· καὶ τῶν μὲν ἥψατο, τῶν δὲ ἀπέσχετο.

Εἶδες ὅσον ἀγαθὸν προαίρεσις καλλίστη; ἐθαύμασας αὐτῶν τὴν προαίρεσιν; Θαύμασον τοῦ Δεσπότου τὴν εὔνοιαν, καὶ τὴν τιμήν, ἣν εἰς αὐτοὺς ἐπεδείξατο. *Τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω*, φησί. Εἱστήκει τὸ θέατρον ἅπαν. Ὑπὲρ τὴν φύσιν ἐφθέγξαντο, ὑπὲρ τὴν φύσιν αὐτοὺς τιμᾷ. Ὅρα τὰ τοῦ δεσπότου δυναμένους τοὺς οἰκέτας. Τί θαυμάζεις, εἰ βασιλέως καταγελῶσιν, ὅταν αὐτοὺς τὰ στοιχεῖα αἰδῆται καὶ θαυμάζῃ; Ἐκκλησία γέγονεν ἡ κάμινος. Αὐτῷ ἐῴκει τῷ οὐρανῷ. Ἐνταῦθα ἤδη τῆς ἀφθαρσίας

πεῖραν ἔλαβον. Ἐπεὶ καὶ παρὰ τὴν ἀρχὴν παθητὰ τὰ σώματα ἡμῶν ἡ ἁμαρτία πεποίηκεν· ὅταν γοῦν τὰ δίκαια πράττῃ, πάλιν ἀπαθῆ γίνεται.

Καὶ περιεπάτουν, φησίν. Ἀλλ' ἴδωμεν τί φθέγγονται· τῆς μυστικῆς ἀκούσωμεν φωνῆς μεθ' ἡσυχίας πολλῆς. Εἶδες ἄτακτον φωνὴν καὶ συγκεχυμένην τῆς σαμβύκης, καὶ τοῦ ψαλτηρίου, καὶ τῆς μουσικῆς; Ἄκουσον φωνῆς ἀπὸ πυρός. Οὐ θαυμαστὸν ἐδόκει σοι τὸ φωνὴν ἀπὸ πυρὸς φέρεσθαι Θεοῦ; Ἰδοὺ καὶ τοῖς δούλοις αὐτοῦ τοῦτο ἐχαρίσατο. Ποῖος ἀὴρ πληττόμενος τὴν φωνὴν ἀπετέλει; Οὐχὶ τοῦτο ἀεὶ τοῖς μέλλουσι κατακαίεσθαι παραινοῦσι, διανοίγειν τὰ στόματα, ὡς οὐδὲ μικρὸν δυναμένης τῆς δυνάμεως ἐναπομεῖναι τῷ σώματι λοιπόν; Ὅρα συμφωνίαν μουσικὴν, ὥσπερ ἐξ ἑνὸς στόματος πάντας ὑμνοῦντας.

Καὶ συστὰς Ἀζαρίας προσηύξατο οὕτως· καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐν μέσῳ τοῦ πυρὸς εἶπεν. Ἵνα μὴ νομίσῃς, ὅτι ὑπὲρ τῶν παρόντων εὐχαριστοῦσι μόνον, ὑπὲρ τῆς αἰχμαλωσίας καὶ τῶν δεινῶν ἐκείνων τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς παρακαλοῦσι τὸν Θεόν. Ὅρα πῶς ἄρχονται. *Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ αἰνετὸν καὶ δεδοξασμένον τὸ ὄνομά σου εἰς τοὺς αἰῶνας.*

Ὁ δὲ ἄγγελος Κυρίου συγκατέβη τοῖς περὶ τὸν Ἀζαρίαν εἰς τὴν κάμινον, καὶ ἐξετίναξε τὴν φλόγα τοῦ πυρὸς ἐκ τῆς καμίνου, καὶ ἐποίησε τὸ μέσον τῆς καμίνου ὡς πνεῦμα δρόσου διασυρίζον· καὶ οὐχ ἥψατο αὐτῶν τὸ καθόλου τὸ πῦρ, καὶ οὐκ ἐλύπησεν αὐτούς, καὶ οὐ παρηνώχλησεν.

Οὕτως οὐκ αὐτομάτως ταῦτα ἐγένετο. Καὶ οὐ μόνον οὐ κατεκαύθησαν, ἀλλ' οὐδὲ παρηνώχλησεν αὐτοὺς τὸ πῦρ, οὐδὲ ἐλύπησεν οὐδὲ τὸ τυχὸν οἷον, οὐδὲ θέρμην ἤσθοντο. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἡ φλὸξ ἀνῆλθεν, ὥστε τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἡ φλὸξ ἀνῆλθεν, ὥστε καὶ τοῖς ἔξωθεν φαίνεσθαι. Καὶ ἡ ἐμβαλλομένη δὲ ὕλη ἱκανὴ ἦ αὐτοὺς πιστώσασθαι, καὶ τὸ μὴ διαλείπειν, καὶ τὸ ἐπὶ πολὺ φαίνεσθαι καιομένην, καὶ πάντων ἔμπροσθεν τοῦτο γενέσθαι.

Καὶ Ναβουχοδονόσορ ἤκουσεν ὑμνούντων αὐτῶν, καὶ ἐθαύμασε, καὶ ἐξανέστη ἐν σπουδῇ, καὶ εἶπε τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ. Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἐπῆλθε πόθεν τῷ Ναβουχοδονόσορ ἀκοῦσαι; Ἆρα πάντα τὸν χρό-

νον παρεκάθητο. Διὰ γὰρ τοῦτο εὐθέως οὐκ εἴασεν αὐτὸν ἀκοῦσαι, ἵνα καὶ ὁ χρόνος αὐτὸς μαρτυρήσῃ τῷ γενομένῳ, ὅτι καὶ πολὺν διατρίψαντες χρόνον, οὐδὲν ἔπαθον δεινόν.

Οὐχὶ ἄνδρας τρεῖς ἐνεβάλομεν εἰς μέσον τοῦ πυρὸς πεπεδημένους; Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσι τῷ βασιλεῖ· Ἀληθῶς, βασιλεῦ. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς· Ἴδε ἐγὼ ὁρῶ ἄνδρας τέσσαρας λελυμένους, καὶ περιπατοῦντας ἐν μέσῳ τοῦ πυρός· καὶ διαφθορὰ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς· καὶ ἡ ὅρασις τοῦ τετάρτου ὁμοία υἱῷ τοῦ Θεοῦ. Ἀπὸ τῆς θύρας εἶδε τὰς ὄψεις.

Τότε προσῆλθε Ναβουχοδονόσορ πρὸς τὴν θύραν τῆς καμίνου τοῦ πυρὸς τῆς καιομένης, καὶ εἶπε· Σεδράχ, Μισάχ, Ἀβδεναγώ, οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ἐξέλθετε, καὶ δεῦτε ὧδε. Καὶ ἐξῆλθον Σεδράχ, Μισάχ, Ἀβδεναγὼ ἐκ μέσου τοῦ πυρός.

Διὰ τί δ' οὐ πρότερον ἐξῆλθον ἕως ἐκάλεσεν αὐτούς; Καὶ καλῶς πρότερον ἐρωτᾷ τοὺς ἄρχοντας, ἵνα τῇ ἀποκρίσει προκατασχεθέντες μηδὲν ἐναντίον ἀποκρίνωνται, μηδὲ ὑπὸ τοῦ καιροῦ συναρπαγῶσιν. Ὥσπερ τῷ Μωϋσεῖ ἔλεγεν ὁ Θεός· *Τί τοῦτο ἐν τῇ χειρί σου;* οὕτω καὶ τούτους Ναβουχοδονόσορ προκαταλαμβάνει τῇ ἐρωτήσει.

Ἰδού, φησίν, *ὁρῶ ἄνδρας τέσσαρας λελυμένους, καὶ περιπατοῦντας ἐν μέσῳ τοῦ πυρός· καὶ διαφθορὰ οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς· καὶ ἡ ὅρασις τοῦ τετάρτου ὁμοία υἱῷ Θεοῦ.* Πολὺ κάλλος ἴσως ἐνέφαινε. Πόθεν οἶδας, ὦ Ναβουχοδονόσορ, υἱὸν Θεοῦ; Ὅρα τοῦτον προφητεύοντα τὸν βάρβαρον ἀπὸ τῆς ὄψεως μόνης. Καὶ προσῆλθε καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς· *Σεδράχ, Μισάχ, Ἀβδεναγώ, οἱ δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ἐξέλθετε, καὶ δεῦτε.* Ὅρα. Οὐκ ἐκέλευσε σβεσθῆναι τὴν κάμινον, ἀλλὰ τί; Ἐκάλεσεν αὐτοὺς ἐξελθεῖν. Εἶδες θαῦμα μέγα καὶ παράδοξον. Ὃ μάλιστα ᾔδει θεραπεῦσον, τοῦτο ἐκάλεσεν. Οὐδὲν ταύτης τῆς εὐγενείας ἴσον. Ἄκουε γὰρ τοῦ Θεοῦ λέγοντος· *Μωϋσῆς ὁ θεράπων μου τετελεύτηκε. Καὶ Ἰσαάκ, φησί, ὁ δοῦλός σου.* Ταύτῃ οἱ ἄγγελοι τῇ προσηγορίᾳ ἀγάλλονται, καὶ τὰ χερουβὶμ καὶ τὰ σεραφίμ. Καὶ οὐχ ὡς ἄν τις φιλόνεικος ποιήσειεν, ἐναπέμειναν, ἀλλ' εὐθέως ὑπήκουσαν· καὶ συνῆλθον ἅπαντες ἰδεῖν τὸ θαῦμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ εὐθηνῶν ἤμην ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ εὐθαλῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου μου, καὶ πίων ἐν τῷ λαῷ μου. Τίνος ἕνεκεν οὕτω τοῦτο ἔγραψεν, καὶ οὐχὶ ἔγραψεν· Ναβουχοδονόσορ ἦν εὐθηνῶν, ἀλλ᾽ ὡς ἐκ προσώπου ἐκείνου; Ἐμοὶ δοκεῖ ταῦτα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἶναι τοῦ Ναβουχοδονόσορ. Ἐπειδὴ γὰρ ἀνήνεγκεν ἀπ᾽ ἐκείνης τῆς πλάνης, ἐν δημοσίοις αὐτὰ κατέθετο γράμματα ἴσως. Αὐτὸ οὖν σύνταγμα, ὥστε ἀξιόπιστον γενέσθαι, παράγει ὁ Δανιήλ. Τῇ γὰρ τῶν ἀνθρώπων φύσει αὐτὸς ὁ πεπονθὼς διαλέγεται.

Καὶ θέα μοι πόση παίδευσις γίνεται κατὰ τῶν ὑπερηφάνων. Ἀπὸ γὰρ ὑπερηφανίας πέπονθεν ἅπερ ἔπαθεν, καὶ δείκνυσι τὴν αἰτίαν τῆς ὑπερηφανίας ἀπό τε τοῦ τέλους καὶ τῆς ἀρχῆς· ἐν μὲν τῷ τέλει λέγων, *Ὅτι πάντας τοὺς ὑπερηφάνους δύναται ταπεινῶσαι·* ἐν ἀρχῇ δὲ καὶ ἐκ προοιμίων τὴν αἰτίαν τῆς ὑπερηφανίας διδάσκων. Ἐκεῖ μὲν γάρ, ὅτι διὰ τοῦτο ἐταπεινώθη, ἐδήλωσεν· ἐνταῦθα δὲ πόθεν τοιοῦτο ἐγένετο, ἐκ τοῦ πολλῆς ἀπολαῦσαι εὐπραγίας· ὥσπερ καὶ ὁ Δαυῒδ λέγει· *Διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτῶν ἡ ὑπερηφανία· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα πολλὰς τίθησιν εὐπραγίας.*

Ἐν τῇ ἀρχῇ φησιν· *Εὐθηνῶν ἤμην ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ εὐθαλῶν ἐπὶ τοῦ θρόνου μου, καὶ πίων ἐν τῷ λαῷ μου.* Οὐ γὰρ ἔστι πάντα ὁμοῦ συνδραμεῖν. Ἔνεστι κατὰ μὲν τὴν ἀρχὴν εὐπραγεῖν, κατὰ δὲ τὴν οἰκίαν δυσπραγεῖν, καθάπερ ὁ Ἡρῴδης· καθάπερ ὁ Δαυΐδ· ἔνεστι πάλιν τοὐναντίον ἐν μὲν τῷ λαῷ δυσπραγεῖν, ἀπὸ δὲ τῆς οἰκίας μηδὲν πάσχειν δεινόν· ἔνεστιν ἐν μὲν τῇ πόλει εἰρηνεύειν, τὴν δὲ ἀρχὴν ταράττεσθαι. Ἀλλ᾽ οὗτος πάντοθεν εὐπραγεῖν εἶχεν· οὐδὲν ἦν αὐτὸν λυποῦν. Ὁρᾷς πόσον κακὸν ἄδεια; Καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν σωμάτων, ὅταν μὴ γίνωνται οἱ κατὰ ἀνάγκην μόχθοι καὶ ἀσχολίαι, ἐπιτηδευτούς τινας ἐπιχειροῦσι ποιεῖν, πρὸς γυμνασίαν τοῦ σώματος· οὕτω καὶ ὁ Θεὸς ποιεῖν εἴωθε, ὥστε τὸ εὔτονον περιελεῖν.

Ἐνύπνιον εἶδον, καὶ ἐφοβέρισέν με, καὶ ἐταράχθην ἐπὶ τῆς κοίτης μου, καὶ αἱ ὁράσεις τῆς κεφαλῆς μου συνετάραξάν με. Καὶ παρ᾽ ἐμοῦ ἐξετέθη δόγμα, ὥστε εἰσαγαγεῖν ἐνώπιον ἐμοῦ πάντας τοὺς σο-

φοὺς Βαβυλῶνος, ὅπως τὴν σύγκρισιν τοὺς σοφοὺς Βαβυλῶνος, ὅπως τὴν σύγκρισιν τοῦ ἐνυπνίου γνωρίσωσί μοι. Ὅρα πῶς αὐτὸν καταστεῖλαι βούλεται, οὐχὶ τῇ πείρᾳ τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ τῇ προρρήσει τῶν συμβαινομένων· καὶ ὅπως ἦν φοβερὸν τὸ ἐνύπνιον;

Τίνος οὖν ἕνεκεν οὐχὶ καὶ νῦν ἀπέστη αὐτοῦ τὸ πνεῦμα, οὐδὲ ἠγνόησε τὸ ἐνύπνιον, καθάπερ καὶ πρότερον; Ὅτι ἱκανὴν πεῖραν δεδωκότος τοῦ Δανιὴλ πρότερον, ἤγουν ἐν τῷ πρὸ τούτου ἐνυπνίῳ, οὐδεμία λοιπὸν χρεία ἦν δευτέραν προσενεχθῆναι δοκιμασίαν. Πάντα γὰρ χρείας ἕνεκεν, οὐ φιλοτιμίας, ὁ Θεὸς πραγματεύεται. Ἄλλως δὲ καὶ πρὸς ἔλεγχον γίνεται τῶν μάγων. Ἵνα γὰρ μὴ λέγωσι πάλιν· *Εἰπάτω ὁ βασιλεὺς τὸ ἐνύπνιον, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ ἀναγγελοῦμεν ἡμεῖς·* ἐλέγχονται μηδὲ τοῦτο αὐτὸ δυνάμενοι, οὐ μόνον ἐκεῖνο. Οὐκ εἶχον λέγειν πάλιν· *Τὸ ῥῆμα, ὃ ὁ βασιλεὺς ἐπερωτᾷ, βαρύ· καὶ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ὃς δυνήσεται διακρῖναι αὐτό, ἀλλ' ἢ θεοί, ὧν οὐκ ἔστιν ἡ κατοικία μετὰ πάσης σαρκός.* Ἐμάνθανεν ἐκ τούτων, ὅτι οὐδὲ τὰ πρότερα ἐκ τῆς σοφίας ταύτης εἶπεν ὁ Δανιήλ. Ἔμαθεν ὅτι οὐδὲ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις ἔλεγόν τι ὑγιές, καθάπερ αὐτός φησιν, ἀλλ' ἢ πάντων ἐν ἐρημίᾳ τῶν ἐλεγχόντων ὄντες. Ὅτε δὲ ἦλθεν αὐτοῖς ἀπόδειξις ἐξ Ἰουδαίας, ὁ Δανιήλ, οὐκέτι τολμῶσιν οὐδὲ πλάττεσθαι. Ὥστε οἰκονομικῶς πάλιν καλοῦνται οὗτοι. Καὶ γὰρ ἄξιον θαυμάσαι. τίνος ἕνεκεν λαβὼν πεῖραν τῆς τοῦ Δανιὴλ δυνάμεως ἐν τοσούτοις, οὐ πρῶτον αὐτὸν ἐκάλεσεν. Ὁ Θεὸς αὐτὸς γὰρ τοῦτο κατεσκεύασεν, ὥστε μετὰ τὴν ἐκείνων ἧττταν φανῆναι τὴν νίκην. *Ἐφοβέρισέ με*, φησί· καὶ οὐδὲ οὕτως ἐγένετο βελτίων, ἀλλ' ἐπ' αὐτὴν ἠθέλησε τὴν πεῖραν ἐλθεῖν. Οὕτως ἀναίτιος ὁ Θεὸς πανταχοῦ.

Καὶ εἰσεπορεύοντο οἱ ἐπαοιδοί, μάγοι, Γαζαρηνοί, Χαλδαῖοι· καὶ τὸ ἐνύπνιον εἶπον ἐνώπιον αὐτῶν· καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ οὐκ ἐγνώρισάν μοι, ἕως οὗ ἕτερος εἰσῆλθε, Δανιήλ, ἐνώπιόν μου, οὗ τὸ ὄνομα Βαλτάσαρ κατὰ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου, ὃς πνεῦμα Θεοῦ ἔχει ἐν ἑαυτῷ· καὶ τὸ ἐνύπνιον ἐνώπιον αὐτοῦ εἶπον.

Ἕως οὗ ἕτερος, φησί, *εἰσῆλθεν ἐνώπιόν μου.* Ὡς ἐπιλαθόμενος οὕτω φησί. Καὶ γὰρ πολλὰ ἔτη παρεληλύθει, καὶ ταχέως τὴν μνήμην ἀπέ-

βαλεν, ἅτε ἐν τοσαύταις φροντίσιν ὢν, καὶ τοσαύτῃ συζῶν τρυφῇ. Τὸ εἰπεῖν ἕτερον, σημεῖόν ἐστι τοῦ σφόδρα αὐτὸν ἀγνοεῖν.

Κατὰ τὸ ὄνομα, φησί, *τοῦ θεοῦ μου.* Ἢ τοῦτο βούλεται εἰπεῖν, ὅτι οὕτως ἐτίμησα ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ θεοῦ τοῦτο εἰπεῖν. Καὶ γὰρ ἔθος αὐτοῖς ἐπ᾽ ὀνόματι τῶν θεῶν τοὺς παῖδας ὀνομάζειν· ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἀνθρώπων ἐποίουν θεούς. Οὕτως ὁ ὄβελος, οὕτω καὶ ὁ Βήλαιος ἐκλήθη τις παρ᾽ ἡμῖν. Ἐπειδὴ γὰρ εἶδον οἱ δαίμονες ταύτῃ τιμωμένους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ θεοὺς καλουμένους, καὶ αὐτοὶ τοῦτο ἐζήλωσαν. Τίνος ἕνεκέν φησι, *Δανιήλ, οὗ τὸ ὄνομα Βαλτάσαρ*; Ὅτι Θεοῦ δύναμιν εἶχε. Τοῦτο γὰρ παρ᾽ ἐκείνοις μεγίστη τιμή. Καὶ ἠνείχετο Δανιὴλ δι᾽ ἐκείνους τοῦτο καλεῖσθαι· οὐδαμοῦ δὲ ἐνταῦθα, αὐτοῦ μνημονεύων, Βαλτάσαρ αὐτὸν καλεῖ· ἀλλὰ τί; *Ἐγὼ Δανιήλ.* Ὅσης ἠξιώθη τιμῆς ὁ τοῦ βασιλέως υἱός, τοσαύτης καὶ οὗτος, καὶ πρὸ τῆς πείρας ἔδοξεν εἶναι θαυμαστὸς ἀπ᾽ αὐτῆς τῆς ὄψεως. Οὐ μὴν τῇ ἐκείνου δυνάμει, φησίν, ἔλεγεν, ἀλλὰ *πνεῦμα Θεοῦ ἅγιον εἶχεν ἐν ἑαυτῷ.* Πνεῦμα οὐχὶ τοῦτο, ὃ λέγομεν ἡμεῖς τὸν Παράκλητον, ἀλλ᾽ ὡς ἂν εἴποι τις ἐπίπνοιαν, ἔνθους ἦν.

Βαλτάσαρ, φησίν, *ὁ ἄρχων τῶν ἐπαοιδῶν.* Πρῶτος αὐτῶν ἦν, φησίν. Ὅρα πόσα τεκμήρια τοῦ βελτίονα αὐτὸν εἶναι. *Βαλτάσαρ ὁ ἄρχων τῶν ἐπαοιδῶν, ὃν ἔγνων, ὅτι πνεῦμα Θεοῦ ἅγιον ἐν σοί.* Ὁ βελτίων, ὁ πάντων κρείττων, *ὃν ἐγὼ ἔγνωκα.* Ἵνα γὰρ μὴ πάλιν εἰς ἀνάγκην καταστήσῃ τοῦ εἰπεῖν· *Καὶ ἐγὼ δὲ οὐκ ἐν σοφίᾳ τῇ οὔσῃ ἐν ἐμοί·* τούτῳ μάλιστα ἐπισπάσασθαι αὐτὸν προσεδόκησεν, καὶ τοῦτο πρὸ τῶν ἄλλων εἶπεν. Μὴ γὰρ, ἐπειδὴ ἄρχοντα εἶπον ἐπαοιδῶν, νομίσῃς διὰ τοῦτό με εἰρηκέναι ὡς μαρτυροῦντα ἀνθρωπίνῃ σοφίᾳ ταῦτα λέγεσθαι· ἄρχων μὲν εἶ τῶν ἐπαοιδῶν· οἶδα δὲ ὅτι ὑπὸ θείας δυνάμεως κινούμενος ἅπαντα λέγεις· ἔγνων διὰ τῆς πείρας τῶν πραγμάτων. *Καὶ πᾶν μυστήριον*, φησίν, *οὐκ ἀδυνατεῖ σοι.* Τοιαῦτα μὲν τὰ θεῖα. Τὰ μὲν γὰρ ἀνθρώπινα ἀτελῆ· τὰ δὲ τοῦ Θεοῦ οὐκέτι.

Ἄκουσον οὖν τὴν ὅρασιν τοῦ ἐνυπνίου μου, οὗ εἶδον, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτοῦ εἰπέ μοι, καὶ τὰς ὁράσεις τῆς κεφαλῆς μου ἐπὶ τῆς κοίτης μου. Τί οὖν φησιν; *Ἐθεώρουν, καὶ ἰδοὺ δένδρον ἐν μέσῳ τῆς γῆς, καὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ πολύ. Ἐμεγαλύνθη τὸ δένδρον καὶ ἴσχυ-*

σε, καὶ τὸ ὕψος αὐτοῦ ἔφθασεν ἕως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ κύτος αὐτοῦ εἰς τὰ πέρατα πάσης τῆς γῆς, καὶ τὰ φύλλα αὐτοῦ ὡραῖα, καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ πολύς, καὶ τροφὴ πάντων ἐν αὐτῷ, καὶ ὑποκάτω αὐτοῦ κατεσκήνουν τὰ θηρία τὰ ἄγρια, καὶ ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ κατῴκουν τὰ ὄρνεα τοῦ οὐρανοῦ· ἐξ αὐτοῦ ἐτρέφετο πᾶσα σάρξ.

Τί βούλεται ἡ ὄψις; Πάλιν τὸ πρόσκαιρον δείκνυται τῶν πραγμάτων τῶν ἀνθρωπίνων. Τὰ πετεινά, φησί, καὶ τὰ θηρία ἐν αὐτῷ σκιᾶς ἀπέλαυον, καὶ ᾤκουν· καὶ τροφὴ αὐτοῖς ἐκεῖθεν ἦν. Τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ λέγει, πᾶσαν ἐπισχοῦσαν τὴν οἰκουμένην. Πρότερον μὲν οὖν δι' εἰκόνος, νῦν δὲ διὰ δένδρου δείκνυται αὐτῷ τὰ πράγματα. Διὰ τί γὰρ μὴ ἔπεμψε τὸν Δανιὴλ ἐροῦντα ταῦτα; Ὅτι οὕτως ἀξιοπιστότερος ὁ λόγος ἔμελλεν ἔσεσθαι, καὶ φοβερώτερος, ὑπ' ὄψιν τῶν πραγμάτων ἀγομένων, ἵνα μάθῃς ὅτι ὁ αὔξων τὰ φυτὰ, οὗτος καὶ τὴν βασιλείαν λανθανόντως, καὶ οὐκ εἰδότων ἡμῶν.

Ἐθεώρουν ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς ἐπὶ τῆς κοίτης μου, καὶ ἰδοὺ εἴρ, καὶ ἅγιος ἀπ' οὐρανοῦ κατέβη ἐν ἰσχύϊ, καὶ οὕτως εἶπεν· Ἐκκόψατε τὸ δένδρον, ἐκτίλατε τοὺς κλάδους αὐτοῦ, καὶ ἐκτινάξατε τὰ φύλλα αὐτοῦ, καὶ διασκορπίσατε τὸν καρπὸν αὐτοῦ. Σαλευθήτωσαν τὰ θηρία ὑποκάτωθεν αὐτοῦ, καὶ τὰ ὄρνεα ἀπὸ τῶν κλάδων αὐτοῦ. Πλὴν τὴν φυὴν τῶν ῥιζῶν αὐτοῦ ἐν τῇ γῇ ἐάσατε· καὶ ἐν δεσμῷ σιδηρῷ καὶ χαλκῷ, καὶ ἐν τῇ χλόῃ τῇ ἔξω, καὶ ἐν τῇ δρόσῳ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται, καὶ μετὰ τῶν θηρίων ἡ μερὶς αὐτοῦ ἐν τῷ χόρτῳ τῆς γῆς· ἡ καρδία αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀλλοιωθήσεται, καὶ καρδία θηρίου δοθήσεται αὐτῷ, καὶ ἑπτὰ καιροὶ ἀλλαγήσονται ἐπ' αὐτόν. Διὰ συγκρίματος εἶρ ὁ λόγος, καὶ ῥῆμα ἁγίων τὸ ἐπερώτημα, ἵνα γνῶσιν οἱ ζῶντες, ὅτι Κύριός ἐστιν ὁ ὕψιστος τῆς βασιλείας, καὶ ᾧ ἐὰν δόξῃ, δώσει αὐτήν, καὶ ἐξουθένημα ἀνθρώπων ἀναστήσει ἐπ' αὐτήν.

Ὅρα· φησὶν Εἶρ φῶς μέγα, καὶ λαμπηδόνα. Καὶ ἅγιος ἀπ' οὐρανοῦ κατέβη, καὶ ἐφώνησεν ἐν ἰσχύι, ὥστε τοῦτον ἐκπλῆξαι. Καὶ οὕτως εἶπεν· Ἐκκόψατε τὸ δένδρον, πλὴν τὴν φυὴν τῶν ῥιζῶν αὐτοῦ ἐν τῇ γῇ ἐάσατε. Ἀλλ' ἐπειδὴ φθείρεσθαι εἴωθεν ἡ φυὴ πολλάκις, οὕτως Ἐάσατε, φησίν, ὡς ἐν δεσμῷ σιδηρῷ καὶ χαλκῷ. Καὶ ἑπτὰ καιροί,

φησί, ἐπ᾽ αὐτὸν ἀλλαγήσονται, καὶ μετὰ τῶν θηρίων ἡ κατοίκησις αὐτοῦ. Ὅτι γὰρ περὶ ἀνθρώπου ταῦτα ἦν, τὰ ὕστερα ἐδήλωσε Καὶ καρδία, φησί, θηρίου δοθήσεται αὐτῷ. Ὅτι Διὰ συγκρίματος εἶρ ὁ λόγος· αὐτόθεν οὐ δυνατὸς φωτισθῆναι, φησίν, ἀλλὰ δεῖ τοῦ ἑρμηνεύοντος.

Καὶ ῥῆμα, φησίν, ἁγίων τὸ ἐπερώτημα· καὶ ἅγιοι δυνήσονται τοῦτο εἰπεῖν. Ἢ τοῦτο λέγει, ἢ ἐκεῖνο, ὅτι τὴν ἐρώτησιν δοῦναι, καὶ τὴν αἰτίαν, δι᾽ ἣν ταῦτα γίνεται, καὶ διὰ ἀποκρίσεως ἐφωτίσθη. Ἵνα γνῶσι, φησίν, οἱ ζῶντες, ὅτι Κύριός ἐστιν ὁ ὕψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων. Αὕτη ἡ αἰτία. Ὁρᾷς πῶς προνοεῖ τῶν ἀνθρώπων ὁ Θεός; πῶς οὐκ εἰς Ἰουδαίους συγκέκλειστο αὐτοῦ ἡ ἀρχή;

Τοῦτο τὸ ἐνύπνιον εἶδον ἐγὼ ὁ βασιλεὺς Ναβουχοδονόσορ, καὶ σὺ Βαλτάσαρ σύγκριμα εἰπέ, ὅτι πάντες οἱ σοφοὶ τῆς βασιλείας μου οὐ δύνανται τὸ σύγκριμα αὐτοῦ δηλῶσαί μοι. Σὺ δὲ δύνασαι, ὅτι πνεῦμα Θεοῦ ἅγιον ἐν σοί. Ὅτι πάντες οἱ σοφοὶ τῆς βασιλείας μου οὐ δύνανται. Ἤδει τοῦτο πάλιν εὐφραῖνον τὸν Δανιήλ, τὸ πάντας ὁμολογῆσαι ἡττῆσθαι, οὐ διὰ τὴν αὐτοῦ δόξαν, ἀλλὰ διὰ τὸ τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν κηρύττεσθαι πάλιν. Σὺ δὲ δύνασαι, φησίν, εἰπέ. Διὰ τί; Ὅτι πνεῦμα Θεοῦ ἐν σοί. Ὅρα ἐντεῦθεν ἀρχόμενον, καὶ ἐντεῦθεν λήξαντα.

Τὸ δένδρον, ὃ εἶδες, τὸ μεγαλυνθὲν καὶ τὸ ἰσχυκός, οὗ τὸ ὕψος ἔφθασεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ τὸ κύτος αὐτοῦ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ τὰ φύλλα αὐτοῦ εὐθαλῆ, καὶ ὁ καρπὸς αὐτοῦ πολύς, καὶ τροφὴ πᾶσιν ἐν αὐτῷ· ὑποκάτω αὐτοῦ κατῴκει τὰ θηρία τὰ ἄγρια, καὶ ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ κατεσκήνουν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, σὺ εἶ, βασιλεῦ, ὅτι ἐμεγαλύνθης καὶ ἴσχυσας, καὶ ἡ μεγαλωσύνη σου ἐμεγαλύνθη, καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἡ κυρία σου εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς. Καὶ ὅτι εἶδεν ὁ βασιλεὺς εἶρ, καὶ ἅγιον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ εἶπεν· Ἐκτίλατε τὸ δένδρον καὶ διαφθείρατε αὐτό, πλὴν τὴν φυὴν τῶν ῥιζῶν αὐτοῦ ἐν τῇ γῇ ἐάσατε καὶ ἐν δεσμῷ σιδηρῷ καὶ χαλκῷ καὶ ἐν χλόῃ τῇ ἔξω καὶ ἐν τῇ δρόσῳ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται, καὶ μετὰ θηρίων ἀγρίων ἡ μερὶς αὐτοῦ, ἕως ἑπτὰ καιροὶ ἀλλαγῶσιν ἐπ᾽ αὐτόν· τοῦτο ἡ σύγκρισις αὐτοῦ, βασιλεῦ, καὶ σύγκριμα Ὑψίστου ἐστὶν ὃ ἔφθασεν ἐπὶ τὸν κύριόν μου τὸν βασιλέα· καί σε

ἐκδιώξουσιν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ μετὰ θηρίων ἔσται ἡ κατοικία σου, καὶ χόρτον ὡς βοῦν ψωμιοῦσί σε, καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ βαφήσεται τὸ σῶμά σου, καὶ ἑπτὰ καιροὶ ἀλλαγήσονται ἐπὶ σοὶ, ἕως οὗ γνῷς ὅτι κυριεύει ὁ Ὕψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ᾧ ἐὰν δόξῃ δώσει αὐτήν.

Καὶ ὅτι εἶπεν· Ἐάσατε τὴν φυὴν τῶν ῥιζῶν τοῦ δένδρου· ἡ βασιλεία σου σοὶ μενεῖ, ἀφ' ἧς ἂν γνῷς τὴν ἐξουσίαν τὴν οὐράνιον. Τί οὖν φησι; πῶς ἔσται ἡ λύσις τοῦ δεινοῦ; *Διὰ τοῦτο, βασιλεῦ, ἡ βουλή μου ἀρεσάτω σοι, καὶ τὰς ἁμαρτίας σου ἐν ἐλεημοσύναις λύτρωσαι, καὶ τὰς ἀδικίας σου ἐν οἰκτιρμοῖς πενήτων.* Ἴσως ἔσται μακροθυμία τοῖς *παραπτώμασί σου.* Τί λέγεις, Ἴσως ἔσται; καὶ τοῦ φαρμάκου τὴν ἰσχὺν ὑπό τινα ἀμφιβολίαν καθιστᾷς; Οὐ διὰ τοῦτο εἶπον, Ἴσως, οὐκ ἀμφιβάλλων, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἐκείνῳ τὸν φόβον ἐπιτεῖναι βουλόμενος, ὡς πάσης θεραπείας καὶ πάσης συγγνώμης ἀνώτερα αὐτοῦ ἡμαρτηκότος. Εἰ γὰρ καὶ μετὰ τὸ οὕτω λεχθῆναι ἐπέμεινε τῇ μασνίᾳ, πολλῷ μᾶλλον εἰ μὴ μετὰ ἀμφιβολίας ἐρρέθη. Καὶ γὰρ καὶ ἀλλαχοῦ τοῦτο βούλεται, διὰ τοῦ προφήτου λέγων· *Ἐὰν ἀποπλύνῃς ἐν νίτρῳ, κεκηλίδωσαι ἐναντίον μου, λέγει Κύριος.* Καὶ πάλιν· *Εἰ ἀλλάξει Αἰθίοψ τὸ δέρμα, καὶ πάρδαλις τὰ ποικίλματα αὐτῆς.* Ὥσπερ οὖν ἐκεῖ ἀποκλείει τὴν μετάνοιαν, οὐχ ἵνα ἀποκλείσῃ, ἀλλ' ἵνα μᾶλλον φοβήσῃ· οὕτω καὶ ἐνταῦθα βουλόμενος δεῖξαι τὸ μέγεθος τῶν ἡμαρτημένων, εἶπεν, Ἴσως. Τίνος δὲ ἕνεκεν οὐκ εἶπε· Ταπεινοφρόνησον, ἐπίγνωθι τὸν Θεόν; Εἰ γὰρ διὰ τοῦτο ταῦτα πάσχει, καθὼς καὶ αὐτός φησι, τίνος ἕνεκεν ἕτερα παραινεῖς;

Εἶπεν, *Ἵνα γνῶσιν ὅτι κυριεύει ὁ Ὕψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων.* Τί οὖν; ἵνα ἕτεροι σωφρονισθῶσιν, ἐγὼ κολάζομαι; Οὐχί, ἀλλ' ἐν μὲν τῷ ὀνείρῳ, ἅτε μὴ βουλόμενος ἐμφῆναι τὸ σαφές, εἶπεν, *Ἵνα γνῶσιν οἱ ζῶντες·* ὁ δὲ Δανιὴλ φησιν, *Ἕως οὗ σὺ γνῷς, ὅτι κυριεύει ὁ Ὕψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ᾧ ἐὰν δόξῃ δώσει αὐτήν.* Εἶδες πῶς ἐνταῦθα περὶ ταπεινοφροσύνης αὐτήν. Εἶδες πῶς ἐνταῦθα περὶ ταπεινοφροσύνης διελέχθη; Ἀλλ' ἐν μὲν τῷ ὀνείρῳ, φησί, τοῦτο τὸ φάρμακον· ἐγὼ δὲ καὶ ἕτερον λέγω. Καθάπερ ἐπὶ ἄρχοντος ὀργιζομένου, αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἂν εἴποι, τῶν δὲ οἰκείων τις τῶν ἐκείνου προ-

σελθὼν τῷ ὑπευθύνῳ λέγοι· Τὸ ποίησον, καὶ τό· δὸς χρήματα, καὶ πολλάκις, δυνάμεθα ἐξαρπάσαι σε τῶν ἐπικειμένων κακῶν.

Ἔτι τοῦ λόγου ἐν στόματι βασιλέως ὄντος, φωνὴ ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ ἐγένετο· Σοὶ λέγεται, Ναβουχοδονόσορ βασιλεῦ· ἡ βασιλεία σου παρῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐκδιώξουσί σε, καὶ μετὰ θηρίων ἀγρίων ἡ κατοικία σου, καὶ χόρτον ὡς βοῦν ψωμιοῦσί σε· καὶ ἑπτὰ καιροὶ ἀλλαγήσονται ἐπὶ σοί, ἕως οὗ γνῷς ὅτι κυριεύει ὁ Ὕψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ᾧ ἂν δόξῃ δώσει αὐτήν. Αὐτῇ τῇ ὥρᾳ συνετελέσθη ὁ λόγος ἐπὶ Ναβουχοδονόσορ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐξεδιώχθη, καὶ χόρτον ὡς βοῦς ἤσθιεν, καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐβάφη, ἕως οὗ αἱ τρίχες αὐτοῦ ὡς λεόντων ἐμεγαλύνθησαν, καὶ οἱ ὄνυχες αὐτοῦ ὡς ὀρνέου.

Ὅρα τὴν ἀπόφασιν ἄνωθεν φερομένην πρὸς αὐτὸν τὸν Ναβουχοδονόσορ. Καὶ εἰς τέλος ἐξέβη τὰ πράγματα. Ἠγνόησας, φησί, τὴν ἀνθρωπίνην εὐγένειαν, κατέπεσας πρὸς θηρίων ἀτιμίαν. Οὐδὲν ἀτιμότερον γένοιτ' ἂν τούτου, οὔτε εἰ πένητα, οὔτε εἰ δεσπότην, οὔτε εἰ ἄλλο τι τοιοῦτον εἰργάσατο αὐτόν. Οὐδαμῶς ἂν αὐτὸν τῆς κατὰ τὴν φύσιν εὐγενείας ἐξέβαλεν, οὐ τὸ σῶμα πρὸς θηρίου φύσιν μεταβαλών, ἀλλ' ὃ τῶν ἀλόγων διέστηκε, τοῦτο πρὸς θηριωδίαν μεταστήσας. Πῶς οὖν; Ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ μάθωσιν ἀπὸ τῆς τροφῆς, ἀπὸ τῆς ὄψεως. Τί δὲ παιδευόμεθα ἐκ τούτων; Ὅτι τούτων οὐδὲν ἄμεινον διακείμεθα, κἂν μὴ τὰ αὐτὰ γένηται ἐφ' ἡμῶν, ὅταν εἰς ὑπερηφανίαν ἢ τὸ θηριῶδες ἐξολισθήσωμεν πάθος. Πόσοι νῦν κατὰ τὸν Ναβουχοδονόσορ ἐκεῖνον θηρίου διάνοιαν ἔχουσιν; Ἄκουσον γοῦν τοῦ Ἰωάννου λέγοντος· *Ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν·* καὶ πάλιν ἑτέρου προφήτου λέγοντος· *Ἵπποι θηλυμανεῖς ἐγένοντο· ἕκαστος ἐπὶ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον ἐχρεμέτιζον·* καὶ ἑτέρου πάλιν· *Κύνες ἐνεοὶ οὐ δυνάμενοι ὑλακτεῖν·* καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν ἀλώπεκας καλοῦντος, καὶ ἄλλου δράκοντας καὶ βασιλίσκους. Πολλῷ δὲ χεῖρον ἐν ταύτῃ ὄντας τῇ ζωῇ ἐκθηριοῦσθαι, ἢ τὰ τοῦ Ναβουχοδονόσορ παθεῖν. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ οὐδὲν ἔπασχε δεινὸν εἰς ψυχήν· ἡμεῖς δὲ οὕτω μυρία ἁμαρτήματα συλλέγοντες, πόσῳ χείρους ἐσμὲν ἤδη, καθὰ λέλεκται.

Μετέβαλον δὲ οἱ τῶν ἔξωθεν ἀνθρώπους εἰς θηρία. Ἀλλ᾽ ἴδωμεν πῶς; Ἐκεῖνα μὲν μῦθος, ταῦτα δὲ ἀλήθεια. Τίνος γὰρ ἕνεκεν ἐκείνους μετέβαλον; Δι᾽ οὐδέν· ἡ δὲ Γραφὴ καὶ τὴν αἰτίαν φησί· *Ἵνα γνῶσι πάντες, ὅτι κυριεύει ὁ Ὕψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων.* Ὁρᾷς πῶς πάντα τῷ Θεῷ δυνατά; καὶ ἐξ ἀνθρώπων θηρία ποιῆσαι, καὶ διάνοιαν μεταβαλεῖν; Ἐννόει ὅσον ἦν ὁρᾷν τὸν ἐν τοσαύτῃ πρὸ τούτου λαμπρότητι μετὰ τῶν θηρίων διαιτώμενον, γυμνόν. Οὐ γὰρ δὴ τὴν μορφὴν μετέβαλεν, ἐπεὶ οὐδὲν ἦν φρικτόν. Τὸ δὲ θηρίου καρδίαν λαβεῖν οὐ τοῦτό φησι, ὅτι ἐξεστήκει τῆς διανοίας, ἀλλ᾽ ὅτι ἀνθρωπίνην ἔχων ψυχὴν ἠσθάνετο τῶν πραγμάτων. Οὐκ ἂν, εἰ μετεβλήθη εἰς θηρίον, ἔγνω τὰ συμβαίνοντα. Τί οὖν ἐστι, *Καρδία θηρίου ἐδόθη αὐτῷ*; Ἐξηγριώθη τουτέστιν, οὐδὲ ἐβούλετο μετὰ ἀνθρώπων εἶναι, ἢ καὶ ἐδεδοίκει μετὰ ἀνθρώπων εἶναι, ἢ τοὺς ἀνθρώπους καθάπερ τὰ θηρία. Τί γένοιτ᾽ ἂν ὑψηλότερον ἐκείνου; τί ταπεινότερον αὐτοῦ; *Καὶ ἐξεδιώχθη ἀπὸ ἀνθρώπων.* Οὐδαμοῦ ἡ δύναμις αὐτοῦ προέστη. Οὐκ ἦν σαρκοφάγον θηρίον, ἀλλὰ χόρτον ἤσθιεν, καὶ ἦν εἰκὼν τοῦ ἀλόγου. Ἵνα πιστεύσῃς, φησίν· ὡς ἐπὶ συνήθη τροφὴν ἔξεις τὸν χόρτον. Πῶς αὐτὸν οὐ κατέφαγε τὰ θηρία; πῶς ἴσχυσε τὸ σῶμα πέψαι; πῶς οὐ διεφθάρη; Οὐ γὰρ ὀλίγος ὁ χρόνος ἦν· περιήει, πᾶσιν ὑπόδειγμα ταπεινοφροσύνης, ἐν ἑαυτῷ τὰ γνωρίσματα φέρων τῆς κολάσεως, καθάπερ στιγματίας. Καὶ μὴν βέλτιον ἦν, ἴσως εἴποι τις ἄν, μετὰ ἀνθρώπων αὐτὸν εἶναι, καὶ τοῦτο παθεῖν· ἀλλ᾽ ὥστε ἐπιταθῆναι τὰ τῆς τιμωρίας αὐτῷ, τοῦτο γέγονεν. Ὁ γὰρ σωφρονισμὸς ὁμοίως ἔμενε πάντων ἀπαγγελλόντων τὰ κατ᾽ αὐτόν, καὶ ἴσως αὐτῶν θεωμένων ἔξω· τοῦτο δὲ ἰδεῖν πολλῷ φοβερώτερον ἦν. Καὶ οὐδὲ ὁ χρόνος ὀλίγος ἦν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς σαββατικός. *Ἑπτὰ γὰρ καιροί*, φησί, *ἀλλαγήσονται*· τρία ἥμισυ ἔτη.

Καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν ἡμερῶν, ἐγώ, φησί, *Ναβουχοδονόσορ τοὺς ὀφθαλμούς μου εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέλαβον, καὶ αἱ φρένες μου ἐπ᾽ ἐμὲ ἐπεστράφησαν, καὶ τὸν Ὕψιστον ηὐλόγησα, καὶ τὸν ζῶντα εἰς τοὺς αἰῶνας ᾔνεσα καὶ ἐδόξασα, ὅτι ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν. Καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν, ὡς οὐδὲν ἐλογίσθησαν. Καὶ κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖ ἐν*

τῇ δυνάμει τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐν τῇ κατοικίᾳ τῆς γῆς· καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀντιστήσεται τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐρεῖ αὐτῷ· Τί ἐποίησας; Τοὺς ὀφθαλμούς μου, φησίν, εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέλαβον.

Τουτέστι, προσῆλθε καὶ ηὔξατο τῷ Θεῷ, καὶ ἐκεῖθεν τὴν βοήθειαν ἐζήτησε. Καίτοι τοῦ χρόνου πληρωθέντος, οὐκ ἐθάρρει. Καθάπερ γὰρ κύριος ἦν μηδὲ ἀφεῖναι εἰς πεῖραν τὰ πράγματα ἐλθεῖν, οὕτως εἰ καὶ τοῦ χρόνου τοῦ ὁρισθέντος πληρωθέντος ἔμελλεν ἀδιόρθωτος μένειν, οὐδὲν αὐτὸν ὠφελῆσαι ὁ ὁρισμὸς εἶχεν. Οὐ γὰρ κατὰ ἀνάγκην ἡ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἡμέτερα πράγματα τυποῦται. Οὕτω καὶ ὁ Δανιὴλ, εἰ καὶ ἐπληρώθη ὁ χρόνος, εἰκότως εὔχεται, μήποτε κακίας προσγινομένης, προστεθῇ πάλιν. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ φιλανθρωπίας γίνεται τοῦτο, οἷον ἐπὶ τοῦ Ἐζεκίου· οὕτω καὶ ἐπὶ τιμωρίας εἰκὸς γίνεσθαι, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων, ἐβούλετο αὐτοὺς εὐθέως εἰς Παλαιστίνην ἀπελθεῖν· ἐκεῖνοι τεσσαράκοντα ἔτη προστεθῆναι αὐτοῖς ἐποίησαν διὰ τῆς παρανομίας. Ὅρα δὲ αὐτὸν πρὸς τὸν Θεὸν φεύγοντα. Ἀνέβλεψα, φησί, εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ γέγονα πάλιν ἄνθρωπος.

Καὶ ἡ μορφή μου ἐπέστρεψεν ἐπ' ἐμέ. Ὥσπερ ἡ μορφὴ αὐτοῦ ἐξήλλακτο μὲν τῆς ἀνθρωπείας, οὐ μὴν εἰς θηρίον μετεβέβλητο· οὕτω καὶ ἡ διάνοια. Καὶ τί; Ἤνεσα καὶ ἐδόξασα. Τί τεκμήριον· *Τὸν Ὕψιστον, φησίν, ηὐλόγησα, καὶ τὸν ζῶντα εἰς τοὺς αἰῶνας ᾔνεσα, καὶ ἐδόξασα.* Οὐδὲν γὰρ οὕτω νομίζουσι Θεοῦ εἶναι ἄξιον, ὡς τὸ διὰ παντὸς εἶναι. *Ὅτι ἡ ἐξουσία αὐτοῦ, φησίν, ἐξουσία αἰώνιος, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν.* Ἐπειδὴ τούτῳ μάλιστα ἄνθρωπος αὐτοῦ διέστηκεν, καὶ τοῦτο ἦν παρὰ ἀνθρώποις τὸ μακαριστόν. *Ὅτι ἡ ἐξουσία αὐτοῦ, φησίν, ἐξουσία αἰώνιος*, παρὰ πάντα τὸν χρόνον ἐστί. Χωρὶς τροφῆς, φησίν, ἔθρεψε· χωρὶς τῶν ἐνδυμάτων, χωρὶς τῶν ἄλλων ἁπάντων οὐ διεφθάρη μοι τὸ σῶμα. Ἐννόησον οἷος ἦν ἐπανιὼν ἀπὸ τῆς ἐρήμου πρὸς τὴν βασιλείαν.

Αὐτῷ γάρ, φησί, τῷ καιρῷ αἱ φρένες μου ἐπεστράφησαν, καὶ εἰς τὴν τιμὴν τῆς βασιλείας μου ἦλθον· καὶ ἡ μορφή μου ἐπέστρεψεν ἐπ' ἐμέ· καὶ οἱ τύραννοί μου, καὶ οἱ μεγιστᾶνές μου ἐζήτησάν με· καὶ ἐπὶ τὴν βασιλείαν μου ἐκραταιώθην, καὶ μεγαλωσύνη περισσοτέρα προ-

σετέθη μοι. Καὶ ἐζήτησάν με, φησί, οἱ μεγιστᾶνές μου, οἱ κρατοῦντα καὶ βασιλεύοντα διώξαντες. Ἀλλὰ διὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ. Διὰ γὰρ τοῦτο χρόνος ὁρίζεται, ἵνα μὴ αὐτομάτως νομίσῃς τι γενέσθαι.

Καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν· καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ὡς οὐδὲν ἐλογίσθησαν. Εἰ γὰρ ὁ πάντων κρατῶν ἐγὼ ὡς οὐδὲν ἐλογίσθην, πολλῷ μᾶλλον οἱ πάντες. Ὁ γὰρ τὸν οὕτως ἰσχυρὸν ἀποστήσας τῆς βασιλείας, πολλῷ μᾶλλον τοὺς ἀρχομένους. *Καὶ κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖ ἐν τῇ δυνάμει τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐν τῇ κατοικίᾳ τῆς γῆς.* Τό, *Ὡς οὐδὲν ἐλογίσθησαν*, οὐχ ὅτι καταφρονεῖ αὐτῶν, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ὅτι ἰσχυρός ἐστι, καὶ ὡς βούλεται, αὐτοὺς ἄγει. Τοῦτο γοῦν καὶ τὸ ἐφ' ἑξῆς δηλοῖ· *Καὶ κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖ ἐν τῇ δυνάμει τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐν τῇ κατοικίᾳ τῆς γῆς.*Ἔστω μὲν γάρ, περὶ τῆς γῆς οἶδας· περὶ τοῦ οὐρανοῦ, πόθεν ἐπίστασαι; Ἀπὸ τοῦ ὀνείρατος.Ἐπέταξε. Πῶς ὑπήκουσαν; Ἀπὸ τοῦ πυρὸς τῆς καμίνου.

Καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀντιστήσεται τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐρεῖ αὐτῷ· Τί ἐποίησας; Οὐ μόνον, φησί, οὐκ ἐναντιώσεται, ἀλλ' οὐδὲ μέχρι ῥημάτων ἐρεῖ. Πάντων αὐτὸς κρατεῖ, πάντα αὐτός ἐστιν. *Αὐτῷ, φησί, τῷ καιρῷ αἱ φρένες μου ἐπεστράφησαν ἐπ' ἐμέ. Αὐτῷ·* ποίῳ; Τῷ λεχθέντι παρὰ τοῦ Θεοῦ. Πόθεν αὐτὸν καὶ εἰς τὴν βασιλείαν ἐπανήγαγον; οἱ γὰρ οὕτως ἰσχυρὸν καταβαλόντες, πῶς ἀσθενῆ γενόμενον ἐπανήγαγον;

Καὶ εἰς τὴν τιμὴν τῆς βασιλείας μου ἦλθον, καὶ ἡ μορφή μου ἐπέστρεψεν ἐπ' ἐμέ· καὶ οἱ τύραννοί μου καὶ οἱ μεγιστᾶνές μου ἐζήτουν με· καὶ ἐπὶ τὴν βασιλείαν μου ἐκραταιώθην, καὶ μεγαλωσύνη περισσοτέρα προσετέθη μοι. Ὁρᾷς πῶς καὶ στῆσαι καὶ καθελεῖν δύναται βασιλείαν; Ἔδει μὲν γὰρ διὰ τῶν προτέρων ταῦτα πεισθῆναι· ἐπειδὴ δὲ ἀγνοεῖς, καθεῖλεν αὐτὴν, καὶ πάλιν ἔστησεν.

Νῦν οὖν ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ αἰνῶ καὶ ὑψῶ καὶ δοξάζω τὸν βασιλέα τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀληθινά, καὶ αἱ τρίβοι αὐτοῦ κρίσεις, καὶ πάντας τοὺς πορευομένους ἐν ὑπερηφανίᾳ δύναται ταπεινῶσαι. Οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι δύναμιν μὲν ἔχει, ἄδικον δέ· ἀλλὰ καὶ ἡ δικαιοσύνη μεγάλη. *Καὶ πάντας τοὺς πορευομένους ἐν ὑπερηφανίᾳ δύναται ταπεινῶσαι.* Οὐκ εἶπε, ταπεινοῖ, ἵνα σοι καὶ

τὴν μακροθυμίαν ἐνδείξηται, καὶ ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐ παρὰ ἀσθένειαν, ἀλλὰ δι᾽ ἑνὸς τοὺς ἄλλους σωφρονίζει.

Εἶδες δύναμιν; εἶδες δικαιοσύνην; εἶδες φιλανθρωπίαν; εἶδες ἀπὸ στόματος βαρβαρικοῦ ταῦτα φιλανθρωπίαν; εἶδες ἀπὸ στόματος βαρβαρικοῦ ταῦτα λεγόμενα; Τίς ἂν οὕτως ἐφιλοσόφησεν; Οἱ προφήταις ἐντρεφόμενοι οὐδὲν τούτων οὕτως ἐφθέγγοντο, ἀλλὰ τἀναντία. *Οὐ μὴ ἀγαθοποιήσῃ Κύριος*, φησί, *οὐδὲ οὐ μὴ κακοποιήσῃ*. Καὶ πάλιν, *Οὐκ ἐν τῇ ἰσχύϊ ἡμῶν ἔσχομεν κέρατα*· Καὶ, *Πᾶς ποιῶν πονηρόν, καλὸν ἐνώπιον Κυρίου, καὶ ἐν αὐτοῖς αὐτὸς ηὐδόκησε*. Καί, *Τί ὄφελος ὅτι ἐδουλεύσαμεν αὐτῷ*. Εἶδες ἐν Παλαιστίνῃ δόγματα σατανικά; εἶδες ἐπὶ τῆς βαρβάρου φιλοσοφίαν προφητικήν; Ταῦτα τύποι τῶν ἐθνῶν τῆς μελλούσης ἔσεσθαι χάριτος, ὅτι προπηδῆσαι εἶχον οὗτοι ἐκείνων.

Εἶτα ὁ Βαλτάσαρ ἐν μέθῃ συμποσίου γενομένου κελεύει τὰ σκεύη ἐξενεχθῆναι, ὥσπερ φιλοτιμούμενος ἐπὶ τῇ νίκῃ τοῦ πατρός, μᾶλλον δὲ ἐμπαροινῶν· ἢ ἐπειδὴ θεαταὶ τῶν γενομένων ἦσαν ἐκεῖνοι, ὥστε καθελεῖν αὐτῶν τὸ θαῦμα, ὃ περὶ τὸν Θεὸν εἶχον. Καὶ τοῦτο ἐξ ὑπερηφανίας εἶχον, ἦγουν ἐγίνετο καὶ μέθης. Φυλαττώμεθα μέθην, ἀγαπητοί. Πολλὰ γὰρ ἄτοπα γίνεται ὑπὸ ταύτης. Ἀλλὰ καὶ μεγάλων περιγίνεται ἀνδρῶν ἡ μέθη ἐν γὰρ τῷ γεύσασθαι τοῦ οἴνου ἐκέλευσε τοῦτο. Ἅπερ ὁ πατὴρ ἐκβαλὼν ἐφείσατο, καὶ αὐτὸς τὴν πόλιν ἑλὼν οὐκ ἐτόλμησεν εἰς ἀνθρωπίνην ἐνεγκεῖν διακονίαν ταῦτα, οὗτος οὐχὶ αὐτὸς μόνος, ἀλλὰ καὶ μεγιστᾶσι καὶ παλλακίσι καὶ παρακοίτοις εἰς χρῆσιν ἐξέδωκεν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Βαλτάσαρ ὁ βασιλεὺς ἐποίησε δεῖπνον μέγα τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ χιλίοις, καὶ κατέναντι τῶν χιλίων ὁ οἶνος. Πίνων Βαλτάσαρ ὁ βασιλεὺς εἶπεν ἐν τῇ γεύσει τοῦ οἴνου, τοῦ ἐνεγκεῖν τὰ σκεύη τὰ χρυσᾶ, καὶ τὰ ἀργυρᾶ, ἃ ἐξήνεγκε Ναβουχοδονόσορ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν Ἰερουσαλήμ, καὶ πιέτωσαν ἐν αὐτοῖς ὁ βασιλεύς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ, καὶ οἱ παράκοιτοι, καὶ αἱ παλλακαὶ αὐτοῦ. Καὶ ἠνέχθησαν τὰ σκεύη τὰ ἀργυρᾶ καὶ τὰ χρυσᾶ, ἃ ἐξήνεγκε Να-

βουχοδονόσορ ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ ἐν Ἰερουσαλήμ· καὶ ἔπινον ἐν αὐτοῖς ὁ βασιλεύς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ, καὶ οἱ παράκοιτοι αὐτοῦ, καὶ αἱ παλλακαὶ αὐτοῦ. Καὶ ἔπινον οἶνον, καὶ ᾔνεσαν τοὺς θεοὺς τοὺς χρυσοῦς καὶ ἀργυροῦς καὶ χαλκοῦς καὶ σιδηροῦς καὶ ξυλίνους καὶ λιθίνους.

Εἶδες αὐτὰ λαμβανόμενα; Ἀλλ᾽ ὅρα αὐτῶν τὴν ἰσχύν, καὶ μετὰ τὸ ἁλῶναι, καὶ τεθῆναι ἐν τῷ εἰδωλείῳ. Ἔστω κατὰ γνώμην ἐκεῖνος αὐτοῦ. Διὰ τί καὶ τούτῳ; Διὰ τὰς ἁμαρτίας ἐλήφθη ταῦτα· ἔδωκαν δίκην. Τί τὸ πέρας καὶ μετὰ τὰ σημεῖα; πῶς οὐδὲν ἔπαθον ἐκεῖνοι, ἀλλ᾽ ὁ βασιλεὺς μόνος; Οὗτος γὰρ εἶπεν, αὐτὸς αἴτιος ἦν.

Ἤνεσαν, φησί, *τοὺς θεοὺς τοὺς χρυσοῦς καὶ ἀργυροῦς*. Τίνος ἕνεκεν ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν θεῶν παρ᾽ αὐτοῖς ἦν; Ὁ διάβολος βουλόμενος αὐτοὺς πάσης ἀποστερῆσαι συγγνώμης, πολλάκις ἐκέλευσε ξυλίνους γενέσθαι, ἵνα μηδὲ ἀπὸ τῆς ὕλης πολυτέλειαν ἔχωσιν εἰς ἀπολογίαν. Ὕμνουν εἰς αὐτούς. Ὅρα οὐδαμοῦ τὸν Θεὸν ἄρχοντα, ἀλλ᾽ ἑπόμενον. Τίνος ἕνεκεν ἐπηκολούθησεν ἡ δίκη ταχέως, καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ; Ἵνα μὴ τὰ γενόμενα ἐκ τῶν προτέρων θαυμάτων καταλυθῇ ὑβριζομένου τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν σκευῶν, ἐβουλήθη ἄνδρας ἐνυβρίσαι. Καὶ ὅρα τί γίνεται. Ἐβουλήθη σκεύη· καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἡ τιμωρία. Τίνος ἕνεκεν οὐκ ἀποστέλλεται ὁ προφήτης ἐγκαλέσων, ἀλλὰ ἀστράγαλος χειρός; Ὥστε μείζω γενέσθαι τὴν ἔκπληξιν.

Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐξῆλθον δάκτυλοι χειρὸς ἀνθρώπου, καὶ ἔγραφον κατέναντι τῆς λαμπάδος ἐπὶ τὸ κονίαμα τοῦ τοίχου τοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως· καὶ ὁ βασιλεὺς ἐθεώρει τοὺς ἀστραγάλους τῆς χειρὸς τῆς γραφούσης. Πρόσθες καὶ ἐσπέραν οὖσαν. Ἔδει τὴν οἴδησιν τὴν ἀπὸ τῆς μέθης κατασταλῆναι. Εἶτα ἔδει μαθεῖν τοὺς παρόντας ἅπαντας, ὅτι δίκην δίδωσιν. Διὰ τί μὴ σκηπτὸν ἀφῆκεν εὐθέως ἐκ τοῦ οὐρανοῦ; Ὥστε πάλιν καὶ τὸν οἰκέτην δοξασθῆναι τὸν αὐτοῦ· ὥστε αὐτὸν ἀκοῦσαι διὰ τί ταῦτα πάσχει. Ὁ γὰρ Δανιὴλ εἰσελθὼν οὐχὶ τὴν γραφὴν ἑρμηνεύει μόνον, ἀλλὰ καὶ μακροὺς ἀποτείνει λόγους, καὶ συμβουλευτικούς, οὐχ ὡς ὠφελήσων αὐτόν, ἀλλ᾽ ὡς τοὺς ἄλλους βελτίους ποιήσων.

Τότε Δανιὴλ εἰσῆλθεν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως. Καὶ εἶπεν ὁ βασι-

λεὺς τῷ Δανιήλ· Σὺ εἶ Δανιήλ, ὁ ἀπὸ τῶν υἱῶν τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Ἰουδαίας, ἧς κατήγαγεν ὁ βασιλεὺς ὁ πατήρ μου ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας; Ὡς καταπληττόμενος αὐτὸν καὶ εἰς ἀνάγκην καθιστῶν, ταῦτά φησιν. Εἰπὼν δὲ, *Ὃν ἤγαγεν ὁ βασιλεὺς ὁ πατήρ μου ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Ἰουδαίας*, ταῦτα κατ᾽ αὐτοῦ τὰ ῥήματα ἔλεγεν, εἰ τῶν αἰχμαλώτων δέεται πανταχοῦ.

Ἤκουσα περὶ σοῦ, ὅτι πνεῦμα Θεοῦ ἅγιον ἐν σοι, καὶ γρήγορσις καὶ σύνεσις καὶ σοφία περισσὴ εὑρέθη ἐν σοί. Καὶ νῦν εἰσῆλθον ἐνώπιόν μου οἱ σοφοί, μάγοι, Γαζαρηνοί, Χαλδαῖοι, ἵνα τὴν γραφὴν ταύτην ἀναγνῶσι, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῆς γνωρίσωσί μοι· καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν τὴν σύγκρισιν τοῦ λόγου τούτου ἀναγγεῖλαί μοι. Καὶ ἐγὼ ἤκουσα περὶ σοῦ, ὅτι δύνασαι συγκρίματα συγκρῖναι, καὶ λύειν συνδέσμους. Καὶ νῦν ἐὰν δυνηθῇς ἀναγνῶναι τὴν γραφὴν, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῆς γνωρίσαι μοι, πορφύραν ἐνδύσῃ, καὶ ὁ μανιάκης ὁ χρυσοῦς ἔσται ἐπὶ τὸν τράχηλόν σου, καὶ τρίτος ἐν τῇ βασιλείᾳ μου ἄρξεις.

Ὁμολογεῖ καὶ τὴν τῶν οἰκείων ἧττταν, καί φησιν· εἰπέ, καὶ λαβὲ τάδε. Ἀλλ᾽ ὅρα τὸν προφήτην, ἐπὶ μὲν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πῶς ἠθύμησεν, ἐνταῦθα δὲ οὐδὲν τοιοῦτον· ἀλλὰ τί φησι; *Τότε ἀπεκρίθη Δανιήλ, καὶ εἶπεν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως· Τὸ δόμα σου σοὶ ἔστω, καὶ τὴν δωρεὰν τῆς οἰκίας σου ἑτέρῳ δός· ἐγὼ δὲ τὴν γραφὴν ἀναγνώσομαι τῷ βασιλεῖ, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῆς γνωρίσω σοι, βασιλεῦ.* Τίνος ἕνεκεν παραιτεῖται; Ἵνα μάθῃς, ὅτι οὐ δι᾽ ἐκεῖνα λέγει. Ὅτι γὰρ οὐκ ὀργιζόμενος ἁπλῶς ταῦτα εἶπεν, *Ἐγὼ δέ*, φησί, *τὴν γραφὴν ἀναγνώσομαι, καὶ τὴν σύγκρισιν αὐτῆς ἀναγγελῶ τῷ βασιλεῖ.* Ὁρᾷς αὐτὸν χρημάτων κρείττω; τιμῆς ἀνώτερον; οὐδενὸς δεόμενον τῶν βασιλικῶν; Οὕτω δεῖ τοὺς τὰ Θεοῦ λέγοντας εἶναι. Ἵνα μὴ νομίσῃ ὅτι ταύτῃ αὐτὸν ἐπεσπάσατο, ἢ ἀνθρώπινόν τι τῶν λεγομένων ἐστί.

Τί οὖν φησι; Ἀφεὶς εἰπεῖν τὴν γραφὴν, συμβουλὴν ἀποτείνει, ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων αὐτὸν ἀναμιμνήσκων τῶν τῷ πατρὶ συμβεβηκότων. *Ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος τὴν βασιλείαν, καὶ τὴν μεγαλωσύνην, καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν δόξαν ἔδωκε Ναβουχοδονόσορ τῷ πατρί σου. Καὶ ἀπὸ τῆς μεγαλωσύνης, ἧς ἔδωκεν αὐτῷ, πάντες οἱ λαοί, φυλαί, γλῶσσαι*

ἦσαν τρέμοντες καὶ φοβούμενοι ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. Οὓς ἐβούλετο αὐτὸς ἀνῄρει, καὶ οὓς ἐβούλετο αὐτὸς ἔτυπτεν, καὶ οὓς ἐβούλετο αὐτὸς ἐταπείνου. Καὶ ὅτε ὑψώθη ἡ καρδία αὐτοῦ, καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐκραταιώθη τοῦ ὑπερηφανεύσασθαι, κατηνέχθη ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς βασιλείας αὐτοῦ, καὶ ἡ τιμὴ αὐτοῦ ἀφῃρέθη ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐξεδιώχθη, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μετὰ τῶν θηρίων ἐδόθη, καὶ μετὰ ὄνων ἀγρίων ἡ κατοικία αὐτοῦ, καὶ χόρτον ὡς βοῦν ἐψώμιζον αὐτὸν, καὶ ἀπὸ τῆς δρόσου τοῦ οὐρανοῦ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐβάφη, ἕως οὗ ἔγνω ὅτι κυριεύει ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος τῆς βασιλείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ᾧ ἐὰν δόξῃ δώσει αὐτήν.

Εἰ γὰρ ἐκεῖνος, φησίν, ἀσύγγνωστος, σὺ ὁ μετὰ παράδειγμα τοιοῦτον μὴ σωφρονισθεὶς, τίνος ἄξιος, εἰπέ μοι; Οὐδὲ γὰρ εἰς ἄγνοιαν ἔχεις καταφυγεῖν. Οὐδὲ πάντα ταῦτα ᾔδεις; Τίνα τίνος προτιμᾷς; τοὺς οὐκ ἀκούοντας, οὐδὲ βλέποντας;

Καὶ σὺ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, Βαλτάσαρ, οὐκ ἐταπείνωσας τὴν καρδίαν σου κατ' ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Οὐ πάντα ταῦτα ἔγνως; Καὶ ἐπὶ τὸν Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ὑψώθης, καὶ τὰ σκεύη τοῦ οἴκου αὐτοῦ ἤνεγκας ἐνώπιόν σου· καὶ σύ, καὶ οἱ μεγιστᾶνές σου, καὶ οἱ παράκοιτοί σου, καὶ αἱ παλλακαί σου ἐπίνετε οἶνον ἐν αὐτοῖς· καὶ τοὺς θεοὺς τοὺς χρυσοῦς, καὶ ἀργυροῦς, καὶ χαλκοῦς, καὶ σιδηροῦς, καὶ ξυλίνους, καὶ λιθίνους, οἳ οὐ βλέπουσι, καὶ οὐκ ἀκούουσι, καὶ οὐ γινώσκουσιν, ᾔνεσας, καὶ τὸν Θεὸν, οὗ ἡ πνοή σου ἐν χειρὶ αὐτοῦ, καὶ πᾶσαι αἱ ὁδοί σου, αὐτὸν οὐκ ἐδόξασας. Διὰ τοῦτο ἐκ προσώπου αὐτοῦ ἀπεστάλη ἀστράγαλος χειρός, καὶ τὴν γραφὴν ταύτην ἐνέταξε. Καὶ αὕτη ἡ γραφὴ ἡ ἐντεταγμένη· Μανή, Θεκέλ, Φαρές· καὶ τοῦτο τὸ σύγκριμα τοῦ ῥήματος. Μανή· ἐμέτρησεν ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν σου, καὶ ἐπλήρωσεν αὐτήν. Θεκέλ· ἐστάθη ἐν ζυγῷ, καὶ εὑρέθη ὑστεροῦσα. Φαρές· διῃρέθη ἡ βασιλεία σου, καὶ ἐδόθη Μήδοις καὶ Πέρσαις. Διὰ τοῦτο, φησί, ἐμέτρησεν ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν σου, καὶ διῃρέθη.

Καὶ τοῦτο εἰς τιμωρίαν, τὸ διαιρεθῆναι, καὶ μὴ μένειν αὐτὴν ὁλόκληρον. Ὅπερ οὖν καὶ ἐπὶ Σολομῶντος γέγονεν. Οὐ μόνον τὸ μὴ λαβεῖν τὸν υἱόν, ἀλλὰ καὶ τὸ διαιρεθῆναι. Ὅρα ἀπολογούμενον αὐτῷ τὸν Θεόν·

ὅρα αὐτὸν αἴτιον ὄντα· *Οὗ ἡ πνοή σου, φησί, ἐν χειρὶ αὐτοῦ*. Μὴ γὰρ οὐκ ἠδύνατο εὐθέως σε ἀνελεῖν; Ἀλλ' ἐμακροθύμησεν. Τίνα οὐκ ἂν ἐφόβησεν ἡ τιμωρία, καὶ ταῦτα ἐγγὺς οὖσα; Εἶδες τὴν ἐφ' ἑκάτερα δύναμιν; πόθεν ἄξιος εἶ, εἰπέ μοι, συγγνώμης; καὶ σὺ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, οὐκ ἔχω εἰπεῖν, ὁ ἔκγονος, οὐ πάντα ταῦτα ἔγνως; Καθάπερ ἐπὶ δικαστηρίου ἡ ἀπόφασις γράφεται, οὗτος ἑρμηνεύει τὰ λεγόμενα. Πόθεν ἐπῆλθεν αὐτῷ τιμῆσαι τὸν Δανιήλ; Ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὥστε μὴ καταγνωσθῆναι παρὰ τῶν παρόντων, προσδοκῶν ἴσως εὑρεῖν λύσιν διὰ ταῦτα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ΄.

Καὶ ὁ βασιλεὺς κατέστησεν αὐτὸν ἐφ' ὅλης τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Καὶ οἱ τακτικοὶ καὶ οἱ σατράπαι ἐζήτουν πρόφασιν εὑρεῖν κατὰ Δανιὴλ ἐκ τῆς βασιλείας. Καὶ πᾶσαν πρόφασιν καὶ παράπτωμα οὐχ εὗρον κατ' αὐτοῦ, ὅτι πιστὸς ἦν· τουτέστι καὶ εὔνους τῷ βασιλεῖ ἦν. Ἤ, Ὅτι πιστὸς ἦν· τουτέστι, ἐθάρρει τῷ Θεῷ, κἀκεῖνος πάντα ἐκυβέρνα· Θεοῦ δὲ κυβερνῶντος, τίς ἂν γένοιτο βλάβη;

Τί οὖν φησιν; *Εἶπον οἱ τακτικοὶ ἐκεῖνοι, Οὐχ εὑρήσομεν κατὰ Δανιὴλ πρόφασιν, εἰ μὴ ἐν νομίμοις Θεοῦ αὐτοῦ*. Οὐδὲν, φησί, δυνατὸν εὑρεῖν. Διὰ τί; Μὴ οὐκ ἄνθρωπός ἐστιν; ἐν πᾶσιν ἄπταιστος γέγονεν; Τὸ μέλλον ἄδηλον, καὶ ὑπὲρ τῶν μελλόντων πῶς ἀποφαίνεσθε; Καί φησι, Πεῖραν ἐλάβομεν ἀπὸ τῶν πραγμάτων. *Εἰ μὴ ἐν νομίμοις, φησί, Θεοῦ αὐτοῦ, οὐχ εὑρήσομεν πρόφασιν*. Καὶ μὴν ἐκεῖ ἄληπτος πολλῷ πλέον. Συγχωρεῖ τὸν πειρασμὸν ὁ Θεὸς πρὸς δοκιμήν. Μὴ γὰρ οὐκ ἠδύνατο κωλῦσαι τὴν κακίαν ἐκείνων; Ἀλλ' ἵνα διὰ τούτου μάθῃς, καὶ τοῦτον θαυμάσῃς, οὐ φθονεῖ τοῦ στεφάνου τοῖς οἰκέτοις αὐτοῦ.

Τότε οἱ τακτικοὶ καὶ οἱ σατράπαι παρέστησαν τῷ βασιλεῖ, καὶ εἶπον αὐτῷ· Δαρεῖε βασιλεῦ, εἰς τοὺς αἰῶνας ζῆθι. Συνεβουλεύσαντο πάντες οἱ ἐπὶ τῆς βασιλείας σου στρατηγοὶ καὶ σατράπαι, ὕπατοι καὶ τοπάρχαι, τοῦ στῆσαι στάσει βασιλικῇ, καὶ ἐνισχῦσαι ὁρισμόν, ὅπως ὃς ἂν αἰτήσῃ παρὰ παντὸς θεοῦ ἢ ἀνθρώπου αἴτημα ἕως ἡμερῶν τριάκοντα, ἀλλ' ἢ παρὰ σοῦ, βασιλεῦ, ἐμβληθήσεται εἰς τὸν λάκκον

τῶν λεόντων. Νῦν οὖν, βασιλεῦ, στῆσον τὸν ὁρισμὸν, καὶ ἔκθες γραφὴν, ὅπως μὴ ἀλλοιωθῇ τὸ δόγμα Μήδων καὶ Περσῶν, ὅπως ἂν μὴ παραγραφῇ κατέναντι τούτου. Τότε ὁ βασιλεὺς Δαρεῖος ἐπέταξε γραφῆναι τὸ δόγμα.

Ὅρα τί ποιοῦσι, πῶς ἀλόγιστον δόγμα ἐσπούδαζον στῆσαι. Καὶ κατὰ σπουδὴν τοῦτο αἰτοῦσι. Τὸ μὲν γὰρ λέγειν, Ὃς ἂν αἰτήσῃ παρὰ ἀναιτοῦσι. Τὸ μὲν γὰρ λέγειν, Ὃς ἂν αἰτήσῃ παρὰ ἀνθρώπου, λόγον εἶχεν; Ἀλλ' ἐδόκουν σοφίζεσθαι τὸν λόγον τῆς αἰτήσεως τῷ βραχεῖ χρόνῳ. Ποία ὑπόθεσις αὕτη; διὰ τί τοῦτο εἶπες; Ἔδοξε, φησί· πάντες συνελθόντες τοῦτο ἐκυρώσαμεν, ὥστε ἐν τριάκοντα ἡμέραις παρὰ σοῦ μόνου αἰτεῖν. Ὢ βαρβαρικὸν αἴτημα· ὦ πολλῆς ἀλογίας γέμουσα χάρις, αὐτὸν τὸν δοκοῦντα τιμᾶσθαι καταισχύνουσα! Εἰ μὲν γὰρ τοῦτο καλὸν, ἔδει διηνεκὲς τοῦτο εἶναι· εἰ δὲ φαῦλον, οὐδὲ τὰς τριάκοντα ἡμέρας. Πάλιν εἰ καλὸν, τί τὸ πλῆθος προβάλλεσθε; Καὶ γὰρ χωρὶς τούτου ἐπινεῦσαι δεῖ· εἰ δὲ φαῦλον, οὐδὲ πάσης τῆς οἰκουμένης κελευούσης ὑπείκειν ἐχρῆν. Οὐ προεῖδε τὸν δόλον ὁ βασιλεύς· καὶ δῆλον ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα. Ὥρισε γὰρ, καὶ γράμμασιν αὐτὸ ἠσφαλίσαντο, ὥστε μηδὲ βουλομένῳ μετὰ ταῦτα γενέσθαι καιρὸν τοῦ ἀνανεῦσαι.

Τί οὖν ἀκούσας φησὶν ὁ Δανιήλ; Οὐκ ἐταράχθη, οὐ προσέθηκεν, οὐκ ἀφεῖλεν. Ὅρα τὸν ἐνάρετον ὁμαλῶς ἀεὶ ζῶντα, ὥσπερ τινὰ ἄνθη παρατρέχοντα πάντα, ὥσπερ ἐν σκιαῖς καὶ τὰ χρηστὰ καὶ τὰ λυπηρὰ θεώμενον. Εἰ γὰρ ἐν ἀρχῇ οὕτως ἀκατάπληκτος ἔμενε, πολλῷ μᾶλλον νῦν μετὰ τὴν πεῖραν τῶν ἀγώνων τοσούτους ἀναδησάμενος στεφάνους. Τίνος ἕνεκεν οὐ προσῆλθε; τίνος ἕνεκεν οὐκ ἐμέμψατο, τοσαύτην παρὰ τῷ βασιλεῖ παρρησίαν ἔχων; Οὐκ ἐβούλετο ῥήμασιν, ἀλλὰ πράγμασι τοῦτο ποιῆσαι. Ἄλλως δὲ πανταχοῦ αὐτὸν εὑρίσκομεν, τῆς χρείας καλούσης, ἐπιπηδῶντα, καὶ παραγινόμενον.

Καὶ Δανιὴλ ἡνίκα ἔγνω ὅτι ἐνετάγη τὸ δόγμα, εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ· καὶ αἱ θυρίδες ἀνεῳγμέναι ἐν τοῖς ὑπερῴοις αὐτοῦ κατέναντι Ἰερουσαλήμ· καὶ καιροὺς τρεῖς τῆς ἡμέρας ἦν κάμπτων ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ, καὶ προσευχόμενος, καὶ ἐξομολογούμενος ἐναντίον τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, καθὼς ἦν ποιῶν ἔμπροσθεν.

Τίνος ἕνεκεν τῶν θυρίδων ἡμᾶς ἀνέμνησεν, ὅτι ἀνεῳγμέναι ἦσαν πρὸς Ἰερουσαλήμ; Σφοδρὸν τῆς θέας εἶχον πόθον. Καθάπερ οὖν τις ποθουμένην ἔχων ἀποῦσαν, καὶ τὰς ὁδοὺς τὰς ἐκεῖ φερούσας φιλεῖ· οὕτω δὴ καὶ οὗτος. Ἐπεθύμουν δὲ αὐτῆς ἄλλοι τῶν σωματικῶν ἕνεκεν, οὗτος δὲ οὐχὶ, ἀλλὰ διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ ὅτι τοῦτό ἐστι, δῆλον ἐκεῖθεν· οὐ γὰρ εἴλετο ἀνελθεῖν, τοῦ σπουδαζομένου πέρας εἰληφότος αὐτῷ.

Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, καθὼς οἱ πατέρες ἡμῖν παρέδωκαν, πρὸς ἀνατολὰς ὁρῶντες εὐχόμεθα, πόλιν καὶ ἡμεῖς καὶ πατρίδα ἀρχαίαν ζητοῦμεν· καὶ γὰρ ὄντως ἄξιον ζητῆσαι. Πῶς, πανταχοῦ τοῦ Θεοῦ ὄντος, καὶ λέγοντος τοῦ προφήτου· *Τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ δυσμῶν, Κύριος ὄνομα αὐτῷ·* πρὸς ἀνατολάς ἐσμεν τετραμμένοι; Ἐκεῖ ὥσπερ ἰατρεῖον ἦν τὸ ἀρχαῖον. Ἀλλ' οὐκ ἔλαβες αὐτοῦ πεῖραν; Ἀλλὰ ζήτει. Ἐν αἰχμαλωσίᾳ καὶ ἡμεῖς ᾠκοῦμεν, ἀλλὰ πρὶν ἐλθεῖν τὸν Χριστόν. Τίνος δ' ἕνεκεν τρεῖς μόνους καιροὺς τῆς ἡμέρας ἦν κάμπτων ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτοῦ; Τί γάρ; τοῦτο οὐ θαυμαστόν; Ἄνθρωπος τοσαύταις κυκλούμενος φροντίσι, καὶ οὐδὲ μικρὸν ἀναπνεῦσαι ἔχων. Ὅρα δὲ καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο πληρούμενον· *Ἐν παντὶ τόπῳ*, φησίν, *ἐπαίροντες ὁσίους χεῖρας*. Καὶ ὅπερ ὁ Χριστὸς ἐκέλευσε, τοῦτο ἐπλήρουν. *Καὶ κλείσας*, φησί, *τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ Πατρί σου.*

Τότε ἀπεκρίθησαν, καὶ λέγουσιν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως· Δανιήλ, ὁ ἀπὸ τῶν υἱῶν τῆς αἰχμαλωσίας τῆς Ἰουδαίας, οὐχ ὑπετάγη τῷ δόγματί σου, καὶ περὶ τοῦ ὁρισμοῦ, οὗ ἔταξας· καὶ καιροὺς τρεῖς ἡμέρας αἰτεῖ παρὰ τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ τὰ αἰτήματα. Τότε ὁ βασιλεύς, ὡς τὸ ῥῆμα ἤκουσε, πολὺ ἐλυπήθη ἐπ' αὐτῷ, καὶ περὶ τοῦ Δανιὴλ ἠγωνίσατο τοῦ ἐξελέσθαι αὐτόν· καὶ ἕως πρὸς δυσμὰς ἡλίου ἠγωνίσατο τοῦ ἐξελέσθαι αὐτὸν, καὶ ἦν ἀγωνιζόμενος περὶ αὐτοῦ. Τότε οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι παρετηρήσαντο ἐπὶ τὸν βασιλέα, καὶ λέγουσι τῷ βασιλεῖ· Γνῶθι, βασιλεῦ, ὅτι τὸ δόγμα τοῖς Μήδοις καὶ Πέρσαις, τοῦ πάντα ὁρισμὸν καὶ στάσιν, ἣν ἂν ὁ βασιλεὺς στήσῃ, οὐ δεῖ παραγράψαι. Τότε ὁ βασιλεὺς εἶπε, καὶ ἤγαγον τὸν Δανιὴλ καὶ ἐνέβαλον αὐτὸν εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων.

Τάχα τινὲς ὑμῶν λέγουσιν, ὅτι Οὐκ ἴσχυσεν αὐτὸν ἐξελέσθαι; Μάλιστα μὲν ἠδύνατο ὁ Θεὸς ποιῆσαι τὸν βασιλέα δυνατώτερον, ἀλλὰ ἐπὶ

τὸ κάμμα ἄγει τὸν ἀθλητήν.Ἤδει τὸ τέλος, οὐκ ἠγνόει τὸ πέρας. Οὐδὲ ὁ βασιλεὺς εἰ τοῦτο ᾔδει τὸ τέλος ἐκβησόμενον, ἠγωνίσατο ἄν· ἀλλ᾽ οὐκ ἴσχυσεν. Ἀπόδεκτος τῆς προθυμίας, συγγνωστὸς τῆς ἀγωνίας. Οὕτω ποθεινὸς ἦν ὁ Δανιήλ· ἀλλ᾽ ὁ φθόνος οὐδὲ τὰ καλὰ ἀφίησι βλέπειν, μᾶλλον δὲ βλέπειν μὲν αὐτὰ, οὐ τοῖς αὐτοῖς δὲ ὀφθαλμοῖς. Οὐ δεῖ, φασίν, οὕτως ἔκλυτα εἶναι τὰ πράγματα, οὐδὲ ἀβεβαίους τοὺς νόμους τοὺς παρ᾽ ἡμῖν. Τὸ ἔθνος ὅλον ὑβρίζεται.Ἐμβάλλουσιν εἰς τὸν λάκκον· ἐπιτιθέασι λίθον.

Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ Δανιήλ· Ὁ Θεός, ᾧ σὺ λατρεύεις ἐνδελεχῶς, αὐτὸς ἐξελεῖταί σε. Καὶ ἤνεγκαν λίθον ἕνα, καὶ ἐπέθηκαν ἐπὶ τὸ στόμα τοῦ λάκκου· καὶ ἐσφραγίσατο ὁ βασιλεὺς στόμα τοῦ λάκκου· καὶ ἐσφραγίσατο ὁ βασιλεὺς τῷ δακτυλίῳ αὐτοῦ, καὶ τῷ δακτυλίῳ τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ, ὅπως μὴ ἀλλοιωθῇ πρᾶγμα ἐν τῷ Δανιήλ. Καὶ ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἐκοιμήθη ἄδειπνος, καὶ ἐδέσματα οὐκ εἰσήνεγκαν αὐτῷ, καὶ ὁ ὕπνος ἀπέστη ἀπ᾽ αὐτοῦ.

Ἀναμνήσθητί μοι τοῦ μνημείου τοῦ Χριστοῦ, ἔνθα τὰ σήμαντρα ἐπέθηκαν οἱ Ἰουδαῖοι. Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, εἶπαν ἄν, ὅτι κατὰ γοητείαν τὸ πρᾶγμα γέγονεν. Ἀλλὰ πανταχοῦ τὰ παρὰ τῶν ἐχθρῶν γινόμενα, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν.Ἵνα γὰρ πᾶσαν αὐτοῖς ἀνέλῃ πρόφασιν, τοῦτο γίνεται· καὶ ὁ βασιλεὺς τίθησι σημεῖα, ἵνα ἐκείνοις μὴ ἐκγένηταί τι ποιῆσαι, ἢ ἐξελεῖν, καὶ τοὺς λέοντας αἰτιάσασθαι· κἀκεῖνοι δὲ τιθέασιν, ἵνα μὴ ἐξῇ τῷ βασιλεῖ ῥύσασθαι αὐτόν, ἀλλ᾽ οὕτως ἀδέκαστον γενέσθαι τὴν ψῆφον. Καὶ οὐκ ἐδείπνησε, φησίν, ὁ βασιλεύς, οὐδὲ ἐκαθεύδησεν.Ὅρα πόσον ποιεῖ φίλτρον. Καὶ τί; Πρῶτον μὲν παρεθάρσυνεν αὐτὸν λέγων· *Ὁ Θεὸς ᾧ σὺ λατρεύεις ἐνδελεχῶς.* Πάλιν αἰτίαν τίθησι δικαίαν, δυναμένην αὐτοῦ ἀναστῆσαι τὴν ψυχήν. Καὶ γὰρ ἦν ἴσως ἀκηκοώς. Εἶτα παραγίνεται ὕμνον ἀναφέρων.

Τότε ὁ βασιλεὺς πολὺ ἠγαθύνθη ἐπ᾽ αὐτῷ· καὶ τὸν Δανιὴλ εἶπεν ἀνενεγκεῖν ἐκ τοῦ λάκκου. Καὶ ἀνηνέχθη Δανιὴλ ἐκ τοῦ λάκκου, καὶ πᾶσα διαφθορὰ οὐχ εὑρέθη ἐν αὐτῷ, ὅτι ἐπίστευσε τῷ Θεῷ αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν ὁ βασιλεύς, καὶ ἤγαγον τοὺς ἄνδρας τοὺς διαβάλλοντας τὸν Δανιήλ· καὶ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων ἐνεβλήθησαν αὐτοί, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτῶν, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν· καὶ οὐκ ἔφθασαν εἰς τὸ ἔδα-

φος τοῦ λάκκου, ἕως οὗ ἐκυρίευσαν αὐτῶν οἱ λέοντες, καὶ πάντα τὰ ὀστᾶ αὐτῶν ἐλέπτυναν.

Τίνος ἕνεκεν παῖδες καὶ γυναῖκες ἀπόλλυνται; τί ἥμαρτον οὗτοι; Ἴσως καὶ αὐτοὶ τοῖς αὐτοῖς ἐκοινώνουν. Εἶδες τῶν πονηρῶν τὴν τιμωρίαν; εἶδες τῶν δικαίων τὰ ἔπαθλα; Πάντοθεν παιδεύου, πάντοθεν οἰκοδομοῦ. Εἶδες ὅτι κἂν καταλίπῃ Θεὸς, ἐπὶ χρησίμῳ τοῦτο ποιεῖ. Περιεγένετο πυρός· περιεγένετο θηρίων. Μηκέτι λοιπὸν ἐξετάσῃς, διὰ τί λέοντες, καὶ παρδάλεις, καὶ τὰ λοιπὰ θηρία; Καθάπερ γὰρ δήμιοί τινες παρὰ τὰς πλευρὰς ἑστῶτες τοῦ Δανιήλ, ὥσπερ ἐν θείῳ τινὶ καὶ φρικτῷ δικαστηρίῳ τοῦτο ποιοῦντες· οὕτως οὐκ ἐτόλμησαν διορύξαι τὰς πλευρὰς τοῦ δικαίου. Οὐ γὰρ ἤκουσαν ἐπιτάγματος δικαστοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τοὺς ἄλλους ἔβαλον, ἐπιτάξαντος τοῦ Θεοῦ, διέφθειραν, *Καὶ τὰ ὀστᾶ αὐτῶν*, φησίν, *ἐλέπτυναν*. Τίς ἐχαλίνου αὐτῶν τὰ στόματα; τίς τροφῆς παρακειμένης ἀποσχέσθαι ἐκέλευσεν; ποῖος οὕτω φιλόσοφος ἐγκρατὴς, ὡς λιμοῦ κελεύοντος, καὶ τῆς λύσεως τοῦ λιμοῦ παρούσης, μὴ ἂν θελῆσαι λῦσαι τὸ δεινόν; Πάλιν διαγράμματα, πάλιν κήρυγμα θεῖον, πάλιν ἡ διὰ τῶν ἔργων μαρτυρία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει Βαλτάσαρ, βασιλέως Χαλδαίων, Δανιὴλ ἐνύπνιον εἶδεν· καὶ αἱ ὁράσεις τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κοίτης αὐτοῦ, καὶ τὸ ἐνύπνιον ἔγραψεν. Ἀρχὴ λόγων αὐτοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Ἐγὼ Δανιὴλ ἐθεώρουν ἐν τῇ ὁράσει μου τῆς νυκτός· καὶ ἰδοὺ οἱ τέσσαρες ἄνεμοι τοῦ οὐρανοῦ προσέβαλλον εἰς τὴν θάλασσαν τὴν μεγάλην. Καὶ τέσσαρα θηρία μεγάλα ἀνέβαινεν ἐκ τῆς θαλάσσης, διαφέροντα ἀλλήλων. Τὸ πρῶτον ὡσεὶ λέαινα, καὶ πτερὰ αὐτῆς ὡσεὶ ἀετοῦ. Ἐθεώρουν ἕως οὗ ἐξετίλαντο τὰ πτερὰ αὐτῆς, καὶ ἐξήρθη ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ ποδῶν ἀνθρώπου ἐστάθη, καὶ καρδία ἀνθρώπου ἐδόθη αὐτῇ. Καὶ ἰδοὺ θηρίον ἕτερον ὅμοιον ἄρκῳ, καὶ εἰς μέρος ἓν ἐστάθη· καὶ τρία πλευρὰ ἐν τῷ στόματι αὐτῆς ἀνὰ μέσον τῶν ὀδόντων αὐτῆς. Καὶ οὕτως ἔλεγον αὐτῇ· Ἀνάστα, φάγε σάρκας πολλάς. Ὀπίσω τούτου ἐθε-

ὡρουν, καὶ ἰδοὺ ἕτερον θηρίον ὡσεὶ πάρδαλις· καὶ αὐτῇ πτερὰ τέσσαρα πετεινοῦ ὑπεράνω αὐτῆς, καὶ τέσσαρες κεφαλαὶ τῷ θηρίῳ, καὶ ἐξουσία ἐδόθη αὐτῷ. Ὀπίσω τούτου ἐθεώρουν ἐν ὁράματι τῆς νυκτὸς, καὶ ἰδοὺ θηρίον τέταρτον, φοβερόν, καὶ ἔκθαμβον, καὶ ἰσχυρὸν περισσῶς· καὶ οἱ ὀδόντες αὐτοῦ σιδηροῖ καὶ μεγάλοι· ἐσθίον, καὶ λεπτῦνον· καὶ τὰ ἐπίλοιπα τοῖς ποσὶ συνεπάτει· καὶ αὐτὸ διαφέρον περισσῶς παρὰ πάντα τὰ θηρία τὰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ· καὶ κέρατα αὐτοῦ δέκα. Προσενόουν τοῖς κέρασιν αὐτοῦ· καὶ ἰδοὺ κέρας ἕτερον μικρὸν ἀνέβαινεν ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ, καὶ τρία κέρατα τῶν ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἐξερριζώθη ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ ὀφθαλμοί, ὡσεὶ ὀφθαλμοὶ ἀνθρώπου ἐν τῷ κέρατι τούτῳ, καὶ στόμα λαλοῦν μεγάλα.

Τίνος ἕνεκεν οὐχὶ γυναῖκας εἶπεν ὅτι εἶδεν; Ἀλλ' ὅτε μὲν δίκην καὶ ἀρὰν ἔδει παραστῆσαι, γυναῖκας παρήγαγεν· ὅτε δὲ βασιλείας, θηρία. Πρᾶγμά ἐστιν ἡ βασιλεία, σωματοποιεῖ οὖν αὐτό. Οὐκ οὖν ἐχρῆν; Καὶ καλῶς. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ποιότητες αὐτῶν μάλιστα ἐν τοῖς θηρίοις εἰσὶ, διὰ τοῦτο αὐτῶν ἐδεήθη. Ἐβουλήθη δεῖξαι τὸ ἐν ἀγριότητι ἁβρόν, καὶ λέαιναν παρήγαγεν. Ἐβουλήθη δεῖξαι τὸ νωθὲς, καὶ ἄρκον παρήγαγεν. Ἐβουλήθη δεῖξαι τὸ ταχὺ καὶ κοῦφον, καὶ ἐπειδὴ πολέμοις κατέλυσαν ἅπαντες τὰς ἀρχάς· καὶ πάρδαλιν παρήγαγε. Καὶ ὅρα ὅπως καλῶς ἐθεώρησε τὴν θάλασσαν πρῶτον, πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Τοσαύτης γὰρ γέμει ταραχῆς, καὶ οὕτω φέρεται, ὡς ἰχθύων, οὐχὶ ἀνθρώπων πεπληρωμένη. Τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς δηλοῖ, ὅτι θάλασσα ὁ παρὼν βίος ἐστίν, ἐν τῷ λέγειν· *Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγούσῃ. Καὶ ἰδού, φησί, οἱ τέσσαρες ἄνεμοι τοῦ οὐρανοῦ προσέβαλλον εἰς τὴν θάλασσαν τὴν μεγάλην.* Δηλοῖ ὅτι ἐκεῖθεν τὰ θηρία, καὶ τὸ ταχὺ τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας. Καὶ γὰρ ἡμεῖς ἐπὶ τῆς ταχυτῆτος τοὺς ἀνέμους παράγομεν εἰς μέσον.

Ἐνέπεσαν εἰς τὴν θάλασσαν· καὶ ἀνέδυ, φησί, τὰ θηρία ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς φύσεως τῆς ἡμετέρας οἱ ἄρχοντες ἡμῶν. Οὕτω καὶ τὸν βασιλέα λέοντα καλεῖ πολλάκις, τὸ βασιλικὸν ὁμοῦ καὶ θηριῶδες δεῖξαι βουλόμενος. Ἢ ἐπειδὴ ὁ μὲν ἀνατολικώτερος, ὁ δὲ ἐξ ἄρκτου, ὁ δὲ ἀπὸ νότου. Ὡς ἂν εἴποι τις, Ἀνέτρεψε τὴν θάλασσαν, ἀνε-

τάραξαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ *Διαφέροντα ἀλλήλων. Τὸ πρῶτον ὡσεὶ λέαινα.* Καθάπερ ἐν ὀνείρῳ· οὐ γὰρ αὕτη τῶν πραγμάτων ἡ φύσις ἦν. Διὰ δύο συμβόλων τὸ βασιλικὸν ἐνδείκνυται. Τινὲς δέ φασιν, ὅτι τὸν Ἀσσύριον ἐκράτησε, διὰ τοῦτο δύο.

Καὶ ἐθεώρουν ἕως οὗ ἐξετίλαντο τὰ πτερὰ αὐτῆς, τουτέστιν ἡ ἀρχή, καὶ ἤρθη λαντο τὰ πτερὰ αὐτῆς, τουτέστι ἡ ἀρχή, καὶ ἤρθη ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ ποδῶν ἀνθρώπου ἐστάθη· καὶ καρδία ἀνθρώπου ἐδόθη αὐτῇ. Γοργὸν τὸ ζῶον. Ἑκατέρωθεν εἶχε τὴν ἰσχὺν ταχυτῆτος, ἄνωθεν μὲν ἀπὸ τῶν πτερῶν, κάτωθεν δὲ ἀπὸ τῶν ποδῶν· ἀλλ᾽ ἑκατέρα ἡ ταχυτὴς ἀνῃρέθη, ἐκείνων μὲν ἐκτιλέντων, καὶ μηδὲ φανέντων λοιπόν, τούτων δὲ μεταπεσόντων ἐπὶ τοὺς ἀσθενεστέρους, τοὺς ἀνθρώπους. *Καὶ καρδία ἀνθρώπου ἐδόθη αὐτῇ.* Τοῦτο γὰρ ἐν ἐκείνῳ τῷ ζῴῳ, τὸ γαῦρον. Ταπεινός, φησίν, ἥμερος, χειροήθης ἐγένετο ὁ βασιλεύς.

Καὶ ἰδοὺ θηρίον ἕτερον ὅμοιον ἄρκῳ, καὶ εἰς μέρος ἓν ἐστάθη, καὶ τρία πλευρὰ ἐν τῷ στόματι αὐτῆς ἀνὰ μέσον τῶν ὀδόντων αὐτῆς. Καὶ οὕτως ἔλεγον αὐτῇ· Ἀνάστηθι, φάγε σάρκας πολλάς. Ἐπὶ τῶν Περσῶν ἐγένετο τὸ βραδὺ τῶν ἀνθρώπων. Ἐπὶ Μήδων καὶ Περσῶν τρία πλευρά, ἤτοι τόπους, ἢ τὰς βασιλείας, ἃς συνεῖλεν. *Ἔλεγον αὐτῷ· Ἀνάστηθι, φάγε σάρκας πολλάς.* Οὗτοι γὰρ εἷλον καὶ Βαβυλῶνα, καὶ τὰς πολλὰς εἰργάσαντο συμφοράς.

Ὀπίσω τούτου ἐθεώρουν· καὶ ἰδοὺ ἕτερον θηρίον, ὡσεὶ πάρδαλις· καὶ αὐτῇ πτερὰ τέσσαρα πετεινοῦ ὑπεράνω αὐτῆς, καὶ τέσσαρες κεφαλαὶ τῷ θηρίῳ· καὶ ἐξουσία ἐδόθη αὐτῷ. Εἶτα, φησί, πάρδαλις· Ἀλέξανδρος ὁ τῶν Μακεδόνων βασιλεύς, πᾶσαν διαπτὰς τὴν οἰκουμένην. Οὐδὲν γὰρ τούτου γοργότερον, οὐδὲ ὀξύτερον γέγονεν, ἀλλὰ σφοδρός τις ἦν καὶ ὀξὺς, καθάπερ τοῦτο τὸ θηρίον. *Τέσσαρα, φησί, πτερὰ πετεινοῦ ὑπεράνω αὐτῆς.* Τουτέστιν, ἅπασαν προσέλαβε τὴν ἰσχύν. Πέρσας γὰρ εἰς δέκα τρεῖς βασιλείας διελὼν ἅπαντας ἐχειρώσατο. Εἶδες αὐτοῦ τὴν ταχυτῆτα; Καὶ ἀπὸ τῆς φύσεως τοῦ θηρίου, καὶ ἀπὸ τῶν πτερῶν. Πᾶσαν διέδραμε τὴν οἰκουμένην.

Καὶ κεφαλαί, φησί, τέσσαρες τῷ θηρίῳ. Καὶ ἡ βασιλεία καὶ ἡ ἐξουσία ἐδόθη αὐτῷ. Εἶτα λέγει ταύτης τὴν παρουσίαν, τὴν ποικίλην

καὶ παντοδαπῆ, καὶ οὐκ ἔχει εἰκόνα εἰπεῖν· οὕτως ἐξαλλάττον τι τὸ θηρίον ἦν. Πάσας γὰρ ἐκείνας ἐνίκησε. Ταῖς μὲν ἄλλαις, ἀπὸ τοῦ τάχους ἦν ἡ ἰσχύς· τούτου δὲ ἀπὸ τῶν ὀδόντων· σιδηροῖ ἦσαν. Καὶ τὰ ἐπίλοιπα τοῖς ποσὶν αὐτοῦ συνεπάτει. Τοὺς πολλοὺς λέγει πολέμους. Τίνες οἱ δέκα βασιλεῖς; τί τὸ μικρὸν κέρας; Ἐγὼ τὸν ἀντίχριστόν φημι μεταξύ τινων φαίνεσθαι βασιλέων.

Καὶ ὀφθαλμοὶ ὡς ὀφθαλμοὶ ἀνθρώπου ἐν τῷ κέρατι τούτῳ, καὶ στόμα λαλοῦν μεγάλα. Τί γὰρ ἐκείνου τοῦ στόματος μεῖζον γένοιτ' ἂν τοῦ λέγοντος, *Ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καθίσαι;* Εἰ δὲ ὀφθαλμοὶ ἀνθρώπου, μὴ θαυμάσῃς· καὶ γὰρ τοιαῦτα φθέγγεται. Ἄνθρωπός ἐστι, φησί. Διὰ τί δὲ μικρόν, καὶ οὐκ ἐξ ἀρχῆς μέγα φαίνεται; Ἀλλ' ὕστερον αὐξηθήσεται, καὶ κρατήσει τινῶν βασιλέων. Τί οὖν; Οὐκέτι βασιλεία διαδέχεται τοῦτον, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς καταλύει.

Ἐθεώρουν, ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν, καὶ Παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθητο· καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών· καὶ ἡ θρὶξ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον καθαρόν· ὁ θρόνος αὐτοῦ φλὸξ πυρός· οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον. Ποταμὸς πυρὸς εἵλκεν ἐκπορευόμενος ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Χίλιαι χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ μύριαι μυριάδες παρειστήκεισαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Κριτήριον ἐκάθισε, καὶ βίβλοι ἀνεῴχθησαν.

Συντείνωμεν τὴν διάνοιαν, ἀγαπητοί. Οὐ γὰρ περὶ μικρῶν ὁ λόγος ἐστί. *Θρόνοι*, φησίν, *ἐτέθησαν, καὶ ὁ Παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθητο.* Τίς ἐστιν οὗτος; Ὥσπερ ἀκούσας ἄρκον, οὐκ ἄρκον ἐνόησας, καὶ λέαιναν, οὐ τοῦτο ὑπώπτευες, ἀλλὰ βασιλείας· καὶ θάλασσαν, οὐ θάλασσαν, ἀλλὰ τὴν οἰκουμένην, δι' ἑτέρων ἕτερα· οὕτω καὶ νῦν. Παλαιὸς ἡμερῶν τί ἐστιν; Γεγηρακότι τινὶ ἐῴκει. Πρὸς γὰρ τὰς χρείας τῶν πραγμάτων, δι' ἃς φαίνεται, τυποῖ ἑαυτὸν, δεικνὺς ὅτι τοῖς τοιούτοις πιστεύεσθαι τὰ κριτήρια χρή. Ὥσπερ γὰρ θρόνον ἀκούων οὐχὶ καθέδραν νοεῖς· ἀλλὰ πῶς τὸν χυδαῖόν τις ἐπισπάσαιτο, ἐπεὶ καὶ ἀλλαχοῦ ὡπλισμένος φαίνεται, καὶ ἑτέρωθεν ἡμαγμένος; Τοῦτο οὖν βούλεται δεῖξαι, ὅτι κρίσεως καιρός.

Τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ, ὡσεὶ χιών, λευκόν. Τίνος ἕνεκεν; Ὅτι οὐχὶ κρίσεως καιρὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνταποδόσεως· ὅτι πάντας δεῖ αὐτῷ πα-

ραστῆναι· ὅτι *Τὸ κρῖμα αὐτοῦ, φησί, ὡς φῶς ἐξελεύσεται. Εἶτα Θρόνοι ἐτέθησαν.* Οὐ θρόνοι, ἐν οἷς *Καθήσεσθε, φησί, ἐπὶ δώδεκα θρόνους; Καὶ ἡ θρὶξ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον καθαρόν.* Τὸ πῦρ οὐδὲν ἀνήλισκεν, ἐπειδὴ γὰρ ἥμερον. Εἶδες ὄψιν καὶ σχῆμα πολιτικὸν καὶ δημαγωγικόν; Ὁ θρόνος ἐφόβει, τῷ πολύπυρος εἶναι· πῦρ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ φλέγον. Ἵνα γὰρ μὴ νομίσῃς διὰ τὴν εἰκόνα παραβεβλῆσθαι, προσέθηκεν αὐτοῦ τὴν ἐνέργειαν, εἰπὼν οὐχ ἁπλῶς πῦρ, ἀλλά, *Πῦρ φλέγον.*

Ποταμὸς πυρὸς εἷλκεν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Χίλιαι χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ μύριαι μυριάδες παρειστήκεισαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Κριτήριον ἐκάθισεν. Τουτέστι, διὰ τοῦτο παρεγένετο, ὥστε κριτήριον καθίσαι. *Καὶ βίβλοι ἀνεῴχθησαν.* Τί λέγεις; βιβλίων ὁ Θεὸς δεῖται, *Ὁ τὰ πάντα εἰδὼς πρὶν γενέσεως αὐτῶν; Ὁ πλάσας κατὰ μόνας τὰς καρδίας αὐτῶν;* Ἀλλὰ κατὰ τὸν νόμον τῶν ἀρχόντων τούτων λέγει, ὥσπερ τὰ ὑπομνήματα πράττεται παρ' ἡμῖν. Καθάπερ γὰρ ἐνταῦθα οὐ διὰ τοῦτο ἀναγινώσκεται, ὥστε μαθεῖν τὸν ἄρχοντα μόνον, ἀλλ' ὥστε φανῆναι δικαίαν οὖσαν τὴν κρίσιν· οὕτω καὶ τότε, εἰ καὶ οἶδε δικαίως δικάζων, ἀλλ' ὅμως ἀνοίγει τὰς βίβλους. Τίνος ἕνεκεν; Τί λέγεις καὶ τί θέλεις εἰπεῖν; Τίνος ἕνεκεν οὐ λέγει καὶ τὰς τιμάς; Εἶπε· *Θρόνοι ἐτέθησαν*, ἐπεὶ καὶ ὁ Θεὸς ταύτας ὥρισεν· ἐπειδὴ δὲ καὶ οὐκ ἠκούσαμεν, τότε τὴν τιμωρίαν καὶ τὴν κόλασιν. Καὶ οὐχ ἡμῖν πρώτην ταύτην ἀφῆκε φωνήν; *Ἀπὸ τότε ἤρξατο, φησί, κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.*

Μηδὲν σωματικὸν ὑπολάβῃς, ἀγαπητέ, μηδὲ ἐμπεριειλῆφθαι θρόνῳ τὸν ἄπειρον Θεὸν νομίσῃς. Εἰ γὰρ *Ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὰ πέρατα τῆς γῆς· εἰ Τὰ ὄρη ἔστησε ζυγῷ· εἰ Πάντα τὰ ἔθνη ὡς σίελος ἐνώπιον αὐτοῦ ἐλογίσθη, καὶ ὡς κονιορτὸς ἐνώπιον αὐτοῦ τὰ πάντα*, ὡς αὐτός φησι· ποῖος τόπος ὅλον ὁμοῦ περιβαλεῖν δυνήσεται; Ἀλλὰ τί; Οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἐναπείληπται θρόνῳ. Εἰ δὲ ἔνδυμα εἶχε, πῶς οὐκ ἀνήλωσεν αὐτὸ τὸ πῦρ; πῶς εἴη δὲ Παλαιὸς ἡμερῶν, ὃς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ὑπῆρχε; πῶς δὲ καὶ παλαιός; *Σὺ γάρ, φησί, ὁ αὐτὸς εἶ.* Πῶς οὖν παλαιός; *Καὶ τὰ ἔτη σου γάρ, φησί, οὐκ ἐκλείψουσιν.* Πῶς δὲ καὶ ἔνδυμα γένοιτ' ἂν περὶ τὸν ἄπειρον καὶ ἀσώματον; ἔνδυμα γένοιτ' ἂν περὶ τὸν ἄπειρον καὶ ἀσώματον; *Οὐδὲ γὰρ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ, φησίν, ἔστι πέρας.* Καὶ πάλιν· *Ἐὰν*

ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανόν, σὺ ἐκεῖ εἶ· ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ᾅδην, πάρει. Πῶς οὖν ἱματίῳ περιεγράφετο ἀνθρωπίνῳ, καὶ οὔτε τοῦτο ἀνήλισκεν; Ἀλλὰ μὴν καὶ ἕτερα πολλὰ ἠδύνατο ἰδεῖν ὁ προφήτης. Πῶς δὲ τρίχες ἐν πυρὶ οὐκ ἀνηλίσκοντο; Διὰ γὰρ τοῦτο ἐπήγαγεν· *Ὁ θρόνος αὐτοῦ πῦρ φλέγον.*

Καὶ βίβλοι ἀνεῴχθησαν. Ὥστε αὐτοκατάκριτον γενέσθαι τὸν κρινόμενον. *Ἐθεώρουν τότε ἀπὸ φωνῆς τῶν λόγων τῶν μεγάλων, ὧν τὸ κέρας ἐκεῖνο ἐλάλει. Θεωρῶν ἤμην, ἕως ἀνῃρέθη τὸ θηρίον, καὶ ἀπώλετο, ἀπὸ τῆς μεγαληγορίας.* Καίτοι Ἀλέξανδρος προσεκύνησε τὸν Θεόν. *Καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐδόθη εἰς καῦσιν πυρός. Καὶ τῶν λοιπῶν θηρίων μετεστάθη ἡ ἀρχή· καὶ μακρότης ζωῆς ἐδόθη αὐτοῖς ἕως καιρῶν καὶ καιροῦ.* Εἰ καὶ τέλος ἔσχον, ἀλλ᾽ ὅμως τοῦτο ἐγένετο. *Καὶ κετεκαύθη τὸ θηρίον, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐκαύθη.* Τὸ παντελῶς ἀνῃρῆσθαι δηλοῖ.

Ἐθεώρουν ἐν ὁράματι τῆς νυκτός· καὶ ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς Υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος ἦν. Τίς ταῦτα ἀγνοεῖ; τίς διαβλέψαι δυνήσεται; μὴ γὰρ Πέτρος ταῦτα λέγει, ὦ Ἰουδαῖε; μὴ γὰρ Παῦλος; *Καὶ ἰδού, φησίν, ὡς Υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος ἦν, καὶ ἕως τοῦ Παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασεν.* Ἰδοὺ καὶ τὸ ὁμότιμον. *Ἐνώπιον αὐτοῦ προσηνέχθη αὐτῷ.* Ἵνα ὅταν ἴδῃς διδομένην αὐτῷ τὴν βασιλείαν, μὴ ἀνθρωπίνως νομίσῃς εἶναι τὸ δεδόσθαι. *Ἀπὸ* γὰρ *τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ*, φησί· τὰς δὲ νεφέλας ἀντὶ τοῦ οὐρανοῦ παραλαμβάνειν εἴωθεν ἡ Γραφή.

Καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ ἀρχή, καὶ ἡ τιμή, καὶ ἡ βασιλεία· καὶ πάντες οἱ λαοί, φυλαί, γλῶσσαι αὐτῷ δουλεύσουσιν. Ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος, ἥτις οὐ παρελεύσεται· καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται. Τί τούτου σαφέστερον; εἰπέ μοι. *Καὶ πάντες λαοί*, φησί, *φυλαί, γλῶσσαι αὐτῷ δουλεύσουσιν.* Ὅρα πῶς ἅπαν τὸ ἔθνος τῆς οἰκουμένης περιέγραψεν. Ὅρα καὶ τὸ κριτήριον αὐτὸν λαβόντα. Ἵνα γὰρ μὴ χρόνου νομίσῃς εἶναι τοῦτο, φησίν· *Ἥτις οὐ παρελεύσεται· καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται·* ἀλλ᾽ ἕστηκε καὶ μένει. Εἰ δὲ ἀπιστεῖς, ἀπὸ πραγμάτων πείθου.

Εἶδες ὁμοτιμίαν αὐτοῦ πρὸς τὸν Πατέρα; Ἐπειδὴ γὰρ ὕστερος ἐφάνη τοῦ Πατρός, διὰ τοῦτό φησι, ὅτι ἦλθε μετὰ τῶν νεφελῶν. Ὅτι δὲ ἦν καὶ πρώην, δῆλον ἐκ τῶν νεφελῶν· ἐπὶ τῶν νεφελῶν γὰρ ἔρχεται. *Καὶ*

αὐτῷ προσηνέχθη ἡ τιμή. Ἣν εἶχε, τουτέστι. *Καὶ λαοί, φυλαί, γλῶσσαι αὐτῷ δουλεύσουσι.* Τὴν μὲν γὰρ ἀρχὴν εἶχεν ἄνω, τότε δὲ ἔλαβεν αὐτὴν ἣν εἶχεν. Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τοῦ Πατρὸς νοεῖς τὰς τρίχας, καὶ τὰ λοιπά· οὕτω καὶ τοῦτο. Τὸ δὲ *Ἐδόθη*, καὶ ὅσα τοιαῦτα ἀκούων, μηδὲν ἀνθρώπινον ὑποπτεύσῃς, μηδὲ ταπεινὸν περὶ τοῦ Υἱοῦ. Ὥσπερ γὰρ γεγηρακότα ὁρῶν, οὐχὶ γέροντα ὑποπτεύεις, οὕτω καὶ τὰ λοιπά. Μὴ γὰρ ζήτει τὴν σαφήνειαν ἐν ταῖς προφητείαις, ἔνθα σκιαὶ καὶ αἰνίγματα· ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἀστραπῆς οὐ ζητεῖς διηνεκὲς φῶς, ἀλλὰ ἀρκεῖ φανῆναι μόνον.

Ἔφριξε τὸ πνεῦμα μου, ἐγὼ Δανιὴλ ἐν τῇ ἕξει μου· καὶ αἱ ὁράσεις τῆς κεφαλῆς μου ἐτάρασσόν με. Εἰκότως ὑπὸ τῆς ὄψεως τῶν ὁρωμένων. Πατέρα καὶ Υἱὸν οὗτος καὶ πρῶτος καὶ μόνος ὁρᾷ, ὡς ἐν ὄψει. Τί ἂν ἔχοιεν Ἰουδαῖοι πρὸς τοῦτο εἰπεῖν; Μελλούσης γὰρ τῆς παρουσίας αὐτοῦ λοιπὸν ἐγγυτέρω εἶναι, εἰκότως καὶ αἱ ὄψεις θαυμασταὶ φαίνονται.

Καὶ προσῆλθον ἑνὶ τῶν ἑστηκότων καὶ τὴν ἀκρίβειαν ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ μαθεῖν περὶ τούτων πάντων. Καὶ εἶπέ μοι τὴν ἀλήθειαν καὶ τῶν λόγων τὴν σύγκρισιν ἐγνώρισέ μοι. Ἐρωτᾷ τί ποτέ ἐστι τὰ φαινόμενα· καὶ μανθάνει περὶ τοῦ ἀντιχρίστου, καὶ μανθάνει βασιλείαν τέλος οὐκ ἔχουσαν.

Ταῦτα, φησί, τὰ θηρία τὰ μεγάλα, τέσσαρες βασιλεῖαι ἀναστήσονται. Καὶ παραλήψονται τὴν βασιλείαν ἅγιοι Ὑψίστου, καὶ καθέξουσιν αὐτὴν ἕως αἰῶνος, καὶ ἕως αἰῶνος αἰώνων. Καὶ ἐζήτουν ἀκριβῶς περὶ τοῦ θηρίου τοῦ τετάρτου, ὅτι ἦν διαφέρον παρὰ πᾶν θηρίον, καὶ φοβερὸν περισσῶς· οἱ ὀδόντες αὐτοῦ σιδηροῖ, οἱ ὄνυχες αὐτοῦ χαλκοῖ· ἐσθίον καὶ λεπτῦνον, καὶ τὰ ἐπίλοιπα τοῖς ποσὶν αὐτοῦ συνεπάτει. Καὶ περὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ τῶν δέκα, τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἑτέρου τοῦ ἀναβάντος, καὶ ἐκτινάξαντος τῶν προτέρων τρία· καὶ τὸ κέρας ἐκεῖνο, ᾧ ὀφθαλμοὶ αὐτῷ, καὶ στόμα λαλοῦν μεγάλα, καὶ ἡ ὅρασις αὐτοῦ μείζων τῶν λοιπῶν. Ἐθεώρουν, καὶ τὸ κέρας ἐκεῖνο ἐποίει πόλεμον μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ ἴσχυσε πρὸς αὐτούς, ἕως οὗ ἦλθεν ὁ Παλαιὸς τῶν ἡμερῶν, καὶ τὸ κρῖμα ἔδωκεν ἁγίοις Ὑψίστου· καὶ ὁ καιρὸς ἔφθασε, καὶ τὴν βασιλείαν κατέσχον οἱ ἅγιοι. Καὶ εἶπεν οὕτω· Τὸ θηρίον τὸ τέταρτον βασιλεία τετάρτη ἔσται ἐν τῇ γῇ, ἥτις ὑπερέ-

ξει πάσας τὰς βασιλείας, καὶ καταφάγεται πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ συμπατήσει αὐτὴν, καὶ κατακόψει αὐτήν. Καὶ τὰ δέκα κέρατα αὐτοῦ δέκα βασιλεῖς ἀναστήσονται· καὶ ὀπίσω αὐτῶν ἀναστήσεται ἕτερος, ὃς ὑπεροίσει κακοῖς πάντας τοὺς ἔμπροσθεν, καὶ τρεῖς βασιλεῖς ταπεινώσει. Καὶ λόγους πρὸς τὸν Ὕψιστον λαλήσει, καὶ τοὺς ἁγίους Ὑψίστου παλαιώσει, καὶ ὑπονοήσει τοῦ ἀλλοιῶσαι καιροὺς καὶ νόμον· καὶ δοθήσεται ἐν χειρὶ αὐτοῦ ἕως καιροῦ. Καὶ τὸ κριτήριον ἐκάθισε· καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ μεταστήσουσι, τοῦ ἀφανίσαι καὶ ἀπολέσαι ἕως τέλους. Καὶ ἡ βασιλεία, καὶ ἡ ἐξουσία, καὶ ἡ μεγαλωσύνη τῶν βασιλέων τῶν ὑποκάτω παντὸς τοῦ οὐρανοῦ ἐδόθη ἁγίοις Ὑψίστου· καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ, βασιλεία αἰώνιος· καὶ πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ αὐτῷ δουλεύσουσι καὶ ὑπακούσονται.Ἕως ὧδε τὸ πέρας τοῦ λόγου. Ἐγὼ Δανιήλ· οἱ διαλογισμοί μου ἐπὶ πλεῖον συνετάρασσόν με, καὶ ἡ μορφή μου ἠλλοιώθη, καὶ τὸ ῥῆμα ἐν τῇ καρδίᾳ μου συνετήρησα.

Καὶ τίνος ἕνεκεν οὐκ εἶπες, ἄνθρωπε; Ὅτι οὐδὲν πρὸς Ἰουδαίους ἦν· ἀλλὰ τοὐναντίον ἐν μὲν τοῖς ῥήμασι διὰ τῆς ἀσαφείας αὐτὰ συνεκάλυπτεν, ἐν δὲ τῷ προφήτῃ συνετήρησεν ἐν τῇ καρδίᾳ. Καὶ γὰρ πρὸς τῷ τέλει φησίν· *Ἰδοὺ οἱ λόγοι ἐσφραγισμένοι· καὶ βούλεται αὐτοὺς ἀσαφεῖς εἶναι.* Τοῦτο ποιεῖ καὶ αὐτὸς διὰ παραβολῶν λέγων.Ὅρα πανταχοῦ πῶς τὴν βασιλείαν ἐπαίρει, ἵνα μηδὲν ἀνθρώπινον ὑποπτεύσῃς. Εἰ γὰρ καὶ πᾶσαν τὴν γῆν κατέσχον οἱ ἄνθρωποι, ἀλλ᾽ οὐκ ἀεὶ οὐδὲ εἰς ἄπειρον αἰῶνα. Καὶ μή μοι λεγέτω τις ὅτι βραχὺν χρόνον λέγει. Τὸ γὰρ *Οὐ παρελεύσεται τί ἐστιν; οὐδὲ ἔθνει ἑτέρῳ δοθήσεται;* Καὶ ὅρα τὰ κατὰ Δαρεῖον καὶ Μακεδόνας. Τίνος ἕνεκεν ταῦτα; Διὰ τοὺς Ἰουδαίους. Διὰ τοῦτο καὶ Ἀλέξανδρος προσεκύνησε τὸν ναὸν, ὥς φασι, τὸ βιβλίον τοῦτο ἰδών· καὶ Ἕλληνες ἐθαύμασαν αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν τῆς προρρήσεως. Περὶ τούτων οὐδεὶς εἶπεν, ἀλλ᾽ ἢ οὗτος μόνος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Ἐν ἔτει τρίτῳ τῆς βασιλείας Βαλτάσαρ ὅρασις ὤφθη πρός με, ἐγὼ Δανιὴλ, μετὰ τὴν ὀφθεῖσάν μοι ἐν τῇ ἀρχῇ. Καὶ εἶδον ἐν τῇ ὁράσει· καὶ

ἐγένετο ἐν τῷ ἰδεῖν με, καὶ ἤμην ἐν Σούσοις τῇ βάρει, ἥ ἐστιν ἐν χώρᾳ Ἐλάμ. Καὶ εἶδον ἐν ὁράματι, καὶ ἤμην ἐπὶ τοῦ Οὐβάλ. Καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ εἶδον· καὶ ἰδοὺ κριὸς εἷς ἑστηκὼς πρὸ τοῦ Οὐβάλ· καὶ αὐτῷ κέρατα, καὶ τὰ κέρατα ὑψηλά· καὶ τὸ ἓν ὑψηλότερον τοῦ ἑτέρου, καὶ τὸ ὑψηλότερον ἀνέβαινεν ἐπ' ἐσχάτων. Καὶ εἶδον τὸν κριὸν κερατίζοντα κατὰ θάλασσαν καὶ βορρᾶν καὶ νότον καὶ λίβα· καὶ πάντα τὰ θηρία οὐ στήσονται ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος ἐκ χειρὸς αὐτοῦ· καὶ ἐποίησε κατὰ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐμεγαλύνθη.

Καὶ ἐγὼ ἤμην συνιών· καὶ ἰδοὺ τράγος αἰγῶν ἤρχετο ἀπὸ λιβὸς ἐπὶ πρόσωπον πάσης τῆς γῆς· καὶ οὐκ ἦν ἁπτόμενος τῆς γῆς· καὶ τῷ τράγῳ ἐκείνῳ κέρας θεωρητὸν ἀνὰ μέσον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Καὶ ἦλθεν ὁ τράγος ἕως τοῦ κριοῦ τοῦ τὰ κέρατα ἔχοντος, ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐνώπιον τοῦ Οὐβάλ· καὶ ἔδραμε πρὸς αὐτὸν ἐν ὀργῇ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. Καὶ εἶδον αὐτὸν φθάσαντα ἕως τοῦ κριοῦ, καὶ ἐξηγριώθη πρὸς αὐτὸν καὶ ἔπαισε τὸν κριὸν καὶ συνέτριψεν ἀμφότερα τὰ κέρατα αὐτοῦ· καὶ οὐκ ἦν ἰσχὺς τῷ κριῷ τοῦ στῆναι ἐνώπιον αὐτοῦ. Καὶ ἔρριψεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ συνεπάτησεν αὐτόν, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος τὸν κριὸν ἐκ χειρὸς αὐτοῦ. Καὶ ὁ τράγος τῶν αἰγῶν ἐμεγαλύνθη ἕως σφόδρα. Καὶ ἐν τῷ ἰσχῦσαι αὐτὸν συνετρίβη τὸ κέρας αὐτοῦ τὸ μέγα· καὶ ἀνέβη τέσσαρα κέρατα ὑποκάτωθεν αὐτοῦ εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἐκ τοῦ ἑνὸς αὐτῶν ἐξῆλθε κέρας ἓν ἰσχυρόν, καὶ ἐμεγαλύνθη περισσῶς πρὸς τὸν νότον, καὶ πρὸς ἀνατολήν, καὶ πρὸς τὴν δύσιν. Καὶ ἐμεγαλύνθη ἕως τῆς δυνάμεως τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν ἀπὸ τῆς δυνάμεως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀπὸ τῶν ἀστέρων, καὶ συνεπάτησεν αὐτούς. Καὶ ἕως ἄρχοντος τῆς δυνάμεως ἠδρύνθη· καὶ δι' αὐτὸν θυσία ἐταράχθη, καὶ ἐγενήθη, καὶ κατευωδώθη αὐτῷ. Καὶ τὸ ἅγιον ἐρημωθήσεται· καὶ ἐδόθη ἐπὶ τὴν θυσίαν ἁμαρτία, καὶ ἐρρίφη χαμαὶ ἡ δικαιοσύνη. Καὶ ἐποίησε, καὶ εὐωδώθη.

Καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἁγίου λαλοῦντος, καὶ εἶπεν εἷς ἅγιος τῷ φελμουνὶ τῷ λαλοῦντι· Ἕως πότε ἡ ὅρασις στήσεται, καὶ ἡ θυσία ἡ ἀρθεῖσα, καὶ ἡ ἁμαρτία τῆς ἐρημώσεως ἡ δοθεῖσα, καὶ τὸ ἅγιον, καὶ ἡ

δύναμις συμπατηθήσεται; Καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἕως ἑσπέρας καὶ πρωῒ ἡμέραι δισχίλιαι καὶ τριακόσιαι, καὶ καθαρισθήσεται τὸ ἅγιον.

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἰδεῖν με, ἐγὼ Δανιήλ, τὴν ὅρασιν, ζητῶν σύνεσιν. Καὶ ἰδοὺ ἔστη ἐνώπιόν μου. Καὶ ὅρασις ἀνδρὸς ἀνὰ μέσον τοῦ Οὐβάλ. Καὶ ἐκάλεσε, καὶ εἶπε· Γαβριήλ, συνέτισον ἐκεῖνον τὴν ὅρασιν. Καὶ ἦλθε, καὶ ἔστη ἐχόμενος τῆς στάσεώς μου. Καὶ ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτόν, ἐθαμβήθην, καὶ πίπτω ἐπὶ πρόσωπόν μου. Καὶ εἶπε πρός με· Σύνες, υἱὲ ἀνθρώπου· ἔτι γὰρ εἰς καιροῦ πέρας ἡ ὅρασις. Καὶ ἐν τῷ λαλεῖν αὐτὸν μετ' ἐμοῦ, πίπτω ἐπὶ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ ἥψατό μου, καὶ ἔστησέ με ἐπὶ τοὺς πόδας μου.

Καὶ εἶπεν· Ἰδοὺ ἐγὼ γνωρίζω σοι τὰ ἐσόμενα ἐπ' ἐσχάτων τῆς ὀργῆς· ἔτι γὰρ εἰς καιροῦ πέρας. Ὁ κριὸς ὃν εἶδες, ὁ ἔχων τὰ κέρατα, βασιλεὺς Μήδων καὶ Περσῶν. Καὶ ὁ τράγος τῶν αἰγῶν, βασιλεὺς Ἑλλήνων. Καὶ τὸ κέρας τὸ μέγα, ὃ ἦν ἀνὰ μέσον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, αὐτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς ὁ πρῶτος. Καὶ ὅτι συνετρίβη, καὶ ἀνέστη τέσσαρα κέρατα ὑποκάτωθεν αὐτοῦ, τέσσαρες βασιλεῖς ἀναστήσονται ἀπὸ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐν τῇ ἰσχύι αὐτοῦ. Καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῆς βασιλείας αὐτῶν, πληρουμένων τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, ἀναστήσεται βασιλεὺς ἀναιδὴς προσώπῳ, καὶ συνιὼν προβλήματα. Καὶ κραταιὰ ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐν τῇ ἰσχύι αὐτοῦ· καὶ θαυμαστὰ διαφθερεῖ, καὶ ποιήσει, καὶ διαφθερεῖ ἰσχυροὺς, καὶ λαὸν ἅγιον. Καὶ ὁ ζυγὸς τοῦ κλοιοῦ αὐτοῦ κατευθυνεῖ. Δόλος ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ μεγαλυνθήσεται, καὶ δόλῳ διαφθερεῖ πολλούς, καὶ ἐπὶ ἀπωλείᾳ πολλῶν στήσεται, καὶ ὡς ᾠὰ ἐν χειρὶ συντρίψει αὐτούς. Καὶ ἡ ὅρασις τῆς ἑσπέρας, καὶ τῆς πρωΐας τῆς ῥηθείσης, ἀληθὴς ἑσπέρας, καὶ τῆς πρωΐας τῆς ῥηθείσης, ἀληθής ἐστι. Καὶ σὺ σφράγισαι τὴν ὅρασιν, ὅτι εἰς ἡμέρας πολλὰς ἔσται.

Καὶ εἶπε, φησί, Γνώρισον ἐκείνῳ τὴν ὅρασιν, Γαβριήλ. Ὅρα ἐπιτάγματα ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων. Μείζων ἴσως δύναμις ἑτέρα; *Καὶ ἦλθε, φησί, καὶ ἐθαμβήθην. Καὶ ἔστη ἐχόμενα τῆς στάσεώς μου. Καὶ ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτόν, ἐθαμβήθην.* Ποῦ τοίνυν οἱ τοὺς ἀγγέλους κακῶς λέγοντες; Οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ τι ἐποίησεν. Ὁρᾷς καὶ αὐτοὺς εἰς τάξεις πολλὰς

καὶ διατυπώσεις τεταγμένους;Ἐν τῇ πρώτῃ, *Προσῆλθε*, φησί, *καὶ ἠρώτησα.*Ἐνταῦθα οὐκέτι. *Καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἁγίου λαλοῦντος.* Καὶ ἕτερος ἠρώτησεν, ἤτοι ἀγνοῶν, ἵνα οὗτος μάθῃ. *Καὶ ἀπεκρίνατο*, φησί.

*Καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῆς βασιλείας, πληρουμένων τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, ἀναστήσεται βασιλεὺς ἀναιδὴς προσώπῳ.*Ὅρα πῶς δείκνυσιν αὐτοῖς, ὅτι αὐτοὶ αἴτιοι. Διὰ τοῦτο οὐ φανεροῖ τοὺς λόγους, ἵνα μὴ ἐθελοκακήσαντες μένωσιν· εἰ γὰρ, μηδενὸς τούτων εἰρημένων, ἔμενον, πολλῷ μᾶλλον, φανερωθέντων· καὶ ἵνα μάθῃς ὅτι πανταχοῦ τὸ Πνεῦμα ἰσχὺν ἔχει, καὶ ὅτι πάντα πρόοιδεν ὁ Θεός, καὶ ὅτι εἰδὼς ἁμαρτήσοντας ἀνήγαγε. Καὶ ὅρα, ἐπειδὴ εἶπεν ἐνιαυτοὺς, ὀλίγος χρόνος ἐφαίνετο, εἰς ἡμερῶν ἀναλύει ἀριθμόν, ἵνα τῷ πλήθει φοβήσῃ, οὐχ ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ νύκτας ἀριθμῶν. Καὶ ἐνδιατρίβει τῇ τραγῳδίᾳ τῇ κατὰ Ἀντίοχον, ἵνα κἂν οὕτω φοβήσῃ. *Καὶ οὐκ ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ.* Τουτέστιν, ὅτι ἠδύνατο ὁ Θεὸς κωλῦσαι αὐτόν, ἀλλ' ἐπέτρεψε διὰ τὰς ἁμαρτίας, καὶ οὐχ ἁπλῶς ἁμαρτόντων, ἀλλ' ἡνίκα ἐπληρώθησαν.Ἆρα μέτρον τί ἐστιν;

Οὔπω γὰρ ἂν ἐπεπλήρωντο, φησίν, *αἱ ἁμαρτίαι τῶν Ἀμορραίων.* Καὶ ὅρα, οὔπω λοιπὸν ἐμπρησμός, ἀλλὰ σφαγῶν ἀναιρέσεις.Ἐπειδὴ γὰρ ἔμελλόν τινες εἶναι οἱ καλοί, καὶ προϊστάμενοι τῶν πατέρων, καὶ τὰ τῆς τιμωρίας ἐλάττω γέγονε. Ταῦτα δὲ λέγεται, ἵνα μὴ ταῖς νίκαις ταῖς ἐπὶ Ζοροβάβελ ἐπαρθέντες, ῥᾳθυμοι γίνωνται. Καὶ ὅρα πῶς οὐ τίθησι λαμπρά τινα ἐνταῦθα μετὰ τὰ κατὰ Ἀντίοχον, ἀλλὰ μόνον λύσιν τῶν δεινῶν λέγει, καὶ τὸν κατασχόντα καιρόν. Τί οὖν; ταύτην οὐ προεῖπε τὴν αἰχμαλωσίαν; Ναί, σφόδρα αἰνιγματωδῶς· διὸ καὶ ὁ Χριστὸς εἶπεν· *Ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, ὁ ἀναγινώσκων νοείτω.*

Ἐλεύσονται, φησίν, οὐχ ὡς προειπόντος. Καί τινες μὲν λέγουσιν, ὅτι εἰκότως ταῦτα οὐ προερρήθη· οὐ γὰρ εἶχε χρόνον ἡ αἰχμαλωσία αὕτη λαβεῖν. *Δώσω* γάρ, φησί, *καὶ τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ, καὶ τοὺς πλουσίους ἀντὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Καὶ σὺ σφράγισαι τὴν ὅρασιν ταύτην, ὅτι εἰς ἡμέρας πολλὰς ἔσται.* Τουτέστι, φύλαξον, διατήρησον, ἵνα μὴ τῷ μακρῷ χρόνῳ διαφθαρῇ.Ὅρα πανταχοῦ τὸν Θεὸν φειδόμενον αὐτῶν. Κατῆλθον εἰς Αἴγυπτον, ἐγένοντο φαῦλοι· οὐκ ἀπέστη, ἤγαγεν εἰς τὴν ἔρημον.Ἐπέμειναν τῇ κακίᾳ· οὐκ ἀπέστη, εἰσήγαγεν

αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ἀνήγαγε πάλιν αὐτοὺς ἐπὶ Ἀντιόχου· πάλιν οἱ αὐτοὶ ἔμενον. Ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ πάλιν οἱ αὐτοί· καὶ οὐδὲ οὕτως ἀπέστη, ἀλλ᾽ ἀεὶ κήδεται. Καὶ καθάπερ τὰ φυσικὰ οὐκ ἂν ἀποσταίη, τὰ φύσεως προσόντα ἡμῖν, ὅπερ ἂν γένηται· οὕτως οὐδὲ Θεός· μᾶλλον δὲ ἐκεῖνα δυνατὸν ἀποστῆναι, αὐτὸν δὲ οὐδαμῶς προνοοῦντα, καὶ κηδόμενον. *Εἰ γὰρ καὶ ἐπιλάθοιτο, φησί, γυνὴ τοῦ ἐλεῆσαι τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς, ἀλλ᾽ ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί σου.* Καθάπερ γὰρ ἐκείνη οὐ πρὸς τὴν ἀρετὴν ὁρᾷ τῶν παίδων, ἀλλὰ φύσεως νόμον πληροῖ· οὕτω, καὶ πολλῷ μᾶλλον, ὁ Θεὸς ἀεὶ κήδεται, οὐδέποτε ἀφίσταται, ἀεὶ τὸ αὐτὸ μέτρον ἐπιδείκνυται.

Καὶ ἐγὼ Δανιὴλ ἐκοιμήθην, καὶ ἐμαλακίσθην ἡμέρας· καὶ ἀνέστην, καὶ ἐποίουν τὰ ἔργα τοῦ βασιλέως· καὶ ἐθαύμαζον τὴν ὅρασιν· καὶ οὐκ ἦν ὁ συνιών. Πόθεν ἐμαλακίσθη; Ὑπὸ τῆς ἀθυμίας ἴσως τῶν ἐσομένων δεινῶν, λογισάμενος πρὸς ἑαυτὸν ὅτι οὐδέπω τὰ παρόντα τέλος ἔχει. Καὶ τοσαῦτα, φησί, πάλιν δεινά. Ἢ πάλιν οὔπω κατήλλαξα αὐτοῖς τὸν Θεόν, καὶ αὐτοὶ ἐκπολεμοῦσιν αὐτόν. *Καὶ ἀνέστην, καὶ ἐποίουν τὰ ἔργα τοῦ βασιλέως.* Τουτέστιν, ὑπηρέτουν. *Καὶ ἐθαύμαζον τὴν ὅρασιν· καὶ οὐκ ἦν ὁ συνιών.* Μάλιστα τοῦτο φέρει τινὰ ὀδύνην, ὅταν μηδὲ ἐξενεγκεῖν ἐξῇ εἴς τινα τὰ λυπηρά· ἢ ὅτι πονηροὶ ἦσαν. *Καὶ ἐποίουν, φησί, τὰ ἔργα τοῦ βασιλέως.* Τουτέστιν, οὐδὲν παρελίμπανον, ἀλλ᾽ ἐποίουν τὰ ἔργα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄.

Ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει Δαρείου, τοῦ υἱοῦ Ἀσσουήρου, ἀπὸ τοῦ σπέρματος Μήδων, ὃς ἐβασίλευσεν ἐπὶ τὴν βασιλείαν Χαλδαίων, ἐν ἔτει ἑνὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐγὼ Δανιὴλ συνῆκα ἐν ταῖς βίβλοις τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, περὶ οὗ ἐγενήθη λόγος Κυρίου πρὸς Ἱερεμίαν τὸν προφήτην, εἰς συμπλήρωσιν ἐρημώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ ἑβδομήκοντα ἔτη. Καὶ ἔδωκα τὸ πρόσωπόν μου πρὸς Κύριον τὸν Θεόν, τοῦ ἐκζητῆσαι προσευχὴν καὶ δέησιν ἐν νηστείαις καὶ σάκκῳ καὶ σποδῷ.

Οὗτος ὁ Μῆδος Δαρεῖος. Πρῶτον δὲ ἔτος οὐχὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ

φησι· οὐ γὰρ εἶπεν, ἐν τῷ πρώτῳ τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἀλλ', *Ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει Δαρείου, ἐν ἑνὶ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ*, ὥστε δυνατὸν λέγεσθαι καὶ πρῶτον ἔτος, βασιλεύοντος μὲν αὐτοῦ, τότε δὲ ἀνελόντος ἴσως τοὺς περὶ Βαλτάσαρ. *Ἐγὼ Δανιὴλ συνῆκα ἐν ταῖς βίβλοις τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν*. Τουτέστι, τὴν σφαγήν. Καὶ ἀνελογισάμην. Ὅρα αὐτὸν πρὸ τῆς προθεσμίας οὐ τολμῶντα προσελθεῖν τῷ Δεσπότῃ. Ἀλλ' οἱ μὲν τρεῖς παῖδες ποιοῦσιν αὐτὸ ἐν τῇ καμίνῳ· οὗτος δὲ ἐν τῷ λάκκῳ οὐδὲν ἐποίησε. Τί οὖν; ἢ ἐκεῖνοι κακῶς ἢ οὗτος; Οὐδέτεροι. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τὴν φιλοστοργίαν, οὗτος δὲ τὴν σύνεσιν τοῦ καιροῦ παραγενομένου ἐδείκνυ. Ἆρ' οὖν συνετῶς ἀνεγίνωσκε τὰ προφητικά; Οἶμαι δ' αὐτὸν οὐκ ἐκ τῆς ἁλώσεως ἀριθμεῖν, ἀλλ' ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἴσως τοῦ Ἰσραήλ. Ἐρήμωσιν γὰρ εἰκότως ἄν τις εἴποι Ἰερουσαλὴμ καὶ τοὺς πολέμους. Ὅρα καὶ τὸν ἀριθμὸν σαββατικόν. Ὥσπερ γὰρ τότε τετρακόσια τριάκοντα καὶ διακόσια δεκαπέντε ἐποίησεν, οὕτως οἶμαι καὶ νῦν ἐλάττω εἶναι.

Περὶ οὗ ἐγενήθη, φησί, *λόγος πρὸς Ἱερεμίαν τὸν προφήτην, εἰς συμπλήρωσιν ἐρημώσεως Ἱερουσαλὴμ ἑβδομήκοντα ἔτη. Καὶ ἔδωκα τὸ πρόσωπόν μου πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν, τοῦ ἐκζητῆσαι προσευχὴν καὶ δέησιν ἐν νηστείαις καὶ σάκκῳ καὶ σποδῷ*. Ὅρα εὐλάβειαν. *Καὶ ἔδωκα*, φησί, *τὸ πρόσωπόν μου*. Τουτέστι, κατῃσχυμμένος ἤμην πρὸ τούτου, πρὸ τῆς ταπεινώσεως· νῦν δὲ *Ἔδωκα*, ἀντὶ τοῦ ἐτόλμησα. Εἰ δὲ ὀφειλόμενον ἀπήτει, οὐκ ἂν ἔλεγε, *Ἔδωκα τὸ πρόσωπόν μου*, ὡς ἐπὶ παρακεκινδυνευμένῳ πράγματι. Εἰ ὑπὲρ ἄλλων τοσαύτῃ χρῆται σπουδῇ, εἰ τοσαύταις ἀπολαύων καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως εὐνοίαις, οὐκ ἔχει τινὰ αἴσθησιν τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ὡς αὐτὸς ὢν ἐν τοῖς δεινοῖς, αὐτῶν τῶν ὄντων μᾶλλον ἐδάκνετο· πῶς ἄν τις αὐτὸν κατ' ἀξίαν θαυμάσειεν· Ὅρα δὲ καὶ μετὰ τὰς θλίψεις ἐκείνας οὐ θαρροῦντα προσελθεῖν, ἕως εἶδε τὸν χρόνον πληρωθέντα.

Ποῦ τοίνυν κεισόμεθα λοιπὸν ἡμεῖς οἱ ἄθλιοι; Τί λέγεις, ὦ Δανιήλ; ἐν ἀγαθοῖς εἶ σύ, τιμῆς ἀπολαύεις παρὰ Θεοῦ, παρὰ ἀνθρώπων· τί σοι μέλλει περὶ τῶν ἄλλων; Οὕτω καὶ Μωϋσῆς ἐποίει. Καὶ τί φησιν; *Ἐν νηστείαις καὶ σάκκῳ καὶ σποδῷ* τὰ ὀφειλόμενα ἀπαιτῶν. Τί γάρ, εἰ ὠφείλετο; Μήποτε καὶ τούτου ἀναξίους ἑαυτοὺς ἐποίησαν. Οὐ γάρ ἐστιν

ἀνάγκη παρὰ Θεῷ· ἀνώτερος νόμων ἐστί. *Τοῦ ζητῆσαι*, φησί, *προσευχὴν καὶ δέησιν*. Πρῶτον τοῦτο ἐπιζητεῖ. Εἰ ἐπιτρέπει μοι, φησίν, εὔξασθαι ὑπὲρ αὐτῶν· ἐπειδὴ ἤκουσεν Ἰερεμίου τοῦτο ἀκούοντος, ὅτι *Μὴ προσεύχου ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ μὴ ἀξίου ὑπὲρ αὐτῶν*. Ἔχων τὴν ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας, τὴν ἀπὸ τῶν χρόνων συμμαχίαν, τὴν ἀπὸ τῆς οἰκείας ἀρετῆς, καὶ τοῦ μυρία παθεῖν, οὐδέπω θαρρεῖ, ἀλλὰ τέφραν ὑποστρωσάμενος καὶ σάκκον, οὕτως ἐδεῖτο.

Τί ποιήσομεν ἡμεῖς οἱ ἀνάλγητοι; Τοῦτον ἡμᾶς ἐχρῆν μιμεῖσθαι. Ἵνα γὰρ μή τις λέγῃ, ὅτι διὰ πενίαν οἱ λοιποὶ προφῆται ταῦτα ἐποίουν· ὁ μάλιστα πάντων πρὸς ἀξιωμάτων μέγεθος ἀναχθείς, οὗτος μάλιστα πάντων ταπεινοῦται. Καὶ ἀπὸ τοῦ σπέρματος τῆς βασιλείας ἦν, καὶ τοσούτων ἀπέλαυσεν. Οὕτω δεῖ πενθεῖν τὰ οἰκεῖα δεινὰ, οὕτω τῶν μελῶν φείδεσθαι τῶν οἰκείων. Τοῦτο συμπάθεια τῶν προφητῶν. Ὅρα ταύτῃ μάλιστα θαυμασιώτερον ὄντα. Μωϋσῆς ἔλεγεν· *Εἰ μὲν ἀφῇς αὐτοῖς, ἐπεὶ κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου*. Οὗτος ἐν νηστείαις ἦν καὶ δάκρυσι διηνεκῶς. Παῦλος διηνεκῶς ἐν δάκρυσι, καὶ γεέννης αὐτῆς κατετόλμησεν. Οὐδεὶς αὐτῶν ἔχει τῶν οἰκείων ἀγαθῶν αἴσθησιν· ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐν σώματι, τοῦ ὀφθαλμοῦ καλοῦ τυγχάνοντος, οὐκ ἂν λάβοι τοῦ κάλλους αἴσθησιν, σεσηπότων τῶν ποδῶν καὶ διεφθαρμένων· οὕτω καὶ τότε ἦν.

Τίνος ἕνεκεν ἡ σποδός; Ἀνεμίμνησκεν αὐτὸν τῆς οἰκείας φύσεως. Τίνος ἕνεκεν ὁ σάκκος; Τῇ τραχύτητι ταπεινοῖ. Τίνος ἕνεκεν ἡ νηστεία; Καὶ αὕτη τῶν ἐν παραδείσῳ ἀνεμίμνησκε. Τοῦτο αὐτοῖς ἔθος ἐστί, τὰ βασανίζοντα διώκειν. Οὐδὲ τῆς γῆς ἄξιός εἰμι, φησίν, οὐδὲ τῶν ἱματίων, οὐδὲ τῶν κατὰ φύσιν πραγμάτων, ἀλλὰ χαλεπωτέρας τιμωρίας, ὁ τὰ Περσικὰ περιβεβλημένος ὑφάσματα, ὁ τιάραν ἔχων Περσικήν. Καὶ τί φησι; Ἴδωμεν τὴν ἐξομολόγησιν. *Καὶ προσηυξάμην πρὸς Κύριον τὸν Θεόν μου*. Ὅρα τὸ φίλτρον τὸ περὶ τὸν Δεσπότην. *Τὸν Θεόν μου*, φησίν· ὃν οὐκ ἐτόλμα ἱκετεύειν, τοῦτον Θεὸν αὐτοῦ καλεῖ.

Ἔτι ἐμοῦ λαλοῦντος, καὶ προσευχομένου, καὶ ἐξαγορεύοντος τὰς ἁμαρτίας μου, καὶ τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ μου Ἰσραήλ, καὶ ῥίπτοντος τὸν ἔλεόν μου ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ μου, ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ ἁγίου τοῦ Θεοῦ μου· καὶ ἔτι ἐμοῦ λαλοῦντος ἐν τῇ προσευχῇ, καὶ

ἰδοὺ ἀνὴρ Γαβριήλ, ὃν εἶδον ἐν τῇ ὁράσει ἐν τῇ ἀρχῇ, πετώμενος· καὶ ἥψατό μου ὡσεὶ ὥραν θυσίας ἑσπερινῆς. Καὶ συνέτισέ με, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, καὶ εἶπε· Δανιήλ, νῦν ἐξῆλθον, συμβιβάσαι σε σύνεσιν. Ἐν ἀρχῇ τῆς δεήσεώς σου ἐξῆλθεν ὁ λόγος· καὶ ἐγὼ ἦλθον τοῦ ἀναγγεῖλαί σοι, ὅτι ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν εἶ σύ. Καὶ ἐννοήθητι ἐν τῷ ῥήματι, καὶ σύνες ἐν τῇ ὀπτασίᾳ.

Ὥστε καὶ ὅταν λέγωσιν ἡμῖν οἱ Ἰουδαῖοι· Διὰ τί ἐν τῷ Ἡσαΐᾳ, τοῦ Ὀζίου περὶ τοῦ πολέμου δεδιότος, καὶ τῆς ἐφόδου τῶν δύο βασιλέων, ὁ προφήτης ἐξελθὼν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, μετὰ μυρία ἔτη συμβαῖνον; ἐροῦμεν καὶ αὐτοὶ πρὸς αὐτούς· Τίνος ἕνεκεν τοῦ Δανιὴλ ἀξιώσαντος ὑπὲρ τῆς ἀνόδου, καὶ ἐπιθυμοῦντος ἀκοῦσαί τι περὶ τούτων, ἐξελθὼν ἄγγελος περὶ μὲν τούτων οὐδὲν ἀπήγγειλε, πράγματα δὲ μακροῖς ὕστερον χρόνοις ἐδίδαξεν; Ἀλλ' ὥσπερ ἐνταῦθα ἐκ περιουσίας τὸ ζητούμενον λύει· οὕτω κἀκεῖ. Πίστις γὰρ μεγίστη τοῦ τὴν πόλιν ἀναστήσεσθαι, τὸ καὶ πάλιν αὐτὴν ἁλώσεσθαι.

Τί οὖν; λυπῆσαι τὸν προφήτην βουλόμενος, τοῦτο ποιεῖ; Οὐδαμῶς, ἀλλ' αὐτοὺς φοβερωτέρους ἐργάσασθαι. Καὶ οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δίς, ἀλλὰ πολλάκις. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ μέλλουσα ἔσεσθαι εὐπραγία ἱκανὴ φυσῆσαι τὴν ἐκείνων διάνοιαν, οὐ μόνον ἀνορθουμένης τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ χερσὶ βαρβαρικαῖς οἰκοδομουμένης, βαρβαρικαῖς ἐκείναις ταῖς καθελούσαις αὐτήν. Τοῦτο γὰρ καὶ ὁ Ἡσαΐας, φησί, δεικνὺς τὸ παντοδύναμον καὶ εὔπορον τοῦ Θεοῦ, πῶς ἱκανὸς πάντα καὶ ποιῆσαι καὶ μεταβαλεῖν. Ἐπεὶ οὖν ἔμελλεν αὐτοῖς τὰ πάτρια ἀποδοθήσεσθαι, καὶ νῖκαι λαμπραὶ καὶ συνεχεῖς, ἃς καὶ οἱ προφῆται ἀναβοῶσιν· οἷον ὁ μὲν Ἰεζεκιήλ, ὅτι μετὰ ἔτη τὰ ὅπλα αὐτῶν κατακαυθήσεται τῶν μελλόντων ἁλώσεσθαι· οἱ δὲ ἄλλοι τὰ αὐτὰ συνεχῶς ἔλεγον· ἵνα μὴ τούτοις ἐπαρθέντες, χείρους τῶν προτέρων γένωνται, τῷ φόβῳ τῆς προρρήσεως, καὶ τῷ πολλάκις τὰ αὐτὰ εἰπεῖν, καθάπερ αὐτοὺς εἰς ἀνάγκην ἄφυκτον καθιστῶν τοῦ μηδὲ βουλομένους διαφθαρῆναι.

Καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸν χρόνον ἄδηλον ἐποίει· ἐπεὶ τίς χρεία ταῦτα ἀπαγγελθῆναι; Καὶ ὅρα πότε προφητεύεται. Παρ' αὐτὴν τὴν ἄνοδον, ἀκμαζόντων αὐτοῖς καὶ ἀνθούντων τῶν πραγμάτων. Ὥσπερ καὶ ὁ

Μωϋσῆς μέλλων αὐτοὺς εἰσάγειν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, παρ' αὐτὴν τῶν ἀγαθῶν τὴν μετάληψιν προφητεύει αὐτοῖς παρόντα τὰ δεινὰ, λέγων· *Διαμαρτύρομαι ὑμῖν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν·* ἀντίρροπον τῇ διὰ τὴν εὐπραγίαν ἀπαθείᾳ τὴν ἀπὸ τῆς ἀπειλῆς τιμωρίαν τιθείς· οὕτω καὶ οὗτος κατέχει αὐτοὺς ἐν φόβῳ. Διὰ τοῦτο καὶ Ζαχαρίας τὸ πλέον ἐν τούτοις διατρίβει, καὶ σαφέστερον τὰ αὐτὰ λέγει. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ὡς ἀνθρωπίνη φύσις πρὸς εὐπραγίαν καὶ ἄνεσιν ἄχρηστον.

Ἔτι ἐμοῦ λαλοῦντος, φησί, *ἐν τῇ προσευχῇ, ἦλθεν ὁ ἄγγελος Γαβριήλ, ὁ συνήθης αὐτῷ, πετώμενος· καὶ κατέσχε με ὡσεὶ ὥραν θυσίας ἑσπερινῆς.* Ἢ ὥστε μὴ ἔκπληκτον γενέσθαι ἀπὸ τῆς ὄψεως, ἢ ὥστε νοῆσαι τὰ λεγόμενα. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ ἦν αὐτὰ σαφῶς εἰπεῖν διὰ τοὺς λοιποὺς, εἰκότως ἅπτεται. *Καὶ συνέτισέ με*, φησί, *καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, καὶ εἶπε· Δανιήλ, νῦν ἐξῆλθον συμβιβάσαι σε σύνεσιν. Ἐν ἀρχῇ τῆς δεήσεώς σου ἐξῆλθεν ὁ λόγος· καὶ ἐγὼ ἦλθον τοῦ ἀναγγεῖλαί σοι, ὅτι ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν εἶ σύ. Καὶ ἐννοήθητι ἐν τῷ ῥήματι, καὶ σύνες ἐν τῇ ὀπτασίᾳ.* Νόησον, φησί, τὰ λεγόμενα. Ὅταν γάρ τις ὑπὲρ ἑτέρων μὲν ἀξιοῖ, ἕτερα δὲ ἀκούῃ, πολλῆς δεῖται τῆς προσευχῆς.

Καὶ ἐπιτρέψει καὶ οἰκοδομηθήσεται πλατεῖα καὶ περίτειχος. Τινὲς τὸ τεῖχος, ὅπερ Ἀγρίππας ἐποίησε, φασίν. *Καὶ ἐκκενωθήσονται οἱ καιροί. Καὶ μετὰ τὰς ἑβδομάδας τὰς ἑξήκοντα δύο ἐξολοθρευθήσεται χρίσμα, καὶ κρίμα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν πόλιν καὶ τὸ ἅγιον διαφθερεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ· καὶ ἐκκοπήσονται ὡς ἐν κατακλυσμῷ, καὶ ἕως τέλους πολέμου συντετμημένου ἀφανισμοῖς. Καὶ δυναμώσει διαθήκην πολλοῖς ἑβδομὰς μία.* Ὅρα πῶς πληκτικῶς τὰ κακὰ διηγεῖται. *Ἢ καὶ ἥμισυ τῆς ἑβδομάδος, καταπαύσει θυμίαμα καὶ θυσία καὶ σπονδή· καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, καὶ ἕως συντελείας καιροῦ συντελεσθήσεται ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν.* Ὅρα πῶς ἐν τοῖς λυπηροῖς τὸν λόγον κατέπαυσε, καὶ τὰ μὲν χρηστὰ ἀσαφῶς εἶπεν· τοῦτο γάρ ἐστι· *Δυναμώσει πολλοῖς διαθήκην ἑβδομὰς μία·* τὰ δὲ λυπηρὰ συνεχῶς καὶ πολλάκις. *Καὶ τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως*, τουτέστι τὸ Ἀδριανοῦ. Ταῦτα σαφέστερον ὁ Ζαχαρίας λέγει· λέγει δὲ ἐκεῖνος καὶ τὰ χρηστὰ διὰ τοὺς ἐναπομείναντας. Τάχα καὶ μετὰ Αἴγυπτον τοσαῦτα

ἔτη ἐποίησε, καὶ οὐ διεφθάρησαν· νῦν δὲ οὐκέτι προσδοκᾷς ταῦτα. Ὅρα καὶ τὰ ἄλλα. Οὐκ ἐπιβαίνει Ἰουδαῖος, καθάπερ καὶ πρότερον τῆς πόλεως. Τίς δὲ ὅλως περὶ ἐπανόδου εἶπεν; Οὐδείς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι΄.

Ἐν ἔτει τρίτῳ τοῦ βασιλέως Περσῶν Κύρου λόγος ἀπεκαλύφθη τῷ Δανιήλ, οὗ τὸ ὄνομα ἐπεκλήθη Βαλτάσαρ. Καὶ ἀληθινὸς ὁ λόγος· καὶ δύναμις μεγάλη καὶ σύνεσις ἐδόθη αὐτῷ ἐν τῇ ὀπτασίᾳ. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐγὼ Δανιὴλ ἤμην πενθῶν τρεῖς ἑβδομάδας. Ἄρτον ἐπιθυμιῶν οὐκ ἔφαγον, καὶ κρέα καὶ οἶνος οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ στόμα μου, καὶ ἄλειμμα οὐκ ἠλειψάμην ἕως τριῶν ἑβδομάδων ἡμερῶν.

Τίνος ἕνεκεν πάλιν πενθεῖ; Εἰ γὰρ τὸ πρῶτον ἔτος Κύρου ἀνέβη, τίνος ἕνεκεν πενθεῖ; καὶ πάσας ἡμέρας, εἰκὸς μίαν; πάλιν οὐδὲν ἀκούει, ὑπὲρ ὧν εὔχεται. Ἐμοὶ δοκεῖ ὅτι εὔχεται ὥστε λυθῆναι τὰ δεινὰ ταῦτα. Ἀλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ὁ Θεός· καὶ λέγει σαφέστερον αὐτό. Μᾶλλον δὲ ὥστε πάντας ἀνελθεῖν εὔχεται. Εἰ καὶ μεγάλα τὰ δεινά, καὶ ἐβούλετο ἀποβαλεῖν τὴν πατρίδα. Οὕτω δὲ σαφέστερον αὐτὸ λέγει, καὶ ἀκριβέστερον. Ὅρα δὴ πανταχοῦ τὸν Δανιὴλ οὐχ ἁπλῶς ἐπιτυγχάνοντα τῶν ὄψεων, ἀλλὰ μετὰ νηστειῶν. Ὅτε ἔδει τὸ ὄναρ μαθεῖν, νηστεία προηγήσατο. Ὅτε Γαβριὴλ ἐφάνη, νηστεία πάλιν καὶ σποδὸς καὶ σάκκος. Ὅτε οὗτος φαίνεται, καὶ νηστεία καὶ εὐχή. Ἀλλ' ὅρα καὶ τοῦτον ἀπολογούμενον αὐτῷ σχεδόν.

Καὶ ἐν ἡμέρᾳ εἰκοστῇ καὶ τετάρτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου, ἐγὼ ἤμην ἐχόμενος τοῦ ποταμοῦ τοῦ μεγάλου, οὗτός ἐστι Τίγρις. Καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ εἶδον· καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἐνδεδυμένος Βαδίμ, καὶ ἡ ὀσφὺς αὐτοῦ περιεζωσμένη χρυσίῳ Ὀφάζ, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ὡσεὶ Θαρσεῖς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ ὅρασις ἀστραπῆς, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡσεὶ ὅρασις ἀστραπῆς, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡσεὶ λαμπάδες πυρός, καὶ οἱ βραχίονες αὐτοῦ καὶ τὰ σκέλη ὡς ὅρασις χαλκοῦ στίλβοντος, καὶ ἡ φωνὴ τῶν λόγων αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὄχλου. Καὶ εἶδον ἐγὼ Δανιὴλ μόνος τὴν ὀπτασίαν, καὶ οἱ ἄνδρες οἱ μετ' ἐμοῦ οὐκ εἶδον τὴν ὀπτασίαν, ἀλλ' ἢ ἔκστασις μεγάλη ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτούς,

καὶ ἔφυγον ἐν φόβῳ. Καὶ ἐγὼ ἀπελείφθην μόνος, καὶ εἶδον τὴν ὀπτασίαν τὴν μεγάλην ταύτην, καὶ οὐχ ὑπελείφθη ἐν ἐμοὶ ἰσχύς, καὶ ἡ δόξα μου μετεστράφη εἰς διαφθοράν, καὶ οὐκ ἐκράτησα ἰσχύος. Καὶ ἤκουσα τὴν φωνὴν τῶν λόγων αὐτοῦ· καὶ ἐν τῷ ἀκοῦσαί με ἤμην κατανενυγμένος ἐπὶ πρόσωπόν μου, καὶ τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν γῆν. Καὶ ἰδοὺ χεὶρ ἁπτομένη μου, καὶ ἤγειρέ με ἐπὶ τὰ γόνατά μου, καὶ ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν μου. Καὶ εἶπε πρός με· Δανιήλ, ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν, σύνες ἐν τοῖς λόγοις, οἷς ἐγὼ λαλῶ πρὸς σέ, καὶ στῆθι ἐν τῇ στάσει σου, ὅτι νῦν ἀπεστάλην ἐγὼ πρὸς σέ. Καὶ ἐν τῷ λαλῆσαι αὐτὸν πρὸς μὲ τὸν λόγον τοῦτον, ἀνέστην ἔντρομος. Καὶ εἶπε πρός με· Μὴ φοβοῦ, Δανιήλ, ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς πρώτης, ἧς ἔδωκας τὴν καρδίαν σου τοῦ συνεῖναι καὶ κακωθῆναι ἔναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, ἠκούσθησαν οἱ λόγοι σου, καὶ ἐγὼ ἦλθον ἐν τοῖς λόγοις σου.

Ὁρᾷς ὅπερ ἔφην, καὶ τοῦτον ἀπολογούμενον αὐτῷ σχεδόν; *Ἀπὸ πρώτης ἡμέρας*, φησίν, *ἀπεστάλην*. Τίνος οὖν ἕνεκεν ἐβράδυνας; *Καὶ ὁ ἄρχων βασιλείας Περσῶν εἱστήκει ἐξ ἐναντίας μου εἴκοσι καὶ μίαν ἡμέραν.* Ἤκουσας ὅτι *Ἔθηκεν ὅρια ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων αὐτοῦ;* Καὶ ἕκαστον ἔθνος ἔχει τὸν ἐφεστῶτα, καὶ βούλεται αὐτὸς εἶναι δυνατώτερος. *Καὶ σύνεσις ἐδόθη αὐτῷ ἐν τῇ ὀπτασίᾳ.* Οὐ γὰρ ἤρκει τὰ ῥήματα διδάξαι τὰ λεγόμενα. Ὁρᾷς ἑτέρως παιδευομένους τοὺς προφήτας; *Καὶ δύναμις μεγάλη τῆς ὄψεως.* Ὄντως γὰρ μεγάλη, τὸ τοὺς ἠσθενηκότας ἐκείνου τοῦ τοσαῦτα περιγενομένου περιγενέσθαι Ἀντιόχου. *Καὶ ἀληθινὸς ὁ λόγος.* Ἐπειδή τινες ἔμελλον ἀπιστεῖν. *Οὗ τὸ ὄνομα Βαλτάσαρ.* Ἀναμιμνήσκει σε τῶν πρώτων, ἵνα ἀξιόπιστος φανῇ.

Ἰδοὺ καὶ τὸ πάσχα ἔλυσεν. Εἰ γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ μηνὶ τὸ πάσχα γίνεται, οὗτος δὲ μέχρι τῆς τετάρτης εἰκάδος τοῦ μηνὸς ἐνήστευσεν. Ἐμπίπτει δὲ εἰς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην, ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαιδεκάτης ἐπὶ τὴν πρώτην εἰκάδα, καὶ ἑτέρας δύο ἡμέρας. Ὅρα τὰ νόμιμα ἤδη καταλυόμενα. Οὐκ ἐνέτρεψέ σε ὁ φόβος, ὦ Δανιήλ; Οὐχί, φησίν. Ὅρα ποῦ τὴν ὀπτασίαν βλέπει· ἐπὶ τῆς ἐρήμου, καθάπερ καὶ Μωϋσῆς. Αἱ γὰρ πόλεις θορύβων γέμουσι, καὶ ταραχῆς. Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς ἐπὶ τοῦ ὄρους μεταμορφοῦται.

Καὶ ἰδοὺ Μιχαὴλ εἷς τῶν ἀρχόντων πρώτων ἦλθε βοηθῆσαί μοι, καὶ αὐτὸν κατέλιπον ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἄρχοντος βασιλέως Περσῶν. Καὶ ἦλθον συνετίσαι σε ὅσα ἀπαντήσεται τῷ λαῷ σου ἐπ᾽ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, ὅτι ἰδοὺ ἡ ὅρασις εἰς ἡμέρας. Καὶ ἐν τῷ λαλῆσαι αὐτὸν μετ᾽ ἐμοῦ πάντας τοὺς λόγους τούτους, ἔδωκα τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ κατενύγην. Καὶ ἰδοὺ ὡς ὁμοίωμα υἱοῦ ἀνθρώπου ἥψατο τῶν χειλέων μου. Καὶ ἤνοιξα τὸ στόμα μου, καὶ ἐλάλησα, καὶ εἶπον πρὸς τὸν ἑστῶτα ἐναντίον μου· Κύριε, ἐν τῇ εἶπον πρὸς τὸν ἑστῶτα ἐναντίον μου· Κύριε, ἐν τῇ ὁράσει σου ἐστράφη τὰ ἐντός μου ἐν ἐμοί, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἔχω ἰσχύν. Καὶ πῶς δυνήσεται ὁ παῖς σου, Κύριε, λαλῆσαι μετὰ τοῦ Κυρίου μου τούτου; Καὶ ἐγώ, ἀπὸ τοῦ νῦν οὐ στήσεται ἐν ἐμοὶ ἰσχύς, καὶ πνοὴ οὐχ ὑπελείφθη ἐν ἐμοί. Καὶ προσέθετο καὶ ἥψατό μου ὡς ὅρασις ἀνθρώπου καὶ ἐνίσχυσέ με καὶ εἶπέ μοι· Μὴ φοβοῦ, ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν, εἰρήνη σοι, ἀνδρίζου, καὶ ἴσχυε. Καὶ ἐν τῷ λαλῆσαι αὐτὸν μετ᾽ ἐμοῦ, ἐνίσχυσα, καὶ εἶπον· Λαλήτω ὁ Κύριός μου, ὅτι ἐνίσχυσάς με. Καὶ εἶπεν, Εἰ οἶδας τί ἦλθον πρὸς σέ; Καὶ νῦν ἐπιστρέψω τοῦ πολεμῆσαι μετὰ τοῦ ἄρχοντος Περσῶν. Καὶ ἐγὼ ἐξεπορευόμην, καὶ ὁ ἄρχων τῶν Ἑλλήνων ἤρχετο. Ἀλλ᾽ ἢ ἀναγγελῶ σοι τὸ τεταγμένον ἐν γραφῇ ἀληθείας· καὶ οὐκ ἔστιν εἷς ἀντεχόμενος μετ᾽ ἐμοῦ περὶ τούτων, ἀλλ᾽ ἢ Μιχαὴλ ὁ ἄρχων ὑμῶν.

Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἐνδεδυμένος στολήν. Ἴσως ἱερατικήν. *Ἡ ὄψις αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ ἦν πυρὸς ἀπὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.* Πῶς ἐν ἀστραπῇ ἐκείνοις ἔφαινε; τίνος ἕνεκεν οὕτω φαίνεται ὁ ἄγγελος οὗτος; ἆρ᾽ ἵνα ἐκπλήξῃ τὸν δῆμον; καὶ τί τὸ κέρδος; Ἵνα πείσῃ μηκέτι πενθεῖν τῷ πολλάκις ταῦτα λέγεσθαι· μαρτυρῶν μαρτυρεῖ δυνάμει τῶν ἐσομένων· ἢ ἵνα πιστώσηται αὐτόν. *Καὶ ἡ φωνὴ μεγάλη.* Ὥστε καὶ τούτῳ καταπλήξασθαι. Ἐξίσταται, καὶ πάλιν ὁμιλοῦντος ἐξίσταται, συγχωροῦντος ἴσως, οὐκ ἀδυνατοῦντος· ἐπεὶ πρότερον εἶπεν· *Ἀνδρίζου.* Καὶ ἔστη. Εἶδες τί ἐστιν ὄψις ἀγγέλου; Μὴ νομίσῃς χαλκὸν εἶναι τὸ ὁρώμενον, μηδὲ χρυσίον. Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἐνέγκοι τούτων τὴν ὄψιν; Πανταχοῦ γὰρ τὸ φῶς κεῖται. Ἐπεὶ τοίνυν ἀπεστάλην, προσημαίνω τοῦτο μόνον, φησί, μὴ διαφθείρῃς τὴν χάριν.

Ἠκούσθησαν οἱ λόγοι σου, καὶ ἐγὼ ἦλθον ἐν τοῖς λόγοις σου. Τί γὰρ παρεκάλει, καὶ τί ἐδεῖτο; Καὶ μὴν οὐχὶ ταῦτα αὐτῷ λέγεις, οὐδὲ τοιοῦτον οὐδέν. Τάχα ἐβούλετο μαθεῖν ἀκριβῶς τὸν χρόνον, καὶ τὸ μετὰ ταῦτα. *Καὶ ὁ ἄρχων τῆς βασιλείας, φησί, Περσῶν εἱστήκει ἐξ ἐναντίας μου.* Ἆρα μὴ τὸν τῶν ἀνθρώπων λέγων ἄρχοντα; Οὐδαμῶς. Καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ λέγει· *Ὁ ἄρχων τῶν Ἑλλήνων ἐξῆλθεν.* Ἐμοὶ δοκεῖ οὗτος οὐκ εἶναι τῶν ἀρχόντων, οὐδὲ τῶν ἐπιτεταγμένων ἔθνος, ἀλλὰ τῶν ἄνω δυνάμεων. Εἶτα ἐπειδὰν οὐκ ἴσχυον οἱ ἄγγελοι ἄλλοι ἀντιστῆναι αὐτῷ, τούτῳ λέγεται. Ἀπελύθησαν, φησί· τί πάλιν ζητεῖς;

Καὶ ἰδοὺ Μιχαὴλ εἷς τῶν ἀρχόντων τῶν πρώτων ἦλθε βοηθῆσαί μοι· καὶ αὐτὸν κατέλιπον ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἄρχοντος βασιλέως Περσῶν. Καὶ ἦλθον συνετίσαι σε ὅσα ἀπαντήσεται τῷ λαῷ σου ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν, ὅτι ἰδοὺ ἡ ὅρασις εἰς ἡμέρας. Τίνος ἕνεκεν πρὸ τῶν εἴκοσι ἡμερῶν οὐκ ἦλθεν ὁ Μιχαήλ; Ἐμοὶ δοκεῖ, δεῖξαι βούλεται τῷ προφήτῃ, ὅτι κεκωλυμένα πράγματα αἰτεῖ καὶ παράνομα καὶ κατηναγκασμένα, μονονουχὶ καὶ τοῖς ἀγγέλοις βίαν ποιῶν. Διὰ τοῦτο οὐδὲ Μιχαὴλ εὐθέως ἐν ἀρχῇ βοηθεῖ, ἀλλ' ὕστερον, ἵνα μάθωσιν ὅτι οὐκ ἦσαν ἄξιοι ἀνελθεῖν οἱ μετὰ ταῦτα. Ἀδικοῦνται οἱ ἄγγελοι.

Καὶ αὐτὸν ἀφῆκαν ἐκεῖ, ὥστε ἢ πεῖσαι ἢ κωλῦσαι. Καὶ τίς ἄγγελος τοιοῦτος, ὡς ἀκούσας τοῦ Θεοῦ δόντος τὴν χάριν, ἀντιστῆναι; Σωματοποιεῖ, ὡς οἶμαι, τὸ πρᾶγμα, ὥσπερ ἐκεῖ ἔλεγε· *Τίς ἐξελεύσεται, καὶ ἀπατήσει μοι τὸν Ἀχαάβ;* Καὶ πάλιν· *Ἄφες με, καὶ ἐξαλείψω αὐτούς.* Οὐ κωλύεται ὁ Θεός, οὐδὲ ἀνάγκην πάσχει, κατεχόμενος ὑπὸ τοῦ προφήτου. Οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα. Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ φησι· *Ἄφες με, ὅτι ἀνέβη ὁ ὄρθρος.* Καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ ἀγγέλου καὶ τῆς ὄνου· *Εἰ μὴ πρόσωπόν σου ἔλαβον,* φησίν. Οὐκ ἄρα τοῦτο δείκνυσιν αὐτὸν ἀνθιστάμενον τῷ Θεῷ, ἀλλ' ἓν μόνον, ὅτι ἀδικοῦνται. Τοσαῦτα ἴσχυσεν ὁ Δανιήλ.

Κατῆλθον συνετίσαι σε ὅσα ἀπαντήσεται τῷ λαῷ σου. Ὅρα πῶς ἀναγκαῖον πρᾶγμα ἀφείς, ἀπολογεῖται τῷ προφήτῃ. Πάλιν ἐξίσταται· πάλιν αὐτὸν ἀνίστησι, καί φησι· *Ἐγὼ πορεύομαι τοῦ πολεμῆσαι μετὰ τοῦ ἄρχοντος Περσῶν. Καὶ ἐγὼ ἐξεπορευόμην, καὶ ὁ ἄρχων τῶν Ἑλλήνων ἤρχετο.* Ἴσως ἑνὸς τῶν ἐναντιουμένων ἐπὶ τοῖς ἐσομένοις, ὥστε

τοῖς κατὰ Μακεδονίαν πολεμῆσαι. Καὶ οὔπω πείθεται. Πόλεμος ἐν ἀγγέλοις ἐστὶ, μάχη περὶ ἀνθρώπων; Ναί. Πάνυ γὰρ αὐτῶν κήδονται. Οὔπω ἐπείσθη. Ὥσπερ ἂν εἴποι τις· Ἀναγκάζομαι τῷδε φιλονεικῆσαι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Καὶ ἐγένετο ἐν ἔτει πρώτῳ Κύρου, ἐγὼ ἔστην εἰς κράτος καὶ ἰσχύν. Καὶ νῦν ἀναγγελῶ σοι ἀλήθειαν.

Καὶ τότε, φησί, σώσας ἐγώ εἰμι. Ἵνα γὰρ μὴ λέγῃ τις· Τί οὖν πολεμεῖς; τί οὖν, ἂν μὴ νικήσῃς; Οὐχί, φησί. Καὶ τότε ἐγὼ αὐτῶν προέστην. *Καὶ οὐκ ἔστι γάρ, φησί, εἷς ἀντεχόμενός μοι περὶ τούτων, ἀλλ' ἢ Μιχαὴλ ὁ ἄρχων αὐτῶν.* Ταῦτα λέγει ἵνα πείσῃ αὐτὸν, ὅτι οὐ πολέμιός ἐστιν αὐτῷ καὶ ἐχθρὸς, καὶ ὅτι πράγματα αἰτεῖ κεκωλυμένα. Οὐχ ὅτι βοηθῶν δεῖται. Πῶς γάρ; Δείκνυται ὅτι οὗτος οὐκ ἦν τῶν ἀρχόντων. Εἶτα λέγει πάντα μετὰ ἀκριβείας, καὶ λέγει πόθεν αἱ ἧτται. Εἶτα λέγει τὴν σωτηρίαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἑξῆς καὶ τὸ δόκιμον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄.

Ἐν τῷ συντελεσθῆναι διασκορπισμὸν χειρὸς λαοῦ ἡγιασμένου, γνώσονται ἅγιον, καὶ συντελεσθήσεται ταῦτα πάντα. Καὶ ἐγὼ ἤκουσα, καὶ οὐ συνῆκα, καὶ εἶπον· Κύριε, τί τὰ ἔσχατα τούτων; Καὶ εἶπε· Δεῦρο, Δανιήλ, ὅτι καὶ ἐμπεφραγμένοι οἱ λόγοι ἕως καιροῦ πέρατος. Ἕως ἐκλεγῶσιν, καὶ ἐκλευκανθῶσιν, καὶ πυρωθῶσι πολλοί, καὶ ἀνομήσωσιν ἄνομοι, καὶ οὐ συνήσωσι πάντες ἀσεβεῖς, καὶ οἱ νοήμονες συνήσωσιν. Καὶ ἀπὸ καιροῦ παραλλάξεως τοῦ ἐνδελεχισμοῦ, καὶ δοθῆναι βδέλυγμα ἐρημώσεως, ἡμέραι χίλιαι διακόσιαι ἐννενήκοντα. Μακάριος ὁ ὑπομένων καὶ φθάσας εἰς ἡμέρας χιλίας τριακοσίας τριακονταπέντε. Καὶ σὺ δεῦρο καὶ ἀναπαύου· ἔτι γὰρ ἡμέραι εἰς ἀναπλήρωσιν συντελείας· καὶ ἀναπαύσεις τὸν καιρόν σου εἰς συντέλειαν ἡμερῶν.

Καὶ σύ, φησί, κάθισον· μετὰ γὰρ χρόνον πολὺν ταῦτά ἐστιν. Ἆρα οὐ περὶ τῆς ἀνόδου θρηνεῖ, ἀλλὰ μετὰ τὸ ἀνελθεῖν περὶ τῶν ἀνελθόντων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ΄.

Καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀστυάγης προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ· καὶ παρέλαβεν Κῦρος ὁ Πέρσης τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Καὶ ἦν Δανιὴλ συμβιώτης τοῦ βασιλέως, καὶ ἔνδοξος ὑπὲρ πάντας τοὺς φίλους αὐτοῦ. Τὰ κατὰ τὸν Βὴλ ἡμῖν ἀνέγραψεν ὁ Δανιήλ.

Οὐχ ὁρᾷς, φησί, *πόσα ἐσθίει καὶ πίνει;* Βαβαί, ἡλίκον τεκμήριον θεοῦ καὶ γνώρισμα, τὸ πολλὰ ἐσθίειν καὶ πίνειν. Ὁ Δανιὴλ οὐκ εἶπε τοῦτο· Τοῦτο οὖν θεός, εἰπέ μοι; ἀσθενὴς γὰρ ἦν ἐκεῖνος· ἀλλ᾽ ἐκ περιουσίας ἐνίκησεν. Ἐγώ σοι τὸν Θεὸν τὸν κτίσαντα τὸν οὐρανὸν λέγω καὶ τὴν γῆν· σὺ δέ μοι γαστέρα μαινομένην παράγεις εἰς μέσον; Τοῦτο μάλιστα οὐκ ἂν εἴη Θεοῦ· Θεὸς γὰρ οὐ πεινάσει, οὐ κοπιάσει. Ἀλλ᾽ οὐ βούλεται ἀπὸ λογισμῶν, ἀλλὰ ἀπὸ πραγμάτων νικᾶν. Καὶ τιμωρίαν ὥρισεν αὐτὸς ὁ βασιλεύς. Τίνος ἕνεκεν οὐχὶ παρόντων ἐσθίει, ἀλλ᾽ ἐν νυκτί; Πῶς ἐκεῖνοι τοῦτο οὐ συνεῖδον, ὅτι ἤμελλον διὰ τῆς βοηθείας ἐλέγχεσθαι; Ὅταν Θεὸς οἰκονομῇ, μηδὲν θαυμάσῃς.

Καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, φησί. Τί οὖν πάλιν ἐπὶ τοῦ δράκοντος; θηρίον τις προσκυνεῖ; Καὶ τοῦτον ἀνεῖλεν. Ὁρᾷς πῶς ἀνόητοι, πῶς ἄνανδροι οἱ βασιλεῖς τῶν Περσῶν; *Ἐκδίδωσι τὸν Δανιήλ.* Τίνος ἕνεκεν, μετὰ τὴν νίκην τὴν οὕτω λαμπράν;

Ὁ δὲ Ἀμβακούμ, φησίν, *ἄριστον ἤνεγκε τῷ Δανιήλ.* Ὅρα τὸ θαῦμα. Μὴ γὰρ οὐκ ἦν δυνατὸν αὐτῷ ἄλλοθεν ἐνεχθῆναι, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας; Τοῦτο φίλον ἦν τῷ προφήτῃ, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ ποιήσῃ πάλιν, καθάπερ ἐπὶ τοῦ εὐνούχου, ἵνα μὴ νομίσας ἡλισγῆσθαι τὴν τράπεζαν, τὸν λιμὸν ἐπιτείνῃ. Πόθεν ἔγνω τὸν Ἀμβακούμ; Ἀπὸ τῆς συγγενείας τῆς κατὰ τὴν φωνήν. Ἔμελλεν αὐτὸς κήρυξ γίνεσθαι τοῖς κατὰ τὴν Ἰουδαίαν θαύματος μεγίστου. Πῶς οὐκ ἐφοβήθη τὰ θηρία ὁ ἄνθρωπος; Οὗτος μὲν ἤσθιεν, ἐκεῖνα δὲ ἐνήστευον. Ἔστω, τοῦ σώματος ἀπείχετο τοῦ δικαίου· τίνος ἕνεκεν καὶ τῆς τροφῆς; Ὥσπερ κημός τις καὶ χαλινὸς κατεῖχεν ἐκεῖνα.

Έκδοτική Παραγωγή

ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε.

Αρβανιτάκη 12-16, 116 36 Αθήνα
Τηλ.: 210.921.3513, 210.921.4820 • Fax: 210.923.7033
www.eptalofos.gr • e-mail: info@eptalofos.gr